

2.5/5

పట్టిహా యనమాత్మక

శ్రీ నాయని సుబ్బారావు

నను గంటి వొక్క శారద

దినావరార్థమున, కనులు తెరిచి లేటి నీల

న్నను చూడనేర్చు లోకల

ననిలత్వర మాదుమైతి వమ్మ! వికారీ!

కలికి వన్నెల జెల్లునలు ముంచుకొనివచ్చు

లీల రెక్కొని పున్నపూలు పోడివి,

అవర సంధ్యారాగ ముముకొన్న విధాన

తరుణ మందార వల్లగులు విరిసి,

తనకు హిరణ్యరేతుని రస్మింజుడు చా

చ్చున ప్రాద్ధతీసుగుడు పూలు నిగిడి,

తొలికొనిన నవ్వానలయ నీలముల మా

దిరి నల్లకలునదొంతరలు కదలి

అననుకూల నల్లవివ్యాస రమ్య

శబలిత విచ్చిరిలోచి సుద్వలిత మొక మ

హాయుగాకృతి నా కన్నులందు పోడిచి

అటువదెండ్ల కేనాడు నిన్నరయ గంటి!

నీవలె నారలుగ నరమ విన్నుల వత్సలతా పరిష్కర

ద్యావలు నన్ను సాకిరిటు తల్లులు, తల్లిని నీ వొకర్లువై

యూ విధి పట్టి మాత్యకం హేల రహింసువు కాంచక్ర రీ

లా వలమానవర్తన విలాస విమోహిత చిత్తవృత్తివై!

ప్రకృతి స్వభావసిద్ధము

వికారి నామ మృదేమి విక్షారము నీ

కకుతోభయుండు పోడన

వికార పరివేషము నీ విభుజైయుండు!

అతడు నీయందు చైతన్య మావహించి

షష్టిదార వికార సంసక్త చిత్త

వైది నీతోడ తెగని నయ్యాట లాడు

విడు

ఆంధ్రపత్రిక - వికారి సంవత్సరాది సంచిక

ఉత్సాహ నవ వసంతోత్సాహి తౌదార్య
మహిత సద్భావ సంపద చిగిర్చి,
అంతర్బహిష్కృతవాభీల నైదాఘ
తప్త మానసము బద్దలుగ పగిలి,
అంతరంగ స్నేహసంతతామృత వృష్టి
సంతోషము తటంకవముగ పాటి,
రమ్యశృంగార శారద కృపాజ్యోత్స్న ర
సోద్రక్త హృదయ ముట్టుతలూగి,

పొలయు వార్ధక్య హేమంతపూర్వశిశిర
నలసమున సర్వవాసనల్ పండబాటి,
చలిత వివిధ నికార సంస్కర సార
శీలమీ జీవికకు నీడు చాలు నచ్చె !

మఱల వసంత మూడిగ
మెఱయింతువు నీ తగులపు మెఱమెచ్చు నీ
తొరవెనుక భాగవత ము
క్కుఱలేదిక నాకు సంతగట్టకు తల్లి !

రాగిత్వ ముడిపి ద్వంద్వపు
కాగుడు చల్లార్చి కాల కబళన సంప
ద్యోగము నయించు నంత
ర్యాగము సిద్ధింపజేయు మమ్మ ! వికారీ !

ఆంధ్రప్రదేశ్ జాతకఫలము

శ్రీ రాక్షపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

గ్రామాలలో అభివృద్ధి కార్యములను జరుపుట శ్రేయస్కరము. సామాన్యముగా, వ్యక్తి తీవ్రతమును సంబంధించిన కార్యములకే ఇట్టి నియమములు అవసరమైనపుడు, దేశమందలి, అథవా రాష్ట్రమందలి, ప్రజా సమదాయముయొక్క తేజాభివృద్ధికి ఆధారమైన రాజ్యాభిషేకము నకు శాశ్వతముగా సేవలు చేయుటయే అవశ్యకమైన ప్రత్యేకముగా విన్నవించుట అవసరము. కావుననే, రాజ్యాభిషేక స్వీకారమునకు, కాలనిర్ణయముచేయు సంవత్సరమున ఎన్నియో నియమములను మహారాష్ట్రాస్త్రము వేర్వేరు చేయుచుండుట. మన కేశమున ప్రాచీనకాలపు మహారాజులు ఈ మహారాష్ట్రనియమములను ఎరిగి శిక్షతో పాటించెడివారు. వారుకోరినది ప్రజాసంజనమే గాని, ప్రజలపై యధికారముకాదు. "రాజా ప్రకృతి సంజనాత్" అని వారిని మహాకవి రాజశేఖరుని నొకచో ప్రశంసించి యుండు చోట చూడవచ్చును. కావుననే, దేశక్షేమానికై తగిన మహారాష్ట్రములను విద్వంసించి ఇచ్చుటకంటె రాజాస్థానములలో బోధనాశాస్త్రజ్ఞులకు గణ్యముగా నైనను ఆ కాలములో లభించి యుండునది. బోధనాశాస్త్రము నావలననే రాజు దానిని తరలించి అంగుసరిపెట్టివాడిని ప్రాచీనులు చెప్పెడి.

"అప్రదిహ యథా రాత్రి అనాదిత్యం యథా నిత్యం,
తిథా నాంవత్సరం రాజా, త్రిమిత్యం ఇహాభ్యసం"
(మహాభాష్యము)

కాని, ఈ ఇరువదివ శతాబ్దమున రాజులు లేరు; రాచరికములు నశించినవి. అట్టిచో ఈ నియమములే? అనవచ్చును. రాజులు పోయిన; మణి కిరీటములు పోయినవి. వాస్తవమే. కాని ప్రజలున్నారు. రాజ్యము లున్నవి. పరిపాలనను సాగవలసిన యున్నది. ప్రజల బాగుగులను కలముపోటుతో—ఖడ్గనాహాయ్యము ఉండునో యున్నది—సూపొందించగల అధికార మున్నది. ప్రజా సత్తాక రాజ్యములలోనైనా ఈ అధికారమును నిరంకుశముగనో, సాంకుశ్యముగనో, ప్రధానమంత్రిగానీ, ముఖ్యమంత్రిగానీ, తన అనుయాయులవర్గముతో నిర్వహించుచున్నాడు. రాజశిబ్దముపోయినా, రాజ్యములు పోలేదు. కిరీటభారము తగ్గినది కాని, పరిపాలన భారము తగ్గలేదు. ఇట్టి అధికారస్వీకారమునకు వ్యక్తి తేజు దృష్టితో కాకపోయినా, దేశక్షేమదృష్టితోనైనా, శాశ్వతముగా ముక్కురలేదని చెప్పగలమా? రాజ్యాభిషేకమునకు విధించిన నియమములే మంత్రిపట్టస్వీకారమునకు సయితము అన్వయించ వలయునని మహారాష్ట్రాస్త్రము విధించినది.

"అభిషేకోక్త కాలేషు, యావరాజ్యాభిషేచనమ్;
మహిషీ, మంత్రి, సామంతి, గణానామ్ పట్టబంధనమ్."
(బోధినిషార్దవము)

ఇప్పటికాలమున మనకేశములో ఇట్టి అధికారపట్టిము కట్టుకొన్నవారందఱు సామాన్యముగా స్వాధీనత్వములను మహానీయులే, దేశసేవాపరాయణులే. ఉదారాశయములతోనే వారి బాంధవ నిర్వహణమునకు సిద్ధపడుచున్నారునట నిస్సంశయము. కాని, దైత్యులకి సహాయము లేనికాలమున వారి మహాత్మరభార వహనమునకు పూను, కొన్నచో, వారి కేవల పురషకారశక్తి, ఎంత గొప్పదో కాంగు. ఎంత సాధించగలరు? వలసినంత ఆవిరబలమో, విద్యుచ్ఛక్తి సహాయమో లేనప్పుడు, సాగి ఎంత నిపుణుడైనా, ఎన్ని మార్లు మరలు శ్రమిస్తా, నైలుబండిని గమ్యస్థానము చేర్చలేకుదా?

కాని, ప్రాచీనుల అధిప్తాయములు, ఆదర్శములు, దునించిన నాగరికత ప్రబలి చూడబడవలసిన కాలమిది. అందులో ఆతి ప్రాచీనమైన బోధనాశాస్త్రముపైన అనేకులకు అర్థములేని నిరాదరము. కొంచెంకే ఆకారలచ్చెడలుకూడ. ఈ శాస్త్ర నియమములకు ఏ మార్పిడినూ విలువ యున్నదా, లేదా, యని విద్యార్థులు గమనించుటగా వ్యవధయమై అధునిక పృథులతో, ఇతర శాస్త్ర విషయాలకు రప్పించియుండుటగా, వారిచే పరిశోధనములు చేయించుటగా గావటమంశలు విమోచనము. కాలమహిమ!

కాని, ఇప్పటి రాజ్యాంగ పద్ధతులలో అధికార స్వీకారమునకు శాశ్వతముగా నియమము స్థిరము అచారము మృగ్యమైనది. ముగిపు పూసలవంటి ఈ క్రింది దృష్టాంతములు పాఠకమహాశయులు గమనించుచుందురు:—

(i) వ్యయసంవత్సర భౌద్రిపద కుక్ల సప్తమినాహ, విశాఖ నక్షత్రయుక్త సోమవారమున (8-9-1948), 11-16 A. M. (L. S. T.) లో నాయన కటకల్గియున కాలవచ్చుచోగములో, స్వాతింత్రియోగ మహానానాజ్యమునకు కంకణ బంధనాపముగ తత్కాలిక నూతన జాతీయప్రభుత్వము దేశానికి నగనమునందు అంగుళిమనుట! విశాఖనక్షత్రము ద్వైతవర్తి మమట ప్రతిపద్యము. ఇంద్రుడు, అగ్ని దాని యధిపతులు. భౌతకేశ విధిజనము జరుగుట అప్పుడే. శాశ్వతమైన సవతిపోగు దీని మనూచించినది.

(ii) వ్యజిత్తు సంవత్సరమున అధిక్రావణ కృష్ణ దశమిశినాహ, పుష్యమినక్షత్రయుక్త గురువారమున (14-8-1947), మహానిధి సమయముందు సాయనమిగునారంభిల్గియున, భారత దేశమునకు అధిని వేశస్వాతింత్రిమయ్యుట! గ్రహరాజుల రవి అస్తమించియున్న కాలమున కటికచీకటిలో సంపాదించిన ఈ స్వాతింత్రి సోపానమునకు ప్రకాశ మెట్లు రాగదు?

(iii) విరోధిసంవత్సర మాఘ కుక్ల అష్టమినాహ, ఆశ్విని నక్షత్రయుక్త గురువారమున, వ్యతిపాతియోగములో విష్టిరణ

మండు, (24-1-1950) 10-30 A. M. (I.S.T.) లో భయపాటుగా సాయన మేషరాశి కి క భాగ లగ్నములో నుండగా, లగ్నాధిపతి కుజుడు సప్తమభావములో నుండి లగ్నమందలి రాహువుతో హోరాహోరి పోరుచుండగా, సంపూర్ణస్వాతింత్రయముతో ప్రజాసత్తాక సామ్రాజ్యము భారతదేశములో ఆరంభమయినది. ముహూర్తము ఎంతో శోభాయమానముగ నున్నదో, వాఖ్యాన మనవసరము. ఈ తొమ్మిది సంవత్సరములకాలములో దీనిఫలము అనుభవముతో ఎట్లు సమన్వయమయినదో, వారివారికి తోచినరీతి వా రూహించుకోవచ్చును.

భారత ప్రభుత్వమే దైవబలము చాలక అల్లాడుచున్నపుడు, అందలి రాష్ట్రప్రభుత్వములను దైవబల మెంతో లభించగలదు? తల్లి నీడలోని పిల్లలుకదా? దైవశక్తి లోపమును మహాత్మిర పురుష కార్యక్రమో సవరించుటకై రాజనీతి దురంధులగు మహనీయు లనేకులు కార్యదీక్షతో కంటికి ఏద్రలేక పాటుపడుచున్నారు. ఏటికి ఎగురీతివంటిది!

ఇతర రాష్ట్రముల మాట అట్లుంచి, మన ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు దైవసహాయ్య మేమమచున్నదో కొంత పరిశీలించియుగాక! గత విజయ సంవత్సరి భాద్రపద కృష్ణ నవమివాడు, పునర్వసూ నక్షత్రయుక్త గురువారమున, (1-10-1953) 7-10 A.M. (I.S.T.) కాలమందు, సాయన తులాలగ్నమున, ఆంధ్ర మహాజనుల చింతపా ఫలముగ తుంగభద్రానదీతీరమున కందనవోలుపురమందు ప్రత్యేక— ఆంధ్రరాష్ట్రము నెలకొల్పబడినదికదా? అప్పటి గ్రహస్థితి ఈ క్రింది చక్రము చూపగలదు:—

	ఆంధ్ర తార 21-18		గు 26-9
			X 21-8 చ 21-8 వ 22-45
రా 29-87	(సాయనము) ఆంధ్రరాష్ట్రరంధము		పుణ్య 5-36 య 24-16
	రాజ 11-54	౮ 7.35 రాజ్య 22.8 1 22.3 ౩ 24.17 ౨ 23.2 ౮ 27.27	గు 8-25 గు 10-19

ఈ రాష్ట్ర నిర్మాణకాలమునందలి గ్రహఫలమునుగూర్చి పలు పురుషోరాశాస్త్రజ్ఞులు తమ యభిప్రాయములను ఈవహితే వెలిబుచ్చియున్నారు. అత్యుత్తమయోగములు ఈ ముహూర్తమందు కలవని, ఉత్ప్రేక్షింపమానములతో కొందఱు తెగపాగడిరి. లోప రూఝివ్యముగ నున్నదని అతిశయోక్తులతో వేఱు కొందఱు

తెగడిరి. అరవసోదరుల యాజమాన్యమునుండి తప్పించుకొని బతుట పడినచో, 'బలుసాకయివానిని బ్రతుకవచ్చు'నని భావించిన వారి ముహూర్తగుణములను వేనోళ్ల ప్రశంసించినారు. 'నీటి గాని చేప బయటపడితే చాలదు. బాగుపడి బ్రదికినపుడుకదా సంతోషము!' అను నభిప్రాయము కలవారు భావి ఫలములను గుండీంచి ముహూర్త దోషములను లెక్క పెట్టసాగిరి. ఈ రెండు పక్షముల వారి ఊహలలోకూడ కొంత సత్యము లేకపోలేదు. పితృపక్షపు దినములలో రాష్ట్రనిర్మాణము శుభసూచకమా యని కొందఱు శంకించగా, అమరజీవి పాట్టి శ్రీరాములను పితృపక్షమున కెక్కించిన ఫలముగా సాధించిన ఈ రాష్ట్రమునకు ఆ ఫలయము తగియేయున్నదని ప్రతివాదులు సమర్థించిరి. చరలగ్నము, దర నవాంశి, దరనక్షత్రము, చరరాశిచంద్రుడు, అనుయోగములు రాష్ట్ర మునకు సైర్యము నెట్లు నూచించగలవని కొందఱు సందేహించి నారు. చిన్న ఆంధ్రరాష్ట్రము వికలాంధ్రము కావలయునని, కందనవోలుపురము విడిచి రాజధాని భాగ్యనగరమునకు బయలుదేర వలయునని, పర్వసాభాగ్యములతో సరిరాష్ట్రములలో ముందంజ వేయవలయునని కోరుచున్న ముక్కోటి యాంధ్రుల పురోగమన కార్యప్రణాళికలకు ఈ ముహూర్తము ప్రోది నిచ్చుచున్నదని ప్రతివాదము వచ్చినది.

"ఓహా! సర్వ కుభాః ప్రోక్తాః తిథయో నవమిం వివా."

అని అధికార స్వీకారమునకు 'రిక్త' తిథియగు నవమి నిషేధించ బడుటచే, ఆంధ్రుల కోరికలు, రిత్తియగు నేమోయని కొందఱు భావించగా, శ్రీరామచంద్రమూర్తి యంతటి అవతారపురుషుడు జనించిన తిథి—అందులో అరిని నక్షత్రమే పునర్వసు—ఆంధ్ర రాజ్యము రామరాజ్యమగునని నూచించు అత్యుత్తమయోగమును సమాధానము వచ్చినది. సరేకొని, పదునాలుగు సంవత్సరముల దీర్ఘ కాలము నారించిరికట్టి, ఆకలములు తిని, అరణ్యవాసశీలమును పహించి, భార్యావియోగదుఃఖము ననుభవించి, సముద్రమును దాటి శత్రువులతో హోరాహోరి పోరాడి, గల్చిన యనంతరిమే కదా శ్రీరామచంద్రుని రామరాజ్య మారంభించుట? అను అధిక్షేపము రాకపోలేదు. కష్టపడకయే సుఖమెట్లురాగలదు? వచ్చే నీని అది సుఖమే యనిపించుదు, అని దానికి ప్రత్యుత్తరము. ఇట్టి పక్ష పాతపు ఊహలకు, వాదములకు, అద్వైతము లుండవు. అది యట్లుండె.

ముహూర్తకాలములో లగ్నము తుల. చతుర్థ పంచమాధిపతి యగుటచే రాజయోగకారకుడైన శని ఉచ్చబలముతో తమభావ ముండే యుండుట అమూల్యమగు సుగుణము. ఆ లగ్నమండే శనితో చేరి బుధుడున్నాడు. మండగతితోనైనను, ప్రతిభతో రాజనీతి నదిపుచు ఆంధ్రులు సక్రమాభివృద్ధిని పొందగలరని యోగములు నూచించుచున్నవి. ధర్మస్థానమందలి బృహస్పతియొక్క శుభ త్రికోణ దృష్టి లగ్నమునకేకాక, శనిశని, ధర్మస్థానాధిపతియగు బుధునిశని కలుగుట దైవానుగ్రహము. రాజనీతిలో ధర్మదృష్టికి ప్రాధాన్యము కలదని, ఎగుడు దిగుడు లెన్నికచ్చినా అభివృద్ధి చూపట్టగలదని, ఈ బృహస్పతి నూచన. రాజ్యభావబిందువండే

రాజ్యాధిపతి చంద్రుడు ప్రజారంజకముగా రాష్ట్ర సాగింతునని వాగ్దాన మిచ్చుచున్నాడు. ఆంధ్రతొర (తమందలి యోగతొర) యొక్క పరిపూర్ణ కటాక్ష లగ్నమునకు లభించుట గొప్ప విశేషము. దశమకేంద్ర ప్రభావశాలి వరుణుడు నిరర్థకముగా రాజనీతి నిర్వహణ చేయుచున్నాడు. ఇవన్నియు గొప్ప సుగుణములే.

అని, లగ్నాధిపతి శుక్రుడు నీచరాశిలో నిలిచి దుర్బలుడగు. ఇది చాలక, పరమనీచభాగకు అతిస్థితిహితుడుగా ఉన్న గ్రహరాజు రవి, ఆదర్శ (లాభ) స్థానాధిపతి. రవి దుర్బలుడయినపుడు అన్ని రాజయోగములుండినా ఫలించుట కష్టము.

“జాకస్య దశమేభాగే స్థితిః కమలబోధనః,

సహస్రం రాజయోగానాం, నాశ మేవ కరోత్యసా.”

అని కల్యాణవర్మనూత్రము. ఆదర్శమైన విశాలాంధ్రమును ఆంధ్రులు సాధించలేకపోయినారు.

“ఆంధ్రత్వ మాంధ్రభాషాచ, నాశ్యల్ప తపసః ఫలమ్.”

అని స్మరించుచు లగ్నాలకొలది యాంధ్రులు మదరాసు రాష్ట్రమున కొందఱు, మైసూరు రాష్ట్రమున కొందఱు, ఉత్తర రాష్ట్రమున మరికొందఱు, నిలిచిపోయి, గుటుకలు మ్రింగుచుండగా, విశాలాంధ్రము ఎట్లు సాధ్యము? లగ్న లాభాధిపతులగు శుక్రరవులు దుర్బలులై కార్యమును సాధించలేకపోయినారు. యథావిధి సంత్రిప్తయెంచక మరి పీరిమి చేయుగలరు? లగ్న మందలి

బుధశనులతో ఇంద్రుడు చేరియున్నాడు. దీనికి దశమ భావ నిర్వాహకుడగు వరుణునినుండి ప్రబల కేంద్రజే! కుట్రలు, కుతింత్రిములు, సలుపుచు, వేషములు మార్పు ప్రతిపక్షాలవలన పాలకవర్గమునకు చిక్కులు కలుగునని, లేదా, ఎత్తుల కనురెత్తుగా రాజనీతియే అట్టి శూపాయములు కొన్నింటిని అశ్రయించవలసి యుండునని కాని, దీని నూచన. సమయానుసారముగ యీ రెండు ధర్మములకూడ రాష్ట్ర పరిపాలనములో అనుభవమునకు వచ్చుట అసంభవము కాదు.

దశమవరుణుడు మార్పుల సభిలపించువాడు. మంత్రవర్గము లలో తిలుచుగా మార్పులు రాగలవని అర్థము. రాజధానిమార్పు సహా ఈ వరుణగ్రహకార్యమే. ఈ మార్పులవలన పాలకవర్గము కొన్ని చిక్కులనుభవించునని, ఇంద్రా వరుణుల నకుమి చిక్కి చీకాకుపడి యున్న లగ్నాధిపతి శుక్రుడు తెలుపుచున్నాడు. మరియు, పాలక వర్గమును కూల్చి నాయుటకై స్వార్థపరులొక వైపున, సంఘవిద్రోహ కారులగు విప్లవవాదు లొక వైపున చేయుపన్నాగములబారి నుండి తప్పించుకొనుటకై రాజ్యాంగమువారు పాటుపడవలసియుండుననుట సహా ఈ పాపకర్తరిఫలము. ఇనాధిపతి కుజుడు వ్యయభావము నాశ్రయించుట వ్య గూఢకర్మమును ఆర్థిక క్షేమము తెల్పుగలదు. షష్ఠభావాధిపతియగు బృహస్పతి శుభవీక్షణముతోనున్న చతుర్థ పంచమాధిపతి శని హాళికజనాభ్యుదయము, విధ్యాభివృద్ధి, కార్మిక జనక్షేమము, ఇవి ఈ రాష్ట్రపు ప్రధానాదర్శములుగ నుండగలవని నూచించుచు

ఉత్తమమైన లాభి కేషను చిహ్నము

★ “వీడాల్” ★

ప్రపంచంలో విక్రీలి సుప్రసిద్ధమైన మోటారు ఆయిల్

టైడ్ వాటర్ ఆయిల్ కంపెనీ (ఇండియా) లిమిటెడ్.

విజయం:

పారి అండ్ కంపెనీ, లిమిటెడ్,

(ఇంజనీరింగు డిపార్టుమెంటు)

మద్రాసు-1.

న్నాడు. దళితులందరి చంద్ర వరుణులు వ్యవసాయాభివృద్ధి, జలాశయ నిర్మాణము, విద్యుచ్ఛక్తి సంపాదనము, అను సమస్యలతో అసాధారణ ప్రణాళికలతో కార్యక్రమము జరుపబడునని తెలుపుచున్నాడు.

ఆంధ్రరాష్ట్రపు జాతక ఫలపుష్కరి సామాన్యస్వభావము ఇట్టిదనవచ్చును.

కాని, ఇప్పటి పద్ధతులలో ప్రజల పరిపాలనము ప్రధానముగా ముఖ్యమంత్రి అధీనము. అగుటచే, ఏ ముహూర్తమున ఏ వ్యక్తి ముఖ్య మంత్రి కాగలడో, అతని జాతకదశాఫలస్వభావముతో మిళిలిమై ముహూర్తఫలము రాష్ట్ర జాతకదశలలో వ్యక్తము కాగలదును అనువరాదు. మంత్రివర్గము మారి తొత్తి మంత్రివర్గము వచ్చినచో, ఫలస్వరూపములో సహజాంతి మార్పు చూపబుకతప్పదు. అనగా, రాష్ట్ర జాతకదశలకు అనుగుణమైన జాతక ఫలముగల వ్యక్తియే ముఖ్య మంత్రి కాగలడనియు, అతని దశాస్వభావము ముహూర్త ఫలముతోచేరి రాష్ట్రమునకు రాగల మంచి చెడ్డలకు సూచకమగుననియు, సారాంశము.

ఇంచేకాదు. భారత ప్రభుత్వమునకు లోబడి దాని శాసనమును పాటించవలసినభాగ్యుని రాష్ట్రప్రభుత్వమునకున్నది. అగుటచే తాత్కాలిక భారతమహాప్రధాని జాతకముతో అనుకూలసంబంధములు చూపువ్యక్తియే రాష్ట్రమునకు ముఖ్యమంత్రి యగుట స్పృహణీయము. అట్లు కానిచో, కేంద్రప్రభుత్వపు సానుభూతిలేక విరసము పుట్టగలదు. రాష్ట్రప్రభుత్వము సక్రమముగా ప్రజాహితకార్యములు చేయజాలదు. ఏ మహనీయుడు ముఖ్యమంత్రి అయిపోనరే, మరి యొక్కటి. కేంద్రప్రభుత్వ మిప్పుడు అఖిలభారత కాంగ్రెస్ ఆదర్శములతో కార్యక్రమమును సాగించుచున్నది. ఆ సంస్థ ఆదర్శములను వ్యతిరేకించు రాష్ట్రప్రభుత్వము నిలుచుట కష్టము. నిలిచినా, పనులలో సారక్యముండదు. అట్లుగుటంబట్టి, రాష్ట్ర ప్రభుత్వపు మంత్రివర్గము ఆ సంస్థ యాజమాన్యమునకు చేరినదే యగుట సామాన్యముగా తప్పనిసరి యగుచున్నది. చెప్పవచ్చిన జేమనగా, రాష్ట్రము బాగుపడవలె నన్నచో, ముఖ్యమంత్రికి భారత మహాప్రధానియొక్కయు, కాంగ్రెసు సంస్థయొక్కయు, సానుభూతి అత్యవసరమునుట. మొత్తముమీద, ఇది చాల చిక్కుసమస్య యగుచున్నది. కాని, దీనిని నిరాచరించలేము. ఉన్న పరిస్థితిని లేదనుకొనుట ఏమి నీతి?

ఆంధ్రరాష్ట్ర మారంభమయినప్పటినుండి కూడు సంవత్సరములలో రెండు మంత్రివర్గములు బాహారిష్టముపాలై మారినవి. మూడవ మంత్రివర్గము వచ్చునప్పటికి ఆంధ్రరాష్ట్రము విశాలమయి తెలంగాణాతోచేరి, ఆంధ్రప్రదేశ్మయినది. పురుటింటి "లాలి" వంటి కంచనవోలుపురమును వదిలి, ఆంధ్ర రాజ్యలక్ష్మి తనయోగ్యతకు తగిన భాగ్య నగరమును ఒయ్యారముతో చేరుకొగలిగినది.

గురుభి నామ సంవత్సరమున ఆశ్వయుజ కృష్ణ చతుర్దశినాడు, చిత్ర నక్షత్రము క్త గురువారమున (1-11-1956) ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రావలిరణమునకు భారతప్రభుత్వము సుముహూర్తమును నిర్ధరించినది. రాజ్యాధికారస్వీకారమునకు కృష్ణపక్షమందలి కడపటి కూడుతిరుగు గర్భములని ప్రాచీనులు చెప్పిరి. "కుష్ణపక్షేతి క్త

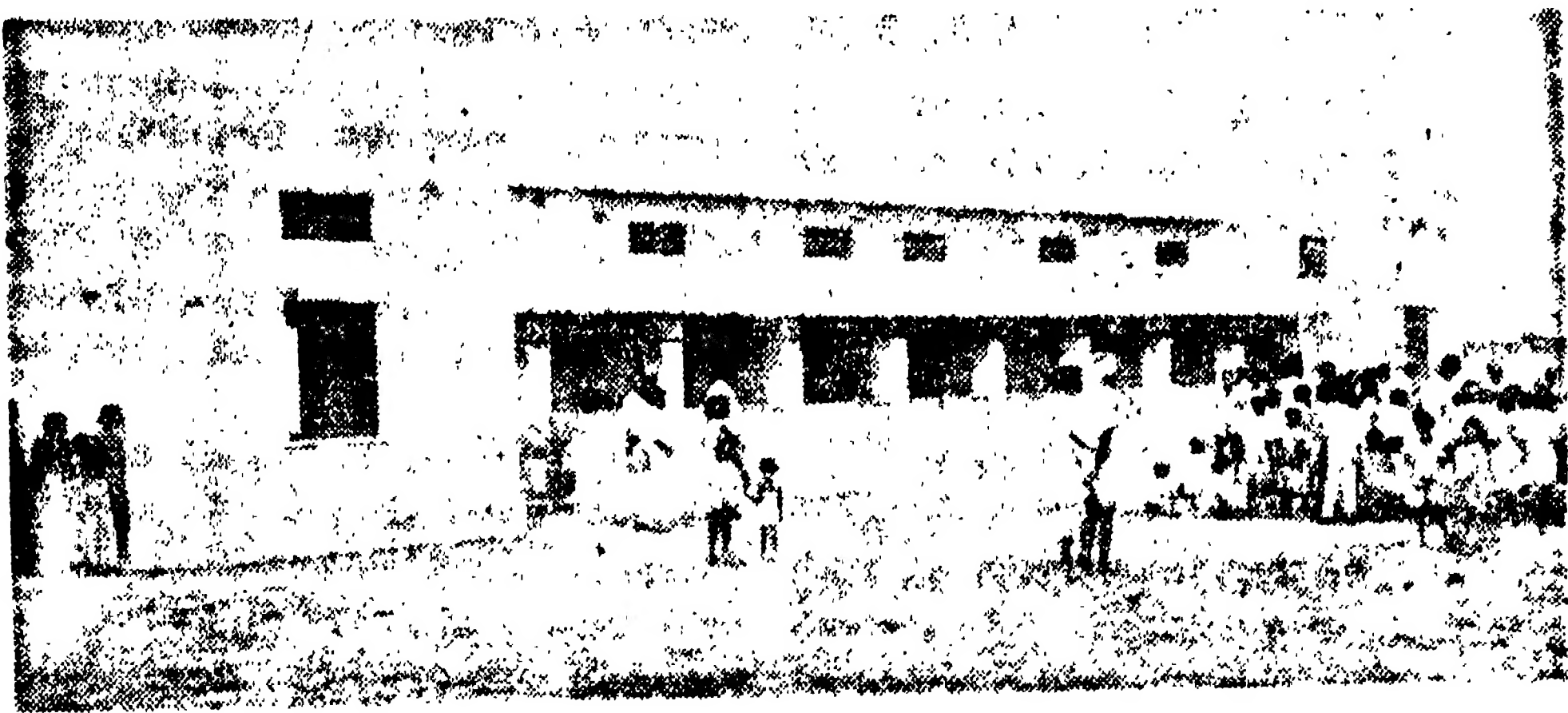
స్ఫూర్త, కృష్ణచాంత్య త్రికం విశా" అని. అందులో, అనాడు ఘోరిమగు విప్లవరణము. అది పూర్వార్థ విప్లయగుటచే, ముఖ్యముగా పగటి ముహూర్తమునకు ప్రబలవోషకారి.

"కార్య నాశకరీ విప్లీ" అని ప్రమాణము. గురువారముతో కూడిన చిత్రనక్షత్రమునింద్యముట. "చిత్ర నక్షత్రం, పితృశత్రుం, గురువారణ, వర్షయేత్." అని ప్రమాణము. ఈ మున్నగు ముహూర్త శాస్త్రనియమములేవియు పాటించబడినట్లు నోదరు. వికమత్యము లేని ఆత్రి గాండ్రు ఆంధ్రులనోటిగయ్యాళితనమునకు జంకి, నేయివేయక 'పప్పు పెట్టిపోదుమాస్యే'నన్న సామెతగా, సపత్నీ మాతృవాత్సల్యము చూపి, 'మీ రాజ్యము మీరు తీసికొండి. మీ తలవ్రాత!' అని ముహూర్తము పెట్టినట్లున్నదే కాని, ఆంధ్రప్రజా సాభాగ్యమును లక్ష్యములో నుంచుకొని నిర్ధరించినది కొదవనవచ్చును. "ముహూర్తము మంచిదికాదు. మార్చవలెను." అని భారత ప్రభుత్వమునకు విన్నవించు ధైర్య మెందరికి కలదు? ఉండెను పో, "సభస్యశ్రేణం" అను న్యాయముపైననే పలువురు నాయకులకు దృష్టియనుట సత్యమారముకాదు. కష్టపడి సంపాదించిన కనకకరీటమును ధరించుటకు తటాటున తలయొగ్గక, ఆకాశమందలి చుక్కలను లెక్క పెట్టమ, కాలవికంబమును చెయ్యనోపక—అధనా చేదస్తము—ఎందఱి కుండగలరు?

అనాడు రమారమి 10-30 A. M. (I. S. T.) లో మంత్రి వర్గ నిర్మాణము జరుగునని కింపవంతి యుంకినది. కాని కాంగ్రెసు వర్గ నాయకులుగా ఎన్నుకోబడియుండిన శ్రీముతి నీలం సంజీవ రెడ్డి నిర్ణీతదినమును మార్చలేకపోయినా, ముహూర్తకాలమైన జాతకమునకు అనుకూలముగ సంభవలయునని కాబోలు, కాలమును 9-15 A. M. (I. S. T.) కి మార్చి ముఖ్యమంత్రి పట్టమును స్వీకరించినాడు. ప్రస్తుత మంత్రివర్గ ప్రభుత్వమునకు ఇదే జన్మ కాలము. ఈ క్రింది కుండలి అప్పటి గ్రహస్థితిని చూపగలదు:—

కు 16-7	ఆంధ్ర తాక 21-20	శే 29-56	
	(సాయనము) ఆంధ్రప్రదేశ్ మంత్రివర్గ జాతకము		వ 6-56
I 18-21 శ 2-16	ఇ 0-29 బి 1-36 ఝ 8-42-13 రా 11-34 త 9-2 ధ 29-56	కు 0-28 చ 19-28	య 0-12 గు 23-54 X 24-89

లగ్నము ధనుస్సులో కన్యాంశ. 'చాపి సర్వ కుఖం స్ఫూర్త.' అని పాగడ్డకెక్కిన లగ్నమిది. దీనిలక్ష్యము గొప్పది.

నంగండు హరిజన హాస్టల్

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాంఘిక సంక్షేమ కార్యకలాపములు

ఆంధ్రప్రదేశ్ సమృద్ధిని జరుగుచున్న యీయేడాదికి సాంఘిక సంక్షేమ కార్యక్రమ ప్రణాళికల క్రింద రూ. 288 లక్షల రూపాయలకు పైగా ఖర్చు చేయవలసి యున్నది. ఈ ప్రణాళికల ద్వారా షెడ్యూల్డ్ జాతులు, షెడ్యూల్డ్ కులములు, ఇతర వెనుకబడిన తరగతులు, విముక్తజాతులను ప్రోత్సహించు, నిరుపేదలైన పురుషులను లాభము పొందగలరు.

షెడ్యూల్డ్ జాతులవారు నివసించే యేతెప్పి ప్రాంతములో, కొత్తగా పాఠశాలలు పెట్టబడుచున్నవి. రాకపోకల వసతులు అభివృద్ధి అగుచున్నవి. మలేరియాజ్వర నివారణోపాయములు ప్రవేశపెట్టబడినవి. క్రొత్త నివాసములు యేర్పాట్లుచేయకుండా సాగిపోతున్నవి. ఈ అనాగరిక జాతుల ఆర్థికాభివృద్ధికి అన్ని విధాల సత్వర చర్యలు తీసుకొనబడుచున్నవి. ఆంధ్రా షెడ్యూల్డ్ ట్రైబ్స్ కో ఆపరేటివ్ ఫైనాన్సు లింక్ డెవలప్ మెంటు కార్పొరేషన్ వారి విస్తృత కార్యక్రమములవలన పదిహేల అనాగరికజాతుల కుటుంబాలు అభివృద్ధిలోకి రావచ్చు. చెంచులు, యానాదులు, యెరుకలు, సుగాలలు వీరి అభివృద్ధికి కూడా ప్రణాళికలు అమలుపెట్టబడినవి. అలాట్ మెంటు పెంచుట, స్కాలర్ షిప్ లు అధికం చేయుట, ఇతర వసతులు కలిగించుట

ద్వారా హరిజనులు మొదలైన వెనుకబడిన తరగతులవారికి విద్యావసరములు యెప్పటికప్పుడు సృష్టిచేయబడుచున్నవి. హరిజనులకు ఉచితంగా విదేశీనల్దలాలు యిచ్చేందుకై ప్రభుత్వ వ్యయముతో భూములు కొనబడుచున్నవి. హరిజనులకై కుశీర షర్మిష్ఠుల కేంద్రాలలో ట్రైనింగ్ - కం - ప్రొడక్షన్ సెంటర్లు, పారిశ్రామిక వహకార సంస్థలు ప్రారంభింపబడుచున్నవి. న్యాయమైన వర్తనహానియు లలో హరిజనులకు న్యాయరక్షణ కూడా కల్పింపబడుచున్నది.

రాష్ట్రములో యిప్పుడు ముప్పది మూడు వెల్ థేర్ ఎక్స్ లుక్ టువర్ ప్రాజెక్టులు పనిచేయుచున్నవి. సోషియల్ లింక్ మార్కెట్ హైడ్రోఎక్స్ ప్రిముక్రిందను ఆఫ్ టర్ కేక్ ప్రోగ్రాములక్రిందను అయిదు ప్రభుత్వ గృహములున్నా 20 జిల్లా రక్షణ కేంద్రాలున్నా రాష్ట్రములో ప్రారంభింపబడుచున్నందులో చేరేవారికి తగిన వ్యక్తులలోను చేతులు లోనుశిక్షణఇచ్చి, వారికిజీవనోపాధులుకలిగించబడును.

ఈ విధముగా రాష్ట్రములో అధికంగా వెనుకబడిన తరగతులవారు, పేదప్రజలు సుఖంగా జీవించుటకు, తగినవతులుకలిగింప ప్రభుత్వం పూనికతో పనిచేస్తూంది.

జనపర్యవన్ అండ్ పబ్లిక్ రిలేషన్స్ కమిషన్, ఆంధ్రప్రదేశ్, హైదరాబాద్, (ఆంధ్రప్రదేశ్)

అదర్శములు అంతకంటే గొప్పవి. లగ్నాధిపతి దేవసురువు. జ్ఞానము సుఖము, అభివృద్ధి, గర్భదృష్టి, అనునవి ఇతని ప్రధానగుణములు. ఇట్టి గ్రహము రాజ్యస్థానపు కార్యనిర్వాహకత్వము వహించుట అద్భుతఫలము. కన్నులపండువుగా దళిమకేంద్రబిందువందే తళి తళి మెరియుచున్న ఈ సురువు ఈ మంత్రివర్గ పరిపాలనములో రాష్ట్ర సౌభాగ్యము సర్వతోముఖముగా వికాసము చెందునని వాగ్దాన మిచ్చుచున్నాడు. లగ్న నవాంశాధిపతియు రాజ్యభావాధి పతియు, అగు బుధుడు లాభభావములో నుండుట సయితము ఆభ్యు ద్ధయ నూచకమే. లాభభావమందే చంద్రుండుండుట, ఆ భావాధి పతి ఐక్రమకు స్వక్షేత్ర బలముతో, వ్యోమతమంశలో, రాజ్యభావ మందే నిలుచుట, అను నీ యోగములు ఆంధ్రప్రదేశము సరి రాష్ట్ర ములలో మందంజ వేయగలదని చాటుచున్నవి. శుభ గ్రహములకు గురు, బుధ, శుక్ర, చంద్రులు నల్వరును ఉపచయ స్థానములలో నిలిచియుండుట భాగ్యము.

ముఖ్యముగా పోలిక జనాభ్యుదయము, వ్యవసాయాభివృద్ధి, ఖనిజసంపద పయోగము, అనునవి చతుర్థాధిపతియగు గురువు యొక్క లక్ష్యములు. పక్షాధిపతియగు శుక్రుడు రాజకీయోద్యోగుల యొక్కయు, కార్మిక సంఘముల యొక్కయు క్షేమదృష్టి కల వాడు. వృద్ధికరాళిలో పదునొకండవ భాగములో నున్న రాజ్య సహాయము జలాశయములు, భవనములు, నిర్మించు ప్రణాళికలతో మంత్రివర్గము పురోగమించునని నూచించుచున్నది. ఈ కార్య క్రమమును కొనసాగించుటకు వలసిన ఉత్సాహశక్తి మంత్రివర్గము నకు సమృద్ధిగా కలదని, ధనుస్సులో పదునెనిమిదవ భాగంలో నున్న లగ్నము ప్రకటించగలదు. ప్రాచీనాంధ్రజైభవము పునరుజ్జీవించకలదన్న కుతూహలముతో ఆంధ్రతార పంచమ భావములోనుండి ఆకీర్ణమింపుచున్నది. ఇవన్నియు రమ్యములైన యోగములు.

అయిన నేమి, ఈ మహారత్నమున లోపములు లేవనికాదు. సమృద్ధిగ నే యున్నది. గ్రహరాజగు రవి, ధనాధిపతి శనిసహా, వ్యయభావమునందు ఆ భావబిందువునకు చెరియొకవైపున సమాంత రములో నిలిచి, శక్తికి మించిన వ్యయయ చెయవలసివచ్చుటచే ఆర్థికస్థితి లోటుపడునని ధంకా వాయించుచున్నారు. దళిమాధిపతి బుధుడు ఇంద్రసంయోగములో నున్నాడుకదా. స్వపక్షమందే యుక్తికాలులగు స్నేహితులు, కుట్రలుపన్ను హితశత్రువులుసహా ఉండగలరని నూచిన. నాల్గింట కుజుడు శ్రమ అధికమయినా తగి నంత ఫలము కొనరాని కారణముగ, పాలకవర్గమునకు సుఖరాహిత్య మును, మనోవ్యధను సంపాదించి పెట్టగలడు. షష్ఠ భావమందలి కేతువు 'అపరిహార్య పురాకృత దుష్కర్మ పరిపాకమును' చూపు భాగములో నిలిచి పెగా యముని కేంద్రవేగపాలయినాడు. రాజ కీయోద్యోగులలో నీతినియమములు కైధిల్యము క్రమక్రమముగా హెచ్చి కార్యనిర్వాహము కంటకప్రాయముగునని, దురాశావిష్టు లగు కార్మికుల గొంతెమ్మ కొరికల మూలమున చిక్కులున్నవని, ఈతిబాధలచే ప్రజాసామాన్యముయొక్క క్షేమారోగ్యములు తృప్తి కరముగ నుండవని, నిరుక్యోగ సమస్య క్లిష్టపరిస్థితులను తెచ్చిపెట్టు నని ఈ యోగము తెలుపగలదు. ఆర్థికస్థితి అందుకోలేనట్టి వ్యయ ప్రణాళికలు సిద్ధమగుట, ఇరుగు పొరుగు రాష్ట్రముల సానుభూతి లేకుండుట, మున్నగు కారణములచే అభివృద్ధి కార్యకలాపములు

అనుకొన్నరీతిగా జరుగుటకు ప్రతిబంధక సామగ్రి యేర్పడగలదని యముని కేంద్రవేగలోనున్న ద్వితీయ తృతీయాధిపతి శని చెప్ప గలడు. మరియు, రాజనీతిని విమర్శించుపట్ల వార్తాప్రతికలు సహృద యత్వమును, సానుభూతిని చూపకపోవచ్చును. ధర్మస్థానాధి పతియైన గ్రహరాజు రవి వరుణకేంద్రవేగ నభిలషించుచుండు టచే, అనేక సందర్భములలో రాజ్యాంగపు కార్యములను న్యాయ సానములు కఠిన విమర్శకు గురిచేయుట అసంభవముకాదు. విప్లవ వాదుల చేయివాడితనముకూడ తన ప్రభావమును అపుడపుడు చూపగలడు.

ఈ గుణదోషముల సమష్టి ఫలము ఈ మంత్రివర్గ పరిపాలన ములో కనుపట్టవలసి యున్నది. సత్కార్యముల కెన్నియో ప్రతి బంధకములు. ఓపికతో వానినెదుర్కొని నిర్వహించుటే ధీరో దాత్తి నాయకుల లక్షణము. లగ్నాధిపతి బృహస్పతి రాజ్యభావ ములోనుండి "నేనున్నా"నని భుజము తిట్టుచున్నాడు. ఈ మహారత్నములోని ఉత్తమ గుణ మిది.

అయిన నేమి? ఆంధ్రరాష్ట్ర జాతక స్వభావమునకు లోబడి కదా, ఈ మంత్రివర్గ జాతకము తనశక్తిని ప్రదర్శించగలదు?

రవివరుణులకు కేంద్రవేగ కలదుకదా? అది మంత్రివర్గమును విచ్ఛిన్నము చేయజాలదా? అని భావించువారుండురు. ఆ వేగ కల దనుమాట సత్యమే. కాని, వరుణ కేంద్రమును దాటి రవి పురోగ మించుచున్నాడని గమనించితే మేని, విప్లవకారుల గాయనిని ఎట్లా తిప్పించుకొని గండముగడచి మంత్రివర్గము తనకార్యమును సాగించు ననియే దీని నూచిన. ఇప్పటి రాజనీతి పద్ధతులలో రాజ్యాధికారము పాపపుచేతులవాని పణ్యారము! యోగ్యత, స్వార్థత్యాగము, దేశ భక్తి, మానవ నేవాభిలాష, ప్రధానములు కొవు. అధికార పదకొంక్ష ప్రబలి ఆత్మనేవా పరాయణత్వము జనులలో అధికమై అనవసర స్పర్ధలకు త్రోవ చూపుచున్నకాలమిది. "ఘటం భింద్యాత్, పటం భింద్యాత్, మర్యాద్యాగాద్భిస్వనం, యేనకే నాపుష్పపాయేన, ప్రసిద్ధః పురుషభవేత్."

అనునీతితో జనులు నానావిధములగు ఉపాయముల నాశ్రయించి అధికారములకు చేతులు చాచుచుండుట యిప్పటి సామాన్యలక్షణము. అగుటచే, మంత్రివర్గమునకు ప్రతికూలపక్ష మొకటి సర్వదా సిద్ధముగ నేయుండి, ఎప్పుడు సమయము దొరుకునో యని, కాచుకొనియుండుట అసహజముకాదు. ఇట్టి పరిస్థితులలో ఏ మంత్రివర్గమైనా, శత్రుబాధ ననుభవించుట తప్పనిది. చేసిక పనులు తృప్తికరము కావని, చేయనివి దురుద్దేశమని, దోషము లెంచుచు దండోరావేయుట ఆంతకష్టముకాదు.

‘తస్యైన్నవారు శంకోపతింజంబు,
లుర్విజనులకెల్ల నుండు తస్య,
తస్యైన్నవారు తమ తస్యై లెఱుగరు’
అన్నాడు మన వేమన్న.

ఇన్ని చిక్కులుండగా, ఈ మంత్రివర్గ మేమి సాధించగల దందులేమా? ఉద్దేశము మంచిదే, కష్టముల నెదుర్కొను ఓపిక యుండి, లక్ష్యసిద్ధితో కార్యక్రమమును జరిపినచో, మంత్రి వర్గము సాధ్యమైనంత ప్రజాహితమును సాధించవచ్చును.

“కర్మణ్యే వాధికారస్తే; మాఫలేషు కదాచన.”

అను గీతాచార్యుని నూత్తిని స్మరించుచు తృప్తి చెందుదము గాక.

ముఖ్యమంత్రి జాతక ఫలము ననుసరించియే కదా మహారత్న ఫలము చెల్లవలయును? ఆ సౌకర్య మెట్లున్నదో కనుగొనుటకు

జాతకముహూర్తములు కుతూహలపడును రనుకొందును. ఏ వ్యక్తి అయినా, అధికారపదవి అందుకొన్నాడని వినినతోడికే, అతని జాతకమునందు కారాంతికులకు లెక్కపెట్టలేనన్ని రాజసూగములు కనిపించుట సామాన్యవాధివము. ఇంద్రుడు, ఇంద్రుడని అతని గూర్చి సుతిహాసములు వర్ణించువారు పరశ్శ్రుతియు. కాని, రాజ్యాధికారములో నున్న వ్యక్తుల జాతకములను పత్రికలలో ప్రకటించి విమర్శించుట అంత గుచికరమైన పనికొరదు. అంగన్న యోగములన్నియు సర్వోత్తములని పోగడుగు వందివాగధులవృత్తి యగునుగాని, జ్యోతిశాస్త్ర మనబడుదు. అపమలను లెక్క పెట్టుటకు భూసుకొంటి పుని, వారి ప్రతిపక్షులకు చేయూతి ఇచ్చిపట్టుకుంటే రాష్ట్ర పరిపాలనకు ఇబ్బందులు కల్పించిన వారగుదుము. ఈ దృష్టితో ఆ జాతక విమర్శ ఇచట చేయలేదని మనవి. అనవసరము కూడ.

ప్రస్తుత సంవత్సరమునకు తగిన ముఖ్యాంశములు కొన్నింటిని మాత్రము ఇందు చదవగుటకు నివేదించుట చాలుననుకొందు :-

(i) పుణ్య హామముపై నున్న అతని చరిత్రచరిత్ర నిండు పత్రికా పత్రికలలో చరిత్రముచేసినపుడే, అతడీ మంత్రివర్గము చేర్చుటయ్యె;

(ii) అతని చరిత్రపుణ్యహామము అభివృద్ధి సహాయమునకు వేరవేరుగా పోగులయ్యెను;

(iii) అతని చరిత్రపుణ్యహామము మంత్రివర్గసహాయమునకు పోగొట్టినట్లుగా పోగొట్టెనుగాని ఈ పనులులోలేదు;

(iv) అతని చరిత్ర పుణ్యహామము చరిత్ర నుగుపుగో సహాయమునకు పోగొట్టెనుగాని అతడీ పట్టుకమును స్వీకరించెను;

(v) కంఠమొగిల్పినట్లుగా రాజసూగములను కట్టుకుని చరిత్రపుణ్యహామము పంపించి అతని రాజసహాయము నకు పరిపూర్ణ సహాయముపై ఇచ్చినకొల మిది;

(vi) ఆంధ్రరాష్ట్ర జాతకమునది రాజసహాయమువీడనే ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజ్యముననున్నది. ఇంతకంటే మంత్రివర్గము దాని పట్టుల లభించగలగూ? ఈ గంభీరమైన అతని చరిత్రపుణ్యహామము ప్రతిపక్షమిచ్చినాననునకు వచ్చినకొలముంటే అతడీ అధికార స్వీకారము చేయెను.

ఇట్టి జాతకములను గల వ్యక్తి మంత్రివర్గ సహాయమునకు ప్రశంసించును. ఇట్లంటే కాంగ్రెసు సంస్థా జాతకముతో ఇతని జాతకమునకు గల సంబంధములు కొన్ని చూడుడు :-

(i) కాంగ్రెసును చదివి ఇతని పుణ్యహామముపైన పరిపూర్ణ కటాక్షము;

(ii) కాంగ్రెసు ఇంద్రునికి ఇతని రాజసహాయముపై నికర ముగ ప్రత్యక్ష ముద్రచెప్పెను;

(iii) రాజసహాయమునకు ఇతడి ఇంద్రునికి కాంగ్రెసు లగ్నాధిపతి కుజుని నుండి నిండుగా గుప్త ముద్రచెప్పెను;

(iv) ఇతని పుణ్యహామము ఆ సంస్థ పుణ్యహామము;

(v) ఇతని రాజసహాయమునకు ఆ సంస్థ కుక్రునితో ప్రబల ముద్ర;

(vi) ఇతని మంత్రివర్గసహాయమునకు కాంగ్రెసు బృహ స్పతి రక్ష.

ఇక భారత ప్రధానమంత్రి శ్రీయుతి నెహ్రూపంతుని జాత కముతో ఇతనికి సాకార్యములు కొన్నికలవు. పండితుని చరిత్రరాజ్యాధి పతి కుక్రును ఇతని రాజసహాయము చేసుకొన్నాడు. అతని రవి నుగుపులు ఈ సహాయమునకు అనుకూలును. అతని రాజ్య సహాయమునే ఇతని చరిత్ర రాజసహాయము ఇపుడాశ్రయించుట. అతని బుధుడు ఇతని చరిత్రచరిత్ర ఇపుడు నిండుమిత్రుడు.

ఇప్పటికింత గాని. కాంగ్రెసు సంస్థ ఇతనికి పట్టుగొమ్మ యని, భారత ప్రధానమంత్రి నాగార్జుని ఇతని మంత్రివర్గమునకు కలదని, పై సంబంధములు తీర్చిదిద్దెనుమన్నవి. ఈ సాహాయ్య సంపర్కతో, విశ్వాసపాత్రులను అనుకూలులతో, ముఖ్యమంత్రి రాష్ట్రపతివలనను సాగించుచున్నాడు. అతని మంత్రివర్గ సహాయమునకు లగ్నాధిపతి నుగుపులు మన్ననను కలుగొన్నాడు కదా? అట్టి నుగుపు చావలెనున చరిత్రకేంద్ర ముఖ్యమంత్రి నుండి ఆ సహాయము నకు నిండుగా ప్రత్యక్ష ముద్రచెప్పెను నిమ్మచిండుబయ్య ఈ మహా రపు విశిష్టులగును. రాజ్యాంగమునకు,

అందుకేంద్రము

నోవ, 1959 నుండి నోవెంబరునాడు

ఆ నుగుపు కంకణము కట్టికొన్నాడనిచి! చాన్యమైనంత అభివృద్ధి రాష్ట్రమున కలదు సందాచించి చెప్పెను.

ఆంధ్రప్రదేశ్ మహాచరిత్ర ఇందు గంభీరము లయినది. మూడవ ఏడు నడుచుచున్నది. ఇప్పటి (1959) ఆ జాతకమునకు చరిత్రకాసాకార్య మెట్లున్నదో చూడండి.

- I) చరిత్రచరిత్ర రాజ్యసహాయము చేసుకొన్నాడు;
- II) గంభీరమైన అనుకూలమునకు ముఖ్యమంత్రి సహాయము ప్రవేశించి బృహస్పతి కుక్రునులోనికి పోగొట్టెను;
- III) చరిత్రనుగుపు చరిత్ర కేంద్రమవునను అతి సన్నిహితు ముచున్నాడు.

ఈ చరిత్రయు సాధకములే అందుకు సంకేతములేదు. నుట్టచిలేదనియు చూపెట్టె. కాని చరిత్రచరిత్రకు కనుచిన కేంద్రం దుగా పుణ్యహామముతో గంభీరమును చూపెట్టెనునకు విశాధి ముఖమునకు పుణ్యహామమును గొట్టెను. కాని, గంభీరమైనది కాబోలు? 1958 అంతర్జాతీయ చరిత్రపుణ్య ప్రతిపక్షకేంద్ర వేగ చరిత్ర కేంద్రమునకు కాంగ్రెసు సంస్థ. కాని, పుణ్యహామము గంభీరమైన బుధులకు ముద్ర. 1959 అంతర్జాతీయ చరిత్రచరిత్రకు పుణ్యహామమునకు గంభీరమైన ముద్ర ప్రవేశము చేయునాక, మంత్రివర్గమును ప్రభు లుగంభీరమైన ముద్రగా తొలగినవచ్చును. ఇట్లంటే, చరిత్రపుణ్యహామము బుధులకుని కేంద్రమును సహాయించు ముద్రలు పట్టుచుంటే, తగిన సహాయము కావలెకొబోలు, 7-2-1958 నాడు ముద్రచేయెను. ముద్రచేయెను. శ్రీమంత్రి ప్రయాత్నములకు కేంద్రమునకు అంతర్జాతీయ? అట్లే సెలతో ఇంద్రుని బుధులకుని కేంద్రమునకు, సహాయము ప్రాంతమునకు మరల జన్మపుణ్య కేంద్రము నుగుగొట్టెను. కాని, చరిత్ర చంద్రుని గంభీరమైన ముద్ర. శ్రీమంత్రి చరిత్రచరిత్ర ముద్ర కొంత తలచుచున్నాడు. కాని, చరిత్రచరిత్ర, రాజసహాయపుణ్య ముతో, ఈ పుణ్య హామమును గొట్టెను. మంత్రివర్గమునకు సాక ర్యము లున్నవి. కాంగ్రెసు సంస్థగంభీరము, కేంద్రప్రభుత్వము నుండియు, ఆంధ్రప్రదేశ్ జాతకమునకు అందుకు సుభాషస్ఫుట లభించగలవు.

ఇక, మలజాతక, సంక్రంతి జాతకముల ప్రహసితతో పుణ్యములను గొట్టెను. సహాయమునకు పుణ్యము. కాని ప్రకృతిమింతిటితో విరిమింతము. ప్రకృతిమింతము నుండి, తగినరీతిగా, నెహ్రూమును పుణ్య హామమును గొట్టెను. సహాయము సహాయములకు ప్రయాత్నించెను, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాభాగ్యము ఇతోధికముగా పుగొగొమ్మలని చరిత్ర సాభాగ్యముతో ఆంధ్రనాతికి విశిష్ట స్థానమును సందాగంభీరమును నిండుచేయు. సర్వేశ్వరు డాది ఆనుగ్రహించునాక!

“స్వస్తి ప్రభాధ్యై; పరిపాలనాతం

నామ్యైవ మార్గైః మహిం మహిగాః”

కమలాప్త కన్యకు కైమోడ్పు

శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు

మూతా! పాపకపాతకారిణి! నినుఁ ప్రత్యూష శోభణ దటా
యాతుండై లలితేంద్రసీలపటలోద్యత్ని యగ్ధ ముగ్ధాకృతిఁ
ప్రాతర్దర్శన మాచరించు నెవడా భవ్యాత్ము చిత్తంబు జీ
మూతశ్యామల కోమలాచ్యుతకళా పూర్ణంబు గాకుండునే?

పాతక భంగమాంగళిక భంగిమమున్ శితికంఠ కంఠశో
భాతరళమ్ము నీజలము వర్ణన కెవ్వడు మాటకారి? నీ
పూతతరాంబు పూరముల మున్నులువేయు వరాకుజేని, రం
భాతరుణీ కరవ్యజన మంజుల మింద్రదండంబు గెల్చెడిన్.

దానాంధీకృత గంధ సింధురఘుటోద్యద్గండపాళీమిళ
ద్దానోన్మత్త మిళిందమైన నృపతిద్వారానకున్ మ్రొక్కిదన్;
నానామూల ఫలంబు నీతటమునన్ మానీంద్రవృత్తి నదా
ధ్యానాప్తిన్ దినముల్ గ్రమించెద గతాయానమ్ములన్ సూరజా!

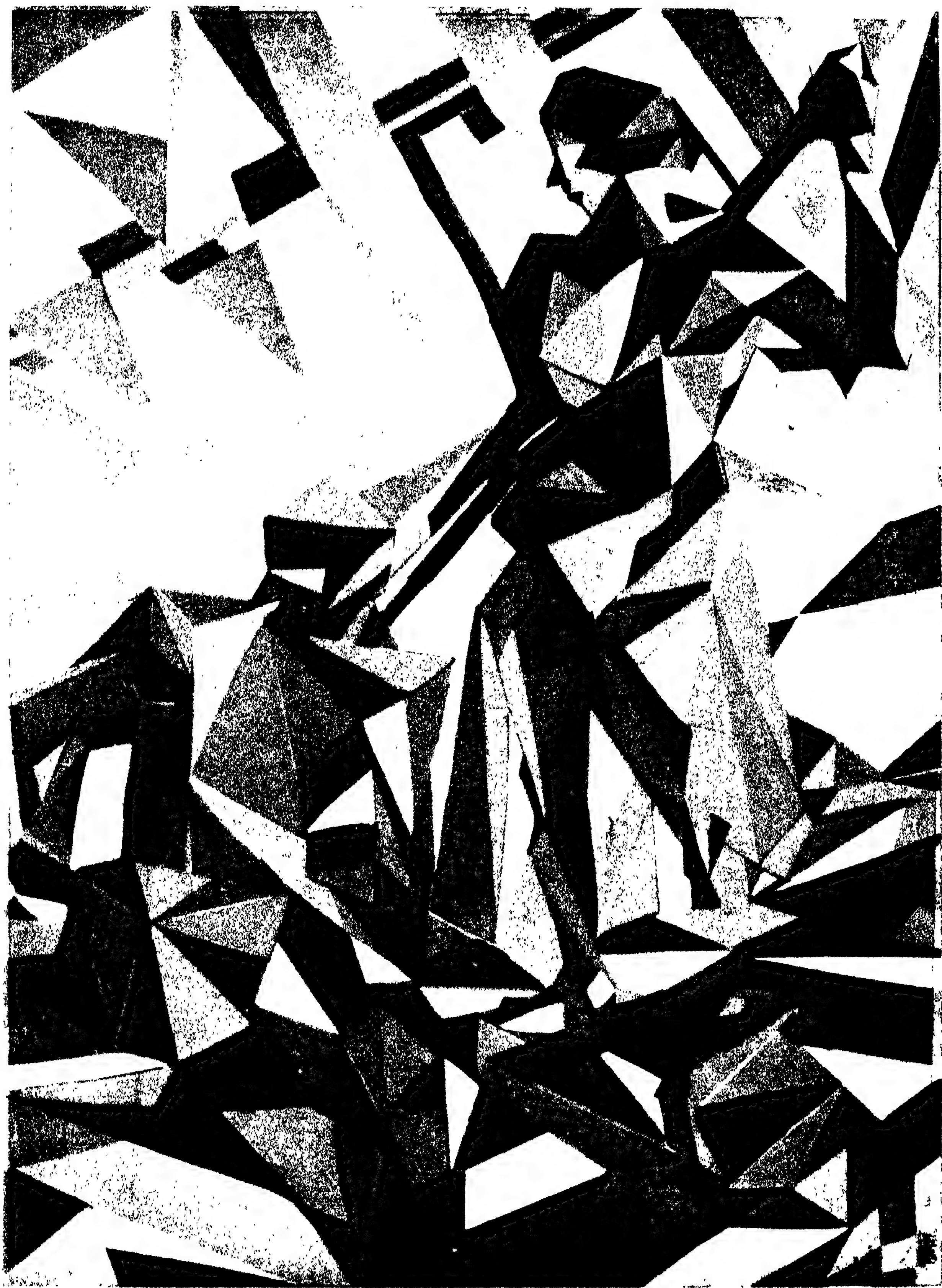
లోనన్ మాక్తికపుంజ మంజుమ వెలిన్ లోలేంద్ర సీలప్రభల్
నీ నీరద్యుతులౌట, మున్నులిడువానిన్ బ్రాహ్మరూపద్యయిన్
గానంజేయు క్షణంబు శ్రీహరిహరాకారంబునన్ దల్లి! త్వ
త్సానీయం బది నాకు సమ్ముదము సంపాదించు నెల్లిప్పుడున్.

పాపకదంబముల్ బలిసి బాధలువెట్టుట, కాలుఁడుగ్రతన్
జూపుట, మానసాబ్జమున క్షుద్రభవప్రభమ పొంగిరేగుటల్,
నీ పరిభేలదూర్చి రమణీయ రసస్రుతి కొంత కొంత మా
చూపుల కందుదాకనె, యశోవిమలా! కమలాప్తకన్యకా!

‘కాళిందీ’యని కాతుకాన నెపుడేఁగానీ భవన్నామ వ
ద్దాళిన్బల్కిన వానికిన్ గరమునం దఱ్ఱాడు మేల్సిద్ధు, లు
ల్లోల ధ్యాంతకులాంతకారిణివి నీలో మున్నులంబెట్టు చే
వేళం దేలు జనమ్ము దివ్యమహిమల్ విన్పింపగా శక్యమే?

నవ్వునైయి, నపేయపాయి, గురుతల్పస్థాయి, బ్రహ్మఘ్నునిన్
దూర్ణం బోమ ధృతవ్రతమ్ములగు నీతోయమ్ము లల్పాల్పముల్
తీర్ణప్రేతపతి ప్రతాపకలనా ధిక్కారహుంకార పూ
ర్ణార్ణవోతముముం దవేల నిక బ్రాయశ్చిత్త సంభారముల్?

(పండితరాయల రచనకు అనువాదము.)

తృతీయ ప్రణాళిక : కొన్ని సూచనలు

శ్రీ కె. వి. రమణ

ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక అమలులోకి వచ్చి మూడు సంవత్సరాలు గడిచిపోయాయి. అప్పుడే తృతీయ ప్రణాళిక దాని స్వరూపం, ఆశయాలు, ఖర్చు పెట్టవలసిన మొత్తం మొదలయిన విషయాలమీద చర్చలు ఆరంభమయ్యాయి. ఓటిమీద పలువురు పలువిధములైన అభిప్రాయాల్ని చెల్లిస్తున్నారు. ఈ అభిప్రాయాలు ద్వితీయ ప్రణాళిక సాధించిన ఫలితాల అంచనాల మీద ఆధారపడిన వన్నమాట. ఈ ఫలితాలను విమర్శించేవారిని రెండువర్గాలుగా విడిచి వారి అభిప్రాయాల్ని చర్చించవచ్చు.

ఒక వర్గంవారు—ద్వితీయ ప్రణాళికలో యిబ్బందులు ఎక్కువ కల్గాయని దీనికి ముఖ్యకారణం—ద్వితీయ ప్రణాళిక మనశ్చక్తికి మించినదిగా తయారు చెయ్యబడిందంటారు. దేశంలో ప్రజలు ఆదా చేయగలిగిన మొత్తంకన్న ఎక్కువగా లోటుబడ్డటువిధానం అవలంబించి ఖర్చు పెట్టారు. ప్రథమ ప్రణాళికలో ఈవిధంగా ఖర్చుచేసిన డబ్బు 450 కోట్ల రూపాయలే అయినా ద్వితీయ ప్రణాళిక మొదటి మూడు సంవత్సరాలలోనే ఈవిధంగా 900 కోట్లకు పైగా వెచ్చించారు. దీనికి తోడు కమ్యూనిటీ బ్యాంకులు యిచ్చే అప్పులు కూడా బాగా పెరిగిపోయాయి. తత్ఫలితంగా దేశంలో ధనం సప్తయి పెరిగింది.

(గత సంవత్సరంమీద మార్పులు—కోట్లరూపాయలలో)

ధనం	1951-53	1953-54	1954-55	55-56
సప్తయి	-214	+29	+129	+264

ఈ పరిస్థితుల్లోనే ఈ తృతీయ ప్లాన్ రేటు మందగించటంవల్ల ప్రజల ధనరూపంలోని ఆదాయాలు మాత్రం పెరిగిపోవునని సంభవించింది. తత్ఫలితంగా ధరలు పెరిగాయి.

ధరల నూచి	మే 55	మే 56	డిసెంబరు 56	ఆగస్టు 57
	89	98	108	112

అంటే ధరల శాతములో 14 వరకు పెరిగాయి. ఈవిధంగా ధరలు పెరగటంవల్ల పరిమితదాయులవారి జీవనప్రమాణాలు తగ్గాయి. తక్కినవారికి ధనరూపంలో ఆదాయాలు పెరుగుటవలన వారి వినిమయం ఎక్కువయింది. తద్వారా ఎగుమతులకు కేటాయించబడిన వస్తువులు దేశంలోనే ఖర్చు అవుతున్నాయి. ఎగుమతులు తగ్గటానికి మరొక ముఖ్యకారణం, ధరలు పెరగటంవల్ల విదేశాలవారికి మన సరుకులు కొనటం లాభసాటిగా కనబడదు. అందుచేత కూడా ఎగుమతులు తగ్గాయి. బాగా ఆదాయాలు పెరగటంవల్ల దిగుమతుల మీద ఖర్చుకూడా పెరిగింది. పైగా ద్వితీయ ప్రణాళికలో చాలా భాగం దిగుమతుల మీద ఆధారపడింది. ప్రభుత్వం మొదట్లో దిగుమతులను కంట్రోలు చెయ్యకపోవటంవల్ల కూడా ఇవి బాగా పెరిగాయి. మొత్తంమీద విదేశీ మారకపు ధనం కొరత వచ్చింది. దానిని భర్తీ చేయటానికి, విదేశాలనుండి తెచ్చిన అప్పులు చాలకపోవటంవల్ల, మనకువున్న విదేశీద్రవ్యనిధులను పూరిగా వినియోగించవలసి వచ్చింది. ఈ ద్రవ్యనిధులు 1956-57 లో 280 కోట్ల రూపాయలు, 1957-58 లో 240 కోట్లు తరగిపోయాయి. తద్వారా మనకి వున్న స్ట్రెంగ్ నిల్వలు క్షీణించాయి.

స్ట్రెంగ్ నిల్వలు (రూ. కోట్లు)	మార్చి 1956	మార్చి 58	ఆగస్టు 58
	746	267	187

ప్రథమ ప్రణాళికలో ఖర్చుపెట్టిన మొత్తంలో నూటికి 20 వంతులు మాత్రం లోటుబడ్డటువిధానాలద్వారా ఖర్చు పెట్టబడింది. కాని ద్వితీయ ప్రణాళికలో అనాకొన్నదానికి వ్యతిరేకంగా, మొదటి మూడు సంవత్సరాలలోనే ఖర్చుపెట్టిన మొత్తములో నూటికి 40 వంతులకు పైగా ఈ విధంగా ఖర్చు చేయబడింది. మొదటి మూడు సంవత్సరాలలోనూ మొత్తం ఖర్చు రూ. 2456 కోట్లు. అద్రవ్యం ఈ క్రిందమాపిన విధంగా నేకరింపబడింది.

	(రూ. కోట్లు)	మొత్తం ఖర్చులో శాతము.
మిగులు బడ్జెటుల ద్వారా	439	17
రైల్వేలు ఇచ్చినది	129	
దేశంలో చేసిన ఋణములు, చిన్న మొత్తముల పొదుపు ఉద్యమము మొదలయిన వాటిద్వారా	533	
	<hr/> 1101	<hr/> 44
మొత్తం ప్రజలు ఆదాచేసిన వాటినుండి విదేశీ సహాయం	438	17
లోటు బడ్జెటు విధానంద్వారా	917	89
	<hr/> 2456	<hr/> 100

మొదటి మూడు సంవత్సరాలలోనే ఇంతతక్కువ “ధరలు పెనుగుటకు తోడ్పడే విధానాల ద్వారా” నేకరించి ఖర్చుచేయటంవల్ల ప్రభుత్వం సన్నులను ఎక్కువ చేయటానికి ప్రయత్నించింది. వివిధములైన ప్రయత్నాలు పన్నులు వేసింది. వీటివల్ల ప్రయివేటు రంగం మీద పన్నులభారం అధికమయి అది అభివృద్ధి చెందటానికి అడ్డు పడుతోందని విమర్శలు వస్తున్నాయి. వీటితో నిజానిజాలు ఎలావున్నా, మన ప్రణాళికలు ప్రయివేటు రంగానికికూడా ప్రాధాన్యం యిచ్చేవరకూ వాటిఅభివృద్ధికి తోడ్పడేవిగా పన్నుల విధానం వుండాలి. రెండవది పన్నులు వసూలు చెయ్యటంలో అసమర్థత ఎక్కువవుతోంది; అవి చెల్లించటంలో అవినీతి ప్రబలుతోంది. ఈ పరిస్థితుల్లో ఎక్కువపన్నులు విధించిన మాత్రాన ఎక్కువ డబ్బు వసూలుకొక పోవటమే కాకుండా, ‘అవినీతికి’ ఆవకాశం ఎక్కువవుతోంది—అది శ్రేయస్కరం కాదు. పన్నులు పన్నుల భారం సామాన్యప్రజలమీదకూడా బాగా ఎక్కువయింది. ధనం పెరుగుదలకి ఈ రకం పన్నులుకూడా కొంతవరకు కారణమంటున్నారు కొందరు పెద్దలు.

పైగా ప్రభుత్వం ఎక్కువఖర్చుపెట్టేకొలదీ దుర్వ్యయం ఎక్కువవుతోందని కొందరి అభిప్రాయం. అందుకే తృతీయ ప్రణాళికను సాధ్యమయివంతెవరకు కుదించి ఆర్థికాభివృద్ధి ప్రయివేటు వ్యవస్థద్వారా సాధించేందుకు ప్రయత్నించాలంటున్నారు.

ద్వితీయ ప్రణాళికనే మరొక కొనుండుంటి చూపవచ్చును. బతుకుదేశాలు ఆర్థికాభివృద్ధికి ప్రణాళికలెందుకంటే ప్రణాళికలు అమలు బరచేటప్పుడు, ముఖ్యంగా యంత్రసామగ్రికి విదేశాలపై ఆధారపడివలసివచ్చును, ఇలాటి యిబ్బందులు తప్పవు. వాటినినుంచి ముందుగానే జాగ్రత్తపడుట సాధ్యంకాదు. విదేశాలతో వివిధంగాను సంబంధంలేకుండా ప్రభుత్వ యాజమాన్యంక్రిందనే ఖాస్సీగా వుండే దేశాలలో ఈ యిబ్బందులు రావు. అయినా గత 7 లేక 8 సంవత్సరాలలోను చెప్పవలసిన అభివృద్ధి కనిపించింది. మొదటి ప్రణాళిక ఆరంభంలో నూటికి ఐదువంతులమాత్రమే పెట్టుబడిపెట్టే వారం. కాని అది ప్రస్తుతం నూటికి 11 వంతులు అయింది. వ్యవసాయ రంగంలో మార్పులుతెచ్చి వాని ఉత్పత్తిని కని చెప్పకోతగ్గంత అభివృద్ధిచేశారు. విద్యుచ్ఛక్తి సప్ల యిలోనూ, వాణిజ్య పరిశ్రమల రంగాలలోనూ, రవాణాసౌకర్యములు పెంపొందించటంలోనూ చెప్పకోతగినంతగా ప్రగతిని సాధించారు. ఆర్థికవ్యవస్థ సర్వోత్తమ ప్రగతిని సాధించి అనుకూలంగా మారింది. ఈ పరిస్థితుల్లో తృతీయ ప్రణాళికలో ఎక్కువగా ఖర్చుపెట్టకపోయినచో వైసాఫాసిన ఫలితాలన్నీ నిచ్చుకొనవచ్చును. అంతకన్న అర్థరహితమైన కార్యముండదు.

అయితే ఈ ద్వితీయ ప్రణాళిక ఆచరణలో కలిగిన యిబ్బందుల మాత్రమే అనవచ్చు. వాటిని కొంతంతలు చేయుటం దీనివశానం. కాని కొంతవరకు కారణం ప్రభుత్వ ప్రణాళికలో వలసినంత ఆహారధాన్యాల ఉత్పత్తిని సాధించలేకపోవటం పెద్ద లోటు. ద్వితీయ ప్రణాళిక—ఈ రంగంలో ఉత్పత్తి చాలినంత పెరిగింది సే భ్రమమీద తయారుచేయబడింది. కాని 1955 నుండి అనుకూల

వాతావరణం లేక పంటలు చెడిపోగానే మనసమస్యలు ఆరంభమయ్యాయి. ధరలు పెరిగాయి. అనుకోకుండా అమెరికానుండి ఆహారధాన్యాలను దిగుమతి చేసుకోవలసివచ్చింది. దీనికి 360 కోట్లు ఖర్చుపెట్టాం. దానివలన అనుకోన్నట్లుగా ప్రణాళిక అమలు జరుగలేదు. ఈలోటును ఇప్పుడైనా భరించేయగలిగితే తృతీయ ప్రణాళికను భారీఎత్తున ప్రారంభించవచ్చును. ప్రణాళికాభివృద్ధి వ్యవసాయరంగంలో మనం సాధించే అభివృద్ధిమీద ఎక్కువగా ఆధారపడి వుంటుందన్నమాట.

ఆదిలో ప్రణాళికబద్ధంగా అభివృద్ధి తేవాలనుకొన్నప్పుడు కొన్ని దీర్ఘకాలప్రయోజనాలను సాధించటానికి నిర్ణయింపబడింది. అవి: 1974 సంవత్సరమునకు వ్యక్తి ఆదాయమును రెట్టింపు చేయుట. వ్యవసాయరంగంలో భూమిపై నిర్మించుటకు ప్రస్తుత వృత్తివిధానాలలో తగినంత మార్పు తీసికొనివచ్చుట; భారీ పరిశ్రమలను అభివృద్ధిచేసి యంత్రసామగ్రి మొదలయినవాటికి విదేశాలమీద ఆధారపడకుండా ఉండుట; వుద్యాగావకాశములను విస్తృతముచేయుట, ఆర్థిక అసమానత్వాన్ని తొలగించి, సోషలిస్టు తరహా సమాజనిర్మాణానికి కృషి చేయుట. వీటి సాధనకై ప్రణాళికాబద్ధంగా ఆర్థికాభివృద్ధి తేవాలని నిర్ణయించినప్పుడు ద్వితీయ ప్రణాళిక ఆచరణలో కలిగిన యిబ్బందుల దృష్ట్యా తృతీయ ప్రణాళికను గురించిచేయుట అనివార్యమవుతుంది. ద్వితీయ ప్రణాళికలోని లోటుపాట్లను తర్వాతి పరిష్కారకోవడానికి ప్రయత్నించాలి. పై ఆశయాల సాధనకై కృషి చేయాలంటే తృతీయ ప్రణాళికలో 9 లేక 10 పేల కోట్ల రూపాయలను ఖర్చుపెట్టాలి.

అయితే యింత మొత్తం సేకరించుట సాధ్యమా? ద్వితీయ ప్రణాళికలో అన్నివిధములూ ప్రయత్నించి కొత్తపన్నులు ఎన్ని విధించినా, పన్నులద్వారా ఎక్కువ సేకరించలేముకదా ప్రభుత్వం అనే ప్రశ్నలు వస్తాయి. పెట్టుబడి సహాన్ని సేకరించుట ప్రభుత్వ శక్తిసామర్థ్యాలపైన, దానికి తగినట్టి వ్యవస్థను నిర్మించి ప్రజలసహకారం సంపాదించుటమీద ఆధారపడివుంటుంది.

ద్వితీయ ప్రణాళికలో కనుపించిన ఈ లోపాన్ని తృతీయ ప్రణాళికలో సరిదిద్దాలి. కాని పెట్టుబడి రేటును మాత్రం తగ్గించుట వలన చాలా అనర్థకాలున్నాయి. ముఖ్యంగా జనాభా రహితమైన నూటికి రెండువంతులు చొప్పున ప్రతిసంవత్సరం పెరుగుతున్నప్పుడు వీరిలో కొందరికయినా ఉద్యోగావకాశాలు కల్పించాలన్నా, ప్రజల జీవన ప్రమాణాలను ఎక్కువ చేయాలన్నా పెట్టుబడి రేటు ఎక్కువ కావాలి. లేకుంటే సాంఘిక భద్రతకి రాజకీయస్థిరతకే భంగం వాటిల్లుతుంది.

అయితే తృతీయ ప్రణాళిక ఆశయా లేవిధంగా వుండాలి అనే ప్రశ్న వస్తుంది. జనాభా పెరిగే రేటు హెచ్చుతోంది. ఎంత ప్రయత్నించినా దీనికి తగ్గట్లు పెట్టుబడి రేటును ఈ బతుకుదేశాలు వృద్ధి చేయలేవు. అందుకై సాధ్యమయినంత కృషి చేసి పెట్టుబడి రేటును పెంచటమే కాకుండా, జనాభా పెరిగే రేటును కూడా తగ్గించటానికి కృషి చేయాలి. మొదటిది ఎంత అవసరమో రెండవదీ అంతే ముఖ్యం. ద్వితీయ ప్రణాళికలో ఈ ప్రయత్నాలలో అశ్రద్ధ చూపించారు. జనాభానిరోధక ప్రయత్నాలమీద పెచ్చించిన మొత్తమే దీనికి నిదర్శనం. ద్వితీయ ప్రణాళికలో 0.1% కంటే దీనిమీద ఖర్చు చేయలేదు. తృతీయ ప్రణాళికలో కనీసం 10% అయినా దీనికి కేటాయించాలి.

అ త స వై పు చూ డ డి

- * అతిని ముక్కు దురిదివుడుతున్నది. లేక గొంతులో జలుబు పట్టుకుంది.
- * అతిని పక్కమీద కూర్చుంటాడు లేదా కిటికీవద్దకు పరుగునెత్తుతు.
- * ఉక్కిరిక్కిరి అవుతాడు. అయాసపడుతుడు.
- * విశ్వాసం ప్రాప్యంగాను వేగముగాను వుంటుంది.
- * ఉచ్ఛ్వాసము కలిసింగాను దీర్ఘంగాను వుంటుంది.
- * దగ్గినకోడ్లి చేముట బొడుగుంది.
- * పెదములు పాలిపోయినవి.
- * అతినిముఖంవివాదిగానే తేల్చుతుంది.

అ ది ఉ బ్బ నం -

అతిదీనమైనస్థితి వ్యాధియవేదనను కలిగించునది.
అప్రయోజనమునూ అందనిది.

న వ ర త్న క ల్య

అట్టి జీవితంపై అమాఘంగా పనిచేసి,
సంతోషమునుగూర్చును.
క ని పె ట్టిన వారు
పం డి ట్

దుర్గా దత్త శర్మ

క వి రా జ్

వై ద్య వా చ స్ప తి

Navratna Kalpe Pharmacy, Tollymore City (India)

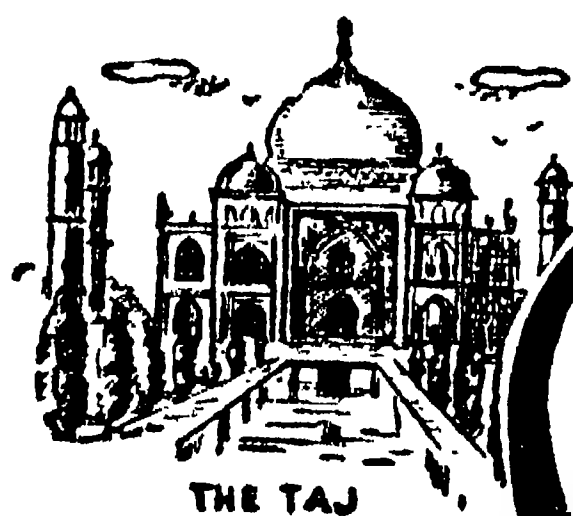
ద్వితీయ ప్రణాళికలో కలిగిన యిబ్బందులకు మూలకారణం వ్యవసాయరంగంలో ఉత్పత్తి తగినంతగా పెరుగకపోవడం. దీనిని సరిదిద్దటానికి తిరిగి తృతీయ ప్రణాళికలో ఎక్కువ మొత్తాన్ని వ్యవసాయరంగంలో అభివృద్ధికి కేటాయించాలి. ఈ సమస్య గురించి దర్శించేటప్పుడు కేవలం పెద్ద ప్రాజెక్టులమీద పెట్టే ఖర్చునే దృష్టిలో పెట్టుకోకూడదు. చిన్నచిన్న ప్రాజెక్టులు త్వరలో ఎక్కువ పంటకు దోహదం చేసేట్లుగా నిర్మించాలి. కొత్తవి నిర్మించేటప్పుడు పాత చెరువులు, బావులు మొదలయిన వాటిని ఆశ్రయ చెయ్యటం కద్దు. వాటిని మర్రామిస్తూ చేయించటానికి, చవక గాను, విరివిగానూ నుంచివీ తీనాలు, ఎరువులు, వ్యవసాయ పని ముట్లు సామాన్య రైతులకు అందుబాటులో వుండేట్లుగా చూడాలి. భూసంస్కరణలను ప్రతిగొప్పగా అమలుపరచాలి. ఈ సంస్కరణ పూర్తికాలేదని పొందాలంటే—సహకార వ్యవసాయం అవసరం అవుతుంది. ఇంతవరకూ పల్లెటూళ్ళలో అధికారం చెలాయించే భూస్వాములు దీనికి వ్యతిరేకిస్తారు—కారణం ఇవి చిన్న రైతులను తమ అధీనంలోనుండి తప్పించి వారిని ఆర్థికంగా బలపరుస్తాయి కనుక. ఈ సహకార వ్యవసాయపద్ధతులు చిన్న రైతులలో నూతనోద్యమం కార్యదీక్షను, ఎక్కువ పరిశ్రమను ప్రేరేపించేట్లుగానూ, తత్ఫలితంగా వారికి ఎక్కువ ఆదాయాలు వచ్చేట్లుగానూ వుండాలి. తగిన పట్టుదలవున్న ఇలాంటి కార్యక్రమాన్ని అమలుపరచటం అసాధ్యంకాదు—కష్టమైనా. ఈ సందర్భంలో శ్రీ బల్వంతరాయ్ మెహతా కమిటీ సూచనలు అమలుపరచ ప్రయత్నించాలి. లేకపోతే 'బుకోక్రసీ' నామ్రతం పెరిగి ఈ వ్యవస్థ కుంటుపడి వివిధంగానూ సత్ఫలితాలను ఇవ్వదు. మూడవ ప్రణాళిక విజయానికి ఇవి పునాదులు అవుతాయి.

తృతీయ ప్రణాళికలో ద్వితీయ ప్రణాళికవలెనే నూనె, అటామిక్ పరిశ్రమలు, రవాణా సౌకర్యములమీద చాలా ఎక్కువగా పెచ్చించవలసి వస్తుంది. చెరి, లఘు పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించటానికి ద్వితీయ ప్రణాళికలో ఛార్జీలమీద నిబంధనలు పెట్టారు. వాటిని సవరించి నిత్యజీవిత అవసరవస్తువులను ఛార్జీలద్వారా కూడ ఉత్పత్తి ఎక్కువగా చేయటానికి అవకాశమివ్వాలి. లేక పోయిన ఛార్జీపరిశ్రమలలో ఉత్పత్తి అయినవస్తువులు నిరుపయోగమవుతాయి. తర్వాత ముఖ్యముగా ఆయా ప్రాంతీయ అవసరాలు అక్కడ దొరికే సంపదలనుబట్టి లఘుపరిశ్రమలను దేశవ్యాప్తంగా పెట్టాలి. అనేక కారణాలవల్ల అవి ఇంతవరకు వ్యాప్తిచెందటం లేదు. తృతీయ ప్రణాళికలో ఇవి అభివృద్ధి అయ్యేట్లుగా చూడాలి. లేకపోతే గ్రామీణ జీవనాభివృద్ధి త్వరితగతినీ తేలేను. లఘు పరిశ్రమల స్థాపనకు చేతిపరిశ్రమల అభివృద్ధి—చిన్నయంత్రాలను దేశంలో సృష్టించటమో లేక విరివిగా దినుమతీచేసికోటమో జరగాలి. వీటన్నిటిమీద ఖర్చు పెట్టాలంటే చాలా మొత్తం కావాలి. మూడవ ప్రణాళిక తప్పనిసరిగా భారీఎత్తున ఉండాలి.

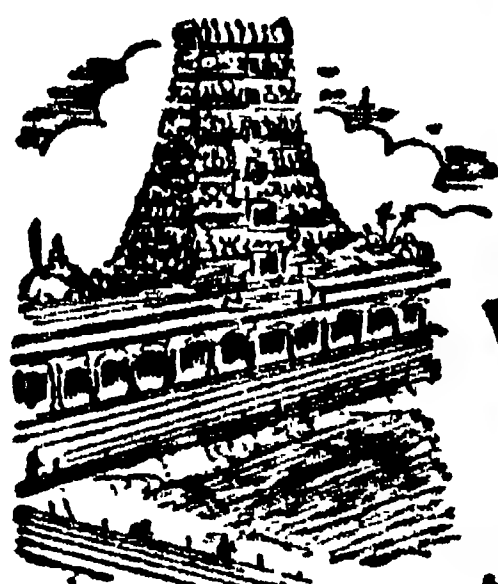
వీటన్నిటికీ కావలసినసగనం ఎక్కడినుండి వస్తుంది? విదేశ సహాయంమీద ఎక్కువ ఆధారపడలేము—గాని తృతీయ ప్రణాళికలో వెయ్యికోట్ల రూపాయలవరకు ఈ రకమైన సహాయాన్ని ఆశించవచ్చు.

పోనే, పన్నులమూలంగా ఎంతవరకూ ధనాన్ని సేకరించవచ్చునో పరిశీలించాలి.

వ్యవసాయరంగందాస్తే—గ్రామీణ వ్యవస్థలోని ఉత్పత్తి జాతీయదాయంలో నూటికి 70 పాళ్ళు అయినా, పన్నుల

THE TAJ

MADURA TEMPLE

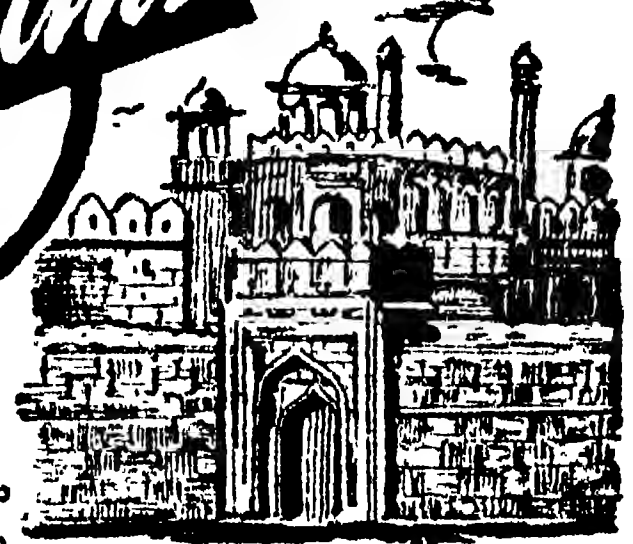
**A HISTORY BEHIND
EVERYONE
OF THEM**

*Renowned
for Quality*

JUBILEE Rims

SANCHI STUPA

RED FORT

W.R. 8157

శ్రీశ్రీ జైవ ఉత్కృష్ట. ఆధునిక యంత్రములలో, విభిన్న ఆర్యరత్నమున, ఉత్తమోత్తమంగా తయారైనవి. మీరు నైతిక కొనేప్పుడుజాబిరి రిము:ల దిగించేట్లు జాగ్రత్త పడండి.

తయారుచేయువాడు :-

బిల్. & రిమ్ కంపెనీ లిమిటెడ్ ఇండియా ప్రైవేట్ లిమిటెడ్

బెంగళూరు, మద్రాసు. 11.

మొత్తంలో ఈ రంగం కూటికి 40 పాళ్ళు మాత్రమే ఇస్తోంది. తర్వాతి ప్రస్తుతపు ధూమిపన్ను పెరిగేసరిలో సమావంగా పెరిగటంలేదు, అంటే ఇది ఏ విధంగానూ వ్యక్తుల ఆర్థిక కనిబట్టి విధింపబడటం లేదన్నమాట. ఐదు ఎకరాలకన్న ఎక్కువధూమిని కలిగినవారు వారివంతు కెసులు ఆయినా, విరిచేతులోనే 5/6 వంతు ధూమి వుంది. ఇలాటివారిమీద ధూమిపన్ను ఎక్కువచేస్తే చెప్పకోలేక అదనపుపన్ను వసూలు అవటమేకాకుండా 'ఆర్థిక సమావత్వ' మాత్రానికి అనుగుణంగాకూడా వుంటుంది. తర్వాతి కెసులు ధూమిపన్నులకు కలిపి 'కాలు' మీద పన్ను విధించటం సమంజసం. ఈ పన్నుభారం ధూమిపన్నుమీద పడేటటు చూడాలి. దీనివలన గున్నేవారిమీద భారం ఎక్కువ అవుతున్నట్లు కనిపిస్తున్నది. పన్నులవిచారణ సంఘంవారుతమ నిజానికి ఒక ముఖ్యమయినవిషయాన్ని వ్యక్తపరిచారు. పల్లెటూళ్ళలో ఎక్కువ ఆదాయాలవచ్చేవారికన్న తక్కువ ఆదాయాలవారికి మీద పన్నుల భారం ఎక్కువగా వుందని. ఆదాయాలతోబాటు పన్నులతోపాటు పెంచేమాట అటుంచి, కనీసం అన్ని వర్గాలనూ సమావంగా భారం భరించేటట్లు చేయాలన్నా అధిక ఆదాయాలు వచ్చేవారిమీద అదనపు పన్నులు విధించటం అవశ్యం. కాని ఈ అదనపు పన్నులు విధించటంలో గమనించదగిన విషయమొకటి వుంది—తృతీయ ప్రణాళికలో సాధించదలచుకొన్న వ్యవసాయాభివృద్ధికి ఏ విధంగానూ భంగం కలుగకూడదు.

ఆదాయపుపన్నులకోసం చెందిన పన్నులు మొత్తం వారే యాదానులో నూటికి పదివంతులను మాత్రమే స్వీకరిస్తూన్నాయి. మిగిలిన 90 పాళ్ళు మీద ప్రభుత్వపు పన్నులు లేవు. ఈ ఆదాయం

మీద అటువంటి పన్నులు వేయటంకూడా దుర్లభం. ముఖ్యంగా వ్యవసాయరంగంనుండి వచ్చే ఆదాయంమీద మరీ దుర్లభం. అందుకని పరోక్షపు పన్నులను అదనంగా విధించాలి.

ఇది ముఖ్యంగా శ్రమంతుల వినోదవస్తువులమీద, వారి తదితర సుఖాలకు పనికొచ్చే వస్తువులమీద ఎక్కువగా పడాలి. తర్వాతి అవసరవస్తువులమీద కూడా పీటిని చెయ్యాలి. లేకపోతే తగినంత ఫలం రాదు. ప్రజలు కొద్ది పన్నుల భారం—ప్రభుత్వ అభివృద్ధి కార్యక్రమాలవల్ల వచ్చే లాభాల రెంటిమధ్య—రెండవ దానిని కోగొనేటట్లుచేయాలి. అంటే కొంత పన్నుల భారాన్ని స్వీకరించడానికి సిద్ధపడాలి—అప్పుడే ప్రభుత్వం ఈ విధంగా ఎక్కువ ధనాన్ని పొందేటట్లుగలదు. ఈ రకం పన్నులవల్ల ప్రజల వినిమయం కూడా తగ్గి ఆదాయాలకు కొద్దిగా తగ్గుతుంది. ఈ దేశాలలో అదనపు ఆదాయం రాగానే, అసలే చాలా తక్కువ శీతన ప్రమాదాలు కలిగివున్నాడు కనుక, ఖర్చు పెట్టాలనే అభిప్రాయం చూపిస్తారు. ఆర్థికాభివృద్ధికోసం ఈ ఖర్చును ప్రేరేపించి తగ్గించి ఆదాయాన్ని అభివృద్ధి ప్రణాళికలకు దోహదం చేయటం అవసరం.

ఈ విషయాలు చర్చించేటప్పుడు ప్రభుత్వం 'ఆదాయం గ్రూపు'లో పన్నుల రేటును ఎక్కువచేయాలి. కారణం ఆదాయం మీద పన్ను ఎక్కువ చేయలేకపోయినా, మరగానుంకం, సంపద పన్ను, ఖర్చుమీద పన్ను పీటిని ఎక్కువచేయాలి. లేకపోతే ఈ భారం లేనివారిమీద పడుతుంది. అది ఆర్థికన్యాయం కాదు. అలాగే రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పరోక్షపుపన్నుల రేటును, అవి విధించ వలసిన వస్తువులను ఎక్కువచేయాలి. తర్వాతి వ్యవసాయ రంగం లోని ఆదాయం మీద పన్నులువేయాలి. లేకపోయిన ఈ రంగంలో "అసమానత్వాన్ని" పెంచుకోవడం అవుతుంది. వాణిజ్య పంటల మీద ఎక్కువ పన్నుల భారం వేయటానికి యింకా అవకాశముంది. ఇలాటి మార్పులవల్ల తృతీయ ప్రణాళికకి కావలసిన మొత్తంలో చాలా భాగం రాబట్టవచ్చు. ఈ సందర్భంలో పెట్టుబడిదారుల "పన్నుల భారం" అనే కేకల కన్నా సామాన్య ప్రజల మీద భారాన్ని మాత్రం గుర్తుపెట్టుకొని తగిన సవరణలు చేయాలి.

పన్నుల ఎగజేత మన దేశంలో చాలా ఎక్కువగా వుంది. అందరూ తెలికవిధంగానూ ఈ విధంగా నష్టపోయే ధనాన్ని లెక్కవేస్తారు. అది 150 కోట్ల మొదలు రూ 500 కోట్ల వరకూ వుంది. ఏమయినా పన్నుల వసూలు విధానాలను కొంచెం కచ్చితంగా అమలు పరచిన—దీనివల్ల కనీసం రూ 100 కోట్లు అయినా ఎక్కువ ఫలం రావచ్చు. అంటే చాలా అదనపుపన్నుల అవసరం లేకుండా చేయవచ్చును. ప్రజలమీద భారాన్ని తగ్గించ వచ్చు. ఈ విధంగా మాస్తే దేశద్రావణులు పన్నులు ఎగజేస్తే వారే నష్టపడుతారు. వీరిని ఈ విధంగా చూసి ప్రభుత్వం పన్నుల వసూలును కచ్చితంగా అమలుపరిస్తే అపరిమితమైన లాభం కలుగుతుంది. తక్కిన సంస్కరణల కన్న ఈ సంస్కరణ చాలా ప్రధానమైనది. దేశాభివృద్ధి కాంక్షించేవారు మాత్రం ఈ విషయంలో ముఖ్యంగా వుండకూడదు. అప్పుడు తృతీయ ప్రణాళికను భారీ ఎత్తున నిర్వహించటం ఏమంత అసాధ్యమైన పనికాదు.

ప్రభుత్వపు రెవిన్యూ చాలా భాగం అభివృద్ధికి ఉపయోగం కానివాటిమీద ఖర్చు అవుతోంది. ఈ ఖర్చు తగ్గించాలి, కనీసం పెరిగకుండా చేయాలి. వివిధ కారణాలవల్ల ఇంతవరకు ప్రభుత్వం ఆ పని చేయలేకపోయింది. ఇప్పుడైనా అశ్రద్ధ వహించకూడదు. గవర్నమెంట్ లో చాలా శ్రద్ధ వహించాలి— అంటే "వృథా" కాకుండా చూడాలి. పీటన్నిటికీ ఒక రకమైన

శ్రీల ఆరోగ్య సాభాగ్యములకు
లోర్డ్
కేసరి కుటీరం
ప్రైవేట్ లిమిటెడ్
రాయపేట, మద్రాసు-14

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ కు ఏ జంట్లు:
పీతారామ జనరల్ స్టోర్స్ ఏజన్సీస్, విజయవాడ - సికింద్రాబాద్.

ఆర్థిక జీవన, త్యాగబుద్ధితో ముందుకు వచ్చే ప్రజలు, శక్తి కొలదీ పని చేసే పార్టీ పథ్యం, “స్వంత్రతాభివృద్ధి” ప్రక్రమశక్తి జీవన కోసం పాటుపడే నాయకులు కావాలి. ప్రణాళికాబద్ధంగా అభివృద్ధి అయిన దేశాలు ఈ అంశాలను ముందు స్పష్టించు కొన్నాయి. మనం ఇప్పుడైనా ఆలసించక ఆరకం ముందు తయారుచేసికొని తృతీయ ప్రణాళిక ఆరంభించాలి. ఈ విషయంలో అశ్రద్ధ మాపటంవలననే చాలాచోట్ల ప్రభుత్వప్రభుత్వలలో “దుబారా” కనిపిస్తున్నట్లు ఆడిటర్ల రిపోర్టుల్లో కనపడుతోంది.

దేశాభివృద్ధికి ప్రజలు ఆయత్తులయ్యేట్లు చేయాలి. దానికి తగిన “త్యాగం” చేయటానికి సంసిద్ధులుగా చేయాలి. కష్టాలు తేకుండా, శ్రమకులుగకుండా అభివృద్ధిరాదు. ఏ దేశం అలా అభివృద్ధి చెందలేదు. ఆ విధమైన “మానసికతత్వం” ముందు అలవర్చాలి. ప్రణాళికలను ఆచరణలో పెట్టేవారు ముందుగా అలవర్చుకోవాలి. దీని ప్రాముఖ్యం యంతకన్న నొక్కి చెప్పలేం. కొంతమంది భూస్వామ్యంతయారుచేసి బొంబోపలను, బంజరు భూములను సాగులోకి తేవాలని సలహాచేస్తున్నారు. అవి ఏవర్గాలవారినుండి వచ్చినా ఆచరణలో పెట్టతగ్గ సలహాలు. ప్రభుత్వం వాటిని పరిశీలించటం ముఖ్యం. యుద్ధకాలంలో సం నిత్యమూ పెంచబోస్తున్న సైనిక దళం, జాతీయ సైనికదళం మొదలైనవారు వున్నారు వారిని అభివృద్ధి కార్యక్రమలకోసం వినియోగించే మార్గం ఆలోచించలేక బాటలు కొచ్చేయం. ‘సైనికదళం’ కనుక యుద్ధాలుచేయటానికే, అనుకోకుండా, దేశాన్ని తిరాల్సింది పీడిస్తున్న దారిద్ర్యం మీద ‘యుద్ధం’ చేయటానికేకూడా ఉపయోగించటం సమంజసం. స్వీడన్ లాటి దేశాలలో ఈ ‘స్టాండింగ్ ఆర్మీ’ తక్కువే—అంటే

దానిమీద ఖర్చుతక్కువే అవుతుంది. కాని ప్రతివారికి అంటికితూణి యిస్తారు. మనం కొంతమంది దాన్ని ఆచరణలో పెట్టటానికి ప్రయత్నిస్తున్నా—వారందరినీ దేశోపయోగ కార్యక్రమాలకి ఎక్కువగా ఉపయోగించుకోవాలి.

ఈ ప్రణాళిక స్వరూపం నిర్ణయించేముందు ఒక ప్రధాన విషయం గుర్తుపెట్టుకోవాలి. కొందరు ‘ఆర్థిక సమానత్వం’—‘జాతీయ సంపదలో పెరుగుదల’ ఈ రెంటిని ఏకీకరించి సాధించలేం అంటున్నారు. 19వ శతాబ్దంలో పాశ్చాత్యదేశాలు ప్రయత్నించి పెట్టబడినా ఆధారపడి అభివృద్ధి చెందాయి. అప్పుడు ఆర్థిక అసమానత్వంకూడా పెరిగింది. అదేవిధంగా సంపదను అభివృద్ధిచేయాలంటే మనం “సమానత్వం”కోసం ప్రాభుత్వంకూడాపని అంటున్నారు. కాని అప్పుడు సామాన్య ప్రజల రాజకీయంగా సమానావకాశాలు యివ్వలేదు. వారికి ఆర్థికాభివృద్ధి—దానివలన కలిగే శ్రేయస్సు సురించి తెలియవు. కాని శ్రేణిప్రజలకు ఇది తెలుసు. ఏదేరుతో పిలిచినా, సమానావకాశాలు, ఆర్థికంగా తన శ్రేయస్సు పెరగాలని ప్రతివ్యక్తి ఆశిస్తున్నాడు. దానికే బొర్రాడుతాడు. మనం రాజకీయంగా సమానత్వాన్ని యిచ్చాం. కాని ఆర్థికంగా ‘అది ఇవ్వకపోతే,’ ‘ఆర్థిక సమానత్వంకోసం’ బొర్రాడుమని అతన్ని ప్రోత్సహించినట్లే అవుతుంది. ప్రస్తుతపు ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వాలు ‘ఆర్థికాభివృద్ధిని’ సామాన్య ప్రజలకు కలిగించకపోతే, ప్రజలే దాన్ని సాధించటంకోసం పెనుగుతున్నారు. అప్పుడు ఆ ప్రజాస్వామ్య సంస్థకేముప్పు వాటిల్లుతుంది. మిర్జాల్ అన్నట్లు ‘ప్రజాస్వామ్యం’ నిలపెట్టాలంటే రాజకీయ ఆర్థిక సమానత్వాలు అవసరం. అది ఇవ్వలేని ప్రభుత్వాలు సుస్థిరంగా నిలవలేవు.

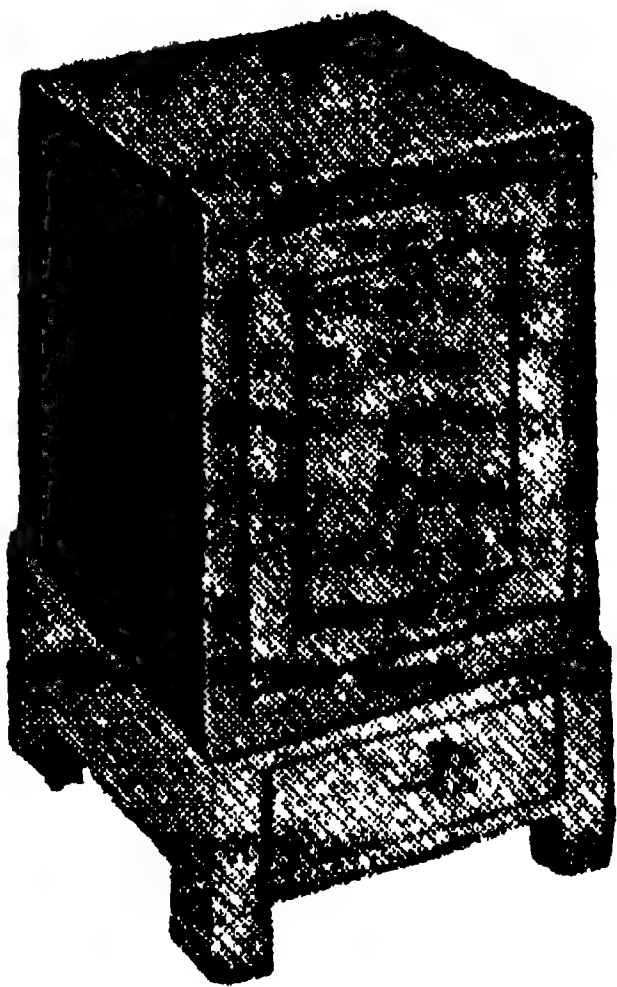
తెలిపి: IRONSAFE

స్థాపితం: 1938

తెలిపి: 4322

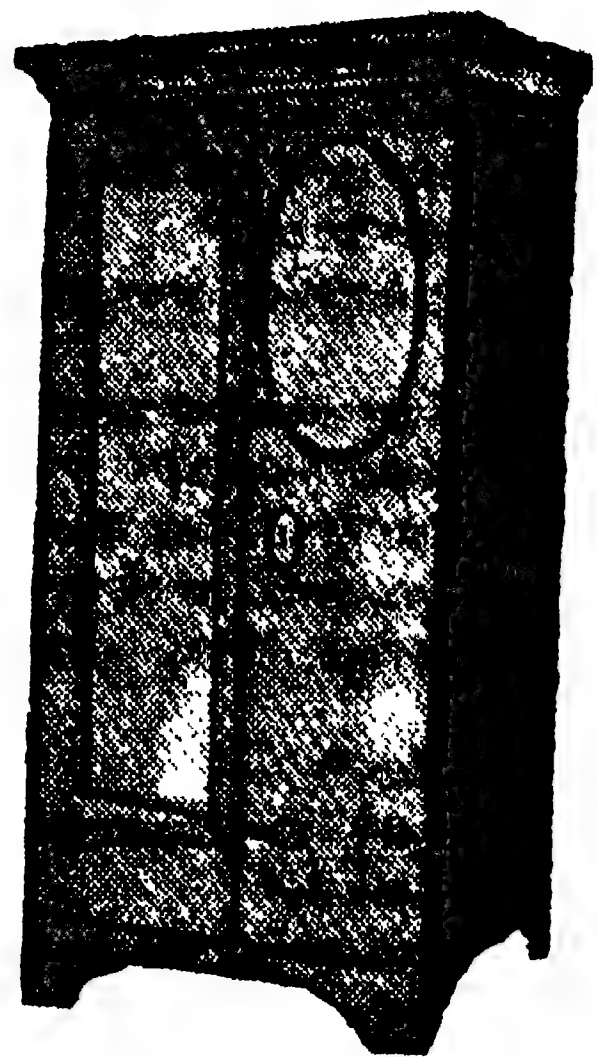
ఎం. నారాయణస్వామి ముదలియార్ & సన్స్

58, బ్రాడ్వే, మద్రాసు-1.

★
శ్రేష్ఠమైన ఇనుప పెట్టెలు
మన్నికగల ఉమ్మ బీరువాలు,
అగ్నికి లొంగని నేపులు,
దృఢమైన క్యాషుపెట్టెలు.
సరసమైన ధరలకు లభించును.

★
గవర్నమెంటు ఆఫీసులు, గైర్లెలు
బ్యాంకులు, కమర్షియల్ ఫిరములు,
జనరల్ మర్చంట్లకు సప్లయ్ చేయుపారు.

కోరినవారికి శేటలాగు పంపెదము.

ఆశ్వుహృదయం

శ్రీ భారతీయ

ఒకర్నొకరు ఎగాదిగా చూచుకొన్నారు.
గురుతు చిక్కినట్లు తోచలేదు.

అయినా ఎక్కడో చూచినట్లు మనక మనకగా జ్ఞాపకం;
మనస్సులోని లోతులలో సన్నని గురుజీర.

స్వల్పతి గతి కొలపు మబ్బులలో దోబూచు లాడుతున్నది.
మొదట మాటాడింది వాడే.

“మనం ఎక్కడో కలుసుకున్నట్లు జ్ఞాపకం.”

“నాకూ అలాగే తోస్తుంది.”

“ఎక్కడై ఉంటున్నావు?”

“సరిగా గుర్తులేదు; నేనూ ఆడే ఆలోచిస్తున్నాను.”

“నీవు కొన్నాపురంలో ఉన్నావా?”

“ఔను. ఉన్నాను. బహుశా అక్కడే మనం ఒకర్నొకరం
చూచుకొని ఉంటాము.”

“ఉంటున్నావు. కొన్నాపురంలో రాజా ముఖీరామ్ తెలుసా?”

“ఓహో! చాలా బాగా తెలుసు. నేను వాళ్ళ ఇంట్లోనే
ఆడునెలలున్నాను.”

“నేను నిన్ను అక్కడే చూచానేమో!” “అదే అయి
ఉంటుంది; నాకూ అలాగే తోస్తుంది.”

“నీవు పూనావచ్చి ఎన్ని గోజాలయింది?”

“సుమారు మూళ్ళేలు.”

“మూళ్ళేలు? అప్పటినుంచీ ఎక్కడా కనిపించనేలేదే?”

“నేను అంతగా వెలుపలికి వెళ్ళలేదు. ఇది నాకు కొత్త
చోటు. ఇంకా వెలుపలికి వెళ్తున్నాను. అంతేకాక కొంచెం
తిర్చితు వెళి పొందుతున్నాను.”

“మంచిపనే. బస ఎక్కడ?”

“నానాసాహెబ్ గారి యింట్లో.”

“నానాసాహెబ్?”

“ఔను; ఎందుకలా అలా అడుగుతున్నావు? నీకు ఆయన
పరిచయమా?”

“ఆయన నా యజమాని దాయాది.”

“మీ యజమాని ఎవరు?”

“కాకాసాహెబ్. నీకు తెలుసా?”

“విన్నాను. వారికీ, వారికీ చాలా ద్వేషముట.”

“ఉంటున్నావు: కాని, దానికీ మనకూ ఏమీ సంబంధం
లేదుకదా?”

“ఏమీలేదు.”

“నిన్ను మళ్ళీ చూడడం నాకు చాల సంతోషమైంది.”

“నాకూ అంతే.”

కొనసాలుక మాటకొడు; నిజంగా హృదయంనుంచి వచ్చిన
మాట అని మనస్సుకు తిట్టింది. అలాగే ఒక తుణుం తన కొత్త
స్నేహితురాలిని జేరిపారచూచాడు. వెన్నవంటి మన్నని శహం;
దానికి అనుగుణమై నివసన; ముద్దనముఖం; కళ్ళల్లో ఇంకా లేత
దనపు కాంతి; గంభీరమైన నిలవనం; ఆ గూపుకు మెకావరిగా
లజ్జ. ఒక్కసారిమా స్నేహితులవంటి ఆ చెలువాన్ని వదిలి మరొక
వైపు చూపు మరల్చడానికి మనస్సురాదు.

కొత్తచెలిమి చల్లని వెలుగులో ఇద్దరూ తుణుకాలం మానంగా
ఉన్నారు.

నొక్కవచ్చి ఒక్కటిగా నిలబడి ఉన్న గుర్రాలు రెంటినీ
విడివిడిగా తీసుకొని వెళ్ళాను.

జహం దూరమైతే నేమి! మనస్సు ద్వారకు వచ్చింది.

2

ఒకదానిపేరు రాజ, మరొకదానిపేరు రాణి. వాటి యజ
మానులూ నొక్కవచ్చి ప్రితితోను, సులువుకోసమా పిలిచే పేరివి.
అయితే వా సవమైన లోకానికి తెలిసిన పేరువేరే. ఒకటి “షేయింగ్
ప్రిన్స్”, మరొకటి “డెక్కన్ క్వీన్”. రెండూ పేరు ప్రఖ్యాతి
పొందిన పండు గుర్రాలు. రాజా భారీ భారీ పండ్లలో గలిచి కిరి
శిఖరాన్ని ఎక్కింది. దానిని కొని, సాకి, తిర్చిను ఇవ్వడానికి కాకా
సాహెబ్ లక్షాంతరంగా వెళ్ళు వెచ్చించాడు.

రాణి ఇంకా కిరికాంతిలోకి వచ్చింది. ఇంకా లేతవయస్సు
చూడడానికి సొమ్మంగాను, సుందరంగాను కనిపించినా, రెస్
కోర్సులో దాని చలాకీని చూచి పెక్కుమంది వెరగుపడిపోయారు.

దాని పేగం, మరుగుతనం, అణకువ చూచి కాకాసాహెబ్ కు
లోలోపలే కడుపు రగులుతూ ఉంది. తన దాయాది ఇలాటిసాగ సెన
గుర్రం సంపాదించాడుకదా అని ఒకవైపు అనుయ; తన రాజాతో
పెహ్లాకి ఇంకొకటి వచ్చిందికదా అని మరొకవైపు మంట. ఈ
యోచన రాత్రీ పగలూ అతని మెదడును తినివేసేది. నానా
సాహెబ్ కూ అలాగే నానాటికీ పెరుగుతున్న రాజాకీర్తిచూచి
దాగూడిపై ద్వేషం ఇనుముడించింది; లోపల మాత్సర్యం ముమ్మరం
కాసాగింది.

రెండుగుర్రాలూ రెస్ కోర్సులోను, క్లబ్ దగ్గరూ అప్పుడప్పుడు
భేటి అవుతూ వుండేవి. ఆపురూపమైనా మువగాని ఈ పరస్పర
సందర్భన సామీప్యాలవల అవి చాల సంతోషపడ్డాయి. ఒకదాని
దాపు మరొకదాని చూపుతో అకస్మాత్తుగా మెరుపులాగ కలిపి
నప్పుడు రెండిటి ఒక్కొక్కటి జలదరించేది; ఒకదాని ఒక్కొక్క మరొకదానికి
అనిరీక్షితంగా తాకినప్పుడు జంటనే ప్రపంచమే మరపువచ్చేది;
వార్తం వర్తంగా కురిసేది; కొత్త ప్రపంచమే కళ్ళముందు కలకల
నాట్టమొడేది. ననలే తిన ఈ స్నేహం రెండింటి జీవితంలో
కమ్మని తావులను కమ్మజేసింది. నూతన విలాసం సంతరించింది.

3

పండురోజు సమీపించింది. రెండు గుర్రాల మీదా పండు
గాళ్ళు భారీగా పండు ఒడ్డారు. రెండిటికీ బాగా తిరిగి ఇచ్చే
వారు. రాజా గలిసే ఒక ఆసే తినకు లభిస్తుందని కాకాసాహెబ్
ఆలోచిస్తే, రాణి గలిసే తనకోక రిచ్చే దొరుకుతుందని నానా
సాహెబ్ మనస్సులోనే ‘మండిగలు’ వండు కొంటున్నాడు.
జాదగళ్ళ స్వభావానుసారంగా పండు రోజు సమీపించిన
కొద్దీ కాకా, నానా మహాత్మాహాద్యగాలతో క్రుత్తి పడు
తున్నాడు.

ఒకరోజు రేస్ కోర్సులో రాజా, రాణి అకస్మాత్తుగా కలుసుకొన్నప్పుడు ప్రసంగవశాత్తు ఈమాట వచ్చింది. ఈమాట ఎత్తడం దౌచిత్యంకాదేమోనని రెండు కిక్కినూ ఇవ్వాళ్ళూ ఊరకే ఉన్నాయి. కాని ఈసారి ఊరుకోక రాజాయే మాట మొదలు పెట్టింది.

“పండం అంటే ఈ జనం తల ఎలా చెడిపోతుందో చూచావా?”

రాణి జవాబు చెప్పక ఊరకే ఉన్నట్టింది.

“వైసలు, పేరు, పట్టుదలా - ఇవే ముఖ్యమా?”

“మనుష్యులలో అంశేనని తోస్తుంది.”

“దానికంటే మిగిలిందీ, ముఖ్యమైందీలేదా?”

“ఉంది - స్వార్థం!”

“చక్కగా అన్నావు; దానిలోనూ ఎంత పైపోటి!”

“అది ఆదురాశి, స్వార్థాల సంతకు.”

“నిజం; అన్నీ, హెచ్చుతగ్గుల గుర్తులాట చూచావుకదా?”

“అది వారికే తగును.”

“అంగుళోసమే మనకీ త్రిప్పట కావాలి! మనం వారి ఆశలు ఈజేల్చే సాగనాలు మాత్రమే.”

“ఔనాను; కావలసినప్పుడు మనమీద బెయ్యార్ల రూపాయలు కురిపిస్తారు. కొబ్బరినప్పుడు, మనం కొంచెం ఉపయోగపడకపోయామా గడిపోచకంటే కదా. మన కర్మ.”

“కర్మా! అదెలాటి కర్మ? దాన్ని చూస్తే ఒళ్లు చిట చిట లాడుతుంది.”

“అయినా గర్వంతోడం వేసుకదా?”

“ఔను; ఈ తలక్రింగుల స్పృహ సరిగ్గా అయ్యేవరకూ మరొక ఉపాయమూ లేదు; ఉపయోగమూ లేదు. అంతవరకూ...”

గంటల అంతకే ఆగిపోయింది. యథా సకారం నాకర్జువచ్చి, ఒంటికి ఒళ్లు తాకించి, మూతిపై మూతి ఆడిస్తూ నిలబడిన గుర్రాలను విడదీసి తోలుకొని వెళ్ళారు.

4

ఈరోజు పండలు. సాహెబ్ సోదరులకు ఎక్కడాలేని తమకం; మనస్సులో కనమసం; ఎప్పుడూ ఎప్పుడూ అని తిటపట లాడే సుండే. తామే లాగులకువెళ్ళి తమ గుర్రాల మీద చరచి మాటలతో ఉత్సాహపరిచారు. నాకర్జు గుర్రాలకు మంచి దాదా వేసి, బాగా మాలిష్ చేసి జీను తగిలించి తయారుచేశారు.

సాయంకాలం నాలుగు గంటలకు పండలు ప్రారంభమయ్యాయి. రేస్ కోర్సులో కాలుపెట్టడానికి సంగులేని జనం కిటకిట. నేటి పండంలో రాజా, రాణి పరుగుతున్నారనే సంగతంతా అందరికీ సంతోషోత్సాహాలు కలిగించింది. వాటి పరుగును చూడడానికి వేలాదిగా జనం వచ్చారు. ముందున్న స్థానాలలో అప్పుడే ఒకవైపు నానా, మరొకవైపు కాకా తమ తమ పరివారంతో కూచున్నారు. రేస్ కోర్సు అంతటా వ్యాపించిన జనం కోలాహలం నేటి ఉత్సాహానికి, నిరీక్షణకూ దర్పణమైంది.

ఎడెనిమిది వేళుమోసిన గుర్రాలు పండంలో దిగాయి. విశాలం గాను, వృత్తాకారంగాను ఉన్న ఆ మైదానంలో ఎక్కడ చూచినా జనమే, ఎక్కడ విన్నా గుర్రాల గొంపే. పండం వేడి జనానికి అప్పుడే సగం ఎక్కింది. పరుగుతున్న గుర్రాలను అంటిపెట్టుకొనే ఉంది జనం చూపు. మగ్గ మగ్గ గుర్రాల సకలింపులు; సమ గతిలో లయబద్ధంగా వినిపిస్తున్న గిట్టల ధ్వని; అశ్వహృదయాన్ని ఆకళించుకున్న జాకీల హెచ్చరింపుల ధ్వని; జనసమృద్ధిపు ఒకే గొంతుకల పాలికేకలు—వాతావరణాన్ని వేడెక్కించాయి. ఆయా

గుర్రాల యజమానులూ, వాటిపైన పండం గెడినవారూ అప్పుడప్పుడు లేచి నిలబడుతూ తమ గుర్రాలను వేర్లతో పిలుస్తూ ప్రోత్సాహిస్తున్నారు.

నిమిష నిమిషానికి వేగం హెచ్చిస్తూ ముందు పరిగెత్తుతున్న రాజా జనుల ఈ ఆనంది కోలాహలాన్ని గుర్తించకపోలేదు. కాని, మరొకవైపు దృష్టిపెట్టే పురసత్తు దానికేదీ? తన లక్ష్యం సాధించి కృతకృత్యం కావడానికి అది తక్కిన గుర్రాల లన్నిటినీ ఒక్కటొక్కటిగా వనక్కు వేస్తూ ముందుకు సాగిపోతున్నది. దాని ఈ పరుగు పెరుగుతూ పోయినకొద్దీ రకరకాల కేకలన్నీ ఒక్కటే అవుతూ వచ్చాయి. “రాజా! రాజా!” అని అందరూ కేలు వేయ సాగారు. రాజా అన్ని గుర్రాలకన్నా ముందుగా వచ్చే సూచన సుప్రమవుతూ ఉంది.

రాజా మనస్సు తన లక్ష్యంమీదే కేంద్రీకృతమైంది; జన సందోహంలో అగ్రమైన కేలు దానిచేయిలో ఏమీ సమయం లేదు. దానిపై స్వాధీనమైన, జాగ అయిన జాకీ మాటలతో ముహరిస్తున్నాడు. ఒళ్లు గాలిలో తేలిపోతున్నది; వేగం క్షణక్షణానికి ఎక్కువవుతూ ఉంది; ఎగజిపిరి, దిగజిపిరి; ముకుళుటాల్లోను, నోలోను నుగుగులు మరుస్తున్నాయి; మనస్సు ఏకాగ్రమైంది. ఎప్పుడూ కనివిని యెరుగని, అన్యాయమైన రాజా తలవదమ తక్కులిని చూచి జనం పెప్పెట్టిన జయఘోష పెట్టింది.

ఈస్థితిలో ఉన్నదన్నట్టుగానే రాజా మనస్సు కించిత్తు సడలి పక్కకు పార్చింది. పక్కన ఎవరో వచ్చినట్టు తోచింది. పరిచితమైన ఆ గిట్టల చప్పుడు ఎవరిది? ఎవరిది ఆ అలవాటయిన ఆమేని వాసన? రాజా చిత్తం ఒక్కక్షణంలో చెడిపోయింది. జాకీ హెచ్చరికమగూడా అది లక్ష్యపెట్టుక మెరుపు మెరిసినంత కాలమాత్రం అది పక్కకు చూపు సారించింది.

రాణి! తను ఉహించినట్టుగానే రాణి! ఇంకెవరికీ సాగ్యం ఈ చతుత్కారమైన పరుగు; ఈ గంభీరమైన పదాఘాతం; ఈ మృగుచపలకతి? రాణి సరాసరి తనపక్కకే వచ్చివేసింది; చనవై పే చూస్తున్నది.

ఒక్కక్షణం రెండిటి చూపు చీరింది.

ఎంత జయఘోషమవుతున్నది ఈ పరుగులో రాణి! అయితే, తనవేగముండు దానివేగమా? తన పరుగుకు దాని పరుగు సాటా? తన గలిచి దానికుందా? తాను గలిచి రాణి ఓడిపోతే? ఎలాంటి ఆలోచన! ఎంత స్వార్థం! ప్రేమ స్వార్థరహితం కదా? అయితే కర్తవ్యం? విధి గొప్పది - ప్రేమా? కర్తవ్యమా? తన జీవనసభికి పరాజయమా? ఈ పరాభవాన్ని అది సహించగలదా? సహించినా, సహించవచ్చు. అయితే, నేను సహించడం ఎలాగా? దాని ఓటమి తన—ఓటమి; దాని పరాభవం తన ఆత్మకు అవసానం...కాదా? ఈ కర్తవ్యానికి ప్రేమను బలిపెట్టాలా? రాణి దీనిదృష్టి మనస్సును కరిగించేట్టు ఉందికదా? తనవలగాదు...కాని, కర్తవ్య లోపం అయితే? స్వామికిద్రోహమైతే? కర్తవ్యం...ప్రేమ...

మనస్సు ఈ సందిగ్ధావస్థలో ఒక్కక్షణంలో చిక్కుకొని తికమక అయింది; సుండే దిటవుచేసిపోయింది. పరుగులోని వడి సడలి మనస్సు ఈ కలవరంలో కొట్టుకుంటున్నప్పుడు తేరేరం తన కర్తవ్య నిర్వహణంలో కొద్దిగా లోపంచేసింది; పట్టు తప్పింది; కుడికాలు కుసిపడింది. దానినుంచి మెలకువతో తప్పుంచుకోనే శక్తి తనకు ఉండీ లేనట్టు, రాజా, ఆ జవసమృద్ధిపు మహాకోలాహలంలో, తన పైని జాకీతోసహా దభీమని నేలపై పడి పొర్లి, స్పృహ తప్పిపోయింది.

లక్ష్యం చేందానికి ఇక నాల్గే బారలదూరం ఉంది.

5

కలిగిన సంతోషం రాణికి కొంచెం కూడా లేదు. రాజుకు కలగవలసిన గలుపు తనకు కలుగడం దానికి సంతోషం కలిగించలేదు; ఇమ్మడిగా సిగ్గు కలిగించింది. తనకోసమే రాజు ఈ కీర్తి వదులుకొందిని రాణికి పూరిగా మనసుకు తెలిసిపోయింది. ఈ తెలివిడి దాన్ని కత్తులు, కటార్లతో పోడిచినట్టయింది.

తనకోర్పునంచి చాలమంది వచ్చిపోయారు. అక్కడా అక్కడా కొంతమంది తిరుగాడుతున్నాను. కొంచెంసేపు ముందు జనసమూహంతో కిట్టిబలాడుతున్న మైదానం ఇప్పుడు వట్టి బీడుగా కనిపిస్తున్నది. పండెంలో పరిగెత్తిన గుర్రాలన్నీ తన కోర్స్ అవసరంలో విడివిడిగా గుడారాల్లో విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నాయి. పండెంలో కలిగిన రాణి కూడా వాటిలో ఉంది. దానికి చాల అచికోపచారాలు జరుగుతూ ఉన్నవి. నానాసాహెబే ఖుద్దన వచ్చి, దానిని మెచ్చుకొని మద్దు పెట్టుకొని వచ్చాడు. ఇద్దరు నౌకర్లు దానికి మాలిష్ చెస్తున్నారు. ఒకడు దాణాపట్టుకొని ముందు నిలబడ్డాడు. కాని, రాణికి కొంచెం కూడా ఈనాటి దృష్టి లేదు. దాని మనస్సులో ప్రత్యినిస్తున్నది ఒకే ప్రశ్న: రాజు ఎక్కడ? దానికి ఏ మయింద? రాజు ఎందుకు కనిపించడు?—దానికి దెబ్బతిగిలి ఉంటుందని, బహుశా చికిత్స జరుగుతూ ఉన్న వచ్చునని రాణి ఊహించింది. ఆ ఊహ దాని మనస్సులో తాళలేని తిల్లడం కలిగించింది; సహించలేని వేదన కలిగించింది. కళ్లు చూసిన దానిని మనస్సు తెలుసుకోలేట్టు—రాణి మనస్సు ఉద్విగ్నమై మూక వేదనకు పాల్పడింది. వద్దన్నా, దాని హృదయాన్ని అమంగళపు నీలినిషలు మూగనాగాయి.

రాణి హృదయంలో ఈ చెడుయోచనలు ముసురుకొన్నప్పుడే ఆ ధ్వని వినిపించింది:

ఒకటి—రెండు—మూడు!

మూడుసార్లు తుపాకి గుండ్లు పేల్చిన ధ్వని!

రాణి గుండెకు ఆ గుండ్ల దెబ్బ తగిలినట్టయింది. ఒళ్ళింతా భయం మెరుపులాగ పాకింది; ఎక్కడలేని ఆషాంతో దాని దేహం వణకసాగింది. తెలివితప్పి, కట్టుక శ్శేలను యమసాహసంతో తెంచుకొని, చెంగున ఎగిరి గుడారంనుంచి ఒక్క ఉరుకుతో వెలుపలికి వచ్చిపడింది.

ఆ ఉగ్రమూర్తిని చూచి జనం అదిరిపడింది. దానిని పట్టుకొనడానికి ఎవరికీ సాధ్యంకాలేదు. రాణి పసికట్టి సుమారు ఘర్లాంసు దూరంలో ఉన్న ఒక గూడారంవైపు పురుగుతితో—నాలుగు కాళ్ళూ గాలిలో పేస్తూ పరిగెత్తింది. భయభృత్య చకితులైన జనం “హా!” అని కేకలు వేస్తూ దాని వెంటనే పరుగున వచ్చారు. విల్లు

నుంచి వెడలిన బాణంలా రాణి ఉరకలు వేసుకుంటూ వచ్చి ఒక్క నిమిషంలో ఆ గుడారంలో జొరబడింది. జొరబడి అక్కడి దృశ్యం చూచి స్తంభించిపోయి వాకిట్లోనే నిలబడింది.

రాజు నేలమీద అస్తవ్యస్తంగా ఎగడోపిరులతో పడిఉంది; పడిన గాయంనుంచీ, గుండ్ల దెబ్బలనుంచీ ఒళ్ళింతా రక్తంతో తడిసింది; కళ్ళ గుడ్లు తేలిపోతున్నాయి; నోట్లో నురగ కట్టింది; చెమట ఒడికలై పారింది; మెడ వాలిపోయింది; పక్కనే ఇద్దరు తుపాకులు పట్టుకొని నిలబడి ఉన్నారు; వారి తుపాకుల గొట్టాలనుంచి కమ్మిన పొగకూడా ఇంకా చెవరిపోలేదు.

రాణి ఈ దృశ్యం చూచి సహించలేక గుండె పగిలి రాజు పక్కన కుప్పగా కూలిపోయింది. కళ్ళ నుంచి నీరు కాలువకట్టింది. గుండెవేడి వెలుపలికి కమ్మింది.

“రాజా, నా రాజా!”

రాజు కష్టమీర్చి తెలయైతే చూచింది.

“రాణీ, వచ్చావా, నా బంగారం!”

“వచ్చాను, నా వలసా; నీకు చావు తెచ్చాను.”

“వద్దు నా బంగారుకొండా; అలా అనవద్దు.”

“అయ్యో! ఎలాంటి పని అయిపోయింది. నే నెంత పోషిని? నేనే నీ మరణానికి కారణమవుతున్నాను. దానిని ఎలా సహించను రాజా?”

“సహించు రాణీ, దుఃఖపడవద్దు; అయిందానికి ఏమి పెండుకు? ఇలాటి చావు చావా? నీ కోసం ఇలాటి బెయిదావులు చావడానికి సిద్ధమే!”

“నీ ప్రేమతో నా ఆత్మ పునీతి మైంది. కానీ, నా రాజా నీవు లేనిదే నా జీవితం బీడయిపోయింది.”

“మళ్ళా అక్కడ చేరవరకూ అంతే. నీ కోసం కాచుకొని ఉంటాను; అంతవరకూ నన్ను మాత్రం గురువవద్దు.”

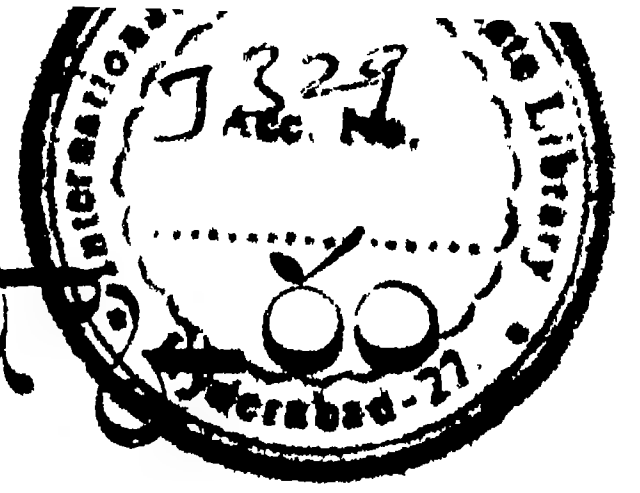
కళ్ళల్లో త్యాగపు నవ్యద్యోతి మెరిసింది. తన సర్వశక్తులూ కూడగట్టుకొని కళ్ళను పెద్దగా విప్పి ఆఖరుసారి మనసారా రాణిని చూచింది. ఎత్తిన మెడవాలి పక్కనఉన్న రాణి మెడపై పడి పోయింది.

క్షణభంగురమైన నొప్పితో బాధపడి, చిరనూతనమైన వలపుతో నలిగిన ఆ జీవం ఈ లోకం వదిలిపెట్టింది. రాణి మాత్రం అక్కడినుంచి లేవక ధారాపాతంగా కన్నీరు కురిపిస్తూ ఏడుస్తూనే ఉంది.

అక్కనున్నవా రెకరూ ఉన్న స్థలంనుంచి కదలలేదు; ఎవరూ నోరు విప్పి పలుకలేదు; ఎవరికీ ఏమీ బోధపడలేదు.

(‘త్యాగ’ అనే కన్నడ కథకు అనువాదం)

శ్రీ విద్యా సమస్యలు: పరిష్కారము

శ్రీ చావలి మేకటహనుమంతరావు

ఇంతవరకు మనదేశంలో శ్రీవిద్యాసమస్యల ప్రశ్నక పరిశీలన కాని దాని వ్యాప్తికి ప్రత్యేక ప్రయత్నాలు కాని జరిగియుండలేదు. ప్రభుత్వం కూడా వాటి పరిష్కారానికి ప్రత్యేక బాధ్యత, శ్రద్ధ చూపి యుండలేదు. బాలికల, స్త్రీల విద్యకు సంబంధించిన పథకాలను గురించి ఇంతవరకు నిర్దుష్ట కార్యక్రమం ఏమీ లేదనే చెప్పాలి. ఈ పరిస్థితులలో క్రిమతి దుర్గాబాయి దేశ్ ముఖ్ గారి అధ్యక్షతను కేంద్రప్రభుత్వం ఏర్పాటుచేసిన జాతీయ శ్రీ విద్యా సంఘం వారి రిపోర్టు ఈ విషయాలను గురించి పర్యవేక్షణ చేయడంలో మొదటి ప్రయత్నిమని, ఆ కమిటీవారి పని, వారి నూతనలు ఈ సందర్భంలో చరిత్రాత్మకంగా ఉండగలవని అనుకోవచ్చు. కమిటీవారి అధ్వర్యంలో జరిగిన పరిశోధన కొంతకాలం వరకు కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల పథకాలకు చారిమాపించేదిగా ఉంటుందనేది నిస్సంశయం.

ఇండియా స్వతంత్రం సంపాదించుకున్న తరువాత జరిగిన 10 సంవత్సరాలలో అంతకుముందు వంద సంవత్సరాలలో వివిధ విషయాలలో ఏర్పడి లోట్లను పూర్తిచేసుకుంటూ అభ్యుదయ పథకాలలో చాలా ముందంజపడింది. ఈ అభ్యుదయం సర్వతోముఖంగా ఉండి, దేశం ఔన్నత్యం పొందడానికి ఆర్థికంగా, సాంఘికంగా, సామాజికంగా విద్యావిషయాలలో ఇంకా చాలా అధిగమించ వలసిన అవసరం ఉంది. ఇతర విషయముల మాట వదిలి ఒక విద్యా విషయం దృష్ట్యా పరిశీలిస్తే శ్రీవిద్యావ్యాప్తిలో పెద్దలోటు కనిపిస్తుంది. దేశాభివృద్ధి సక్రమంగా జరిగడానికి ఈలోటును తొలగించడం ఎంత అవసరమో మన స్త్రీల వ్యక్తిత్వం పెంపొందించడానికి కూడా విద్య అంత అవసరమే కాని ఈ సమస్యను గురించి దానికి అనుబంధించిన ఇతర విషయాలను గురించి ఇంతవరకు సరియైన ఆలోచన జరిగియుండలేదు. దుర్గాబాయి దేశ్ ముఖ్ కమిటీవారి కృషి వల్ల ప్రభుత్వదృష్టి ప్రజలదృష్టి వాటిపై కేంద్రీకరింపబడతాయని ఆశించవచ్చు.

మూడునాలుగు దృక్పథాలనుంచి శ్రీవిద్యావ్యాప్తి త్వరితగతినీ జరుగవలసిన అత్యంత అవసరం కనిపిస్తుంది. మొదటిది: పురుషులకువలెనే స్త్రీలుకూడా విద్య నభ్యసించి, దానిద్వారా స్రవంచంలో వివిధరంగాలలో జరుగుతున్న మార్పు, అభ్యుదయం, అభివృద్ధి అవగాహన చేసుకోవడం అవసరం. ఈ విషయాన్ని గురించి ప్రత్యేకంగా చొక్కి చెప్పవలసిన దేమీలేదు. రెండవది: మన రాజ్యాంగ చట్టప్రకారం నిర్దిష్ట మైనవాళ్ళు కొన్ని ప్రతిపాదనలకు శ్రీపురుష భేదం మత, కుల భేదం లేకుండా—సంక్రమించాయి. ఈవాళ్ళు వల్ల వచ్చే ప్రతిఫలం పూర్తిగా పొందాలంటే స్త్రీలు పురుషులతో కంటే విద్యావంతులయి, దేశాభ్యుదయ కార్యక్రమాలలో

పాల్గొంటూ, దేశాభివృద్ధికి తోడ్పడడానికి తగు అవకాశాలు కల్గి ఉండాలి. మూడవది: మన రాజ్యాంగం ప్రజాస్వామ్యసిద్ధాంతం పునాదిపై నిర్మించబడింది. ఆ సిద్ధాంతంమొక్క అంతరార్థం ప్రతి పౌరుడు తన హక్కులను, వాటికి తోడ్పడే బాధ్యతలను తెలుసుకొని వాటిని నిర్వహించడానికి తగిన శక్తిసామగ్గాలు కల్గియుండి జాతీయ సాంఘిక, రాజకీయ, సామూహిక సంక్షేమకార్యక్రమాలలో పాల్గొనడం అవసరం. వీటన్నింటికీ మూలంగా ఉండేది విద్య. నాల్గవది: మన పంచవర్ష ప్రణాళికలక్రింద ఆర్థిక, సామూహిక సాంఘిక సంక్షేమకార్యక్రమాలు విరివిగా పట్టణములలోను పల్లెలలోను నడుపబడుతున్నాయి. వీటిలో పాల్గొనుటకు వాటిని జయప్రదంగా నడపడానికి స్త్రీబలం, స్త్రీనిబ్బంది చాలా అవసరం. ప్రైమరీస్కూల్స్ లో ఉపాధ్యాయులుగాను, సామూహిక సంక్షేమ కార్యక్రమాల్లో గ్రామసేవికలుగాను, ఆరోగ్య ప్రణాళికలలో నర్సులు, డాక్టర్లు, మంత్రిసాన్లు, హెల్తు విజిటర్లుగాను పట్టణాలలో ఆఫీసు డైరీగ్రాఫర్లుగాను, చిన్న పరిశ్రమాభివృద్ధి కార్యక్రమాల్లో చేతిపనులను వేర్వే అధ్యాపకురాండ్రుగాను కొన్ని లక్షలమంది మిడిల్ స్కూల్, హైస్కూల్, హైయర్, సెకండరీ పరీక్షల్లో ఉత్తీర్ణులై ప్రత్యేక శిక్షణ పొందినట్టి స్త్రీలకు అవసరం ఉంది. ఈ కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనడంవల్ల వారికి స్వతంత్ర ఆర్థిక జీవితం గడపుట కవకాశం కల్గడం కాకుండా, వారివారి కుటుంబాల ఆర్థిక స్థామతును బలపర్చుకోడానికి తోడ్పడడానికికూడా అవకాశాలు ఏర్పడతాయి. ఆర్థిక పరిస్థితులు స్థిరంగా ఉన్న ఈ రోజుల్లో, జీవిత ఆర్థిక ఖర్చుల పరిమాణం పెరుగుతూన్న ఈ కాలంలో స్త్రీలు చాలామంది తమతమ కుటుంబములకొరకు, ముసలి తలిదండ్రులకొరకు, తమ స్వంత ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం కొరకు ఏదైనా వృత్తి విద్య నభ్యసించడం, దాని తరువాత ఆ వృత్తికి సంబంధించిన పనుల్లో చేరి ఆదాయం సంపాదించుకోవడం మర్యాదకు లోటయినపనికాని, దేశకాలపరిస్థితులకు వ్యతిరేకమైన పనికాని కానేరదు. పైగా దేశాభ్యుదయానికి, సామాజిక కావసరాలను తీర్చడానికి అనుగుణ్యమైన కార్యక్రమంగా దానిని పరిగణించాలి.

ఈవిధంగా ఇండియాదేశ స్త్రీలు తమ వివిధ బాధ్యతలను నెరవేర్చడానికి వారికి విద్యాసౌకర్యాలు విరివిగా ఏర్పాటుచేయడం, ఆ సౌకర్యాలను వారు ఉపయోగించుకోవటమునకు తగిన పరిస్థితులు కల్పించటం, దానికి దోహదంగా అవసరమైనన్ని స్కూళ్లు, శిక్షణ కేంద్రాలు ఏర్పాటుచేయడం అవసరం. మన ఆర్థిక సామూహిక జాతీయ పరిస్థితులు చాలా త్వరితగతినో నడుస్తున్నాయి. దేశం మొక్క అభివృద్ధి అవసరాలు రోజురోజుకు ఎక్కువవుతున్నాయి.

అనుకూలమైన మైన ఏర్పాట్లను కూడా చాలా తొందరగాను, అవసరమైనంత విరివిగాను నిర్మాణంచేయడం కూడా ప్రధానంగా గ్రహించాలి. స్త్రీల విద్యకు ప్రత్యేక ప్రణాళికలు నిర్మించడం, ప్రత్యేక సౌకర్యాలు ఏర్పాటు చేయడం, ప్రత్యేక ప్రయత్నం కేంద్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వం, ప్రజాసంస్థలు జరిపితేనేకాని ప్రస్తుతం ఉన్న లోటుబాటు తొలగించడానికి పరిస్థితులు అనుకూలించవు.

దుర్గాబాయ్ జేకే ముఖ్ కమిటీవారు చేసిన సిఫార్సులలో పెంటనే ఆచరణలో పెట్టవలసిన కార్యక్రమాన్ని గురించినవి కొన్ని, నిలకడమీద ఆచరణలో పెట్టడానికి విలయినవి మరికొన్ని ఉన్నాయి. మొదటిశ్రేణికి చెందినవాటిలో ముఖ్యమైనది కేంద్రంలోను, రాష్ట్రాలలోను ప్రభుత్వ విద్యాకాళులలో స్త్రీల విద్యకు సంబంధించిన ప్రణాళికలు తయారుచేయడానికి, వాటిని నిర్వహించడానికి ప్రత్యేక కాళులు ఏర్పాటు చేయబడవలెనని, వాటిని కట్టుదిట్టంగా నిర్వహించడానికి అవసరమైన సిబ్బందిని నియమించవలెనని ప్రణాళికలు తయారుచేయడంతోపాటు వాటిని కార్యరూపంలో మార్చడానికి అవసరమైన ఎబ్బును కేటాయించవలెనని కూడా వారు నూచించారు. రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళిక కాలంలో మిగిలిన పరిమితిలో ఈ ప్రణాళికలపై ఖర్చుకై 10 కోట్ల రూపాయలు ప్రత్యేకంగా కేటాయించవలసి ఉంటుందని తృతీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక కాలంలో ఎంత సొమ్ము కావలెనో సమాలోచన జరిపి దానికి కూడా తగిన బండ్బండ్లు ఆ ప్రణాళిక తయారు చేసేటప్పుడే, ఆ ప్రణాళిక పత్రంలోనో నిర్ణయింపవలసి ఉంటుందని వారు నూచించారు.

ఇవికాక పెంటనే అవసరమైన ఇతర కార్యకలాపాలను కమిటీ ఈ విధంగా పేర్కొన్నారు. బాలికల విద్యావిస్తరణకు కావలసినన్ని మధ్యమ తరగతి పాఠశాలలు, ఉన్నత తరగతి పాఠశాలలు ఏర్పాటు చేయబడాలి. స్త్రీలకు కొన్ని చేతి పనులలోను, పరిశ్రమలలోను సాంకేతిక శిక్షణ నియడానికి ప్రత్యేక పాఠశాలలు విరివిగా ఏర్పాటు చేయాలి. మధ్యమ తరగతి విద్యను, ఉన్నత తరగతి విద్యను అధ్యసించడానికి స్త్రీలకు బాలికలకు ప్రోత్సహంగా ఉండేటట్లుగా ఆయా పాఠశాలల కనుబంధంగా విద్యార్థినుల సౌకర్యార్థం వసతి గృహాలను ఏర్పాటు చేయాలి. ఇవికాక పల్లెటూళ్ళలో నిద్వింధ ప్రాథమిక విద్య ముందంజవేయడానికి ప్రధాన అధ్యంతరంగా ఉన్న కారణాలలో ఒకటి ఉపాధ్యాయులు పల్లెటూళ్ళలో నివసించడానికి తగిన ఏర్పాట్లు లేకపోవడం. కాబట్టి ఆ లోటును తొలగించడానికి అవసరమైన ఏర్పాట్లు చేయాలి. చిన్నప్పను విద్య వర్ధిలించడానికి అవకాశాలు లేకపోవుటవల్ల అక్షరాస్యులైన వయోజన స్త్రీలకొరకై వయోజనవిద్యాప్రణాళికలు ఆచరణలో పెట్టవలసి ఉంది.

తృతీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక కాలంలో ఈ కార్యక్రమాలు చురుకుగా ముందుకు సాగిపోవటానికిగాను ఇప్పటినుంచీ కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వలు శ్రద్ధ దూపించవలసి ఉంటుందని, ఆ కార్యక్రమాల ఆచరణకు ఎట్టి అడ్డ రాకుండా ప్రణాళికలోనే 100 కోట్ల రూపాయలు ప్రత్యేకంగా దానికొరకై కేటాయించవలసిందనికూడా కమిటీ నూచించారు. స్త్రీల ఉన్నత విద్యవిషయమై సిఫార్సులు చేయడం కమిటీవారి బాధ్యత కాకపోయినా కళాశాలలో విద్య

వర్ధిల్లిస్తూన్న బాలికల సౌకర్యార్థం స్త్రీల కళాశాలల కనుబంధంగా వసతిగృహాల నిర్మించడం అవసరమని, దానికై విశ్వకళాపరిషత్ గ్రాంటుల సంఘంవారు ఒక కోటి రూపాయలు కేటాయించవలసిందని వారు నూచించారు. ఈ నూచనను విశ్వకళాపరిషత్తు గ్రాంటుల సంఘంవారు అప్పుడే ఆమోదించారుకూడా.

కేంద్ర విద్యాకాళువారు దుర్గాబాయ్ జేకే ముఖ్ కమిటీవారి నూచన ననుసరించి స్త్రీల విద్యాప్రణాళికలను నిర్వహించడానికి ప్రత్యేక కాళును సిబ్బందిని ఏర్పాటుచేసివా, అదేవిధంగా వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకూడా ప్రత్యేక సిబ్బందిని నియమించినా స్త్రీల విద్యా వ్యాప్తి త్వరితగతిని జరగడానికి పునాదివేయబడుతుంది. దానితోపాటు ప్రయిమరీ, మిడిల్, హైస్కూళ్ళలో పనిచేయుటకు ఉపాధ్యాయులను తయారుచేయుటకు కావలసినన్ని ట్రైనింగు సంస్థలు ఏర్పాటు చేయడంకూడా చాలా అవసరం. సాంకేతిక విద్య, వృత్తివిద్య గరపడానికి సౌకర్యాలు విరివిగా చేయబడితేనే కాని మధ్యతరగతి కుటుంబాల స్త్రీలకు తాము చదివిన చదువులల్ల పూర్తిలాభం పొందడానికి అవకాశం ఉండదు కాబట్టి అట్టివారికి శిక్షణ నిచ్చే వృత్తి విద్యాసంస్థలు విరివిగా ఏర్పాటుచేయవలసి వుంటుంది. గ్రామసీవికలు, చేతి పనులలో శిక్షణవచ్చే స్త్రీ ఆధ్యాపకులు, మంత్రసానులు, సాంఘికవిద్యావోగకురాండ్లు మొదలైన వృత్తులలో శిక్షణ పొందినవారికి ఏర్పకుతూన్న ఉద్యోగావకాశాలు వారు పూర్తిగా చేపట్టాలంటే ఇట్టి శిక్షణ కేంద్రాలను ద్వితీ కృతంగా చేయాలి. కేవలం ప్రభుత్వప్రయత్నాలవల్ల, ప్రభుత్వం చేయగల ఏర్పాట్లవల్ల ఈ కార్యక్రమం త్వంగా సాగటానికి కొన్ని ఇబ్బందులు ఉంటే వుండవచ్చును, కాన సేవాసంస్థల సహకారాన్ని సలహాల్ని ఈ సందర్భంలో ప్రభుత్వం ఆశించడం అవసరమౌతుంది. దానికి కేంద్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వాల సిద్ధంగా ఉండటమేకాక అవసరమైతే ప్రత్యేకంగా అట్టి సహకారాన్ని అర్ధించడానికి విను దీయకూడదు.

ఈ సందర్భంలో దుర్గాబాయ్ జేకే ముఖ్ కమిటీవారు మన నేకంలో స్వచ్ఛంద సేవాసంస్థలు అనేక సంవత్సరాలుగా, వివిధ ప్రాంతాలలో స్త్రీ విద్యావ్యాప్తికి చేసిక కృషిని ప్రత్యేకంగా ప్రశంసించారు. ఈ సంస్థలు, వాటి పోషకులు వివిధ రాష్ట్రాలలో వారి ఆధిపత్యంక్రింద స్త్రీల పాఠశాలలను ఏర్పాటుచేయడమేకాక, వాటిని నడపడానికి కావలసిన మూలధనాన్ని కూడా కట్టడం, భవనాల్ని నిర్మించడంబాధ్యరాకూడా అత్యున్నతమైన సేవ చేశారు. ఈ సంస్థలకు వాటి యజమానులకు అవసరమైన ధనసహాయం, ఇతర విధాలుగా ప్రోత్సహం ప్రభుత్వం ఇచ్చినట్లయితే వాటిద్వారా స్త్రీ విద్యా కార్యక్రమాల్ని జయప్రదంగా కొనసాగించడానికి ఎంతేనా అవకాశం ఉంటుంది. ఇట్టి సంస్థల సహకారం కూడగట్టుకొవడంవల్ల ప్రధానలక్ష్యమైన స్త్రీవిద్యావ్యాప్తిని త్వరగా అందుకోవడమే కాకుండా ఆ విషయంలో ప్రభుత్వం తన బాధ్యతను చాలా వరకు తగ్గించుకోడానికి కూడా వీలవుతుంది. ఈ సంస్థలకు సహాయం చేసేందుకు నిర్ణయించిన నిబంధనలలో అవసరమైన సవరణలు చేసి ఒక్కొక్కసంస్థ ఒక్కొక్క ప్రత్యేక విద్యాకాళుకు సంబంధించిన కార్యక్రమాన్ని పూనుకొని జరిగించేటందుకు చేయూత

నీగూలి. ధనసహాయం చేయడంలో ఖర్చులో నూటికి 50 వ వంతు, 75 వ వంతు సహాయం చేయడంకొక పూర్తి ఖర్చుకు కావలసిన సామ్యంత గ్రాంటుగా ఈయడానికి ఆమోదించాలి. ఈ విషయమైన మాన్యులు నిబంధనలలో చేస్తే ఆయాకార్యక్రమాల్లో ప్రత్యేకాభివృద్ధికి మార్గం ఏర్పడుతుంది. ఇదికొక గ్రామాలలో శ్రీ వయోజన విద్యాకార్యక్రమాలు చురుకుగా పోగించడానికి స్వచ్ఛంద సంస్థల సహకారం చాల తోడ్పాటుగా ఉంటుంది. కొన్ని ఏండ్లనుంచి జరుగుతున్న సామూహిక అభివృద్ధి, సంఘసంతోషకార్యక్రమాలలో వయోజనవిద్యావ్యాప్తికి ఈ సంస్థలు చేసే కృషినిబట్టి చూస్తే ఈ విషయంలో ప్రభుత్వ ప్రయత్నాలకు స్వచ్ఛంద సంస్థల యొక్క, స్వచ్ఛంద సేవకులయొక్క ప్రయత్నాలే ఎక్కువ లాభదాయకంగా ఉన్నట్లు స్పష్టమౌతుంది.

శ్రీ విద్యా సౌకర్యాలను విస్తరింపచేయాలనే విషయంలో ఇప్పుడు అభిప్రాయభేదాలేవీ లేవని, వాటికి అవకాశంకూడా లేదని చెప్పవచ్చు. అట్టి విస్తరణ చురుకుగా జరగాలంటే దానికి అనుగుణ్యమైన పథకాలను నిర్మించి ఆచరణలో పెట్టటానికి ప్రభుత్వం దృఢనిశ్చయానికి రావలసిఉంటుంది. ఆ సమస్య ప్రాముఖ్యాన్ని, అవశ్యకతను వారు గ్రహించాలి. ఇంతవరకు జరిగిన బాప్యానికి బదులు తొందరపాటుతో కార్య నిర్వహణకు వారు పూనుకోవాలి. మనదేశంలో వివిధరంగాల్లో త్వరితగతినీ వస్తూన్న మార్పుల సందర్భాన్నిబట్టి పరిశీలిస్తే ఈ తొందరపాటు ఎందుకు అవసరమో

గ్రాహ్యమౌతుంది. ఈ మాన్యులకు కావాలి అనేకమూలున్నా అన్నిటికంటే ప్రధానమైనది మన శ్రీసంఘంలో నెబలంగా, తొందరగా వ్యాపిస్తున్న క్రొత్త మానసిక విప్లవం, దానివల్ల ఉద్భవిస్తున్న నూతన ఆశావాంసాలు, నూతన అభిప్రాయాలున్నా. మన గ్రామాలలో ఇంకా చాలామంది తలితండ్రులు తమ బాలికలను పాఠశాలలకు పంపుటకు సంకోచం చూపిస్తున్నా, వారు కూడా దేశంలో రాజకీయ, సాంఘికాధిక పరిస్థితులలో ఏర్పడ్డ సంచలనం అనే వలనంచి తప్పించుకోలేక పోతున్నారని.

కాన గ్రామాల్లో బాలికావిద్య పెంపొందడానికి ఇప్పుడు ఉంటూన్న ఇబ్బందులను తొలగించితే, తమ బాలికలు విద్య నభ్యసించడాన్ని గురించి పల్లెటూళ్ళలో కొంతమంది తలితండ్రుల మనస్సులలో నివాస మేర్పగ్గుకొన్న కొన్ని విపరీతాభిప్రాయాలను మాన్చుకోవేందుకు వీలుగా అవకాశాలు కల్పిస్తే, పల్లెటూళ్ళలో విద్య నభ్యసించడానికి ముందుకువచ్చే బాలికలసంఖ్య పెంపొందే పెనుగుతుంది. ఏ ఏ మాన్యులచేస్తే ఈ అనుకూల ఫలితం లభిస్తుందో దుర్గాబాయ్ దేశముఖ్ కమిటీవారి రిపోర్టులో విపులంగా చర్చించబడింది. చాలాగ్రామాల్లో బాలబాలికలు కలిసి ఒకేపాఠశాలలో చదువుకోవలసి వస్తూండడం, బాలికల చదువుకు పెట్టే ఖర్చు బాలుల చదువుకు పెట్టే ఖర్చుంత లాభకరంకాదని, బాలికలు విద్య నభ్యసించడంవల్ల వచ్చే ప్రత్యేక ప్రతిఫలం ఏమీలేదని, వారికి నేర్చు విద్య గ్రామజీవితం గడపే శ్రీలకు ఎక్కువ ఉపయోగించదని, వారిలో

ఆంధ్రా పేపర్ మిల్సు

రాజమండ్రి, ఆంధ్రప్రదేశ్

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ వాణిజ్య పారిశ్రామిక శాఖలో నొక విభాగము.

ఈ మిల్లులు యీ క్రింది రకములైన కాకితములు తయారుచేసి నష్టయి చేయును.

- * క్రీమ్ రెయిడ్
- * ఎం. జి. ఆర్. క్రాఫ్ట్
- * అన్ బ్లీచడ్
- * బాదామి
- * రెల్ల కాకితం

- * బ్యూ మాన్
- * మునిలా
- * కలర్డ్ ప్రింటింగులు
- * ఎం. జి. ప్రెసింగులు, పుస్తకాల కవర్లు వగైరాలు.

ధరలకు, వివరములకు వ్రాయండి.

అసిస్టెంట్ జనరల్ మేనేజరు,

ఆంధ్రా పేపర్ మిల్స్, రాజమండ్రి.

ప్రబలంగా ఉన్న ఆభిప్రాయాలను తొలగించడానికి అనుగుణ్యమైన మార్పులు విద్యావిధానంలోను, వాగవాచకతలలోను, పాఠశాలల నిలబడ్డలలోను చేయబడితే ఇప్పుడున్న ప్రతిపాదనల దానంతట అనే సమసిపోతుంది. ఉపాధ్యాయులు పల్లెటూర్లలో పనిచేయుటకు దూకే విముఖతకు కారణాలు గమనించి వాటిని తొలగించేందుకు తగిన ఏర్పాట్లుచేస్తే ఎక్కువమంది ఉపాధ్యాయులు గ్రామాల్లో ఉండటానికి, బాలికల విద్యావ్యాప్తికి కృషిచేయడానికి అవకాశం లేవ్వడంలేదు. ఇప్పుడున్న ఇబ్బందులలో ముఖ్యమైనది మైనార్టీలకు గ్రామాల్లో ఒంటరిగా పనిచేసే ఉపాధ్యాయులకు నివాసయోగ్యంగా ఇంట్లు, ఇతరసౌకర్యాలు లేకపోవడం. ఈ సౌకర్యాలను ఏర్పరచడానికి గ్రామప్రజలుకూడ సహకరించవలసి ఉంటుంది; తమతమ పిల్లల లాభింకొరకై "ఈవిషయంలో మీరు సహకరించాలి" అని వారికి సరియైనవిధంగా నిర్దేశిస్తే వారు తప్పక అంగీకరిస్తారనడానికి అనుమానం లేదు. సామూహిక అభివృద్ధి ప్రణాళికలు ఆచరణలో ఉన్న ప్రదేశాల్లో పాఠశాలల ఏర్పాటుకై గ్రామస్థులు చూపే ఉత్సాహం, ఆదుర్దారే దీనికి తార్కాణం.

ఈ వ్యాసం ముగించకముందు స్త్రీ విద్యకు సంబంధించిన కొన్ని వివరాలను తెల్పుట సమంజసంగా ఉంటుంది. 1951 సంవత్సరంలో 6-11 సంవత్సరముల మధ్య వయస్సుగల బాలికలలో నూటికి 40 మంది, 11-17 సంవత్సరాల మధ్య వయస్సుగల బాలికలలో నూటికి 10 మంది, 17-23 సంవత్సరాల మధ్య స్త్రీలు నూటికి ఒకటికి తక్కువగాను విద్య సభ్యులైనందుండిరి. మొత్తం జనాభాలో స్త్రీలు నూటికి సుమారు 60 మంది అయినా, వైమరీ, మధ్యమ, ఉత్తమ తరగతులలో వారి సంఖ్య నూటికి 28, 18, 13 మాత్రమే ఉండేది. కళాశాలలలోను, విశ్వవిద్యాలయాలలోను విద్య సభ్యులైనచేవారి సంఖ్యలో బాలికల సంఖ్య నూటికి 10.4 వంతు మాత్రమే. ఇది కొక ప్రాథమిక పాఠశాలలలో విద్య సభ్యులైనచేవారు సంఖ్యలో బాలికల సంఖ్య నూటికి 60 మంది నాల్గవతరగతివరకు రాకుండా మధ్యనే విద్య చాలించేవారుగా ఉండిరి. అట్టి పిల్లలవిద్యపై ప్రభుత్వం వెచ్చించే డబ్బుకు ఎట్టి ప్రతిఫలం లేదన్నమాట.

1950 సం॥లో మొత్తం జనాభాలో నూటికి 17.2 మాత్రం (స్త్రీలు, పురుషులు కలిపి) అక్షరజ్ఞానం కల్గినవారుండిరి. 1951 జనాభా లెక్కల ప్రకారం స్త్రీలలో అక్షరజ్ఞానం కల్గినవారు నూటికి 7.8 మాత్రం ఉండిరి. 1950-51 లో దేశం మొత్తంమీద 6-11 సం॥రముల మధ్య వయస్సుండిన బాలబాలికలలో విద్య సభ్యులైనచేవారు నూటికి 59 మంది బాలురు 25 మంది బాలికలు ఉండిరి. 1955-56 నాటికి (అనగా మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళిక అంత మయ్యేసరికి) బాలుర సంఖ్య నూటికి 69 వరకు, బాలికల సంఖ్య 38 వరకు పెరుగుతుందని, 1960-61 నాటికి (అనగా రెండవ పంచ

వర్ష ప్రణాళిక అంతమయ్యేసరికి) బాలుర సంఖ్య నూటికి 86 వరకు బాలికల సంఖ్య 40 వరకు పెరుగుతుందని అంచనా వేయబడింది. అదేవిధంగా 11-14 సం॥రముల మధ్య పిల్లలలో 1950-51 లో నూటికి 32 బాలురు, 5 బాలికలు పాఠశాలలలో ఉండగా 1955-56 నాటికి బాలురసంఖ్య నూటికి 80 వరకు బాలికల సంఖ్య 31 వరకు, 1960-61 నాటికి బాలురసంఖ్య నూటికి 86 వరకు బాలికల సంఖ్య 10 వరకు పెరుగుతుందని అంచనా వేయబడింది. పెకంపేటి విద్య స్థాయిలో బాలికల విద్య ప్రాథమిక విద్యకంటే చాలా దనుకబడి ఉంది. 14-17 సం॥రముల మధ్య ఉండిన ఒకకోటి 20 లక్షలమంది బాలికలలో నూటికి 3 మాత్రం ఉన్నతవిద్య సభ్యులైనచేవారు ఉండిరి. ఈ అంకెల అన్నిటినిబట్టి, 6 మొదలుకొని 14 ఏండ్ల మధ్య పిల్లల వందరిని నిర్బంధ, ఉచిత ప్రాథమిక విద్యా పథకంలోనికి 1950 నాటికి తీసుకురావలసిన రాజ్యాంగచట్టంలో పేర్కొనబడ్డ నిబంధన, వరకు పూర్తి చేయడానికి ప్రత్యేక ప్రయత్నం అవసరమని, ప్రత్యేక ఏర్పాట్లు చేయవలసి ఉంటుందని, అట్టి ప్రయత్నములు లేనిపరిస్థితిలో ఆ లక్ష్యాన్ని అంగుకోడానికి ఎంతకాలం పట్టుతుందో నిర్ణయించడం కష్టమని తేలుతుంది. ప్రస్తుతం 1951 నుంచి 1966 వరకు దీనికి పరిమితి పెంచబడింది.

గతించిన పది సంవత్సరాలలో మనదేశంలో వివిధరంగాల్లో విస్తృతమైన మార్పులు, శ్రోత్రివాకాలు రావడం మనం చూస్తూన్నాం. ఈ మార్పుల ఫలితంగా మన జాతీయ జీవితం పునరుద్ధరింపబడడమే కాక, అనేక విషయాలలో అభివృద్ధికూడా మనకు కన్పిస్తుంది. వాటివల్ల ప్రజాస్వామిక స్థిరాంతం, ప్రజాస్వామిక పద్ధతులు మనదేశంలో బలపడుతుండడం కూడా జరుగుతోన్నందుకు సంతోషించవలసిందే. ఈ వివిధ మార్పులలో స్త్రీల అభిప్రాయాల్లోను, వారి జీవితంలోను, ఆశయాలలోను వచ్చిన మార్పులు చాలా ముఖ్యంగా పరిగమించి మన సాంఘిక, రాజకీయ, ఆర్థిక జీవితాలను కలతపెడుతున్నాయి. ఈ అభివృద్ధికి, మార్పులకు విద్యావ్యాప్తి పునాది ఆవశ్యంవల్ల, స్త్రీల విద్యావిస్తరణ ముందంజ వేస్తేనే కాని ఇంతవరకు జరిగిన అభివృద్ధి నిజమైనది, పటిష్ఠమైనది, శాశ్వతమైనది కానేరదు. సిద్ధమైన అభివృద్ధి విద్యాభివృద్ధిమైన అంత ఎక్కువగా ఆధారపడి ఉండటంవల్ల స్త్రీల విద్యకు సంబంధించిన పథకాలకు ప్రణాళికలుకు ప్రముఖస్థానం ఈయవలసి ఉంటుంది. ఒక విద్యావంతురాలయిన స్త్రీ ఒక కుటుంబంలో ఉంటే ఆ కుటుంబం అంతా పురోగమిస్తుంది అనే మాత్రప్రాయమైన విశేషం గమనించి మన ప్రభుత్వాలు, ప్రజానాయకులు మైనార్టీల సమస్యల పరిష్కారానికి పూనుకొంటారని ఆశిస్తున్నాను.

అమృతాభిషేకము

శ్రీ దాశరథి

ఎనగుడిలో నరస్వతి వసించి విపంచిక మీటి పాడుచు
న్నది; నవచైత్రమాస గహన స్పృహణీయ పలాశసూన సం
పదకు ఉగాది మండపము మంజులమైనది నేడు; తెల్గు శా
రద కమృతాభిషేక మొనర్చ కవితాంజలిబూని రం డహో !

కలశలులేని చక్కని ఒకానొక సౌధముగట్టి, దానిలో
పల కవితా నరస్వతికి వజ్రకిరీటముబెట్టి రేబవల్
కొలుతము రండు; ఘర్షణలకుఁ కలహమ్ముల కాలవాల మా
ళ్ళకు ప్రశాంతి కల్పక మహిజముతెండు జనాళి మెచ్చగఁ.

ద్వేషాగ్నియార పీయూష ధారలు వార పద్యాల గొన్నింటి పాడవలయు,
తాతిన్యములు డింద కరుణమ్ము పెంపొంద పదముల గొన్నింటి వాడవలయు,
వినమెల్లడుల్లగా రస ముప్పతిల్లగా వివిధ భావముల కల్పించవలయు,
అనహానమ్ముద్రుంచ వైకమత్యము పెంచ నిర్మల స్నేహమ్ము నించవలయు,
వేషపూర్వులలో చేడు విరిగిపోవ రసనపై లీయమాటలు వినరవలయు,
ఉదయమే లేని గాఢాంధ్ర హృదయమందు చిత్రభాను సూనము వికసించవలయు.

ప్రతి కలమ్ములోన పద్యాలు వ్రాసెడి
దండిదనము నిడుచుండవలయు
ప్రతిగళమ్ములోన పాటలు పాడెడి
ఇంపు దనము లావహింపవలయు.

ఈ అమృతాభిషేకమున కెందరు సత్కవు లేగుదెంచినా
రోయి మరందమాధుకుల నూను లనల్ కవితా ప్రసూనముల్
దోయిటబూని ! వారి ఎడలోన వసంతము లావహించి చాం
పేయ పరీమళమ్ములను వీచిన వృద్ధిశాంతరమ్ములఁ.

ఆ ఉగాది కాంత అంగుళుల్ తాకిన
లీవె లీవె పూలు ప్రోవు బోయు;
ఆమె పాదతలము లంటిన ఇరవెల్ల
నందనమ్ము వోలె అందగించు.

అమృతాభిషేక హైమాంశుకమునుండి ముఖ చంద్రనిబంబు మురిసిపోన,
చిరువేష కొమ్మపై సింగార మొలికించు చేలాంచలమ్ములు జీను వార,
శోకాపహాశోక సుందరాగమునుండి కనకాంగదమ్ములు ఘల్లుమనగ,
వివిధ రాగాలాపవిధి చొక్కు ప్రేంకణ మ్మామెతో జతగూడి ఆలపింప,
పూలతో పండ్లతో నవనాళికేర జలముతో శుకపిక కలకలముతోడ
అరుగు దెంచ నుగాది సుందరి, మహాంధ్ర కవిత కమృతాభిషేకనోత్సవము జరుప.

ఉరుదు పరిచయంతో పెరిగిన తెలుగు

శ్రీ కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి

అంగ్రేజీకి బహుశా గాఢమైన అవగాహన ఉన్నా, కుతుబ్ షాహీలు చాలాకాలం మేలిరి. మొగల్ చక్రవర్తులూ విలిరి. పెరిందూ పార్శ్వభాషాభిమానులు. అందువల్ల రాజభాష ప్రభావం సర్వత్రా పడటం సహజం. ఇంకాక రాజ్య వ్యవహారాలు, చాలావరకు పార్శ్వ ఉర్దూలలోనే జరిపిరి. వారు సనదులు పార్శ్వలోనే వ్రాసి యిచ్చేవారు.

బహమనీలకన్న కుతుబ్ షాహీలు కొంత సహనంతో తమ ఉర్దూతోపాటు తెలుగుకు గూడా ప్రాధాన్యం యిచ్చిరి. సనదులు తెలుగులో వ్రాయించడం, ప్రభుత్వ వ్యవహారాలు తెలుగులో జరపడం, తెలుగు కవితను, కవులను ఆదరించడం వారు చేస్తూవచ్చిరి. వారిలో ఇబ్రహీం కుతుబ్ షాహ్ అనురాజు తెలుగు నేర్చుకొని తెలుగువారిచే ఇభిరాముడిని పిలువబడెను. ఇతడే మల్కీ భరణుడు. అంకి గంగాధర కవిచే “తపతీ సంవరణోపాఖ్యానము” అను కావ్యమును తెలుగులో వ్రాయించి అంకితమొందెను. ఈ కావ్యంలో శౌరీ ఘనమై కరుణారసవృష్టిచే నిరాయాసత బ్రోచుగావుత సృష్టాగ్రణి “మల్కీ భరణు” అని కవి వ్రాసెను. ఈ నవాబు గూడ తెలుగు కవిత వ్రాసేవాడు. నవాబును అనుసరించి ఆయన ఆశ్రయంలో ఉన్న మహమ్మదీయ ఉన్నతాధికారులు గూడా తెలుగు సాహిత్య కవితల్లోపై ఆదరిం చూపుతూ వచ్చిరి. ఉదాహరణానికి, ఆసనాబు సేనానియను అమీర్ ఖాన్ పొన్నగంటి తెలఱవార్యునిచే యగూతి చరిత్రమును వ్రాయించి కృతివంచెను. ఇది తెలుగులో మొదటి అచ్చుతెలుగు కావ్యము. ఈ సేనాపతి చాల ఉదాగుడు, సరసుడు. ఇతనిని—

“కడక నమోనుఖానుడు జగంబు తనున్ బొగడంగ వేడ్కతో విడువక యెప్పుడున్ పుడమివేల్పుల బిడ్డలపెండ్లి నేయు” అని కవులు ప్రశంసించిరి. అతనిభార్య బడే బీబీ కూడా అంతటి ఉదాగురాలే యగును. మహ్మద్ కుతుబ్ షాహ్ హిందూరాజుల నాదరించెను. 1617 లో గణనాథకవి “కుతుబావనీశ్వరాస్థావకవీంబ్రుడ” నని చెప్పికొన్నాడు. అతడు గొప్పకవి. అతని గ్రంథాలేవీ ఇప్పుడు లభించుటలేను. దోమకొండ మల్లారెడ్డికవి పద్యపురాణమును కుతుబు షాహీల ఆంధ్రలోనే యుండి రచించెను. గోలకొండ కోటలో కవిగా ఉండిన సారంగు తమ్మయ్య పై జయంతీవిలాసమును వ్రాసి సుల్తానున కంకితముచేసెను. అందులో “ఇనమలేజాదా నృపుల నెల్ల మహమ్మదు షాహీ” అని పొగడెను. ఈకవి గోలకొండకు కరణము. ఇబ్రహీం కాలంనుండి తనాషావరకు నవాబులు తెలుగు నేర్చుకొని, కవులను ఆదరించి వారికి అగ్రహారాలిచ్చిరి. ఇంతగా కుతుబ్ షాహీ రాజులు పోషించిన తెలుగుకు అసఫ్ జాహీల కాలంలో రాజకీయంగా తప్పనిసరిగా ఉర్దూ, పార్శ్వభాషల ప్రభావం తెలుగుభాషపై పడవలసివచ్చింది. ఆరోజుల్లో దక్కన్ ఉర్దూ

అని నేటి ఇక్కడి ఉర్దూకు పూర్వరూపంగా ఒకభాష వాడబడు తుండేది. ఆ దక్కన్ ఉర్దూలో పార్శ్వపదాలేకాక హిందీ, మరాఠీ కన్నడ, తెలుగుపదాలు వాడబడుతూవుండేవి. అలాగే ఈ భాషల్లో కూడా ఉర్దూ శబ్దాలు కలిపిపోయినాయి. ఈవిధంగా యీ భాష లకు ఉర్దూతో పరస్పరసంబంధం ఏర్పడింది. ముసల్మానులు, పాలకులుగా ఉండడంవల్ల అన్నిప్రాంతాల తెలుగులో ఉర్దూపదాలు విశేషంగా చేరి వాడుకలోకి వచ్చినాయి. అక్కర్ కాలంలో రాజ భాష పార్శ్వ. ఆ కాలంలో తోడగ్ మల్ అనువారు రెవిన్యూ అధికారంలో ఉండేవారు. అప్పుడు శాశ్వతపలలో రెవిన్యూకు సంబంధించిన అనేక ఉర్దూ, పార్శ్వపదాలు చేరినాయి. వీలే తెలంగాణంలో ఇంజనీరింగ్ ఉర్దూభాష రాజభాషగా ఉండడంవల్ల ఇక్కడి తెలుగులో అన్నిరంగాలలో ఉర్దూప్రభావం సహజంగా పడింది. విశేషించి ఉర్దూపదాలు రాజకీయోద్యోగ సంబంధంల వ్యక్తులలోను, తదవ్యవహారాలలోను కరణాలకవలెలలోను చాలావరకు విధిగా చేరవలసివచ్చినాయి. అంగ్రలోని ఇతర ప్రాంతాలలో కేవలం రెవిన్యూలోమాత్రమే ఉర్దూ పార్శ్వపదాలు వాడబడుతూ వుండగా తెలంగాణాలో ఇతరరంగాలలో కూడా ఈ పదాలుకూడా వాడడానికికారణం, న్యాయస్థానాలు, కార్యాలయాలు, విద్యాలయాలు మొదలకు అన్ని ప్రజాసంస్థలలోనూ, ఉర్దూయే ఉండడమే. చివరకు పైన్స్ లెక్కలు, మెడికల్ కాలేజీ విద్యవంటి సాంకేతివిద్యలు కూడా ఉర్దూలోనే జరుగుతూఉండడంవల్ల తెలంగాణాలో ప్రజలకు తెలుగు భాషాసాహిత్యాలు నేర్చుకునే అవసరం అంతగా లేకపోయి క్రమంగా దానిపట్ల ఉత్సాహం తగ్గడంమూలాన దాని అభ్యాసానికి తగినంతగా అవకాశాలు వాటి ప్రభుత్వం కల్పించలేదు. అందువల్ల అన్ని వ్యవహారాల్లోనూ ఉర్దూపదాలు వాడేవారు—ఇప్పుడూ వాడుతున్నారు. తెలంగాణా తెలుగువారు ఉత్తరాలు కూడా పరస్పరం ఈ క్రిందివిధంగా వ్రాసుకునేవారు. “బఖిద్దత్ జనాబ్ రావుసాహెబుగారికి వ్రాయటం యేమనగా నేను బాద్ ఖతం బహం ఘుమారీ బద్దారాగలను. అప్పుడు మీకు ఇతిల్లా ఇస్తాను. కాచీ గూడా ఇస్తేజిల్లో నాకోరకు టాంగా ఇంతెజాంచేసి ఇంతెజార్ చేస్తూ వుండగలను” ఈలాగు వుండేది. రాజకీయప్రభావంవల్ల కేవలం భాషారంగమే తెలంగాణాలో దెబ్బతిన్నది. కాని మత సాంస్కృతికరంగానూ, హిందువుల ఆచారవ్యవహారాలు మతాంతర ప్రభావితములు కాలేదు. బ్రిటిష్ పాలనకాలంలో తెలంగాణేతరాంగ్రంలో విరివిగా ఇంగ్లీషుపదాలు చేరినట్లే ఇక్కడ ఉర్దూపదాలు చేరినాయి. రాయలసీమ తెలంగాణాలు చాలాకాలందాకా ముసల్మానుల పాలనంలో వుండినందుచేత సర్కారుజిల్లాల తెలుగులోకన్నా ఇక్కడి తెలుగులో ఉర్దూ ఎక్కువ కలిసింది.

“కొత్వార్, కిస్తు, జమేదార్, బటాయ, నాకరు, నాజారు, జమాబందీ, సిరస్తాదార్, ఇనాము, ఫసరీ, అర్జీ, తహశీల్దార్, హావల్దార్, తబాదిలా, సిదా, దగాహీసాబ్. మార్కారా, నిగ్రానీ, మద్దుదుకొణం, గుమాస్తా, పేష్కార్, కిటికీ, రోజా మొహరిర్, — అంటే వ్రాతకొడు—(రైటర్,) తాలూకా, జిల్లా, సుబా, కైఫీయత్, తర్బీయత్, — (ఇది తర్బీదుగా మరింది—) మంజూర్, సార్, హయాం, చౌఫస్లా, చౌలామణి. బహల్, జనానా, గోషా, తిగాదా, సబబు, సిలుకు, ముద్దయీ — (ఈ పదం ఆంగ్లలో ప్రతివాదికి వాడుక) — తికార్, షికార్, — (ఈ పదం ఆంగ్లలో వాహ్యారికి వాడుక) — గష్టీ (సర్కులర్), నిహాత్ (నెంబర్) బంబోబస్త, బస్తీ, జబర్ దస్తీ, మిసల్, దస్తఖత్, (దస్త్యుగా అయింది.) (దస్త అంటే చేయి ఖత్ అంటే వ్రాలు—చేవ్రాలు అని అర్థం—) లగాయత్, సేబాన్, ఖేమ్, రైతు, కాలు, సిస్తు, జమీన్, జమీన్ దారు, వకీలు, తాలూకు, బాబర్, హమాబాబత్ — (దీన్ని ఆమాంబాబత్ అంటారు.) దామేషా, (అంటే రేషియో), కైఫీ, బండ్ ఖానా, భిల్లా, తయారు, నవాబ్, రాజీ, సలహా—(ఈ పదం సలహాదారులు, సలహాసంఘాలు అని సమాసంలో కూడా వాడుతారు) హాజరీ, (దీనికి తెలుసులో వేరే పదం వాడుక) హుజూర్, ఖామందు—(ఈ పదం ఫార్మిలో “ఖావిం” అంటారు అదిగా యజమాని అని అర్థం—), రస్తా, మైదాన్, నామాషీ, నామర్దా, తాఖత్, చప్రానీ, బీదా, బీదీ, బద్వా, సీసా, బస్తీ, సజరానా, కేయి, కేయి మూల్ — (యూ అంటే ముఖం, మూల్ అంటే తుడుచుకొనడం అని అర్థం) —, తనబీ, మాఫీ, జాయిదారు, పోజా మాయిషీ, తనక్కి, జవాబు, సవాల్ — (ఇది చాలెంజికి వాడుక) — బిఖానా, మహల్, పోజా (ఫౌజ్ పేటుగా మరింది) రంగు, ముసాయిదా, (మూలపదిం మస్తీదా—) ఖాతరు ఫస్తీ, దుఖాస్తు, సంజాయిషీ, ఖాతా, దస్తావేజు, అమీన్, జవాబుదారీ, అసల్, మెహర్బనీ, పైనా, సారీనా, దబాయింపు, మిసహాయింపు, ఈ విధంగా వేలాది ఉర్దూ పదజాలం తెలుసులోకి వచ్చి అది ఇంచు మించు తెలుగుపదాలుగానే చెల్లుబడి అయినవి. ఈలాగే ఇంగ్లీషు భాష పరిపాలనభాషగాగల ప్రాంతంలో పూర్వపు ఉర్దూ పదాలతోపాటు ఇంగ్లీషు పదాలుగూడా తెలుగుభాషలో వాడుకలోకి వచ్చినవి. ఎన్నో అన్యభాషాపదాలు తెలుసులో అర్థభేదంతోనూ, ఉచ్చారణభేదంతోనూ వాడబడుతున్నవి. ఈ విషయం చిన్న చిన్న తెలుగు కథానికలు చదువుతున్నప్పుడు మనకు స్పష్టమవుతుంది. మహాకావ్యాల్లోకూడా ఉర్దూపదాలు ప్రాకి కిష్టమై వాయి. దీనికి ఉదాహరణంగా “తమరసనేత్రి లింజ్ ‘బందాలు’ కార్త” అను పెద్దన మనుచరిత్ర ప్రయోగం చూడవచ్చును.

సాధారణంగా వాడుకలో ఉన్న జీవచ్ఛాపణ్ణి పరస్పరం ఆదాన ప్రదానాలు ఉంటాయి. కనుకనే కొన్ని ఉర్దూ పదాలు తెలుగుపదాలు, ఇంగ్లీషులోకి గూడా ప్రాకినాయి. ఉదాహరణకు “సుమర్ హింద్” అనే ఫార్మీ పదం, ఇంగ్లీషులో “టామరిండ్” అని అంటారు. (అంటే చింతకెట్టు.) (తమర్ అంటే ఖర్జూరం. హింద్ అంటే భారతదేశం. హిందూదేశపు దేశము ఖర్జూ

రం అన్నమాట.) పండికొక్క అనే తెలుగుపదం ఇంగ్లీషులో “బ్యాండికూట్” అయింది. జంగల్, భిల్లా, మద్దార్, వంటి యితర పదాలు ఇంగ్లీషులో చేర్చుకున్నాడు.

బహమనీ, కుతుబ్ మహీ నవాబులు కొన్ని భూదాన పత్రాలు తెలుసులో వ్రాసి యిచ్చినారు. వాటిలో అధికంగా ఫార్మీ, ఉర్దూ పదాలు వాడబడినాయి. ఉదాహరణకు—

“సుల్తాన్ ఆబ్దుల్లా ఖానుద్ మహాగాను క్లీన్ కట్టుటమునకు ప్రయత్నించేస్తే కుదరినందున తన మురుపత్రైన టైయిడ్ ముస్తఫా సాహెబ్ ఖాదరీ, సాతీస్ బేరంగాబాద్, హల్ మొకాం గుల్బర్గా గారిలో బాదుషా చేసే బగూన్ యేమనగా భాగా నగరంవలె క్లీన్ కట్టవలెనని ఉన్నది. కుదురలేదు. దమగ కంపయ్య చాలా కరామతు కలవాడు. అతని మాయాబా యేమంటే” ఈలాగు సవదులు తెలుసులో వ్రాసేవాడు. అవి అర్థం చేసుకోవడానికి ఆ భాషాపదాలు అలవాటులో ఉంచుకోవలసి ఆగోజుల్లో నేమి— ఈ రోజుల్లోకూడా అవకాశమై ఉన్నది.

ఈలాగే ఇంగ్లీషుభాష ప్రభావంగాడా తెలుగుపద పడింది. కొద్దు, నోద్దు, వాల్సు మొటూర్ మొదలైన వన్నో ఉన్నాయి. మనం వాడే అంకెలు ఇంగ్లీషు అంకెలే. తెలుగు అంకెలు, పాంశంగానూ, అలవాటుగానూ వ్రాయడం, తెలంగాణాలో తప్ప ఆంగ్లలో ఎక్కడమాడలేదు. తెలుగు గ్రంథాలముఖ పత్రాలు, పీఠికలు ఇంగ్లీషులోనే వ్రాయించే ఆచారం ఇప్పటికి గూడా ఉన్నది. ఉద్దండ తెలుగుపదమిదైన కీ. శే. శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి తెలుగు గ్రంథములపై ఆ ప్రాయాసాలు, తెలుగు సభలకు సంకేశాలు, ఇంగ్లీషులోనే ఇచ్చేవాడు. ఇప్పటికి యీఆచారం తెలుగుపెద్దలలో వున్నది. కనుక రాజకీయభాషాప్రభావం పాలితుల భాషలపై తప్పనిసరిగా పనిచేసినదానికి యెన్నో వృష్టం తాలు చూడవచ్చును. ఒక భాషావాన్యదాన్యమేకాక భాషవాన్యం కూడా తప్పకుండా కలుగుచుండినదానికి మనలో కొందరు ముస్లిం డ్రెస్సులు, కొందరు అంగేయడ్రెస్సులు వేసుకోవడం, మన భాష నాకార్యాలనుమ ఇతరభాషల నాకార్యాలు చెప్పి వాడడం తార్కాణంగా తీసుకోవచ్చు. ప్రేమించు, టాల్ స్టాయి, బెర్నాడ్ మొదలగువారి గ్రంథాలు ఆధునిక తెలుగు వాఙ్మయంలో తిరుగుచేసి నప్పుడు తప్పకుండా ఆయాభాషల భావాల ప్రభావం పడుతుంది.

ఇవి ప్రాంతీయ పరిపాధులనుండి క్రమంగా ప్రాంతీయంతా ప్రాకిపోతాయి. భాష ఆయాప్రాంతాల ప్రజల వ్యవహారానికి ప్రధానంగా ఉపయోగపడేది కనుక ప్రజలను విషయగ్రహణం కొవడమే భాషకు ప్రయోజనం. అందువలన వారు బహుశ ప్రచారంలో వున్న ఇతర భాషాపదాలే తెలుసులో వాడడం ఆచారమైనది. ఇది అనివార్యమూ, అత్యవసరమూకూడా అయింది. ఇతర భాషల సంపర్కం ఏమీలేకుండా కుద్ధంగా వుండిననున్న సంస్కృతానికికూడా యీ దెబ్బ తప్పిందికాదు. ఒగిన్నాధ పండితుడు అసఫ్ ఖాన్ శతకం వ్రాసినప్పుడు కృశీధర్ సంస్కృతికి చెందిన పదాలన్నో సంస్కృత శ్లోకాల్లోకే ఎక్కించినాడు. ఆయన ‘ఘామినాథ శహాబుద్దీన్’ అని సంస్కృతిపద్ధిం నడిపినాడు. కనుక జీవచ్ఛాపణ్ణి కలిగే పరస్పర సంబంధాలను గుర్తించి వాటిని ఓర్పుతో గ్రహించి విజ్ఞానం సంపాదించడం ప్రపంచ ప్రజల కెంతో అవసరం. ఒకభాష పదాలు మరియొక భాషలో కలిసిపోవడానికి కారణం రాజుల స్వముత భిక్షానం, భాషాభిమానమేకాక ప్రజల వ్యవహారంకూడా ముఖ్యమని తెలుసుకోవడం అవసరం.

మన్మథ మహిమ

శ్రీ జి. జా మ వ

నిండుజాబిలిలోన పండిపోయిన హాయి
చిరునవ్వు తునకలో జిలికినావో !
పుట్టతేనియలోన మిట్టాడు మధురిమ
నధర బింబంబులం దదికినావో !
కులపర్వతములలో నెలకొన్న బిగువెల్ల
గుబ్బ పాలిండ్లలో గ్రుక్కినావో !
ఆణిముత్యాలయం దలరారు మెరుగును
మేనువీవెలలోన మెదిపినావో !

హృదయవేద్యమైన ఎంత తీపివిగించి
మగువ నద్భుతముగ మలచినావో
నాడు శతమఘండు కోడిపుంజై నాడు
మేనుమరచి — ఆడుదానికొఱకు.

బిగిగుబ్బల్ వెలికుబ్బ బుగ్గలగులా
బీ పన్నెరాణింప, జి
ర్నగవుం జూపుటలుంగులం బరపి ఆ
రాధించు దుర్గమ్మ యొం
టిగ చేజిక్కగ పాపకచ్చడములన్
భేదించి చేపట్టడే
సెగకన్నున్న శివయ్య, మారునిశరా
ర్చి జ్వాల సామాన్యమే !

ఆంధ్రలో పారిశ్రామికాభ్యుదయం

శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు

పారిశ్రామిక వ్యవస్థకు అవసరమైన అనేక సదుపాయాలు కల రాష్ట్రాలలో మన ఆంధ్రప్రదేశ్ గణనియమైనది. అనంతమైన ప్రకృతిసంపద, అపారమైన విద్యుచ్ఛక్తి, విస్తృతమైన తీరప్రదేశము, దీర్ఘములైన నదీమార్గాలు, కలసినంత శ్రామికశక్తి, ఆహార వ్యయం—అన్నీ ఉండికూడ పారిశ్రామిక పునోగమనదృష్ట్యా మనరాష్ట్రం సమకాలిని. ఈ అవాంఛనీయమైన నుండగమనానికి కారణాలు అనేకం కలెద్యును. మొన్నటివరకు కేవలం స్వయాభౌ శేతులతో అనేక ప్రదేశాలను, ప్రజలను పెట్కొక్కి అడమిపై పై రాష్ట్రంగా వీడ్చుచి పరిపాలించిన పరిశ్రమలు కలెద్యును. స్వరాష్ట్రవిస్తారం కలిగిన విశేషజాత్యం కలెద్యును. కాని ఆ కారణాలను ముందుంచుకొనడం గతిబలశక్తిబంధం కంటిది. నేడాంధ్రలో రిలీజును నివృత్తి చేకూరింది కొబ్బరి, ద్వితీయ పారిశ్రామిక పునోగమనానికి తీవ్రవ్యతిరేకముచేసింది. రాష్ట్ర అధికారులను అభ్యర్థించి, ప్రజల కలెద్యును ప్రజాశాసనసభలను పెంపొందించుటలకు పారిశ్రామిక పునోగమనం అర్హమని.

విదేశాలలో గెండు విధాన విధానాలద్వారా పారిశ్రామిక పునోగమనం జరిగింది. ఆమెరికా, ఇంగ్లండు, హాంకాంగ్, కెనడా, ఆస్ట్రేలియా, ఫ్రాన్సు మొదలైన పెట్టుబడిదారీ దేశాలలో అవలంబించబడిన స్వచ్ఛావిధానం ఒకటి. స్వయంసహకారప్రభుత్వ పాలితదేశాలలో అవలంబించబడిన సామ్యవాద విధానం రెండవది. ఈ రెండవ విధానాన్ని అవలంబించి తీవ్ర పారిశ్రామిక పునోగమనాన్ని సాధించిన ముఖ్యదేశం సోవియట్ రష్యా. భారతదేశం తన పరిశ్రమాభివృద్ధి కవలించించిన విధానం పైరెండు పద్ధతులను తన విధంగా మిశ్రితమునరించడంవలన జనించిన ఒకమహత్తర నూతన విధానం. దీనికి సోషలిస్టిక్ పాలరక్ ఆఫ్ సామ్యం అని మనవారు నామకరణం చేసెను. ఒక్కముక్కలో చెప్పాలంటే ప్రజాస్వామ్య విధానాలద్వారా సామ్యవాద ఆశయాలను సాధించడం. సాధారణంగా ప్రజాస్వామ్యానికి, సామ్యవాదానికి ఎక్కడా సమాన్వయం కనపడదు. భారతీయ నాతలవాదానికి అనువైన అంశాలను గెంటిలోను వీర్చి కూర్చి, గెంటికి మూలములైన ప్రజా, ప్రభుత్వ రంగాలలో మహత్తరాభివృద్ధికి దోహదముసకలిగెరీతిని ఈ నూతన విధానం రూపొందించబడింది. దేశంలో ఆర్థిక పునోగమనానికి ఈ నూత్రం అవలంబిస్తూ, ఒకవంక పరిశ్రమల అభ్యుదయానికి ప్రభుత్వం తీవ్రకృషిచేస్తూ ప్రజారంగంలో పెట్టుబడిదారులకు ప్రోత్సహాన్నిస్తుంది. ఆంధ్ర పారిశ్రామికాభ్యుదయాన్ని పరిశీలించటప్పడు, ఈ జాతీయార్థిక విధానాన్ని విస్మరింపకూడదు.

పారిశ్రామిక వ్యవస్థానిర్మాణంలో అనేక విషయసమస్యలు ఎదురౌతాయి. వీటిని విజయవంతంగా పరిష్కరింపనిదే పునోగమనం

సాధ్యంకాదు. కీనిలో ప్ర ప్రథమంగా పరిశీలించదగినది ఆర్థిక సమస్య. భారీ కర్మాగారాలను నిర్మించేందుకు (Factories) కార్మికుల కీనువలసిన జేతనాలను (wages) అతి వ్యయసాధ్యమైన నూతన యంత్రాంగాన్ని కలెద్యును, సాంకేతిక నిపుణులను వినియోగించేందుకు, విద్యుచ్ఛక్తి సరఫరాకు (power supply) అధిక వ్యయ మూతుంది. ఈ సమస్య ఆంధ్రరాష్ట్రంలో రెండువిధాలుగా అంకురిస్తుంది. పెట్టుబడి పెట్టకలిగినా, ముంపంబవేయడానికి సామాన్యతేలివారిమంకి, అధునికమైన పారిశ్రామిక నిర్వహణశక్తి, పరిజ్ఞానం కలిగియుండికూడ తగిన మూల్యనం శేనంకువలన వెనుకంబవేసే పారిశ్రామిక జీర్ణీకరణ మొదటితరగతివారికి ప్రభుత్వ ప్రోత్సహం, గెండువతరగతివారికి ప్రభుత్వ సహాయం అవసరం.

ఇక రెండవ సమస్యను విద్యుచ్ఛక్తి సరఫరా విషయంలో ఎదుర్కొనవలసియుంటుంది. భారీపరిశ్రమల నిర్వహణకు అతితాకగా ఎక్కువశక్తి సరఫరా కలెద్యును. పై శక్తు సమస్యలన్నీ తీవ్రపరిం గాపరిగమించి పారిశ్రామిక పునోగమనానికి గొడ్డలిపెట్టుగా పున్నది విదేశీమూలకప్రవ్య సమస్య. ఏ కర్మాగారాన్ని నిర్మించాలన్నా అతి వ్యయకలెద్యును విదేశీ యంత్రాంగాన్ని మనం దిగుమతి చేసికొనాలి. యంత్రాంగాన్నే కాక పరిశ్రమల నిర్వహించగల సాంకేతిక నిపుణులను శహితం ప్రథమావస్థలో పెదేశాలనుండి గావించాలి. దీనికి గొప్ప విదేశీ ప్రవ్యసంపద అవసరం. మన రాష్ట్రంలో అనేక పరిశ్రమలు రాష్ట్రప్రభుత్వమయములను పొంది కూడ దిగుమతులపై అంకువలన అంకుంలోనే అంతరగానున్నాయి. మన పారిశ్రామికాభ్యుదయానికి ముఖ్యమైన ఆటంకంలో విదేశీ ప్రవ్య సమస్య ఒకటి.

ఒక రాష్ట్రంకొని, ఒక శేకంకొని పారిశ్రామిక వ్యవస్థను నాంధించే ముందు రవాణాసదుపాయాలను వృద్ధిచేసుకోవాలి. ఆంధ్రప్రదేశ్ రవాణాసౌకర్యాలలో చాలా వెనకబడి ఉంది. మూర డూం గానున్న గొట్టములను, ముంపదాగ్ధాల స్థానాలను, విక్రయ కేంద్రాలను కలెద్యును అతి విస్తృతమైన రవాణా అవసరం. రాష్ట్రముంతటా దీర్ఘ జలమార్గాలు, రైలుమార్గాలు, రహదారులు ఉండడమేకాక ఎగుమతి దిగుమతులకు నౌకాశ్రమాలుకూడ అవసరం.

పారిశ్రామిక పునోగమనం దృష్ట్యా ఆంధ్రరాష్ట్రంలో జనింపనున్న మరొక సమస్య, భారీపరిశ్రమల సంస్థాపనద్వారా కలిగే స్పర్ధ (competition)కు లెట్టుకొనజాలని అసంఖ్యాకములైన చిన్నపరిశ్రమల మూల్యాన్ని కలుగుతుంది. మనరాష్ట్రం గ్రామీణ పరిశ్రమలకు, విశేషమైన పనితనం అవసరమైన చేతిపరిశ్రమలకు ప్రపంచ ప్రసిద్ధిపొందిన విషయం సువిదితమే. ఇరవై శతాబ్దారంభంలో

విదేశీ పారిశ్రామిక వస్తుజాలంవలన ఈ తరహా పరిశ్రమలు చెబ్బు తిన్నవి. ఈ సమయంలో భారీపరిశ్రమలు వృద్ధిపొందినట్లయితే వీనికి అపారనష్టం కలుగవచ్చును. తరతరాలుగా ఈ పరిశ్రమలందు వంశ పారంపర్యమైన నేర్పరితనాన్ని కలిగిన అనేక పారిశ్రామికులు ఒక్కసారిగా నిరుద్యోగులయ్యే ప్రమాదం వుంది. ఈ ప్రమాదం ముఖ్యంగా చేనేతవస్త్ర పారిశ్రామికులకు ఎక్కువ. అందువలన రాష్ట్ర పరిశ్రమాభివృద్ధి ప్రణాళికలందు ఈ సమస్య తగువిధంగా పరిష్కరింపబడవలసిన ఆవశ్యకత చాలావుంది.

వి పరిశ్రమలయినా తదుత్పాదిత వస్తుజాలానికికల గిరాకీ (Demand) ననుసరించి పురోగమిస్తుంది. దేశంలో పారిశ్రామిక విప్లవాన్ని సాధించాలనే ఉద్దేశంతో వివిధ పరిశ్రమలను వానివాని గిరాకీ పరిస్థితులను గమనింపకుండా నెలకొల్పడం అవివేకమే అవుతుంది. ఒక ప్రత్యేక పారిశ్రామిక వస్తువునకు దేశీయమైన గిరాకీ కూడ విదేశీయోత్పత్తి పైననే కేంద్రీకరింపబడి ఉన్నట్లైతే ఆ పరిశ్రమను స్థాపించే ముందు ఆ గిరాకీని దేశీయోత్పత్తి వంతుకు మరల్చడానికి తగిన కృషి అవసరం. ఈ కృషి విదేశీయోత్పత్తిదారులతో స్పర్ధకు దారితీస్తుంది. దాదాపు అన్నిరంగాలలోను విదేశీ పారిశ్రామిక వస్తువులు మనవారిని జయించేరని చెప్పవచ్చును. తరతరాలుగా స్వాతంత్ర్య వాతావరణంలో పురోగమించినవారి పరిశ్రమల ముందు మన బాల్యపరిశ్రమలు (Infant Industries) పోటీకి నిలువడం కష్టసాధ్యం. అయితే పారిశ్రామికపురోగమనిం ప్రాథమిక దశలో, అంతర్జాతీయ విక్రయరంగంలో ఆధిపత్యాన్నిటించి దేశీయమైన గిరాకీకి సరిపోయే ఉత్పత్తిని తయారుచేసేందుకు కృషి అవసరం. పారిశ్రామిక పురోగమనానికి మరొక విషయాన్ని కూడ గమనించాలి. కేవలం దేశం నలుమూలలా నాలుగు కర్మాగారాలను నెలకొల్పినంతమాత్రాన సరిపోదు. అతి వ్యయకరమైన భారీపరిశ్రమల నిర్మాణానికి వైదేశిక సాంకేతిక నిపుణుల సహాయం అవసరం. విదేశాలనుండి సాంకేతిక నిపుణులను తీసుకవచ్చినంత మాత్రాన, మన జాతీయ గౌరవానికి భంగం వాటిల్లదని గ్రహించాలి. మనవారికి తగిన సాంకేతిక విజ్ఞానసంపద చేకూరేవరకు విదేశీయులను దిగుమతిచేసుకోవాలి. ఈ వడుమనే జరిగిన ఒక అనభివృద్ధి మైన విశేషనష్టం ఈ విషయాన్ని ధ్రువపరచింది.

రాష్ట్ర పారిశ్రామికపురోగమనానికి అడ్డుతగలగల అనేక సమస్యలు పైన వివరింపబడ్డాయి. అయితే ఈ సమస్యలకు పరిష్కార మార్గాలు లేకపోలేదు. ప్రథమంగా ఆర్థికసమస్యను పరిశీలిద్దాం. జర్మనీదేశంలో ఆర్థికపురోగమనానికి ముఖ్యంగా ఆర్థిక సదుపాయం చేసినవి ఆ దేశపు ధనాగారాలే. ప్రభుత్వ ప్రోత్సాహంతో ఈ బ్యాంకులు పెట్టుబడిదారులకు విస్తారమైన ఋణ సౌకర్యాలను కల్పించి సహాయపడ్డాయి. నూతన పరిశ్రమలను స్థాపింపచేయడం, ఆర్థిక దుస్థితిలోనున్న భారీపరిశ్రమలను ఉద్ధరించడం, మూలధనాన్ని ఋణంగా ఒసగడం, ప్రారంభదశలో నాటాలను క్రయించి పరిశ్రమ పెంపొందినతరువాత వానిని విక్రయించడం మొదలైన సౌకర్యాల నవి చేడంవలన జర్మన్ పరిశ్రమలు శీఘ్రపురోగమనం చేయకలిగాయి. ఇంట్రికాక ఒక ప్రత్యేక ధనాగారం ఒక పెద్ద భారీపరిశ్రమను ఆర్థిక

కంగా నిర్వహింపలేకపోలే నాలుగు మూడు సంస్థలు కలిసి ఒక సమితిగా (Consortium) ఏర్పడి పరిశ్రమకు చేయూతనొసగేవి. ఈ విధమయిన పారిశ్రామిక ధనాగారాలను ప్రభుత్వరంగంలో సాధ్యపడకపోలే, కనీసం ప్రైవేటురంగంలోనైనా ప్రోత్సహించాలి. కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు తలచుకుంటే ప్రజలసహకారంతో వీటిని సులభతరంగా స్థాపించవచ్చును. భారతదేశాని కంతకు ఏర్పాటుచేయబడిన పారిశ్రామికార్థిక సహాయసంస్థ (Industrial Finance Corporation) రాష్ట్రీయంగా అనేక కాఖులుగా విభజింపబడి ఎక్కువ సహాయకారి కావచ్చును. ఈ సంస్థలమూలకంగానే కాక రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఋణాలరూపకంగాను గ్రాంట్ల రూపకంగాను ప్రత్యేక సహాయాన్ని కొనించవచ్చును. ప్రతీదానికి ప్రభుత్వంపైననే ఆధారపడరాదని మన మంత్రులు బోధిస్తున్నప్పటికి సర్వరాభివృద్ధి సాధనకు పారిశ్రామిక ప్రాథమిక దశలో ప్రభుత్వసహాయాన్ని అపేక్షించకుండా ఉండడం సాధ్యం కాదు. విప్లవం జరగడానికి పూర్వం చైనాలో పారిశ్రామికసహకార సంఘాలు (Industrial Co-operative Societies) ఆ దేశంలో పారిశ్రామిక పురోగమనానికి చాలా దోహదమొసగాయి. ఈ విధమైన సంఘాలను మన దేశంలోకూడ ప్రోత్సహించవచ్చును. చిన్నతరహా పరిశ్రమలలో అధిక ఫలితాలనొసగే ఈ సంఘాలు భారీపరిశ్రమల ఆర్థిక నిర్వహణకుకూడ విస్తరింపచేయబడాలి.

ఆంధ్రరాష్ట్రంలో పారిశ్రామిక శక్తి సరఫరాసమస్య అంత క్లిష్టమైనది కాదని చెప్పవచ్చు. కృష్ణా, తుంగభద్ర, గోదావరి నదులవలన మనకు అపారమైన జలవిద్యుచ్ఛక్తి లభిస్తుంది. నాగార్జున సాగరం పథకం ఫలవంతమైన వెనుక సుమారు 75,000 కిలోవాట్ల విద్యుచ్ఛక్తి వస్తుంది. ఈ సంవత్సరంలో ఇంతవరకు తుంగభద్రా జలపాత విద్యుత్పథకంక్రింద (Tungabhadra Hydro Electric Scheme) 18,000 కిలోవాట్లశక్తికి పైగా లభించింది. క్రిందటి సంవత్సరానికి 18,000 కిలోవాట్లశక్తి లభించింది. ఈ 36,000 కిలోవాట్లశక్తికొక ఇంకా 27 వేలలోవాట్లశక్తి ఉత్పత్తికొగలదని అంచనా వేసేరు. 18,000 కిలోవాట్ల శక్తి సుత్పత్తిచేయగల ఎడమభాగపు శక్తి ఉత్పాదక గృహనిర్మాణం (Power House) అనుకున్న అంచనాల ప్రకారం సాగిపోతోంది. ఆంధ్రప్రదేశ్, ఒరిస్సారాష్ట్రల పరస్పర సహకారంతో నిర్మితమయ్యే మాచిఖండ్ జలపాత విద్యుత్పథకంవలన లభించే శక్తిలో డెల్టాపాళు ఆంధ్రకు, ముప్పైపాళు ఒరిస్సాకు లభ్యమౌతుంది. గోదావరి నదీజలాలు దుడుమా జలపాతం వద్ద 850 అడుగుల ఎత్తునుండి పడడంవలన అపారమైన శక్తిని జనింప చేస్తాయి. ఇది విశాఖపట్టణానికి 125 మైళ్ల దూరంలో ఉంది. ఇప్పటికే, నిర్మాణం పూర్తి అయిన మొదటి దశలో, మూడు ఉత్పాదక యంత్రాలు స్థాపింపబడినాయి. వీనిలో ఒక్కొక్కటి 17,000 కిలోవాట్ల శక్తిని ఉత్పత్తి చేస్తుంది. దీనిని 1955 లో రాష్ట్రపతి ప్రారంభోత్సవం చేసేరు. శ్రీకాకుళం, విశాఖ, ఉభయగోదావరులు, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాలకు ఈ శక్తి వినియోగ మౌతుంది.

గోదావరికి మరొక ముఖ్యఉపనది అయిన మంచీర నాథారంగా చేసికొని నిజాంసాగర్ జలపాత విద్యుదుత్పాదక కేంద్రం

నిర్మితమౌతుంది. 5000కిలోవాట్ల శక్తి సుత్పత్తిచేసే యంత్రాలిక్కడ ఉన్నాయి. దీనికి హుస్సేన్ సాగర్ థర్మల్ స్టేషన్తో సంబంధం ఉంది. హైదరాబాదువద్దనున్న యీ థర్మల్ స్టేషన్ ఆంధ్రలో అన్నిటికన్న పురాతనమైనది. ఇది హైదరాబాదు, సికిందరాబాద్ నగరాలకు సుమారు 20,000 కిలోవాట్ల శక్తినిస్తుంది. విజయవాడలో నున్న థర్మల్ స్టేషన్ సుమారు 12,000 కిలోవాట్ల శక్తిని సమీకరిస్తుంది. విశాఖపట్టణం నాకొశ్రయంవద్దనున్న థర్మల్ స్టేషన్ 6,750 కిలోవాట్ల శక్తిని? నెల్లూరు థర్మల్ స్టేషన్ 2,500 కిలోవాట్ల శక్తిని, రామగుండుం థర్మల్ స్టేషన్ 12,500 కిలోవాట్ల శక్తిని సరఫరా చేస్తాయి. ఇవికాక మొత్తం 15,000 కిలోవాట్ల శక్తి సుత్పత్తిచేసే అనేక డీజిల్ స్టేషన్లు దేశం నలుమూలలా ఉన్నవి. ఎగువనీలేరు విద్యుదుత్పాదక పథకప్రకారం 60,000 కిలోవాట్ల శక్తి సుత్పత్తి చేయగల రెండు యంత్రాలు నిర్మితమౌతాయి. దిగువ నీలేరు ప్రణాళిక మూలంగా 40,000 కిలోవాట్ల శక్తి లభ్యము కాగలదు. కేవలము, సిద్ధేశ్వరం, పులిచింతల, ఇంచినపల్లి, సింగారెడ్డిపల్లి, లక్ష్మీపురం కేంద్రాలనుండి అధిక శక్తి మనకు త్వరలోనే లభింపగలదు. కాబట్టి శక్తిసరఫరా విషయంలో మన రాష్ట్రానికి లోటు ఉండదు. ఇట్టి శక్తిసంపద మన పారిశ్రామికాభ్యుదయానికి దోహదకారి కాగలదు.

ఇక నేటికీ అపరిమితంగానే మిగిలిపోయినది విదేశీమారక ద్రవ్య సమస్య. ఇది దేశీయమైన విషమసమస్య కావడంవలన కేవలం ఏ ఒక్కరాష్ట్రంలోని నెదుర్కొనడం సాధ్యంకాదు. ఎంతటి విషమ సమస్య అయినప్పటికీ విదేశాలు మనదేశంపట్ల చూపుతున్న సహృద్ధావంవలన ఈ సమస్య త్వరలోనే పరిష్కారంకాగల అవకాశం లేకపోలేదు. ప్రపంచ ధనాగారం (World Bank), అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి (International Monetary Fund) మొదలైన సంస్థలు జపాన్, అమెరికా, పశ్చిమజర్మనీ, కెనడా, రష్యా, ఆస్ట్రేలియా మొదలైన విదేశాలు మన ప్రణాళికలపట్ల చూపిన బౌద్ధార్యం, భారతి వైదేశిక రాజనీతికి ఒక ఘన విజయం అని చెప్పవచ్చును. విదేశీ సహాయం వలన, దిగుమతులపై తీవ్రమైన ఆంక్షవలన, ఎగుమతుల ప్రోత్సాహంవలన యీ సమస్య సమీపింపాసింది.

మనం ఎదుర్కొగల మరొక సమస్య, పారిశ్రామిక పురోగమనం వలన చిన్నతరహా పరిశ్రమలకు, భారీ పరిశ్రమలకు నడుమ ఏర్పడకలిగే అనభిలషణీయమైన స్పర్ధ. దీనివలన తరతరాలనుండి వస్తున్న సాంప్రదాయమైన చేతి పరిశ్రమలకు నష్టం వాటిల్లి, తత్కారణంగా అనేకులకు నిరుద్యోగం సంభవింపగల ప్రమాదం ఉంది. అయితే ఒక నిర్దిష్టపథకం ప్రకారం దేశంలో పారిశ్రామికపురోగమనం జరిగితే దీన్ని తొలగింపవచ్చును. ఈవిధంగానే రవాణాసమస్య పరిష్కారంకూడ. అయితే రోడ్ల నభివృద్ధిచేయడం ఒకటే కొంతవరకురాష్ట్రప్రభుత్వం చేతిలోని పని, కాని రైలు మార్గాలను, నాకా కేంద్రాలను విస్తృతపరచడం కేంద్రప్రభుత్వం మాత్రం చేయగలపని. రాష్ట్రప్రభుత్వం వీటిపై పరిశీలనలు జరిపి నిర్మాణాత్మకములైన సలహాల నొసగవచ్చును. ఇక రోడ్ల సంగతి. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో చదరపు మైలు ఒక్కొక్కటికి 0.18 మైలు పొడవుగల రోడ్లు మార్గం సరాసరిన కలదని అంచనా వేసారు. పూర్వాంధ్ర రాష్ట్రంలోకన్న తెలంగాణలో రోడ్లు

సౌకర్యం చాల తక్కువ. విస్తారంగా రోడ్ల నభివృద్ధి పరచాలన్న నాగపూరు పథకం (Nagpur Plan—1943) ఆంధ్ర జిల్లాలలో కాని తెలంగాణాకు ఇంకా విస్తరింపబడలేదు. కాబట్టి ఆ ప్రణాళిక సత్వరమే తెలంగాణాకు కూడ విస్తరింపబడాలి. ప్రస్తుత పంచవర్ష ప్రణాళికాకాలంలో మనరాష్ట్రంలో మొత్తం 782 మైళ్ళు పొడవైన క్రొత్త రోడ్లుమార్గాన్ని నిర్మించారు. ద్వితీయ ప్రణాళికా కాలంలో 1,516 మైళ్ళు పొడవైన మార్గాలను నిర్మించాలని నిర్ణయించారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో రవాణాసౌకర్యాలఅవశ్యకతకుగుర్తించి రాష్ట్రంలో ప్రత్యేకరహదారిశాఖను (High ways Department) స్థాపించారు. ఇప్పటి కీ సంస్థ ముమారు 1400 మైళ్ళు పొడవైన బాటలను నిర్మించింది. దీనిలో 92 మైళ్ళు సిమెంటు కాంక్రీటు చేయబడినాయి. ప్రభుత్వస్వర్యంక్రింద నిర్మింపబడినవి 17,836 మైళ్ళు పొడవైన బాటలు. దీనిలో 118 మైళ్ళు సిమెంటు కాంక్రీటు చేయబడినాయి. ఇవికాక ద్వితీయ ప్రణాళికలో మహత్తరాభివృద్ధి పథకాలు తయారుచేయబడ్డాయి. ఖనిజసంపదలు, బొగ్గుగనులు, పంచదారమిల్లులు ఉండేచోట్ల ఏజన్సీ ప్రాంతాలందు ఇవల ప్రత్యేకశ్రద్ధ తీసుకొంటున్నారు. ఇప్పుడు జరుగుతున్న ప్రకారం రోడ్ల నిర్మాణం కొనసాగితే, నాగపూర్ పథకంలో అనుకున్న దానికంటే రెండు సంవత్సరాలముందే ఆ ఆశయాలు నెరవేరకలవు. ఈవిధమైన రవాణాభివృద్ధి పారిశ్రామికాభ్యుదయానికి మిక్కిలి దోహదకారి కాగలదు.

ఏ రాష్ట్రంలోనైనా, పారిశ్రామిక పురోగమనానికి విస్తారమైన ఖనిజసంపద అవసరం. ఈ విషయంలో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ అదృష్టవంతమైన రాష్ట్రమనే చెప్పవచ్చును. ఖనిజ సంపద విషయంలో ఆంధ్రరాష్ట్రం భారతదేశంలో బీహార్ తరువాత అగ్రస్థానాన్నిక్రమిస్తుంది. మైకా, మాంగనీసు, లోహఖనిజం, ఆప్టెస్టన్ (రాతినార), సున్నపురాయి, బెగ్గెటిస్ మొదలైనవన్నీ మనరాష్ట్రంలోనే లభిస్తాయి. ఇవికాక సిమెంటు, ఇటుకలు, పెంకులు, పింగాణీ, గాజు పరిశ్రమలలో ఉపకరించే అనేక ఇతరముడి పదార్థాలు మనరాష్ట్రంలో లభిస్తాయి. ఈ ఖనిజపదార్థాలకు తగినంత గిరాకీ కూడ ఉంది. మన రాష్ట్రంలో లోహఖనిజం మొత్తం 480 మిలియనుటన్నులవరకుఉందని అంచనావేసారు. విశాఖ, శ్రీకాకుళం జిల్లాలలో విరివిగా లభించే ఖనిజం మాంగనీసు. 1957 లో మొత్తం 19,000 టన్నుల ఖనిజం ఉత్పత్తి అయింది. నెల్లూరులో మైకా లభిస్తుంది. కడప, కర్నూలు, అనంతపురం జిల్లాలలో అధికంగా బెగ్గెటిస్ లభ్యమౌతుంది 1956 లో ఒక్క ఖమ్మం మెట్టులోనే ఎనిమిదిలక్షల టన్నులు లభించింది. రబ్బరు, లినోలియం, ప్లాస్టిక్స్, ఆచ్చుసిరాలు మొదలైనవాని ఉత్పత్తిలో బెగ్గెటిస్ బాగా ఉపయోగపడుతుంది.

ఇక మనరాష్ట్రంలోని ముఖ్య పరిశ్రమలను అభివృద్ధి పథకాలను పరిశీలిద్దాం. మొదట పరిశీలించవలసినది సిమెంటు పరిశ్రమ. సిమెంటుపరిశ్రమకు కావలసిన ముడి పదార్థాలు అతి చవుకగాను, సులభంగాను మనకు లభిస్తున్నాయి. సున్నపురాయి, బంకమన్ను సిమెంటు ఉత్పత్తికి అవసరమైన మూలపదార్థాలు. సిమెంటును సాధారణంగా మూడు రకాలుగా తయారుచేస్తారు. ఒకటి పోర్టు

రెండు సిమెంటు, రెండవది మెటల్లికర్ సిమెంటు, మూడవది ఫులోలోవా సిమెంటు. ఇదికాక రకరకాలైన రంగుల సిమెంటును వాటర్ పూఫ్ సిమెంటును, అతిత్వరలోనే గట్టిపడే సిమెంటును ఇటీవల తయారుచేస్తున్నారు. రకరకాల సిమెంటును తయారుచేయడంలో పరిశోధనలు విజయవంతంగా కొనసాగుతున్నాయి. సిమెంటుపరిశ్రమయందు శ్రామికశక్తికన్న యంత్రాంగశక్తి అవసరం ఎక్కువ. ఆంధ్రలో బ్రహ్మాండమైన ఆనకట్టలను, సవర్ ప్రాజెక్టులను నిర్మిస్తూన్నందువలన సిమెంటుకు అత్యధికమైన గిరాకీ ఉంది. ప్రప్రథమంగా ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో కృష్ణా నదీతీరాని కిగుప్రక్కలా, విజయవాడలో, ఆంధ్ర, కృష్ణా సిమెంటు కర్మాగారాలు పెరిగేయి. అవి రెండూ కలిసి అప్పట్లో సంవత్సరానికి 85,000 టన్నుల సిమెంటు తయారు చేసేవి. కాలక్రమాన ఉత్పత్తి పెరిగింది. 1957 నాటికి కృష్ణా సిమెంటు ఫ్యాక్టరీ ఉత్పత్తి 2.5 లక్షల టన్నులకు, ఆంధ్ర సిమెంటు ఫ్యాక్టరీ ఉత్పత్తి 2.0 లక్షల టన్నులకు పెరిగాయి. ఇటీవల ఆంధ్రలో సిమెంటుకు గిరాకీ అధికంగా పెరిగిపోవడంవలన మరి ఏడు సిమెంటు ఫ్యాక్టరీలకు ప్రభుత్వమును ముఖసంగబడినాయి. ఈ పథకం ప్రకారం మాచర్లలో 1.88 లక్షల టన్నుల సిమెంటు, పాణ్యంలో 88 వేల టన్నుల సిమెంటు, కమలాపురంలో 1 లక్ష టన్నుల సిమెంటు, ఎరగుంట్లలో 1 లక్ష టన్నుల సిమెంటు, మంచిర్యాలలో 1.65 లక్షల టన్నుల సిమెంటు, సాలూరులో 1.00 లక్ష టన్నుల సిమెంటు, నడికూడిలో 1.00 లక్ష టన్నుల సిమెంటు ఉత్పత్తి కాగలదు. ఈ విధంగా ఆంధ్రరాష్ట్రంలో సిమెంటు పరిశ్రమకు విశేషమైన అభ్యుదయం కనబడుతోంది.

తరువాత పేర్కొనదగినది పంచదారపరిశ్రమ. ప్రస్తుతం మన రాష్ట్రంలో 12 పంచదార ఉత్పత్తి కర్మాగారాలున్నవి. ఇవి మొత్తం 12,200 టన్నుల చెరకును అనుదినం వినియోగించకలవు. (చక్కెర ఫ్యాక్టరీల పరిమాణాలను అవి ఉపయోగించగల చెరకుతో కొలుస్తారు) ఆంధ్ర చక్కెర ఉత్పత్తి కర్మాగారాలన్నింటియందు అధిక శక్తివంతమైనది నిజాం సుగర్ మిల్. దీని శక్తి సుమారు 8200-8500 టన్నుల నకుమ ఉంటుంది. దీని తరువాత క్రమంగా ఉయ్యూరులోని కె. సి. సి. సుగర్ మిల్లు (2500 టన్నులు), లక్ష్మీపురంలోని చల్లపల్లి సుగర్ ఫ్యాక్టరీ (1,000 టన్నులు), తణుకులోని ఆంధ్ర సుగర్ మిల్లు (1,000 టన్నులు), నాగవరంలోని వి. వి. ఎస్. సుగర్స్ (1,000 టన్నులు), పితాపురంలోని కిర్లం పూడి మిల్లు (900 టన్నులు), సామర్లకోటలోని దక్కన్ సుగర్ ఎంకు అబ్కారి ఫ్యాక్టరీ (700 టన్నులు), దార్లపూడిలోని ఏటి కోప్పాక సుగర్ మిల్లు (600 టన్నులు), బొబ్బిలిలోని శ్రీరామా సుగర్ మిల్లు (450 టన్నులు), అనకాపల్లిలోని సుగర్స్ ఎండు రిఫైనరీ కంపెనీ (450 టన్నులు), తణుకునందలి లక్ష్మీ సుగర్ మిల్లు (800 టన్నులు), పీఠానగరంలోని శ్రీరామా సుగర్ మిల్లు (800 టన్నులు) వస్తాయి.

ఈ సన్నెంకు కాక ఇటీవల నూతనంగా ఎనిమిదింటికి అనుములు లభించాయి. అవి - కైకలూరులోని ఇంటర్ప్రియర్ కార్పొరేషన్ (8,000 టన్నులు), రామచంద్రపురంలోని సర్వరాయ సుగర్స్

(800-1,000), చకర్ నగర్ లో నిజాం సుగర్ ఫ్యాక్టరీ (1,000), చోడవరం, శ్రీకాకుళం, హిందూపురం, పాలకొల్లు, చిత్తూరు మొదలై ఊళ్లలో సహకార చక్కెర ఫ్యాక్టరీలు. ఈ క్రొత్తగా స్థాపింపబడే ఎనిమిదింటిలో ఆరు సహకార కర్మాగారాలవనం ముదావహం. పారిశ్రామికాభివృద్ధి చట్టంక్రింద ఈ ఎనిమిది కర్మాగారాల నిర్మాణానికి ప్రభుత్వమును ముఖసంగబడినప్పటికీ దిగుమతులకు అనుమతిపత్రాలు లభ్యంకాకపోవడం వలన వాటి నిర్మాణం నిలిచిపోయింది. ఇటీవల నార్లింటికి మాత్రం దిగుమతి రైసెన్సులను అనుమతించేరు. భారతదేశంలో చక్కెర పరిశ్రమలో ఆంధ్రరాష్ట్రం నాలుగవస్థానాన్నాక్రమిస్తుంది. ఈ విషయంలో మనకంటే అభివృద్ధినందిన రాష్ట్రాలు బొంబాయి, బీహార్, ఉత్తరప్రదేశాలు. అయితే ఎకరానికి పంట సరాసరి పంటలోను, చెరకు గుణంలోను ఆంధ్రదేశ ప్రథమ తాంబూలం. భారతదేశంలో ఇతర ప్రాంతాలందు ఎకరానికి 15 టన్నుల చెరకుమాత్రం లభ్యమౌతుండగా ఆంధ్రలో ఎకరానికి 28 టన్నుల చెరకు ఉత్పత్తి జౌతోంది. ఆంధ్రలో చెరకు పండించే మొత్తం క్షేత్రం 171 లక్షల ఎకరాలు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో పురోగమిస్తూన్న మరొక పరిశ్రమ బొగ్గు ఉత్పత్తి పరిశ్రమ. ఆంధ్రలో ప్రప్రథమంగా 1871 లో ఇండియన్ జియలాజికల్ సర్వేకు చెందిన డాక్టర్ కింగ్ అనే ఆయన ఖరంగల్లు జిల్లాలోని యిల్లందుగ్రామంలో బొగ్గుగనులను కనిపెట్టేరు. 1921లో హైదరాబాదు దక్కన్ కంపెనీని క్రయించి సింగరేణి బొగ్గు కంపెనీ విస్తృతమైంది. నేడు ఈ పరిశ్రమలో 88% మూలధనం రాష్ట్రప్రభుత్వానిది. ఈ కంపెనీ గనులందు మొత్తం 1,326 మిలియన్ టన్నుల బొగ్గుందని అంచనావేసేరు. వీరికి మొత్తం మూడు గనులున్నాయి-ఒకటి క్రొత్తగూడెంలోను, ఒకటి యిల్లందునందు, మూడవది తాండూరులోను ఇవికలవు. ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళికాంతానికి ఈ కంపెనీ 15.26 లక్షల టన్నుల బొగ్గును ఉత్పత్తి చేయగలిగింది. ద్వితీయ ప్రణాళికకు 30 లక్షల టన్నుల బొగ్గు ఉత్పత్తి కాగలదని అంచనా వేయబడినప్పటికీ ఇంకా అధికంగానే రావచ్చును. ఇటీవల ఈ కంపెనీని విస్తృతంచేసి చిన్నూరు, నందేపల్లి, కార్లపల్లి, రింగాల, దామచర్ల, కనిగిరి బొగ్గుగనులను త్రవ్వడానికి ప్రయత్నాలు జనుగుతున్నాయి. ఈ విధంగా ఆంధ్రలో బొగ్గుపరిశ్రమ అభివృద్ధి పొందుతోంది.

కాగితపు పరిశ్రమలో ఆంధ్రదేశం అంత ముందడుగు వేయలేనప్పటికీ భవిష్యత్తునం దీపరిశ్రమ వృద్ధిచెందకలదు. సిరిపూర్ కాగితపుమిల్లులో 100 టన్నుల కాగితం దైనికంగా ఉత్పత్తి అయేటట్లు 2.5 కోట్ల రూపాయలతో నూతన పథకాన్ని ఆచరణలో పెడుతున్నారు. బోధన్ లోని న్యూన్ ప్రింటు కర్మాగారం కూడా క్రమంగా అభివృద్ధి చెందుతోంది. సుమారు రూ. 5,6 కోట్లతో దీనిని అభివృద్ధి చేస్తున్నారు. రాజమహేంద్రవరంలోని పేపరు మిల్లులో పూర్వపు పదిటన్నుల ఉత్పత్తికాక మరొక నలభై టన్నుల పేపరును ఉత్పత్తిచేయడానికి వీలుగా ప్రణాళికను అమలుజరుపుతున్నారు. తిరుపతిలోని పేపర్ అందు స్ట్రోబోర్డు కంపెనీని వేలం పాటలో ప్రభుత్వం 10.85 లక్షల రూపాయలకు కొని పునర్నిర్మి

మన్నాడు. ఆంధ్రలో ప్రభుత్వ ప్రోత్సాహంతో ఈ పరిశ్రమకు గొప్ప భవిష్యత్తు కలదు.

మన రాష్ట్రంలో అన్నీ కలిపి మొత్తం 17 వస్త్ర పారిశ్రామిక కర్మాగారాలున్నాయి. వీటినుండి రూ 4 కోట్లు ఖరీదుగల వస్త్రోత్పత్తి జరుగుతోంది. ఇవిగాక అనేక నూతన వస్త్ర పారిశ్రామిక కర్మాగారాలు సహకార విధానంతో నిర్మింపబడుతున్నాయి. ప్రభుత్వ యాజమాన్యాన ఒక సర్ సిల్కు ఫ్యాక్టరీ కూడా స్థాపింపబడింది. మనరాష్ట్రంలో జనపనార పరిశ్రమ ఉత్పత్తికేంద్రాలు నాలుగుమాత్రం కలవు. వీటి ఆభివృద్ధి ప్రణాళికలు తయారుకొవాలి.

గ్రామీణ పరిశ్రమలకు ఆంధ్రప్రదేశ్ లో అభ్యుదయావకాశాలున్నాయి. అసంఖ్యాకమయిన చేతిపరిశ్రమలకు ఆంధ్ర కూడలిస్థానం. ఈ విధమైన పరిశ్రమలు ఆంధ్రలో తరతరాలనుండి ఒక ప్రత్యేకతతో నిర్వహింపబడుతున్నాయి. బొమ్మల పరిశ్రమలో ఆంధ్రులది అందవేసిని చెయి. తిరుపతి నిర్మల్ బొమ్మలు, నక్కపల్లి ఫిటింగ్ పాక లక్ష్మీబొమ్మలు, గ్రామీణ జీవితాన్ని ప్రతిబింబించే కొండ్లపల్లి బొమ్మలు అతి ప్రసిద్ధమయినవి. అయితే ఈ బొమ్మలు యాంత్రికములు కాకపోవడంవలన తగినంత గిరాకీ కలగడంలేదు. తివాసీల పరిశ్రమలో కూడా ఆంధ్రదే అగ్రస్థానం. 1857 లో లండనునగరంలో జరిగిన బ్రిటిషు సామ్రాజ్య వస్తు ప్రదర్శనంలో ఏలూరు తివాసీలు అగ్రగణ్యమైన తివాసీలుగా ప్రశంసింపబడ్డాయి. 1937 లో ఏలూరు తివాసీనేతగాండ్ల సహకార సంఘం ఏర్పడింది. మహబూబ్ నగరంలోని చాపల పరిశ్రమ కూడా ప్రశంసనీయమైనది. అందమైన కాంచనవర్ణపు చాపలను నేయడంలో మహబూబ్ నగరు నేతగాండ్లు చాల నేర్పరులు. ఈ పరిశ్రమకుకూడా ఒక ప్రత్యేక సహకార సంఘం ఏర్పడింది. ఏలూరు, పోచంపల్లి, చీగల, బందరులలో అద్దకంపరిశ్రమ ప్రఖ్యాతివహించింది. అదేవిధంగా నరసాపురం పాలకొల్లు గ్రామాలలో లేసు ఒక పరిశ్రమగా రూపొంది, సమర్థమైన సహకార సంఘ యాజమాన్యాన ముందంజ వేస్తోంది. భారతదేశాని కంతకూ ప్రఖ్యాతమైన గాజులపరిశ్రమ చిత్తూరుజిల్లాలో కేంద్రీకరింపబడింది. విశాఖ, సికింద్రాబాదు ప్రాంతాలందు కొమ్ము, దంతపరిశ్రమలు విశేషాభివృద్ధిని పొందాయి.

కొబ్బరిపీచుపరిశ్రమ, అగ్గిపుల్లల పరిశ్రమ, కుండల పరిశ్రమ, సబ్బుల పరిశ్రమ మున్నగునవి ఆంధ్ర విశేష ఎండు ఖాదీ బోర్డు ప్రోత్సాహం వలన పెంపొందగలవు. ఈరకపు పరిశ్రమ లన్నిటిలోనికి ముఖ్యమైనది చేనేతపరిశ్రమ. ఇది చాలవరకు చేనేత సహకార సంఘాల ఆధ్వర్యాన వృద్ధిపొందుతోంది. గ్రామీణ పరిశ్రమాభ్యుదయానికి రాష్ట్రప్రభుత్వం చేయగల పనులు చాల

ఉన్నవి. ఆయా రంగాలలో శిక్షణనిచ్చే కేంద్రాలను స్థాపించడం, పరిశోధక కేంద్రాలను నిర్మించడం, అన్ని పద్ధతులకు పనికివచ్చే పారిశ్రామిక కర్మాగారాలను నిర్మించి చిన్న పారిశ్రామికవేత్తలకు అడ్డకేయడం, నూతన పరిశ్రమలకు, సహకార సంఘాలకు ధన సహాయం చేయడం, ఆయా పరిశ్రమల్లో ప్రమాదాలు పడిపోకుండా తరచు పర్యవేక్షకసంఘాలను నియమించడం మొదలైనవి ప్రభుత్వం చేయవచ్చును.

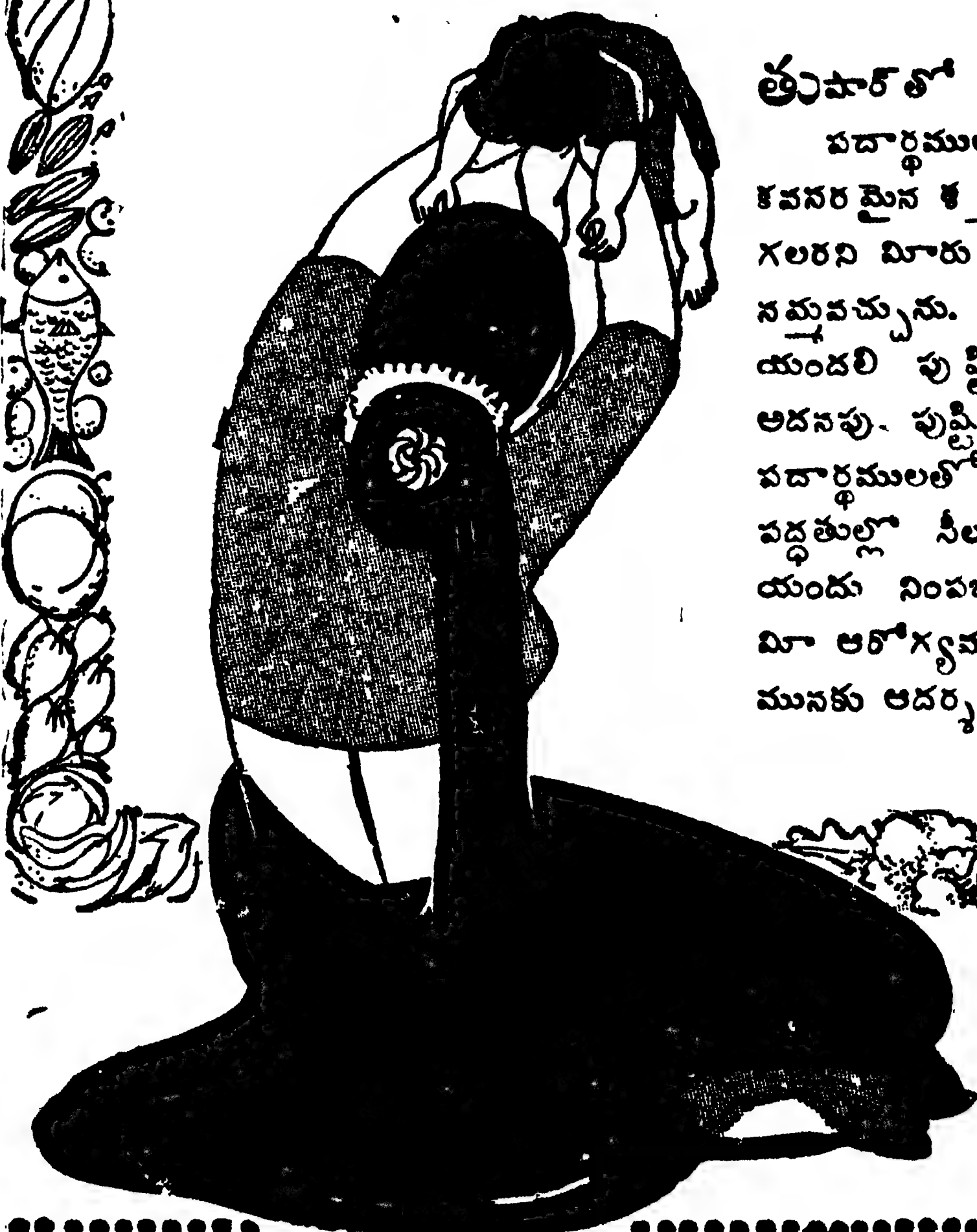
పై అంశాలకు అనుగుణంగా మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మొత్తం ముప్పైమూడు పారిశ్రామిక నగరాలను (Industrial Estates) నిర్మించేటందుకు కృషిచేస్తోంది. ఇవి నాలుగు రకాలయినవి. మొదటి రకపు పదిహేను సంస్థలు పండ్రెండు వివిధపరిశ్రమలలో నూతన పరిశ్రమలనుపయోగించడంలో కార్మికులకు శిక్షణ నిస్తాయి. వీనికయే మొత్తం వ్యయం 14.08 లక్షల రూపాయలు. రెండవ తరగతికి చెందిన పన్నెండు సంస్థలలో చర్మపరిశ్రమ, లోహపరిశ్రమ నైకిలు భాగాలు, పెంకులు, పింగాణీ పరికరాలు మున్నగువాటిని ఉత్పత్తి చేస్తారు. ఇవికొకుండా ఆంధ్రలో నాలుగు పెద్దరకపు పారిశ్రామిక కేంద్రాల నిర్మాణానికి కృషి జరుగుతోంది. ఇవి సనత్ నగర్, విశాఖపట్టణం, విజయవాడ, సామర్ల కొట్లలలో ఏర్పాటు చేయబడినాయి. ఈ ప్రణాళిక క్రిందే కర్మాగార భవనాలను సకల సదుపాయాలతోను ప్రభుత్వమే నిర్మించి, పెట్టుబడి దారులకు అడ్డకిస్తారు.

ఇక ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికలోని పారిశ్రామిక విస్తరణ కార్యక్రమాన్ని పరిశీలింపవలసి ఉంటుంది. ఈ ప్రణాళికలో ఆంధ్రకు కేటాయంపబడిన మొత్తం 175.87 కోట్ల రూపాయలైతే దానిలో పారిశ్రామిక పురోభివృద్ధికి 8% లేక 14.45 కోట్ల రూపాయలు ప్రత్యేకింపబడినాయి. భారీ పరిశ్రమలు, మధ్యతరగతి పరిశ్రమలు, చేతి, కుటీర, గ్రామీణ పరిశ్రమలు అన్నీ ఇందులోనే చేర్చబడ్డాయి. ప్రాముఖ్యతనుబట్టి ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక యందు పరిశ్రమాభివృద్ధికి తృతీయ స్థాన మొసగబడింది. ఈ మొత్తం 14.45 కోట్ల రూపాయలలో వివిధ పరిశ్రమలకు, కోస్తా, తెలంగాణా ప్రాంతాలకు ఈ క్రిందివిధంగా వాటాలు లభించగలవు.

ఈవిధంగా మొత్తంసాము రూ 14.45 కోట్లలో ఆంధ్రకు రూ 1,040.95 లక్షలు, తెలంగాణాకు రూ 404.05 లక్షలు లభిస్తాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఈవిధంగా పారిశ్రామికాభ్యుదయం కొంత ఆలస్యంగానే ప్రారంభమయినప్పటికీ, తదావశ్యముకలైన ముడిపదార్థాలు, శక్తిసరఫరా, ప్రభుత్వ ప్రోత్సాహం లభించడం వలన, అతిరయంగా పొగగల ఆవకాశాలున్నాయి.

దృ ధ శ క్రి....

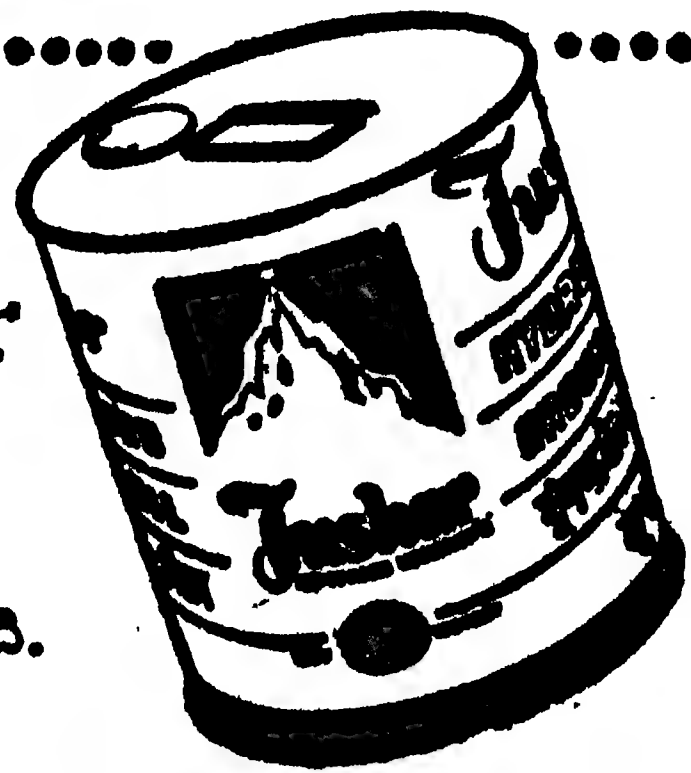
త్రుషార్ తో వండిన మీభోజన
పదార్థముల నుండి మీ
కవనరమైన శక్తినంతయు పొంద
గలరని మీరు నిస్సందేహముగా
నమ్మవచ్చును. అనలు నేతి
యందలి పుష్టికి సమానమగు
అదనపు పుష్టికరమైన ఆహార
పదార్థములతో కలసి, ఆరోగ్య
పద్ధతుల్లో నీలు వేసిన డబ్బాల
యందు నింపబడిన త్రుషార్
మీ ఆరోగ్యమునకు, అనంద
మునకు అదర్శమైనది.

Trushar

2 పా1, 5 పా1,
10 పా1ల, డబ్బాల్లో
లభించును.

వనస్పతి విటమిన్ ఏ, డి లతో నిండియున్నది.

తుంగభద్ర ఇండస్ట్రీస్ లిమిటెడ్, కర్నూలు.

పు న ర్న వం

శ్రీ మధురాంతకం రాజారామ్

మః డమ క్రిందికి బాగుతున్న వారాయనవనం సరిగంచు పంచమ ఎడమచేతితో సవరించుకుంటూ, వ్రేళ్ళమధ్య సిగరెట్టు కాలు తున్న ఖడిచేతితో తల్లెవాటుగా వేసుకున్న పెద్దాపురం కండు వాసు గురుంటూ, లోపలినుంచి వీధిమెట్ల పైకివచ్చి నిల్చున్నాడు భానుమూర్తి!

వీధిపొడుగునా తలుపులు ఓరవాకిలిగా తెరచుకున్నాయి. కిటికీల కనాటాలు అరవిచ్చుకున్నాయి. తెరచుకున్న తలుపులకు, కిటికీలకు అవతల సంబంధిగారింటికివచ్చిన అబ్బాయి చక్కని నాడోనో కాడో తేల్చుకోగోత వుబలాటం చిందులు క్రోక్కు తోంది—! అరర, అబ్బాయి బాగా నేవున్నాడే! కోలముఖం, ఎత్తుగా పెక్కి మన్నగా క్రిందికి దిగిన క్రొపింగు, కళ్ళజోడు. మనిషి పొడగరి. కాదంటే ముదిరిన బెండకాయేమోనని అనుమానించడానికి కాస్తా అవకాశంవున్నమాట నిజమే! కానీ యింత వయసాచ్చిగూడా వరహీన మనిషించే పెళ్ళికోడుకు లెంతమంది లేరు! పరివారేడు, ఈ సంబంధం ముదిరితే ప్రభావతి అద్భుత భంతురాలే!

నేపథ్యంలో వెలరేగుతున్న ఈ సంభ్రమాన్ని పసిగట్టగానే భానుమూర్తి క్రుల్చిపడి గబగబా మెట్లుదిగి వీధిలోకి వచ్చేశాడు. ఈ పెళ్ళిమాపుల తతంగంలో ప్రదర్శనాగారానికి వచ్చిన వింత వస్తువులా పరిణమించిన తన వ్యక్తిత్వం, అతడికేమంత ఆహ్లాద కరంగాలేదు!

భానుమూర్తి ఒకటి రెండు క్షణాలు తలపటాయించాడు. ఇప్పుడు తనేకైపుగా వెళ్ళారీ? ఉత్తరంగాకైతే ఈ దుర్గమ్యగుడి వీధి—పార్శ్వరీ పొగగొట్టాల బుసబుసలు, గ్రామఫోను రికార్డుల గడ్డలు, రకరకాల పాదరక్షల విన్యాసంతో అబోక ట్యూప్ త్యామ్నసు మల్లే పేవ్ మెంట్లపైన కదలిపోయే అపంభ్యాకులైన స్త్రీ పురుషులు, వాళ్ళకేకలూ, కేరింతలూ హాసాలూ, విలాసాలూ— ఈ మహాసంరంధంతో నిండి విడిడికృతమైన నగరగర్భంలోకి తీసు కెట్టుంది. ఇదేవీధిలో ఒకటి రెండు ఘర్జాంసులు దక్షిణంగా వెళ్తే యిండ్లు పలచబడిపోతాయి. ఆ తరువాత పచ్చగా పంటపొలాలు, నిరంతరమూ నీళ్ళు కనిపించే ఓ చిన్నయేరు, ఏటికటువైపున తంగెడుచెట్ల వీడు, ఆ వీడు చాటుకోగానే రైల్వేస్టేషను.....

మధ్యాహ్నంనుంచి యింతకుమునుపెన్నడూ ముఖమెరుకలేని వారి మర్యాదలతోనూ, మన్ననలతోనూ ముఖంమొలిన భాను మూర్తి యిండుక స్వేచ్ఛగా గాలిపీల్చుకోడానికి వీలుగా దక్షిణం గానే బయల్దేరాడు. సంజకంజాయల కొలుపుకూటంలోనుంచి దిన మణి లోకంపైకి అందాలనూ ఆనందాలనూ వెదజల్లుతున్నాడు. ప్రకృతి వసంతంలో మునిగిపోయిన క్రొత్త పెళ్ళికూతురిలావుంది.

ప్రేమకొద్దకనుంచీ సంతోషాన్ని మోసికెచ్చిన దూతికలా చల్లటి గాలి పైను వచ్చులతో గుసగుసలాడుతోంది. మిగాటి బంటివరకూ వస్తున్న ఏటిసీటిలో చిరుచేపలు ఎదురీత కొడున్నాయి.....

ఏటిలో దిగుతూ చేతికి తీసుకున్న చెప్పుల్ని మళ్ళీ తొడు క్కుంటూ భానుమూర్తి ముందుకు చూచాడు. తలపై వగడ్డిమోపుతో ఓ పల్లెపడుచు ఎదురుగావస్తోంది. కట్టుకున్నది పాతచీర. వేసు కున్నది మానీకల జాకెట్టు. కొద్దలో తంగెడు పువ్వులు. వివా కళ్ళలో అణిముత్యాల గమలు! సత్యతతి అన్న బెస్తవారిపిల్ల శింతవ రాజా మనసుకు దోచుకున్నది యిలాటి స్వచ్ఛమూ, సహజమూ అయిన సౌందర్యం చేతనేకాబోయి!.....భానుమూర్తి లోలోపలే వత్తుకున్నాడు. శింతమడి విషయం తనకు తెలియదుగానీ, తన మనసుమాత్రం తనదగ్గరే భద్రంగావుంది!

ఈసారి భానుమూర్తి తలపులన్నీ 'ఆ అమ్మాయి' పైకి ప్రసరించాయి. ప్రభావతలపేగు! సాధక నామధేయం. ఆయింట్లో ఆమె ప్రభి అట్టహాసంగా వెలిగిపోతోంది. అమ్మాయి అందమైందే గానీ, ఆ అందం తామరాకుమీద నీటిబొట్టులా మరీ అంత తీత లించి పోకుండా వుంటే బాగుండేది! తనాయింట్లో అడుగుపెట్టి యింకా ఓ పూటైనా గడవలేదు. ఆమెకెన్ని చీరలున్నాయో అప్పుడే తనకు తెలిసిపోయింది. ఆమె హావభావాల్లో ఎన్నెన్ని విధమాలున్నాయో తనలీలగా వూహించుకో గలిగాడు. అయ్యో పాపం! ఆమెమాత్రం ఎంచేస్తుంది? అంతా తల్లి గారి తరివీడు! ఆ తల్లి, ఆమెపేరు కౌంతమ్మ—కౌంతమ్మ మాటలు అయస్కాం తాలు! ఆమెకింకా నలుగురైదుగురు బిడ్డలున్నట్టున్నాడు. ఒక్కొక్క మగబిడ్డా ఒక గడుగ్గాయ! ఒక్కొక్క ఆడబిడ్డా ఒక సిసింద్రీ! అక్కయ్య మెడలో మాగుముళ్ళు పడారేగానీ ఆతర్వాత వీళ్ళు బావగారిని ఒలుచుక తినేసేట్టున్నాడు. ఈ కుటుం బాని కల్లా నోటిలో నాలుకలేనిది ఒక్కరికి మాత్రమే! అతడు గృహస్థు పంజీవరావు!

'ఎమండీ' అన్న పిలుపును ఆఫీసరుగారి కారింగ్ లెవ్ మోతకన్నా మిన్నగా పరిగణించే సంజీవరావును తలచుకుంటూ వారిపడ్డాడు భానుమూర్తి.

రైల్వేస్టేషను సందడిగావుంది. మూడవతరగతి ప్రయాణికుల వెయిటింగు రూముగా పేర్కొనబడుతున్న డబ్బాకేకుల పెద్దలో జనాల రద్దీ చెప్పతరంగాడు. ఎలాగో త్రోవచేసుకుని భానుమూర్తి ప్లాటుఫారంపైకి వచ్చాడు. ఎగుమతి కాబోతున్న మామిడి మొక్కలు, బాతులబుట్టలు, కరివేపాకు మూటలలో క్రిక్కిరిసి పోతున్న వరాండాలోనుంచి ఏకాంతాన్ని అన్వేషిస్తూ అతడు ముందుకు నడవసాగాడు.

పొట్టుపొరంచిన భానుమూర్తితో వెంచి కనిపించింది. సగం మేరకూ భారీగావున్న ఆ వెంచిపైన కూర్చోబోతూ అతడు మిగిలిన భాగంలో పడుకున్న మనిషివైపు చూచాడు. ఆ చూచిన తీణంలో ఎగిరి గంతుపేసినంతపని చేశాడు భానుమూర్తి. “శేషగిరి! ఒరేయ్ శేషగిరి! మిథిల కాలిపోవోందని తెలిసినా వులక్కుండా పలక్కుండా శ్రద్ధగా పాతం వింటూ కూర్చున్న జనకుడివట్లా నాయనా నువ్వు! ఇంత వికారమైన ప్రపంచమంతా పడుకోవడానికి ఈ గైల్వేస్తేషనే దొరికిందా నీకు! అడేమిటా బాబూ, అలా తెల్లబోతావంతుకూ? నేనే! నీ స్నేహితుణ్ణి భానుమూర్తిని!” అంటూ అతణ్ణి లేపి కూర్చోబెట్టి గ్రుక్కత్రప్పకోడానికి వీల్లేకుండా వుక్కిరిబిక్కిరి చేసేశాడు భానుమూర్తి.

జేబులోనుంచి బీడీ పెకితీసి అగ్గిపెట్టెకోసం చేయి చాపుతూ “బాగున్నావటా భానూ!” అన్నాడు శేషగిరి.

“ఏదో నేనిలా వున్నానుగానీ యిడేమిటానాన్నా నువ్వలా తయారయ్యావు? ఇక్కడికి ఎప్పుడొచ్చావు? ఇప్పుడెక్కడికి వెళ్తున్నావు? ప్రస్తుతం చేస్తున్న వుద్యోగం ఏమిటి?”—భానుమూర్తి మిత్రుడిపైన ప్రశ్నల వర్షాన్ని కురిపించాడు.

బీనులేని జుబ్బాలోనుంచి ఎముకలు బాహటంగా పైకి కనిపిస్తున్న శేషగిరి, దుబ్బులా పెరిగిన క్రొవెంగును రెక్కలు విప్పిన గచ్చిలంలా వదిలిపెట్టిన శేషగిరి, పెరిగినగడ్డంలో ముఖ కవళికలు మరుగున పడిపోయిన శేషగిరి అడేపనిగా లోపలికి పీల్చిన పొగను బయటికివదిలి, ఆపాగ మబ్బుల్లోనుంచి మాట్లాడసాగాడు...

“ఎదారు మాసాలుగా ఈ పట్టణంనుంచి ఓ సాహిత్య మాస పత్రిక వెలువడుతోంది. నీకు తెలియదా భానూ?”

“సాహిత్య మాసపత్రిక! ఈ పట్టణంనుంచి! ఆశ్చర్యంగా వుందిరా శేషగిరి! నాకింతవరకూ తెలియదు.”

“ఇప్పుడిక తెలిసి మాత్రం లాభమేముంది?” అనవరతధామ సంపర్కంతో నలు పెక్కిపోయిన శేషగిరి పెదవిపైన విషాదగర్భితమైన ఓషువ్వుకోసం ప్రాకింది. “ఎందుకంటావా భానూ! ఆ పత్రిక యింక వెలువడదు. సంపుటి ఒకటి. సంచిక ఆరు. అంతలోనే బాలారిష్టం!”

“ఎందుకూ?”

“మార్కెట్టులో ఏవస్తువుకై రే గిరాకీ వుందో, అలాటి సరుకును ‘శారద’ సరఫరా చేయ లేక పోయింది. పడేళ్ళుగా నేను కలలుగన్న శారదరా భానూ, పురిటిలోనే సంది కొట్టుక పోయింది...”

చెమ్మగిల్లిన కళ్ళు మిత్రునికి కనిపించకుండా తలవంచుకుని జేడిగా నిట్టూర్చాడు శేషగిరి.

“ఐతే నువ్వు - మీవూరికి వెళ్ళిపోతున్నావన్నమాట!”

“వెళ్ళక చేసేదేముంది?” కాసేపాగి నిద్రలోనుంచి వులికిపడి లేచినట్టు తలపైకెత్తాడు శేషగిరి— “ఒరేయ్ భానూ! నాకో పెళ్ళాముంది. ఇద్దరు బిడ్డలున్నారు. ఇది నేను మరచిపోవడానికి వీల్లేని యధార్థం. నేను విద్యుత్ పరీక్ష తప్పానని నీకు తెలుసు. పోయిన వరి

తీసు పూర్తి చేసుకోవాలన్న వుద్దేశం నాకెన్నడూ కలిగిందిగాను. ఇప్పుడు చదివి కృతార్థుణ్ణి కాగలనన్న విశ్వాసమూ నేడు. నాకో వుద్యోగం కావాలి. మేం నలుగురమూ పస్తులు పడకుండా ఏపూట కాపూట గడుపకపోగల ఉద్యోగమేదైనా సరే, చేయడానికి నేను సిద్ధంగా వున్నాను. ఉద్యోగానికి నా యితర వ్యాసంగాలు అడ్డు దగులవచ్చునని అనుకోవద్దు. ఆశియా, ఆశియా, ఆదర్శాలూ అన్న మృగతృష్ణలవెంట పరుగెత్తి కళ్ళుమూసుకుని యిసుక మైదానంలో పరుగిడితే తిరిగి తిరిగి బయటదేరినచోటుకే రావలిసి వుంటుందన్న పరమసత్యాన్ని గుర్తించాను. నిజం చెబుతున్నాను. భానూ, యిక పొట్టుపోసుకోడ మొకటే నా జీవిత ధ్యేయం!”

భానుమూర్తి ఆశ్చర్యంతో బిర్రబిగుసుకపోయాడు. “నీజేనా శేషగిరి! శేషగిరేనా యిలా మాట్లాడుతున్నది! తెల్లబోయి నోట మాటరాక అలాగే ఒకటి రెండు నిమిషాలపాటు శేషగిరినిచూస్తూ వుండి పోయాడు భానుమూర్తి.

“అడేమిటా భానూ, అలా తెల్లం కొట్టినరాయిలా కూచున్నావు” అని శేషగిరే మళ్ళిపలకరించాడు.

“పునాది గట్టిగాలేని సాధం ఒకటి కూలిపోయిందని ఆ తరువాత యిళ్ళుకట్టడమే కూశేస్తారా శేషగిరి! నువ్వు నిజం చెబుతున్నావన్నావు. నేనంతకన్నా నిజం చెబుతున్నాను. నీ రచనల్ని చదివి వెక్కిరిచెక్కిన వాళ్ళని నేను ప్రత్యక్షంగా చూచాను. ఒకరిసంగ తెందుకు, నామట్టుకునాకు నీ కథ చదివి పడుకున్న రాత్రి నిద్రపట్టేది గాదు...”

“అడరా బాబూ, నేను నెత్తిన నోరుపెట్టుకుని మొత్తుకుంటున్నమాటా అడే! నా రచన ఆరాటాన్ని కలిగించిందేగానీ ఆవేదనను ఉపశమింప జేయలేదు. నా కథ దుఃఖానికి దోహదంచేసిందేగానీ కన్నీటిని తుడిచి ఓదార్చలేదు. ఈ పడేళ్ళుగా నేను ఊహల్లో బ్రతికి అకాలంతో చివికి పోయాను. పల్లెటూళ్ళో నా పెళ్ళాం బిడ్డలు నా ప్రాణానికి వునూరు మంటూ దారిద్ర్యంతో అలమటించిపోయారు. నా కథల్లోని పాత్రలూ ఏడ్చాయి. వాటిని చదివిన పాఠకలోకమూ ఏడ్చింది. విశ్వానికి శ్రేయస్సును సందించేజే కావ్యమన్నారు. నా మూలంగా మానవజాతికి కాస్తా పీడ మాత్రం కలిగివుంటుంది. తోడి మానవుల్ని యిలా భాధిస్తూ యిడే సాహిత్యనేక కావాలననుకుని నేను పొరబడ్డాను. ఈ అత్య విమర్శ నా కెంతో హృదయ దఘ్నుంగానే వుంది. ఐనా ఏంచేయ మంటావురా భానూ, తెలియమి చేత నేను పొరబాట్లు చేసి వుండవచ్చు. కానీ నిజాన్ని మాత్రం ఎన్నడూ దాచుకోలేదు...”

వాదించి శేషగిరిని ఒప్పించడం తనచేతనయ్యేపని గాదని భానుమూర్తికి తెలుసు. గానీ ఏవేవో భావాలు మాత్రం అతడి మనసులో గింగుర్లు తిరుగుతున్నాయి—శేషగిరి కథల్లో ప్రత్యక్షమయ్యే వాళ్ళందరూ సామాన్యమానవులు. మరి సామాన్యమానవులందరూ బ్రతుకు బరువు మాయలేక, అలాగని దించుకోనూలేక, నేసటతో గాసిల్లి ఆయాసంతో కోపిల్లి నిట్టూర్పుతో వింగివంకకు చూచేవాళ్ళేగనుక అతడి కథలు పాఠకుల హృదయాలను కదిలించడంలో అశ్చర్యమేమీలేదు. మానవత్వాన్ని పునఃతెలిపి

కరుణసం. అంకుశే నవకవనానిక కదిలేదీ, కదిలించేదీ కావాలన్నాడు కవి. శేషగిరి చేసినపని సరిగ్గా యితే! కానీ యిప్పుడీ హితబోధ శేషగిరి బుర్రకక్కే నూచనలు లేవు. ఇతడు తెట్టతేరకు నిరాశాకూపంలో దూకేశాడు. పోనీ, ఎలాటి దృఢచిత్తుడైనా ఒక్కొక్కప్పుడు యిలా క్రుంగిపోవడం సంభవమేనని తను కేలూత యిచ్చి పైకి లాక్కోబోతే ససేమిరా రానంటే రానని మొండి కేస్తున్నాడు. ఇది విచిత్రం!

“బలే నువ్వకవిదట కథలుప్రాయవన్నమాట?” జాలిగా ప్రశ్నించాడు భానుమూర్తి.

శేషగిరి తలగడగా వుంచుకున్న చేతిసంచిలోనుంచీ ఓ కాగితాల చుట్టనుతీసి భానుమూర్తివైపు విసిరాడు—“బహుశా యితే నా చివరికథ. ఏమీ వ్రాయగూడదన్న నిర్ధారణకు వచ్చిగూడా దీన్ని వ్రాయకుండా వుండలేకపోయాను. తెల్లవారుజామున మూడు గంటలనుంచీ ప్రారంభించి, ఉదయం ఎనిమిదివరకూ వ్రాశాను. ఇంతచేసే కథ పూర్తికాలేదు. అసలు పూర్తిచేయాలన్న ఉద్దేశంతో వ్రాసిన కథగాదు. తీసుకెళ్ళు భాను! నా కథను కనీసం ఒక్క పాఠకుడైనా చదవకపోతే నాకు బాధగా వుంటుంది”...

రక్కమాను దగ్గరినుంచీ ఇంజనుకూత ఒకటి రెండునిమిషాల పాటు కర్ణకళోరంగా వినిపించింది. పెట్టెలతో, పదుపులతో ప్రయాణికులు ప్లాటుఫారంపైన మూగిపోయారు. భానుమూర్తి ఆలోచనలో పడ్డాడు. మిశ్రుడిలో శిథిలమైపోతున్న ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రోది చేయాలన్న కోరిక భానుమూర్తి కంటైనా వుంది. కానీ స్టేషనులో నిలిచి రైలుమళ్ళీ బయల్దేరడానికి ఇంక ఎంతోవ్యవధిలేదు. చివరకు భానుమూర్తి ఓ నిర్ణయానికి వచ్చాడు. ఎలాటి రుగ్మతైనా పటాపంచలు చేయగల ప్రభావం కాలానికి వుంది. ఆ కాలమే శేషగిరిని చిక్కదిద్దుతుంది.

“పోనీ, ఈ కథను నన్నే పూర్తిచేయమంటావా శేషగిరి? నేను నీలాంటి కథకుణ్ణి గాకపోవచ్చు. కానీ ఎంతచెడ్డా పాలిరోగిని కదా!” మెల్లగా నవ్వుతూ అడిగాడు భానుమూర్తి.

భుగ భుగమని పొగలుచిమ్ముకుంటూ వచ్చి రైలు స్టేషనులో అగింది. సంచిని చేతికితీసుకుని లేచినిల్చుంటూ అన్నాడు శేషగిరి—

“చేయిదాటి పోయిందిగనుక ఆ కథను నువ్వేమైనా చేసుకోవచ్చు. కానీ నే నొకందుకు నిన్నుతీవ్రంగా హెచ్చరిస్తున్నాను. నా కథ ఆకాశంనుంచి ఊడిపడిందిగాదు. వెన్నలాంటి మనసుతోనూ, అమృతకలశంలాంటి హృదయంతోనూ నాకు చేరువైన ఒకానొకరి దుఃఖజీవితం ఆధారంగా నే నీ కథ వ్రాశాను. ఇప్పుడీ కథ ఎక్కడ ఆగిపోతుందో నీకు తెలియదు. పరిస్థితులు తోడేళ్ళలా తరుముతున్నాయి. ఆ ప్రాణి ఓపినంతవరకూ పరుగుతీసింది. కానీ మాతాత్తుగా ఒకవోట ఆగిపోవలసి వచ్చింది. ఆ ఆగిపోయినవోటు ఒక కొండపేటు. ఎదుట అగాధం. వెనుక తోడేళ్ళు. ఒక అడుగు ముందుకువేయడం జరిగితే ఏమాతుంది? అచ్చంగా మరణం గాక పోవచ్చు, పోనీ నుతగంలాంటి పరనమనుకొ, నాశేమి అభ్యంతరం లేదు. ఆ పతనం మానవృణ్ణిగా నేను ఊహించరానిది. కథకుణ్ణిగా నేను వ్రాయరానిది! సాహసించలేనిది!”

శేషగిరి కంపార్టుమెంటులో ప్రవేశించి తావుచేసుకుని కిటికీ దగ్గర కూర్చున్నాడు.

భానుమూర్తి స్నేహితుడికి వీడ్కోలు చెప్పడంకోసం మాటల్ని వెదుక్కుంటూ రైలుపెట్టెకు చేరుతగా ప్లాట్ ఫారంపైన నిల్చున్నాడు.

“అన్నట్టు నా గొడవే నాదిరా భాను! నువ్వీవూరు ఎందుకొచ్చావో అడిగాను కాను. ఏమిటి విశేషం?” — అన్నాడు శేషగిరి.

తనకింకా పెళ్ళి కాలేదన్న విషయం శేషగిరికి తెలియనివ్వడం అంత మంచిపని కాదనుకున్నాడు భానుమూర్తి. ఇంత జలస్యానికి కారణమేమిటని అతడు నిలదీసి అడుగుతాడు, అదేం గ్రహచారమో గానీ తనకే సంబంధమూ నచ్చలేదని తను వాస్తవాన్ని బయట పెట్టవలసి వుంటుంది. ‘మాచిన ప్రతి సంబంధమూ నచ్చకపోవడం మేమిటి? కాదులే! అలా నచ్చకపోవడానికి వెనుక ఏదో కథ వుంటుంది’ అంటాడు శేషగిరి. తను అవివాహితుడుగా వుండిపోవడంపట్ల చాలామంది అలాంటి అభిప్రాయాన్నే ప్రకటించారు. నిజానికి కథా లేదు—తన తలకాయా లేదు!

కాసేపు నీళ్లనమలి కడకు కుభ్రంగా ఓ అబద్ధాన్ని చెప్పేశాడు భానుమూర్తి.

“ఆ విశేషమేముంది శేషగిరి! గ్రామంలో ప్రాచ్యుపోక ఇలా ఒకసారి వూళ్ళు తిరిగివద్దామని బయలుదేరాను.”

స్టేషనులో దీపాలు వెలిగాయి. గార్డు విజలువూది పచ్చదీపం పైకెత్తాడు. రైలు కదిలింది. “వస్తానురా భాను! నా మాట మరచి పోవు గదూ” అన్నాడు శేషగిరి.

* * *

బరుచెక్కిన హృదయంతో భానుమూర్తి తిరుగుదారి పట్టాడు. తలవని తలంపుగా ప్లాటుఫారంపైన తారసిల్లి అంతలో దూరమై పోయిన బాల్యమిత్రుడి పరిధీన విగ్రహం అతిశి మనఃఫలకం పైన హత్తుకుపోయింది. ఈనాడే గాదు—ఏనాడు తను శేషగిరిని కలుసుకున్నా అది యాదృచ్ఛిక సంఘటనే! పడేళ్ళమునుపు కాలేజీనుంచి విడిపోయిన తర్వాత మూడేళ్ళ వరకూ వాడి అజాపజా తెలిసింది గాదు. మండువేసంగిలో ఒకనాడు మధ్యాహ్నం బూడిదదుమ్ము సెగలు చిమ్ముతున్న ఓ బస్ స్టాండులో వాడు కనిపించాడు. తను బస్సుదిగేసరికి వాడెక్కిన బస్సు కదలి అప్పుడే నాలుగుబారలు సాగి పోయింది. బస్సువంట పగులిడుతూ నాలుగుమాటలు మాటాడానికే గగనమై పోయింది. ఆ తరువాత ఒకసారి అతడు తను మొదటి ఆట నుంచీ వస్తుండగా రెండో ఆటకు వస్తూ థియేటరు ప్రాంగణంలో ఎదురయ్యాడు. అలాగే మరొకప్పుడు ఒక సభలోనూ, ఇంకొకప్పుడు బజారులోనూ అతడికి తనకూ మాతాత్సమాగమం సంఘటిల్లింది. అలాగని శేషగిరిపట్ల తనలో ఆత్మీయత తిరిగిపోలేదు సరిగదా, పైపెచ్చు పెంపొందుతూ వచ్చింది. అందుకు కారణం వాడి కథలు. అడపాదడపా అవి తన హృదయాన్ని పలకరించుకొని బెల్లెవి. వదువుతుంటే శేషగిరి తన ఎట్టయెదుట కూర్చుని వాడి ఆవేదనల్ని, అనుభూతుల్ని ఉపన్యసిస్తున్నట్టు తోచేది. వదువుతూ శేషగిరి

ఎక్కడున్నా, ఏమి చేస్తున్నా తన లక్ష్యంపై పు అదంచలమైన దీక్షతో నడిచిపోగలుగు తున్నానని భావించడానికి పిలువబడింది. తేజగిరిని గురించి అంతకన్నా తెలుసుకోవలసిన కుశలనార్త జాతీయుండి గనుక! ఇకపైన అలాంటి అవకాశంకూడ లేదేమో!

పరధ్యానంగా మెల్లెక్కి వసారాదాటి హల్లో ప్రవేశించాడు భానుమూర్తి. ఇల్లంతా ఇంచుమించు నిర్జనంగా వున్నట్టు తోచింది. లేదంటే ఎర్రగా, బొద్దుగా నీలిరంగు పొంటుపైన పచ్చటి బువ్వోటు తొడుక్కున్న ఓ హ్రస్వకాయుడు టేబిలు వద్ద నిల్చుని తోలుసంచిలో సీసాలు పెర్చుకుంటూ ప్రత్యక్షమయ్యాడు.

అశుగుల సవ్యడి వినిపించగానే అతడు వెనుదిరిగి భానుమూర్తి పై పు చూచాడు. వెనుతిరగగానే మెడలోని లాంఛనాన్ని బట్టి భానుమూర్తి అతడు దాక్టరుగారని ఊహించ గలిగాడు.

వాటి సహజ స్వభావమే అంతేనేమో! దాక్టరుగారి కళ్ళు మిణుగురు పురుగులా మెరిసే పోతున్నాయి. ముఖం కండ్లకడలా బూరటిల్లి పోయింది. ఎందుకోగానీ ఆయనలో కోపం పేరేగి పోతోంది.

“బల్లగద్ది చెబుతానయ్యా కావలిస్తే! మనుషులన్న తర్వాత కాస్త వివేకం వుండొద్దూ! విధ్యాన్నా మెప్పుడో బాణలిచారి వేడినూ నెపడి చేతి పేళ్ళు కమిలిపోతే—ఈపట్టణంలో దాక్టర్లనబట్టి వాళ్ళు వీధివీధికి ఒకళ్ళున్నారగదా, వాళ్ళ కవరీక్ష నా కబురు పెట్టగూడదా? ఆమాత్రం ఒకరికంటేక తీరామారా దొంగలు తెల్లపొయిన అడుగులలకు మొరిగేవాళ్ళుంటారా ఎక్కడైతా!”

అలాటి వాళ్ళుండబట్టి మీరు నిశ్చింతగా బ్రతుకుగలుగు తున్నారని అందామనిపించింది భానుమూర్తికి! అతడు తనవూహకు తనే వెరగొందిపోయాడు. ఈ వక్రబుద్ధి తనదిగాను. ఏమిటోమరి! ఈ పరిసరాల్లోనే ఏదోఒక వక్రగతి అంతర్లీనమైవుండి తనబుద్ధిని కలచివేస్తున్నట్టుంది. అదేమిటో ఎంతగా అలోచించినా అంతా చిక్కడంలేదు!

“ఊ...దాక్టరుగారూ! మీ...మీయే దయచేసి తెల్పండి” గదిలోనుంచి సుడిగాలిలావచ్చి అడ్డుతగిలాడు సంజీవరావు. దాక్టరుగారిని సొగసంపి “రా నాయనా! నీకోసమే చూస్తున్నా ఓకొడు తెల్పొచ్చావేమో! కాళ్ళు కడుక్కోవారీగదూ” అంటూ భానుమూర్తిని వెంటబెట్టుకుని పెరట్లోకి దారితీశాడు.

పెరట్లో అడుగు పెట్టగానే ఒక్కపెట్టునవచ్చి చెవి గూబలకు తాకిన కలకలాన్ని విని భానుమూర్తి తలపైకెత్తాడు. తల్లి కూతుళ్ళు చిన్నపిల్లలతోసహా దాబాపైన నిండు పేరోలగం తీర్చినట్టున్నారు. బహుశా పురవినోదార్పి తిలకిస్తున్నారేమో! కాకపోతే కామదీ విచారం కావచ్చు. అలాగనుకోదానికి యింకా చంద్రోదయం కాకపోవడ మొక్కటే అభ్యంతరం!

భానుమూర్తి ముఖం కడుక్కుని కండువారో తుడుచుకో వోయాడు.

“ఇదిగో, వుండు బాబూ! ఒకటి లేస్తాను” అంటూ సంజీవరావు హుటాహుటేగా లోపలికి పరుగుదీశాడు.

సంజీవరావు వెనుకంటనే లోపలికి వచ్చాడు భానుమూర్తి నడవలో చీకటి చిందులాడుతోంది. అందుకుతోడు అక్కడున్న ద్వారం గూడా చిన్నది. భానుమూర్తి తివెంత పొడుగ్గావున్నాడో అంత పొడుగ్గానే తావలికి రావడానికి ప్రయత్నించడంతో ద్వార బంధం తగిలి నుదుట బొప్పిగట్టింది. తల దిమ్మెక్కిపోయి, భానుమూర్తి ఎక్కడ నిల్చున్నాడో అక్కడే స్తంభకృతుడై పోయాడు. ...ఏ వాస్తు కాస్తాన్ని వాటించి కట్టాకోగానీ ఈ యింటిరహస్యం అంతా అవోరకంగావుంది. ఎత్తయిన అరుగులు, విశాలమైన వసారా, వసారా కిరువ్వులూ గదులు. ఆతీరవారే అందంగా హాయి. అంతవంకూ బాగానేవుంది. ఆపైన ఒకగుహను తొలచడానికి ప్రయత్నం జరిగింది. వెలుగు పారాడదు. గాలిసవయ్యాడదు. ఆదమరిచి తలపైకెత్తుకుని నడిస్తే, యిదిగో యిలాగే పేడెగిరి పోతుంది!

నాలుగైదుక్షణాలలాగే నిల్చుండిపోయినతర్వాత భానుమూర్తి అడుగు ముందుకు వేయబోయాడు. కానీ అతడు మళ్ళీ అక్కడే ఆగిపోవలసివచ్చింది. ఈ సారి అతడు ఆగడానికి కారణం నేలమట్టానికి రెండడుగుల ఎత్తులో వున్న గవాక్షం లోనుంచి కనిపించిన వంటగది దృశ్యం.

పాత్రలు, ఉబ్బలు, గోనెసంచులు, వంటచెరకుంటి వివిధ వస్తు సమూహంతో ఆ గది ఓ పాతనామానుల దుకొణంలా వుంది. కానీ భానుమూర్తి దృష్టిని ఆకర్షించినవి ఈ వస్తువులు గావు. నిప్పులు కణకణలాడుతున్న పొయ్యి. ఉవ్వెత్తున పైకి లేస్తున్న పొగ. పొయ్యి ఎదుట మోకొలిపైన తల ఆనించుకుని ముందేతివరికూ బొబ్బలేగిరి పోయివున్న కుడిచేతిని ఎడమచేతిలోని విసనగ్రతతో విసరుకుంటూ పొగవైపు కూన్చువ్వుకుంటు నిగుడిస్తున్న ఓ అమ్మాయి!

ఇంతకుమునుపే ద్వారబంధం తాకిడికి అర్ధమైపోయివున్న భానుమూర్తి కళ్ళు ఆ ఊణాన కన్నీటి కొలనులై పోయాయి.

“అదేమిటి నాయనా! అక్కడే నిల్చుండిపోయావు” అన్న సంజీవరావు పలకరింపుతో మళ్ళీ ఈ లోకంలోపడి భానుమూర్తి చరచతా హల్లోకివెళ్ళి కుర్చీలో కూలబడిపోయాడు. కూర్చున్న భానుమూర్తి బుర్రలో అలలహోడు ధ్వనిస్తోంది—అయ్యో, తను పొరబాటుచేశాడు. పెళ్ళిమాపులకంటూవచ్చి రాత్రిపూటగూడా తామసించడం ఎంత అనుచితం! ఎవరెంతచెప్పినా వినకుండా తను సాయంత్రమే తిరిగి వెళ్ళిపోయివుంటే యిలాటి హృదయవిచారక మైన దృశ్యం తన కళ్ళపడి వుండేదిగాదు. ఈ సంబంధంపట్ల తన యిష్టయిష్టాల ప్రసక్తిని అలావుంచి, ఈ అమ్మాయిగారి సంగీతాన్ని వినితీరవలసిందేనని తననుదుట వ్రాసిపెట్టినట్టుంది. ప్రక్కవాద్యం లేకుండా పెదవి కదపడానికా అమ్మాయికి యిష్టంలేకపోయింది!

భోజనాలవేళకు సరిగ్గావచ్చాడు మ్యాజిక్ టీచరు. భోజనాలైతరవాత తీరిగ్గా కానిష్టామని సలహాయించింది కాంతమ్మగారు. కానీ యిక్కడ భానుమూర్తి సమయక్కుర్తి కాస్తా చూడుగా పని చేసింది. “అబ్బే, నాకప్పుడే అకలికావడంలేదండీ!” అంటూ అతడు అథ్థాంతర శ్యాసరగా అప్పటికప్పుడే గానముఖమ గ్రోలడానికి సంసిద్ధత ప్రకటించాడు.

నిలుపులేకుండా ముప్పాళ్ళగంటనేపు కొనసాగింది సంగీతం. గురువుగారి వీణపైన శిష్యురాలి గాత్రం పలుతెరంగుల పరవళ్ళు ద్రోక్కింది. అర్ధనిమిష తేత్రాలతో శిలాకృతిలా కూర్చున్న భాను మూర్తి సంగీతంలోని సారస్యాన్ని చవిచూస్తున్నట్టే గోచరించాడు. అంతేమరి! మనషి శరీరాన్నీ, అందులోనూ ముఖ్యంగా ముఖ భంగిమల్ని అదుపులో పెట్టుకోగలిగితేచాలు. అంతరంగంలోని ఆలోచనలు, ఆందోళనలూ బాహ్యతేత్రాలకు గోచరించేవిగావు.

కాంతమృగాడు స్వయంగా వడ్డించగా భోజనాలుగూడా ముగిశాయి.

వసారాలోని కుడివైపుగదిలో పరుపువేసి, కటికీకెరిచి మంచి వీళ్ళు తెచ్చిపెట్టి ఆఫీసు తనిఖీకవచ్చిన పై అధికారికి చేసినట్టు సకలోపచారాలు నెరవేసితర్వాత సంతోషరావు గూడా సెలవు తీసుకున్నాడు.

అతడలా వెళ్ళగానే భానుమూర్తి తలుపువేసుకున్నాడు. కప్పనుంచి ప్రేలాడుతున్న విద్యుద్దీపంక్రింద కూర్చున్నాడు. జీబు లోని కాగితాలు పైకితీశాడు.

శ్రేష్ఠిగిరి వ్రాసిన చివరికథ...

* * * *

‘సుభాషిణి’ అని పేరు పెట్టినప్పుడు ఆపిల్ల మూగదని ఎవ్వరికీ తెలుసు? అంటూ రవీంద్రకవి ఒక కథను ప్రారంభిస్తారు. అవును మరి! విధివిధానంలోని వైచిత్ర్యమంతా ఆ తెలియకపోవడంలోనే వుంది.

చనిపోయి స్వర్గలోకంలో వుంది ఆతల్లి. తనబిడ్డకు ముద్దుగా లక్ష్మీ అని పేరు పెట్టుకుంది. ఊగేటి ఉయ్యెల్లో నవ్వేటి ఆ బిడ్డను చూచినవాళ్ళు పుట్టుకకు తగిన పేరు అని సంబరపడేవంటారు. కానీ వీంలాభం? ఆ చిన్నారి అడిగివచ్చినరాల చిన్నది. ఆమె కయిదో యేడు జరుగుతుండగా తల్లిపోయింది. మగవాడి పారిభాషిక నిఘంటువులో పెళ్ళాంపోవడానికి అర్థం మళ్ళీ పెళ్ళికోడుకు కావడమేగదా! లక్ష్మీ కారోయేట మారుతల్లి కాపురానికి వచ్చింది.

ఇదంతా నేను విని తెలుసుకున్నకథ. లక్ష్మీయిప్పుడు అరేళ్ల తాలపాపగాడు, మూర్తిభవించిన నిండు జవ్వనం! నాలుగేళ్లకు మునుపెప్పుడో ఆమెకు పెళ్లిజరిగింది. అత్తగారింటికి వెళ్లింది. పొదాలకు నేసుకున్న పారాణి మాసిపోకమునుపే భర్తనుగోల్పోయి తిరిగి వచ్చింది. హతభాగ్యురాలు లక్ష్మీకి అచ్చటకు ముచ్చటకు జోమకొని అంధకార జీవితం మాత్రమే మిగిలపోయింది.

అరుసెలల క్రిందట ఓరోజు సాయంత్రం గది కోసం అశ్వేషిక్కు పట్టగంట గ్రుమ్మరుతున్నాను. గుమ్మంలో కనిపించాడు గృహమేధి. ‘ఏదీవైపు గది అద్దకిస్తారటండీ?’ అంటూ వినయంగా ప్రశ్నించాడు. వీవ్ నోక్కిన మనిబొమ్మలా అతడు లోపలికి విచ్చుమించాడు. ఆతరువాత కొద్దిక్షణాలకు గృహిణి వెలికి రావడమూ, పదిహేను నిమిషాల మాఖిక పరీక్షలో నేను పాస్ కూర్చుంటే తెచ్చుకోవడంతో తృప్తిపడి ఆమె నాకు గదిని అద్దకివ్వడానికి కమ్మరించడమూ, ఆ రోజురాత్రేనేను వాచేత్తిస్థించిపో నహా అగదిలో ప్రవేశించడమూ జరిగాయి.

ఆ గృహమేధి చిత్రమైన మనిషి. లక్ష్మణుడు వనవాసానికి వెళ్తూ తన నిద్రను ఉర్మిశకు దత్తంచేసి వెళ్లాడన్నది పురాణరాథం. సమస్త వాగ్వవ్యవారాలనూ భార్యపరంచేసి యిక్కడ భర్త కూడ భావాన్ని స్వీకరించడం ప్రత్యక్షగాథ! ఇంచుక మెచ్చికోలుకు, కాస్తంత అభిమానానికి పాత్రంగాకపోవడం చేతనే గావచ్చు, అతడి మనస్తత్వం మంచివెడ్డలకూ, సుఖదుఃఖాలకూ అతీతంగా కరడుగట్టుకపోయింది. అతడు పదును వానకు పదరడు. ప్రక్క వీధిలో అగ్నిప్రమాదం, ఎగురింట్లో అంటుజాడ్యంలాంటి వార్తలు అతణ్ణి చలంపజేయలేవు. ముమ్మూర్తులా అతడిలాంటి రాలి బొమ్మ నొకదాన్ని తయారుచేసి అరుసుపైన కూర్చోబెడితే అది చేయలేని పనులు కొన్నిమాత్రమే వున్నాయి. ఒకటి, అది ఆఫీసుకువెళ్లదు. రెండు, నెల పుట్టగానే జీతంరాట్లు తెచ్చి యింట్లో సమర్పించుడు. మూడు, ఎవరెమి చెప్పినా బసవద్దలా వూరొట్టదు.

ఇక గృహిణి విషయమంటేనా, గృహస్వామిలో ఎందునా పోలికలేని లక్షణాలామెవి! ఆమె మొదటమొదట తీరిక చిక్కి నప్పుడల్లా (తీరిక చిక్కడం నాకు! ఆమె కెప్పుడూ అదొక సమస్య కానేకాదు) తన పుట్టింటిని గురించి చెబుతుండేది. ఆ పుట్టింట్లో నట, ఓ కుర్రాడు తనగా మిగిలి పారివేసే అన్నం సామాన్య కుటుంబంలో నలుగురై గుసుకికి సరిపోతుందట! ఆమె గారి బాబాయి ఒకతను బిడ్డలు లేకపోవడంచేత వరుసగా మూడు పెళ్లిళ్ళు చేసుకుని, వాళ్ళు ఈయనగారిని పున్నామనిరికంనుంచి ఈవలికి లాగడం అటుంచి, యింట్లో ఒక సరిక్రొత్త నరకాన్ని సృష్టించడానికి పూనుకోవడంవల్ల ఒకే ప్లానుతో వేర్వేరుగా మూడు మేము కట్టించేశాడట!...

ఆమె ఏ విషయాన్ని గురించయినా నిరంఘాటంగా మాట్లాడ గలదు. కానీ సంస్కరణమాత్రాన ఆమెకు ఉల్లేఖాన్ని కలిగించే విషయాల్లో పుట్టింటి ఘనత తర్వాత చెప్పకోల్గొంది తన సంతానాన్ని గురించిన ప్రసక్తి!

‘నువ్వు వీణ్ణి చూచావా గిరీ!’ అంటూ ఆమె పరుగునా లోపలికి వెళ్లి ఓ ఫోటో తీసుకొచ్చేస్తుంది. చెప్పకో చూద్దాం! వీణ్ణి మారమాకొంతు డినుకుంటువుగదా! కాదు. వీడు మా కుఠాకరుడు. ఇద్దరూ కవలపిల్లలగుంటారు. చూస్తున్నావుగా, ముష్టి యుద్ధానికి రేడీ! వీళ్ల నేం చూచావురే, నవ్వే చిన్నప్పుడు మా వేటేని చూచివుండాలి. అచ్చంగా జాలివార్ల పిల్లలా వుండేది. ఉండుండు, నువు మా ఉపాదేవి కృష్ణాడివేషం చూడలేదుగదా...’ ఒకటి రెండు నిమిషాల్లో నాకు మరొక ఫోటో ప్రత్యక్షం కావోతున్నదన్నమాట! తల్లి తన బిడ్డలను గురించి పెరిమెలు చెప్పకోడంలో అసహజమేమిదోదు. కానీ దీనికైనా ఓ హద్దుమాత్రం వుంటుంది. ఈ ప్రసంగాన్ని వింటుంటే నాకు వీళ్ళ సవమాపాలు మూసి కన్నబిడ్డలా, లేక ‘ఉఫ్ మంత్రకాళీ’ అన్న చిన్నచిట కావోయిలా మానవరూపాలు ధరించేకారా అన్న సందేహం కలుగుతుండేది.

మళ్ళీ ఆమెకు మిగిలిన బిడ్డలందరూ ఒక ఎత్తు. తన పెద్ద కూతురుమాత్రమే ఒక ఎత్తు. ఆ పదహారేళ్ళ అమ్మాయికి యింట్లో రెండేళ్ల చంటిపాపకుమార్తే ముదిగారం జరుగుతుంది. మూలమంచి

యింటికి రాగానే అమ్మాయికి జరిగే ఉపచారాలను బట్టిమాస్తే, ఆమె కోనదాటికోనకు వెళ్ళి నిలువెత్తుకట్టలమోపు తెచ్చి పెరటిలో పడవేసివుండవచ్చుననిపిస్తుంది. తల్లి దృష్టిలో ఆమె దిరిసెనవువ్వ, తాళే కందిపోతుంది!

కాకిపిల్ల కాకి ముద్దు అంటారు. కా వచ్చు. పైగా తన కుమార్తె కాకిపిల్లేంకాదు. అందాలరామచిలుకే! కానీ ఈ తల్లి తనబిడ్డకొదన్న ఒకే ఒక్క కారణాన్ని పురస్కరించుకుని దిక్కులేని లక్ష్మీతలపైన యింటెడుచాకీరీ కుద్దుతుందా? జ్వరంకో మూల్గుతున్నప్పటికీ ఆ నిర్భాగ్యురాలు లేచి పోయి రాజేసేవరకూ కాఫీ దోవలేకపోతుందా? పొగలో వుండీవుండీ తేవురించిన ముఖం, పాత్రలు తోమితోమి మొద్దుబారిన చెతులు, నీళ్ళు చేదీచేదీ బొబ్బలుపడిన వేళ్ళు—యింత యాతనపడినా ఒరిగేజేమిటి? నెల రోజులు వరుసగా చూచాను. కట్టుకున్న పాతచీర ఒకటి తప్పితే లక్ష్మీకి మరొకటి లేదు.

గొంతెత్తి విడవడానికై నా తీరికలేనిబ్రతుకు లక్ష్మీది. వంటింట్లోకి వచ్చి నిస్సహాయంగా దొరికిపోయిన కుండలికంటే కనాకష్టమైనబ్రతుకు లక్ష్మీది. ఆమెకళ్ళల్లో కన్నీళ్ళు సైతం కనిపించేవి గావు. బహుశా అవెప్పుడో యింకిపోయివుంటాయి.

నిజానికి లక్ష్మీ యింతకంటే విపరీత విపత్కరపరిస్థితులమధ్య తపించిపోతున్నవిషయం నాకు ఆ తరువాత చాలరోజులకుగానీ తెలిసిందిగాదు.

ఒరోజు మధ్యాహ్నం పదకొండుగంటలప్పుడు ఒక పుస్తకం కొవలసివచ్చి ఆఫీసునుంచీ తిరిగివచ్చాను. వచ్చిన తొందరలో తాళించెవిని ఆఫీసు తేబిలుపైన వుంచి మరచిపోయానన్న సంగతి జేబులో చేయివేసి చూచుకొన్న తర్వాత తెలిసింది. మారు తాళాలతో ప్రయత్నిద్దామని కొంతమృగారి కోసం యింటిలోపలికి వెళ్ళాను. నేల పైన పడిపోయి విలవిలలాడుతోంది లక్ష్మీ.

“ఏమిటి లక్ష్మీ! ఏం జరిగింది?” అన్నాను.

“వంట చెరకులో నుంచీ తేలుకుట్టింది మేష్టరుగారూ! ఎర్ర తేలు” చేతిని వదిలించుకుంటూ రోదించింది లక్ష్మీ.

చేతికి దొరికిన త్రాటితో సలుపుపై కక్కకుండా మోచేతి క్రింద ఒకట్టుకట్టాను. “నాకు తెలిసిన ప్రథమ కిత్సయిదే లక్ష్మీ! నీరుల్లి రసం వేయడం, అగ్గిపుల్లమందు కాచడం లాంటి చిల్లర కైద్యాలు చాలా వున్నాయి. ఇంతకూ మీ పిన్నిగారింట్లో లేకేమిటి?” అన్నాను.

లక్ష్మీ హృదయంలో సుఖం తిరుగుతున్న కాళ్ళతమైన బాధ తేలుకుట్టిన తాత్కాలిక బాధ మూలంగా లావాద్రవంలా పెల్లు విరిగింది.

“ఆమె యింట్లో ఎందుకుంటుంది మేష్టరుగారూ! ఆఫీసు నుంచీ నాన్నగారు, స్కూలు నుంచీ పిల్లలు, పొరుగిళ్ళ నుంచీ పిన్నిగారు...అందరూ ఒకేసారిగా వచ్చేస్తారు. ఆ పాటికి నేను పీటలూ, విస్తర్లువేసి సిద్ధంగా వుండాలి. అప్పుడైనా తప్పులుపట్టి ఇప్పకపోతే అదే వదివేలు! లోకంలో ఎందరో చనిపోతుంటారు. కాలాంటి దానికి రాదు తావు. మీరు గాబట్టి నా ఏడుపును యింత

సేపైనా విన్నారు. నాలుగేళ్ళయింది. నేను నా సొద మరొకతోరి చెప్పకుని.....”

“పోనీలే లక్ష్మీ! కష్టాలు కలకాస ముంటాయా?” చదివిన మాటలతో ఓచార్చబోయాను.

“అజేమిటి మేష్టరుగారూ! కష్టాలు వన్నొకప్పుడు వదిలిపెట్టలేను. ఇకపైన వదిలి పెడదానన్న ఆశగూడాలేదు. పైనాస్కూల్లో నైతే ఫీసు కట్టవలసి వుంటుందని నాన్నగారు నన్ను జీతంలేని బడిలో చేర్చారు. మూడేళ్ళు చదివి నేను యెత్తుస్తాంవద్దలో ఫెయిలై కూర్చున్నాను. లేకుంటే హయ్యర్ గ్రేడు పంతులమ్మగారైనా బ్రతక గలిగి వుండేదాన్ని...”

లక్ష్మీని ఆవరించుకునివున్న అంధకారంలో నాకప్పడొక ఆకాశోతి కనిపించినట్టయింది. “పోనీ, యిప్పుడైనా ప్రత్యేకంగా కట్టి పాస్ చేయగూడదా లక్ష్మీ!” అన్నాను.

“నేనా! ఇప్పుడా! పాథ్యమాతుందా మేష్టరుగారూ?” తటాలున లేచినిల్చింది లక్ష్మీ. ఉన్మాదంలాంటి ఆశ ఆ ప్రశ్నలో ధ్వనించింది.

మృత్యువక్త్రంలో పడిపోతున్నప్పుడుగూడా ప్రాణిని జెన్నాడే ఆశి ఎంత గొప్పది! మరణాన్నే ఆవరికి నెట్టగల ఆశలో, తీరని దుఃఖాన్నే మటుమాయం చేయగల ఆశలో లక్ష్మీచేతి సలు పును విస్మరించడంలో ఆశ్చర్య మేముంది?

కానీ అంతలో లక్ష్మీముఖాన విచార మేఘం లలము కున్నాయి. “నేను పరీక్షలో పాసు కాగలనా మేష్టరుగారూ! ఇప్పటికే రెక్కలు, చరిత్ర అలాటివి మరచిపోయాను...”

“నీ కందుకు లక్ష్మీ! మాడుమాసాల్లో నిన్ను పరీక్షకు సిద్ధం చేసే బాధ్యతనాది” అన్నాను.

లక్ష్మీకళ్ళల్లో ఆనందం మిలమిలలాడింది. “నిజంగానా మేష్టరుగారూ! నిజంగానే చెబుతున్నారామీరు...” ఆమె కంఠ స్వరంలో ఆకా, ఆనందమూ విహ్వలించిపోతున్నాయి.

“నిజం, నిజం” అంటూ భరోసా యిచ్చాను. నా కొక రాజ్యాన్ని జయించినంత సంబరంగా వుంది. ఒక దురదృష్ట జీవని దుఃఖజలధిలోనుంచీ లాగేయబోతున్నాను. మానవుణ్ణిగా నేను చేయగల మహత్కార్యం దీనికంటే వేరొకటి వుండబోదు.

ఆ ఆనందంలో తాళం విరగొట్టి పుస్తకం తీసుకుని ఆఫీసుకు వెళ్ళిపోయాను.

ఒక్కొక్కప్పుడు వృత్తిని అటునుంచీ నరక్కురావలసి వుంటుంది. ఆ రోజు సాయంత్రం సరాసరి యజమానురాలిదగ్గరే ఈ విషయాన్ని ప్రస్తావించాను. ఆ అమ్మాయి ఎలాగూ కుటుంబానికి భారంగావుందనీ, ఎలాగైనా ఆమెను వదిలించుకోడం ఉభయత్రా మంచిదనీ అందుకేదే ఉపాయమనీ కొస్త కపటసాటకం గూడా ఆడవలసి వచ్చింది.

“ఏమిటి! నువ్వు దానికి ట్యూషను చెబుతా వన్నమాట!” విస్తుపోతూ అడిగింది గృహిణి. అదుగుతూ ఆమె నా ముఖంలో చనిపోనకూ అన్వేషించింది.

“నాకున్న తీరికను ఓ సత్కార్యానికి వినియోగించడంలో తప్పలేదు గదండీ!” అన్నాను.

“కానీ అదెలా కుదురుతుందనీ! పగటివేళ నీకు ఆఫీసుంటుంది. రాత్రిలో భోజనాలు ముగిసే సరికి ఏ తొమ్మిదో పదో అవుతుంది. ఆ ట్యూషను చెప్పడమేదో ఆ తరువాతనే లే మా అభ్యంతర మేమీ లేదు...”

ద్వారంలోనుంచీ తల ఈవలకు చాపి “అలాగే, భోజనాలయ్యాకే చదువుకుంటాను పిన్నీ!” అంది లక్ష్మి.

ఈసారి ఆ యిల్లాలు లక్ష్మి ముఖంలో దేనికోసమో గాలించింది—విలే ప్రవాహంలాంటి ఉత్సాహంలో ఎదుటివారి చిత్తవృత్తిని అర్థం చేసుకునే ఓపిక నాకుగానీ లక్ష్మికిగానీ లేక పోయింది. లేవగానే పదుగండుకునే లేడిలా లక్ష్మి ఆ మరునాటి రాత్రే చదువుకోడానికి సిద్ధమైంది.

తన చదువును పునరుద్ధరించుకోడానికి దేవుడిగదికి ఎన్నుకుంది లక్ష్మి. దేవుడి గది అన్న సేరానికి ఆ గదిలో నాలుగైదు పటాలు బూజులో మునిగి ముగ్గిపోతుండేవి. తన చదువుతోపాటు లక్ష్మి ఆ పటాలను తుడిచిపెట్టి పూజా పునస్కారాలు గూడా ప్రారంభించింది.

పదిరోజులపాటు పాఠాలు ముమ్మరంగా సాగాయి. కానీ రోజులు గడచినకొద్దీ నా ఉత్సాహం చప్పబడిపోసాగింది. లక్ష్మికి నేననుకున్నంత సులభంగా చదువు పట్టుబడే నూచనలులేవు ఆమె కనేక ప్రాథమికాంశాలే జ్ఞప్తిలోలేవు. ఆరేళ్ళ యిరవై నాలుగు అంటుంది. దేశానికి ఎల్లలు చెబుతూ పడమట బంగాళాఖాత మంటుంది. ఆమెకు తెలిసినంతలో ఆంగ్లరాష్ట్రానికింకా ముఖ్య నగరం చెన్నపట్టణమే! ఆశ్చర్యమేమిటంటే యిలాంటి బలహీనమైన పునాదిపైన ఆమె బ్రహ్మాండమైన ఆశా సాధన కట్టుకోగలుగుతున్నది. ఏకోకానా నిరుత్సాహం కనిపించడంలేదు సరికదా, దినదినానికి ఆమెలో క్రద్ధాశక్తులనుమడిస్తున్నాయి. శారీరక బలమంతా వెట్టిచాకిరిలో వినియోగమైపోగా, అనవరత శ్లేశాలతో గాయపడిన మనసు కోలుకోలేకపోగా, ఆమె కేవలం తన ఆత్మబలంతోనే ఈ తుది ప్రయత్నం చేస్తున్నట్టు తోచేది. ఫలితమేమైనా బొగాక, ఈమెకు తోడ్పడడం నా బాధ్యత అనుకునేవాణ్ణి. నిష్కామకర్మ యంత సులభమా అనిపించేది. కానీ ఈ సంతృప్తి గూడా కలకాలం నిలువలేదు. అచిర కాలంలోనే అదొక దారుణ ప్రహారంతో తునాతునకైపోయింది.

ఉదయం ఎనిమిదిగంటలవేళ. ఆఫీసుకు బయల్దేరబోతుండగా ఆరేళ్ళ సుధాకరం లోపలికి వచ్చాడు. వచ్చినవాడు ఓక్షుణమైనా తటపటాయించకుండా “మేష్టరుగారూ! మా అమ్మ మిమ్మల్ని అడిగి అయిదురూపాయలు తీసుకురమ్మండి” అన్నాడు.

నేను తెల్లజోయాను. అద్దెబ్బలు నెలమొదటివారంలోనే చెల్లిపోతున్నాయి. పోగా గడచిన పదిహేను రోజుల్లో ఒకసారి వదిలూపాయలు, మరొకసారి అయిదు రూపాయలు చేబదులివ్వడం జరిగింది. మళ్ళీ యింతలోనే మరొక అయిదురూపాయలు కోసం కలుకా! వట్టణంలో వుండి నేను చేస్తున్న ఉద్యోగం బొంగనోట్లు అమ్ముతేయడంకాక!

ప్రస్తుతం నాచేత డబ్బులేదని, రేపామాట అయితే ఎలాగో సరిపెట్టగలననీ చెప్పి కుర్రాణ్ణి వదిలించుకున్నాను. కానీ ఆ సంఘటననుమాత్రం అంతలో మరచిపోలేకపోయాను. ఈ యింట్లో ప్రతి ఒక్కరూ తమ వోదాకు మించిన భోగాల్నే ఆశిస్తున్నారు. పొడియ, స్నోలు, సబ్బులు సినిమాల్లాంటి విలాసాలకే నెలనెల యిరవై ముప్పై రూపాయలు కావలసివచ్చేటట్టున్నాయి. జీవన వ్యయం ఏకానికి పెరిగిపోయి, శేరువియ్యం ఒకటింపావలా కమ్ముతున్న ఈరోజుల్లో ఈ కుటుంబానికి భోజనపుఖర్చులకే వందరూపాయలు సరిపోవు. పైగా బంధువులో, స్నేహితులో ఎవరోగానీ వాళ్ళదొకటే రామందాడి! ఎవడొచ్చినా వాడికి ముందుగా కాఫీ ఉపాయనం! ఇంత ఖర్చుకూ జమవుతున్నది ఆ నోరులేని జీవుడు గడిస్తున్న తొంభై రూపాయలు మాత్రమే! విలే లోటు బడ్జెట్లంతా చేబదుళ్ళమూలంగానే పూరింపబడుతుందన్నమాట! ఏమిటోమరి. నా ప్రాపంచికజ్ఞానం ప్రసరించినంతలో యిది సమ్యుడానికి వీలేనిమాట.

ఆరోజురాత్రి హోటల్లో భోజనంచేసి గదికివెళ్ళేసరికి గంట తొమ్మిదైంది. వసారాలో యింటియజమాని మామూలుగా బుద్ధ విగ్రహానికిమల్లె కూర్చునేవోటు ఖాళీగావుంది. ఈపాటికి పెళ్ళి పడినపాటుగా వుండవలసిందిపోయి, యింటిలోపలినుంచిగూడా ఆలికిడి వినరావడంలేదు. లక్ష్మి ఒక్కతెమాత్రం హోల్లోకూర్చుని చదువుకుంటోంది.

“అందరూ ఎక్కడికి వెళ్ళారలక్ష్మీ!” అన్నాను.

“కొత్త సినిమా వచ్చిందట మేష్టరుగారూ! అందరూ సినిమాకు వెళ్ళారు. ఇంటికొస్తున్నప్పుడు తోడుగా వుండడానికి నాన్న గారితకుమునుపే జేరాద్దగ్గరకు వెళ్ళారు” అంది లక్ష్మి.

“ఇంట్లో నిన్ను ఒంటరిగా దిగవిడిచి వాళ్ళకు దొవతోడు కోసం వెళ్ళారన్నమాట!” అంటూ కుర్చీలో కూర్చున్నాను.

“మనుషులుంటేనే నాకు భయం మేష్టరుగారూ! కంటికి మనుషులు కనిపించకపోతేనే నాకు హాయిగా వుంటుంది.”

ఎండిపోయిన యిసుకపర్రలపైనించీ వీచే వడగాళ్ళులాంటి ఆ వాక్యాల విసురుకు నేను వులికిపడ్డాను. “తోడిమానవులపట్ల జ్యేష్ఠాన్నీ అసహ్యిణ్ణీ మనసులో రగిలించుకోగూడదు లక్ష్మీ! మంచిదిగాదు” అని మందలించబోయాను.

“మీరలాగే అంటారు మేష్టరుగారూ! మీ కళ్ళకు లోక మంతా మంచిగానే కనిపిస్తుంది. ఈ మనుషులు పెద్దన్న ఆరడికి నా హృదయం ఎలా మండిపోతున్నదో మీకు తెలియదు. తెలిస్తే మీరిలా మాట్లాడరు...”

లక్ష్మి కళ్ళు విసుగులింగాలై పోతున్నాయి. ఆ అరుణారణ సేత్రాలతో, నిశ్చలంగా నిలిచిపోయిన కసురప్పలతో, తెగిన ముంగురులతో ఆమె తోకత్రొక్కిన నాగకన్యలా ద్యోతకమైంది.

“అదేమిటి లక్ష్మీ! ఎందుకొకొపంకి ఎవరిమీదకి?” విశ్మయంతో అడిగాను.

లక్ష్మి చరాలునలేచి నిల్చింది. “చూడండి మేష్టరుగారూ! మీరర్థంచేసుకోగలరు. ఈ చిరచెంగు చూడండి. ఈ శ్రేణులు

చూడండి..." చీరచెంగు క కావికలుగా చిరిగిపోయివుంది. చేతుల మీదుగా అర్ధవంద్రాకారంలో చిన్న గాయాలు కనిపిస్తున్నాయి. "తెలియడంలేదా మేష్టరుగారూ! మధ్యాహ్నం మూడుగంటలై వుంటుంది. ఇంట్లో ఎవ్వరూలేరు. పడసాలలో కూర్చుని బియ్యం తిరుగుతున్నాను. వెనుకవైపునుంచి ఎవరో తాకినట్టయింది. తిరిగి చూచాను. మీరూ చూచేవుంటారు. నల్ల గా పొడుగ్గా జుబ్బా తొడుక్కుని జీరంగిలా తిరుగుతుంటాడు. వాడిపేరు శంకరంగాడు! పసుపు కై నా అంతటముంటుందా మేష్టరుగారూ! అప్పటికీ నేను లేచిన తేళ మంచిది. ఇంతటితో వదిలిపెట్టేశాడు..."

ఈమె తీస కొదమత్రాచులా లేచి నిల్చున్న లక్ష్మి, నిల్చు లేక కుప్పగూరలా క్రిందకులిపోయింది. తలపైకెత్తి నావైపు చూడ లేక చీరచెంగులో ముఖం దాచుకుని మౌనంగా వదిలిపోయింది.

ఆ దురదృష్టలో లక్ష్మిని చూడలేక నేను కళ్ళు గట్టిగా మూసు కున్నాను. కానీ ఎంతోసేపు అలా వుండలేకపోయాను. కళ్ళు తెరిస్తే లక్ష్మి కనిపిస్తుంది. మూసుకుంటే ప్రేలుకున్న అగ్నిపర్వతాలు. కాలిపోతున్న ఉద్యానవనాలు, బడబాగ్నిలో వుడికిపోతున్న మహాసముద్రాలు కనిపిస్తున్నాయి!

అఖరుకు నన్ను నేను నిలవరించుకుని "వాడి కంఠటి ధైర్యం ఎక్కడినుంచి వచ్చింది లక్ష్మీ!" అన్నాను.

ఈ ప్రశ్నతో లక్ష్మి గుండెలో గూడుకట్టుకున్న కోకం కట్టలు త్రెంచుకుంటుందని నే ననుకోలేదు. ఏడ్చి ఏడ్చి సామ్యసిల్లి పోతున్న లక్ష్మిని ఓదార్చడం నైతం నాచేతనయిందిగాదు. సజల శీతలతో నావైపు చూస్తూ, రుద్దకంతో చెప్పకపోతోంది లక్ష్మి—“ఆ మాటగూడా నా నోటిమీదుగానే వినాలనుకుంటున్నారా మేష్టరుగారూ! ఈ కుటుంబం ఒక రాక్షసిలాంటిది. దీనికి ఆహారం డబ్బు. రోజు కయిమా, పదీ, పదిపేనూ ఎంతై నా చాలను. ఈ శంకరంగాడు—వీడిలాంటివాడు వేరొకడు, మరొకడు, యింకొకడు వీళ్ళందరూ డబ్బు లెందుకు వెదజల్లుతున్నారు? ఒక చేతిలో కాసులు రాలుస్తూ మరొకచేతిలో వీళ్ళాళించేదేమిటి? ఈ యింట్లో ఆశించడాని కేముంది? నేనున్నాను...అంటే నా కిరీక మన్నమాట!”

కాలిన యినుపకడ్డీతో వాత తీసినట్టయి నేను త్రుళ్లిపడ్డాను. సభ్యత, సంస్కారం తలవంచుకోవలసిన కొన్ని కొన్ని ఘోర కతావల ఎదుట మనిషి కిలాంటి అనుభూతి కలగడంలో ఆశ్చర్య మేమీలేదు. కానీ నేను త్రుళ్లిపడినందుకు మరొక కారణం గూడా లేకపోలేదు. ఆనాటి వుదయం అయిదురూపాయల చేబదులుకోసం కుర్రాడు గదిలోకివచ్చిన సంఘటన నామదిలో మొదిలింది. ఐతే నేనుగూడా మరొక శంకరంగాడిక్రింద జమకట్ట బడుతున్నానన్నమాట! కొంపదీసి వాడికంటే కార్యకూరుణ్ణిగా గూడా కనిపిస్తున్నా నేను!

ఈ పూహ నన్ను మూలమట్టంగా కదిలించివేసింది. తటాలున పైకిలేచి నా గదిలోకి వెళ్ళిపోయాను. తలుపు వేసేశాను. దీపం ఆర్పేశాను. చుట్టూరా చీకటి. మానవుడు చనిపోయినతర్వాత ప్రేత మాతాడంటారు. అవగా మానవుడు బ్రతికివున్నంతవరకూ అప్రేతం

వాడి అంతరాంతరాల్లో దాగివుంటుందన్నమాట! అలాటి ప్రేతాలు కొన్ని ఈరోజు బయటపడ్డాయి. గదిలోకివచ్చి తలుపు వేసుకున్నా విడవకుండా అవి నన్ను తరుముకోచేశాయి. వికటంగా నవ్వుతూ నా చుట్టూ వికృతలాస్యం సలుపుతున్నాయి.

ఆ రాత్రంతా నాకలాగే గడిచిపోయింది. అంతూ, పొంతూ లేని ఆలోచనలన్నీ తెల్లవారకముందే ఈగదిని ఖాళీచేసి మరక్కడి కై నా వెళ్ళిపోవాలన్న నిర్ణయంలో పర్యవసించాయి. గడియ గడి యకూ ఈ నిర్ణయం దృఢతరమాతూవచ్చింది. కానీ తెల్లవార పోతుండగా నా నిర్ణయం విచిత్రంగా మారిపోయింది. ఈ గదిలో మకాం పెట్టడంవల్ల నాకు కలిగే హానికంటే అక్కడినుంచి బిచ్చాణా సద్దుకోడంవల్ల లక్ష్మికికలిగే ఆకాభంగమే గొప్పది. తన జీవనైతన్యా న్నంతా ఆమె ఏ ఆశపైనయితే కేంద్రీకరించిందో ఆ ఆశను మొదలంట త్రుంచి పారిపోయినట్టయితే అందరితోబాటు నేను గూడా లక్ష్మి బ్రతుకుపైన చంద్రనిప్పులు పారజల్లినవాడినే అవుతాను.

తెల్లవారింది. యథాప్రకారం ఆఫీసుకు వెళ్లాను. సాయంత్రం తిరిగి వచ్చాను. ఆ రాత్రిగూడా లక్ష్మికి పాఠం చెప్పడానికి కూర్చున్నాను. కానీ మునుపటి ఉత్సాహంతో మాత్రం కాదు...

రెండు మాసాలపాటు యిలాగే జీవితం మిట్టేక్కుతున్న రోడ్డు రోలరులా పట్టబలవంతాన దొర్లిపోయింది.

కథలో పట్టకథలా యిక్కడ నా వుద్యోగాన్ని గురించి కొంత చెప్పకోవాలి. చేత నాగులు కాసులు మిగిలిన ఓ పెద్దమనిషి పత్రిక నడుపుదాం రమ్మన్నాడు. పిలుపంగుకుని బస్తీకి వచ్చాను. ఇద్దరమూ ఓ చిన్నగదిలో కూర్చుని గాలిమేడలు కట్టు కున్నాము. చేత పిండి లేకపోయినా నిప్పటి పెద్దదిగా చేయాలను కున్నాము. చేసిన నిప్పటి రుచికరంగా నే గాక ఆరోగ్యకరంగా గూడా వుండాలనుకున్నాము. వచ్చిన చిక్కెల్లా అక్కడేవచ్చింది. ఐదారు మాసాల్లో అంచనాలు తారుమారై మేము ఒకరిముఖం ఒకరు చూచుకుని చిక్కరించవలసి వచ్చింది.

“అనుభవానికి మించిన గురువు లేదన్నార తమ్ముడూ! డబ్బు ధారపోసుకున్నా మనం మంచి అవుభవాన్ని గడించుకోగలిగాము. ఈ నెల పత్రిక ఎలాగూ ప్రెస్ కు వెళ్ళిపోయింది. దీన్ని విడుదల చేసి యింతటితో నెలవు తీసుకుందాము” అన్నా దాయన.

ప్రెస్సునుంచి ప్రాద్దుపోయిన తర్వాత గదికి తిరిగివస్తున్నాను. తార్దమధ్యంలో ఎవరో భుజంపైన చేయివేశారు.

“ఏమిటోయ్ గిరి! ఆకాశానికి మూతే బారలన్నట్టుండే నీపని!”

అతడు శంకరం! ఒకే పడవలో వయనంచేస్తున్న వోడి ప్రయాణీకుడిలా పలకరిస్తున్నాడు! రోడ్డుపైకి దొర్లించి పిడిగుడ్డు లతో వాడి ఎముకల్ని ముగ్గునూచం చేయాలనిపించింది. కానీ పోట్లాట అంత లేలికేన పనిగాదు. అందుకు ధైర్యంకావాలి. ఆ ధైర్యం పుట్టుకతోరావాలి.

అతడు చూచిన చూపులో, నవ్వి నవ్వులో ఏదో నిగూఢ భావం పొడగట్టింది. భావం గూఢమైనా ఫలితం లేటెల్లమే! పెదవారి వెంట ప్రసరించేబుద్ధికి ఏ చావ క్రిందికి నీళ్ళు తెచ్చామా అన్న ఆలోచన తప్పితే మరొక ధ్యానేముంటుంది!

చివరి సంచికను పోస్టుచేసి పోస్టాఫీసునుంచి బయటికి వచ్చాను. పోస్టుమేన్ నా చేతికొక ఉత్తరాన్ని అందించాడు.

“శ్రీ వారికి నమస్కారాలతో పార్వతి వ్రాయునది...”

పార్వతీ! జాలు వ్రాయడమే! కాదు కాదు. ఇది శ్రీమతి తన పేరుమీదుగా తమ్ముడిచేత వ్రాయించిన ఉత్తరం. విషయ సారాంశం మాత్రం అర్థమిది. ఆవిష్కరణ బావమిది!

“క్షేమం. దేవుని దయవలన మీ క్షేమములు గూడా తెలిసి నవి. మీరు నెలనెలా పంపుతున్న రొక్కరొజనాలు మన యిళ్ళకూ వాకిళ్ళకూ పట్టడంలేదు. నాకూ చిరం జీవులకూ అప్తయిశ్వర్యా లతో తులతూగడం తప్పా మరొకపనిలేదు. ఈ ఆనందంతో బాటు మీరు పట్టణంలో వెలిగిస్తున్న రాచకార్యమేమిటో తెలిసి మహా దానందం కలిగింది. (ఎలా తెలిసిందో సముఖాన విన్నవించు కుంటాను) మీరు కథలు వ్రాయగలరనుకోవడమేగానీ స్వయంగా రచన తీరమైన కథల్ని నడిపించగలరనీ నే నెన్నడూ అనుకోలేదు... ఈ పల్లెటూరి బ్రతుకంటే నాకు గూడా తగని చిరాకు కలుగు తోంది. చిన్న కౌపురానికి తగ్గట్టుగా ఓయిల్లు చూచి వుండండి. నాలుగైదు రోజుల్లో బయటేరి వస్తున్నాము...”

జాలును జేబులో వుంచుకుని ఓపినంతవరకూ వీధుల వెంట తిరిగాను. మ్యూజిక్స్ లో జేబులోని జాలును తీసి మళ్ళీ మళ్ళీ చూపుచున్నాను. పార్వతి మంచిదే. కానీ ఆమెకు చేరవేయ బడిన వార్త చెప్పింది. పట్టణంలో నాకు ఎక్కడెక్కడో అక్కడ డబ్బు దొరుకుతుందని ఆమె నమ్మకం. డబ్బు దొరికినకొద్దీ మనిషి చెప్పిపోవచ్చునని ఆమె విశ్వాసం. ఈ ఆరుమాసాలుగా నేను యింటికి వెళ్ళకపోవడం, క్రమంగా జాలులు వ్రాయకపోవడం యిదింతో ఆమెకు సంపదమరుపుగా భాసిస్తుంటుంది! పిచ్చిపార్వతి. అసలే అదొక ఉద్వేగప్రకృతి! ఇంకా ఒకటి రెండు రోజులు ఆలస్యంచేస్తే ఆవిడ యింతదూరంవచ్చి నాపైన విరుచుకపడినా పడవచ్చు.

గంట తొమ్మిదైంది. కాళ్లు గాలిలో లేలిపోతున్నాయి. కళ్లు గిరున తిరుగుతున్నాయి. కాయాన్ని యిక బసకు చేరవేయడం కన్నా గత్యంతరం కనిపించడం లేదు... తీరా వెళ్ళేసరికి లక్ష్మీ నాకోసం ఎదురుమాస్తోంది. ఆమె ఎట్టఎదట ప్రశ్నార్థకపు గుర్తు లతో నిండిన లెక్కల పుస్తకం!

“మేష్టరుగానూ! ఈ లెక్క మళ్ళీ మరచిపోయాను. ఈసారి చెప్పండి చాలు” అంది లక్ష్మీ.

నాకు తెలుసు, ఈసారి మాత్రమేగాదు, యింక వెయ్యి పార్లు చెప్పినా లక్ష్మీకి ఆ లెక్కరాదు. ‘రాని లెక్కకోసం శ్రమ పడుతున్న లక్ష్మీ! నవ్వెదురుచూస్తున్నదిగూడా రాబోని సౌఖ్యమే!’ అని చెప్పి రివ్యూన వెనుదిరిగి వెళ్లిపోవాలనుకున్నాను. కానీ మాన వుకు పరిస్థితుల చేతి కీలుబొమ్మ. అతడు చెప్పదలచిందంతో చెప్ప లేడు. చేయదలచిందంతో చేయలేడు.

లక్ష్మీ యింకా చదువుతుండగానే గదిలోకి వచ్చేశాను. రాత్రి మరీ జాముగూడా గడచిపోయింది. కానీపు గోడకు చేరగిల బడి కూర్చున్నాను. లేచి నిల్చున్నాను. గదిలో పచార్లుచేశాను.

నిద్రపట్టని రాత్రి మనిషిని ఎంతగా వేధించగలదన్నది నా అనుభవా నికి బాహ్యమైన విషయంకాదు. కానీ ఒకవిధంగా నే నదృష్టవం తుణ్ణి! కొండంత బరువుతో హృదయం చిద్రుపలు చిద్రుపలుగా పిడిచిపోతున్నప్పుడు ఆ బాధనుంచి విముక్తి పొందడానికి భగవం తుడు నాకోక వరం ప్రసాదించివున్నాడు...

కొగితమూ కలమూ చేతికి తీసుకుని లక్ష్మీ కథకు శ్రీకారం చుట్టాను. ఎప్పుడు వేసుచుక్క పొడిచిందో తెలియదు. ఎప్పుడు అరుణోదయమైందో తెలియదు. కూర్చునే కిటికీ తెరిచాను. నూదు ట్లావచ్చి సూర్యకిరణాలు కళ్ళకు గ్రుచ్చుకున్నాయి.

ఎంత వ్రాసినా మరి కొంత వ్రాయాలనేవుంది. పది పదిహేను నిమిషాల్లో నేనిక్కడినుంచి వెళ్లి పోతున్నాను: తలుపు మూసి, చిలుకువేసి మామూలు మేరకు విరిగిన తాళం తగిలించి మగన్నటికి లక్ష్మీకి కనిపించ కుండా మాయమై పోవోతున్నాను. తీరిక దొరకగానే దీపం దగ్గర కూర్చుని పుస్తకం తెరచుకుని లక్ష్మీ నాకోసం ఎదురు చూస్తుంది. ఎంతసేపటికీ నేను కనిపించను. ఏమనుకుంటుంది లక్ష్మీ? నాకోసం ఎవరిని అడుగుతుంది? ఏమని అడుగుతుంది? ఎలా చదువ గలుగుతుంది? చివరి శ్రేమిపోతుంది?

ఇది నన్ను జీవితాంతం వెన్నాడే ప్రశ్న. లక్ష్మీ చివరి శ్రేమి పోతుంది? ఆమెజీవితం ఎలా పరిణమిస్తుంది? ఏమాతుంది లక్ష్మీ?

* * * * *

భానుమూర్తి కూర్చున్న గదిలో వుక్కపోస్తోంది. అతడు ధరించిన వుడుపులక్రింద చెమట చిరచిర లాడుతోంది. గాలి కద లని గదిలోని వాతావరణంలోలాగే కదచదివి ముగించిన భాను మూర్తి మనసులోగూడా వూపిరాడడంలేదు. అతడు గభాలునలేచి బయటకు వచ్చాడు. శీతల పవనం చల్లగా కణతలకు పోకడంతో అతడి ఆలోచనలు లాకులు త్రెంచుకుని ముంగుకు దూకాయి. —ఇది శేషగిరివ్రాసిన కథ. కేవలం కథగాదు, ఒక దుఃఖజీవి దుర్భరజీవితం అన్నాడు శేషగిరి. జీవితం విచిత్ర మైందిలావుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు కల్పనా కథకంటే విపరీతమైందిలా వుండగూడ! ఉన్నదున్నట్టు వాస్తవాన్ని చిత్రించాలనుకుంటాడు కథకుడు. ఆ వాస్తవం చాలా నిరాశా జనకంగావుంది. వర్తమానాన్నిబట్టి అనాగతాన్ని గురించి ఆలోచించినప్పుడు ఆవూహ మరి గుండెల్ని జలదరింప చేసేదిగా వుంటుందేమో! శైలిక పరిణానికే జారితీసే వ్యతిరేక పరిస్థితులతో ఎంతకాలమని సంఘర్షించడానికే వీలుం టుంది? ఆత్మవిశ్వాసం సడలిపోగా, ఆత్మనిగ్రహం నశించిపోగా తోడివారిపట్ల ఎదలో ఏవ్యాభావాన్ని పెంపొందించుకుని, కారీ రికౌవసరాలకంటే సాధించవలసినది మరేదీలేదనీ అందుకోసం నిస్సంకోచంగా ఎలాటి అవినీతికైనా పాల్పడి చివరకు మానవత్వం పసువృత్తిగా దిగజారి పోవడంకన్నా దారుణానంతం లోకవరి త్రలో మరేముంటుంది?...

భానుమూర్తి వసారాలో ఈ చివరినుంచి ఆ చివరిదాకా నడి చాడు. బస్సుల బయటలో బలబలబోతున్న విభిదీహిన్ని తూర్పు ద్వారబంధానికి అడుగుని నిల్చున్నాడు.

శాలుగైదు నిమిషాలు అలాగే గడచిపోయాయి. అలోచనల అలజడిలోనుంచి ఒక్కొక్కరి తేరుకుని భానుమూర్తి ముందుకు కదల బోయాడు. బెనుకనుంచి ఎవరో లాగినట్టుంది. తిరిగి చూచాడు కండువా కొంగు చిలుకులో తగులుకుంది.

కండువాను లాక్కోబోయాడు భానుమూర్తి. దానితోబాటు చిలుకులోనుంచి తాళం చెవిగూడా వూడి చారి క్రిందపడి పోయింది.

భానుమూర్తి బుర్రలో మెరుపులాంటి ఓవూహా రివ్వన ప్రాకింది. విరిగిన తాళాన్ని గురించిన ప్రస్తావన రావడానికి యిది మూడోసారి. మొదటి రెండుసార్లు ఆ ప్రస్తావన కథలోవచ్చింది. భానుమూర్తి మనసులో యింకా అకథ, కథలోని పాత్రలూ పాతాడుతున్నాయి. మెరుపులాంటి ఆవూహా మబ్బులాంటి ఈ కథలో బెయ్యివలయాలు తిరగడంతో జ్యోతిర్మయమై పోయిన అరడి మానసాంబరంలో కథలోని పాత్రలన్నీ సజీవ మానవరూపా లతో సాక్షాత్కరించాయి. ఆదిగృహంలో భానుమూర్తి అప్రయత్నంగా చిలుకుతీసి తలుపు తెరిచేశాడు. గదిలోపలికి వెళ్ళి ద్వారం దగ్గరవున్న స్విచ్ వేసేశాడు. వెలిగిన విద్యుద్దీపం క్రింద ఆగది దాదాపు ఐదుకొగిరాల బుట్టలావుంది. చేతికి దొరికిన కాగితాన్ని పైకితీశాడు భానుమూర్తి. సంసుకంలేదు, అది శేషగిరి వస్తూరీ!

భానుమూర్తి కళ్లు మూసుకున్నాడు. మంచని పొయిలో నుంచి మెండుగా పైకిలేస్తున్న పొగకేసిచూస్తూ, రూపుగట్టిన

కోకంటా బొబ్బలెగినచేతిని విశవగ్రహంలో విసురుకుంటూ మౌనమై ఆ అమ్మాయి దీనవదనం అరడి మనోనేత్రాలకు ప్రత్యక్షమయింది.

“అయ్యో లక్ష్మీ!” నిట్టూర్చాడు భానుమూర్తి.

“మేష్టరుగారూ!”

భానుమూర్తి పురికిపడ్డాడు. ద్వారాని కలువైపున లక్ష్మీ!

పిలుస్తూ వచ్చింది లక్ష్మీ. వచ్చి నిల్చొగానే భానుమూర్తి కనిపించాడు. కనిపించగానే లక్ష్మీ ఓ అడుగు వెనక్కు వేసింది. వేస్తూ తొట్టుబాటుతో ప్రశ్నించింది—“మేష్టరుగారు లేమా?”

భానుమూర్తి ఏదో చెప్పబోయాడు. కానీ చెప్పలేక పోయాడు. మాట్లాడానికి వీలేకుండా అతడి గుండె గొంతుకలో కోట్లాడుతోంది.

లక్ష్మీ ఒకటి రెండు తూణాలు మాత్రమే అక్కడ నిల్చింది. ఆ తరువాత గిరుక్కున వెనుదిరిగింది.....లక్ష్మీ వెళ్ళిపోతోంది.

“క్షీ!”

ఆ పిలుపులో భానుమూర్తి హృదయం నినదించింది.

ఆ పిలుపు లక్ష్మీ కాళ్ళకు బంధాలు వేసింది.

“నీతో ఒకమాట చెప్పాలి లక్ష్మీ! ఒకే ఒకమాట”— అర్థిస్తున్నాడు భానుమూర్తి.

“నాతోనా!” లక్ష్మీకి దిక్కులు తోచడం లేదు.

“అవును. నీ తోనే!”

ఆమె మంత్రముగ్ధలా మళ్ళీ ద్వారం దగ్గరకు వెళ్ళి నిల్చింది.

“ఏం చెప్పాలో తోచడం లేదు లక్ష్మీ! ఎలా ప్రారంభించాలో అంతకన్నా తెలియడంలేదు. శేషగిరి మూలంగా నీ దుఃఖ గాథ నాకు తెలిసింది. అతనితో నేను ఈ కథను పూర్తిచేయగల నని చెప్పాను. హాస్యాని కన్న మాటయినా అందులో భగవంతుడు పరమార్థాన్ని నిక్షేపించాడు. నాకు తెలిదండ్రుల్లేరు. అన్నదమ్ముళ్లు లేరు. అక్క చెల్లెళ్ళు లేరు. నా జీవితంలో చాలా భాగం జరి రిగా వుండిపోయింది. ఆ జరితినంతా పూరించగల అర్థాంగి కోవాలి నాకు.”

లక్ష్మీ తెల్లబోయింది. “మీరేం చెబుతున్నదీ నాకు తెలియడం లేదు. నేను మీ రనుకుంటున్నదాన్ని గాను. నేను లక్ష్మీని! చిన్నప్పటి నుండి నువ్వుకుంకుమలు గోల్పోయిన నిర్భాగ్యురాలిని.”

“కావచ్చు లక్ష్మీ! మొదలంటనరికి వేసిన చెట్టుగూడా మళ్ళీ మళ్ళీ చిగురించడానికి సమ్మతించే భగవంతుడు నీనుదుట నిరంతర ఔధవ్య దుఃఖాన్ని ప్రాణిపెట్టి పుంటాడని నేననుకోను. నిన్ను నేను చెబట్టాలనుకుంటున్నది, పెద్దత్యాగం చేసేకామన్న గర్వంతో ఉప్పొంగి పోవడానికి గాదు. మనం దైవికంగా యిలా కలుసుకో గలిగాము. నువ్వు నా కళ్ళకు పవిత్ర దీపశిఖలా కనిపిస్తున్నావు. ఇక్కడ దీపాన్ని అర్పివేసే ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి అక్కడ దీపంలేని నా యిల్లు చీకటిలో చిక్కు చిక్కు మంటూ గృహలక్ష్మీ కోసం ఎదురు చూస్తోంది. దీపం లేని నా యింటికి దీపావినికమ్మని నిన్ను అర్థిస్తున్నాను...”

“మీ మాటలు వింటుంటే నాకు భయంగా వుంది. దయచేసి నన్ను వెళ్ళిపోనివ్వండి. మీరు ప్రభావతిని చూడడం కోసం వచ్చారు. మీ మాటల్ని నా వాళ్ళు గనుక వింటే...”

చూపులతోనే వారిని భానుమూర్తి లక్ష్మికి అడ్డు తగిలారు. “మీ వాళ్ళతో నాకు ప్రసక్తిలేదు లక్ష్మీ! ఆ ప్రసక్తిని తెచ్చి మన ప్రసంగాన్ని కలుపితం చేయవద్దు. పావురం వలలో నుంచి బయటపడడం ఏ పరిస్థితిలోనూ వేటగాడికి సంబరంగా వుండబోదు. బస్తీ నుంచి వెళ్ళిపోక తప్పదన్న నిర్ణయానికి వచ్చిన తర్వాత రాత్రంతా మేలుకుని శేషగిరి నీ కథ వ్రాశాడు. వ్రాసి ముగిస్తూ ‘లక్ష్మీ నాకోసం ఎవరిని అడుగుతుంది’ని వాపోయాడు. నువ్వు మేష్టరుగారక్కడ అని నన్ను ప్రశ్నిస్తున్నావు. ఈ లంక గూడా దైవికంగానే వుంది. నేను నీకు క్రొత్తవాణ్ణి. చినా నువ్వు నన్ను దానవుణ్ణి మాత్రం భావించక పోలే చాలు. నువ్వు నన్ను నమ్మలే గానీ, నమ్మలేక పోలే బాసలు పలికి నిన్ను నమ్మించడం గూడా నాచేత గాదు. ఏ మంటావు లక్ష్మీ?”

రెండు నిమిషాలు నిశ్శబ్దంగా గడచిపోయాయి. ఆ రెండు నిమిషాల్లో మొదట లక్ష్మి కనుగొలకుల్లో కన్నీటి ముత్యాలు నిలిచాయి. ఆ తరువాత కన్నీటిధారలు కపోలాల వెంట చారికలు కట్టాయి. పెదవులు గులాబీరేకుల్లా కరించాయి. కోకం గొంతుకను పెగల్చుకుని బయటపడింది. చెక్కి చెక్కి ఏడుస్తూ లక్ష్మి గొడవైకి ఒరిగిపోయింది.

“తప్పకాదూ! ఏడుస్తానెందుకు లక్ష్మీ?”

“నాకిదంతా ఒకలలా వుంది. కలే అయినప్పటికీ యిది కరిగి పోకుంటే చాలు!”

వై నుడ్డతో లక్ష్మి కన్నీటిని తుడుస్తూ అన్నాడు భానుమూర్తి—“ఇది కలెంగు కాంతుంది లక్ష్మీ! నిజం. నీ హృదయంలోని మార్దవానికి మల్లె, నీ మనసులోని నైర్మల్యానికి మల్లె, నీ కళ్ళల్లోని అమాయకత్వానికి మల్లె అక్షరాలా నిజం!”

* * *

“నీకోక వుద్యోగం చూచాను. తక్షణం బయల్దేరి తావలిసింది—” వచ్చింది జాబుగాడు; కేలిగ్రాము. చూడగానే బయల్దేరాడు శేషగిరి. భానుమూర్తి ప్రేమను దగ్గరకే ఎదుర్కోలు వచ్చాడు.

మిత్రులిద్దరూ చేతులు గలుపుకుని నడవసాగారు. దోవ పొడుగునా భానుమూర్తి రాజకీయాలనుగురించి, యిటీవల పత్రికల్లో వెలువడిన మంచి కథలను గురించి చెప్పకపోతున్నాడు. పల్లెటూరి నుంచి వచ్చిన శేషగిరికి ప్రతి వార్తా క్రొత్తదిగానే వుంది. కానీ మనసంతా తనకోసం భానుమూర్తి చూచిన వుద్యోగంపైన్నే అన్నమై వుండడంతో అతడు నిద్రలాంటి పరధ్యానంలో మునిగి

పోయి, తెప్పరిల్లి నప్పుడల్లా “ఒక్కో! అలాగా! అవును మరి” అన్న పూతపదాలను దొర్లిస్తూ మిత్రుడి వెంట నడుస్తున్నాడు.

“ఇదెన్నోయే శేషగిరి నా కుటిరం!” అన్నాడు భానుమూర్తి శేషగిరిని ఒక చోట ఆపి.

అది కుటిరంగాదు. భవనమే! శేషగిరి నవ్వుతూ “యింకా నడం! ఆశ్రమమనో, మఠమనో అన్నావుగావు” అన్నాడు.

“ఎంత చక్కగా పూహించావు శేషగిరి, పూర్వాశ్రమంలో యిది మఠమే! ఆ మఠంలో ఈ బైరాగి ఈగలు తోలుకుంటూ కాలం గడిచేవాడు!”

“బలే ప్రస్తుతం ఈ బైరాగి జేస్తున్న వనేమిటాభానూ కుండలో గుర్రాలుతోలడం కాదుగదా!” పకపక నవ్వుతూ శేషగిరి యింట్లో ప్రవేశించాడు.

“రాక రాక వచ్చావు. ఈరోజు శేషగిరి! నిన్నెలా సత్కరించడమో తోచడంలేదు. చాయిన్ నీకే వదిలిపెట్టున్నాను. ఏం కావాలో చెప్పుకో! ధర్మతా, కాఫీయానా, టీయా, ఒవర్చీన్నా?”

“ఒక్కానుతో చిల్లగా మంచినీళ్ళు” అంటూ శేషగిరి కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

భానుమూర్తి లోపలికి వెళ్లగానే శేషగిరి పేచిలుపైనించి ఓ పత్రిక తీశాడు. వరుసగా బొమ్మల్ని మాత్రం చూచాడు. పత్రికను యథాస్థానంలో వుంచి మరో పుస్తకం చేతికి తీసుకుని అక్కడక్కడా నాలుగు పద్యాలు చదివాడు. అప్పటికే అయిదా రుమిషాలు గడచిపోయాయి. శేషగిరి విస్తుపోయాడు. మంచి నీళ్ళ కోసం భానుమూర్తి క్రొత్తగా ఓ చేద బావి త్రవ్వడం లేదు గదా!

అతుగుల స్వడి వినిపించింది. శేషగిరి తలపైకెత్తాడు.

ఎట్టయెదుట పట్టు చీరలో లక్ష్మి.

శుదుట కుంకుమ. జడలో మల్లె పువ్వులు. మెడలో వన్నె మాయని పసుపుదారం.

లక్ష్మి చేతుల్లో వశ్యేరం. వశ్యేరం నిండుకూ పువ్వులు. పువ్వుల పైన తన చివరికథ. అన్నింటికీ పైన ఓ చిన్ని కానుక— ఊదారంగు పూట కలం.

పశ్యేరాన్నీ శేషగిరి పాదాల మ్రోలవుంచింది లక్ష్మి మోకరిల్లి “అంతా మీ దయ మేష్టరుగారూ! దీవించండి” అంది.

శేషగిరికి ఒక్క నిమిషంపాటు అనిమిషత్వం సిద్ధించింది. విప్లవీన అతడికళ్ళ ఎదుట భానుమూర్తి గృహలక్ష్మి. ఆనంద వివశిత్వంతో కనుగెప్పులు బరుచెక్కి క్రిందికి వారిపోయాయి. పండు జన్నల తళితళిలలో పరవశమై దిశాంచలాలవగకూ అలలు అలలుగా కదిలిపోతున్న పాలమున్నీరు అతిడి హృదయంలో పుయ్యాల లాగుతోంది!

సంఘంతో వ్యక్తి, వ్యక్తితో సంఘం

శ్రీ కపిల కాశీపతి

సృష్టి క్రమంగా సంఘజీవిగా పరిణమించిన మానవుడికి నాటికి నేటికీ ఒక్కటే సమస్య. తనకి తాను నివసిస్తున్న సంఘానికి వుండవలసిన పరస్పర సంబంధ బాంధవ్యాల మీమాంస. వ్యక్తి యెక్కువా, సమాజం యెక్కువా? ఇదే ప్రశ్న. కాలమాన పరిస్థితుల్ని అనుసరించి అనేకమంది అనేక జవాబులూ, సమాధానాలూ చెప్పివున్నారు. సమాజంకూడా ఆయారీతుల్లో నిర్మాణ పునర్నిర్మాణావస్థలు పొందుతూ వచ్చింది. వ్యక్తిగతంగా మానవుడికి కావలసింది ఏమిటి? మనశ్శాంతి. సామాజికంగా లోకానికి శ్రేయస్కరం ఏమిటి? అందులో నివసించే వ్యక్తికి ఏదెసుఖమో, సమాజానికికూడా అదేసుఖం. ప్రశాంతి. ఈవిధంగా వ్యక్తికి శాంతి సౌఖ్యం, సమాజానికి ప్రశాంతి సౌఖ్యం చరిత్రలో ఎప్పుడైనా ఉన్నాయో అంటే, ఇదమిథ్యమని చెప్పడం కష్టం. సత్యయుగంలో ధర్మదేవత నాలుగుపాదాలూ నడిచినప్పుడు వుండేదని వూహించాలి. ఒక సమాజంలో కొందరు వ్యక్తులకి శాంతి లభించి వుండవచ్చును. ఒకానొక ప్రాంతంలో మానవసంస్కృతి ఉచ్చస్థితిలోవున్న కాలంలో సమాజానికి సంతృప్తి, సంతోషం, శాంతి వుండివుండవచ్చును. అది మానవవిధులే ధర్మమైనకాలం అయివుండాలి. అటువంటిదే ఋషులకాలం. అటువంటిదే రామరాజ్యం. ఆధునిక చరిత్ర రీత్యా రామరాజ్యం అనేది కావ్యజగత్తులో వృత్తాంతం. అయినా మనజీశంలో అటువంటి సమాజం ఒక లక్ష్యం, ఒక ఆదర్శమూ అయినది.

ఈ కావ్యజగత్తు ప్రసాదించిన ఆదర్శానికి మనతరంలో ప్రత్యక్ష ప్రపంచంలో మనకు సంప్రాప్తించే సమస్యలకి ఏమైనా సామ్యంవున్నదా? అసలు వ్యక్తికి సంఘానికి వుండే పరస్పర సంబంధబాంధవ్యాల మీమాంసే సనాతనం, శాశ్వతం అయినప్పుడు అయీ ఆదర్శానికి సమస్యకీ సామ్యం వుండితీరుతుంది. శ్రీరామ చంద్రమూర్తికి కలిగిన ఒక సమస్య ఆధునిక ప్రపంచంలో మరో ఒక వ్యక్తికి కలిగిందా? కలిగితే రెంటి పరిష్కారంలోనూ అనుసరించిన పద్ధతులు పరిశీలించవచ్చు. శ్రీరాముడికి భార్యవిషయంలో ఒక సమస్య కలిగింది. మారువేషంలో వచ్చిన రాక్షసుడొకడు గూఢచారులు వివేకబుద్ధిగా రాముడిప్రవర్తన సరిగాలేదని చెప్పిపొడిచాడు. అన్నేళ్ళు రావణాసురుడి చెరలోవున్న భార్యని తెచ్చుకుని దేలుకుంటున్నాడు రాముడూ అన్నాడు. ఆ మాటలో దేవేరిశిలమే శింకించాడు. రాజు ప్రవర్తన విమర్శించాడు. రాముడికి సీతమ్మ శిలంలో ఏవిధమైన శింకాలేదు. కాని ఏ దీవిధంగా ఆక్షేపణ లేవదీశాడు. నిజానికి ఏదొక్కటే. తక్కిన ప్రజానీకానికి సీతమ్మ అంటే రాముడికంటేకూడా ఎక్కువ గౌరవం. ఆమాట వాళ్ళెవరన్నా వింటే నమ్మరు సరిగదా, రామరాజ్య సామాజిక శిక్షావిధానంలో

ఏటాంటే వాణ్ని చీల్చి శిండాడివుంటుంది. ఏమైనా కాకపోయినా రాజైన రాముడి కిది సమస్య. యథారాజా తథాప్రజా అన్నారు. తనప్రవర్తన సవ్యంగావుంటే ప్రజలప్రవర్తన బాగుంటుంది. అప్పుడు సమాజంలో సంతృప్తి, శాంతి వుంటాయి. తనరాణి ప్రవర్తన సరిగావుంటే రాజ్యంలో స్త్రీలంతా సరిగా ప్రవర్తిస్తారు. తనకి తనరాణికిమగ్న సంబంధబాంధవ్యాలు సరిగావుంటే రాజ్యంలో దంపతులంతా సరిగావుంటారు. ఇప్పుడు రాణికి ఈ పరోక్షునిందా దోషం కలిగింది. తాను నమ్మకు. ప్రజానీకం నమ్మకు. ఆ విషయం తనకి తెలుసును. కాని ఆ నమ్మకంతో దోషం తొలగిపోదు. నిర్దోషం అంటే ఆ పరోక్షు నిందకూడా వుండకూడదు. అది రాముడి ఆదర్శం. రామరాజ్య లక్ష్యం. ప్రజాబాహుళ్యం ఆమోదమేకాదు, సర్వ ప్రజానీకపు ఏకగ్రీవ ఆమోదంకావాలి, ఈ నిందాదోషానికి పరిష్కారం ఏమిటి? సీతని విడిచిపెట్టడం. తనకి వివిక్తమైన సంభావనాలేదు. సీత తనప్రాణం. ఆమెని విడిచిపెట్టి వుండడం కష్టం. పైగా నెలలునిండిన చూరాలు. వ్యక్తిగా తనస్వర్గం ఏమిటి? సీతెసుఖం, తనసుఖం, అంకురించబోయే తన సంతానసుఖం చూసుకుని, సీతమ్మలో దోషంలేదని ఘోషించి, కడుపులోనీళ్లు కదలకుండా హాయిగా వుండడం. మరి తానూ సీతమ్మ మామూలువ్యక్తులు మాత్రమేనా? తాను రాజా, ఆమె రాణి. వ్యక్తిగా భార్యా వియోగం తనకి బాధ. రాజుగా తనప్రవర్తనలో వ్యక్తిత్వం అడ్డు రాకూడదు. తనబాధమాత్రం తనది. తన ఋణప్రవర్తన ప్రజలది. వారికి ఆదర్శం తను. అందువల్ల రాముడు భర్తగా బాధపడుతూ, ప్రభువుగా సమాజక్షేమంకోసం సీతమ్మెల్లని అపవలకి పంపించేశాడు. ఇది మానవతని మించిపోయిన రామనీతి. అసిధారావ్రతం.

ఇటువంటిదే మరొకరాజుకి కలిగిన సమకాలిక సమస్య పరిశీలిస్తే నాటి నేటి దృక్పథాలు బోధపడతాయి. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాన్ని కొద్దికాలంపాటే పరిపాలించి, రాజ్య సన్యాసంచేసిన ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు చక్రవర్తి బ్రహ్మచారిగా సింహాసనం అధిష్టించాడు. ఆయన వివాహసమస్య వచ్చింది. ఆయన అప్పటికే సంసారం చేస్తున్న అమెరికాదేశపు వనితని ప్రేమించివున్నాడు. ఆమెకూ, ఆమె భర్తకూ విడాకులు ఇప్పించి ఆ స్త్రీరత్నాన్ని వివాహం చేసుకుంటానన్నాడు. మరొకడిభార్య మా రాజుభార్య కాకూడదు, మాకు రాణి కాకూడదు అన్నాడు బ్రిటిషు ప్రధాని, బార్క్లెయిన్. అవునన్నారు ప్రజలు. సరే, నాకు రాణి అబ్బులేదు; మీ రామెను రాణిగా అంగీకరించవద్దు; ఆమె సంతానానికి రాజ్యం ఇవ్వవద్దు; ఆమెను నేను పెళ్లి చేసుకుని, రాణిలేని రాజుగా వుంటానన్నాడు. మాకు రాణిలేని రాజు అబ్బులేదు; రాజూ, రాణి ఇద్దరూ కావాలి; వారి సంతానం రాజ్యానికి రావాలి; రాణికొని రమణిని

పెళ్లి చేసుకుంటే ఆమె వుంపుకుకత్తెతో సమానం; ఆ అవమానం మేము భరించలేము; సత్కుటుంబంలో పిల్లని చేసుకుని, సుఖంగా రాజ్యం చెయ్యిమన్నారు. నేను రాజుని సరే, ఒక వ్యక్తినికూడా. నాకు ఇష్టమూ అయిష్టమూ, ప్రేమ, ద్వేషమూ, మంచీ తెబ్బరా వున్నాయి; నేను పెళ్లి చేసుకోబోయే వనిత నా భార్యగాని ప్రజలభార్య కాదుగదా, దీంతో ప్రజలప్రమేయం ఏమిటి అన్నాడు. రాజభార్య ప్రజలభార్య కానిమాట వాస్తవమేకాని, ప్రజల భార్యమాత్రం రాజభార్య కావడానికి వీలులేదు. రాజభార్యకి రాణిగా వుండగలిగిన అర్హతలు వుండాలన్నారు. ఎడ్వర్డుకి విషమసమస్య కలిగింది. ఒకవేపు రాజ్యం, దేశం, ప్రజలు. మరొక వేపు తన ఆపేక్ష, సౌఖ్యం. ఒకటి సమాజానికి తనమీదవున్న హక్కు. ఒకటి వ్యక్తిగా తనకున్న హక్కు. ఇవి ఇల్లావుండగా తాను రాజు. తాను సామాన్యవ్యక్తి అయితే ప్రజలకి తనకి అంత తగాదా లేదు. ఎడ్వర్డు వ్యక్తిగా తన సౌఖ్యం, తన అధికారం ఎక్కువ అని నిర్ణయించుకుని, సామ్రాజ్యసన్యాసం చేశాడు. బ్రిటిషుప్రజలు వివాహితుడై సుఖంగా పిల్లలతో కాపురంచేస్తున్న అతని తమ్ముడు జార్జిని చక్రవర్తిగా పట్టంగట్టి తమ సంప్రదాయం, సంస్కృతి సంరక్షించుకున్నారు.

ఆనాడు ఒక వ్యక్తియొక్క ఉన్నత లక్ష్యాల ఆచరణకుద్దవల్ల సమాజం నిష్కల్మషమైంది. ఈనాడు ఒక సమాజం సత్ప్రవర్తన వల్ల ఒకవ్యక్తి విపరీతధర్మాచరణ అరికట్టబడి సంఘం శుద్ధి అయింది. ఆనాటి వ్యక్తి శ్రీరామచంద్రమూర్తి. ఈనాటి సమాజం బ్రిటిషు ప్రజానీకం. ఏతావతా తేలిందేమంటే, వ్యక్తి తన ధర్మం నిర్వర్తిస్తే సంఘం నిష్కల్మషంగా రూపొందుతుంది. వ్యక్తిపట్ల ధర్మాచరణ లేనిపక్షంలో సంఘం ఆవ్యక్తిని శిక్షించి ధర్మం నిలబెడుతుంది. అనగా వ్యక్తి తన ధర్మ నిర్వహణలో సంఘాన్ని దిద్దుకు రావాలి. సంఘం వ్యక్తిని శాసించి ధర్మం పరిపాలిస్తుంది. వ్యక్తికి ధర్మ విరుద్ధమైన సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ అనేది సంఘంలో వున్నంత కాలంలేదు. వ్యక్తికి సంఘానికి వుండే సంబంధం భార్యాభర్తల అనురాగంవంటిది. సంసారంలో అన్యోన్యతవల్ల సుఖం కలుగుతుంది. సంఘంలోకూడా అంతే. సంబంధబాంధవ్యాలు ఇచ్చి పుచ్చుకోవడంలో వృద్ధి అవుతాయి. వ్యక్తి సంఘానికిచ్చి, ఆ సంఘమిచ్చేవి తాను పుచ్చుకోవాలి. ఇవ్వనివాడికి పుచ్చుకునే అర్హత లేదు. ఈ ఇచ్చి పుచ్చుకోవడంలోనే మానవుడూ, మానవసంఘమూ ఉన్నత స్థితిలోకి వస్తాయి.

అయితే వ్యక్తి నిర్వర్తించవలసిన ధర్మం ఏమిటి? సమాజ ధర్మం ఏమిటి? ఈ రెంటి పరస్పరధర్మాలూ ఏమిటి? ధర్మం అనేది ఒక సిద్ధాంతంకాదు. ఒక నూత్రంకాదు. ధర్మమనేది ప్రవర్తన. ఏ ప్రవర్తనవల్ల లోకానికి సుస్థిరత్వం కలుగుతోందో అది ధర్మం. సృష్టిస్థితిలయాలు ధర్మం. సూర్యచంద్రు లుదయించి అస్తమించడం ధర్మం. లోకానికి ఏది ఆధారమో అది ధర్మం. ఏది నిలబెడుతుందో అది ధర్మం. సముద్రుడు చెలియలికట్ట కాటకుండా వుండడం ధర్మం. గ్రహాలు తమ ఆకాశ భద్రాలో క్రమంగా పరిభ్రమణయాత్ర చేస్తూవుండడం ధర్మం. భూమియొక్క అక్షరణ శక్తిని మించిన శక్తితో ఒక యంత్రం

కల్పిస్తే అది ఉపగ్రహం కావడం ధర్మం. ఇది ప్రకృతి ధర్మం. ప్రకృతిని దాటి ధర్మంలేదు. ధర్మంలేనిదే ప్రకృతి లేదు. ప్రత్యక్ష ప్రమాణంమీద ఆధారపడ్డ భౌతికశాస్త్రాలు ఈ ధర్మపరికోధన చేసి మానవుడి జొన్న త్యానికి మార్గాలు సూచిస్తున్నాయి.

ఈవిధంగా ప్రకృతిని అనుసరించి వుండే ధర్మాలు అనేకం. ప్రాణిధర్మం పుట్టడం, జీవించడం, మరణించడం. ఈ ధర్మం యావత్తు సృష్టికి వుంది. కాలమాన పరిస్థితుల్నిబట్టి వీర్పడుతూ వచ్చేది యుగధర్మం. అల్లాగే రాజధర్మం, సంఘధర్మం, వ్యక్తి ధర్మం.

శిశువు జన్మించగానే ఏడుస్తుంది. ఎందుకు? గర్భవాస పరిస్థితులకి భిన్నమైన వెలుమూ, గాలి, తాను తల్లి శరీరంనించి వేరుకావడంలో వున్న అనుభవంవల్ల కలిగిన భయంవల్ల. ఎందు కి భయం? తనకేమైనా అపాయం కలుగుతుందేమో నని. పొత్తికళ్ళలో చుట్టచెట్టి తల్లికడుపుకి చేర్చుకుని చెయ్యివేసి పూర్వపరిస్థితిలో వున్న వెన్న, సామీప్యం కలుగజేయ్యగానే పూడుకుంటుంది. ఈ భయం తగ్గినా ఏడుస్తుంది. ఎందుకు? ఆకలేసి. తల్లి వొళ్ళోవేసుకుని పాలిస్తే కలుముసుకుని, పిడికిల్సుమూసి కరుకుతుంది. ఆశిశువు ముఖంలో అప్పుడు సచ్చిదానందం గోచరిస్తుంది. ఆ తృప్తి, ఆకాంతి మహా యోగుల ముఖసీమలోగాని వుండవు. పాలిచ్చే తల్లి ముఖ వర్చస్సులో కుమారస్వామిలో కూడిన పార్వతీదేవి పరమసంతోషం గోచరిస్తుంది. పిల్లకి పాలుతాగడంలో తృప్తి, శాంతి. తల్లికి పాలివ్వడంలో తృప్తి, శాంతి. ఇది ధర్మం. ఈ భయానికి, ఆకలికి, అవిపోవడం వల్ల కలిగే శాంతికి కారణం ఏమిటి? ఆధారం ఏమిటి? ప్రతి ప్రాణి తాను జీవించాలని కోరుతుంది. ప్రయత్నిస్తుంది. ఈ కోరిక, ప్రయత్నమూకూడా ధర్మమే. అది ఒకరు చెబితే, బోధిస్తే వచ్చేదికాదు. సహజంగా ప్రాణి జన్మతోనే కలిగేది. ఇది స్వప్రాణసంరక్షణాసక్తి. ఈ ఆసక్తివల్ల సహజంగా కలిగేది తిండితిప్పలకోసం కృషి. ప్రకృతిలో అననుకూల పరిస్థితులైన జంతు, ఋతు, వాతావరణాల నించి సంరక్షణకోసం ఏర్పాటుచేసుకునే నివాసం, కట్టుకునే గుడ్డాను. ఏ యెండ కాగొడుగుపట్టి మానవుడు తనప్రాణం సంరక్షణ చేసుకుంటాడు. దీనికిగాను కొత్తిపరికరాలతో ప్రకృతిని వశం చేసుకుని అహారవృద్ధి, తదితర నివాసానుకూల వృద్ధి చేసుకుంటాడు. ప్రపంచంలో చాలావరకు పటాటోపం అంతా ఈ స్వప్రాణ సంరక్షణకోసం. వ్యక్తిమూలంగా సంఘం, దేశం. భయం, ఆకలివల్ల వ్యక్తమయే ఈ ఆసక్తి వ్యక్తి, సంఘ, దేశ, జాతిసంఘర్షణలకి యుద్ధానికి కారణం అవుతున్నది. ప్రాణికి భయంలేదు, తినడానికి కావలసినంత తిండి, కట్టుకోడానికి వస్త్రం, వుండడానికి నివాసం సమృద్ధిగా వున్నాయని తోచిననాడు, వున్ననాడు ఈ సంఘర్షణ అంతరిస్తుంది. ఈ నిత్యజీవితవసరాల సరఫరాలో హెచ్చుతగ్గులు వున్నంతకాలం భయంతప్పుడు. భయంవల్ల సంఘర్షణతప్పుడు. అదే నేటి అంతర్జాతీయ ఆర్థిక సమస్య. ఈ సమస్య పరిష్కార పద్ధతులలో కలిగిన భేదాభిప్రాయాలే నేటి వొత్తిడికి కారణం.

ప్రాణికి ఆకలితో వ్యక్తమై, ఆహారంతో తృప్తికలిగే స్వప్రాణ సంరక్షణాసక్తి ఒక్కటేకాదు. ఇంకా ఆసక్తులూ, ఆ వేకాలూ వున్నాయి. అకలిదప్పులు తీరి శరీరం చేపక్కినప్పుడు

కలిగేది స్వభావధర్మరూపం. సర్వప్రాణులతోపాటు మానవుడికి కూడా ఈ ఆస్తి ఉంది. తనజాతిని వృద్ధిచేసుకోవాలి అనే కోరిక. ఈకోరిక కామంవల్ల వ్యక్తమవుతుంది. సంభోగంవల్ల సంతృప్తి పొందుతుంది. ఫలం సంతానం, సంసారం, సంఘం. ఇది మరొక ధర్మం. కామం సృష్టిలో స్త్రీ పురుషుల్ని సంధానించే ఒకశక్తి. తల్లి తండ్రులికి సంతానం మీద వుండే వాత్సల్యం అనే ధర్మంవల్ల కలిగించే సంసారం. ఈ సంసారాల సమిష్టి సంతోషకోసం కలిగించే సంఘం. స్వభావధర్మరూపంలో మానవజాతి నిర్మించుకున్న కట్టుబాట్లే సంఘ మర్యాదలు, నీతులు. ఈ మర్యాదలు కాలమాన పరిస్థితుల్ని, అనుసరించి తదనుగుణంగా మారుతూ వుంటాయి. స్త్రీపురుషుల జనసంఖ్యననుసరించి సంసార మర్యాదలు ఏర్పాటు అవుతాయి. వివాహధర్మంకూడా అంతే. పరిణామదశలలో ఒక పురుషుడూ ఒకస్త్రీ ఒకసంసారంగా వుండడం, న్యాయం ధర్మం అని నిర్ణీతమైంది. ఒకసమాజంలో స్త్రీలు యెక్కువ పురుషులు తక్కువ వుంటే బహుభార్యాత్వం ఏర్పడే నిదర్శనలు వున్నాయి. లేనిచోట కూడా, అనాగరిక సమాజాలలోనూ, బానిసత్వ సిద్ధాంతాలు అమలులోవున్న కాలంలోనూ బహుభార్యాత్వ మున్నది. ఇది ధరించకలిగినవాడికి. కాని, అనాదినించీ ఇది దురాచారంగానే పరిగణించబడింది. పశు పక్ష్యాదులలో కూడా ఏకపత్నీవ్రతం వున్నదంటారు. సమాజమైన అనురాగంవల్లనే

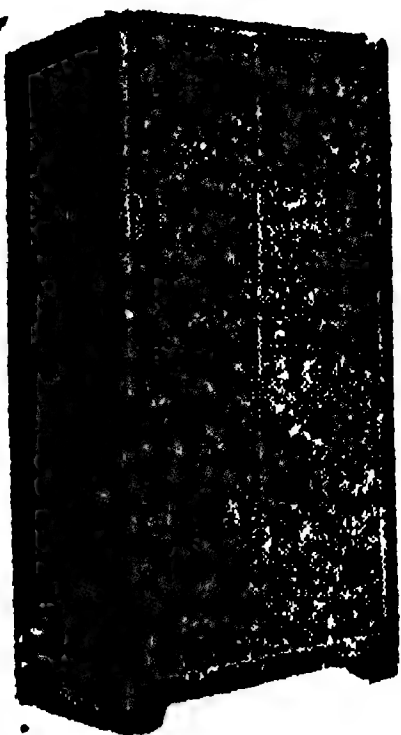
కాక, సంతాన పోషణకోసం కూడా ఏకపత్నీవ్రతం ధర్మంగా ఎంచబడుతోంది. కుటుంబం సంఘానికి వున్నది.

సమాజంలో స్త్రీల సంఖ్య ఎక్కువై పురుషులసంఖ్య తక్కువై నప్పుడు వివాహధర్మం మారుతుంది. అటువంటి సమాజాలు ఇంకా వున్నాయి. ఒకే స్త్రీని నలుగురైదుగురు వివాహం చేసుకుని, ఒకే యింట్లో, సుఖంగా కాపురం చేస్తున్నారు. భర్తలందరూ భార్యని సమానమైన అనురాగంతో చూస్తారు. భార్య భర్తలందరితోనూ అన్యోన్యంగా వుండి వారికి సేవచేస్తుంది. వారిలో అనూయ కానరాదు. కలిగిన సంతానానికి తల్లి ఒకటే. తండ్రులు నలుగురు. ఇటువంటి కుటుంబంతో కొన్నాళ్లు నివసించి వివేకానంద స్వాది విస్తుబోయాడు. ఈ వ్యవస్థ ఒక విశిష్ట ప్రయోగం అన్నాడు. ఆ దంపతులు దేవతలతో సమానులన్నాడు. సానుభూతిలేనివారికి మాత్రం ఇది విపరీతంగా కనబడుతుంది. ప్రత్యక్ష పరిస్థితుల్ని బట్టి మనోభావాలు ఏర్పాటవుతాయి. మనః ప్రకృతిని బట్టి మానవప్రవర్తన వుంటుంది. అన్యోన్యంగా వున్న కుటుంబంలో పదిహేనేలువుంటే ఆకలి తీర్చుకోడంకోసం పదిమంది తలో రొట్టి తింటారు. ఒక రొట్టి వున్నరోజున పదిమందీ అది పంచుకు తింటారు. కామేచ్ఛకూడా ఒక ఆకలి. పదిమందికి ఒకే స్త్రీ లభించిననాడు సంస్కృతిలేని వారు కొట్టుకుని చీకాకు పడతారు. ఒకస్త్రీ ఒకపురుషుడు మిగిలేదాకా కాట్లాడు కుంటూనే వుంటారు. జయించిన పురుషుణ్ణి ఆ స్త్రీ వరిస్తుంది. జంతువులలోకూడా ఇది రివాజు. కాని సంస్కృతివున్న సమాజంలో ఆ ఒక స్త్రీతోనే అన్యోన్యంగా వుంటారు. ఆయా పరిస్థితులలో ఇదీ ధర్మమే. వ్యక్తులమధ్య అది ఒక సద్దుబాటు. సమాజంలో సద్దుబాటుని మించిన ధర్మంలేదు. వ్యక్తికీ వ్యక్తికీ మధ్య, వ్యక్తికీ సమాజానీకీ మధ్య ఏర్పాటుచేసుకుంటూ వచ్చే సద్దు బాట్లే సంఘమర్యాదలు. సద్దుబాటు మానవ ధర్మం. సద్దుబాటు లేని చోట సంఘర్షణ తప్పదు. నాలుగువేళ్లూ నోట్లోకివెళ్లి తినడానికి తిండి పుష్కలంగా వున్న కాలంలో ఏకపత్నీవ్రతుడైన శ్రీరాముడి భార్యను ఎత్తుకుపోయి లోకకంటకుడైన నాడు రావణాసురుడు. జన సంఖ్య ఎక్కువై, భిన్నరాజ్యాలు ఏర్పడడ కాలంలో, భూమికోసం, కొంతవరకు స్త్రీ కోసం కూడా మారణహోమంలో మురిగిపోయారు కారవ పాండివులు. ఆహార విహారాలైన ధర్మనిర్వహణలో, ఆకలితో, కామేచ్ఛతో కొట్టుకుంటూనే వున్నారూ మానవులు. జంతు ధర్మమేగాని, సద్దుబాటు అనే మానవధర్మం గుర్తించినన్నాళ్లు ఈ సంఘర్షణ తప్పదు.

మానవుడి నైజం ఒక్క ఆకలి, కామంతోనే పరిపూర్ణమై ఆగిపోలేదు. సృష్టిలో మేధకలిగిన మానవుడు యుక్తాయుక్త విచక్షణ జ్ఞానం కలిగివున్నాడు. అదే వివేకం. తన కామభోగంలో సృష్టి రహస్యం గమనించి సౌందర్యం అనే ఒక ఆనందహేతువు అందుకున్నాడు. రచన, రాగం, రసం అనే కళాసృష్టి వీలాలు కూడా పొందించి కవిగా, గాయకుడుగా, కళాకర్తగా, చిత్ర కారుడుగా, శిల్పిగా సృష్టికర్తను సమీపించాడు. జంతు స్వభావంలోంచి వైకివచ్చి మానవత వృద్ధి చేసుకుంటూ, సంస్కృతి పొందుతూ ప్రాణికోటికి రాజైనాడు. ప్రకృతిని స్వాధీనం చేసు

ఆంధ్ర దేశపు

ఈ వరిశ్రమను ప్రోత్సహించండి.

అనేక నందరూపముల అనుభవముతో న వీ న పద్ధతులలో

- * యినుప పెట్టెలు
- * ఉక్కు బీరువాలు
- * క్యాష్ బాక్సులు
- * ఆఫీసుర్యాకులు

సరసమైన ధరలకు సకాలములో
తయారుచేసి యివ్వగలము.

ఆంధ్ర సెఫ్ కంపెనీ,

హో రూ ము:	వ య్ కు షా పు:
నరస్వతీటాకీస్ రోడ్,	మునిసిపల్ ఆఫీస్ రోడ్,
విజయవాడ-.	విజయవాడ-1.

బ్రాంచి: ప్రకాశంరోడ్, విజయవాడ-2.
శివాకమ్మన్ని యల్ కార్పొరేషన్, విజన్సిష్టిషన్ రోడ్, గుంటూరు.

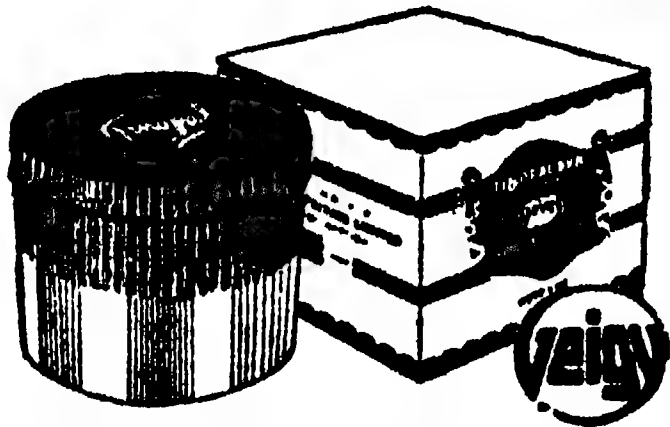
కున్నాడు. కామిగా యాత్ర ప్రారంభించి మోక్షగామిగా పరిణమించినాడు. వయసు ముదిరిననాడు, ఆకలి దప్పలు క్షీణించి, జవసత్తువలు తగ్గి, ఆహార విహారాసక్తుల ప్రేరేపణ మందగించిన సమయంలో తీరికగా కూచుని, కునికిపాటులో సింహావలోకనం చేశాడు. ఏమిటి దంతా? నే నెవరు? ఎందుకొచ్చాను? ఎక్కణ్ణించి వచ్చాను? ఎక్కడికి పోతాను? అసలు ఈ సృష్టి ఏమిటి? ఈ విధంగా ఆలోచన బయలుదేరింది. ఆ ఆలోచన తీవ్రమైంది. తపస్సుగా మారింది. ఈ యాత్రలో ఇంద్రియశక్తి నిద్రపోయింది. మేథ ఆగిపోయింది. కనుమూతలో ఒక అతీంద్రియశక్తి, చూపుగానిచూపు, వినికిడిగానివినికిడి, తెలివికందని తెలివి, సుఖంగాని సుఖం, నవ్వుగాని ఆనందం, అనుభూతి కలిగాయి. బాగ్రదవస్థలో తోటిమానవులకి వారిభాషలో తన అనుభవం బోధపర్చలేకపోయాడు. 'అదీ' అన్నాడు. 'తాను' అన్నాడు. అది లేదన్నాడు. తాను లేనన్నాడు. నువ్వు లేవన్నాడు. తన్మయత్వ మన్నాడు, సచ్చిదానంద మన్నాడు. "తత్త్వమసి" అన్నాడు. "ఓం" అన్నాడు. అంతే అన్నాడు. ఇంకా అడిగితే "మానం" అన్నాడు.

స్వప్రాణసంరక్షణాసక్తి, స్వజాత్యుద్ధరణాసక్తి వివిధంగా మానవ నైజమో, తన్నుతాను తెలుసుకోవాలనే జిజ్ఞాస, ఆత్మజ్ఞానాసక్తికూడా మానవుడి నైజమే, ధర్మమే. జంతు స్థాయిలోంచి మానవస్థాయిలోకి కలిగే ప్రాణి పరిణామానికి ఈ జిజ్ఞాసే మూలం. మానవుడిజీవితం పరిపూర్ణం కావాలి, వ్యక్తికీ, సంఘానికీ శాంతి చేకూరాలి అంటే పురుషుడికి ఈ ఆసక్తుల ఫలం లభించడానికి వీలైన సమాజనిర్మాణం కావాలి. స్వభావం, స్వధర్మం వ్యక్తికి పుష్పానికి వాసనవంటివి. ఈ వాసనకి నిద్రి ప్రసారమే. తను సుఖంగా బతికాలని ఆశించడం, తన సంసారం నిలబడాలని కోరడం, తా నెవరో తెలుసుకోవాలని ప్రయత్నించడం మానవుడి స్వభావ స్వధర్మాలు. వీటి నన్నింటినీగాని, ఏ వొక్కటినిగాని అరికట్టడానికి ప్రయత్నించి, నిరోధాలు కల్పించే సమాజం తారుమారవుతూనే వుంటుంది.

అర్థికవాదంలో పడిపోయి, అర్థికమాత్ర ప్రాధాన్యమైన వ్యవస్థే ముఖ్యమని ప్రతిపాదించి ఆ మార్గంలోనే మానవసమాజం పునర్నిర్మాణం చేయడం ఇల్లుఅలకడం మాత్రమే అవుతుంది. పండుగమాత్రంకాదు. పండుగ చేయడానికి ఇతరహంగులు అవసరం. ఆ హంగులు మానవుడి స్వధర్మం, స్వభావం గమనించి, సర్వతోముఖాభివృద్ధికి అనుకూలమైన సమాజనిర్మాణంతోగాని అమర్చుకోడానికి వీలులేదు. మానవుడు మార్క్స్ చెప్పినట్టు అన్నవస్త్రాలకోసమే జీవించడు. మానవ స్వభావంలో మార్పులు ఫ్రాయిడ్ చెప్పినట్టు కామేచ్ఛా మధ్యవాలలో కలిగే లోటుపాట్లవల్లనే కలగవు. మహాత్ముడు చెప్పినట్టు మానవుడు సర్వత్రా నీతిమీదా, అహింసమీదా, సత్యం

మీదా మాత్రమే ఆధారపడి అసిధారావ్రతం అనుసరిస్తూ నిస్సంగిగా వుండడు. ఈ ముగ్గురూ వారివారి కాలాలలో సంఘంలో వ్యాపించిన వ్యాధులకి వైద్యులవంటివారు. చావుకి పెడితేనేగాని రోగి లంఖణానికి వొప్పకోడు. వీరివీరి వాదాలు తత్త్వ లోక మానవరోగానికి మందులుమాత్రమే. సరియైన ధారకంలేకుండా మందులుకూడా పనిచేయవు. శరీరతత్వానికి అనుగుణంగా జైషధం అనుపాసం కూడా మార్చుకోవాలి. ముఖ్యంగా రోగి తన మనోదార్ధ్యంవల్ల తనని తనే బాగుచేసుకోవాలి. సమాజంలో నివసించే మానవులు సామాన్యంగా సమాజంగా వుండాలి. అందరూ మహాత్ములైనా సంఘం నిలవదు. సంఘం శరీరం వంటిది. సర్వత్రా అన్ని అవయవాలూ, మేథ, హృదయంతో సహా ఆరోగ్యంగా అభివృద్ధిపొంది నప్పుడే ఆరోగ్యవంతుడైన మనిషి అవుతాడు. ఒక్క కాలే చెయ్యో బలిసిందని అనుకుందాం. అది వ్యాధి. విపరీతవృద్ధి: బోదకాలు బలుపుకాదు. అల్లాగే బోదబుర్ర విజ్ఞానంకాదు. సంఘం అంతా సన్యసిస్తే సంసారంలేదు. సమాజ మానవవ్యక్తి సరిసమాన పురోగమనంలోనే సమాజ పురోగమనం వుంటుంది. ఈ సంపూర్ణ లక్ష్యసిద్ధికి మార్గం ధర్మార్థ కామమోక్ష చతుర్విధ పురుషార్థ సాధనం. పురుషార్థాలన్నీ సక్రమంగా, సామరస్యంతో, సమన్వయంతో సాధించాలనే ప్రయత్నం, జ్ఞానం సమాజంలో కలిగేవరకూ, లోటుపాట్లు తప్పవు, ఎగుడుదిగుళ్ళు తప్పవు. ఇదే భారతదేశం లోకానికిచ్చిన సనాతన సందేశం. ఈనాడు తానే వ్రతంగా అనుసరించవలసిన స్థితిలో వుంది. అనాటి విజ్ఞానక్షేత్రం ఆశ్రమం. ఆధ్యాత్మిక దృష్టితో శాతకప్రయోజనాలకోసం సమాజ నిర్మాణంచేసి వ్యక్తికీ, సంఘానికీ శాంతిహర్షిణకాలం. అది ఆ ఆశ్రమా లీనాటికీ ఈ ధర్మభూమిలోనూ, కర్మభూమిలోనూ వున్నాయి. అందుచేతనే ధర్మదేవత కుంటికారిమీదనైనా నడివ గలుగుతోంది.

ఈనాటి విజ్ఞానక్షేత్రం శాతకశాస్త్ర ప్రయోగశాల. శాతక దృష్ట్యై టిప్రకృతిని స్వాధీనంచేసుకుని సౌఖ్యం పొందడానికి కృషి, తిత్ఫలితాలు సంకుచితమానవుల చేతుల్లో మారణయంత్రాలుగా మారిపోయాయి. ఒకవేపు ఇహలోకస్వర్గ సృష్టికి కౌవలీసిన పరికరాలు. రెంటిమధ్యా భయంతో వాణికి పాతూ దినదినగండంగా నరాలమూట అయిపోయిన మనిషి. అశాంతి. వ్యక్తికీ, సమాజానికీ కూడా తరణోపాయం ఏమిటి? అటునించి ఆశ్రమం, ఇటునించి ప్రయోగశాల ఒకదాన్ని ఒకటి సమీపించి ఏకీకరణం కావాలి. అయేనూచనలు వున్నాయి. అవుతాయి. అప్పుడే మానవజాతికన్ను తెరుస్తుంది. మానవుడు తన్నుతాను తెలుసుకుంటాడు. తేసికన్ను తెరుస్తాడు. తనయావత్తు చైతన్యానికి మూలకారణం తెలుసుకుంటాడు. ధర్మార్థ కామమోక్ష చతుర్విధ పురుషార్థ సిద్ధికోసమే తనజీవితం అని గ్రహిస్తాడు. అప్పుడే ధర్మ దేవత మళ్ళీ నాలుగుకొళ్ళమీద నడుస్తుంది. తథాస్తు!

“జనపాఠ” బి.ఆర్. గయగి, ఎస్.ఎ. బాల్.
విల్లూర్లాండ్ వారి రిజిస్టర్డ్ ట్రేడ్ మార్క్.

“మీ కుమార్తె ..అ.. చాలా సుందరి గాక
పోవచ్చు ... కాని, అమె నా కుమారునికి
తగిన బాధ్యతని నాకు తెలుసు. ఎంతో వివేక మైన
కన్యగా, నేను గ్రహించాను...అమె తనచీరె
టినోపాల్ తో అతితెల్లగా జేసుకొన్నది.”

విశ్వింశత వాడు . సుహృద్ గయగి ప్రైవేట్ లిమిటెడ్, వాడ వారి, ఎరోడ.

పోర్ డిప్రెష్యాంటు : సుహృద్ గయగి ప్రైవేట్ లిమిటెడ్, పి.ఎ. బాక్స్ నం 985 కొంబాయి.

కొద్దిగా టినోపాల్ తెల్ల బట్టలను అన్నిటికన్నా అతి తెల్లగా జేయును

567A5-56-4-10L

మా ధవనందర్శనము

శ్రీ కొమాండూరు కృష్ణమాచార్యులు

ఉదధి సమానసైన్యముల నుద్ధతితోడ గళింద నందినీ
యుదకము లుత్తరించెను యదూద్వహుడం చనువాదరీతిగా
విదితవిశేష విత్తమును వీరుడు ధర్మజు డాలకించె దా
ముదమున గృష్ణువార్త జరముఖ్యులు దెల్పు నెఱింగియుండియున్.

శాత ఖురాభిఘాతపటుశబ్దములై హయధట్టముల్ మరు
ద్ధూతపరాగ ధూసరవిధుంతుడ సంపిహితార్క దీప్తిపా
దాతబలంబు లుద్ధత మద ప్రవిలోల మిళిందబృంద సం
స్థిత గజావళు ల్గొలువ వీరుడు ధర్మజుడేగె సోదర
ప్రవాతము తోడరాగ యదువంశవిభుం గన వైభవోన్నతిన్.

కుకురాధీశ కురూత్తమానుగతముల్ కుంభీద్రముల్ తుండముల్
ముకుళింపంగ విషాణ ఘట్టనములన్ భూమిధర ప్రక్రియన్
బ్రకట స్ఫూర్తి నెదుర్కొనె న్నిజ సుహృద్భావంబు రూపింపలే
కకలంక స్థితి నుడునెట్లు మదమత్తానేకపాసీకముల్.

కురు యాదవ ధరణీపతు
లురుముదమున గౌగలింప నుద్ధత మదముల్
కరు లప్పడు గిరులై వెన
గరిమన్ మాక్కొనియె వలిత కాండోగ్రములై.

ఆధోరణాంకుశాహతి
యూధపతుల్ మదముదక్కి యుద్ధతిమానెన్
గ్రోధాంధుల గురుశిక్షన్
సాధించుట రాజనీతి సారముగాదే!

కౌరవయాదవేశ్వరులు గాఢ భుజాపరిరంభ సంగతిన్
భూరిమహీధరంబులు సముజ్జ్వల వజ్రహతి నిర్విపక్షమై
ధామణిగులకున్న తఱిదొక్కను వైభవ ముల్లసిల్లిగా
భూరిభుజుల్ పరస్పరము బొల్పిరి పర్వతతుల్యకాయులై.

యాదవ కౌరవాంగనలు హారలతల్ బెరయంగ నొండొరున్
మోదముతో సువర్ణమయ పూర్ణఘటోపమిత స్తనైక సం
వాపముగా గవ్రంగిలులబట్ట గృశోదరముల్ విదూరమై
పేదల కైవడిదొలగ బెద్దలతో సరిపోల నేరమిన్.

దైతేయాంతకుడి ట్లవంధ్యగతి నింద్రపథముఁ జేరగా
 నేతెంచెఁ వినుడంచు దెల్పుగతి గాంతేయాగజాట్టాలక
 వ్రాతోపస్థిత భేరికా నినదముల్ ప్రాధ్మాత శంఖధ్వనుల్
 యాతాయాత జనప్రమోదకరమై యవ్వేళ మ్రోసెం గడుక.

ధీరుడు వాసుదేవుడు యుధిష్ఠిరుచేయు మఖంబుజాడగా
 గూరిమి వచ్చె వాద్యపటు ఘోషములుఁ వినవచ్చె జాతమా
 తూరకులావతంసు నని శోభనవేషవిశేష యుక్తులై
 పౌరులు సందడిం జనిరి వాహనముల్ సమకట్టివేడుక.

హరియాగమనము వినగా
 బరితోషముతోడ దేహభావము పొంగని
 బురి పట్టకున్న వెలికిం
 బురజను లరిగెదరొ యన్నబుద్ధి జనించె.

యాదవ పాండవుల్ హర్షభావంబున
 బ్రణమ సందర్శన విధులు నడపి
 వందిమాగధులు కైవారము లేయంగ
 బురి రాజవీధుల బోవుచుండ
 బటునంధ్రమంబున పౌరకాంతామణుల్
 హరిజూచువేడుక యతిశయిల్ల
 నొండొరుం బిలుచుచు నుచ్చైస్వరంబుల
 హర్మ్యతలంబుల నధివసించి
 దానవాంతకు దివ్యసౌందర్యమునకు
 హరి పరాక్రమ లీలావిహారములకు
 నచ్చెరువుపాటు భీతియు నావహిల్ల
 గన్నులున్నట్టి ఫలమిదె కంటిమనిరి.

పూతనాఘాతంబు నీతండు గావించె
 లీలతో శకటంబు గూలదన్న
 జలదముల్ వర్షింప నస్త్రరాత్రంబులు
 గోవర్ధనంబను కొండనెత్తె
 గువలయాపీడంబు కోటలుపెకలించె
 గంసాదిన్యఃకీటకముల జమరె
 గాళియనాగుని గడకాల మర్దించె
 దావాగ్ని యడరిన దాన మ్రొంగ
 రాసరన కేళిచేలిన రసికు డితడె
 యంజలినిగోరు వస్త్రాపహారి యితడె
 పార్థునకు సర్వవిధముల బంధు వితడె
 మనము గాంచితి మీతని మగువలార !

దనుజవిరోధిసైనికులు ధర్మతనూజాభటావళుల్ విభూ
షణ రచనావిశేషముల జహ్నుసుతాయమునా సమాగమం
బన ఘనరావమొప్పగ బురాంతర రాజపథానుసారులై
చనిరి సమగ్రవాహినుల సాంద్రమహారవ సంకులంబుగన్.

ఉవిద యొకర్తు మాధవుని యుజ్జ్వలరూపము జూచువేడ్కతో
నవయవముల్ ప్రమోదరథసాతిశయంబున బొంగిపోవగా
శ్రవణయుగంబు దాకెను విశాల విలోచనముల్; కుచోన్నతి
బవలెను కంచుకంబు; మణిసంక్తులు రాలెను కంకణంబులన్.

లలన యొకర్తుపాదముల లత్తుకరంగును బూయుచేటికన్
వలదని మాన్చి యేకచరణక్రమణాంకిత కుట్టిమంబునన్
గలకల నవ్వునెచ్చెలుల గానక యేగ హరార్థభాగ సం
కలిత నిజాంగవల్లియగు గౌరిమనోహరమూర్తియో యనన్.

వచ్చెను మాధవుండు కడు వైభవమొప్పగ వాని జూడగా
నెచ్చెలులార ! రండనుచు నీలనివోళనిబద్ధమూర్తియై
యచ్చరలేమవోలె నొకయంగన వోయెను పారిజాత పా
టచ్చరమూర్తి గన్గొన రటత్కటక స్ఫుట చంద్రమోధతిన్.

వేణీబంధము వీడి కుట్టిమమునన్ విజ్ఞాత సౌరభ్యమై
పాణిగ్రాహ్యము గాగనున్న నవ పుష్పస్రగ్వీశేషంబు వి
న్నాణం బొప్పగ జేత బట్ట దొక కన్యారత్న ముత్కంఠతో
జాణూర ప్రతిమల్ల విగ్రహ దిదృక్షారంభ సంరంభియై.

కన్నులదిద్ద గాటుకయు గాంచన రత్నశలాకయుం దగన్
విన్ననువొప్పబట్టి తనవెంటనె నెచ్చెలి యోర్తురాగ నా
వెన్నుని జూడబోయె నొక భీతకురంగ విశాలనేత్ర తా
గన్నున నద్దబూననొకొ ! కంసవిరోధి శరీరదీధితుల్.

భవన గవాక్షలక్ష్య పరిభావితదృష్టివిలాసయై చనన్
జనమున నీవిబంధము విశాలకటీతటసీమ నిల్వమిన్
గువలయప్రతనేత్ర నిజ కోమల పాణిపుటప్రవాళ సం
భవ నవ లోహితాంశుక విభా రమణీయత నేగ జెచ్చెరన్.

అనవ గర్భగంధమగు హాసములొప్ప గవాక్షలక్ష్య వి
న్యాస విశేషసుందర ముఖాబ్జములన్ గళ నొప్పి రా సురా
వాసముబోలు నప్పరిని బొండవలక్ష్మి యనంతరూపయై
శ్రీసఖ వేయికన్నుల విశిష్టత గన్గొనురీతి సంతయున్.

హరి జూచుక దనువెల్ల గన్నులుగ నీయబ్బాక్షి యెవ్వారినికా
జొరనీదమ్మ గవాక్షజాలకములక జూడంగదా గుబ్బయో?
అరయక గోపనితంబినీమణియొ? సత్యాకాంతయో? యంచు ము
వ్కరతక బల్కె నపత్ని నొక్కతరుణాబ్జాతాక్షి రోషంబునన్.

రమణులు పుష్పము ల్మణులు లాజలు పైగురియంగ బాండవ
ప్రమదపయోధి బాంగ యదుపార్వణచంద్రుడు వచ్చి సాత్యకి
ప్రముఖులు గొల్వ నిల్చె నొక భర్తమహాన్నత మార్మ్యసీమ సం
భ్రమమున బాండవుల్ తనదు భావములోన మెలంగుచుండగన్.

కరతల శుక్తినంపుటయుగ ప్రవికీర్ణ సలాజపుష్పయా
తరుణి మరుద్విధూత చలిత స్తనఃట్టికయై యురోజ వి
స్ఫురణము శాతకుంభమయ పూర్ణకుటద్వయిగా మురారికై
పురసతి పూర్ణకుంభముల బూని యెదుర్కొనునీతి భాసిల్కె.

హరి జూడక నిజమందిరోన్నత శిరోహర్మ్యంబు పై నెక్కి బం
గరునెమ్మేనినన ల్బయల్పడ మరుత్కల్లోల దూరాహతాం
బరయై కాంచన గారయప్టికలిత ప్రస్ఫీతకేతు ద్యుతికా
బురుణించెక భువి వైజయన్తి యనగా బూబోణి యుల్లాసిన్మై.

పరిచుంబితాంగులీ పాటలాధర దీప్తి
పరభాగముగ నవ్వె బడతి యొకతె
ఉన్నమిజైక వత్తోజ భగ్ననితంబ
యై జూచె నట నొక్కయబ్జగంధి
యాకూణితాక్షియై హరిగాంచు నొకతన్వి
గళితాంశుకము వట్టె కరతలమున
విశ్వాస సారభానిలలోల భృంగంబు
దోలునొక్కతె పాణిచాలనమున

గ్నన్తగతమానసాబ్జయై కీరవాణి
శూన్యదృష్టిని బయలు దాజూచు నొకతె
పౌరలోకైక నేత్రచకోరచంద్రు
డైనహరి యుత్సవంబాప్త నరుగు నపుడు.

(“మాఘాదము” ౫౦౬.)

పాశ్చాత్యులపై మన సంస్కృతిప్రభలు

శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తమ

కొన్ని శతాబ్దములు పోవరిపాలనములో నుండిన భారతీయులలో పలువురు స్వీయసంస్కృతిని నిరసించి పరసంస్కృతి నాశ్రయించుటలో నాశ్చర్యము లేదు. కాని పాలితజాతిగానుండి ప్రపంచములో నెట్టి గౌరవప్రపత్తులును లేక దారిద్ర్యముచే క్రుంగి, ఎట్టి తగుకుటెగుటులును లేని భారతీయుల సంస్కృతి సంప్రదాయములచేత సకలైశ్వర్య భరితమై రాజకీయాన్నత్యవిరాజితమై ఆధునిక విజ్ఞాననిలయమై భౌగభాగ్యాలవాలమై యుప్పురు పాశ్చాత్య ప్రపంచమునకు చెందిన మహామేధావులు కొంద రాకృష్టులై, ఉద్దీపితులై, ప్రభావితులై, ప్రహ్వభావముతో వాని నాశ్రయించి నారనుట మిక్కిలి యాశ్చర్యకరమైనది. ఇట్లాశ్రయించినవారిలో హెచ్చుమంది అసాధారణ మేధాసంపన్నులు; పాశ్చాత్యవిద్యా పారంగతులు. విశేషించి శీలసంపన్నులు. అట్టి యుత్తమశ్రేణికి చెందినవారిచేతమాత్రమే తెలిసికొనదగిన సంస్కృతిసంపత్తి గడిచిన రెండు శతాబ్దములలోను భారతదేశము నిలబెట్టుకొని యుండినది.

చరిత్ర కందని ప్రాచీనకాలములోను, చారిత్రక ప్రాచీన మధ్యయుగములోను భారతీయప్రభావము విరివిగా వివిధదేశముల మీదికి ప్రసరించుచునే యుండెను. మనవిష్ణుకు విచారించునది గడచిన రెండుశతాబ్దముల చరిత్రకు మాత్రమే సంబంధించినది. కొన్ని శతాబ్దముల విలీనస్థితికి పిమ్మట తిరిగి 18 వ శతాబ్దిలో సంస్కృతియు యూరపులో వ్యాపింపవడిగినది. ఈ రెండు శతాబ్దములలోను వందలకొలది పాశ్చాత్యులు, అన్ని దేశములకు చెందినవారును, సంస్కృతభాషను, సాహిత్యమును తర్కవ్యాకరణ మీ మాంసాది శాస్త్రములను, వేదములను అది యిది యన నేల గమస్త సంస్కృత వాఙ్మయమును అవలోదనముచేసి, లిఖితప్రతులను ముద్రించియు, వానికి పీఠికలను వ్రాసియు, గ్రంథముల, గ్రంథ కర్తల కాలాదులనుగూర్చి విమర్శించియు, అనువాదములను గావించియు, శతవిధములుగా బహువిపులమైన కృషిని సాగించిరి. ఆ కృషినంతను కొడు సరికదా యిందు కొంతభాగమునుగూడ నిచట నిరూపించుట కవకాశములేదు. సామాన్యకౌరముగా భారతీయ సంస్కృతిచే ఉద్దీపితులై, ప్రభావితులైన కొందరు పాశ్చాత్యులు ముఖ్యముగా స్మరణార్హులగుటచే వారి ప్రశంస యిట గావింపబడుచున్నది. ఈ వ్యాసమునందు పేర్కొనబడువారు కొందరు సంస్కృతములో మహా విద్వాంసులు; కొందరు సామాన్యజ్ఞానము గలవారు; కొలదిమంది సంస్కృతజ్ఞానము లేనివారే యైనను సంస్కృతములో చాలకాలము కృషిచేసిన యితరులకంటె హెచ్చుగా భారతీయ సంస్కృతికల్ల ప్రభావితులైనవారు.

మా నిర్మమం ల్లరు

పాశ్చాత్య సాంస్కృతికు లెల్లరిలోను శిఖామణియనదగిన వాడు మాకుముల్లరు. యావజ్జీవము సంస్కృతిపాహిత్యములో

కృషిచేసినవారు చాలమంది కలగు; కాని యాననవారి అనందపాత వశ్యముతో భారతీయ సంస్కృతిని గ్రోలినవారరుదు. ఈయన 1823 లో జర్మనీలో జన్మించి లీప్ జిగ్ విశ్వవిద్యాలయములో సంస్కృతమును నేర్చెను. పిమ్మట విశ్వవిఖ్యాతుడైన ప్రొఫెసర్ బావ్ వద్ద బెర్లిన్ విశ్వవిద్యాలయములో భాషా సాదృశ్యశాస్త్రము నగ్యయనము చేసెను. తరువాత పారిస్ పట్టణమున బెండెనెస్టాలో గాఢమైన కృషిచేసెను. 1848 లో నాతడు అక్సఫర్డ్ విశ్వవిద్యాలయములో అచార్యుడుగా చేరెను. 1846 నుండి 1900 సంవత్సరమువరకు 54 సంవత్సరములు ఇంగ్లండులోనే యుండెను.

మాకు ముల్లరు రచించిన గ్రంథములలో ముఖ్యముగా పేర్కొనదగినవి: The Six Systems of Indian Philosophy, India: What Can it Teach Us?, Comparative Mythology, Gifford Lectures. The Savage, History of Ancient Sanskrit Literature మున్నగునవి. ఇందు India: What Can it Teach Us అను గ్రంథము భారతదేశ పరిపాలకులుగా రాదలచి లండనులో వి. సి. యస్. పరీక్షకు బెక్కు విద్యార్థులకు ఉపన్యాసరూపముగా మొట్టమొదట మాకుముల్లరుచే బోధింపబడినది. తరువాత చాల సంవత్సరములు ఆ పరీక్షకు విది పాఠ్యగ్రంథముగా నుండెను.

మాకుముల్లరు సంపాదకత్వమున వెలువడిన బహు గ్రంథములలో ఋగ్వేద సాయణభాష్య మొకటి. దీని ప్రచురణమునకు విజయనగరాధీశ్వరులు శ్రీ అనందగజపతి మహారాజు ధనము నొసగిరి. Sacred Books of the East Series అను గ్రంథములకు తెల కొల్పి మాకుముల్లరు ప్రచురించిన 51 గ్రంథములు భారతీయవిజ్ఞానము ప్రపంచములో వ్యాపించుటకు మిక్కిలి తోడ్పడినవి. ఇంతదీర్ఘ కాలము సంస్కృతవాఙ్మయములో కృషి చేసి యిన్ని గ్రంథములను ప్రచురించిన పాశ్చాత్యులగుదు; ఈరెండు విషయములలో నీయనకు దాపుననున్నవారుకూడ భారతదేశముపట్ల భక్తిప్రపత్తులను గల్గియుండుటలో నీయనకు చాలరు.

యూరపుఖండములో మాకుముల్లరుకుండిన భారతి నిగవ మానము; రాజకుటుంబములలోకూడ నీయనకు విశేషగౌరవ ముండెను. అన్నింటికిని తగిన శీలసంపత్తి గలవాడుగుటచే పాశ్చాత్య సాంస్కృతికులలో నీయన స్థాన మద్వితీయము.

సంస్కృతములో నవ్యుపన్యాసు శ్లోకములను వ్రాయుట యాయనకు విలాసముగానుండెను. ఈ క్రింది శ్లోక మాయన గ్రంథములో ప్రారంభపుటలలో నొకచోట విడిగా ముద్రింపబడినది. ఇది యాయన రచించినదేయని తోచినది. ఇది సంస్కృత వాఙ్మయములో నేగ్రంథములోకాని. చాటువుగాకాని తాను

చూచినారా యని నే ననేకపండితుల నడిగితిని; ఎవ్వరునూ చూడ లేదనిరి. కావున నిది మాకు ముల్లరు రచితమేనని నేను భావించు చున్నాను. పత్రికాముఖమునకూడ నీయంశమును వెల్లడించుచో నీ క్లోక మెచటనైన పూర్వమే యుండియున్నచో విజ్ఞానాసంగతిని తెలుపుదురను నూహతో నా క్లోకము నిట నుదాహరించుచున్నాను.

సుకృతం నకృతం కించిద్భుక్త్యుతం బహుశః కృతం !

నజానే జానకీ జానే తవాహ్వనే కిము తరమ్ ?

ఈ క్లోకము బహు లలితములైన పదములతో భక్తిరసభరితమై శ్రీరామచంద్రుని సంబోధించుచున్నది.

మాకు ముల్లరు తన పేరును “మాక్షమాలర భట్ట” అనికూడ వ్రాసికొను చుండెను. తాను ఆకుఫర్ద్ వాసి యగుటచే “గోతీర్ధవాసీ” యని తన్నుగూర్చి చెప్పుకొనుచుండెను. (ox = గో, Ford = తీర్ధ = రేవు.)

హంసకు పద్యవనములో సంచరించుట యెట్లు విలాసమో మాకు ముల్లరుకు సంస్కృతవాఙ్మయములో విహరించుట యంత వ్యసనము. భారతదేశవిజ్ఞానముపై నింత భక్తిగలవాడగుటచే నొక్క సారి ప్రత్యక్షముగా భారతదేశమును దర్శింపవలయునని కొందరు భారతీయమిత్రు లాయనను కోరిరి. ఆయన వారి కిట్లు సమాధానము వ్రాసెను : “వేదములను, ఉపనిషత్తులను, ధర్మగ్రంథములను, రామాయణ మహాభారతాదులను నిరంతరము నేను మననము చేయుచుండుటచే నా హృదయము ప్రాచీన భారతీయవిజ్ఞాన వాతావరణముచే నుత్తేజితమై యున్నది. ఉపనిషత్తుల ఉన్నత సందేశము, కణ్వాశ్రమ మనోహరదృశ్యము మున్నగువాని స్మరణచే నేను నా మనస్సులో నెలకొల్పుకొన్న భారతదేశములో నేయుండి ప్రాణము కదలదలచినాను; కాని యిటీవల ఆధ్యాత్మికసాభాగ్యమును కోల్పోయి, పాశ్చాత్యులపద్ధతులలోనికే మారిపోవుచున్న ప్రజలతోకూడిన భారతదేశమునుచూచి యా స్మరణతో ప్రాణము వీడుట నా కిష్టములేదు.” భారతీయ సంస్కృతికి పాశ్చాత్యుడు చేయుగల తోహారు దీనినిమించి యుండజాలదు.

ప్రపంచములో భారతీయవిజ్ఞానమునకు నిరుపమస్థానము గలదను భావమును మాకు ముల్లరీ క్రిందివాక్యములలో తెలిపి యున్నాడు :

“ప్రపంచములోనికెల్ల ప్రకృతిజీవత యొనగగల యైశ్వర్యమును, శక్తిని, సౌందర్యమును పరిపూర్ణముగా గల్గియున్న దేశము నవ్వేషింపవలసియున్నచో, భూతలస్వర్గమేయని చెప్పదగిన ప్రదేశములను గొన్నింటిని గల్గియున్న దేశ మెద్దియో నేను చెప్పవలసి యున్నచో, భారతదేశమునే నిర్దేశింపగలను. ఏ ప్రదేశములో మానవుడు తన ఉత్తమశక్తులను కొన్నింటిని పరిపూర్ణముగా వికసింప చేసికొనెనో, ఘనతమములైన మానవ జీవితసమస్యలపై లోతైన విచారముచేసి ‘పేల్లో, క్యంట్’ మున్నగువారి గ్రంథముల నభ్యయనము చేసినవారుకూడ గ్రహించుకొనవలసిన పరిష్కారములను కనుగొనెనో చెప్పవలసినదని నన్నడుగుచో నేను భారతదేశమునే చూపింపవలసియుండును. గ్రీకు, రోమను భావములచే పోషింపబడిన యూరపువాసులమగు మనమును, సెమిటిక్ యూదుజాతీయులను

ఆంతరంగికప్రకృతిని లోపరహితముచేసికొని, వికారమును విశ్వజనీనమును, ఇంతకంటె మానవార్థమును గావించుకొనుటకును, జీవితము నైహికముకొఱకేకాక యమరత్వముకొఱకుగూడ పరిణమింపచేసికొనుటకును సహాయపడగల సారస్వత మెక్కడనున్నదని మీరు నన్నడుగుతోకూడ నేను భారతదేశమునే చూపింపవలసి యుండును.

“మానవజాతియొక్క మనస్సునకు సంబంధించిన యే విషయమును నీవు ప్రత్యేకముగా పరిశీలించుటకు పూనుకొనినను—భాష, మతము, పురాణగాథలు, తత్త్వశాస్త్రము, ధర్మశాస్త్రము, ఆచారములు, ప్రాచీనకళలు, ప్రాచీన విజ్ఞానము—అనువానిలో నే విషయమును నీవు పరిశీలింపజూచినను భారతదేశమునకే వెళ్ళి వలసియుండును. నీ కిష్టమైనను కాకపోయిననుగూడ నక్కడకే వెళ్ళి వలసియుండును. ఎందువలననగా మానవజాతిచరిత్రలో మిక్కిలి విలువగల్గినట్టియు, మిక్కిలి ప్రబోధకమైనట్టియు సామగ్రి భారతదేశములో మాత్రమే నిక్షిప్తమైయున్నది.”

బహుగ్రంథరచన ప్రచురణములచే ప్రపంచములో ప్రాచీన భారతీయవిజ్ఞాన వ్యాప్తికి కృషిచేయుటయేకాక అనందపారవశ్యముతో వైరీతిగా భారతీయసంస్కృతికి జేజేలుపట్టిన మహాపుగుషుని భారతీయులు తమలో నొకనిగా భావించుటకొనుటయేకాక తమకు స్ఫూర్తిదాయకునిగాకూడ నెంచుకొని ధీరీపట్టణమున నీ సంవత్సరములోనే “మాకు ముల్లరు హాస్” అను వైజ్ఞానికమందిరమును నెలకొల్పుకొన్నారనుటతో నాశ్చర్యములేదు.

స్వామి వివేకానంద లండనుపట్టణమున మాకు ముల్లరు కతిథిగా నుండెను. ఆ విద్వాంసుని నిర్మల నిరాడంబర జీవితమును, భారతీయదర్శాచరణ రక్తిని వర్ణించుచు స్వామిజీ ముల్లరుదంపతుల గృహము అరుంధతీ వసిష్ఠుల యాశ్రమమును తలపించెనని వ్రాసి యున్నారు.

డాక్టర్ ఆనీవి సెంట్

పూర్వజన్మలో తాను భారతదేశమున క్షత్రియపాధిగో నుంటిననియు, రాబోవుజన్మలో బ్రాహ్మణోపాధిని ధరింతుననియు చెప్పిన పాశ్చాత్యవనిత ఆనీవి సెంట్.

ఈమె రచించిన భగవద్గీతాంగ్గానువాదము పాశ్చాత్య విద్వాధికుల నెక్కువగా నాకర్షించినది. భారతీయ సంస్కృతికి చెందిన బహువిషయములమీద నీమె పరిశోధనగావించుటయేగాక బహుగ్రంథములను, వ్యాసములను రచించినది. ఈమె యారితేరిన రచయిత్రి; ఉపన్యాసకురాలుగా అసమానమైనఖ్యాతిని సంపాదించినది. ప్రపంచములోని ఆంగ్ల భాషావక్తలలో మొదటిసంఖ్యగైదుగురిలో నీమె యొకరే.

సుమారు 40 సంవత్సరముల వయస్సునకు నీమె భారతదేశమునకు వచ్చి యిచ్చటనే స్థిరపడిపోయెను. భారతదేశమునకు వచ్చుటకుపూర్వమే యీమెకు ఆంతర్జాతీయఖ్యాతి యుండెను. ఐర్లండు స్వాతంత్ర్యము నిమిత్తమై యుద్దయము నడిపినవారిలో నీమె యొక ప్రముఖురాలు. దివ్యజ్ఞానసమాజమున అద్వితీయస్థానము కలంకరించి సర్వఖండములయందును నీమె పూజింపబడుచుండెను.

ఇట్టి జగత్ప్రసిద్ధురాలు, విద్యాధికురాలు, బహుసద్గుణసామర్థ్య విరాజితురాలు భారతదేశములో స్థిరపడి పాశ్చాత్యదేశమును విడిచి, భారతీయజీవము ధరించి, క్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాస పతనములోను దాని మహత్వమును వెల్లడించుటలోను విశేషకాలము గడపుచు, వర్ణాశ్రమధర్మములను సమర్థించుచు, కర్మపునర్జన్మసిద్ధాంతములు సత్యములని ప్రపంచమునకు చాటుచు, హిందువుల ఆచారములు ఆధునిక విజ్ఞానమునకు (సైన్సుకు) అనుకూలములుమాత్రమేకాక అతీతములని కూడ నిరూపించుచు నిర్విరామమైన ప్రచారమును వేదికలమీదను, పత్రికలలోను, గ్రంథరచనవలనను చేయుటవలన శతాబ్దములుగా పరప్రభుత్వముచేతను, పరసంస్కృతి ప్రభావముచేతను అభిహతులై ఆత్మగౌరవమును కోల్పోయి నిరాశులై నిస్పృహులైన భారతీయులకు ఆత్మగౌరవము, జాతీయవిజ్ఞానప్రత్యయము పెరుగజొచ్చెను. హిందూసంస్కృతి పునరుజ్జీవనోద్యమము భారతదేశమందలి యన్ని ప్రాంతములలోను బయలుదేరెను. కొంతకాలము కాశీలోను, చాలకాలము మద్రాసులోను నీమె నివసించుటచే నా ప్రాంతములలో నీమె ప్రభావము హెచ్చుగా పడెను. ఆమె స్వరాజ్యోద్యమములో కూడ ప్రముఖనాయకురాలై 1917 లో కలకత్తాలో జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభకు అధ్యక్షురాలుగా నుండెను. ప్రపంచములోను భారతదేశములోను సంతఖ్యాతినిపొందిన వ్యక్తి ప్రచారము చేయుటవలన భారత సంస్కృతికి ఆధునికులలో గలిగినంత యాదరము మరొక రీతిగా కలిగియుండెడిదికాదు.

అయితేందులో జన్మించిన యామెకీ జన్మలో భారతీయ సంస్కృతితో సంబంధముగలుగుట కీ క్రిందిసంఘటనము కారణమాయెను. ఈమెకు రెండు సంవత్సరముల కుమార్తె యుండెను. ఆ బాలిక రోగముతో అపరిమితబాధ పడుచుండగా “భగవంతుడింత క్రూరుడా? ఏ దోషము చేసినదని యీ పిల్ల నిట్లు బాధపెట్టుచున్నాడు?” అని యామె చింతించి దాని సమాధానమునకై వివిధమతముల గ్రంథములను చదివెను. ఎక్కడను సమాధానము లభింపలేదు. తుదకు హిందూగ్రంథములలో సమాధానము దొరికెను. ఈ పిల్ల యేదియో చేయుటవలననే యీ బాధ వచ్చినదనియు, పూర్వకర్మలేకుండ అనుభవము రాదనియు, అకృతా భ్యాగముయు యుక్తి విరుద్ధమనియు, ఈ దేహములోనికి వచ్చుటకు పూర్వ మీ బాలిక చేసికొన్న కర్మనే యిప్పుడు అనుభవించుచున్నదనియు, నీమెకు స్పష్టముగా తెలిసెను. ఇదివరకు చేయబడిన దిబ్బడనుభవింపబడునటే ఇప్పుడు చేసినది ముందనుభవింపబడుననియు, కృతప్రణాళిమనునది తర్కవిరుద్ధమనియు నీమె హిందూశాస్త్రములవలన తెలిసికొని సంతృప్తి చెందుటయేకాక యామె కదివరకుండిన నాస్తిక్యముకూడా వాయెను. దేహములు వశించి క్రొత్తవి వచ్చుచున్నను దేహాంతర్గతుడైన జీవుడు మారకుండుటచే కర్మచేసికొనువాడే అనుభవించుననియు, దీనివలన ఈశ్వరునకు నైర్దుగ్ధ వైషమ్యదోషములు నివారితములగుననియు నీమె గ్రహించి కర్మ, కర్మఫల సిద్ధాంతమును, జన్మాంతర సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించిన హిందూమతముమాత్రమే ఆధునిక విజ్ఞానసంపన్నులకు సంతృప్తిదీనియగల్గినదని లోకమునకు చాటెను.

హిందూపురాణములలోని లోకాంతరములనుగూర్చిన వర్ణన అనుకూడ చాక్కరు విసెంటు సమర్థించెను. తాను నూత్నశరీరముతో

మానవుని బాధ....

కుష్ఠరోగము

కుష్ఠము భయంకరమైన వ్యాధియని చాలా కాలముగా ప్రపంచ మెరిగినది. విశేష సంబంధ అనుభవము వల్లనే అంటు వ్యాధి అనవచ్చును. అది మెల్లగా ప్రబలుచున్నది. మంచి యోచనలో చక్కని జౌషణమువల్ల వాటిని ఖండించవచ్చును.

ఈ వ్యాధియొక్క మొదటి అనవాలు దేహమందు ముఖ్యముగా చెవులపై ఏర్పడును. చిన్నచిన్న కురుపులు లేక పొడలు, ఇవి ముక్కునందును, మోచేతియందును, తొడలలోను యేర్పడును. పిదప దేహమంతయు నల్లుకొనును. కురుపులు పెద్ద పుండుగా మారును. కుష్ఠము నరములనుకూడా పీడించును. అంగువల్ల నరములు ఆ వ్యాధికి లోనై తన శక్తిని పోగొట్టుకొనును. పొడుపు బాధ కూడా యేర్పడవచ్చును.

చర్మసంబంధము :—దేహముపై ఎర్రని వర్ణముగల పొడలు, దగ్దులు యేర్పడుట, పొడుపు, బాధ, గజ్జ, మొదలైనవి. నరములసంబంధము—పొడలుగల చోట్లలో తిమరు కలుగుట, గుర్ర నీరు సర్వ అవయవములందు వ్యాపించి రక్తమునందు కలిసి మత్తు కలుగజేయుట, నూదితో పొడిచినను బాధ కనబడుతుండుట, చేతి వ్రేలు ముడుచుకొనుట, ముక్కు బంధనములు మొదలైనవి. అస్థి సంబంధము—పొడమునందు పల్లపు పుండు యేర్పడుట, కాలు చేతులు వ్రేళ్లు తగ్గుట, చూచువారికి విసుగు జెందునట్లు మరికొన్ని బాధలు యుండును.

కుష్ఠమునకు అనేక జౌషణములు తయారు చేయడమైనది. ఇంకను తయారు చేయుటకు ప్రయాసపడుచున్నాము. పూర్వముననే హిందూదేశమున మాత్రము సిద్ధ ఆయుర్వేద భాగమున కుష్ఠరోగమునకు జౌషణము కనిపెట్టబడి జయమునొసంగుచు వచ్చుచున్నది. వీట్లలో మాయొక్క “మేల్ మాయిల్ మందు” మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనదినుట ప్రపంచమునకు విశేషమే. ఏలయన, చాలా పశ్చిమదేశాల్లో పూర్తిగా కుష్ఠరోగ నివారణమునకు వేనిని ప్రధానముగా వాడుచున్నాగో అటువంటి శ్రేష్ఠమైన మూలికలు వగైరాలలో సిద్ధ ఆయుర్వేదభాగముననుసరించి మాయొక్క “మేల్ మాయిల్ మందు” తయారుచేయబడుచున్నది. ఈకఠినవ్యాధి వల్ల బాధపడు మానవులు మా “మేల్ మాయిల్ మందు”ను సేవించి బాగుపడి భగవత్ కృపకు పాత్రులగుదురుగాక.

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి

మేల్ మాయిల్ మందు

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్ఠరోగ నివారిణి.

—వివరముల వ్రాయండి:—

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్య అండ్ సన్స్

5/22-మేల్ మాయిల్, (నయా) కాటాడి. (N.A. Dt.)

పోయి లోకాంతరములకు చూచితినియు, పాపపుణ్యములకు భలమును కొంత లోకాంతరములలోను కొంత జన్మాంతరములలోను అనుభవింపవలసి యుండుననియు, నీమె చెప్పుచుండెను.

ప్రపంచములోని యే యితర భాగములోకంటె భారతదేశములో హెచ్చువ్యాప్తిలోనున్న కాకాహారము మానవ వాగరక తాన్నత్యమునకు నూచకమని డాక్టర్ బిసెంటు తరచుగా చెప్పుచుండెను. అహింసా నియమములో కాకాహారనియమము అనివార్యమైన భాగమని యామె బోధించెను. ఆమె బోధనపద్ధతియే విలక్షణముగా నుండెను. ఆహారముకొరకు జంతువులను హింసించుట యెంతదోషమో తెలుపుటకై యామె తన యనుభవములోని యీ క్రింది యంశములు తెలియజేసినది:

“న్యూయార్కు పట్టణములో మాంసముకొరకై చేయబడు వంత జంతుహింస మరి యే పట్టణములోను జరుగదు. నే నొకసారి బ్రెయినులో న్యూయార్కున కేగుచుండగా బండి నగరమును సమీపించి క్రమముగా కాఖానగరములలో (Suburbs) ప్రయాణము సాగించుచున్నను నేను నగర మెంతయో దూరమున నున్నదను అభిప్రాయములో నుంటిని. ఇంతలో హింసావాతావరణము నాకు పొడగట్టినది. ప్రాణములను కోల్పోవు జంతువుల దుఃఖతరంగములు వాతావరణములో నాకు పొడగట్టినవి. ఆప్పుడే న్యూయార్కు వచ్చినదా యని నేను చూడగా రైలు న్యూయార్కులో చాల దూరము వచ్చియున్నది.”

మంత్రోచ్ఛారణమువలన అలౌకికశక్తి పుట్టుననియు, పూజలలోను వివాహోదయములలోను హిందువు లుపయోగించు మంత్రములలోని అర్థమును ఇతరపదములతో చెల్లడించి కర్మకలాపము నాచరించు కొనుచో సంపూర్ణప్రయోజనముండదనియు కూడ నీమె స్పష్టముగా ప్రతిపాదించి మంత్రాక్షరములయొక్కయు వీ జాక్షరములయొక్కయు మహిమను చాటెను.

సాధారణముగా భారతీయ సంస్కృతిని ప్రశంసించువారు నూలాకారముగా సంస్కృతిని పరామర్శింతురకాని లేకలేకములలోనికి వెళ్ళి సర్వతోముఖమైన సారమును ఆస్వాదింపరు. డాక్టరు బిసెంటుయొక్క భారతీయ సంస్కృతి పర్యాలోచనము సమగ్రమైనది.

మ ను అ్యా మ క

స్విడ్జర్లండులోని జూరిచ్ పట్టణమున ఇండో జర్మనిక్ భాషలోను, సంస్కృతములోను ఆచార్యుడుగా కొలదికాలము క్రిందటి వరకును (బహుశః నేటికినికూడ) ఉన్న మనుల్యామక అను నాతడు పూర్వజన్మలోనే భారతీయసంస్కారమును గల్గియుండెనా యనిపించును. అతడు తన కుమార్తెకు సీతాయని పేరు పెట్టినాడు! అతనిపేరు అన్నింటికంటె ఆశ్చర్యమైనది. హిందూ ధర్మశాస్త్రకారుడైన మనువుయొక్క పేరే యాతనిది! అతని తండ్రి ఎర్స్ట్ ల్యామక గొప్ప సంస్కృతవిద్వాంసుడు; జైనసాహిత్య పండితుడు. ఈ తండ్రికొడుకులు భారతీయవాతావరణమునే స్విడ్జర్లండులో సృష్టించుకొనిరి. ఈవాతావరణ మచట మరి కొందరిపైకూడ విశేషప్రభావమును గల్గించినది. యునైటెడ్

నేషన్స్ సంస్థలో పనిచేయుచు గణ్యతనుగాంచియున్న జీకా హార్బర్ట్ అట్టివారిలో నొకడు. అతడు హిందూమతాచారములను కూడ పాటించును; గణేశుని పూజించును. సంస్కృతసాహిత్యము మీద 150 గ్రంథములను రచించెను. అందు చివరిది హిందూ పురాణములను గూర్చినది.

ఎ డ్విన్ ఆర్నాల్డ్

ఆంగ్ల పద్యకవితుకు కాళ్యతాలంకారములై, ప్రపంచములో ఆంగ్ల భాష నెరిగిన యెల్లరకును భారతీయసంస్కృతిని తెలుపగల్గిన రెండు మహాకావ్యములను రచించినవాడు షర్ ఎడ్విన్ ఆర్నాల్డ్. ఈయన మధురాతి మధురమై ఆంగ్ల పద్యములలోనికి Song Celestial అను పేర భగవద్గీత ననువదించెను; అట్లే Light of Asia అను పేర బుద్ధచరిత్రను రచించెను; ఇంకను ఎన్నియో గ్రంథములను రచించెను. ఈయన పూనా డెక్కన్ కాలేజికి ప్రిన్సిపాలుగానుండెను. 1857 నాటిమ్యూటిసిలో భయభ్రాంతుడైన భారతీయుల కీయన చాల సహాయముచేసెను. భారతీయుల విశాలహృదయమును దయామయత్వమును ఈయన బహుస్థలములలో కొనియాడెను; దానికి కారణ మియనలోకూడ నాగుణములు మిక్కుటముగా నుండుటయే. భారతీయుల కళాదృష్టి నీయన హెచ్చుగా ప్రశంసించెను. భారతీయ పతివ్రతామల్లుల చరిత్రలను ఆంగ్లములో రచించెను. ఈయన యనేక విధముల భారతీయాచారములనే యనుసరించెను. 1904 లో నీయన లండనులో చనిపోయెను. ఈయన వెల్లడించియున్న కొరిక ననుసరించి యీయన మృతదేహమునకు అగ్ని సంస్కారము చేయబడెను.

రల్ఫ్ టి. హెచ్. గ్రిఫిత్

గ్రిఫిత్ ఆక్స్ ఫర్డ్ లో ప్రొఫెసర్ విల్సన్ వద్ద సంస్కృతము నేర్చెను. కాశీలోని క్వీన్ మేరీ కాలేజిలో 20 సంవత్సరములు ప్రిన్సిపాలుగా పనిచేసెను. తరువాత సంయుక్త రాష్ట్రములలో (నేటి ఉత్తరప్రదేశ్ లో) విద్యాకాఖ డైరెక్టరుగా పనిచేసి 1885 లో విక్రాంతి తీసికొనెను. ఈతడు రామాయణ మహాభారతాది గ్రంథములలోని భాగములకును, ఋగ్వేద యజుర్వేదమంత్రములకును ఆంగ్ల పద్యానువాదము గావించెను. ఈయన వస్త్రధారణములోను, కేశఖండనములోను కాశీపండితుల యాచారము నవలంబించుచుండెను. జీవితమంతయు హిందూమతగ్రంథ పరిశోధనములోనే గడిపెను.

సర్ థామస్ మన్రో

కొందరు పాశ్చాత్యులు గ్రంథపఠనముద్వారా భారతీయ సంస్కృతి నలవఱచుకొనగా మరికొందరు భారతీయప్రకృతితోనే జన్మించిరి. ఇట్టివారిలో సర్ థామస్ మన్రో యొకడు. ఈ యాంగ్లేయుడు ఈస్టిండియా కంపెనీ దినములలో మద్రాసురాష్ట్రములో సర్పరిపాలకుడుగా ప్రజల యాదరమును పొందినవాడు. ఈయన పుణ్యక్షేత్రములకేగి భక్తితో హిందూదేవతల వారాధించెడివాడు. దేవాలయప్రవేశము పొందదగనివాడగుటచే దూరమున నేయుండి ననుస్మరించుటయేకాక యితర దేవోపచారములనుకూడ గావించెడి

వాడు. కడపజిల్లాలో పాపట్టునదియొడ్డుననున్న వాయంపల్లి గండి లోని ఆంజనేయస్వామియాలయమున కొయన కొన్ని దానములు చేసెను; ఇంకను విన్నో యాలయములకుకూడ చేసెను. ప్రజలీయనను మాంసవ్యవహారముతో వ్యవహరించుచుండిరి. ఈతడు స్వయముగా కూడ నా పేరును వాడుకొనుచుండెను.

సామాన్యముగా మానవులదృష్టికి కన్నట్టనివస్తువులు మన్రో దృష్టికి కన్నట్టుచుండెను. ఒకసారి యాయన వెల్లూరు సమీపములో గుట్టముపై నేగుచుండగా నేదో పెద్దజంతువు వచ్చి గుట్టమువారిది కురుకుచున్నట్లాతనికి కన్నట్టెను. ఆ సంగతి వాతడు తన ప్రక్కనే వచ్చుచున్నవారితో చెప్పెను. వారి కొజంతువు కన్నట్టలేదు. ఉత్తర తూణములోనే వెత్తురు దేహమునుండి స్రవించగా గుట్టము క్రిందపడి చనిపోయెను. అంతి మన్రో “అదిగో ఆ జంతువు కొట్టి పోవుచున్నది” అనెను. అప్పుడుకూడ వారి కొజంతువు కన్నట్టలేదు. ఇట్టి భారీకాతీత దృష్టిని మన్రో అనేక సందర్భములలో కన్నట్టచెను. ఒకనా డీతడు సముద్రపుటొడ్డున కట్టించుకొని వెదుట రత్నములు కన్నట్టెను. అవి తనతోనున్న యితరులకు కన్నట్టలేదు. తనకు మృత్యువు కొలది దినములలో నున్నదని ఈతడు దీనివలన గ్రహించెను. అట్లే జరిగెను. ఇట్టి యశోకేశవు లాయన కపారముగా నుండెను. హిందూ దేవాలయములవద్దకూడ నాయనకు విచిత్రానుభవములు కలుచుండెను.

సోదరి నివేదిత

సోదరి నివేదిత వివేకానందస్వామి శిష్యురాలుగా భారతదేశ మనకు వచ్చి యిచ్చట స్థిరపడిపోయెను. 1867 లో ఇంగ్లండులో జన్మించి 1911 లో వంగరాష్ట్రములోని డార్జిలింగ్ లో నీమే మరణించెను. ఈమె భారతీయచారముల ననుసరించుటలో నించు మించు ఆసీబినెంటుకోవకు చెందినది. ఆదిలో నీమే పేరు మిస్ మార్గరెట్ నోబెల్. పేరును, వేషమునుకూడ నీమే మార్చుకొనెను. భారతీయ జీవితమునుగురించి The Web of Indian Life, Cradle Tales of Hinduism మున్నగు గ్రంథముల నీమే రచించెను. భారతీయుల బాహ్యచారములనే కాక పరమేశ్వరో పాసపాసనామార్గములనుకూడ నీమే యనుసరించెను.

విగ్రహారాధనపద్ధతి నీమే సమర్థించుటయేకాక స్వయముగా హిందూ దేవతల వారాధించుచుండెను; శివ విష్ణు కాలికాది దేవతా రూపముల యారాధనము అఖండపరమేశ్వరారాధనమునకు వ్యతి రిక్తముకాదనియు, పైగా అది పటిష్టమైన ఏకేశ్వరోపాసనాపద్ధతి యనియు నీమే నిరూపించెను. కాలికాదేవునిపాసనముపట్ల పాశ్చా త్యులకే కాక కొందరు భారతీయులకు కూడ అపోహలుండుటచే నామె “Kali The Mother” అను గ్రంథములో కాలికా పాసనము నిట్లు సమర్థించెను :

“మనకు మంచిదనిపించు వస్తువుల నిచ్చు స్వరూపములో మాత్రమే భగవంతుని దర్శించి యారాధించుట తరచుగా లోక ములో కన్నట్టును. కాని భారతీయులు పరమేశ్వరు డేదీచేసినను దాని నానందముతోనే గ్రహింపవలయునను తత్త్వములోనివారు. ఈతత్త్వము నుపాసనాపద్ధతిలో కూడ వారు చూపినారు. మనలను కబళించుట కుంకించుచు లేలిపోన జీవోక్తరాశి మైన కాలికారూప

ములో పరమేశ్వరు వారాధించుటకంటె భగవంతున కౌతూహలము గావించుకొను పద్ధతి మరి యేది యుండును?”

ఈరీతిగా నామె భారతీయచారములను, సంప్రదాయములను సమర్థించెను. కాకి రామేశ్వరాది పుణ్యక్షేత్రముల నీమె దర్శించెను; చాలభాగము కాలివడకనే ప్రయాణము చేయుచుండెను. ఈవిధముగా హిందువుల తీర్థక్షేత్రములను పేవించిన పాశ్చాత్యులు మిక్కిలి యరుదు.

ఆంగ్ల సాహిత్యాదినేతలు

జీవితమంతయు సంస్కృత వాఙ్మయములో కృషిచేసిన పాశ్చాత్యులకు భారతీయ సంస్కృతి యంటుననునది యెల్లరు నెఱిగియున్న విషయమే; కాని పాంస్కృతికులుగా కొంచమైనను విదితులుకాక కేవలము ఆంగ్ల రచయితలుగాను, కవులుగాను ప్రఖ్యాతులైన కొంతమందిపై కూడ భారతీయసంస్కృతి ప్రభా వము పడియున్నదని మనము గుర్తించవలసియున్నది. వృక్షమంతయు పైకి కన్నట్టుచున్నను దాని కౌఠారములైన వేళ్ళ రీతిగా ప్రచ్ఛిన్నములై యున్నవో యారీతిగా ప్రసిద్ధాంగ్ల రచయితలు కొందరిపై భారతీయ సంస్కృతి ప్రభావము ప్రచ్ఛిన్నముగా నున్నది.

థామస్ కార్నెల్ మ ఉన్నత శ్రేణికి చెందిన ఆంగ్ల పద్య రచయితగా గౌరవించువా రెందరో కలరు. విమర్శించి చూతుమేని యాతని రచనలలో భారతీయ వేదాంతదృష్టి కన్నట్టుచునే యుండును. ఆతడు “సార్టార్ రిజార్చస్” అను గ్రంథములో నిరూపించినది. భగవద్గీతలోని అనాసక్తి యోగమేయని యీ యుభయ గ్రంథములను సాదృశ్యపరిశీలనదృష్టితో పఠించినచో తెలియగలదు. ఏ తద్గ్రంథనామము గీతలోని “వాసాంసి శ్రద్ధా”నీత్యాది శ్లోకభావముతో సంబంధించినదని కొందరు విమర్శకులు వెల్లడించితే యున్నారు. భగవద్గీతను కార్నెల్ (అంగ్లానువాదములో) చదివి దానిచే ఉద్దీపితుడై నాడునుటకు మరొక ప్రబల సాక్ష్యము కలదు. రాల్ఫ్ వాల్డో ఎమర్సన్ అను అమెరికన్ రచయిత ఇంగ్లండుకు వచ్చినపుడు కార్నెల్ ఆతనికి భగవద్గీతగ్రంథము నిచ్చి దానిని బాగుగా పఠింపగోరెను.

ఎమర్సన్ భగవద్గీతను శ్రద్ధతో పఠించెనని యాతని రచనలలోని హిందూవేదాంతవాదన తెలుపుటయేకాక ఆతడు ఆంగ్ల భాషలో రచించిన Brahman అను పద్యమే సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది.

సుప్రసిద్ధాంగ్ల కవి షెల్లీ భారతీయభావములచే నుద్దీపితుడాయెనని యాతని రచనలను, జీవితమునుకూడ తెలుపుచున్నది. Skylark అను పద్యములో నాతడు అద్వైతభావములను వెల్లడించి యున్నాడు. చిత్రవిచిత్ర వర్ణములుగల గాజుపెంకుచే నాచ్ఛాదించబడినదీప మేరీతిగా నానాత్వవిలసితిమై పైకి కన్నట్టుచున్నదో యట్లే ఏకశత్యవస్తువు ఉపాధిభేదముచే నానాత్వవిలసితిమై కన్నట్టుచున్నదని యాతడు వర్ణించియున్నాడు. షెల్లీ 1822 లో ఇటలీదేశమున సముద్రములో మునిగి చనిపోయెను. అది జరకొతడు వెల్లడించియుండిన కోరికననుసరించి యాతని దేహమునకు దహనసంస్కారము జరుపబడెను.

టి. ఇ. ఇ లి య ట్

అధునికాంగ్ల కవులలో మేటియైనవాడు టి. ఇ. ఇలియట్. ఈతడు నోబెల్ బహుమానమునుకూడ పొందియున్నాడు. అట్టివాడు భారతీయసంస్కృతిచే ఉత్తేజితుడై తన కవితచే ప్రపంచమును మెప్పింపగల్గినాడనునది గమనింపదగినది. Waste Land అను కావ్యములో రీ వ భాగములో నాతడు సుమారు 40 పంక్తులు భారతీయ సంస్కృతి పరిభాషతోనే నింపినాడు. గంగా, హిమవద్ మున్నగు పదములను వాడుటయేకాక యాతడు మేఘముదికొరారు అయిన మాడు సందేశపదములను పల్కుచున్నదని వ్రాసినాడు. మేఘము డా, డా, డా (ద, ద, ద) అని పల్కుచున్నదట. మొదటి దకొరమునకు “దత్తి,” రెండవదానికి “దయస్వం”, మూడవ దకొరమునకు “దమ్యత” అర్థమని యాతడు వివరించి చెప్పినాడు. అనగా దానము, దయ, దమ్యత (నిగ్రహము) అనునవి దివ్య సందేశములుగా వినబడుచున్నవట. మేఘస్వనియొక్క యీ యర్థమును తాను బృహదారణ్యకోపనిషత్తునుండి (దుస్సేన్ భాషాంతరీకరణమునుండి) గ్రహించినానని ఇలియట్ గ్రంథాంతముందు వ్రాసికొన్నాడు. “ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః” అను మాటలతో నాతడు ప్రకరణములను ముగించినాడు. ఒక నోబెల్ లారియట్ ఉపనిషద్విషయముల నీరీతిగా తీసికొని యంత గౌరవమును సంపాదించినాడని సాధారణముగా ప్రజలూహింపరు. కాని ఇలియట్పై భారతీయ

సంస్కృతిముద్ర సందేశమున కవకాశములేకుండగానే ప్రకృతి మగుచున్నది.

ఇటీవల స్ట్రీఫెన్ స్పెండర్, ఆడెన్, సోమర్ సెట్ చూఘం మున్నగు అంగ్ల రచయితలు భారతీయసంస్కృతిచే మద్దీపితులై రచనలను సాగించుచున్నారు.

ప్రశంసా వచనములు

వివిధశాస్త్రములలో భారతీయులు సాధించిన విజ్ఞానమునకు ముగ్ధులైన పాశ్చాత్యులు వానిలో సాగించిన కృషినిగాని, వానిపై గావించిన ప్రశంసలనుగాని యిచట వివరించుట కవకాశము లేదు. కొందరు పాశ్చాత్యప్రముఖులు సుప్రసిద్ధి సంస్కృతి గ్రంథముల మీదను, సామాన్యకారముగా భారతీయసంస్కృతిపైనను వల్లడించిన ప్రశంసావాక్యముల నుల్లేఖించుచు నీ వ్యాసమును ముగించుచున్నాను.

యూరపియన్ సాంస్కృతికులకు పితామహుడైన సర్ విలియంజోన్సు భారతీయ సంస్కృతి సంగ్రహమునకు దర్పణమైన మనుస్మృతి నిట్లు ప్రశంసించియున్నాడు: “దివ్యమైన శ్రద్ధా భక్తులు, సర్వమానవులపట్లను సుహృద్భావము, సకలప్రాణుల మీదను ప్రేమమార్దవములు మనుస్మృతిలో సర్వత్ర వ్యాపించి యున్నవి. మనుస్మృతి కైలి తీవిగలదై, ఉదాత్తమై, గంభీరమై యలరారుచుండును. మనువచనము రాజశాసనమువలె వినబడుచు భయభక్తులతో నాలకింపవలసినదిగా నుండును. భగవంతునిమీద తప్ప మరీ దీనిమీదను ఆధారపడిరాదను భావము నీగ్రంథము కల్గించును. రాజులనుకూడ మందలించు ఉదాత్తత మనువులో కన్పట్టును. మనుస్మృతిలోని గాయత్రీ స్తుతులను చూతుమేని మనువారాధించునది ఛాతికదృగ్గోచరమగుదు కాదనియు దివ్యము, అసదృశము, మహత్తమము, సృష్టిస్థితిలయస్థానము, సర్వప్రకాశకము, బుద్ధి ప్రదీపకమునయిన మహాతేజస్సునే మనువారాధించెనని తెలియగలను.” (1794 లో జోన్సు ప్రకటించిన మనుస్మృత్యాంశము వాదమునకు పీఠికనుండి గృహీతము.)

జగత్ప్రసిద్ధిచెందిన జర్మను విద్వాంసుడు గట్ జాకుంతలమును జర్మనుభాషలో చదివి పారవశ్యముతో నిట్లు పలికెను: “ఓ శకుంతలా, శృదాయమును సమ్మోహింపచేసి, ఆనందపారవశ్యమును గల్గించి విండును వినోదమును కూర్చు పరవస్తువు నీవే; స్వర్గమర్త్య లోకముల రెండింటి సమ్మేళనము నీవే.” (పద్యతాత్పర్యము.)

ఎ. ఎ. మాక్డొనెల్ ఇట్లు నుడివియున్నాడు: “18 వ శతాబ్దిలో యూరపుఖండము సంస్కృతముతో పరిచయమునుపొందెను. 18 వ శతాబ్దినాటి రిచెజాన్స్ అనేది వైజ్ఞానికపునరుజ్జీవనోద్యమమునకు తర్వాత ఇంత గొప్ప వైజ్ఞానికసంఘటనము యూరపులో జరుగలేదు.”

యూరపుసంస్కృతికి మూలము భారతీయ సంస్కృతియే యని వింటర్ నిడ్జి యిట్లు వ్రాకుచ్చియున్నాడు: “మన సంస్కృతి యొక్క మూలమును తెలిసికొన దలతుమేని, ప్రాచీనమైన ఇండో యూరపియన్ సంస్కృతిని గ్రహించుట కుపక్రమింతుమేని మనము భారతదేశమున కేగవలయును.”

రవి టాయ్లెట్స్ వారి

నూ త న స ం వ త్స ర అ ఖి న ం ద న ల తో
రవి టాయ్లెట్స్-అందముకు. వర్చస్సుకు

* రవి గ్లిజరిన్ సోప్ :

అతిమృదువైన స్త్రీల పనిపాపల శిరీరములకు సురక్షితముగా వాడవచ్చును. దీని ఇంపైన సువాసన స్నానానంతరంకూడ పొందవచ్చును. ఇది అన్ని కాలములో - ముఖ్యముగా వేసవిలో వాడదగినది.

* రవి పెజిటబుల్

హేరాయిల్ శిరోజములను విరివిగా, ఆకర్షనీయంగా పెంపొందించును. ఆహ్లాదకరమైన సువాసనకలది.

* రవి సోప్ : ముఖవర్చస్సు పెంపొందించి, చర్మముయొక్క మృదుత్వమును కాపాడును.

* రవిటాల్కమ్ పౌడర్ : ముఖవికాసమును పెంపొందించును. చల్లదనమునిచ్చును.

సోల్ ఏజెంట్లు : ది న్యూ స్టార్ & కో

10, వైద్యనాథ మొదలి వీధి, తండ్రిగూర్చేట, మద్రాస్-21.

పాలవాన

శ్రీ శ్రీరంగం నారాయణాచార్యులు

పాత్రలు:

రఘునాథరావు	కథానాయకుడు
కారద	కథానాయిక
అవధానులు	కారద తండ్రి
సౌభాగ్యమ్మ	రఘునాథరావు తల్లి
సుభద్రమ్మ	కారద తల్లి
రామన్న	ముష్టివాడు

[మేము ద్రావిడులము. ద్రావిడులు దక్షిణాత్యక్ష జాతికి చెందిన వారు. ఏవాడో ఆంధ్రజేశం వలసవచ్చి, అనేక తెగలు ఆంధ్రులలో కలిసి విలీనమైపోయినట్లు, వీరుకూడా ఆంధ్రులై పోయారు. అందులో మూడు తెగలు: ఒకటి పేరూరు ద్రావిడులు—వీరేశిద్ద ద్రావిడులు—దిమిల ద్రావిడులు, ఆరామ ద్రావిడులు అని. కడపటి రెండు తెగలవారిని చిన్నద్రావిడులంటారు. అందుకుకారణం, గోదావరిదాటుతే అగ్నిహోత్రాలారీపోతాయని, అట్లు ఆరిపోవడం శిష్టత్వానికి నిర్గుతగుతుందని. నదీని దాటుకుండా, బ్రాహ్మణ్యానికి భంగం వాటిల్లకుండా, పేరూరులో ఉండిపోయినవారు పెద్దద్రావిడులు. ఆరామంలో నివాస మేర్పరుకున్నవారు ఆరామ ద్రావిడులు. గోదావరి దాటి, ఎలమంచిలి ప్రాంతంలో దిమిలలో కాపురం ఏర్పరచుకున్నవారు దిమిలద్రావిడులు. పెద్ద ద్రావిడులు యాషన్ మాత్రం చుక్కనగ మమ్ములను చూస్తారు. ఇచ్చిపుచ్చుకోడాల్లోకూడా మా ఆడుపిల్లలను వాళ్లు చేసుకుంటారు కాని, వారి పిల్లల్ని మా కివ్వరు.....]

మేము దక్షిణజేశంనుంచి రావడంనుంచి దక్షిణాత్యక్ష ఆచారాలు, అలవాట్లు మాలో చూచాయగా కనబడతాయి. ముఖ్యంగా మాలో ఎవరైనా మరణిస్తే, వారికోసం ఆ పదిరోజులు, అహోరాత్రం నిలపించడమే కాకుండా, మనిషి మరణించిన ఆరుమాసాలవరకు, దినోదయవేళ, దినసావసానవేళ, కుటుంబానికి చెందినవారు పెరట్లో కొబ్బరిచెట్లకింద, చెంబులతో నీరు తీసుకెళ్లి, కళ్ళకు నీళ్ళు రాసుకుంటూ, ఓ ఘంటైనా ఏడవాలి. ఇది పెద్దద్రావిడులలో జరుగుతున్న ఆచారం.

పోయినవారికోసం ఏడవడం మా ఆడువారు యించుమించు ఒక కళగా తయారుచేశారు. అలా రోదించేవారిలో కొందరు ఘనాపాటీలుంటారు. వారు ఏడుస్తూ ఉంటే, వరామర్మ కొచ్చినవాళ్లు కడపరాయి హృదయంకలిగినవారైనా, విలాప భణికులు నింటే, కండ్రోపలంలా ప్రవించక తప్పదట. కాకు

తెరిసినంతమట్టుకు, మా అమ్మమ్మ కాసే సోమయాజుల అమ్మన గారు, ప్రతిభావంతంగా ఏడిచేవారు. మా బంధువుల్లో ఏవరైనా పోతే, అమెను తప్పక తీసికెళ్లి, ఏడిపించి మరీ పంపేవారు. ఒకప్పుడు ఆవిడకు దత్తపుత్రుడు మరణిస్తే ఆవిడ విలాపమాధురులు విందామని పేరి కాశీనాథకాస్త్రీ, మహామహాపాధ్యాయ తాత రాయుడు కాస్త్రీవారు వచ్చి ఏడుపు విని, మెచ్చుకొని మరీ బెళ్ళారట.

ఈ యితవృత్తం, భారత జనసభాపాఠ్యం పాఠజన్యం పూరించగా గాంధీమహాత్ముని పారధిత్వమున భారతవని సత్యాగ్రహ మహాసంగ్రామములో దూకి, విద్యాలయాలు వ్యాయస్థాసాలు బహిష్కరించి, శిబిరములులకు తుల్యమైన త్యాగాన్ని చూపించిన మహాదయ దినాలు. ఆనాటి ఉత్సాహం, భావోద్వేగం అనన్యసామాన్యం. ఇఖ చదవండి నాటిక.]

సుభ: రండి, రండి సౌభాగ్యమ్మగారు. ఎప్పుడు రావడం? ఏమిటి? ఉరకరాక పెద్దలు? పల్లెటూరివారు పట్నవాసం బళ్ళెతారు కాని, పట్నవాసంవారు పల్లెటూరు పనిలేకుండా రారే? చిత్రంగా ఉంది.

సౌభ: ఏం సుభద్రదదివా, కులాసాగా ఉన్నారా? ఎంతకాలమైంది మిమ్మల్ని చూచి? యింతకు సోమిడవమ్మ వవవోతున్నావుగా? చూచిపోదామని.

సుభ: కారదా! అత్తయ్యకు నుంచినీరు పట్టుకొచ్చియ్యి. ఏమిటో, వదినా! యజ్ఞం చెయ్యడమంటే ఎంత డబ్బుందారి? మేమె అసలు బీదవాళ్ళం, వైదిక వృత్తికూడా యిప్పుడు పూర్వంలా లేదు. ఉల్లోవాళ్లు సహాయం చేస్తానంటే ఏమాత్రంచేస్తారు? మీ అన్నయ్య చెబితే వినదు, పండిళ్లు పాకలు వయించేస్తున్నారు.

కార: అత్తా! యిదిగో నుంచినీళ్లు!

సౌభ: చిలకలా ఉన్నావే తల్లీ! అత్త అనిపిస్తే ప్రాణం లేచాచ్చింది!

సుభ: దీని పెండ్లి యింకా ఒకటి ఉండనే ఉంది. చిటికొటి సంసారం. మీ అన్నయ్య వైదికమే చేస్తూ ఉన్నా, పద ముగ్గురుపిల్లల్ని కనిపెంచి, పెద్దవాళ్లను చేశాడు. దీనికికూడా మూడు ముళ్లుపడిపోలే?

సౌభ: అందుకే వచ్చాను వదినా! యీ రోజుల్లో, చిన్నా పెద్దా ఏమిటి? అంత ద్రావిళ్ల మే. దొంతపాడులాంటి నీసంసారం చూస్తే ముచ్చటేస్తుంది. వంశం, సంప్రదాయం, చెప్పేదేమిటి!

సుభ: మీ అన్నయ్య వప్పుకుంటే నా కళ్ళంతా మేమిటి వదినా? గంతి మరీ యిస్తాను—పిల్లని.

సౌభా : నీ దగ్గర చాపరికానికేముంది. నా మనస్సు నీకు చెబుతున్నా. మా వాడి పెళ్లి విషయంలో ముఖ్యంగా నాకు రెండు కోరికలున్నాయి. మీ పిల్లనిస్తే ఆ రెండు కోరికలు కూడా తీరుతాయి. పిల్లలు దొరకరనా? కో అంటే కోటి మంది. ఏమిటా అంటే? యింతవరకు మా పిల్లల్ని మీరు చేసుకోవటమేగాని, మీ పిల్లల్ని మా కివ్వడం లేదుగా?

సుభ : ఏమిటో. ఆ రోజుల్లో పెద్దలు ఆచారం అల్లా పెట్టారు. కాని యీ రోజుల్లో యివన్నీ ఏమిటి వదినా. ఎందుకమ్మా, నేనేమైనా అంటే మీ అన్నయ్య నామీద విరుచుకు పడతారు.

సౌభా : మా అబ్బాయి దేశభక్తుడు. గాంధీగారి శిష్యుడు. స్వరాజ్యంకోసం చదువుకూడా మానేసి పనిచేస్తున్నాడు. ఏ రోజు కైలుకి వెళతాడో నూడా చెప్పలేము.

సుభ : అవునమ్మా. మా ఊరులాంటి కుగ్రామాల్లోకూడా, గాంధీ గారంటే శ్రమన్నారాయణుని అవతారం అని కొలుస్తున్నారు.

సౌభా : అందుకు సందేహమేమిటి. మా వాడికి పెద్ద ద్రావిడుల యింటి పిల్లను చేయడమేకాకుండా, అగ్గి నిప్పులాంటి ఆహితాగ్నుల యింటి పిల్లను చేద్దామని మొదటి కోరిక. యిఖ రెండవదన్నావ?

సుభ : పిల్ల రంధ్రలా వుండాలి అంటేనా? మా కారద కేమిటి లోటమ్మా? పల్లెటూరి పిల్లకొబట్టి షాకులు వగలు తెలియవు. మడితడి ఆచారంలో నాకంటే ఎక్కువ. అందుకే వాళ్ల నాన్న కదంటే పంచప్రాణాలు.

సౌభా : రంధ్ర. ఊర్వశి. నాకెందుకమ్మా. అన్నయ్య అందుకేకదా యజ్ఞం చేస్తున్నారు. నీలాంటిది కావాలి నాకు వదినా. వదముగ్గురు పిల్లల్ని కన్నావు. ఒక్కపిల్లకేనా గంటేడు పోతపాలుకొని, డబ్బాపాలుకొని ఎరుగవు. అది నాకు కావలసింది.

సుభ : మా పిల్లలకి సరిపోవడమే కాదు, అగ్రహారంలో తల్లి లేని బ్రాహ్మణ పిల్లల్ని ఎంతమందినో, పోలిచ్చి పెంచాను. తల్లి పాలు తాగని పిల్లలకి తల్లిదండ్రులమీద ఏమి అభిమానం వుంటుందమ్మా?

సౌభా : నీ కడుపు చల్లగ నీవు వెయ్యేళ్ళు వర్ధిల్లాలి. తల్లిని ప్రేమించనివాడు దేశాన్నేమి ప్రేమిస్తాడు. తల్లులకు తల్లి దేశం.

సుభ : గవర్నమెంటు ఉద్యోగస్తులు పోలీసువాళ్ళు డబ్బాపాలు తాగినవాళ్ల నే నా నమ్మకం.

సౌభా : మా బాగా చెప్పేరు వదినా. మా అబ్బాయికి పుట్టే పిల్లలు దేశభక్తులు కావాలి. అంటే వాళ్లు తల్లిపాలు తాగిపెరగాలి. అందుకు నిన్ను మించినవాళ్ళు మన ద్రావిళ్ల జాతిలో లేరు. నీ మామగారు కారద, యీ విషయంలో తల్లిని పోల్చారు అడపిల్లలు. అదే నా రెండో కోరిక. అందుకే మీ సంబంధం కోసం పాకులాడుతున్నా.

సుభ : అడవాళ్ళం మనం ఎంత అభిమానాలు పడితే ఏం లాభం, మొగాళ్ళు వర్షించాలి. అందులోకి మీ అన్నయ్యకు రోజు

రోజుకి చాదస్తం ఎక్కువైపోతున్నాది. యిఖ యజ్ఞం కూడా చేస్తే అదిగావ?

సౌభా : అన్నయ్య నా కోరిక తీరిన నన్ను ఏం చెయ్యమన్నా చేస్తాను.

సుభ : నాకు నమ్మకంలేదు. వచ్చేవేళయింది. కాస్త మంచినీళ్లు పుచ్చుకొని సేదదీరు. ఆమాటేదో, అయినచేత అనిపించుకుని వెళుదువుగాని.

[అవధానులు ప్రవేశం]

అవధా : ఏమిటే, ఏం చేస్తున్నావు? కొంప మురిగింది. ఊళ్ళో కొద్దో గొప్పో తప్ప గాడిదకొడుకులు ఒక్కడు సహాయం చేసేట్టు కనపడలేదు. అన్ని ఊళ్లకు పత్రికలుకూడా పంపించేశాను. మనకి గంగాప్రవేశమే గతమకుంటాను. కారద పెళ్లికోసం అట్టేపెట్టిన పొలం ముక్కకూడా అమ్మేసినా ఒడ్డునిపడం. ఏమాత్రం వస్తుంది, మహావస్తే రెండువేలు. ఊరివాళ్ళ సహాయం ఒక వేయికంటే ఎక్కువ ఉండదు ఎంత తన్నుకుచచ్చినా. యిఖ ఏడువేలుండాలి? ఏం చెయ్యడం? ప్రాయోపవేశమే గతిలా కనపడుతున్నాది.

సుభ : ఏమిటండి ఆ కేకలు! బాగుండదు. పట్నంమంచి సౌభాగ్యమృ గారు వచ్చారు. ఆవిడవింటే, ఏమనుకుంటారు?

అవధా : ఏమిటి? వకాల్తీచేస్తూ చనిపోయాడు రఘునాథరావుగారు ఆయన భార్య? అబ్బ చిన్నద్రావిళ్ళుకదట.

సుభ : ఆహా. అశ్విరాల ఆవిడ.

అవధా : ఎందుకొచ్చారెమిటి?

సుభ : సమ్మంసంకోసం.

అవధా : యీ ఊళ్ళో ఎవరు చిన్నద్రావిళ్లు లేర?

సుభ : యిస్తే మన కారదని చేసుకుందామని.

అవధా : ఛీ. ఏం దొర్భాగ్యపు మాట్లాడావ. ఆచారంలేం చె చిన్న ద్రావిళ్ళ కివ్వడం. పెండ్లికాకపోతే నూలిలోనో, గోతి లోనో పారస్తానుగాని ఆ శిష్యులు పనికిరావు.

సుభ : పోనీ బావుండదు ఆవిడ వింటే. గట్టిగా అనకండి. ఆవిడ పెరట్లో కారదతో మాట్లాడుతున్నాది. అదిగో వస్తున్నది కూడా.

సౌభా : ఏం అన్నయ్య, కులాసాగా ఉన్నారా?

అవధా : విప్పుడొచ్చావమ్మా. ఎన్నాళ్ళకన్నాళ్ళకు. నీ భర్త మనా గొప్పవాడు. వకాల్తీచేసి రెండుచేతుల ఆర్జించేవాడు. వేద పండితులను పిలిపించి, సదస్సులుచేయించి, వాళ్ళకి పుష్కలంగా ముట్టచెప్పేవాడు. వైదికులకింద ఎంతడబ్బు ఖర్చుచేసే వాడు చెప్పలేంగద. ధర్మరాజనెవారు అంతమంది ఆయన్ని. నేనెప్పుడు పట్నంలో మా గురువుగారిదగ్గర వేదాధ్యయనం చేసేవాణ్ణి, ఎప్పుడు చూడ్డానికి వెళ్ళినా, తాంబూలంలో విచ్చూరూపాయి పెట్టి యిచ్చేవాడు. ఆ రోజుల్లో రూపాయంటే ఎంత కిమ్మత్తో నీకు తెలుసు?

సౌభా : అవునన్నయ్య. రూపాయికి పదిమానికల వియ్యం యిచ్చే వారు. ఒక వారంపాటు సంసారమంతటికి యధేచ్ఛగా సరిపోయింది.

ఈ శుభదినమున మా హృదయపూర్వక శుభాశీస్సులు!

నూతన సంవత్సరము మా పాలనీ హోష్టిర్లకు,
ప్రతినిధులకు, శ్రేయోభిలాషులకు సకల
సుఖ సౌఖ్యములొసంగుగాక!

ఇండియన్ మ్యూచువల్

జనరల్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్,

(అగ్ని, మోటారు, తదితరల ప్రమాదముల భీమా
వ్యాపారము చేయు మ్యూచువల్ సొసైటీ ఇది ఒకటి.)

H. O. 35. మౌంటు రోడ్, మద్రాసు-2.

వివరములకు వ్రాయండి:

శ్రీ వి. వి. సుబ్బారావు

బ్రాంచి కలెక్టర్

ఇండియన్ మ్యూచువల్ జనరల్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్,
పవర్ పేట, ఏలూరు.

అవధా : సౌభాగ్యమ్మ, పోయేసరికి ఓ రెండులక్ష అంటుంటా ఆయన అర్జన?

సౌభా : అంటుందిగాని మాకు మిగిలిన దేమీలేదు. అంత దానాల కింద, గర్భాలకింద ఖర్చు అయిపోయింది.

అవధా : అదేమిటమ్మా, విడ్డోరంగా ఆర్జించాడే.

సౌభా : అర్జిస్తే నేం, రెండు చేతుల ఖర్చుచేశారు.

అవధా : అంత నైదికులకింద ఖర్చు పెట్టాడమ్మా. మహారాజా!

సౌభా : ఆయన పోయేసరికి ఒక పాతికవేలు నగదు, లక్షరూపాయలు చేసే ఆ పెద్దయిల్లు మిగిలాయి.

అవధా : అయితే నేంరే ఒక్క కుట్టవాడుగా?

సౌభా : అబ్బాయి బి. ఏ. చదువుతూ, సత్యగ్రహణకోసం గాంధీ గారు మానేసున్నారు కదా అని చదువు మానేశాడు. దేశం కోసం పాటుపడుతున్నాడు. చిన్నవాడైనా వయస్సుకి, ఒల్లమాలిన కీర్తి, ప్రతిష్ఠ ఉల్లో.

అవధా : గాంధీమహాత్ములు నారాయణాంక సంభూతులు. దేశం కోసం మహా కష్టపడుతున్నారు. పరమేశ్వరుడు కరుణిస్తే స్వరాజ్యం లిప్తలో వస్తుంది. మీ అబ్బాయిపేరు తరుచు ప్రతికల్లో పడుతూ ఉంటుంది. మరి ఎంతవాని కడుపున పుట్టాడు.

సౌభా : నే నొమాట చెప్పాలని ఉంది. మీరు కోపం తెచ్చుకో నంటే?

అవధా : చెప్పమ్మా, కోపమెందుకు.

సౌభా : మీ శారదను మావాడి కివ్వాలి. అడిగేందుకే వచ్చాను. మీ రెమన్నాసరే.

అవధా : ఆచారంలేదు. పెద్దద్రావిళ్లపిల్లని చిన్నద్రావిళ్లకివ్వడం. అందులోకి యజ్ఞంకూడా తలపెట్టానా. సశమిరా అన్నా వీలేదు.

సౌభా : మీరు చేయబోయే యజ్ఞానికి నన్ను ఏసహాయం చెయ్య మంటే అది చెయ్యడానికి సిద్ధంగావున్నాను.

అవధా : కుదరదమ్మా, కుదరదు. అదే నీవొచ్చిన పన్నెలే వెళ్లొచ్చు. ఈపూట యిక్కడ భోంచేసి మరి వెళ్లాలి సుమా! కోపం తెచ్చుకోకు.

శుభ : వదినా, వేడినీళ్ళు కాగాయి స్తానానికి లేండి, వంట అయిపోవచ్చింది.

అవధా : లే అమ్మా! లే!

(సౌభాగ్యమ్మ వెళ్ళక)

శుభ : ఏమిటండి మీ మాటలు? ఎన్ని సంబంధాలు చూసినా ఒకటి తొరకలేదు. పిల్ల చూస్తే అగ్గజంగా కనిపిస్తున్నాది. తలపెట్టిన యజ్ఞం యాగం ఎల్లా అవతాయి. అన్నిటికీ ఆలా మూర్ఖత్వం వహిస్తే. యంతకు కులధర్మమలా ఏమిటి. కొంచెం ఆలోచించి మరి మాటాడండి.

అవధా : అయితే పిల్లనమ్ముకోమంటావే? ఆ సొమ్ము నే నొక్క గవ్వకూడా తిన్నా.

శుభ : మనం తింటామే ఏమిటండి. అంతాభగవంతునికి అర్పిస్తున్నాం. లేకపోతే యిప్పుడు యజ్ఞం ఎలా పొగుతుంది? యజ్ఞం చెయ్య

లేకపోతే ఎంత రసాభాసా ఆలోచించి మరి చెప్పండి. మాత్రం యిప్పుకోవాలి బోలేశంకర.

అవ : ఆచారం లేందే ఎల్లా ఒప్పుకోనో? నన్ను పరమేశ్వరుడు వరీ ఊర్చున్నాడు.

శుభ : అయితే మన వృత్తికే భంగం వస్తుంది. ఒప్పుకుంటే పదివేలు ఆవిడచేతనే పెట్టిస్తా. పెళ్ళి అయిపోతుంది. మడిచెక్క మిగు ల్తుంది. ఉల్లోవాల్లిచ్చినది మిగుల్తుంది. మీ యిష్టం తరవాత.

అవ : ఆవిడ పదివేలు యిస్తుందంటావ?

శుభ : మనసంబంధం అంటే ఎంతో మొగ్గుగా ఉంది. యంతకు యిస్తేనే.

అవ : అయితే నీ యిష్టం. పెళ్ళి ఎవ్వరికి తెలియకండా వాళ్ళ ఉల్లో దేవాలయంలో జరిగిపోవాలి. నేనిక యీ విషయం లోకి రాను. నువ్వు మాటాడు. పదివేలు మనకిచ్చాక పెళ్ళి చేసి పోదాం.

శుభ : మీరూరుకోండి, నేను లోపటికల్లి మాటాడి చక్కా వస్తాను.

అవ : పదివేలకు కానీ తగ్గేందుకు వీలేదుసుమా.

శుభ : అల్లాగేలేండి.

(శుభద్రమ్మ లోపలికిపోయి కొద్దిసేపటిలో తిరిగి వస్తుంది.)

శుభ : మనం చెప్పిన ప్రతి విషయానికి ఒప్పుకుంది. వాళ్ళ దగ్గర యిప్పుడు నగదులేవట. వాళ్ళ కుట్టవాడికి తెలియకుండా కొంప తాకట్టుపెట్టి మూడు రోజుల్లో వచ్చి కరుకులు కుమ్మరిస్తానంది.

అవ : ఒసే, నీ యిల్లు బంగారంగాను! నీకు ఒకనగ, నాణెం, చేయిస్తానులే ఉల్లోవాళ్ళు యిచ్చినదాంతో. సోమయాజి నుంచి సోమిదేవి అవహంకాదే, సోమిదేవినుంచే సోమయాజి అవుతున్నాడు.

* * * *

సౌభా : యదేమిటి అన్నయ్యా? అకాలవర్షంలా అనుకోకుండా వచ్చారు చల్లగ. యీరోజు మాకు పెద్దపండుగన్న మాటే. శారద కాపురానికొచ్చిన యీ రెండేళ్ళలోను ఒక్కమారు కూడా మీరురాలేదు, మాయింట్లో విస్తరి చేసుకొ భోంచెయ్యలేదు. శారదా! మీ నాన్నగారు రాకరాక వచ్చారు. కాళ్ళు కడుగుకొనేందుకు నీళ్ళు లే అమ్మా.

అవ : ఎందుకమ్మా అక్కరలేదు, యీ అరుగుమీద కూర్చొని యిలాగే వెళతా.

సౌభా : యింట్లోకికూడా రారా? మేమేమంత నేరం చేశా మన్నయ్య. అంటరానివాళ్ళమా! మీరు పిల్లనిచ్చుకున్నాడు కద. దానిముఖం చూసేనా రండి యింట్లోకి ఓమారు.

శారద : యిదిగో నాన్నా కాళ్ళు కడుగుకొనేందుకు నీళ్ళు.

అవ : అమ్మా కులాసాగా ఉన్నావ? మీ అమ్మ నిన్నెంతో అడిగింది.

శారద : ఏమిటోనాన్న, మోచేలి దెబ్బ మొగుడింటి కాపురం అన్నాను.

అవ : అల్లాగే తల్లీ! లోపలికి పడు.

సోభా : ఏం పట్నంలో పనిమీదవచ్చి యిల్లా వచ్చార ?

అవ : నాకు పట్నంలో పనేమిటమ్మా ? యిన్నాళ్లు గాంధీగారు మా గొప్పవారనుకున్నాం. యిప్పుడు తెలిసింది. వర్ణాశ్రమ భర్తాలు మంటగలపడానికి పుట్టాడని. కాకపోతే పంచము లకు దేవాలయ ప్రవేశమేమిటమ్మా.

సోభా : దేము డందరికి ఒకటేగద అన్నయ్య !

పతి : ఆమాత్రం తెలియకే, పెద్దలు శిష్టాచారమని పెట్టారా? ఏ జాతివాళ్లు ఎట్లావుండాలా ఎప్పుడో జరిగిపోయింది. అలా ఉండితీరవలసిందే.

సోభా : కాలంలో పాటు ఆచారాలుకూడా మారాలిగా ?

అవ : నీయంత వేదాంతం నాకు తెలియదుకాని ఒకేమాట కచ్చితంగా చెబుతున్నాను. నా మాటకు మరి తిరుగుండకూడదు. యీఉళ్లో ఏ దేవాలయంలో శారద పెళ్లియిందో, ఆ దేవాలయపు ధర్మకర్తలే నాకు ఉత్తరంరాశారు.

సోభా : ఏమని ?

అవ : నీ కొడుకు మాలమాదిగలను తీసుకొని యీ రోజు దేవాలయంలో ప్రవేశిస్తాడని, దాన్ని అరికట్టమని.

సోభా : ఎవరు అరికట్టగలరు ?

అవ : ఎవరు ఎట్లా వచ్చినా, నా అల్లుడుమాత్రం యిటువంటి పాడు పనికి పూనుకోకూడదు. అసలు చిన్న ద్రావిళ్లకు పిల్లనిచ్చి నందుకే నలుగురూ నానోట్లో గడ్డిపెడుతున్నారు. యజ్ఞం చేసినవాడి అల్లుడు జాతిధర్మమై పోతూవుంటే చూస్తూ ఉరుకోమన్నావ. కులం చెడ్డవాడినోట్లో కూతురెల్లా ఉంటుంది చెప్పా. ఉంటే నేనుండనిస్తాన ? వీడికోసం బ్రతికుండా కూతురితో లెగలెంపులు చేసుకోలేనుకద. అదేదో లేలా రిప్పుడు.

సోభా : సరే, అదంతా మీ అల్లుణ్ణి అడగండి. యిప్పుడే వస్తాడుగ ?

అవ : ఉదయం అగ్నిహోత్రం చేసుకువచ్చాను. సాయంత్రం అగ్నిహోత్రం వేళకి యిల్లు చేరుకోవాలి. ఎక్కడా అచమనం ఆయినా చెయ్యను. అయిదు కోసులు నడిచివచ్చాను. మళ్ళా వడిచిపోవాలి.

సోభా : నడవడం ఏం ఖర్చు, బండి కట్టిస్తాను.

అవ : బండికూడా ఎక్కడలచుకోలేదు.

సోభా : అదిగో మీ అల్లుడే వస్తున్నాడు, అతన్నడగండి.

[రఘునాథరావు ప్రవేశం]

రఘు : ఓహో, మామయ్యగారొచ్చారే. ధర్మకర్తలు మీ పేర వ్రాశారా? లేకపోతే యిన్నాళ్లు మా యింటి కొచ్చారు? నా పెళ్లితరువాత యిదే రావడం మళ్ళా.

అవ : లోకమంతా కోడైకూస్తూఉంటే వాళ్లు వీళ్లు తెలియ చెయ్యడమెందుకు. పేపర్లోనే పడింది యీ సంగతి. నా అల్లుడే వటువంటివాడు యిటువంటి కేవల ద్రోహానికి పూనుకో కూడదు. పిల్లనిచ్చామని అయినా కనికరించి, నామాట విని యిఖనైనా విరమించుకో.

రఘు : ఏ గాంధీగారు యిది చేయమని చెప్పారో, సాక్షాత్తు ఆ గాంధీమహాత్ముడొచ్చి, ఒకే అబ్బాయిలు, యిప్పుడు వద్దు

యిది—అని చెప్పినా మనమే. అటువంటివ్వడం మీద చెబితే మానతాం? ఎంతమాత్రం మానం.

అవ : గాంధీగారు ఒట్టి అభాజనుడు, దరిద్రుడు. వాడిమాటంటే ఒట్లు మండుకొస్తున్నాది, వాడి పేరెత్తకు.

రఘు : ఒకప్పుడు తమబోటి శిష్టులంతా, గాంధీగారంటే సాక్షాత్తు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి అవతారమని రెండుచేతులు జోడించి మరి దండంపెట్టారు. యీనాడు హరిజనులచేత దేవాలయప్రవేశం చేయించమంటే అభాజనుడని, దరిద్రుడని తిడుతున్నారు. దరిద్రుడుకాదు, దరిద్రనారాయణుడు. ఆయన శిష్టులం మేమంతా.

అవ : పండువంటి కాపురంసుమా, పొడైపోతుంది. తరవాత నీయిద్దం.

రఘు : పండువంటిదికాదు మేడిపండువంటి కాపురం. పొడైండు కేమిలేదు. ఏనాడో పొడైంది. మర్యాదకోసం బయట చెబలేదు.

అవ : అంటే నీవనేదేమిటి—నాకు అర్థం కాలేదు.

రఘు : కాపురానికి వచ్చినవాటినుండి వన్ను న్యాయతపరన్నానే ఉంది. భర్త యెడల ఉండవలసిన గౌరవం, ప్రేమ, స్నేహం ఏమీలేవు. నన్నెప్పుడు తక్కువగా నీచంగా చూస్తున్నాది. ఏదో పశువుల్లా మాత్రం బ్రతుకుతున్నాం, అంతే.

సోభా : అవునన్నయ్య. ఒకనాడు వాడిసొరక్షణ చేయడంగాని, వాడు తిన్నకంచంలో తినడంగాని యిప్పటికీ చేయలేదు. కాపురమొచ్చి యిన్నాళ్ళయిందికాని, కోరి చేసుకున్నాను గనుక నోరుమెదపకుండా, నేనే చూస్తున్నాను, వాడి సుఖం, సొరక్షణ; నేను మాత్రం ఎంతకాలం ఉంటాను. నా ఆరోగ్యం కూడా సమంగా లేదు.

అవ : అవునమ్మా, నాకన్ని తెలుసు. ప్రతిపింజారివాణ్ణి, యింటికి తీసుకొచ్చి, పక్కని కూచోపెట్టుకొని భోంచేస్తే, నా కూతురెక్కాదు, ఏ బ్రాహ్మణపిల్లయినా, అటువంటివాడి విస్తట్లో తింటుందా. నా కూతురు వంశం ఏమిటి, నేనేమిటి!

శారద : నేను చిన్నప్పటినుంచి మడి తడితో పెరిగాను. నా కళ్లం టివి పనికిరావని, నేను ఆనాడే చెప్పాను నాన్నా. నామాట వింటేగా ?

అవ : అబ్బాయి, యిన్ని మాటలెందుకు ఆఖరిమాట చెబుతున్నా. నీవు యీ కార్యం విరమించుకోపోతే, నా కూతుర్ని నేను తీసుకెడుతున్నాను. నే బ్రతికుండా మళ్ళా యీ గుమ్మం దాన్ని తొక్కినివ్వను. బాగా ఆలోచించుకో.

రఘు : తీసికెళ్లడమే మంచిదనుకోండి. నాకు ఏ ఆభ్యంతరం లేదు, కాని మాటవరసకు చెబుతున్నా : ఎట్లా తీసికెళ్లగలరు?

అవ : నా కూతుర్ని నే తీసుకెళ్లతానంటే అడ్డేవాడెవడోయి?

రఘు : మీ కూతురవుతేగా ?

అవ : ఓరి అప్రాచ్యుడా ! ఎంతమాటవ్వావుర !

రఘు : మా అమ్మ నాకు తెలియకండా, యింటిమీద పదివేలరూపాయలు అప్పుతెచ్చి మీకు యిస్తే మీరు మాకు పిల్లనిచ్చారు. పశువును కొనుక్కొన్నట్లు, కొనుకున్నాం. మీ పిల్లేమిటి ?

అత : నీతిమూలినవాడ, అందులోని ఒక కానికూడా నేను తిన లేదు.

రఘు : మీరు తిన్నా నేను సంతోషిస్తున్నాను. దేవతలొత్తు పాత్ర కోసం, కప్పంకింద కట్టారు. నేనా, మీరా నీతిమూలినవారా?

అత : నీ జిహ్వమీద పుండుపుడుతుంది.

రఘు : నాకు మాత్రం డి యిచ్చిన ఆస్తికింద, యీ యిల్లు ఒక్కటే మిగిలినందుకున్నాను. యీ భాగంలో మేముండి, తక్కిన యిల్లంతా అద్దేశిచ్చి, ఆ అద్దెమీద మేము బ్రతుకుతున్నాం. మా బ్రతుకులో మన్నుకొట్టారు.

అత : మమ్మల్ని అడుగులే లాభమేముంది? మీ తల్లి ఎదురుగుండా ఉంది. మీ తల్లి నే అడుగు.

రఘు : మా తల్లి అమాయకత్వాన్ని, మీరు దుర్వినియోగం చేశారు. నాకు చెప్పకపోవడంనుంచి, వడ్డీ తన్నుకొచ్చి, యీ మధ్య కొద్దిరోజులక్రితమే కోర్టులో వేలాంవేస్తామని, నన్ను శిక్షించుని నోటీసు వచ్చింది.

అత : కోర్టుకు వెళ్లి వేలాం నిలుపుచేయించి అమ్మకానికి చూపుతే ఎంత డబ్బు వచ్చును?

రఘు : కోర్టులను కూడా బహిష్కరించమన్నారు గాంధీగారు. అంచేత నేను కోర్టుకి వెళ్ళకపోవడంనుంచి తాకట్టు వాకట్టు అయిపోయింది. లక్షరూపాయల యిల్లు యిరవై వేలకింద పోయింది. అన్నవస్త్రా దేవానానీ అయిపోయాం యంతోటి భార్యకోసం. మేమింక పొట్టపోసుకొనేందుకు దేశాలపాలవారి.

అత : మిగిలిన ఎవరైతేలు గాంధీగారిని యిమ్మనమనర. తగిన కాస్తయింది.

రఘు : యింతవరకు మీకు మేకమాంసమే యివ్వమనుకున్నాను; నరమాంసం కూడా కావాలని నాకు తెలియదు.

పొబ్బ : అయ్యో! మా కొంపమునిగింది! మా యిల్లు వేలాం అయి పోయింది!

రఘు : మామయ్యా, ఒక్కమాట చెబుకున్నాను వినండి. స్వరాజ్యం కోసం యీ ఉద్యమం వచ్చాక, మేము యావన్నండి సర్వం త్యాగంచేసేందుకు సంకల్పించుకున్నాం. అతసరమొస్తే ప్రాణాలుకూడా త్యజప్రాయంగా వదిలే తలచుకున్నాం. అహింసే మా సంపారం. కౌరాగృహమే మా గృహం. మాకు భార్య ముక్తికొంత. యింక తీసికెళ్లండి పిల్లని.

(రఘునాథరావుగారూ అని బయటనుంచి పిలుపు)

రఘు : పదండి, మీ వెంట వస్తున్నా.

అత : చూస్తున్నావ, మీవాడి వాళకం. నా యింటికొచ్చి, నాపాదాలు పట్టుకొని, నా పిల్లని చేసుకొని, నానామాటలు నీ కొడుకు అంటూఉంటే చూస్తూ ఉరుకుంటావ!

పొబ్బ : మావాడిన్నదాంట్లో సబబు లేకపోలేదు.

అత : అవును మరి మీ వాడిమాటంటావుగానీ మా మాట అంటావటమ్మ.

పొబ్బ : ఒకవంక పక్క వేరొకవంక కడుపు. ఏమన్నా. కాని పిల్లనిమాత్రం తీసుకుని వెళ్లిపోవద్దని మీ పాదాలు పట్టుకుంటావన్నయ్యా.

ది

భారత లక్ష్మీ బ్యాంకు లిమిటెడ్

రిజిస్టర్డ్ ఆఫీసు : మచిలీపట్టణం.

సెంట్రల్ ఆఫీసు : మద్రాసు.

(స్థాపితం : 1929) —...— (షెడ్యూల్డ్ : 1946)

బ్రాంచిలు

మచిలీపట్టణం, గుడివాడ, నూజివీడు, నర్సాపురం, రాజోలు, కొత్తపేట, గవర్నరుపేట (విజయవాడ) కాకినాడ, రామారావుపేట (కాకినాడ), విశాఖపట్టణం, బొమ్మిలి, కావలి, గూడూరు, మద్రాసు, విజయవాడ, హైదరాబాదు.

ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లు

ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లు సం॥ కు నూటికి రు. 8-75 మొదలు రు. 4-50 వరకు వడ్డీ రేట్లతో అంగీకరింపబడుచున్నవి.

కరెంటు, సేవింగ్సు, షార్టు నోటీసు, కార్ డిపాజిట్లు అంగీకరింపబడుచున్నవి.

మా మూడు సంవత్సరముల క్యాష్ సర్టిఫికేట్లు ఒక ప్రత్యేకత.

ధాన్యము, అవరణ మొదలగు అన్ని వరకుల హామీపై అప్పులు యివ్వబడును.

అన్నిరకములయిన బ్యాంకింగు వ్యాపారములు జరుపబడును.

వివరములకు మా బ్రాంచిలకు వ్రాయ ప్రార్థన:

సి. వి. రాఘవరెడ్డి M. L. C. | సి. ఎస్. సీతారామయ్య, B. A.
చైర్మన్, బోర్డు అధ్యక్షులు | సెక్రటరీ.

మద్రాసు - 11-8-59.

అవ : చేతులు పట్టుకున్నా, కాళ్లు పట్టుకున్నా లాభంలేదు. ఆ మాలవాల్లో తో కరిసి దేవాలయ ప్రవేశంచేసి వచ్చేలోపునే మేము వెళ్ళారీకూడా. యిఖ ఒక్కనిమిషం యిక్కడ విలప కూడదు. వచ్చేవరకు ఉంటే, అగ్నిహోత్రాతే మైలపడతాయి. ప్రాయశ్చిత్తం చేయించుకున్నా ప్రయోజనం ఉండదు. కారద, నీ బట్టలు సగ్గుకో, వేగం వెళ్ళాలి.

కారద : బట్టలంటూ ఏమున్నాయి నాన్న. పట్టుచీరల? బసారన్ చీరల? ముతగ ఖద్దరు బట్టలేగా.

(తలుపు పిరిచిన చప్పుడు)

సోభా : ఎవరది? వస్తున్నా. (వెళ్లి తలుపుతీసి) అయ్యో! బాబు! యీ దెబ్బలేమిటిర, యీ రక్తం ఏమిటిర, అనుకున్నంతపని జరిగిందే, వాళ్ళ చేతులు పడిపోను. అమ్మ! అమ్మ! మా బాబుని చంపేశారే పోలీసు ముందాకొడుకులు. చూస్తావేం? కారద! బట్టతో బాబు రక్తం తుడుపు. నేను వెళ్ళి డాక్టర్ని తీసుకొస్తాను.

అవ : వాళ్లు పూనుకున్న పనికి కొట్టడమే? చంపేస్తే బాగుండును. పీడా నాడా కూడా పోవును. దొరల ప్రభుత్వం అంటూ ఉండబట్టి రక్షిస్తున్నాడు. కారదా! మాలముందాకొడుకుల్ని ముట్టుకొని, జాతిభ్రష్టుడై వచ్చాడు. వాణ్ణి ముట్టుకున్నావ యిఖ నా గుమ్మం తొక్కినివ్వను. నీ చేతులు ఖండిస్తా, జాగ్రత్త! అగు!

సోభా : నీవు మామగారివికావు, మారణదేవతవుకాని.

అవ : తొందరగా నడుపు. ఒక తుణుకుకూడా యిక్కడ ఆగేందుకు వీలేదు. ఏమిటా ఆలోచన? రాకపోతే ఉండు! నీకు బ్రతికుండుగానే అక్కడికల్లాక ఘటాకారం చేస్తాను.

కారద : అదిగాదు నాన్న.

అవ : ఊ! నడుపు! నడుపు!

కారద : వెళతాన త్రయ్య! మన్నించండి!

2

[స్వరాజ్యము సిద్ధించకుండానే, పరుగురానుప్రీతి అయిపోయిన భవనంలా, దేశం ఏవత్తూ అయి ఏమీ తోచక, మూషికాల్లా త్యాగాలుచేసినవారు కైశ్యలోంచి బయటబడి, జీవనాధారం కోసం, దిక్కులకు పరిధ్రమించి చీకునాలు దినాలు.

మైలాపురంలో ఓ సందు. అందులో పెద్దభవనం. అందులో అద్దె వున్న అనేక కుటుంబాలు. మేడ ముందుకు బాల్కనీ, అందులో వెనక రెండు గదుల్లో, రఘువాధరావు కారద కాపురం చేస్తూఉంటారు. కారదకు కొత్తగా ఒక శిశువుపుట్టి మరణిస్తాడు.

రాయలసీమ మహామమము. తగిన ప్రచారం సహాయం జరగ లేదు కాబట్టి కంగడేళి మమమ పెద్దదనుకుంటాంగాని, రాయలసీమ మమము అంతుదొరకనంత హృదయ విదారకం కూడాను.]

(రఘువాధరావు, దొంగ ప్రవేశం)

కారద : ఛీ, యీ దొంగముందాకొడుకును ఎందుకు తీసుకొచ్చాడు! వీడు పరమ పాపాత్ముడు.

రఘు : దొంగవడో, దొరవడో, తెలుసుకున్నాక కద, శిక్షించడమో, గౌరవించడమో.

కారద : ఏమిటండి? అన్నిటికీ పెడమాటలు! పెడర్థాలు!

రఘు : అసలు జరిగిందేమిటి?

కారద : మీరు మామతోజాలు ఆ రాయలసీమ వెళ్ళివస్తానన్నాడు కద. మీరు వెళ్లాక...

రఘు : ఏం చెయ్యమన్నావు, రాయలసీమలో మౌమపరిస్థితి, నన్ను స్వయంగా చూచివచ్చి, మా పత్రికలో వ్రాయాలని, సంపాదకుల ఆజ్ఞ. బుట్టముక్కొన్నాక వారు ఏం చెయ్యమంటే అదిచెయ్యాలి.

కారద : ఏమంటే ఏంలేండిగాని, మీరు వెళ్ళినాటిరాత్రి ఆబాల్కనీలో కూర్చుని బాబుకోసం ఏడవడం ప్రారంభించా. రోజూ ఓగంటైనా నాదుఃఖం వెళ్ళబుచ్చుకోకపోతే ఎల్లా. తల్లిని కద.

రఘు : రోజూ అంతసేపు అల్లా ఏడుస్తూ కూర్చుంటే బాబు వింటాడా, బ్రతికొస్తాడా? భగవంతుడు చేసినదాన్ని దిగమింగడమే.

కారద : ఆది మాలో ఆచారం అండి.

రఘు : పల్లెటూలో అలాంటివి పనికొస్తాయిగాని, యింత మహా పట్నంలో, ఒకేయింట్లో ఎన్నో కుటుంబాలు నివసించేవోట, యిల్లా విలపిస్తే, ఒప్పుకోదు. సభ్యతకూడాకాదు.

కారద : అందుకే దుఃఖం దగమింగుకొని రాత్రిపూట, వెక్కిరివెక్కి ఏడ్చానుగాని, నే నెవ్వరికీ ఏ ఆటంకం కలిగించలేదు.

రఘు : అయితే ఏం జరిగింది?

కారద : మెల్లగావచ్చి, వీధిగుమ్మంలో ఆ మెట్లమీద పంకుకున్నట్టు పంకుకున్నాడు. సమంగా మన బాల్కనీకి కిందగ. కొంత సేపుచూసి నే నెవరిని మందలిస్తే, మెల్లిగా ఆ చీకట్లో, సదీలేకండా వెళ్ళిపోయాడు.

రఘు : తలుపులన్నీ వేళాక వీధిమెట్లమీద ఎవడు వడుకుంటే మనకేమి?

కారద : వీడు దొంగ. చీకటిమాటున యింట్లో ప్రవేశించి మేడెక్కితే, నే నొక్కర్తినీ ఏం చేస్తే ఎవరుగుతురు?

రఘు : పోనీ, పోయాడుగ.

కారద : అఁ! పోయాడు! మర్నాడు అదే వేళకు అలాగ ఆ మెట్ల మీద కాచి ఉన్నాడు. నా శిశువు కం వెళ్ళబుచ్చుకుంటూ, నా పనేదో నేను చూసుకున్నాక, లోపలికి పోదామని కింద ఆ మెట్లమీదికి చూచెసరికల్లా, దొంగతనానికి కాకపోతే, ప్రతిరోజురాత్రి, ఎందు కక్కడొచ్చి అలా నక్కిఉండటం. అంచేత 'దొంగ' 'దొంగని' కేకలేకాను. యిరుగుపొరుగు దినెలోపునే పారిపోయాడు. మర్నా మర్నాడు వస్తాడని నాకు తెలుసు. ఎదురుగుండా ఉన్న మన ఆంధ్రులతో చెప్పాను. వాళ్లు కాచి, మనింటిప్రాంతానికొచ్చెసరికి పట్టే

కాదు. పోలీసులు అప్పటికే, మీరు విడిపించి అరికిలా, అల్లుడులా యింటికే తీసుకొచ్చారు. యిస్సాకేయి మీరు చేస్తున్న అవమానాలకు యివారే కిఖరం కట్టారు. మావాళ్ళ మీద నామీద ఉండే కౌరవ్యం యిలా తీర్చుకుంటున్నారు.

రఘు : పిచ్చివాన, నీకు లోకం అంటే తెలియదు. మూర్ఖత్వం రోజురోజుకీ పెరిగిపోతున్నాది. పల్లెటూరి పిల్లకుండే అవగ్రహం నీలో కరడుకట్టాయి. కాని యింట్లో కొంచెం అన్నం ఉండేమో చూడు.

కారద : ఎందుకు? నే చూడను!

రఘు : సరే, యిక నిజమేమిటో నీ ముందే చెప్పిస్తాను. నీ శేతమిటి?

దొంగ : రానున్న.

రఘు : నీ వెక్కడినుంచి వచ్చావు?

రామ : కాయలసీమనుంచి.

రఘు : ఎందుకొచ్చావు?

రామ : అక్కడ కరువొచ్చింది బాబయ్య. నే నసలే పేదవాణ్ణి. కరవులో అన్నం లేక నా భార్య, ముగ్గురు పిల్లలు చనిపోయారండి.

కారద : అయితే యిక్కడ ఉద్యోగం చేద్దామని వచ్చావ్, ఏమిటి?

రఘు : జేకంకోసం సముద్రం త్యాగంచేసి కారాగారాల్లో బాధలు పడి, కట్టుగుడ్డతో పైకొచ్చిన నా బోంట్లకే ఉద్యోగాలు దొరకలేదు. ఆ వక్రికాధిపతి జాలిపడి నాకే సహాయ సంపా

దకుడివని యాయకపోలే, నేను వీడిలాగ తయారైయోంతును.

చదువా సంధ్యా, నా అనే వాళ్ళా?

కారద : మీరు చాలా అభిమానపడుతున్నారు, వీడు తారీజున దొంగా ఏమిటి?

రఘు : అయితే, ఎందుకొచ్చావు?

రామ : ఆకలితో నిలువెల్లమండిపోయి, యీ చెన్నపురి మహాపట్న ములో పెద్దపెద్ద పూటవాళ్ళ యిల్లు ఉంటాయని; నాటిముందు నిలబడి, పుల్లిస్తరాకు విసిరేస్తే పొట్టనింపుకుందామని. మన ఊళ్లోలా యిస్తరాకులుకూడా పైని పోతారు. ఎక్కడో పోతేసిన యిస్తరాకుని జడ్డుకూడా తగలేదు.

రఘు : రామచంద్ర. జేకానికి యుద్ధం వచ్చినకంటే గొప్ప అనర్థం, కరువు కాటకాలాస్తే.

కారద : యిది హోటలుకొదె యిక్కడ కెందుకొచ్చావు?

రామ : రావాలని రాలేదండి. పగలల్లా, ఊరల్లా తిరిగి ఎంగిలి మెళుకులుకూడా దొరక్క, ప్రాణం తటపటాయిస్తే, నడిచేందుకు కత్తిలేక మీ వీధి మెట్టమీద ఒరిగిపోయానండి.

రఘు : అయితే ఏం జరిగింది?

రామ : నోరెండిపోయి, నాలక లాగేసిందండి. ఆ మేడమీంచి, అగుమ్మటంలోంచి ఏదో ధారకురిసిందండి. నోరిప్పే ఉందండి. నా నోట్లో పాలవాన కురిసిందండి. ఏఅమ్మ కరుణించి కురిపించిందో, కడుపు నిండిపోయిందండి. యింతలో ఆ అమ్మగో రొచ్చి శేకలేకారండి. ఎల్లిపోయానండి. ఆ తల్లికి దండ మెళుతా. లేకపోతే ఆరాత్రి ప్రాణాలే పోయింతునండి.

రఘు : మళ్ళా మర్నాడుకూడా అందుకే వచ్చావ్?

రామ : అవునండి. నా అదృష్టం, రెండోరోజుకూడా నా ఆకలి తీరింది. చనిపోయిన నా అమ్మి జ్ఞాపం వచ్చిందండి. దొంగ దొంగని శేకలేకారండి. భయపడి తారిపోయానండి.

రఘు : పారిపోవడం ఎందుకు?

రామ : దొంగల్ని పట్టుకోలేని పోలీసులు వీడవాళ్ళనే దొంగలని కొట్టో పెట్టేస్తారండి.

రఘు : నేను రైలుదిగి వస్తూవుంటే మనవీధిలో వీణ్ణి పోలీసులు పడితే దొంగకొడని హామీయిచ్చి, యితనిమూలాన నీకు నిజం వినిపిద్దామని తీసుకొచ్చా. యిప్పుటికైనా కౌరవ్యంతో కూడు పాపం యీ వీడవాణ్ణి.

కారద : అయ్యో వీడి ముఖం ముట్టించా. వీడు దొంగ అనుకున్నాను. అంతకంటే పరమ పాపాత్ముడు. నాకు వ్యభిచారదోషం కూడా అంటకట్టాడు!

రఘు : యిందులో వ్యభిచారదోష మేమింది?

కారద : ఛీ, ఛీ, మీకంటే దుర్మార్గులను నేను లోకంలో కనివిని ఎరగనండి. మీరుకొక యిదె మరొకడు భర్త అయితే వీడి ప్రాణాలు తీసేవాడె. నామీద పగ మీరిలా తీర్చుకుంటున్నారు. కానీండి ఊరికే పోదులెండి.

రఘు : పాపాత్మురాల! నానంటి భర్త నీకు పదిజన్మలెత్తినా దొరకడు. నీవు నీ తండ్రి నన్ను పెట్టిన బాధలకు గాంధిగారి శిష్యుణ్ణికొబట్టి, సహనమే మా అత్యుం కొబట్టి యింతవరకు వీర్చుకుంటూ వస్తున్నాను.

సరసమైన ప్రీమియం రేటులో

మీ మోటారుకార్లు, మోటారుసైకిళ్లు,

ఇతర మోటారు బింద్లను

భీమా చేయండి.

వడ్రత, పొదుపు, సర్వీసులతో కలిసి

చేయుట మంచిది.

మోటార్ ఓనర్స్ మ్యూచుయల్

ఇన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,

హెడ్ ఆఫీసు : బెల్గామ్

మద్రాసు బ్రాంచి ఆఫీసు :

334, తంబుచెట్టి వీధి, (హైకోర్టుఎదురు) మద్రాస్-1.

ఆంధ్రప్రదేశ్ బ్రాంచి, ఆఫీసు :

విజయవాడ : 28-10-405, గోపాల్ రెడ్డి రోడ్, గవర్నరుపేట, విజయవాడ-2.

హైదరాబాదు : 4-7-1121/5, రంగమహల్ రోడ్, హైదరాబాద్-1.

ప్రతి నగరములోను ఏజెంట్లు, మరియు అర్గ్ నెజర్లు కావలెను.

కారద : పెప్పేజేమిటి మీ ఓర్పు ! సద్యర్థన ! అదినుంచి నే కడు
తున్న బాధ పరమేశ్వరునికి తెలుసు. మాకంట ఒక వాని
తక్కువవాణ్ణి కట్టుకొనేందుకు ఒప్పుకున్నాను. నా వంశం
ఎటువంటిది. ఆ హితాన్ని లింట పిల్లని. నా కొడుకు చని
పోయేందుకుమాడా కారణం మీరే.

రఘు : ఎల్లాగయ్యావో ?

కారద : ఆసుపత్రిలో పురుషు పోయడంనుంచే నా బాబు
మరణించాడు. నేను ఆసుపత్రికల్ల నని ఘోషిస్తుని ఏదీనా
మాసారా ?

రఘు : నాతల్లి మరణించింది. బ్రతికున్న నీ తండ్రి నీవు మత
భ్రష్టువని, గుమ్మం తొక్కనివ్వడు. మరెవ్వరు నాకు లేరు.
మారుమూలల నుంచి సామంతులు మొదలుకొని నిరుపేదల
వరకు ఆసుపత్రిక వెళ్తారు. పురల్లకు ఎంత జాగ్రత్త
తీసుకుంటారు వారు; కాని ఖర్చు పెట్టకుండా.

కారద : పెప్పేజేమిటి? మాలకూడు, మంగలి నీళ్ళు, ఎంగిలిచిప్పలు,
అక్కడ మైలగాలి తగలడంనుంచే బాబు పోయాడు.

రఘు : నీవు పెట్టి ఆసుపత్రిలో ఉంచవలసినదానివి.

కారద : భార్యకు మానభంగం జరిగి ఉండకపోనె. భార్యకు
మానభంగం జరుగుతే, భర్త సంతోషించడం పురాణాల్లో
కూడా లేదు. మీరుమాత్రం మహదానందం పొందు
తున్నారు.

రఘు : ఆగు, ఏమంటున్నావ్. మాతృప్రేమకి, మానభంగానికి
పాలిమేరలేనా తెలియని నీవు మనిషివికావు. ఆచారాల్లా
మగ్గిపోతున్న దున్నపోతువి. నన్ను నా తల్లిని నానా
మాటలాడి బ్రతికుండగా నా గుమ్మం తొక్కనివ్వనని
పెద్దమాటలు చెప్పి, నిన్ను తీసుకెళ్లి ఏడాదుంచుకొని
తొరికారీమాటలు పడతే నన్ను ఒదిలిపించుకుందామని

నా మీద అభిమానం ఉన్నట్టు, యిక్కడను నిన్ను
పంపించేకాదు నీ తండ్రి. చనిపోయిన నా అమ్మకోసం
అగ్నిహోత్రంసాక్షికంగా పెండ్లాడానని నిన్ను పోనీ
అని ఏలుకుంటున్నాను.

కారద : నా కెదురుగుండా కొరతవేసినట్టు నీ ఇందుకురా? పెళ్లి.
నీ కడుపు నిండిందికా? నా వాంఛత్యానికే విజాకులిచ్చేవు!

రఘు : అడుదానివి, నాడి ఆకలి తీర్చినదానివి, నీకు నాడిమీద
పుత్రపాత్సల్య ముండాలి. లేదుసరికద, సంతాకానికే ఎనరు
పెట్టాడని నిందించడం నుంచిదా? నీకు ఒక్కమాట
చెపుతున్నాను విను. నున చనిపోయిన బాబు, నునుకొరం
తీరక వచ్చి మనల్ని చూచి, ఆకలి తీర్చుకొని వెళుతున్నట్టుంది
నాకు. యీరోజు నున జీవితంలో నుడోదానం. ఈరోజుల్లో
యిదే నునుధర్మమాత్రాలు.

కారద : భార్య కిలానికి అవమానం తెచ్చిన, ప్రతీ వికారివాణ్ణి
పుత్రునిగా చూచే భర్తతో నేను కాపురం చెయ్యను. నేను
నా ఊరు వెళ్తా. నన్ను పంపించి మీరు మీ యిష్టం
వొచ్చినట్లు వర్తించండి.

రఘు : నీ తండ్రి నిన్ను మరి గుమ్మం తొక్కనివ్వడు. నీకు
ఊరక్కడుంది? నా అమ్మముఖం చూచి, ధర్మానికి
కట్టుపడి, నేనె నిన్ను భరించగలను. చిన్నపిల్లవు కావు.
అన్నీ ఆలోచించుకొని మరి అను.

కారద : అన్నీ ఆలోచించుకొనె యీమాట అంటున్నాను.

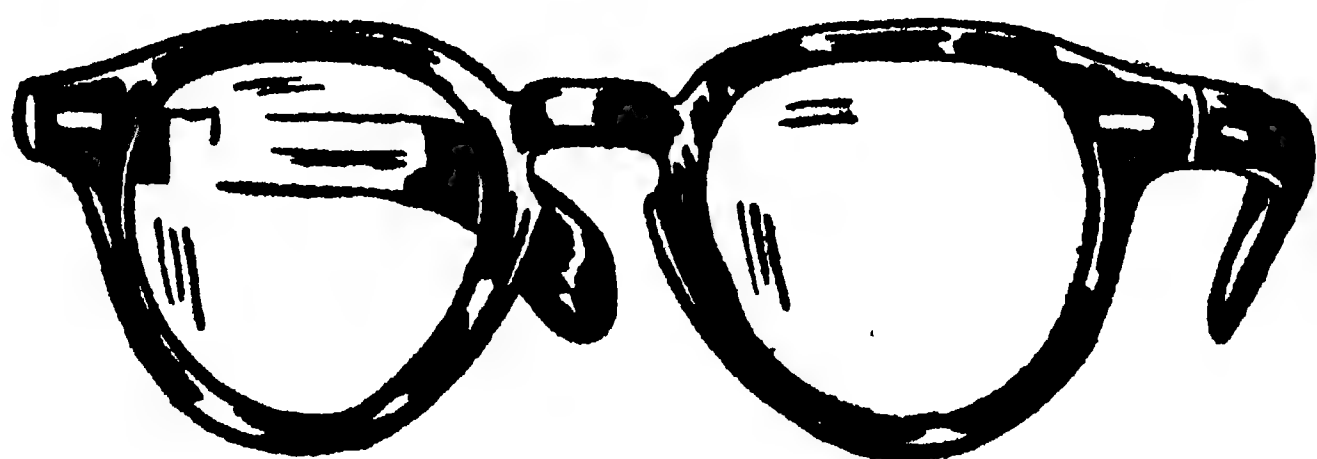
రఘు : మళ్ళా వస్తే నేను కూడా ఏలుకోను నును?

కారద : నా తండ్రి రానీకపోతే నుయ్యో గొయ్యో చూచుకుంటాను.
కాని యిక్కడ మరి ఉండను.

రఘు : కాస్త స్థిమితపడి ఆలోచించుకు మరి చెప్పు.

కారద : యీవారే మేయిలకి నన్ను పంపించకపోతో నేనిక్కడే
అత్యహత్య చేసుకుంటాను.

మా బొత్త దారులకు, శ్రేయోభిలాషులకు హృదయపూర్వక
ఉగాది అభినందనలు.

అద్దాలు సానపట్టుటకు పరికరములు గల లాబరేటరీ
మా ఆవిరణలో వున్నది.
డాక్టర్ నూచన ప్రకారం సాంకేతికంగా
పరిపూర్ణమైన అద్దాలు వేసియివ్వగలము.
జాగ్రత్త, నేవ, సౌజన్యము మా ప్రత్యేకత.

రాధా బ్రదర్స్

కంటిఆధారము జ్యాపారము

174, బ్రాడ్వే, మద్రాసు-1. ఫోన్ : 4198

ప్రాచీన భారతములో గణ రాజ్యాలు

శ్రీ కాపుటూరు వేంకటరామచంద్రరావు

బ్రిటన్ దేశ శతాబ్దముయొక్క ఉత్తరార్థముతో ప్రారంభమయిన దశాబ్దము అన్ని విధముల గణయుగ మనదిగియున్నది. ఈ దశాబ్దములో, ముఖ్యముగా ఆసియా ఖండమున, పెక్కు రాజరికములు యాపుమాసి వాని స్థానమున గణరాజ్యములు, ప్రజాప్రభుత్వములు నెలకొన్నవి. మెగస్తనీసు ప్రాచీన భారత రాజ్యములను గుఱించి క్రీస్తుపూర్వము నాల్గవ శతాబ్దమున నుడివిన “రాజరికము మాసి దాని స్థానమున ప్రజాప్రభుత్వములు నెలకొన్నవి.” అను రాజకీయ సంప్రదాయము ఈ యుగమునకు సరిపోవుచున్నది. ఈమధ్య సంభవించిన మధ్య ప్రాచ్య క్లిష్ట పరిస్థితికి కారణము ఒకజాతి చిరకాలము నుండి వచ్చుచుండిన రాజరికమును దొంగద్రోసి దాని స్థానమున ప్రజాస్వామ్యమును నెలకొల్పవలయునను వాంఛయే గదా! నేడు ముఖ్యముగా ఆసియా ఖండ ప్రజలలో వ్యాపించి వృద్ధి నొందుచున్న ఈ ప్రజాస్వామ్య సంప్రదాయమునకు సుమారు అరవది సంవత్సరములు అహింసా మార్గమున బ్రిటిషు రాజరికముతో పోరాడి స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించిన భారతదేశము మార్గదర్శకత్వము వహించినదనుట నిర్వివాదాంశము; ఈ మార్గదర్శకత్వములో భారతదేశము తన ప్రాచీన ప్రజాస్వామ్యపు సంప్రదాయములను నిరూపించుకొన్నది.

ప్రాచీన భారత రాజ్యాంగ చరిత్రలో ప్రాచీన భారత గణ రాజ్యముల వర్ణన మొక ప్రధానాధ్యాయము గాగలదు. వీనినిగురించిన జ్ఞానము ప్రజాస్వామ్యము భారతీయ రాజనీతి ప్రతిభలకు అన్యమైనదిగాదని రుజువు చేయగలదు. కాని, ప్రాచీన భారతమున ప్రజాస్వామ్యము పాశ్చాత్యదేశములకు ఇటలీ, గ్రీసులలో అదేకాలమున వెలసిన ప్రజాస్వామ్యము లంత స్పష్టముగా యాపురేఖలను దిద్దుకొనలేకపోయినది. ఈ ప్రాచీన గణరాజ్యముల చరిత్ర నెఱుంగుటలో జిజ్ఞాసువును ముఖ్యముగా బాధించునది చరిత్రాత్మకమైన వస్తుభావము. ఈ వస్తుభావము యవన, రోమక గణతంత్రముల నెఱుంగుటకు గల చరిత్ర వస్తు సమృద్ధితో బోల్చిచూచిన నతోధికమై గన్పట్టగలదు. నేడు మనకు లభించుచున్న వీని చరిత్ర యంతయు అతృప్తాండరూపుల నెంబడించి వచ్చిన గ్రీకుచరిత్రకారులు వీనిని గురించి అరకొరగా వ్రాసిన వ్రాతలనుబట్టి, పోలీని, పతంజలి మొదలగు బైయాకరణుల నూత్రములనుండి, బౌద్ధ, జైనమత గ్రంథములనుండి మనకు లభించిన కొన్ని శాశ్వతముల, ముద్రలమీది వ్రాతలనుబట్టి, పరోక్షముగా నెఱుగవలసి యున్నది. ఇన్నిలోపములతోను గత యాభై ఏండ్లలో సుప్రసిద్ధ చరిత్రకారులు, పరిశోధకులు నగు డాక్టర్. జయప్రకాశ్, డి. ఆర్. భండార్కర్, ఆర్. సి. ముజుందార్, డాక్టర్. ఘోషల్, ఎ. యస్. అత్తేకర్ ప్రభృతుల పరిశోధనలు భారత గణరాజ్యములకు సమగ్రము, సంపూర్ణమునకు చరిత్ర నొసంగినవి.

ఈ గణరాజ్యముల చరిత్రను చర్చించుటకు ముందు ఒక ముఖ్యాంశమును మనసునం దుంచుకొనవలెను. ఈ గణరాజ్యముల రాజ్యాంగ నిర్మాణ పద్ధతులయందు నేడు మనకు అనుభవ పూర్వకమైన ప్రజాస్వామ్య నూత్రములకై వెదకుట అసమంజసము. అట్లనిక ఇవి ప్రజాస్వామ్యములు గాకపోలేదు. ఏ లక్షణములను, నియమములను బట్టి, ప్రాచీన యవనరోమక దేశములందు వర్ధిల్లిన ప్రభుత్వములను ప్రజాస్వామ్యములని నిర్ణయించు చున్నామో అదే అర్థమున వీనిని ప్రజాస్వామ్యములని పిలువదగును. ఈ ప్రభుత్వములు రాజరహితములు లేక విరాటులు. (Non-monarchical or Kingless). వీనియందు అధికారము వ్యక్తిగతముగాక, సంఘగతమై యుండును. ఈ సంఘము ప్రజలు, ప్రజాప్రతినిధులు, నాగరకులు, నాగరక వృద్ధులు, కులపెద్దలు, జాతిపెద్దలు—వీరిలో నెవరిచేత నైనను ఏర్పడవచ్చును.

ప్రాచీన భారత గణరాజ్యములు వేదకాలమునకు (క్రీ. పూ. 1000) తర్వాత సమగ్ర స్వరూపము నొందినవి. వేదములలో మనకు గనపడు పరిపాలనా స్వరూపము రాజరికము మాత్రమే. కాని ఋగ్వేదమునందు అచ్చటచ్చట తర్వాతికాలమున గణరాజ్యములకు సంబంధించి వాడబడిన పదములు గానవచ్చును. ఉదాహరణమునకు గణము, గణపతియను పదములు. దీనినిబట్టి చరిత్రకారులు “బౌద్ధ యుగములో మనకు గన్పట్టు గణరాజ్యముల బీజాంకురములు వేద కాలముననే వెలసియుండువచ్చును.”¹ అని యభిప్రాయపడుచున్నారు.

హిందువులు తమ ప్రజాస్వామ్యములను “గణము” “సంఘము” అను శేర్లతో వ్యవహరించిరి. ఒకప్పుడు ఈ పదములు ప్రభుత్వ పరముగాగాక జాతిపరముగా వాడబడినవను అభిప్రాయముండెడిది. కాని నేటి చరిత్రకారులు ఈ అభిప్రాయము నంగీకరించుటలేదు. డాక్టర్ ఎ. ఎస్. అత్తేకర్ ఇట్లని నుడివిరి. “మాళవులను, యాదవులను (ఈ రెండును గణతంత్రములు) జాతులుగా పరిగణించినను వారికి గణతంత్ర ప్రభుత్వము గలదనుటకు ఇతోధికమైన నిదర్శనము గలదు.”²

పోలీని “సంఘ” “సంఘట” వేదముల తారతమ్య భావమును విశదీకరించుచు, “సంఘ” “గణము”లకు గల అర్థకర్తవ్యమును తెప్పిచాడు. బౌద్ధుల గ్రంథమునకు అతదాన శతకమున ‘గణ’ శబ్దము ‘రాజ’ శబ్దమునకు వ్యతిరేకార్థమున వాడబడినట్లు ఈ క్రింది కథ వలన తెలియవచ్చును. మధ్యదేశీయులగు వణిజులు కొందరు దక్షిణ

1. V. M. Apte; The History and Culture of the Indian People; page 352.

3. State and government in Ancient India PP: 109

పథమునకు వెళ్ళిరి. దక్షిణాపథపురాజు ప్రశ్నింప సమాధానముగా వీరు "దేవా, కొన్ని దేశములు గణాధీనములుగను. కొన్ని రాజాధీనములుగను ఉన్నవి" (దేవకేచిద్దేశా గణాధీనాః శేచిద్రాజాధీనాః ఇతి) అని నుడిచిరి. ఆచారాంగ మూత్రమును జైనగ్రంథములైన భిక్షువులు నివారించవలసిన రాజ్యములలో గణరాజ్యములను పేర్కొనుచున్నది. (అరాయణి వా 'గణరాయణి' వా జావరాయణి వా దోరజ్జణి వా వేరజ్జణి వా విరుద్ధరజ్జణి వా) మహాభారతము నందలి శాంతిపర్వమున గణరాజ్యముల వృద్ధి, క్షయకారణముల చర్చించుచు భిష్మ యుధిష్ఠిరులమధ్య నొక సంవాదము గలదు. ఇట్లు ప్రాచీన గ్రంథములందు 'గణ' శబ్దమునకు రాజ రహితమైన, సంఘనిహితమైన అర్థమునిచ్చు నిదర్శనములు అపారముగనున్నవి. అలెగ్జాండరు వెంబడి వచ్చిన గ్రీకు చరిత్రకారులు ఈ గణతంత్రములను ప్రశంసించియున్నారు. ఒకప్పుడు గ్రీకుల భావనాశక్తి, వారిని ఈ దేశమందలి ప్రతిసంస్థయందును గ్రీకు సంస్థలను పోల్చుకొనునట్లు చేసి నదియను వాద ముండెడిది. కాని నేపది నిలువజాలదు. ప్రజాస్వామ్య సంస్థలను ఉద్భవాలతో నెరిగిన గ్రీకు చరిత్రకారులు వివిధ సంస్థలను ప్రజాస్వామ్యసంస్థలని వర్ణించునంతటి విచక్షణ జ్ఞాన కూసులుగారు.

కొటిల్లుని అర్థశాస్త్రమున గణరాజ్యములు రాజశబ్దోపజీవి సంఘములు, వార్తా శస్త్రోపజీవి సంఘములు అని రెండు విధములుగా విభజింపబడియున్నవి. (కౌంభోజ సురాష్ట్ర) శ్రీత్రిమాత్రేశ్వర్యాదయో వార్తాశస్త్రోప జీవినః) ఈపదములయొక్క అర్థప్రతిపత్తిపై పండితులు భిన్నాభిప్రాయాలు వెల్లడుచ్చియున్నారు. ఈ భిన్నాభిప్రాయాలు తరచి డాక్టర్ ఫూషేల్ రాజశబ్దోపజీవిసంఘములు తమ పాలక విధమునకు 'రాజ' శబ్దమును వహించు రాజకీయ సంఘములుగను, వార్తాశస్త్రోపజీవి సంఘములు శాంతవృత్తులచేతను, యుద్ధవృత్తిచేతను జీవించు మానవ సమాజములుగను నిర్ణయించిఉన్నారు.³

ప్రాచీన భారతమున గణరాజ్యములు దేశముయొక్క ఈశాన్య వాయవ్య భాగములందు పెంపొందినవి. ముఖ్యముగా పంజాబు, సింధు లోయలు క్రీ. పూ. 500 మొదలు క్రీ. త. 400 వరకు గణతంత్రముల కొడుపట్టయినవి. దురదృష్టవశమున ఈ గణరాజ్యములలో కొన్ని వ్యాకరణ గ్రంథములందు నామావళిప్రకారము మనకు మిగిలినవి. పాణిని చేత పేర్కొనబడిన వృక, దామని, పార్శ్వ, కాంభోజాదులును, 'త్రిగర్తవచ్చ' మనబడు ఆరు గణతంత్రముల సముదాయమును ఈ తెగకు చెందినవి. పాణినికి సుమారు వేయి సంవత్సరముల తర్వాత రచియింపబడిన కాళియందు ఈ త్రిగర్తవచ్చము (1) శేండ్రోపరత (2) దాంవకి (3) కేప్తకి (4) జాలమాని (5) బ్రహ్మగుప్త (6) జానకి రాజ్యములుగా పేర్కొనబడెను.

ఇట్లు నామావళిప్రకారము గాక కొంచెమో గొప్ప చరిత్ర మిగిలిన గణతంత్రములలో అర్జునాయనులు అగ్రా జయపూరు ప్రాంతములందు క్రీ. పూ. 200 మొదలు క్రీ. త. 400 వరకు పరిపాలించినట్లు తెలియుచున్నది. క్రీ. పూ. 100 కాలమునకు చెందిన వీరి నాణెములు మనకు లభ్యమగుచున్నవి. ఇవి రాజ నామాంకితములు గాక, 'అర్జునాయనం జయః' 'అర్జునాయనులకు జయముగగాక' అను అంశముతో గణ నామాంకితములుగా నున్నవి. అర్జునాయనులు

తాము మహాభారత వీరునకు అగ్నునుని సంతతివారముని నమ్మిరి. వీరును ధర్మజాని సంతతి వారమును నమ్మిక గల్గి వీరికి ఉత్తరముగా పరిపాలించుచుండిన యాధేయులును అన్యోన్య సహకారముతో వర్ధిలిరి.

యాధేయగణము, నాణెముల లభ్యస్థానమునుబట్టి కువికాలముని ఉహించవచ్చును. యాధేయులు తూర్పున సహారాన్ పూరు, పశ్చిమున భీమావల్ పూరు, వాయవ్యమున బాధియానా, దక్షిణమున ఢిల్లీమధ్యగల దేశమును పాలించిరి. ఉత్తము సాగరక పరిపాలనను గల్గి, వాయవ్య ధర్మములకు పేరువహిసి, సారవంతమైన దేశమును, ఉత్సాహవంతులైన ప్రజలును గలరని గ్రీకు చరిత్రకారులచే వర్ణింపబడిన విపాకా (బియాన్) నదీతీరస్థమును రాష్ట్రము యాధేయగణముని చరిత్రకారుల నమ్మకము. వీరు మార్గ్య, కుంగ సామ్రాజ్యముల యొక్క యు, శకత్తాత్రపుల, కుషాణు, యుధాటికి అగి నిల్చిరి. శకత్తాత్రప దక్షిణవర్తులలో ముఖ్యుడగు గుప్తదామును తననానా ఘడి కాసనమున (క్రీ. త. 150) వీరిని గురించి ఇట్లుని వర్ణించి యున్నాడు. "సర్వత్తాత్ర విష్కృత వీరశబ్దజాతోత్సేకావధేయానాం యాధేయానాం"

"సర్వక్షత్రియుల చేతను గౌరవింపబడిన వీరశబ్దగర్వముచేత అవిధేయులగు యాధేయులు" ఒకటవ కనిష్కుని కాలమున (క్రీ. త. 78—104) వీరి అధికారము సన్నగిల్లెను కాని కాలక్రమమున వీరు అధికారము మరల నిలద్రొక్కుకొని క్రీ. త. మూడవశతాబ్ది ప్రథమ భాగమున కుషాణు సామ్రాజ్య పతన హేతుభూతులైరి. సముద్ర గుప్తుని (క్రీ. త. 320-380) అలహాబాదు కాసనములో అగ్నునాయనులతోబాటు, వీరు గుప్తరాజ్య పరిహద్దు రాజ్యములలో నొకరుగా పేర్కొనబడి యున్నారు. వీరి గణసభలో 5000 మంది సభ్యులున్నట్లు తెలియుచున్నది. ప్రతిసభ్యుడును రాష్ట్రమున కొక వీరుగను ఇవ్వవలయునను నియమముండెడిది. వీరి నాణెములు అనేకములు మనకు లభ్యమగు చున్నవి. వీనిలో కొన్ని దేవసేనాపతి యగు కార్తికేయుని చిహ్నమును గలిగియున్నవి. దీనినిబట్టి వీరి అభిమానదైవము కార్తికేయుని తెలియుచున్నది. అందుచే కుమారస్వామి వానానమగు మయూరపరముగా వీరు మతము యూదులని పిలువబడెడినారు. వీరి శార్యసామ్రాజ్యముల కీరి అలెగ్జాండరు నైనికుల భిరువుల గావించివారి పురంగిని తిరోగ మింప జేసినది.

మగ్రులు క్రీ. త. నాల్గవశతాబ్దమున గణతంత్రముగానున్నట్లు తెలియుచున్నది. యాధేయులతో బాటు వీరును 'గుప్త' కాసనములందు గుప్తసామ్రాజ్యపు సరిహద్దు రాజ్యములలో నొకరుగా పేర్కొనబడి యున్నారు. వీరు రావి, చీనాబ్ నదులమధ్య ప్రాంతమును కాకల, (వియార్ కోట) రాజధానిగా పరిపాలించిరి. గ్రీకు చరిత్రకారులచే, అలెగ్జాండరును శకలవ్రాహమముపన్ని ఎదుర్కొని రని చెప్పబడిన కథియసులు, మగ్రులును, ఒకరేయని కొందగు చరిత్రకారుల నమ్మకము. మగ్రులు అలెగ్జాండరును తుదివరకు ఎదిగిపోరి.

అలెగ్జాండరును తీవ్రముగా ప్రతిఘటించిన గణతంత్రము లలో మూలపులు, ఊద్రకులు ముఖ్యముగా పేర్కొనదగినవారు. వీరిని 'గ్రీకు'లు 'మల్టాయ్', 'ఆక్సిడ్రకాయ్' అని వర్ణించిరి. మూలపులు చీనాబ్, రావి నదుల మధ్య ప్రాంతమును, దానికి దక్షిణముగా కొంత ప్రాంతమును పరిపాలించిరి. వీరికి దక్షిణ పార్శ్వమున ఊద్రకులు పరిపాలించుచుండిరి. వీరు అలెగ్జాండరును ప్రతిఘటించుటకై యొక కూటమిగా నేర్పడిరి. కాని వారి సేనలు ఒక చోటికి చేరక పూర్వము అలెగ్జాండరు మూలపులపై దాడిచేసెను. కడకు మూలపులు, ఊద్రకులు అలెగ్జాండరుతో రాజీపడవలసి వచ్చెను. వీరు నూరుమంది గణ సభ్యులను సంధిపరతులు చేర్పించుటకై అలెగ్జాండరు నొద్దకు రాయబారముపిరి. మూలపుల ఓటమి తర్వాత ఊద్రకులు 150 మంది పాలక ముఖ్యులతో బాటు, పుర ప్రముఖులను, రాష్ట్ర పాలకులను సంధి ప్రయత్నముపై అలెగ్జాండరు వద్దకు పంపిరిని గ్రీకు చరిత్రకారులవలన నెఱుంగుచున్నాము. మూలపుల కొల నొకటి స్వాధీనము చేసుకొనుటలో అలెగ్జాండరు ప్రాణముపోవునంతపని యాయెను. కాలక్రమమున ఊద్రకులు మూలపులతో వికలమైపోయిరి. క్రీ. పూ. 100 ప్రాంతమున మూలపులు తూర్పు రాజస్థానమునకును, క్రీ. త. మూడవ శతాబ్దమున మూలక రాష్ట్రమునకును వలస బోయిరి. కొంతకాలము వారు శక జాతిపుల (క్రీ. త. 150) విలుబడిలో నుండిరి. కాని క్రీ. త. 225 ప్రాంతమున కోల్పోయిన స్వాతంత్ర్యమును తిరిగి సంపాదించిరి. వీరును గుప్త శాసనములలో గుప్త సామ్రాజ్య పరిపాద్యురాజ్యములలో నొకరుగా పేర్కొనబడియున్నారు. మూలకగణ జయాంకములను రాగి నాణెముఖనేకములు మనకు లభ్యమైనవి.

అలెగ్జాండరు దిగ్విజయకాలమున అగ్రగ్రేణి (Greek; Agisanal), శిబి (Greek; Siboi) గణములు మూలపులతోబాటు జర్దిలెను. వీరి పరిపాలనలో నుండినప్రాంతము ఎఱుకలేదు. శైబ్యులు ఆదిలో రాజరికముగా నుండి కాలక్రమమున గణతంత్రముగా మారిరి. వీరు మూలపులతోబాటు క్రీ. పూ. 100 ప్రాంతమున తూర్పు రాజపుత్ర స్థానమునకు వలస బోయి, 'మాధ్యమిక' నగరము రాజధానిగా కొంతప్రాంతమును పరిపాలించినట్లు తెలియుచున్నది. వీరినాణెములు 'మారుమిక శిబి జనపద' 'మారుమిక శిబి జనపదుల' అను అంకమును గలిగియున్నవి.

గ్రీకు చరిత్రకారులచే 'సంబష్టాయ్' 'అంబష్టనాయ్' అని పిలువబడిన అంబష్టులు ఊద్రకులపాదగున పాలించిరి. గ్రీకు చరిత్రకారుడగు 'థెర్టియస్' వీరిప్రభుత్వము ప్రజాస్వామ్య (Democracy)మని స్పష్టముగా చెలిపియున్నాడు. పతంజలి మహాభాష్యమునను, మహాభారతమునందును వీరు పేర్కొనబడి యున్నారు. వీరిసైన్యము 80,000 పదాతులు, 6,000 అశ్వదళము, 500 రథములను గలిగియుండెను. వీరు అలెగ్జాండరు నెగుర్కొనుటకై మూపురు సేనాపతుల నెన్నుకొనరి. పరిస్థితులవైషమ్యము వలన, కయోవృద్ధులమౌనమునరించి, చివరకు అలెగ్జాండరునకు లొంగిపోయిరి. వీరి తరువాతి చరిత్ర తెలియుటలేదు.

అంధక, వృష్టి, యాదవ, కుక్కురా భోజ సంఘములు ఒక కూటమిగా నేర్పడి ఆవతారపురుషుడగు శ్రీ కృష్ణుని నాయకత్వమున వడిచినట్లు మహాభారతమునుబట్టి తెలియదును!

"యాదవాః కుక్కురా భోజాః సర్వే దాన్ధక వృష్టయః, త్వయాసక్తా మహాభావో లోకాలోకేశ్వరాశ్చతే."

అంధక-వృష్టికూటమియందు రెండువర్గము లుండెడివి. ఈ వర్గాధి నేతలను రాజన్యులని పిలచెడివారు. అంధకవృష్టిసంఘము నందు ఈ ఇద్దరు రాజన్యులను పరిపాలనాధికారముండెడిది. మన సారస్వతమునుండి ఈ 'ద్వంద్వ' అధిపతుల నెఱుగగలము. శిని—వాసుదేవ, స్వాఫాల్క - వైత్రకవర్గములు కాశికయందు చెప్పబడియున్నవి. కార్యాయనుడు తన వార్తకయందు అక్రూర—వాసుదేవవర్గములను పేర్కొనియున్నాడు. మహాభారతమువలన వాసుదేవ, ఉగ్రసేనులు వర్గాధిపతులుగానున్నట్లు తెలియుచున్నది.

మహాభారతమునందరి కాంతిపర్వమున (ఆశ్వాసము 81) అంధక—వృష్టి వ్యవహారములపై నారద, కృష్ణలమధ్య ఒక సంభాషణ గలను. అందు శ్రీ కృష్ణుడు అంధక-వృష్టి సంఘనాయకత్వములో తా నెదుర్కొనవలసిన కష్టములను నారదునితోనే కరువుచెట్టును. ఈ సంభాషణవలన శ్రీ కృష్ణునంతటి రాజకీయధురంధరునిగూడా ఈ రెండువర్గములమధ్య సామరస్యభావమునేర్పరుచుట కులభ సాధ్యములేదని తెలియుచున్నది. శ్రీ కృష్ణుడు తన కష్టమును ఇద్దరు జాదగుల తల్లికష్టముతో పోల్చును. (సోహం కిలవమా లేవ ద్వయోరపి మహామనే) రాజన్యపరముగా 'వృష్టిరాజన్య గణస్య జయః' అను అంకముతోగూడిన వీరి నాణెములు మనకు లభ్యములు.

గ్రీకుచరిత్రకారులు క్సత్ రాయ్ (Xathroi?) ఆస్సడియాయ్ (Ossadioi) మూసికొని (Musicani) బ్రాక్ మనాయ్ (Brachmanoi Brahmanaka) మొదలగు రాజ్యములనుగురించి వ్రాసియున్నారు. కాని వీని రాజ్యాంగచరిత్ర సమగ్రముగ నెఱుంగుటకు వీలులేమిచే, వీనిని కచ్చితముగా గణరాజ్యములని చెప్పటకు వీలులేక యున్నది. "డయడోరసు" అను గ్రీకు రచయిత పాటల (Greek: Patalene) రాజ్యమునుగురించి వ్రాసి యున్నాడు. పాటలరాజ్యాంగము నతడు స్పార్టనురాజ్యాంగముతో బోల్చినాడు. సైనికాధికారము వంశానుగతముగా వచ్చు ఇద్దరురాజులు వహించెడివారు. రాష్ట్రపరిపాలనాధికారము సర్వమును నాగరవృద్ధిసంఘము వహించెడిది. (A council of Elders ruled the whole state with Paramount authority—Diodorus).

గ్రీకురచయితల రచనలనుబట్టి సింధులోయ నుండు విసిర్లిక గణరాజ్యములు ఒక సామాన్యసభ (General Assembly), ఒక నాగరవృద్ధిసభ (Council of Elders), ఎన్నికద్వారా అధికారమువకువచ్చు ఒక ముఖ్య పరిపాలకుని (Chief Magistrate) కలిగి యుండినవని చెప్పవచ్చును.

బౌద్ధ, జైనమత గ్రంథములనుబట్టి శిత్తరవిదర్భమునందును, శిత్తరప్రదేశమునందలి గోరక పూర్ మండలమునందును అశేక గణరాజ్యములు వెలసినట్లు తెలియుచున్నది. బౌద్ధగ్రంథములందు కామ్యలు, కోలియులు, లిచ్చవులు, విదేహులు, బూలియులు, మల్లులు, మోరియులు, బగ్గులు అను గణతంత్రములు పేర్కొనబడి యున్నవి. ఈ గణతంత్రములన్నియు సిద్ధాంత చరిత్రముతో సంబంధము గలిగియున్నవి. వీరిలో భగ్గ, బూలియ, కోలియ,

మీరీయ గణతంత్రములు మిగుల చిన్నవి. బౌద్ధగ్రంథములనుండి వీనినిగురించి తెలియదు. చరిత్ర స్వల్పాభివ్యక్తి. వైకాల్యమున వీనికన్నను విస్తృతములైన కాక్య, కుల్ల, లిచ్చవీ, విజేహరాజ్యములు, తూర్పున దర్బాంగా, పశ్చిమమున గోరకపూరు, దక్షిణమున గంగ, ఉత్తరమున హిమాలయముల మధ్యస్థదేశము నావరించియుండెను.

ఈ నార్థింటిలో మిగుల చిన్నది కాక్య గణతంత్రము. ఒకప్పుడు కాక్యలు రాజరికముగానుండి కాలక్రమమున గణతంత్రముగా మారినట్లు కొన్ని సందర్భములనుబట్టి తెలియుచున్నది. కాక్యల పరిపాలనపద్ధతినిగూర్చి రైస్ డేవిడ్స్ తమ 'బౌద్ధ భారతము' (Buddhist India, P. 19.) నందు ఇట్లని ప్రాసీయున్నాడు: 'కపివాస్తునంబలి తమ సంతాగారము (Mote hall) నందు పిన్న పెద్దలు సమావేశమయిన ప్రజాసభయందు న్యాయ, పరిపాలనా విషయములు నిర్వహింపబడివి.....సభాసమావేశములందు అధ్యక్షత వహించుటకును, రాష్ట్రాధ్యక్షునిగను ఒక ముఖ్య నెన్నుకొనెడివారు. ఇతడు రోమకాన్సుల్ (Roman Consul) గ్రీకు ఆర్చన్ (Greek archon) ల వలె 'రాజ' బిరుదును వహించెడివాడు. లిచ్చవులయందు ఇదే అధికారమును వహించిన అధికారత్రయమును (Triumvirate) గాని, రాజులకుగల సర్వస్వతంత్ర రాజ్యాధికారమునుగాని ఇచ్చట కొనము. ఒకప్పుడు బుద్ధుని సగోత్రుడగు భద్దీయుడు రాజుగా నుండెను. ఒకచోట నాగరక ముత్రుడుగా చెప్పబడిన శుద్ధోదనకాక్యకు మరియొక ప్రకరణమున రాజుని పిలువబడెను. కాక్యల రాజ్యాంగమును గురించి పండితులలో విభిన్నాభిప్రాయములున్నవి. జయస్వాత్, మజందార్ రైస్ డేవిడ్స్ అభిప్రాయమును సమర్థించిరి. అత్తేకర్ గూడ కాక్యలను గణతంత్రములలో నొకదానిగా చర్చించిరి. కాని డి. ఆర్. భండార్కర్ కాక్యలు గణతంత్రముగాక వంశపారంపర్యమైన రాజరికమని అభిప్రాయపడిరి. వీని నన్నింటిని తరచి డాక్టర్ ఘోషాల్ కాక్యలు వంశానుగతముగా వచ్చు పాలకునితోబాటు గణసభనుగూడ గలిగిన మిశ్రమ రాజ్యాంగమును గలిగియుండిరిని తీర్మానించిరి.4

బౌద్ధ, జైన, వైదిక గ్రంథములలో పేర్కొనబడ్డ ఈ గణ సంఘములలో లిచ్చవులు చారిత్రకముగా ప్రథమస్థానమాక్రమించెదరు. జైనమత స్థాపకుడైన వర్ధమాన మహావీరుని జన్మస్థానమును, సిద్ధార్థుని పాదరజస్సుచే అనేకపర్యాయములు పవిత్రముగావింపబడినదియునగు వైకాలి వీరి ముఖ్యనగరము. మగధ, కొసల రాజరికముల ప్రతిఘటించుటకై వీరు విజేహులతో గలసి 'వజ్జయ' కూటముగా సేర్పడిరి. వజ్జయగణతంత్రము సిద్ధాగుని ప్రేమను మిక్కిలిగా చూరగొన్నది. సిద్ధాగుడు బౌద్ధసంఘమును వజ్జయ గణతంత్ర పద్ధతులపై నడచుకొమ్మని ఆదేశించివాడు. సిద్ధాగుడు ఆనందునితో వజ్జయగణాభివృద్ధికి కారణభూతములైన అంశములను ఈ క్రింది విగా సేర్కొని యున్నాడు.

1. సభ్యులందరు తరచుగా సమావేశమగుట.
2. సభ్యులలో అంగీకారభావము.
3. శ్రుతాతన వ్యవస్థలయందు గౌరవ భావము.

4. నగరవృద్ధులయందు గౌరవభావము.
5. స్త్రీలు, బాలికలయందు గౌరవభావము.
6. వైత్యా రాధన (మతమునందు గౌరవము.)
7. అర్హుల నాదరించుట.

క్రీ. పూ. 500 ప్రాంతమున విజేహులను మగధ సామ్రాజ్యము జయించిన తర్వాత వారి చరిత్ర మనకు తెలియదు. లిచ్చవులుగూడ మగధసామ్రాజ్యము నుందు తలవంచవలసి వచ్చెను. తిరిగి వారు క్రీ. పూ. 300 ప్రాంతమున తమ స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించి కొనిరి. కీ. త. నాల్గవ శతాబ్దప్రారంభమున వారు మిగుల బలవంతులై యుండిరి. గుప్తరాజగు మొదటి చంద్రగుప్తుడు లిచ్చవీరాజ కన్యయగు కుమారదేవిని పెండ్లియాడి గుప్తసామ్రాజ్య స్థాపనకు దోహదం కారకుడాయెను.

లిచ్చవీగణసభలో 7707 సభ్యులున్నట్లు ఏకపన్నజాతకము వలన తెలియుచున్నది. వీరి గణసభను గురించి ఏకపన్నజాతిక మిట్లని నుడువుచున్నది: "తత్త నిచ్చకాలమ్ రజ్జమ్ కారత్య వసంతానం యేవ రాజానమ్ సత్తసహస్సాని సత్తసతానిసత్తచ రాజానో హ్లాంతి. తత్తకాయేవ ఉపరాజనో తత్తకాసేనాపలిసో తత్తకా భాండాగారికా." "అచ్చట నిత్యము రాజకార్యమునకై 7707 రాజులు గలరు. అదేవిధముగా ఉపరాజులు, సేనాపతులు, భాండాగారికులు గలరు." ఈ వాక్యముల ఆర్థప్రతిపత్తిపై పరిశోధకులు భిన్నాభిప్రాయములనుగలిగియున్నారు. ఆర్.సి. మజందార్ లిచ్చవీ రాష్ట్రం 7707 మండలములుగా విభజింపడియుండెననియు, లిచ్చవీ గణసభ ఈ 7707 గుఱమండలాధిపతులను సభ్యులుగా గలిగియుండిన దనియు అభిప్రాయపడిరి. డి. ఆర్. భండార్కర్ ఈ 7707 గుఱ సభ్యులను వివిధజాతుల అధిపతులుగా గ్రహించి, లిచ్చవీగణము వివిధ జాతులకూడికచే నేర్పడిన సంయుక్త రాష్ట్రముగా భావించినారు. ('A federation of Chiefs of tribal Clans'). జయస్వాత్ 7707 మంది పురవాసులు పరిపాలనార్హత గలిగియుం పరి అని భావించిరి. వీరు అగ్ర్యక్షులు, ఉపాగ్ర్యక్షులు, సేనాపతులు, భాండాగారి కులుగా నియమితులగుచుండిరి. 5 అత్తేకర్, ఘోషాల్ ఈ 7707 మంది సభ్యులను, రాజురుదమున కర్తులైన, గణముయొక్క మూల స్థాపకుల వంశజులని అభిప్రాయపడిరి.

వజ్జయులు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమునకు అనమాన గౌరవ మొసంగడివారని తెలియుచున్నది. లలిత విస్తరమునందు వైకాలి యులయందు ఉత్తమ, మధ్యమ, వృద్ధ, శ్రేష్ఠభావము లేదనియు, ప్రతివాడు తన్నుతాను రాజుగా నెంచుకొనుననియు, ఒకరి నింకొక రనుసరింపరనియు పరిహాసముగా జెప్పబడియున్నది.

"నోచ్చ మగ్యవృద్ధ శ్రేష్ఠానుపాలితా, ఏత్తక ఏవమన్యతే అహం రాజా అహం రాజేతి. న త కస్యచిచ్చివ్యత్వమును పగచ్చతి...").

వజ్జయుల న్యాయపరిపాలనను గురించి బుద్ధఘోషాడు తన 'మహా పరినిర్వాన' మాత్రవ్యాఖ్యయందు చెప్పియున్నాడు. బుద్ధ

భూమిని వజ్జయులకు ఎనిమిది శతాబ్దముల తరువాతివాడు. ఈ కాల తారతమ్యమునుబట్టి, ఇతరగ్రంథములలో ఈ ప్రసక్తి లేకుండుటనుబట్టి, బుద్ధభూమిని వర్ణనయందలి యాధార్థ్యమును సరిగా తెలియుటకు వీలులేకయున్నది. బుద్ధభూమిని తాను దెల్పునది పురాణ వజ్జ భర్తమని నుడివినాడు. వజ్జయులలో దోషియగువాడు వినిశ్చయ మహామాత్రులు, వ్యవహారికులు, మాత్రధారులు, అప్తకులకులు, సేనాపతి, ఉపరాజ, రాజ - ఆరోహణక్రమమున గల ఈ ఏడుగురు న్యాయాధిపతులలో నెవరివద్దైనను తన నిర్దోషిత్వమును రుజువుపరచిన విముక్తుడుగాగలడు. కొందరు పండితులు (జయస్వార్, మజాందార్) దోషిదోషత్వము ఈ ఎనిమిది న్యాయస్థానములయందును విధిగా ఋజువుగాని యెడల అతడు క్షిప్తార్థుడను అర్థమును గ్రహించిరి.

మూల సర్వాస్తివాదకాఖిలు చెందిన విషయపిటకములోని 'చీవరవస్తు'పునగల సేనాపతి ఖండుని యొక్కయు, దేవదాసియగు అమ్రపాలియొక్కయు కథలనుబట్టి లిచ్చవుల సంఘ మగ్యాదలను, రాజమర్యాదలను కొన్నిటి నెఱుగవచ్చును. వైకాలీనగర మాకాలమున ఉత్తిమ, మధ్యమ, అధమ స్కంధములు (Wards)గా విభజింపబడియుండెను. ఈ వివిధ స్కంధముల మధ్య వైవాహిక సంబంధములు గురించి తాము నియమముండెను. ఏ స్కంధములో కన్యనుగాని ఆంతకు తక్కువ స్కంధములో ఇచ్చి వివాహము జేయరాదు. తక్కువ స్కంధములోని కన్యను పై స్కంధములలో వేనియందైనను యిచ్చి వివాహము గావింపవచ్చును. అసమాన రూపలావణ్యవతి యగు కన్య యే స్కంధములోని దైనను గణాధినయగును. లిచ్చవులలో నొకడగు మహానుకు అసమాన రూపలావణ్యవతియగు తన తనయ అమ్రపాలి యనుదాని వివాహము జేయుటకు సంఘానుమతి వేడును. కొని గణసంఘము మహానుని పై నియమమునకు తల వొడ్డునట్లు చేయును.

విదేహ రాజామాత్యుడగు ఖండుడు తన స్వామిచే అనుమానింపబడి వైకాలియందు తలదాచుకొనును. వైకాలీగణము ఖండుని పురీసతను బట్టి అతడు ప్రథమస్కంధమున నివసించుట కనుజ్ఞ యొసగును. కాలక్రమమున వైకాలీగణము ఖండుని, అతని తర్వాత అతని రెండవ కుమారుడగు సింహుని, వారి బుద్ధివైభవమును గమనించి తమ సేనాధిపతిగా నెన్నుకొనిరి.

'చీవరవస్తు' నందు ఈ కథ గానవచ్చును. కోశలాధిపతి కపిలవాస్తు నగరమును ముట్టడించి, కాక్యులకు నగరము తన స్వాధీనము చేయుమని వర్తిమాన మంపును. ఈ విషయము చర్చించుటకు కాక్యులందఱు సమావేశమైరి. వారిలో కొందఱు నగర ద్వారములు తెరువవలయునని, కొందఱు తెఱువరాదని అభిప్రాయపడిరి. విభిన్నాభిప్రాయము లుండుటచే, అధిక సంఖ్యాకుల అభిప్రాయము (Will of the Majority) కనుగొందమని కడకు నిర్ణయించిరి. వెంటనే వారు అభిప్రాయ సేకరణకు (Voting) గడంగిరి. ఈ కథ, పై ఖండుని కథ, గణ సమాలోచన పద్ధతులను గురించి కొన్ని విషయములు దెలుపుచున్నవి. గణసంఘములు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముతో క్లిష్టవిషయములను సమాలోచించెడివి. అభిప్రాయ

భేదము వచ్చిన యెడల అధిక సంఖ్యాకుల అభిప్రాయముననుసరించిపోయెడివి. సంఘాధికారుల నెన్నుకొనుటకు గణ సభ్యులకు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముండెడిది.

గణతంత్రముల సమాలోచన పద్ధతుల (Deliberative procedure) నెఱుగుటకు తగిన చారిత్రకాధారములు లేవు. కాని, శాద్ధమత గ్రంథములందు శాద్ధభిక్షుక సంఘ సమాలోచన పద్ధతులగురించి విపులమైన సారస్వతము గలదు. శాద్ధభిక్షుక సంఘములు గణసంఘములకు ప్రతిరూపములని పరిశోధకుల నమ్మిక. ఈ నమ్మికపై ఆధారపడి చారిత్రకులు గణసంఘముల సమాలోచన పద్ధతిని నిర్ణయించుచున్నారు.

గణసంఘములలో నేడు మన కాసనసభలో నున్నట్లే అల్ప సంఖ్యాక నియమము (Rule of Quorum) ఉండెడిది. సభ్యులు ఇరువదిమందికి తక్కువగాక వచ్చియుండవలెను. ఈ సంఖ్యను సాధించుటకు నేటి 'Whip'ను బోలిన 'గణపూరకు' డను నధికారి యుండెడివాడు. సమాలోచించవలసిన విషయము 'కమ్మవాచనము.' దీనిని తీర్మానరూపమున సభాసభ్యుల ఎదుట ప్రవేశపెట్టుట 'జ్ఞప్తి' లేక 'నత్తి.' ఈ తీర్మానమును సభాసదుల ఎదుట చర్చార్థమై పఠించుట 'అనుశ్రవణము. తీర్మానము ఒకపర్యాయము మాత్రము సభాసదుల అంగీకారమును బొందిన, దానిని 'నత్తి దుతీయ'మని అనెడివారు. అట్లుగాక తీర్మానము మూడు పర్యాయములు సభాసదుల ఎదుటకు లేబడి వారి అంగీకారమును బొందిన అది 'తృతి చతుర్థ' కర్మ యనబడెడిది. ఈ సభాకార్యక్రమ పద్ధతిలో ఎట్టి లోపమున్నను ఆ తీర్మానము చెల్ల నేరదు. ప్రవేశపెట్టిన తీర్మానముతో ఏకీభవించిన సభ్యులు నిశ్శబ్దముగనుండురు. ఏకీభవించని సభ్యులు తమ అనంగీకార కారణముల దెల్పవచ్చును. విభిన్నాభిప్రాయములుగల చోట అధిక సంఖ్యాకుల అభిప్రాయము ననుసరించి సభ నడచుకొనెడిది. ఈ అభిప్రాయము (Vote) 'ఛంద' మని అనెడివారు. ఈ అధిక సంఖ్యాకుల అభిప్రాయసారమును 'యేభుయ్యాసీకము' (Voting by a majority) అని యనబడెడిది. సభకు హాజరుగాని సభ్యులుగూడ తమ అభిప్రాయమును దెల్పుట కవకాశముండెడిది. ఈ ఛందమును దెల్పు పత్రముల (Voting tickets) ను 'శలాకము' లనెడివారు. వీనిని సభ్యులయొద్దనుండి సేకరించుటకొక 'శలాక గ్రాహకు' డుండెడివాడు. మూడు విధములైన ఓటింగు పద్ధతి యుండెడిది.

1. రహస్యపద్ధతి (Vote by ballot) దీనిని 'నూల్కా' మనెడివారు.

2. బహిరంగ పద్ధతి (Open method) దీనిని 'విజాటా' మనెడివారు.

3. శ్రవణపద్ధతి (Whispering method) దీనిని 'సకర్ణ జాపక' మనెడివారు. అధ్యక్షునిచే నియమితుడైన వ్యక్తి ప్రతిసభ్యుని స్థానమునకుబోయి వాని అభిప్రాయము నెఱిగెడివాడు.

క్లిష్టసమస్యలను, క్రమశిక్షణచర్యలను సామాన్యముగా ప్రత్యేకమైన సభ్యుల సంఘమునకు నిర్ణయమునకై పంపెడివారు. ఈ సభ్యుల సంఘమును 'యూబ్యాహిక' మనెడివారు. వీరి నిర్ణయము 'అధికరణ సమత' (వివాద నిర్ణయ చట్టము) అని పిలువ

బడిది. ఇట్లు సాంకేతికపదములతో గూడిన ఈ సభా కార్యక్రమ విధానము చాలవరకు నేటి, కాసనసభా విధానముల బోలియున్నది.

ఈ గణరాజ్యముల చరిత్ర ననుసరించిన యే పాఠకునకైనను ఒక అనుమాన మొదలుపెట్ట సహజము. మమారు వేయివత్సరములు, తక్కిన రాజరికములకు వేనికిని దీసిపాక, అసమాన సాభాగ్య సంపదలతో వర్ధిల్లిన ఈ గణతంత్రములు తరువాతికాలమున నిశ్శేషముగ నంతరించుటకుగల కారణమేమి? ఒకప్పుడు సుప్రసిద్ధ చారిత్రకులైన వికటానెకట్ స్మిత్ గణసంప్రదాయము భారతీయుల రాజనీతి ప్రతిభల కన్యమనియు, భారతదేశమున గణతంత్రము లుండుటకు కారణము ఆకాలమున భారతదేశమునకు వలసవచ్చిన మంగోలు (టిబెట్టు) జాతులనియు, గణములు వారి పరిపాలనాచారములను దెలుపుననియు, బుద్ధుడు, మహావీరుడు మొదలగు వారంతయు, ఈ మంగోలుజాతికి చెందినవారనియు ఒక వింతవాదమును ప్రచురించిరి. కాని డాక్టర్ జయస్వాల్, తమ 'హిందూ పాలిటి' యందు ఇది ఆధారరహితమైన వ్యర్థవాదమని సహేతుకముగ రుజువుజేసిరి. ఈ గణరాజ్యముల పతనకారణముల దెలుపుటకు మనకు తగినంత చారిత్రకాధారమున్నది. మహాభారతము నందలి శాంతిపర్వమునందు గణతంత్రముల వృద్ధిక్షయ కారణములు బాగుగా దెల్పబడియున్నవి. గణములు నశించుటకు కారణము లోభము, అనూయ వీనితలన గలిగిన భేదభావము.

“లోభ మేకోహి వృణుతే తతోఽమర్ష మనన్తరమ్,
తే త్షయవ్యయ సంయుక్తౌ వనోన్యన్యౌ వివాశినా.”

గణముల బలహీనత అంతః కలహములు. ఈ ఆభ్యంతర భయమునుగూర్చి శ్రద్ధవహించిన బాహ్యముగ శత్రుభయమునకు గణములు జంక నవసరములేదు.

“అభ్యన్తర భయం రక్ష్య మసారం బాహ్యతో భయమ్,
ఆభ్యన్తరం భయం రాజక సద్యోమూలాని కృన్తతి.

అకస్మాత్ క్రోధమోహాభ్యాం లోభాద్వాపి స్వభావజాత్.”
వికమత్యముగల సంఘములను సామదానోపాయములద్వారా సాధింప కలవని తెలుపుచూ, అట్లు వికమత్యములేని కాని సంఘములపై భేదోపాయమును ప్రయోగింపవలెనని కాటియ్యడు అర్థశాస్త్రమున

జెప్పినాడు. ‘సంఘాభి సంహతత్వా దధృష్యావరేషాం తా నను గుణాక భుజ్జీత సామదానాభ్యామ్. ద్విగుణాక భేదదణ్డాభ్యామ్.’

మార్కుల రాజనీతి ఈ నూత్రముపై నడచినది. ప్రాగ్భారతమున లిచ్చవీ గణరాజ్యములు తమ అంతః కలహములవల్లను, మగధ, కోసలాది రాజరికపు టొత్తిడికిని అణగారిపోయినవి. వాయవ్యమున గల ఔద్రక, మాళవాది గణములు అలెగ్జాండరు జైత్రయాత్ర ధాటి నెదుర్కొనలేక నశించినవి. క్రీస్తు శకారంభ ప్రాంతమున గల సారస్వతమునుబట్టి, ఈ కాలమునకు గణరాజ్యములలో అధికారము ఏ కొందరు వ్యక్తులయొక్కయో, కొన్ని సమయములందు ఒకే వ్యక్తియొక్కయో హస్తగతమై, కాలక్రమమున రాజరికమునకు త్రోవడిసినట్లు తెలియనగును. గుప్తులకాలమునకు లిచ్చవులు ఈ సీతీయందున్నట్లు తెలియనగును.

గమనింపవలసిన మరియొక ముఖ్యవిషయము—గణసంప్రదాయమునకు పూర్వమునుండి, వేదకాలమాదిగా, దేశమున రాజరికపు సంప్రదాయము వెలసియుండుట. తరువాతి కాలమున అర్థశాస్త్రకారుడును, స్మృతికారులును తమ రచనలద్వారా రాజానకు దైవాంశ నొనగూర్చి ప్రజాహృదయములందొక ప్రత్యేకభక్తి గౌరవముల నేర్పరచిరి. ముఖ్యముగా గుప్తులవంటి సమర్థులును, ప్రజానురంజకులునగు రాజులతర్వాత ప్రజాసామాన్యము రాజరికము వైపు మొగ్గుటలో ఆశ్చర్యమేమియును లేదు. ఈ విషయము క్రీ. పూ. ఒకటవ శతాబ్దము, క్రీ. త. పదునెనిమిదవ శతాబ్దముల మధ్యగల విరోపాఖండ చరిత్రను పరిశీలించిన సువిదితము గాగలదు. రోమను గణరాజ్య పతన మాదిగా పదునెనిమిదవ శతాబ్దమునఁబ్రేంచి విప్లవ గణస్థాపనకు మధ్యగల కాలమున యూరపునందు రాజరిక సంప్రదాయమే వర్ధిల్లినది. మధ్యయుగమున ఇటలీయందు వెలసిన గణ ప్రభుత్వముల అంతఃకలహములు, అనైక్యభావము, మనదేశమున కాటియ్యనివలె, ‘మాకియవెల్లిన’ రాజరికమును నీతి రహితముగా గూడ ప్రపంచప్రఖ్యాతిగాంచిన ‘ప్రిన్స్’ అను గ్రంథమున సమర్థించునట్లు చేసినది. విరోపాఖండమును పరిపాలించిన నియంతలతో పోల్చిచూచిన భారతదేశమును పరిపాలించిన రాజరికములు ప్రజాహృదయములు చూరగొనుటలో ఆశ్చర్యపడవలసినదేమియును లేదు. భారతదేశమున గణసంప్రదాయము నిశ్శేషముగ నంతరించుటకు కారణము, చారిత్రకమైన పరిస్థితులప్రభావమేగాని, భారతీయుల రాజనీతి ప్రతిభల కన్యమగుట గాదు.

విషపానము

శ్రీ పి. నారాయణరెడ్డి

(చిరకాలంనుంచి ముఖాంత ముగిసి వివరములను ఒక అసామాన్యజీవి ఒక్కమాట త్రువడి చేతులన్న అత్తవిమర్శ
జూచి. దీనిలోని విషం జీవితవశంలో గిరుక్కున తిరిగేమలుపుకూ, మార్పుకూ వంకేతం మాత్రమే.)

నన్ను త్రాగనిండు విషము

నా కదియే జీవరసము.

కాకోలమ్మనుకొందురొ

కాదు కాదు—గత్తులుగూ

కుండిన చీకట్ల పిండి

వడవోసిన రాగరసము.

తుమ్మెద సుల్తానుల పడ

ధూళినైన నోచుకోని

పూచిన ఉమ్మెత్తపువ్వు

నా చపకము నా చపకము.

నాటి గరళకంఠునితో

పోటీ చేయుటకు గాదు.

సోకటిసు సరి బంతిని

చోటు గడించుటకు గాదు.

మిత మాధురులకు మరగి

పెన్నెల దిండ్ల పై ఒరిగి

జడీభవించిన బ్రతుకున

సన్నని మంటలు లేపగ—

నివ్వవోలే గుప్పన మం

డెడు బాధాఘరిమళముల

తియ తియ్యని చురుకులు గుం

డియలో తీండించి పోవ—

మదిరాక్షుల పెదవుల గల

మధుకాలలలోన తిరిగి

మత్తిల్లిన చూపుల కిసు

మంత చేదు రుచి చూపగ—

నన్ను త్రాగనిండు విషము

నా కదియే జీవరసము.

ఎల్లరికీ విషము మృత్యు

హేతు వనుట పెరిమాట.

గుండె గట్టిదైన కాల

కూట మమృతమైపోదా?

నా కెందుకు ముద్దగట్టి

నట్టి యీ పసిండిబ్రతుకు?

ప్రతిక్షణము దీపశిఖా

ప్రతినిధిగా జీవించును.

ఈషణత్రయమ్మున కొ

క్కింత మనసు మొగ్గతిలిన;

ఆత్మను మాత్ర మొక స్నే

హ ప్రపగా వెలయుతును.

నందెగదై పై గొండిలి

సలిపెడు వెల్తురునీడల

భూవల్లీ స్పందనముల

లో విశ్వస్థితి జాతును.

బసవపురాణ ప్రయోగాల సమర్థన

శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు

త్రైనుగుభాషా సాహిత్య ప్రపంచమున దేశి సంప్రదాయముల మున్నుదించిన శివకవిత్వము (మల్లికార్జునపండిత, నన్నెచోడదేవ, పాల్కురికి సోమనాథులు) లోఁ ద్వితీయఁడయ్యిన ద్వితీయఁడైన పాల్కురికి సోమనాథుని బసవపురాణమును క్రీ. శ. 1928 లో శాంధ్రగ్రంథమాలాధిపతులు ప్రకటించిరి. ఆ గ్రంథ ప్రకటనమువలన సోమనాథుని కవితావైరుష్యము, ప్రతిభా విశేషములు ప్రవృత్త మగుటయేగాక, శివకవుల భాషాచ్చందస్సం ప్రదాయములు, సాహితీరీతులు గుర్తములైనవి. గ్రంథ పరిష్కర్తలు ప్రసిద్ధకవి పండిత వరంతులు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు.

బసవపురాణ ప్రథమ ముద్రణమైన ఐదుక మఱి యిరువ యాతొండ్ల (క్రీ. శ. 1952) కా గ్రంథమునకు ద్వితీయ ముద్రణా వశ్యకత లభించినది. ఆ ద్వితీయ ముద్రణమును పరిష్కరించి, విపుల మైన పీఠికాదులతో వెలయించు భాగ్యము, గ్రంథప్రకాశకులమూల మున నాకు లభించినది. నేనును పాఠనిర్ణయ విషయమున, పూర్వ ముద్రణమునందలి పాఠములనే జాగ్రూకతతోఁ బరిశీలించి, యవి యట్లే యుండదగినవను నిశ్చితాభిప్రాయముతో యథాతథముగ నిలిపితిని.

బసవపురాణ మిట్లు ద్వితీయముద్రణమైన ఐదుక నేను 1 ఆంధ్ర వ్యాకరణ సంహితా సర్వస్వము' అను బృహత్ గ్రంథము 2 మాచుట తలపించినది. అది రెండు సంపుటములుగా విభక్తమై, అనుబంధము లతో కలిసి ౧౯౩౪ పుటలు గలిగియున్నది. ఇది పందొమ్మిదివ శతాబ్ది ప్రథమార్థమున వలసిన పరివస్తు చిన్నయనూరి ప్రణీత శాలవ్యాక రణమునకు "మహాపెద్ద" కి భాష్యగ్రంథము. కీర్తిశేషులు గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారి వ్యావహారికభాషా మహోద్యమము మూలమున ప్రాచీనాంధ్ర ప్రబంధ సాహిత్యమునకు మహాపకారము జరిగినదని తిరిగి గ్రాంథికభాషా స్థితిస్థాపనకై ప్రత్యేకముగ వ్రాయఁబడినదీ సంహితాగ్రంథము, నన్నయనాటినుండి చిన్నయ వఱకుగల సమస్తాంధ్ర గ్రాంథికభాషా సాహిత్యమంతయు, నన్న యాధర్వణీయ, చిన్నయనూరియ నూత్రములకు లోబఱచి, గ్రాంథిక భాషను పునః ప్రతిష్ఠితము నేయు నభినివేశముతో వ్రాయఁబడిన కారణమున నిది ప్రత్యేక విమర్శకుఁ దావోసగుచున్నది. అట్టి విమర్శనమును కాలాంతరమున స్థాంతరమున విపులముగా నొనర్చు విను. ప్రస్తుత మీ గ్రంథముననున్న బసవపురాణ పాఠపరిశీలనకు సంబంధిన విషయములను మాత్రమే విమర్శించుచున్నాను.

సంహితాకర్తలు తమగ్రంథమున, బసవపురాణముతో ముఖ్య ముగా కూడఁడు విషయములను గూర్చి పాఠభేద విమర్శనము గావించిరి. 1 వైరిపదములు. 2 తద్వ్యవములు. 3 శంభి. దీనిలో కొక్కొక్కటి ప్రముఖ విమర్శనము.

వైరిపదము-వైరిసమాసము

బసవపురాణ ప్రథమ ముద్రణమున కీర్తిశేషులు ప్రభాకర శాస్త్రిలవారు "అసాధారణ ప్రయోగములు" అను కీర్తికక్రింద వైవిషయములను గూర్చి యిట్లు వ్రాసిరి.

"కర్ణాటాంధ్ర లాక్షణికులు కావ్యభాషములలో గణించి 'వైరిపద'మును శబ్దభాషము వీరికృతులలో, చెక్కుచోట్ల కాన వచ్చుచున్నది. వైరిపదము భాషమని గర్హించిన ప్రాచీనకవులే కొందఱు వానిని తఱచుగాఁ బ్రయోగించుట వింతగా నున్నది. సోమనాథుఁడు పండితారాధ్యచరిత్రమున 'వైరిపదము'ను గర్హిం చెను. కవిజనాశ్రయము, ఆంధ్రభాషా భూషణము, కావ్యాలంకార చూడామణి, ఛందోదర్పణము మొదలగు గ్రంథము లీభాష మును పేర్కొన్నవి. అయినను, నన్నయదుల కృతులలో గూడ నిట్టి వైరిపదములు కొన్ని గానవచ్చుచున్నవి. అర్వాచీన లాక్షణికు లనింద్య గ్రామ్యములని యట్టివానిని గొన్నింటిని గణించిరి. ప్రాచీను లట్టివానిని వైరిపదములనియే పేర్కొనియు ప్రయో గించిరి. వైరిపదమునగా సంస్కృతాంధ్ర పదముల విరుద్ధ సమా సము. సోమనాథుఁడు బసవపురాణమున మాత్రము ప్రయోగించిన వైరిపదములఁ జూపుచున్నాఁడు.

"పుట. ౨. 'దీపగంధంబులు'. పు. ౧౫. 'చాదకాబ్జంబు.' పు. ౨౬. 'ముల్లోకవంద్య' పుట. 3౦. 'ముల్లోకనుతుఁడు. పు. ౨౪౦ 'ముల్లోకనాథుని' పుట. ౪౪ 'నిత్యనేమంబు.' పుట. ౫౫ 'నిత్య వడి' పు. ౧౩౫ 'నిత్య, (ఇట్టివి పెక్కుమార్లు) పు. ౫౫ 'పుడ

1. పాల్కురికి సోమనాథ కృత ద్వీపద బసవపురాణమును క్రీ. శ. 1897 లో మామిలకందుకూరి భూషణప్రసాదరావుగా రెలూరిలో ముద్రించిరి. అదిపూర్వపురీతి ముద్రణము. కాని యా గ్రంథమునకు ఐదుక ఆంధ్ర శైవవాద్యయ పోషకులలో ప్రధానులగు కందుకూరి వారివంశ వృత్తాంతము పూర్తిగ నీయఁబడి యున్నది. ఆద్యుతన కవి చరిత్రకారులకది యెంతయు నుపయోగము.

2 ఇది ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తువారిచే బ్రకటితమైనది. గ్రంథ కర్తలు కళాప్రపూర్ణవజ్జుల చిన సీతారామస్వామి శాస్త్రిగారు.

3 మహామంచినలే 'మహాపెద్ద'యను వ్యావహారికపదము చాల కాలము క్రిందటనే గ్రాంథికతావస్థ నందనది. క్రీ. శ. 1480 ప్రాంతము వాడగు మంచిరాజు యెఱ్ఱన (కొక్కోక రచయిత—అందఱు నెఱిగినకవియే) తన సకల నీతికథానిధానములో...ఉరపుగ... కన్యల పెండ్లియాడిన "మహాపెద్ద" గాఁడె అని 2-68 లో ప్రయో గించియున్నాడు. దీనిని మదరాసు ప్రాచ్యరిభిత పుస్తక భాండా గారముభాను ప్రకటించి.

మీలో ౬౦-౬౨ 'సర్వాంగ కచ్చడము' పు. ౧౨౪ భక్తకూటవలు
పు. ౧౩౨ మజ్జనబావి. పు. ౨౦౧. ఇతరవేల్పులు. పు. ౪౪-౨౦౫
తవనిధి పు. ౨౪౯ తవరాజు పు. ౧౫౫. తవరాజ వల్లభుడు.
పు. ౨౦౧ నెరిమహాదేవాదిసురలు ౧౪౦. భర్మకవిలె ఇత్యాదులు.
పరిశోధింపఁగా నీపదములు సోమనాథుని కాలమున బాహుళ్యముగా
సాంధ్ర శైవకౌవ్యములయందు ప్రయోగింపఁ బడినట్లు కొనవచ్చు
చున్నది."ఆంధ్ర గ్రంథమాలా ముద్రణము. ౧౯౨౬. పీఠిక. పుట. ౯౩.

పై విషయమును విమర్శించుచు, సంహితాకర్త లిట్లు
వ్రాసిరి."సోమనారాధ్యుని వంటివాఁడు తాను నిరసించిన వైరిపద
మును పలుచోటలఁ బ్రయోగించెననుట విశ్వసనీయము కాదు.
పొల్కురికి సోమనారాధ్యుని వై దుష్టము వర్ణనాతీతము. అతఁడు
విఘ్నహర్తాంఘసము చేయువాఁడని భ్రమింపరాదు. మఠ విషయము
వందువలెనే భాషావిషయము నందును నాతని పోకడలు వింత వింత
లుగా నుండును." ఆం. వ్యా. సం. ౪. (పుటలు ౧౧౨౦-౨౧.)
ఇట్లు వ్రాయుటయే గాక సోమనాథుడు చేసిన ప్రయోగము
అన్నింటిని ఆంధ్రశిల్పచింతామణిభర్తృణ కారికావశ్యకవ్యహా
రపథులచేత ప్రతిపాదితిమై, చిన్నయనూరి బాలవ్యాకరణముచేత
సిద్ధాంతితము చేయఁబడిన, వైయాకరణ సంప్రదాయానుసారముగ
సమన్వయించుటకుఁ బ్రయత్నించిరి. అంతటితో నాగలేదు. పైని
వివరించిన ప్రయోగములన్నియుఁ జాలవరకు ముద్రణసంస్కార
లోప కృతములని వ్రాయుటయే గాక, బాలవ్యాకరణానుసారముగ
ముద్రిత పాఠములను, తమ యిచ్చవచ్చినట్లు మార్చిరి. కొన్నిచోట్ల
విశ్లే యుండవలెనని యనుకాసించిరి. ఈ విమర్శన మొంత విమర్శ
నీయమో, విభ్రమ ప్రమాద కలితమో ముందు తెలుపుచున్నాడను.

పై విషయమును విమర్శించుటకు ముందుగా నీ వైరిపదమున
నేమో, ప్రాచీనార్వాచీనాక్షుణ్ణికు లేవిధముగా దానిని నిరూ
పించిరో తెలిసికొనుట యవశ్యకము. తొలుత ప్రాచీనలాక్షణి
కాభిప్రాయములు తెలిపెదను.

వైరిసమాసము-లాక్షణికాభిప్రాయము

కవి జనాశ్రయమున—మల్లి యశశశ— (క్రీ. 1100.
(ప్రాంతము)

క. తుద వేలుసేసి మఱి చ
క్కిదపుం దెనుఁగున నమర్చి కలవంబుజముల్
పదియు ననక కలవంబుజ
పది యని కృతిఁ జెప్ప వైరిపద మనఁ బరగుక.
దోషాధికారము. ౨౨ వ.

ఆంధ్రభాషా భూషణమున కేతన—(క్రీ. ౧. 1260 (ప్రాంతము.)

క. దినకర కొడుకును సరి
యనిమిష మొదవునకు సాటి యని యిబ్బంగిన్
దెనిగింప సంస్కృతములం
దెనుఁగులు సంధించిరేనిఁ దెగడుదు రాక్షుల్.
౧౩౧ వ.

క. తెనుఁగు పదంబులపైఁ బెం
పొనరఁగ సంస్కృతముఁ జెల్లు నొక్కొక్కచోటన్
మును సుకవీంద్రులు కృతులన్
ఐదిగొని రచియించినట్టి పరిపాటిమెయిన్.
౧౩౨ వ.

క. వాఁడిమయూఖము లనఁగా
వేఁడిపయోధార లనఁగ వింజామర నా
మూఁడప్రస్తంబు లనఁగాఁ
బోఁడిమి కఱకంఠనామమున్ బోలి తగున్.
౧౩౩ వ.

కావ్యాలంకార చూడామణి—విన్నకోట పెద్దన—(క్రీ. ౧.
1400 (ప్రాంతము.)

క. కీరార్ణవకూచురు సం
సారార్ణవయోడ శుభ మొసఁగు మీ కనఁగా
వైరిపదం బగు తెనుఁగునఁ
గూరని సంస్కృతముఁ దెనుఁగుఁ గూర్చుటచేతన్
నవమోల్లాసము. ౧౩౫ వ.

క. సుమతి నికాశోకారాం
తముపై సంస్కృతపదంబు తగుఁ గూర్పఁగ వేఁ
డి మరీచులు వాఁడికరం
బమరు మనుష్యుండు జేర్చు నశ్వం బనఁగన్.
౧౩౯.

క. తగుఁ గూర్ప నికారాంతం
బగు సంస్కృతపదముమీఁద నచ్చ తెనుఁగునన్
నిగుడాగు దంతిశొమ్ములు
జగ మెఱుఁగు నరాతిపోరు చందం బనఁగన్
౧౪౦.
ఛందోదర్పణము—అనంతుఁడు. (క్రీ. ౧. 1480 (ప్రాంతము.)

ఆ. ఐ. తుదలు తెలుఁగుఁ జేసి యదికి పుష్పపువ్విల్లు
పరగ భూరుహంపుఁ బండ్లు నాక
పుష్పవిల్లు నాఁగ భూరుహపండ్లునా
వైరివర్గ మండ్రు వనజనాభ.
౪-౨౨.

ఆ. ఐ. కొమటింద్రుఁ డనఁగ భూమితీరనఁ బలు
గ్రహము లనఁగ వానకాల మనఁగ
వైరి వర్గమైన వదలిరిట్టివి లోక
రూఢిఁ జెల్లునని సరోజనాభ !
౪-౨౩
కవి చింతామణి—తాతంభట్టు (క్రీ. ౧. 1500 (ప్రాంతము.)

గీ. క్షుమనకారాంతరూపప్రకాశితంబు
లైన పుల్లింగములకును నన్నిటికిని
బరగు సంబంధ మష్టికిఁ బ్రథమ యగుచు
దంతికన్నులు కవి పల్కు తరువుకొమ్మ.
గణపవరపు వేంకటకవి ఆంధ్రకాముది (క్రీ. ౧. 1550).

గీ. తెనుఁగు నుడుగుల రెండును మూఁడు నాలుగ్గ
చాతీదు నెనిమిది యక్షురముల
పయి సంస్కృతపదంబు పరగు లక్ష్యము లింక
కఱకంఠుఁ డన వాడి కాండము లన
పుట ౨౦.

సంస్కృత వ్యాకరణోపజ్ఞములయిన పారిభాషిక వదముల ను
సిద్ధాంత కాముది ననుసరించి, తెనుఁగు వ్యాకరణమున నెలకొల్పిన
వారిలో చిన్నయనూరి ప్రథముఁడని కొందఱి యభిప్రాయము.
తాని చిన్నయనూరికి రెండు కతాబులకు పూర్వమే గణపవరపు
వేంకటపతికవి (కాలము క్రీ. ౧. 1554). 'ఆంధ్ర కాముది' అను
వ్యాకరణగ్రంథమును రచియించి యున్నాడు. గ్రంథకర్తయగు

శేంకటపతి కాలము, సందిగ్ధముగాక నిశ్చితమైనదియే. 4. 5 ఆంధ్ర కాముడి వేయి చరణములు గల పీఠమాలికాగ్రంథము. సర్వ లక్షణ శిరోమణి యను మహా లక్షణ గ్రంథమున తృతీయోల్లాసము. ఇందు- సంజ్ఞా, సంధి, కౌరక, సమాస, తిజస్త ప్రకరణములు గలవు. ఇందు ద్విత్వవిధానము, జత్త్వ విధానము, స్త్రీప్రత్యయకౌరకములు, సప్తవిధ కర్మధారయములు. తిజంతధాతు దశలకౌరకములు, ఆచార్య క్విప్రత్యయములు, స్వార్థ హేత్వర్థములజిజర్థములు, మొదలగు సంస్కృత వ్యాకరణ ప్రక్రియ పూర్తిగ వివరింపబడినది. తెనుగు వ్యాకరణముసంప్రదాయములను గూర్చి పరిశ్రమ చేయు వారల కిది యంతయేని యుపకరించును. మఱియును, సంస్కృత వ్యాకరణ పద్ధతులను తెనుగున శేంకటపతి కవి సమన్వయించుటకు చేసిన కృషి ప్రశంసాపాత్రమై యున్నది.

పైని చూపిన యుదాహరణములనుబట్టి వైరిపదములను గూర్చి ప్రాచీనలాక్షణికులక్రింది నిర్ణయములు చేసినట్లు కొనకచ్చుచున్నది.

౧. వైరిపదములు - సంస్కృతము + తెలుగు	
అంబుజ పది	అంబుజ (సం) + పది (తె)
అనిమిష మొదవు	అనిమిష (సం) + మొదవు (తె)
క్షీరార్ణవకూతురు	క్షీరార్ణవ(సం) + కూతురు (తె)
పుష్పవిల్లు	పుష్ప (సం) + విల్లు (తె)
భూరుహపండ్లు	భూరుహ (సం) + పండ్లు (తె)
సంసారార్ణవయోడ	సంసారార్ణవ(సం) + ఓడ (తె)

పై రీతిని తెనుగు సంస్కృతము కలిపి సమాసములు చేయరాదు. ఇవి వైరిపదములు. ప్రయోగానర్హములు.

౨. 1. ఆరాతి పోరు	ఆరాతి(సం) + పోరు(తె)
కవి పలుకు	కవి (సం) + పలుకు(తె)
తరువు కొమ్మ	తరువు(సం) + కొమ్మ(తె)
దంతి కొమ్మలు	దంతి (సం) + కొమ్మ(తె)
భూమి తీరు	భూమి(సం) + తీరు(తె)
తెలుగు + సంస్కృతము	
2. అమరుమనుష్యుడు	అమరు (తె) + మనుష్యుడు (సం)
3. కఱకంఠుడు	కఱ (తె) + కంఠుడు (సం)
కొమటిండ్రుడు	కొమటి(తె) + ఇండ్రుడు (సం)
పలుగ్రహము	పలు (తె) + గ్రహము (సం)
శేర్పునకృమ	శేర్పు (తె) + అకృమ (సం)
మూడగులు	మూడు(తె) + అగులు (సం)
మూడస్త్రంబులు	మూడు(తె) + అస్త్రంబులు (సం)
వాడిమయూఖములు	వాడి (తె) + మయూఖములు(సం)
వాడిశిరములు	వాడి (తె) + శిరములు (సం)
వింజామర	విన్ (తె) + చామర (సం)
వేడిపయోధారలు	వేడి (తె) + పయోధారలు (సం)
వేడిమరీచులు	వేడి (తె) + మరీచులు (సం)

పైన చూపిన 1, 2 సంఖ్యగల వర్గములలోని సమాసములు (సంస్కృతము + తెలుగు, తెలుగు + సంస్కృతము)

వైరిపదములేయైనను నవి కవిప్రయోగాగ్రాహ్యములు. వాని కైరి పదదోషము పట్టదు. ప్రయోగానర్హములు.

పైలాక్షణికులలో కేతనయుఁ దాతంభట్టును, 'వైరిపదము' 'వైరివర్గము' అను సాంకేతికముల నుపయోగింపలేదు. కావున ప్రాచీనలాక్షణికుల ననుసరించి, వైరిపదమునుగూర్చి యీ క్రింది విషయములు నిర్దిష్టము లగుచున్నవి.

౧. పూర్వపదము సంస్కృతముమై, ఉత్తరపదము తెనుగు పదమై నప్పు డది వైరిపదము. అంబుజపది, అనిమిష మొదవు, క్షీరార్ణవకూతురు మొదలగునవి. ఇవి లక్షణవిరుద్ధములు. ప్రయోగానర్హములు.

౨. సంస్కృతము పూర్వపదమై ఉత్తరపదము తెనుగు పదమైయున్న కలిపయసమాసములు వైరిపదములేయైయున్నను నవి కవిప్రయోగాగ్రాహ్యములగుటచేత గ్రాహ్యములు. ఆరాతిపోరు, కవిపల్కు, భూమి తీరు మొదలగునవి. ఇవి వైరిపదములక్రింద పరిగణితములు కావు.

3. పూర్వపదము తెనుగుపదమై ఉత్తర పదము సంస్కృత పదమైయున్న కలిపయసమాసములు. వైరిపదములేనను నవియు కవి ప్రయోగాగ్రాహ్యములు. కఱకంఠుడు అమరు మనుష్యుడు, వాడి మయూఖములు, వేడిపయోధారలు మొదలగునవి. ఇవియు వైరిపదములు కావు.

పైని ప్రదర్శించిన పట్టికలోని తెనుగు పదములను పరిశీలింపుడు. పది, మొదవు, కూతురు, విల్లు, పండ్లు, ఓడ పోరు, పలుకు, కొమ్మ, కొమ్మ, తీరు, కఱ, మూడు, వాడి, వేడి అనుపదములన్నియు నచ్చతెనుగుపదములు. సజాతీయములైన తమిళ, కన్నడ భాషలలో పై పదములకు సమానములైన పదములున్నవి. పత్తు - పది, మూష్ట - మూడు, కొంబు - కొమ్మ మొదలగునవి. 6

కొబట్టి ప్రాచీన లాక్షణికులు అచ్చతెనుగు లేక దేశపదము సంస్కృతము సమసించిన "వైరిపదము" అని నిర్వచించిరి కాని ఆర్యాచీన లాక్షణికమతానుసారముగ అచ్చతెనుగు వర్గములో చేరిన తద్భవపదములతో సమసించిన సంస్కృతపదమును, వైరి పదమని నిర్వచింపలేదు. ఆంధ్ర లాక్షణికులలో ప్రథముడగు కేతనకు ముందే నన్నెచోడని కుమారసంభవమును పాల్కురికి సోమనాథుని బసవపురాణ పండితారాధ్యచరిత్రములు వెలసినవి.

4. ఈ గ్రంథమాంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తువారిచే శ్రీ. కె. ౧౯౩౫ లో ముద్రితమై ప్రకటితమైనది. ప్రకటిత గ్రంథ సంఖ్య 3౬.

5. చూడుడు. దక్షిణదేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము. పుట ౬౨౦. శేంకటపతి కవి మధుర వాయకుడగు చొక్కనాథనాయని వారి సోదరుడగు ముద్దళగిరి విద్యావతీ దండకము కృతినెచ్చెను. ముద్దళగిరి శ్రీ. కె. 1878 లో తంజావూరిని వకము చేసికొని యొక సంవత్సర మచట పోలించెను.

6 ఇదియొక పట్టికతె నీయందలఁచితినిగాని గ్రంథనిర్ణయ ఫలిత విరమించితిని.

శేతన, నన్నయ భారతభాగముతోపాటు పై శివకవుల గ్రంథము లను పరికిరించియే, నన్నయ సంప్రదాయము శివకవి సంప్రదాయము కనువ్యయించి యాంధ్రభాషా భూషణము రచించి యున్నాడు.

నన్నయోడని కుమార సంభవమున అమరలేమ, అరచాశ్వ భటతతి, పుడమిపుడు మున్నగు సమాసములు—తద్భవపదమును సంస్కృత పదమును సమసించినవి గలవు. శేతన వానిని లక్షణ యుక్తములుగానే పరిగణించెను. ఆతని ననుసరించి, తక్కిన లాక్షణికులును, నిట్టి సమాసముల నంగీకరించిరి కాని నిషేధించి వైరిపదములలో చేర్చలేదు. కావున ప్రాచీన లాక్షణిక మతమున అచ్చతెనుగు—సంస్కృతము సమసించిన నది వైరిపదమనియు, తద్భవము—సంస్కృతము సమసించినది వైరిపదము కాదనియు, కవిప్రయోగారూఢమనియు సలక్షణమనియు, సిద్ధాంతము.

ప్రాచీన లాక్షణికులు తెనుగునకు సంస్కృతమునకుగల యవి శాభావసంబంధమునుగూర్చి, పైసమాసములయందు సంస్కృతాంధ్ర పదసమ్మేళనమును చక్కఁగ నిరూపించియున్నారు. తెలుఁగువారికి సంస్కృతిపదములు కేవలము గ్రంథస్థములుగాక, నిత్యవ్యవహార ములలో నున్నవి. కావున నిత్యవ్యవహారమున కొన్ని దేశీయములైన పదములకు సంస్కృతపదములకు సమాసఘటన తప్పనిసరి యగు చున్నది. ఈ సన్నివేశమును పరికిరించియే, ప్రాచీన లాక్షణికులు కఠకందుడు మొదలగు గ్రంథస్థపదములకేగాక, “భూమిలేరు”, “వాన కాలము” (వానాకాలము అని వాడుక) మొదలగు వ్యావహారిక పద ములకు గ్రాంథికతను బ్రసాదించియున్నారు.

అర్వాచీన లాక్షణికులగు నాంధ్రశిబ్బచింతామణికర్త, అధ ర్వణకారికాకర్త, అప్పకవి, అహోబలపతి, వారి ననుసరించి చిన్నయనూరియు “వైరిపదము” అనుమాటయే యెత్తుకొనలేదు. అ పైని భాషావిభాగమునగూడ ప్రాచీన లాక్షణికులకన్న విలక్షణముగు విధిముఁ ద్రొక్కిరి. ముందునే చెప్పిన ప్రాచీనులు—ఆంధ్రపదము లను, తత్సమము, తద్భవము, దేశీతెలుఁగు అచ్చతెలుఁగు, గ్రామ్యము అని యొందువిధములుగా విభజింపఁగా, పై యర్వాచీన లాక్షణికులు తత్సమ, తద్భవ, దేశ్య, గ్రామ్యములని నాలుగు విధములుగా విభజిం చిరి. (చూడుడు. చింతామణి సంఖ్య ౧౨, బాలవ్యాకరణము సంఖ్య ౧౩. ౨౦. ౨౧. ౨౨) ఈ చతుర్విధ విభాగమువలన ముఖ్య ముగా ప్రాచీన లాక్షణికులు దేశీ తెనుఁగు, అచ్చతెనుఁగు అనువానిని చేర్చిన నూత్నవిభాగము మఱుఁగుపడినది. దేశ్య విభాగముననే నివి రెండు నిముడుకొన్నవి. చిన్నయనూరి సంస్కృత సమేతరంబగు భాష ‘అచ్చ’ అని అచ్చ తెనుఁగునకు నిర్వచనము చేసియున్నాడు. (చూ. అచ్చిక పరిచ్ఛేదము—౧ నూ) ఈ నిర్వచనమువలన, తత్సమ పదములకన్న—అనగా సంస్కృతపదములకన్న భిన్నము లైన తెనుగు పదములన్నియు—తద్భవములైనను, అచ్చతెనుగు పదములైనను, దేశీతెలుగు పదములైనను నొకే “అచ్చతెనుగు” అను కర్ణముక్రింద పరిగణితములైనవి. ప్రాచీన లాక్షణికుల మతము ననుస రించి తత్సవములు, అచ్చతెలుఁగు, దేశీతెలుఁగు, వేఱువేఱుగా పరిగణితములుకాగా, అర్వాచీన లాక్షణికుల దృష్టిలో నవి యొకే కర్ణముక్రిందకు వచ్చినవి. ఈ ప్రాచీన లాక్షణికుల మతము ననుస రించి తద్భవపదముతో సమసించిన సంస్కృత సమాసము లక్షణ

యుక్తమును, కవిప్రయోగసిద్ధము కాగా, అర్వాచీను లాక్షణిక దృష్టిలో—తద్భవపదములతో సమసించిన సంస్కృతపదములు దిన వచ్చుము, అంచయాన, కప్పరగంధి మొదలైనవి లక్షణవిరుద్ధములై వైరిపదములైనవి. కాబట్టిపైని వివరించిన వైరి సమాస పరికిలన సంద ర్భమున ప్రాచీన లాక్షణికాభిప్రాయము ముఖ్యమైనది. వారిచ్చిన యుదాహరణలలో అచ్చతెనుగు దేశీతెనుఁగు పదములే తప్ప తద్భవపదములు లేవన్ని తెల్పితిని; కొడుకు, మొదలు, కఱ, మూడు, మొదలైనవి ప్రాచీన లాక్షణికులే కాదు. అర్వాచీన లాక్షణికు లేవ్వరును కూడ తద్భవములుగా పరిగణింప లేదుగదా! కాబట్టి, తద్భవపదము సంస్కృతపదముతో సమసించినది వైరి సమాసదోష మునకు పాల్పడదని యీవఱకు చేసిననిర్ణయము ననుసరించి నేడు వైరిపదసమాసములుగా విమర్శకులచే పరిగణితములై నన్నయోడ మహాకవి కుమారసంభవమున ప్రయోగించిన యాక్రింది సమాసములు లాక్షణికములై దోషరహితములైనవి.

అమరలేమ

తే. సర్వలక్షణ సంపూర్ణ చంద్రవశన

నిండు వన్నెలలో నోర్తు నిలిచి పారిచె

నమృతమథ నావసరమున నమరలేమ

పాలకడలిలో నిల్చిన భంగివోలే.

కుమారసంభవము ౮-౧౨౩.

అమరలేమ యనునది వైరిసమాసముగా భావించి తొలి పరిష్కర్తలు ‘అమరకాంత’ అని దిద్దిరి. (చూ. 1914 ప్రతి పుట౧౩ రెండవ భాగము) కాని తంజావూరి ప్రతిలో ‘అమరలేమ’ యని యుండుటచే తరువారి పరిష్కర్తలు దీనిని ‘అమరలేమ’ అనియే నిల్పిరి. పై సమాసమున—‘అమర’ శబ్దము సంస్కృతము - లేమ శబ్దము తెనుఁగు—అంసుచే నది వైరి సమాసమైనదని విమర్శకుల తలంపు. కాని ‘లేమ’ శబ్దము ‘అచ్చ తెనుగు’ గాదు. ‘దేశీ’ కాదు— తద్భవము - సంస్కృతిమునగల ఆకారాంత ‘రామా’ శబ్దము ‘మాగధీ’ ప్రాకృతిమున “లామ” యైనది⁷ తెనుఁగున ‘లేమ’ యైనది. సంస్కృతిముగు ‘అమరశబ్దమును’ తద్భవముగు ‘లేమ’ శబ్ద మును సమసించినదిగాన ‘అమరలేమ’ సరియైనది. లేమశబ్దమును దేశ్యముగ సాధింపవచ్చును. ఎలమై లేత యగు శరీరముగలది— ఎలలే—మై=మయి=మ.

7. ఏయే ప్రాకృతిములనుండి యేయే తద్భవము లేర్పడినవో వానిని యాంధ్ర దీపిక (అనుద్రితిము. మామిడి వంశీయ కృతిము) యందు చూడవగును. ఆంధ్ర దీపిక ననుసరించి F. W. Ellis వొర వారు తమ “తెలుఁగుభాషాశాస్త్ర వివేచనము”న (Dissertation on the Telugu Language by Ellis (1816) రామా శబ్దభవము ‘లామ’ అని, దానినుండి లేమ వచ్చినదని తెలిపినారు (చూ. పుట10) ఇల్లముదొరవారిపై యాంగ్లేయగ్రంథము వాచే తిరిగి ముద్రితమైనది. (Journal of the Oriental Institute Madras University Vol xiv & xv).

తెనుగునేర్చిన తెలుగువారి యింటింటికీ,

గ్రంథాలయాలకు, పూజాపునస్కారాలకు, పురాణకాలక్షేపాలకు
ముత్యముల వంటి అచ్చు—గ్లేజు కాగితము—చక్కని క్యాలికో బైండు
రంగురంగుల బొమ్మలతో

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము

పోతన ప్రణీతము—18 చిత్రపటములు

రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ పరిష్కృతము

పూర్తి ప్రింట్ 12-0-0 రెండు సంపుటములు 15-0-0

ఉత్తర రామాయణము

కంకంటి పాపరాజ ప్రణీతము. (పద్యకావ్యము) 6-0-0

రందనాథ రామాయణము

ద్విపద కావ్యము (చిత్రపటములతో) 6-0-0

అమర కళాశక్తి

త్రికాండ
సటీకా

హిందీ, ఇంగ్లీషు, తెనుగు పర్యాయపదములతో 6-0-0

గీతాతాత్పర్యబోధిని

20 చిత్రములతో విపులమగుతాత్పర్యముతో, కథలతో 3-0-0

దశమస్కంధము

8 వర్ణ చిత్రపటములతో 4-0-0

దేవీ భాగవతము

చిత్రములతో పుచ్చుటయైన కూర్పు 8-0-0

పూర్తి శీటలాగు ఉచితము. నేటి ప్రాయండి:—

రాయలు అందు కో., P. B. 41, కడప

ప్రాంత: 32, నారాయణముదలివీధి, మద్రాసు - 1.

అరదాశ్వభటతతి

కా. ఆకుంగద్విరచారదాశ్వభట దేవత్రాణ భూషణుణి
౧౧.౨౪.

ఆ. ఐ. అనంగ గరులు వధము నరదాశ్వభటతతి ౧౧.౩౩.

ఇతట అరదము సంస్కృత రథశబ్ద తద్భవము. కావుననే సంస్కృతముతో సమసించినది.

పుడమిపుడు

ఈ. పుడమిపుడున్ ధనాధ్యుఁడును—౧౧.౪౪.

ఇతట, పుడమి + ప = అని పదచ్ఛేదము. పృథ్వీపతి—అని యర్థము.

పుడమి శబ్దము పృథ్వీశబ్ద తద్భవము కావున సమాసము సరియైనది.

మరుప్రసవాస్త్రహతి

ఈ. అలకలఁ జన్నిపూ వలికినంతఁ జెనున్పు...

...నిజమంత కోమలి మరుప్రసవాస్త్రహతిం జరింపజే—

౫.౧౩౩

దీనిపై కుమార సంభవము (యా.ము) వ్యాఖ్య(48.A పుట)లో నిట్లు గలదు. “మరుప్రసవాస్త్రహతిన్—మరుశబ్దము మన్మథార్థ నముఁ బ్రసిద్ధముకాదు. స్మరశబ్దభవమై యుండును. ఇట్టి వైరిసమాసముల నీతఁడు తటచుఁ బ్రయోగించుచుండును. పుడమిపుడు. అరదాశ్వ భటతతి.....”

పైని వివరించిన రీతిని మరుప్రసవాస్త్రహతి అను సమాసమున మరుశబ్దము స్మరశబ్దభవమగుటచేత, నది తద్భవమై ప్రసవాస్త్రహతితో సమసించినది కావున వైరిపదముకాదు.

ఇక పొల్కురికి సోమనాథుని వైరిపద సమాసములను గూర్చి విచారించిము. సోమనాథుఁడే ‘వైరిపదమును’ దోషముగాఁ బరిగణించియున్నాఁడు.

“ద్వి. కాకువ్యర్థం బసంగతి విరసంబు

వైకల్య మత్యుక్తి వైరిపదంబు

తలవిటుప సమగ్రత శిథిలబంధము”

పండితాచార్యచరిత్ర ౧-౪

కావున సోమనాథుని రచనలలో వైరిపదములు లేవనుట తప్పదు. అందుచే ప్రథమ ముద్రణ పీఠికనుండి పూర్వోక్తమైన భాగమున చూపిన సోమనాథుని ప్రయోగములు వైరిపదదోషమాషి తములు కావనుటయు స్పష్టమే. అందుచూపిన వైరిపదములన్నియు, ప్రాచీనలాక్షణికాభిప్రాయము ననుసరించి సమగ్రతయములే యగుచున్నవి.

౧. పుడమిపుడు మొదలగునవి తద్భవము సంస్కృతముతో సమసించినవి. ౨. ఇతర వేల్పులు—మొదలగునవి కలకంఠాది సమాసములవలె, అచ్చతెనుఁగు సంస్కృతము సమసించినవి. ౩. ప్రయోగ రూఢములైనవి. సంహితాకర్తలు, ప్రాచీనలాక్షణికాభిప్రాయములను పరకుగొని, సమన్వయింపక, అనర్వాచితలాక్షణిక

దృష్టితో పై సమాసములను సమన్వయించుటకుఁ బ్రయత్నించుటచే నది విమర్శనకుఁబాల్పడినది. వాని నొక్కొక్కదానిని పరిశీలించుము.

తవనిధి

తద్భవపదముతో సమసించిన సమాసములు. సం. తపోనిధి. తె. తవనిధి.

ద్వి. భువిజనులెల్లనుఁ బొగడుచునుండ

దవనిధి దేవరదాసయ్య కీడె.

బస పుట ౧౩౨.

దీనిపై వ్యా. సం. స. (1౯8 పుట)యందొట్లు వ్యాఖ్యయున్నది. “ఇతట ‘తవనిధి’ అను వర్గచతుర్థమును నిలిపి వైరిపదదోషము నారోపించుట సరికాదు.” అని పై పాదమును తవనిధి అనుచోట ‘తవనిధి’ అని సవరించి యుదాహరించిరి. కాని తవనిధి యను సవరణ యవావశ్యము. తపశబ్దభవము తవ. ఇది తద్భవము. నిధి శబ్దము సంస్కృతము (తత్సమము) కావున నిది సరియైనదియే—ఇందు పూర్వ పదము తద్భవము. ఉత్తిరపదము తత్సమము అనుచో, ‘అంచయాన’ అను సమాసము రుక్మాంగద చరిత్రలో ప్రాధికవి మల్లన ప్రయోగించినది యున్నది. ఇందు పూర్వపదము హంస శబ్దభవము. తవ శబ్దమునకు కన్నడమున క్షీణింపని అని అర్థముకూడ నున్నది. కనుక అక్షిణ నిధి అని యనవచ్చునని కొందరు వాదించవచ్చును. కాని తవనిధి అనుదానిని తపోనిధి శబ్దభవముగానే కన్నడ వైయాకరణులు గ్రహించిరి. క్లిష్టత కూడనట్లే పేర్కొనెను.

తవరాజు

ఇట్లే తపోరాజ శబ్ద భవమగు తవరాజు

ద్వి. వావిరితవరాజువల్ల భుచేత

బస ౩ ఆ.

తెనుగున తపశ్శబ్దము అదంతముగా మహాకవులచే ప్రయుక్తమైనది!

‘తనుజ ఘోర తపోగ్రతలుఁ గలఁగడి మాడ్కి’ నృసింహ పురాణము ౨.౨౧. ‘తప + ఉగ్రత’ తపోగ్రత అని యెఱుఁగన ప్రయోగించి యున్నాడు. ఇట్లే యరణ్యపర్వశేషమున ౬.౯౬౨లో సాంతపదమైన యశశబ్దమును, యశశాలి—సమగ్రశశాలి యని అదంతముగా నుపయోగించియున్నాడు. తత్సమపరిచ్ఛేద వివరణ మున వ్యా. సం. స. ములో పై ప్రయోగములేవియు నుదాహరింపఁ బడి యుండలేదు.

పుడమిపుడు

ద్వి. పుడమికి మిగనంబునకుఁ జే సావ

నొడయల కిచ్చితి నొడయల సనము. బసవ. ౩. ఆ. ౨౪. పం.

(పుడమిపుడు అనునది తద్భవము సంస్కృతము కలిసిన సమాసము. పుడమి-‘పృథివి’ శబ్ద తద్భవము-ఈకుఁడు సంస్కృత పదము—ప్రాచీన సంప్రదాయము ననుసరించి యిది సరియైనది.)

‘పుడమి’ ‘పృథివి’ శబ్దతద్భవమని కావ్యాలంకార చూడా మణి (నవమాలాసము ౧౫. ప.) లో తద్భవలక్షణములను వివరించు సందర్భమున నిట్లు చెప్పఁబడినది.

పీ. యోధులు జోదులు, యోగులు జోగులు

భేదంబు దిందంబు పృథివి పుడమి.

కవి సంకయ విచ్చేదమున తృతీయమగు తద్భవతరంగమున త, థ, ధ, ట లకు దత్వాదేశము వచ్చునని—పృథివికి పుడమి తద్భవముగాఁ జెప్పఁబడియున్నది. (8-8) మఱియు పుడమి శబ్దములోని ‘పు’ అనునది—సంస్కృతమున ‘పృ’ అనునది తెలుగు సంప్రదాయము ననుసరించి, ‘పు’ అను ఉకారోచ్చారణతో వెలయుచుండెడిదని, పదాద్యందు సంయుక్తాక్షరము, తెలుగువారు పలుకలేరు గాన, పృథివి—పుడమియైనదని చెప్పట కిది తోడ్పడుచున్నది.

ఇట్లు తెలుగున లాక్షణికులు స్పష్టముగా ‘పుడమి’ ‘పృథివి’ శబ్దభవముని, అది తద్భవము అని చెప్పచుండగా, “ఆంధ్రవ్యాకరణ సంహితా సరస్వము” (మొదటి సంపుటము) 158 పుటలో ‘పుడమి’ శబ్దమును, సంస్కృతశబ్దముగా తత్తర్క లిట్లు సాధించిరి. వారు వ్రాసిన భాగము నిం దుదాహరించుచున్నాను. “పుడమిశబ్దం దై. వి. గ్రా. రాజు (శి. ర.) ఇట పుడమిశబ్దం అను తద్భవ రూపము నంగీకరించుట యుచితము కాన “ద్విపద” ‘పుడమి’ మి ధనంబునకు చేసాప నొడలి కిచ్చిరి...8 (బ.వ. 8 ఆ. 24 ప) అనుచో సంబోధనమున సంస్కృతేతరములకు ‘దు’ లోపము రాదు గాన “పుడమి” శబ్దముసంస్కృతమే యని గ్రహింపకతీరదు.” పుడ. ఉత్పల్లె అను ధాతువుమీఁద “పచాద్యవ్” అను చొప్పున ‘అచ్’ ప్రత్యయము రాగా, ‘పుడ’ శబ్ద మేర్పడును. పిదప “పుడం మనో తీరి-పుడమిః. అను ప్రక్రియ చొప్పున “పుడమి” అను సంస్కృత శబ్దము సిద్ధించును. “మిక్షేపే” అను స్వాదిధాతువుపైని “క్విప్” ప్రత్యయము నిల్పి పై రూపమును సాధించునది. సస్యాదులను విరజల్లు నని వ్యుత్పత్త్యర్థము నెన్నునది.”

కాని క్రీ. శ. 1987 లో నాంధ్ర విశ్వకళాపరిశ్రమమున సంహితాకర్తలు వెలయించిన, జ్ఞయాకరణ పారిజాతము (నన్నయభర్తృణీయము) 90,91 పుటలలో పృథివి శబ్దమునకు ‘పుడమి’ తద్భవరూపముని స్పష్టముగా నిట్లు వ్రాసియున్నారు.

“పుట 90. V ఋ వర్ణము అ, ఇ, ఉ, ఎ, రి-రు అనువానిలో నొకదాని రూపము నొందును. ఋ స్వరూపము తద్భవత్వమున నిలువదని యెన్నునది.

- ఉదా : అ. మృత్తిక—మట్టియ
ఇ. శృంగారము—సింగారము
ఉ. పృథివి—పుడమి
ఎ. హృది—ఎద
రి. రుక్షము—రిక్క
రు. ఋక్షి—రుసి.

పుట. 91. ప్రాకృతమునందును నిట్టి వికృతిగలదు. ‘ఋతుగ’ (47 పుట. వత్సానాచంద్రిక) ఋతు ప్రభృతి శబ్దములలోని ఋ వర్ణము ఉ వర్ణముగా మారును పృథివి-పుడమి యు.”

ఇట్లు కంకోక్తిగా ‘పుడమి’ తద్భవముని, వికృతియని జ్ఞయాకరణ పారిజాతమున వా రంగీకరించి, వ్రాసియు, క్రీ. శ. 1951 వ సంవత్సరమున నాంధ్రవ్యాకరణసంహితాసరస్వమున, ‘పుడమి’ శబ్దము సంస్కృతముగా సాధింపఁజూచుట, వింతయేకాక, వారి విద్వాంతులలో పరస్పరవైరుధ్య మున్నదని జల్లడించుచున్నది.

నన్నెచోడకవిరాజ్, పాల్కురికి సోమనాథుఁడే కాక భజ మిశ పుడమిపతి శబ్దములు లితరకవు లుపయోగించినట్లు, మడికిని సింగన సకలనీతిసమ్మతమునుండి యా క్రింది ప్రయోగములవలన దలియవచ్చుచున్నది.

1. క. పుడమిపతు లగులరం

బడిగిన నది సృపులు కయ్య మడిగినఁ గడుఁ.

క. పుడమిపతిచేత జీతము...(పురుషార్థసారము 161 వ.)
పురుషార్థసారము శివదేవయ్య కృతము—క్రీ. శ. 1250 ప్రాంతము

2. క. కడునభ్యంతర వ ర్తిం

బుడమిశుకుఁ గాఁగఁ బ్రాణములు విడిచిన

(పంచతంత్రము) 482 వ.

పంచతంత్రము. క్రీ. శ. 1260 నాటి ప్రాచీన కృతి.

మఱికొన్ని యితరప్రయోగములు :

క. పుడమిశుతఁ బాసి లక్ష్మణ—యెడదవ్వల...

భాస్కరరామాయణము. ఆర ౨.౨౨౬ వ.

8. పుడమినాయక మా వారి నడిగి వత్తు.

ఎఱ్ఱ—సకలనీతి కథానిధానము.

1-126

4. పుడమిశ సత్యవాక్యము నడపుము—2 ఆశ్వాసము

ఎలకూచి రామభద్రకవి సకలకథా సారసంగ్రహము

దీనిని శబ్దరత్నాకరకారు లుదాహరించిరి (పుట 499)

5. పుడమిశ ! కానము పోబోలు రాత్రి

విడిదింట...చొక్కనాథ చరిత్ర 7. ఆ. 211. పుట.

నిత్యనేమము

ద్వి. నిత్యనేమం బది నేటి ముగ్గునకు

ముత్యాలపాడి మాకు ముక్కున వలయు. బస ౨.

ఆ. వ్యా. సం. 3. వ్యాఖ్య (పుట 461).

“కన్నియ-కన్నె = కన్య - కన్యకాశబ్దభవములైనట్లే - “నిత్తి యము “నిత్యము-నిత్య” అనునవి నిత్యశబ్దభవములగుట వింతకాదు. “నీ. ధృతిఁ గుంతి మద్రభూపతుల నెయ్యపుఁ గన్యకలన” అని రాఘవపాండవీయమున కన్యయను వైకృతపదము ప్రయోగింపఁ బడెను. ఇట్టి తద్భవ స్త్రీసమశబ్దముగ ‘నిత్య’ అనుదాని నంగీకరించి బసవపురాణములోని నిత్యపడి నిత్యనేమము మున్నగువానిని సహ రించుకొనుట యుక్తము. కాని బసవపురాణ పీఠికాకర్త వ్రాసినట్లు సోమనారాధ్యుఁడు జ్ఞరీపదమునుఁ బ్రయోగించెననుట సరికాదు. ఇట్టియెడల “నిత్య” అనునది చరిత్రాదులలోని దగుటచే దత్తము మును నూ. కా. నిఘంటు మాగ్ధమును సరికాదు. దాని తత్పశుత్వము నకుఁ బ్రమాణాంతరము గన్పట్టలేదు.”

ఆంధ్రలాక్షణికులందఱు వైకృతంకముతో తద్భవ మని చెప్పిన పుడమి శబ్దమును సంస్కృతముగా సాధించుటకుఁ బ్రయత్నించిన సంహితాకర్తలు-ఆంధ్ర మహాకవులందఱు తత్పశుముగ నంగీకరించిన ‘నిత్య’ శబ్దమును తద్భవముగా నిరూపించుటకుఁ బ్రయత్నించినవారు.

8. ఇదట ముద్రితప్రతి పాఠము “పుడమిశ మీ ధనం బునకుఁ జేసాక నొడియల కిచ్చిరి” అనునది కాని ‘బుద్ధికిచ్చిరి’ కాదు.

స్పించుటలో వింతలేదు. “నిత్యశబ్ద తత్సమత్వమునకుఁ బ్రమాణం తరములు గవ్వట్టలేదు.” భారతిములో ఆదిపర్వమున 9 వ పద్యమున నిత్యసత్యతవను అనునది నిత్యశబ్ద తత్సమత్వమునకుఁ బ్రమాణము కాదుకాబోలు! నిత్యసత్యతవని-నిషధీక-ఆరణ్య-౨. అని యిట్లు శత్యశబ్దమునకు ముం చెప్పదును నన్నయ ‘నిత్య’ శబ్దమును విధిగా కాదును. మఱియు, తద్భవస్త్రీసమశబ్దముగ నిత్య అనుదాని సంగీక రించిన వక్షమున ‘నిత్యుడు’ అను మహాద్వాచకరూప మెట్లు పాధ్యమగునో తెలుపఁబడలేదు. మఱియు నిత్యశబ్దమునకు ‘నిచ్చ’ అను తద్భవరూప మే వెలయుచున్నప్పుడు, నిత్య-ని త్రియము-నిత్యైయ అనురీతి నీ ప్రావిష్టప్రాణాయామ మొందులకో దురూహ్యముగ నున్నది. సంహితాకర్తలే క్రీ. శ. 1937 లో వారి యాంధ్ర కైయాకరణపారిభాతమున 111 పుటలో సంయుక్త వికృతి విశేషము అను శీర్షిక క్రింద

“త్యాగము-లేగము, నిత్యము-నిచ్చ, అర్థ-అయ్య-” అని వృద్ధముగా ‘నిత్య’ శబ్దము సంస్కృతిమని-కాని తద్భవము నిచ్చ యని చెప్పుచు నేడు తిరిగి నిత్యశబ్దమును తద్భవముగా పాధింపఁ జూచుట వాకోకప్రవృత్తి ప్రాసనది తిరిగి విమర్శించుకొనుట లేదనుటలో విశ్రవ లెదు. ఇంతయేల. నిత్యశబ్దము సంస్కృతము— నేనును శబ్దము ‘నిత్యము’ శబ్ద తద్భవము—అందుచే నిది సరియైనది.

మఱియు నీ గ్రంథముననే. (౫౯౬ పుట యిట్లు గలదు, “మత్స్యలోపమునకు” గాణపత వివరణకర్త ప్రయోగ ప్రసిద్ధము అనుచు గొన్నింటిని జూపెను. ఊహ్యహర. ౬ ఆ. ౬౨), సూత (కవిక. 3 ఆ. ౨౨)..... సర్గ (ఆం. అ. శబ్ద ర్క నూ).” అను కుంపుల బంట శే యింకను ప్రయోగములు. మేలనగీత గలము రెండు తగణములును గలసి ప్రాస మొదయు. (కావ్యాలం. ౨ శిల్ప. ౨౪ పు.) క. యరలవలను, శత సహాయు నరయఁగ సంతస్థ లూమ్మ లనగాఁ జెల్లున్ (ఆం. భూ. ౧౬ పద్య. కేతన) ద్వీపద. ‘ఎడవక ‘నిత్య’ జేయేసి ముట్టింప (బసవ ర ఆ ౨౨౪ ప.) ద్వీ. ఆరిసేయుచుఁ బల్కెనది “తథ్య” కాఁగ.(బసవ 3 ఆ ౫౩౦) ప్రశ్న (బసవ. ౬ ఆ. 33౨-3౪౯.) స్వర్గ. (బసవ. ౫ ఆ. 3౩3) చిహ్న (నన్ని కు. ౨ ౧౫౨) మొ.” ఇట్లు స్పష్టముగా ‘నిత్య’ శబ్దమును కూర్చి తత్సమత్వపరిచ్ఛేదమున ప్రాసీయు ఆ సంపుటమునందే ౧౬౧ పుటయందు సోమనాథాధ్యుడు ‘నిత్య’ శబ్దమును నిత్యశబ్దభవముగా వాడెనని వ్రాయుట పరస్పరవిరుద్ధమునై గ్రంథ ప్రామాణికతకు భంగము కలిగించుచున్నవి.

భక్తకూటువలు :

ఈ సమాసము భక్త + కూటువలు—అను రెండు భవములచే నేర్పడినది. ఇందు కూటువ దేశ్యమునుకొని వరిష్కర్తలు చెరిపడము క్రిందఁజేర్చిరి కాని ‘కూటువ’ అనునది సంస్కృతమున కూట శబ్ద భవము. తద్భవముగాన సరియైనదియే. చూ. మూర్ధ్వరాయాంధ్ర విభుంటు రెండవ సంపుటము 408 పుట (కూటువ. ది. సం. కూటుః)

మజ్జనదావి :

మజ్జనరీల మజ్జనదావిలోన

అమృతంబులు

అను. ౬.

దీనినిగూర్చి. వ్యా. సం. శ. 178 పుటలో నిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది. “ఇటఁ జాలవ్య జకారము నిర్వి చెరిపడ దోషము వాకో పించుట సరికాదు. మజ్జన శబ్దభవము ‘మజ్జనము’ అనుట లెస్స”. కాని మజ్జన శబ్దమునకు పదములో నేమార్పులేని దంత్య జకారచిహ్నము నిరర్థకముగ నిలుపుటకన్న, ‘బావి’ శబ్దము దేశ్యముగాక, తద్భవ మైనచో వైసంప్రదాయము ననుసరించి యిది సరియగునగుదా ! సంస్కృత ‘వాపి’ శబ్దమునకు బావి - తద్భవము. శబ్దరత్నాకరమున ‘బావి’ శబ్దము కైకృతిముగ నే యున్నది. చూ. పుట 586.

సర్వాంగ కచ్చడము :

కట్టితి సర్వాంగకచ్చడం బనుచు.

అను. 3 ౧౫౧ పం.

అంతకుఁదగిన సర్వాంగకచ్చడము.

3.౨౨౬ పం.

దీనిపై ఆ. వ్యా. సం. శ. వ్యాఖ్య (పుట 1180)

“సర్వాంగ కచ్చడము అనునది ముద్రణ సంస్కారలోప కృతము. రెండుస్థలములయందు వరుసగ ‘కచ్చట కచ్చటిక’ అనునది కవిప్రయుక్తము లనబడును. “కచ్చా కచ్చటికా కచ్చపటి కాపిన మిత్యసి.” అని అమరము (త్రికాండశేషము). “కట్టితి సర్వాంగ కచ్చటయనుచు” అంతకుఁదగిన సర్వాంగకచ్చటిక అని కవిప్రయుక్త పాఠములు కానోపును.”

పై వ్యాఖ్యలో ప్రతి వాక్యము విమర్శనీయము. మొదట “నిది ముద్రణ సంస్కారలోప కృతము” అనునది విచారితము— సంహితాకర్తల యభిప్రాయముననుసరించి, యిది “సర్వాంగ కచ్చటిక” యని యుండువలెననియు, పరిష్కర్తల కిది తెలియక, సర్వాంగకచ్చడ మని సంస్కారము చేయకయే ముద్రించిననియు, కాబట్టి యది ముద్రణ సంస్కరణలోపముని విమర్శ. తమకు లభ్యమైన తాళపత్రమాతృకలయం దెల్ల “సర్వాంగకచ్చడము” అనుపాఠ మే యుండుటచేత, పరిష్కర్తలు దానిని సంహితాకర్తలవలె మార్పుటకు సాహసింపఁ బ్రయత్నింపలేదు. తమ గ్రంథమునందే (౪33-3౪ పుటలు) “అనుకరణంబునం దుదిహల్లునకు ద్వీర్వచనం బను” అను మాత్రసందర్భమున ‘యథాశిత మయోవిష్టు’ అను బసవ పురాణ ద్వీపద పాదమునందలి పాశనిర్ణయముకొను తాళపత్ర మాతృకలనుండి పాఠములను జూపిన సంహితాకర్త తీ సర్వాంగ కచ్చడమునొద్ద “కవిప్రయుక్తము కానోపును” అని వ్రాసి యొక్క తాళపత్రమాతృకయైన నుదాహరింపకపోవుట యత్యా శ్చర్యకరముగ నున్నది. కాఁగా వారీసందర్భమున తాళపత్ర మాతృకలు చూడనిదే, యిట్లుండువలయునని యనుకొనించినప్పటికూ. ఇంతయేల? సర్వాంగ—సంస్కృతపదము కచ్చడము కచ్చపట శబ్దభవము తద్భవము.9

ఇతర వేర్పులు :

కవిప్రయోగాయాభములైన దేశ సంస్కృతపద సమాసముల నిక పరిశీలించెము.

9 ఈ సందర్భమున నేను మదరాసు ప్రాచ్యరిభిత పుస్తకాంశాగారమున బసవపురాణ ప్రతులనన్నింటిని బరిశీలించితిని— వానిలో నెందును సంహితాకర్త బాహించిన సర్వాంగకచ్చటిక అను పాఠము వాతకాలేదు.

ద్వీ. శ్రీ మహాదేవుడ ఛామంబులున్న

తే మహి నిటువంటి యితర వేల్పులకు బస. ౬-౨౫౩

దీనిపై ఆ. వ్యా. సం. శ. వ్యాఖ్యి పుట ౧౧౨౦.

“ఇతర వేల్పునకు అనుచో ఇతరు వేల్పునకు” అనినయెడల దైరిపదదోషము తొలగెను. ఇతర మతములవాని వేల్పునకని యర్థము. “కానక ర్తల క ర్తమానీలగుడు” (బసవ. ౬ ఆ. ౩౩౩ వ.) అని యిట్లు “తన వేల్పు—యితరుని వేల్పు” అని వాడుట కవి కభిమతము.”

బసవపురాణ ముద్రిత ప్రతియందు “యితరవేల్పులకు” అని బహువచనము కన్పట్టుచుండగా సంహితాకర్తలు యితర వేల్పునకు అని ఏకవచనముగ నుదాహరించుట సరికొదు—మరియు నిచట, ప్రకరణార్థము ననుసరించిన శివునితో నితరదేవతలు సరికొరు అని కవి నిరూపించుచున్నాడే గాని, “యితరమతముల” ప్రసక్తియే లేదు.

ద్వీ. అప్రతిమాకారుడగు లింగమూర్తి

కప్రతిమాకారులే సమానంబు.

చావుబుట్టువులేని దేవశేవునకు

చావుబుట్టువుగల దేవతల్ సరియె

ప్రళయంబుఁ బొందించు ప్రళయగుఁగునకు

ప్రళయంబుఁ బొందెడు పలువేల్పు లేనయె

అవిర్భవింపని యభవున కరయ

దేవకీపుత్రాది దేవతల్ సరియె.

షోడశదేవుతో సోమేసుతోడ

షోడశ దైవముల్ సర్పింప సరియె

వాగుఁడు సర్వేశ్వరుం డభవుండు శివుఁడు

పరముఁడు పశువతి పరమేశ్వరుండు

శ్రీమహాదేవుడ ఛామంబులున్న

తే మహి నిటువంటి వితర వేల్పులకు.

పై యుదాహృత భాగము ననుసరించిన, దేవతల్ దైవముల్ వేల్పులు అని బహువచనమే యుండుటచే, సంహితాకర్త బాహించివ్రాసిన వేల్పునకు అనుపాత మచ్చట నుండుట కవకాశమే లేదు. ఇచ్చట శివుఁడు—దేవతలైన దేవతలు (వేల్పులు) తక్కువేలుభావన లేకపోవుటయే “ఇతర మతములు” అనుట కేవలము ప్రామాదికము.

ఇంతకును “ఇతర వేల్పులు” అనునది దైరిసమానముగా వారు భావించుటచే నింతయైనది; వింతపాత మేర్పడినది.

“ఇతరవేల్పులు” అనునది కేతన మతము ననుసరించి కలకంఠాద్ది నమానములవలె గ్రాహ్యము వేల్పు శబ్దము సంస్కృతముతో ననుసించిన యీ క్రింది ప్రయోగము. పై యభిప్రాయమునకుఁ జోడుగుచున్నది.

పీ. గీ.

కర్పితాభిలతోక్తక వేల్పు

వేల్పుపెద్ద.....

౧.౬.

అని ఇతర వారసింహపురాణమున హరిభట్టు ప్రయోగించి యున్నాడు. ఈతడు—శ్రీ కృష్ణదేవరాయలకొలయునాటివాఁడు. ఈ గ్రంథ మాండ్ర పాదీత్య పరిషత్తువారిచేఁ బ్రకటితమైనది.

కంభకట్టు :

ద్వీ. కంభకట్టును మేలు కట్టును బోలుచు

గంభీర పుష్పకౌగారంబునందు. బస. ౩.౧౨౪ వం.

దీనిపై ఆ. వ్యా. సం. శ. వ్యాఖ్యి. పుట 159.

“సోమవాగుఁడు స్థలాంతరమునఁ బ్రయోగించిన “కంభకట్టును మేలుకట్టును బోలుచు” అను పద్యమునందలి ‘కంభ కట్టు’ను పాతము ప్రామాదికము. ‘కంభకోట్టును మేలుకట్టును బోలుచు గంభీర పుష్పకౌగారమునందు’ అనుచో కంభకోట్టును పాతము కవి ప్రయుక్తము కానోపు. అచట కట్టుశబ్దము నుసంగతము కాదు. కోటిశబ్దము సమర్థమయి యున్నది.”

“కంభకట్టు” అను పదముయొక్క ఆర్థమును సంహితాకర్తలు గ్రహించి యుండిన పై రీతిని పాతము మార్చియుండదు. ఈ పదమును నన్నెచోడ కవి కుమారసంభవమున వాడియున్నాడు.

పీ. కనకాచలము నెలకట్టయ్యె నవరత్న

వర్గంబు లవి రంగవల్లు లయ్యెఁ

గల్పకుజంబులుఁ గంభంబులుగ మోదఁ

కల్పలతాతలిఁ గలయఁబర్వి

నుందరంబగు పచ్చపంపిరియును జోర

ణంబులు నయ్యె దివ్యాంబరములు

10 కంభకట్టులు మేలు కట్టులు నయ్యెఁ దా

రకములు మణి విలంబకము లయ్యె

ఆ. ఐ. నమ్మత రసరసాయనాబ్ధులు పూర్ణకుం

భంబు లయ్యె నిందు భానుమంప

లాలి దర్పణములయ్యె సర్వేసు ను

ద్యాహమంపసమునఁ దమకుఁ దార.

(౯. 3)

పై పద్యమున నరమేశ్వరుని వివాహసమయమున వివాహ మండపము వర్ణితమయినది. సృష్టిలోగల పదార్థము లామంపము నలంకరించుటకుఁ బూనుకొన్నవి. ఆ సమయమున కనకాచలము—

1. బంగారు పర్వతము - నెలకట్టు - శిలారత్నములచే నిర్మితమైన వేదిక - (భూమి).

2. నవరత్న వర్గములు - రంగవల్లులు - మ్రుగ్గులు -

3. కల్పవృక్షములు - స్తంభములు -

4. కల్ప లతలు - స్తంభములమోడి—లతలు పచ్చపంపిరి - పచ్చతోరణములు -

5. దివ్యాంబరములు - కంభకట్టు స్తంభమునకు - చుట్టును చుట్టియిలంకరించిన వస్త్రములు - మేలుకట్టువేదికపై నున్న విభానము.

6. తారకములు- చుక్కలు- మణి విలంబకములు ప్రేలాడు జాతి, రులు - (పూసలు గుచ్చినవి)

7. అమృతరస రసాయనాబ్ధులు - నుధాసముద్రము మొదలైనవి- పూర్ణకుంభములు

10. కంభ కట్టులు మేలుకట్టులు - అను కుమారసంభవ ముద్రిత పాతము సరికొదు. ‘కంభ కట్టు’ దైరి నమానమని ‘కంభ కట్టు’గా ముద్రించిరి. మఱియు ముద్రితమున నెన్నగీతి ‘గీ’ అని యున్నది. ఇది అటవలది.

8. ఇంకా భాను మండ నూర్యచంద్ర - దర్పణములు లములుమండల ములుఅష్టములు-

పొల్కురికి సోమనాథుడు నన్నెచోడ మహావి పలుకుచుడిని, యథాతథముగా పెక్కుపట్టుల గ్రహించియున్నాడు. 11 ఇచ్చటను - పై ఎత్తుగీలి పద్యములోని, “కంభకట్టులు-మేలుకట్టును నయ్యో” అనుదాని నట్లనే. కంభకట్టును, మేలుకట్టును బోలుచు అని గ్రహించి యున్నాడు. కల్యాణ మహోత్సవ సమయముల స్తంభములకు వస్త్రములుచుట్టి యలంకరింతురు - అట్టి యలంకరణము వకు “కంభకట్టు” 12 అనిపేరు. సందిట్లు వేయుట, తోరణములు కట్టుట, వేదికను, ముగ్గులచే వలంకరించుట - జాలకములు - పూర్ణ కుంభములు నిల్పుట, నిల్వబట్టదము లెత్తుట మున్నగు వివాహాలంకరణోపకరణముల సందర్భమున చెప్పబడిన కంభకట్టు స్తంభాలంకరణముగాక వే తేమగును?

ఇట్టి పట్టున, సంహితాకర్తలు చెప్పిన “కంభకోట్టు” అను వర్ణము సంతమగునా? కంభకోట్టు - అనగా స్తంభముల సమాహమని కదా యర్థము. ఆ యర్థ మీ సందర్భమున నెట్లు పాసగునో, మఱియు నది “కవిప్రయుక్త పాఠ మెట్లగునో” దుయాహ్యము.

కల కంతుడు :

మొలుటదవంకయ్య మున్నొక్కవాడు

కలకంభ క్తుఁ డొక్కరుఁ డర్థ రాత్రి

నరుదేర.....(బసవ ౨ ఆ ౪౪౯ ప)

దీనిపై వ్యాఖ్య పుట ౧౮౫ “ద్వి. కలకంభ భక్తుఁ మొక్కరుఁ డర్థ రాత్రినరుదేర.....(బసవ ౨. ౪౩౮) అను పాఠము ముద్రణసంస్కర్త ప్రమాదకృతము. “మొలుటద వంకయ్య..... కలకంభుభక్తుఁడు.....అని కవిప్రయుక్తము కానోపు.”

“కలకంభ భక్తుఁడు” అనుదానిలో కలకంభ కబ్బ మెంత జాత్రమును ముద్రణ సంస్కర్త ప్రమాదకృతము కాదు. కలకంభు అనుపాఠ మేతాళపత్రప్రతియందును లేదు. బసవపురాణమున కుంస్కర్తలు చూపిన యొక్కచోటనేకాక పలుస్థలములలో కలకంభ కబ్బము ప్రయుక్తమైనది.

కలకంతుగుడి బస ౨ ఆ. ౪౧౬

కలకంభ! యడబాల ౪౮౩

కలకంభ! యిదియేమి ౫౧౯

కలకంభ! మా పల్లె 3-౬౫౬

కలకంతు కంటిపై ౮౬౪

“బసవపురాణమునందే కాక వండితారాధ్యచరిత్రముననుకలకంభకబ్బము ప్రయుక్తమైనది.

కలకంభ గద్దెనగరు, పండి. దీక్ష. ౧౧౩

కలకంభ భక్తుఁడు ౧౫౦

శివకవుల రచనలలో కలకంతుఁడు పలుమార్లు ప్రత్యక్షమగుచుండును.

కలకంతుని భక్తులకని - శివతత్వసారము. ౧౮౩ వ.

కలకంతు భక్తి పరిగా ౧౯౩

అకలకంతుఁ డోడొక్కని. భువార ౬.౨౮

అతముడి సంపెను కలకంభగణమని

౧౨.౧౦౩

శివకవులేకాక, నన్నయనుండి చిన్నయవఱకు నీ కలకంభ కబ్బమును లాక్షణికు లెఱుఁగుదురు. నన్నయ తిక్కన వాచన సోమనాథాదు లీపదమాను బ్రయోగించిరి. చిన్నయనూరి యనింద్యగ్రామ్యముగా నీ పదమును బాలవ్యాకరణమున సంజ్ఞ. ౨౩ వ నూత్రమున నిచ్చియున్నాడు. ‘ఆర్యవ్యవహారంబుల దృష్టంబు గ్రామ్యంబు’ పెద్దలు వ్యవహరించినమాట గ్రామ్యంబయిన గ్రహింపఁదగునని తాత్పర్యము. కలకంతుఁడు, ప్రాణగొడ్డము అని యీ పదమున కలకంతుఁడు గానే యిచ్చియున్నాడు.

కేతన యాంధ్రభాషాభూషణములో ‘తెనుఁగు పదంబులపై పెంపానరఁగ సంస్కృతము చెల్లు నొక్కొకచో’ అని ‘కలకంభ వామమున్ పోలి తగున్’ అని స్పష్టముగా వేర్కొన్నప్పుడు, కలయను తెనుఁగు పదముపై కంభ అనునది సంస్కృతపదమే అయి యుండవలెను గాని, ‘కంట’ అను పద ముండుట కవకాశ మున్నదా? గణపవరపు వెంకటకవియు కలకంభ పాఠము నిచ్చి యున్నాడు. శివకవుల గ్రంథములయందేమి, నన్నయది కవుల ప్రయోగమందేమి, కలకంభ అనుపాఠముతప్ప ‘కలకంట’ పాఠము తాళపత్రప్రతుల యందైన కన్పట్టలేదు.

ఇట్లు కలకంభకబ్బము కానవచ్చిన యన్నిచోట్లను, కలకంభ అనియేగాని, కలకంట అని యెంతమాత్రము కన్పట్టులేదు. తాళపత్ర మాతృకలయందును కలకంభ అని ‘త’ కారయుక్త పాఠమే యుండగా, తాళపత్ర మాతృకలు తప్పుల కుప్పలనియు, ‘త’ కార పాఠము ముద్రణసంస్కారలోపకృతమనియు, సంహితాకర్తలు (పుటలు ౧౮౧...౧౮౮) వ్రాయుట పాహసమేకాక, ప్రాచీనాంధ్రలాక్షణిక సంప్రదాయ లక్ష్య లక్షణ విరుద్ధమును నైయున్నది.

కట్టు గ్రము :

ద్వి. కట్టుగ్రమునఁగూడ ముట్టుగనున్న

బస. 3 ఆ

విట్టుల్కిపడి మది కట్టుగ్రుఁ డగుచు

బస. ౪.

దీనిపై వ్యాఖ్య. పుట ౨౫౮.

“సంస్కృత కబ్బపరకర్త్యమున ‘కకు’ కబ్బ ‘క’ కారమువఱకు ద్విరుక్త ట కారము వచ్చుట బసవపురాణమున గన్పట్టుచున్నది. కట్టు గ్రముగఁగూడ ముట్టుగు మున్న (బసవ. 3 ఆ ౪౬౩), విట్టుల్కిపడి మది కట్టుగ్రుఁ డగుచు (బసవ. ౪ ఆ. ౧౩౫) సోమనారాధ్యుఁడు వింతవింత తద్భవములను బ్రయోగించువాఁడు గానఁ (౬౦. iii) బయిస్థలములందు, “కట్టుగ్రముగ, కట్టుగుఁగుచు” అని ప్రయోగించె నేమో?”

అర్వాచీనలాక్షణిక సంప్రదాయము ననుసరించి, ప్రాచీన భాషను సంస్కరించుటకుఁ బ్రయత్నించుట హాస్యాస్పదము. కట్టు

11. చూడుఁడు. నా తెలుఁగు కవుల చరిత్ర - తృతీయ భండము - శివకవి యుగము - నన్నెచోడ కవి.

12. ఈనాఁడును వివాహకాలమున, స్తంభములకు వరటి వోలి లనుచేర్చి వానికోక యలంకారము గావించుట.

గ్రామ-సంస్కృతాంధ్రపద మిశ్రసూత్రము. వ్యాకరణమున కశు శబ్దముపై తెనుగుపదములే చెప్పబడినవి. ఇచ్చట సంస్కృతపద మున్నది. అందుచే, పండ్రివశతాబ్దిసాటి పాల్కురికి సోమనాథుని రచన, బాలవ్యాకరణము ననుసరించి, “ప్రయోగించెనేమో” అని శంకించిరి. ఇట్టి సంశేపమున కవకాశమేలేదు. ‘గట్టుగ’ శబ్దమును సోమనాథుడు బసవపురాణములో నీక్రిందిరీతిని సమాసములో మార్పుటకు వీలులేకుండ విగించియున్నాడు.

కట్టుగలీల శంకరదాసమయ్య.

యిట్లు వర్తింపగ.....బసవ 3౯౩ పుట.
పై సమాసమున- కట్టుగలీల యని యగునా? ఇట్లే పండితారాధ్య చరిత్రలోను

కట్టుగలీల జన్మట్టు గొగ్గవ్వ. దీక్షా ౨౩౨

అని కలదు. ఇచ్చటను పైవిధముగ మార్చవచ్చునా, చిన్నయమూరి నూత్రమును సోమనాథుని ప్రయోగము ననుసరించి సంస్కరింప వలయును.

ధర్మకవిరె :

ద్వి. మీదత్తి మీ ప్రాత మీ ధర్మకవిరె
మీదాసి నను గావరే దయతోడ—”

బస. ౪. ౧౦౨౧ పం.

ద్వి. అవుదలల్ వంచుచు నయ్య మీధర్మ

కవివల మంచును గడుదైన్యపడుచు. బస. ౩. 3౯౬ పం.

దీనిపై ఆం. వ్యా. సం. స. వ్యాఖ్య (పుట 161.) “బసవ పురాణ పీఠికాకర్తగా రిచట రెండుపద్యములందును “ధర్మకవిరె” అని నిర్మిరి. నూ. రా. నిఘంటుకారులట్టి పాఠమునే స్వీకరించిరి.. ఈ పాఠములు ప్రామాదికములు (౬౩. 111 లి.) (2) (పుట 198) సోమనారాధ్యుడు ధర్మకపిల-దీని తద్భవము-దమ్యకవిల అని ప్రయోగించి యుండగా ముద్రణ సంస్కర్తగారు “ధర్మకవిరె”అను దానిని నిర్మి వైరిపదమును ప్రయోగించెనని తలంచిరి.వీరి తలంపు చొప్పుననే నూ. రా. నిఘంటుకారులును నుదాహరించిరి. ధర్మకవిరె. వి. వి. (ధర్మము + కవిరె) ధర్మముల పుస్తకముల లోని దానముల ననుభవించువాడు. ద్వి. మీదత్తి మీ ప్రాత మీ ధర్మకవిరె మీ దాసు నను గావరే దయతోడ (బసపు ౪ ఆ. ౧౦౨౨ పద్య) ద్వి. అవుదలల్ వంచుచు నయ్య మీ ధర్మకవిరెల మనుచును గడుదైన్యపడుచు (బసపు ౩ ఆ. 3౯౩ పద్య) (నూ.రా.ని) కవిరె (లియ) వి. ౨. లెక్కపుస్తకము...(నూ.రా.ని.) ఈ యర్థముపై బసవపురాణ పద్యముల నెట్లు పాసంగువని వీరు తలంచిరో తెలియకున్నది. సోమనారాధ్యుడచట “ధర్మకపిల-దీని తద్భవము దమ్యకవిల” అను శబ్దములఁ బ్రయోగించెను. ధర్మార్థముగ విడువఁ బడిన కపిలధేనువు అనియర్థము—ఎవ్వరికిని హింసింపరానిదని భావము. ఇట్లు మిక్కిలి ప్రాధముగను సుసంగతముగను నట సోమ నారాధ్యుడు ప్రయోగించెను. ౩. (పుట 1180) ధర్మకవిరె అనునది ముద్రణసంస్కారలోపకృతము. ధర్మకపిల” అని కవిప్రయుక్త మనం దగును. మీదత్తి మీప్రాత మీ ధర్మకపిల బసవ. ౪ ఆ. ౧౦౨౩ పం.) ధర్మార్థము విడిచిన (వృషాత్సర్జనము) కపిలధేనువు. దీని తద్భవ

రూపము దమ్యకపిల. అవుదలల్లంచుచు నయ్య మీదమ్య కవిల లమంచు చు గడు దైన్యపడుచు (బస. ౩ ఆ. 3౯౩). ధర్మకపిల నెవ్వగును హింసింపదు “దమ్యకవిరె”అని చెప్పి ధర్మముల చిట్టా పుస్తకము అనుటయు సుసంగతముగానుండును. (విస్తర IV ౬౩ 111 విమ.)”

పైరీతిగా నొకేసారి చెప్పఁదగిన విషయమును మూడుచోట్ల మూడుమూలు లుద్ఘాటించుటచే, సంహితాకర్తలకు నిది నిశ్చితార్థి ప్రాయముని యూహింపవచ్చును. ధర్మకవిరె శబ్దమును ‘దమ్య కవిల’గా మార్పుచేయుటయేగాక, ‘ధర్మకవిరె’ శబ్దమును స్వీకరించిన నూర్యరాయాంధ్రనిఘంటుకారులనుకూడ విమర్శించిరి. ఈ పట్టున సంహితాకర్తల వ్యాఖ్యాననైఖరి యెట్టిదో తెలుపుచున్నాను.

‘ధర్మకవిరె’ అని ముద్రితపాఠ మున్నప్పుడు, పరిష్కర్తలు దాని నట్లే నిలిపినప్పుడు, తాళపత్రమాతృకలయం దా పాఠ మెట్లున్నదో సంహితాకర్తలు తెలుపలేదు. తాళపత్రమాతృకలలో దమ్యకపిల అనునట్టి పాఠమే లేదు. క్రీ. శ. పగునాటవ శతాబ్దిసాటి పద్య బసవపురాణమున (ఇది పాల్కురికి సోమనాథుని ద్వీపద బసవ పురాణమునకు వద్యానువాదము) నీ సందర్భమున “వ. వెండియూ మీదూత మీబంట మీ డింగరీవ మీ బిడ్డ మీపన్న మీ లెంకవాడ మీదత్తి మీ ధర్మకవిరె” అని ‘ఎ’ కారయుక్తపాఠమే యున్నది.

ధర్మకవిరె అను ‘ఎ’ త్వఘటిత పాఠమును తిరస్కరించిన సంహితాకర్తలు వా రుదాహరించిన బసవపురాణ పంక్తులలో — “దాసి”—అను ఇకారఘటితపాఠమునకు ‘దాసు’ అను ఉత్వఘటిత పాఠ మేల స్వీకరించిరో తెలియుటలేదు, ముద్రిత ప్రతిలో ‘మీ దాసి’ అని యుండగా నది సరికొదని కాఁబోలు ‘దాసు’ రూప ముతో నా పదమును గ్రహించిరి. శివకవులు పురుషులకుఁగూడ స్త్రీలింగరూపము నుపయోగించియున్నారు. బసవన్న “జంగమ కోటికి పడిపన్నదాసి” (బసవపురాణము)

ఇక ‘దాసి’ యను విత్వఘటిత రూపమునకు నిర్ధారకముగా పండితారాధ్యచరిత్రమున నీ క్రింది ప్రయోగమును చూడుడు.)

ద్వి. చెన్నారఁ గారి దాసియు శివుచేతఁ

గొన్న యా మయ్యేడు గన్నులలోన—

మహిమప్రకరణము ౨౩౩ పా.

నన్నచోడకవియు, “పరమున కేను ‘దాసి’ నని పల్కఁగ” (2.౧౩౩)అని దాసిశబ్దమును దాసుఁ డనునర్థమున వాడియున్నాడు.

ధర్మకవిరెశబ్దమునకు ధర్మముల పుస్తకములలోనిదానముల ననుభవించువాడు అనునదియే సరియైన యర్థము సాధారణముగ దాన ధర్మాదులు చేయునపు డా దానధర్మముల నిచ్చినవారి పేళ్ళను వేటుగా కవిరెలమీఁద వ్రాసియుంచెదరు, ఫలీనావారి కింతధర్మము. అని యందుండునుఇట్టి పద్ధులను వ్రాయు లాటియాకులకు కవిరెభా అనిపేరు.

కవిరె రూపాంతరము—కవిలియ—౧. ఘట్టించిన నీల పటపువర్ణ లెక్కపుస్తకము కడితము—తాటాకు లెక్కపుస్తకము. ౩. రం. ధనాగమ వ్యయాదులను నానాఁడు వ్రాసి చేర్చిన పత్రముల కట్ట (చి. ని.) చి. ని. యనఁగా చిన్నయమూరి యముద్రిత నిఘం

టువు. (అని. నూ. ని. 8 వ సంపుటము 210 పుటలో కవిరె శబ్దము వ్రాస్తానున్నది.)

గీ. కవిరెను లిఖింపనేర్చిన కరణికంబు ఘటికా. ౧.౨౨.

గీ. కవిరెలోనున్నప్రకారంబు ప్రజ పాపపుణ్యముల్ చిత్ర గుప్తండుఁ బలుపుడు. రా. 3.3౧౬

చ. కవిరియ విప్పిచూచి యనఘా యితఁడు భోజరా. 3.౫౫
అని కవిరె, కవిరియ శబ్దములకు ప్రయోగములు గలవు. పై కవిరియ అను రూపమే—ధర్మకవిరెయందు 'ఎ'త్వరూపమే కాని, అత్వ రూపము లేదని తెలుసుచున్నది.

బసవపురాణమున నీ ధర్మకవిరె శబ్దము 'కవిరె' సంబంధమును బట్టియే ప్రయుక్తమైనది విదత్తి - విబంబవిధర్మకవిరె-అనఁగా విధర్మమునకు పాత్రుఁడను-అనగా విదు వ్రాయించెడుధర్మముల కవిరెలలో చేరుట కర్హుఁడను. అని అర్థముభక్తులీవిధముగ కవిరె కెక్కుట యనునది శైవవాఙ్మయమున గానవచ్చును.

క. మాశే విధర్మలకని

చేకోక శివాజ్ఞామితీ చెడనడచిన నీ

లోకమున మాన్యులగుదురు

గా కెక్కుదురయ్య శివుని కవిరియ నతగుల్.

అని మర్రికొద్దన పండితారాధ్యుల శివతత్త్వసారమున గలదు. (౨౧౫ప.) కవిరియ ప్రస్తావము పండితారాధ్య చరిత్రమునను గలదు.

సరసరగీత బండ్లరు కవిరియలు

సరయుఁడు కోధింపుఁ డివ్వచనములు. పండిత. దీక్షా ౨౩౫

ఇవట బసవన్న కొల్వకూటములో యోగనిద్రామంద్రీతుఁడైయుండుటచూచి, అచ్చటివారు "బసవన్న యట్లుండుటకు కారణమేమి? ఆతని భాండాగారమున కవిరెల (ధర్మకవిరెల) కోధింపుఁడు—ఆ ధర్మకవిరె కెక్కినవానిగూర్చి యోగనిమగ్నుఁడై వాడా?" అని యనుకొన్న సందర్భమునఁ జెప్పబడినది.

మొదట నీ 'ధర్మకవిరె' శబ్దము బసవపురాణములో మాత్రమే ప్రయుక్తమైనదిని నూ. ని. ననుసరించి, సంహితాకర్త సిద్ధాంతము చేయుట సమంజసముకాదు. సోమనాథుఁడు పండితారాధ్య చరిత్రమున నీపదము నుపయోగించి యున్నాఁడు చూడుఁడు నంతెన్నకథలో

ద్వి. నంది నంటెన్న యానందీస్వరూప !

నంది నంటెన్న యున్నతి జగదీప్తి !

కతలేల మీ ధర్మకవిరెల మేము

గతియును మతియు నేడ్గడయు నీవన్న

దాన మొక్కటి వేడఁ దనకు సత్పుత్ర

దాన మిచ్చితి మహాదాని మహాత్మ.

మహిమా ప్రకరణ. ౧౭౫ పా.

కవిరెలలో కెక్కి ధర్మము చేకొన్నవ్యక్తి చనిపోయినచో నాతని పేరందుండి తీసివేయుదురు. ఇట్లు తీసివేయు సందర్భము కూడా పండితారాధ్య చరిత్రమున నున్నది. బసవని మహాత్మ్యమునకు ననూయజేంది బిజ్జలు డాతనిపై యల్లయ్య, మధుపయ్య, యను వారలను బంపినపుడు

అవనిలోఁ జాకుభ్య లను పేరు హరువి

కవిరియఁ దుడిపించి కల్యాణ కటక

మిడిత భక్తి మహిష్టత పేర్కొ

బాడుగా శిష్యులచే బసవన మంత్రి. మహిమ. ౧౯౦ పా.

కవిరెలలో మనుజులపేళ్లు వ్రాయుదు రనుటకు బసవ పురాణమున నీ క్రింది పంక్తులు చాలును.

ద్వి. కొట్టరువునఁ బట్ల కొటానగోట్లు

పెట్టియు మనుజులపేళ్లు వ్రాయుండు

కదియ పంచాక్షరి కవిరియవ్రాసి

చదువు లెక్కలు పెరసది దప్పకుండు. బస. ౬.౭౮౩ పం.

శంకరదాసుమయ్య యను భక్తుఁడు, జగదేకముల్లని యొక్కవిరెలు వ్రాయుకొలుపుకుఁ గుదురుకొని, అందు మనుజుల పేళ్లువ్రాయుటకు బదులు పంచాక్షరి వ్రాసెడివాఁడు. ఇంతయే? కవిరెలలో పేరు వ్రాయించుటను గూర్చి మర్రికొద్దన పండితుఁడే, తాను లింగైక్యముఁ జెందుటకుముం దిట్లు చెప్పియున్నాఁడు.

ద్వి. పరస్మయంబుల భంగించి కీర్తి

వరియించి లోకపావనము గావించి

భవదీయసమయంబు పాలించి ఘోర

భవములు వాటించి పంచిన పనులు

భర్గ ! నిన్ మెప్పించి పంచిన ప్రమథ

వర్గంబు కవిరియ వ్రాయించి మించి

నీలోన లీనమై నిలిచి నీయాజ్ఞ

జాలించి.....

యుండంగఁ గోరెద నో పర్యటేశ.

పర్యట. ౫౪౬. పా.

కవిరెగూర్చి యింత గ్రంథముండుగా, వ్యాకరణసంహితాకర్త లీపదమును 'కపిల' శబ్ద భవమున కవిలగా మార్పుట యెట్టి సాహసమో యోజింపుఁడు !

ధర్మకపిల—దమ్యకపిల పాఠములు మార్చినవెనుక తమపాఠము యొక్క యర్థమును సమర్థించుటకు, "ధర్మకపిల ధర్మార్థము విడిచిన (వృషోత్సర్జనము) కపిలభేదము. దీని తదభవము దమ్యకపిల. ధర్మకపిల నెవ్వరు హింసింపదు—ధర్మకవిరె అని చెప్పి ధర్మముల చిట్టా పుస్తకము అనుటయు సుసంగతముగా నుండదు" అని వ్రాసినారు.

కాని 'ధర్మకవిరె' సందర్భమున నింతకంటె యసంగతమున వ్రాత వేటొకటి యుండబోదుసంహితాకర్తలకు సంప్రదాయక దృష్టిలేదు. ఆ మతసాంప్రదాయముల నెఱుంగక, పదముల స్వరూపము మార్చి, వానికి యపార్థములు గల్పించుట యెంతమాత్రము సమంజసము గాదు.

శైవమత సంప్రదాయమున వృషోత్సర్జనము అనఁగా గోవును విడుచుట, గోదానము చేయుట మొదలగు నాచరణవిధానము లేనేలేదు. అసలు కర్మకాండయేలేని శైవమతమున వృషోత్సర్జనమేమి? వీరశైవమత సిద్ధాంతములకు నాధారముగు పాల్కురికి సోమనాథుని బసవపురాణమున నిట్టిది యుండుట సంభవమా? సంహితాకర్తలు మతసంప్రదాయము నెఱుంగక నిట్టి యర్థము చెప్పిరి.

మఱియు నిచ్చట బసవపురాణమున నీ ధర్మకవిరె శిబ్దము ప్రయుక్తమైన సందర్భమున ప్రకరణమునుబట్టి చూచిన సంహితా కర్తలు చెప్పిన యర్థమున కెంతమాత్రము సరిపోను. ఆసందర్భ మిది.

“అంబన్న యను నొక భక్తుడు కైలాసమున కేగినపుడు శివుడు భక్తుల మహిమ అంబన్నకు చెప్పి వారితలననే (భక్తుల తలననే) భక్తిపథము నెఱుంగుము - అని భూలోకమునకుఁ బంపి వేసెను. అంబన్న అనేక భక్తుల చరిత్రమును పాటలరూపమున కీర్తించి, ప్రతి భక్తునికథ ముగిసినప్పు డా భక్తునికి తాను బంటును, అని చెప్పుకొనును.”

13 అరియాకున యశారి యనుఁడు భృత్యుండ

.....

జనుకర యూరి చోడని బంటు బంట

పటుతరంబుగఁ గాంచు భిక్తుల బంట.

అనుచు పాటలు పాడుచు, చివర నొక్కమాటుగా నందరినిసంబోధించి—మీబంటు మీదూత మీడింగరీడ

మీదల్లి మీప్రాత్ర మీధర్మకవిరె

మీదాసి!.....

.....ననుఁగావరే దయతోడ

అని వేడుకొనుచున్నాడు. ఇట్లు భక్తులందఱను వేడుకొనుటఅనునది పై ద్వీపదలవలన తెలియుచున్నది. అంబన్న భక్తులతో “ఓ భక్తులారా! మీవరె నన్నును శివభక్తుల ‘ధర్మకవిరె’లో చేర్చుకొనుడు” అని వేడుచున్నాడని యర్థము. ఇచట భక్తితో వేడుకొనుటయు ప్రసక్తిగాని సంహితాకర్త లూహించిన హింసాప్రసక్తి లేనేలేదని పై కథాసందర్భము తెలుపుచున్నది. సంహితాకర్తలు, పాఠకలోకమును, పండితలోకమును తమ పరిష్కరణముచే ననవసరముగా హింసించినారు. ధర్మకవిరె ముద్రణ సంస్కారలోప మెంతమాత్రమును కాదని నిరూపింపఁగొట్టి పల్కవచ్చును.

కన్నడదేశమున ‘కవిలబసవ’ అనునది కాస్త్రోక్తముగా ఉత్సర్జనముచేసిన వృషభమునకు వ్యవహరించుట కలదు. కవిలబసవ శబ్దాన్ని కిచ్చెల్లకూడా గ్రహించి యీ అర్థమే చెప్పినాడు. కాని ధర్మకవిరె శిబ్దమును పేర్కొనలేదు.

ముల్లోకవంద్యుడు

ముల్లోకవంద్యుడు — నల్ల వో బసవయ్య! ముల్లోకవంద్య బస. ౧. ౬౧౭.

ముల్లోకసుతుడు — మొన్నఁ బల్కించిన ముల్లోకసుతుడు ౨. ౯౦

ముల్లోకనాథుడు — ముల్లోకనాథుని ముట్టగొల్చియును ౩. ౭౬౮

ఇట్టి సమాసములు పాల్కురికి సోమనాథుఁడే గాక ఆ కాలమున వెలసిన ననఁగా శ్రీ. క. 1224 నాటి, ఓపిలిసిద్ధి కాసనము (పద్య మయము)న కాసనరచయితయుఁ బ్రయోగించియున్నాడు—ముల్లోక విభుండు సక్రి.

కేతన, విన్నకోట పెద్దన పై సమాసములను గూర్చి కేఱునిగ మగు నభిప్రాయము వ్యక్త పఱుపకవావుటచే నివి వారికి సమ్మతములే యని లాక్షణికములైనవని చెప్పవచ్చును. శ్రీ. క. 1480 ప్రాంతము

వాడగు ననంతుడు మాత్ర విట్టి సమాసము లావయోగింపకూడదని, యిట్లు చెప్పినాడు.

గీ. మొదలి తెలుఁగుపై సంస్కృతవద మొకండు

జరుగు లోకయాధిని సమాసంబు జొరదు

పూని ముజ్జగంబులు ననఁబోలుగాని

యతఁడు ముజ్జగద్వంద్యుఁడై నఁగఁ జొనగు. (4-24)

అయినను నీ క్రింది ప్రయోగములు కానఁబడుచు నేయున్నవి.

ముచ్చెలుపు జలము

ఉత్తర నారసింహ పురాణము. ౨

ముజ్జగవ్యాత

చొక్కనాథ చరిత్ర

ముల్లోకార్పితుఁడు

కపిల గోసంవాదము (అముద్రితము)

ఆం. వ్యా. సం. న. ద్వీగుసమాసమును గూర్చి వివరించు సందర్భమున (1225-31 పుటలు) పైని చూపిన సోమనాథుని ప్రయోగములను గూర్చి చర్చలేదు. బసవపురాణ ఓకొకాయలు దీనిని వైరి పదముక్రింద పరిగణించినను కాస్త్రులవారీ సమాసమును (పుట 1181) నిట్లు నమస్కరించిరి.

“ఇంక చాదశాబ్దము - ముల్లోకవంద్య - ముల్లోకసుతుఁడు - ముల్లోకనాథుని, నీరి మహాదేవాది గురలు మున్నగు వానిలోని చా, నీరి మున్నగునవి చతుర్ - క్రి మున్నగువాని వికృతిరూపములు. మూఁడు అనునది దేశ్యము. ఇవి సాధ్య సమానాధికరణ సమాసగతములై సిద్ధసమాస పూర్వావయముతో నవ్యయించుచున్నవి. కాన వైరిపద దోషమునకు ప్రసక్తిలేదు.” మఱియు పై ప్రాత్రను పురస్కరించుకొని వారు (1228 పుట) ద్వీగుసమాస విధానమున ముల్లోకవంద్య అను ప్రయోగమును, ముల్లోకములు, ముత్తునియ, ముప్పుట అను ప్రయోగములతో నుదాహరించిరి.

కాని ‘ముల్లోకవంద్య’ అను ద్వీగుసమాసము చిన్నయనూరి మతమున సాధువగువా? బాలవ్యాకరణమున సమాస పరిచ్ఛేదము ౧౨ వ నూత్రమున “సమానాధికరణంబున నుత్తిరపదంబు పరింబున వపుకు మూఁడు శిబ్దము డుద్వర్గంబున లోపంబును మీఁది హల్లునకు ద్విత్యంబు నగు.” మూఁడు + ౭గములు = ముజ్జగములు, మూఁడు + లోకములు ముల్లోకములు” అని కలదు.

ఇచట నూరి ‘ఉత్తరపదంబు’ అని ఒక్క పదమును మాత్రమే నిర్దేశించినట్లుగా, జగములు, లోకములు అను నుదాహరణములను బట్టి స్పష్టమగుచున్నది. అప్పుడు ‘ముల్లోకవంద్య’ అనునది యెట్లు సాధ్యమగును? ఇంతకుముందు నే నుదాహరించినరీతిని, కేతన, పెద్దన లీ విషయమై యేకాభిప్రాయులై యున్నను, వారి తరువాతి వాఁడగు ననంతుఁడు ‘ముజ్జగద్వంద్యుఁడు’ అను ప్రయోగము వాడకూడదని చెప్పియున్నాడు. కాస్త్రులవారీ సందర్భమున అనం

18. “వీరకై వమునగాని, ఆరాధ్య కై వమునగాని, యిట్టి సంప్రదాయమే లేదని, మఱియు, వృషోత్సర్జన మనఁగా, ఆఁబోతును విడుచుట సంప్రదాయముగాని గోవును విడుచుట అనునది లేదనియు, మదరాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగార పండితులు శ్రీ మల్లంపల్లి శిరభయ్యగారు తెలిపిరి. ఇంతేకాక ధర్మకవిరెలవరె, “శిష్యకవిరెలు” తమ యింటిలో వంక పారంపర్యముగా నున్నవని తెలిపిరి. వారికి నా కృతజ్ఞత.

కుని యశ్చిప్రాయమున పురస్కరించుకొని చాలవ్యాకరణమున గల పై నూత్రమునొద్ద (1225-81 పుటలలో) యావిషయము చర్చింప వలసియుండెను. వారట్లు చేయలేదు సరికదా! 'ముల్లోకశంద్య' అను పది చిన్న యనుసారి నూత్రమునకు లోబడి యున్నట్లుగ నుదాహరించిరి. ఇది కాస్త్రీయమైన పద్ధతి కాదని మనవి.

తథ్య—తద్దె

బసవ పురాణమున నేటి ముద్రిత ప్రతులలో నున్న 'తథ్య' పాఠమును గూర్చి ౧౬౦ పుటలలో నిట్లు గలదు.

"ఆరి సేయుచుఁ బల్కునది తద్దె కాఁగ (బసవ 3 ఆ ౫౯ పు). సం. తథ్య (తద్ధ) తద్దె...పై పద్యములో తద్దె కాఁగ" అని ముద్రించుట సరికాదు."

"ఆరిసేయుచుఁ బల్కునది తథ్య కాఁగ" అని, వ్రాతప్రతు లన్నింటియం దుండటచేత, 'తథ్య' యను పాఠమే మూలమున చూపబడినది. 'తథ్య' అను పాఠమునకు 'తద్దె' అను పాఠాంతర మున్నచో, నది పుట యడుగున చూపబడియే యుండును. కాబట్టి 'తద్దె' యను పాఠము సంహితకర్తల కల్పితపాఠమనుట స్పష్టము.

సంహితకర్తలకు తాముకొల వ్రాసిన విషయమును, మఱియొకచోట విస్మరించుట పరిపాటియైనది. ఈ 'తథ్య' శబ్దమును గూర్చి, తత్సమ పరిచ్ఛేదము ౫౦ నూత్రమున (౧౬౨-౧౬౩ వి. కల్ప) వారెమి వ్రాసిరో చూడుడు.

"వ్యావహారికాంధ్రమున మువర్ణకలోపము మిక్కిలిగ విస్తరించుచున్నది. అట్టి వ్యవహారమునుండి వచ్చినవానిని గ్రహించి కవులు వ్రాయించుచున్నారు. ఇట్లుగుటచే చరిత్రాదిగణము కాలక్రమమున చెగుచున్నది. కావున మహాకవిప్రయోగప్రామాణ్యమున వీనిని నిర్ణయించుకొనవలయును..... గాణపత వివరణకర్త ప్రయోగ సిద్ధము లనుచుఁ గొన్నిటిని జూపెను. ఉచ్చ, వార. ౬ ఆ ౬౨. అను కాసనకర్త మఱి కొన్నింటిని జూపెను. నిచ్చర్న-సర్న (ఆం. భా. ఆ. శబ్ద. ౪౯ నూ). ఇంకను ప్రయోగములు: మేలనగీరి గలము రెండు నగణములును గలసి ప్రాస మెఱయు (కావ్యాలం. ౮ ఉల్లా ౨౪ పు) క. యరలవలును, శివసహలును నరయఁగ నంతస్థ లాచ్చ లనఁగా జెల్లున్. (ఆం. భూ. ౧౬ పద్య. కేతన) ద్విపద... 'ఎఱపక నిత్య వేయేసి ముట్టింప' (బసవ. ౪ ఆ. ౮౮౪ ప.) ద్వి. ఆరిసేయుచుఁ బల్కునది తథ్య కాఁగ. (బసవ. 3 ఆ. ౫౯) ప్రశ్ని (బసవ ౬ ఆ 33౨. 3౪౯), స్పర్శ (బసవ ౫ ఆ 3౩3), చిహ్న (నన్ని. కు. ౨ ఆ. ౧౫౮ ప) మొ."

ఇట్లు తత్సమ పరిచ్ఛేదమున, కంకోక్తిగా 'ము' వర్ణలోప మునకు, "ఆరిసేయుచుఁ బల్కునది తథ్య కాఁగ" అను పాఠమునే యుదాహరించి ౧౬౦ పుటలలో తద్ధవములను గూర్చి చెప్పనపుడు సంహితకర్తలు 'తద్దె' అని ముద్రించుట సరికాదు" అని వ్రాయుట సరియగునా?

సంహితకర్తలే తమ గ్రంథమున పాఠముల నొకచోట యొక ఖంధముగాను, మఱియొకచోట మఱియొకవిధముగాను పరికిరింపక వర్ణమూర్తలపై నిందమోపుట సరియగునా?

దాను - దాసి:

ద్వి. జంగమకోటికి నడిసన్న దాసి బస ౧.౬౦ పు
శంకర నీబంటు శంకర దాసి బస ౨.౪౬ పు

"కాక - కాకి అను రీతిని 'దాస - దాసి' అని యేర్పడవగును. 'శంకర దాసి' అను సమాసము 'కృష్ణరాయఁడు' అను దానివంటిది కానోపును. లేదా శంకరదాస శబ్దవము 'సంకరదాసి' కావచ్చును." ఆం. వ్యా. సం. న. పుట ౧౬౦.

సంజ్ఞా పరిచ్ఛేదమున ౨౦ వ నూత్ర వివరణమున పై రీతిని లిఖించిన సంహితకర్తలు, సమాస పరిచ్ఛేదమున (౧౧౮౬ పుట) నీ దాస - దాసి శబ్దమును గూర్చి యెట్లు వ్రాసిరో చూడుడు.

"ద్వి. సడిసన్న శిరణుండు శంకర దాసి (బసవ ౪.౨౩౩). కాక శబ్దవము కాకి యైనట్లై 'దాస' శబ్దవము 'దాసి' కానోపును. పిదప శంకర + సు + దు + దాసి + సు = శంకరదాసి అను రీతిని సమాసము నెన్నవగును, లేదా 'కాలిదాసు' అనురీతిని శంకరదాసు అను తత్సమ రూపమునే (వృద్ధు వంటిదే దాసు) యంగీకరింపవచ్చును."

ఒక విషయమును గూర్చియే, పైరీతిని విరుద్ధముగ వ్రాయబడి యుండుట నీ గ్రంథమున పరిపాటియే. ఒకచోట శంకరదాసి శబ్దము కృష్ణరాయఁడు వంటిది. అందు దాసశబ్దతద్ధవము దాసి. వేటొకచో దాసి అనునది. తత్సమము కాలిదాసు రీతిని శంకరదాసు అని యుండును.

శివకవులు పులింగవాచకముగ దాసి శబ్ద ముపయోగించిరిని యీవఱకుఁ దెలిసి. పాల్కురికి సోమనాథుఁడే కాలిదాస శబ్ద మును- "చెచ్చెరఁ గాలిదాసికిని" అని మార్పరాని యతిసాసమున వాడి యున్నాఁడని చూపితిని. అట్టిచో నిన్ని లికమక లేల? ఇంకనుఁ జూడుడు. 'శంకరదాసి' శబ్దవము 'సంకరదాసి' కావచ్చునట! చింతామణి గ్రంథము వీరి పాలి చింతామణి! దాని ననుసరించి శంకరాచార్యుఁడును శంకరాచార్యుఁడగును! ఇట్టి వ్రాత వ్రాయు నపుడు.

"యద్యపి బహు నాధీశ తథాపి పతపుత్ర వ్యాకరణం,
స్వగణశ్శేగణోమా భూ త్సకలం శకలం సకృత్ శకృత్"
అను నూక్తిని యాంధ్ర బైయాకరణసార్యభాములు మఱచి యుందురు!

అనుకరణ సంది:

చాలవ్యాకరణమున నంధి పరిచ్ఛేదము ౫3-౫౪ నూత్రము లను విమర్శించు సందర్భమున సంహితకర్తలు ౪౩౩ పుటలలో నిట్లు వ్రాసియున్నారు.

"పై రీతిగల ప్రమాదభూయిష్టముగు నూరి నూత్రమునకు నీ క్రింది బసవ పురాణ ప్రామాదిక పాఠము కాక తాలీవ్యాయమునఁ జేయూత్ర యగుచున్నది." విను 'యథా శివమయో విష్ణు' వస్త్రాటలును..... బసవ ౬ ఆ. ౯౧౮ ప. (ఆంధ్రప్రతికా ముద్రణాలయ ముద్రితము) ఇట "ధర్మోజయ తనుచు" (భిష్మ ౧ ఆ. ౮ గద్య) అనుదానివలెనే 'విను యథా శివ మయో విష్ణును మాటలును అనునది కవిప్రయుక్త పాఠమై యుండును. శివమయః +

విష్ణు + పు అను రీతిగల ప్రయోగము లక్ష్యలక్షణవిరుద్ధముని ముద్రణ సంస్కర్తకుఁ దోచుకుంటుట వింత. ఈయనకు సంకీర్ణత దుష్టముని స్థలాంతరములందును దోచలేదు. 'సర్వస్య గాత్రస్య శిరః ప్రధానంబు' అనెడుమాట, అటు కృతంకర్మ కుభాశుభం బనెడు (బసవ ౬ ఆ. ౩౩౨)కృతకర్మ కుభాశుభంబు' అనెడు).

"ప్రకృతము యథా శివమయో విష్ణును మాట అనునది తాళ పత్ర మాతృకలలో నెట్లున్నదో యని పరిశీలించబడెను. బ్రహ్మశ్రీ అకుండి వెంకట శాస్త్రిలవారు కాకినాడ పరిషత్తు స్తక భాండాగార ములోని మాతృకలో నీ క్రింది రీతి నున్నదని వ్రాసిరి.

"విను యథా శివమయం విష్ణుః డన్యాటలును"

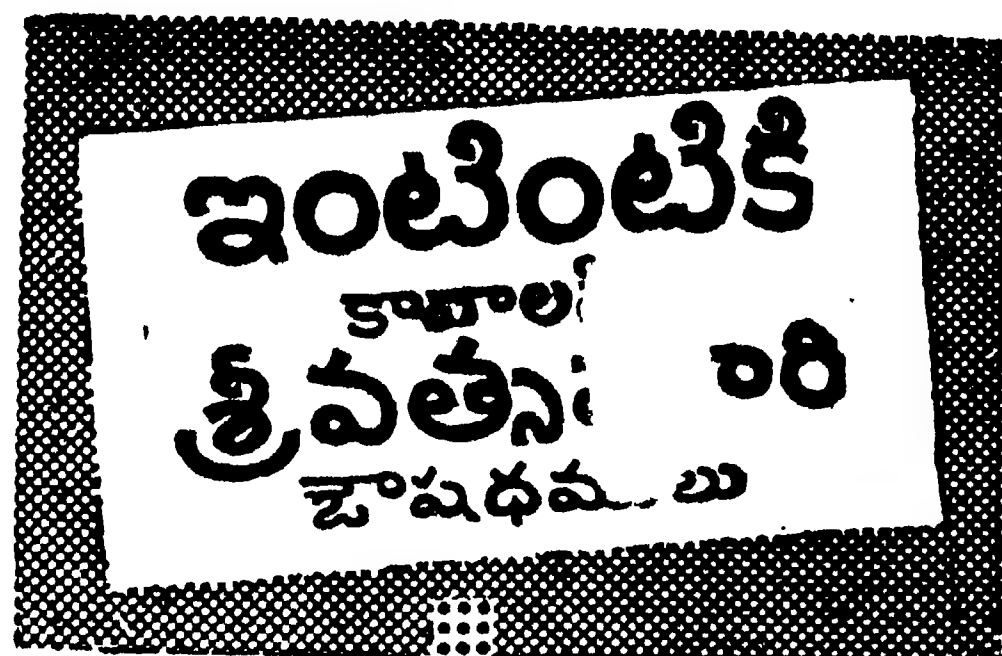
రెండవ మాతృకలో "విను యథా శివ మయో విష్ణుః డన్యాటలును" ముద్రాసులో నేలటూరి వేంకటరమణయ్యగారి తాళపత్ర మాతృక నుండి తీసి తమిళ వాఙ్మయ పరిశోధనోపన్యాసములు విద్వాన్ శ్రీ వేంకటరాజులు రెడ్డిగారు వ్రాసిన పాఠము. 'విను యథా శివ మయో విష్ణుః డన్యాటలును' తిరుపతి పుస్తక భాండాగారములోని మాతృకను చూచి బ్రహ్మశ్రీ 'ఉభయభాషాప్రవీణ' చేబ్రోలు సుబ్రహ్మణ్య కర్మగారు వ్రాసినవి:

D. No. ౯౬౪	విను యథా శివమయం విష్ణుః డన్యాటలు
౯౬౫	విను యథా శివమయం విష్ణుః డన్యాటలు
౯౬౭	విను యథా శివమయం విష్ణుః డన్యాటలు
౯౬౮	విను యథా శివమయం విష్ణుః డన్యాటలు
౯౭౦	విను యథా శివమయం విష్ణుః డన్యాటలు
౯౭౧	విను యథా శివమయం విష్ణుః డన్యాటలు
౯౮౪విష్ణుః డన్యాటలు

ఇట్లు మాతృకలం దిన్నిటను "విష్ణుః డన్యాటలు" అనియే యున్నది. కాలవ్యాకరణభ్యాసవశమున ముద్రణ సంస్కర్త గారు 'విష్ణు + పు' అను పాఠమును నిర్వి సంస్కారము చేసిరని తోచు చున్నది. అది యట్లుండి "శివమయం విష్ణుః డన్యాటలు" అను పాఠము నందును లక్షణశాస్త్రవిరుద్ధముగు సంస్కృతాంధ్ర విభిక్త్యంత సంకీర్ణత తప్పలేదు. కావున నీ పాఠము లేఖకప్రమాదకృతమనియు వక్రగాహ్యమనియు, 'విను యథా శివమయో విష్ణును మాటలును' అను పాఠమే కవిప్రయుక్త మనియు విశ్వసించవలెను."

సంహితాకర్తలు, తొమ్మిది తాళపత్ర ప్రతులలో గల పాఠము. "విష్ణుః డన్యాటలు" అను పాఠము స్పష్టముగా కనబడు చున్నప్పుడు - ఇది లేఖక ప్రమాదమనుట సరియో? ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగార ప్రతులలోకూడ 'విష్ణుః డన్యాటలు' అనియే యున్నది. పరిష్కర్తలు 'విష్ణుః డన్యాటలు' అను నూతన పాఠము నెల కొల్పుట ప్రామాదికమే కానీ, ఏ తాళపత్ర ప్రతిలో లేని 'విను యథా శివమయం విష్ణును మాట' కవిప్రయుక్తమని సంహితాకర్తలు నిర్ధాంతికరించుట సాహసము కాదా? మఱియు ప్రాచీనాంధ్ర భాషాసంప్రదాయములుగాని, శివకవుల భాషాసంప్రదాయములు గాని యవగాహన చేసికొనకపోవుటచేత పైని వివరించిన స్థలమున అనుకరణసంధిలో - "లక్షణశాస్త్ర విరుద్ధముగు సంస్కృతాంధ్ర విభిక్త్యంత సంకీర్ణత తప్పలేదు" అని సంహితాకర్తలు నిరారణ చేసిరి. ఇచ్చట "విను యథా శివమయో విష్ణుః డన్యాటలును" అను "యథా శివమయో విష్ణుః"ను వ్రాతప్రతులపాఠములోను బసవపురాణ ముద్రిత ప్రతిపాఠములోను సంహితాకర్త చూపిన దోష విడి.

ఉ గ ది అ బి నందన లః!

శ్రీ కాఫ్

సులమైవ
దగ్గులను
వెంటనే
నిలుపువది

స్కిన్ డెక్స్

కురుపులు, గాయములు,
కోతలు, గడ్డ, మొదలైన
చర్మ రోగములను
నివారించును

కిల్ క్రీమ్

దోమలు, నల్లులు,
ఇంకా సకలమైన
పురుగులను
చంపును

కాదోమాలి

కాడ్ లివరు ఆయిలుతో
మిళితమైన మాల్టా
యిది పిల్లలకు
పుష్టినిచ్చే ఆహారము.

Harmon

శ్రీవత్స కెమికల్స్ & డ్రగ్స్
(ప్రై) లి., మదరాసు. 30

“యాథాశీవమయోవిష్ణో అను సంస్కృతవాక్యము ననుకరణ శంభిచేయునపుడు తెనుగున—యాథాశీవమయోవిష్ణోః - విష్ణో-అను సంస్కృత విభక్తి నే వాడవలయును. కాని యిచ్చట విష్ణువు విష్ణుఁడు అను తెనుగు విభక్తి వాడబడినది”

కాని యిచ్చట సంహితాకర్తల సిద్ధాంతమంతమాత్రము సమంజసుకాదు. సంస్కృతవాక్యమైనను అనుకరణసంభియందు తెనుగు విభక్తితోనుండుటయే ప్రాచీనాంధ్రభాషా సంప్రదాయము. మరియు కార్జున పండితుని శివతత్త్వసారమునందలి యీక్రింది ప్రయోగమును చూడుఁడు.

క. కొనునది భక్తునిచేతన

ధన మతనిక యిచ్చునదియ “తస్మైదేయం”

బనియును “తస్మాద్భాగ్యం”

బనియు గల దనిరి వేదభక్తి విధిజ్ఞుల్.

మొదటిచోట తస్మైదేయంబనియు ననుచోట, తస్మైదేయమనియు, తనవచ్చును గాని రెండవచోట తస్మాద్భాగ్యంబనియు గలదనిరి వేద భక్తి విధిజ్ఞుల్ అనిచో “తస్మాద్భాగ్యంబు” అనుచో. నది తెనుగు విభక్తియంతయును స్పష్టము. “తస్మాద్భాగ్యంబనియనుచో, “తస్మాద్భాగ్యమృని” మార్చిన, “వేద-భక్తి విధిజ్ఞుల్” అను చోయతి తప్పను కావున అనుకరణమున ‘సంస్కృత విభక్తి నిలువదనియు తెనుగు విభక్తియే నిలుచుననియు సిద్ధాంతము. పండితారాధ్యులకృతి యం దిట్టి ప్రయోగమును గమనించితే, సోమనాథుఁడు—“కృత కర్మంబుహుంబు” అనునట్టి ప్రయోగములను గావించియున్నాఁడు.

యావత్తు ధనము:

“ద్య. తనయింటి యావత్తుధనమును మున్ను (బసవ. 3 ఆ. ౪౦౫). ఇందలి ‘యావత్తు’ అనునది ముద్రణ సంస్కర్తృప్రమాదమునఁబడినది తాళప్రతమాత్మకలో “తన యింటి యాతుర ధనమును మున్ను” అనియున్నది. కాన నిట “తనయింటి యాతతధనమును మున్ను” కవిప్రయుక్తపాఠ మనుట యుక్తము. యావత్తువచ్చుబులులకును తత్సమరూపములు కవిప్రయుక్తములు కాలేదు.” (పుట 692)

తాళప్రతమాత్మకలోనిదిని చూపఁబడిన “తనయింటి యాతుర ధనమును మున్ను” అనునది బసవపురాణ ముద్రితగ్రంథములో 74 పుటలో (1952 ముద్రణము 64 పుట) నిచ్చినదియే. దీనినిబట్టి తాళప్రతమాత్మకలను సంహితాకర్త పరిశీలించలేదనుట స్పష్టము. చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాారమున వాతప్రతులలో (కొను దొరవారు సేకరించినవి) పై ద్విపదపాద మిట్లున్నది.

సంఖ్య 964 తనయింటి యావత్తు ధనమును మున్ను

969 తనయింటి యావత్తు ధనమును మున్ను

970 తనయింటి యావత్తు ధనమును మున్ను

రెండు ప్రతులలో స్పష్టముగా యావత్తు అను పాఠ ముండుటచే నదియే మూలమున నిల్చి, పుటయడుగున సందిగముగానున్న పాఠము తరిష్కర్తలు నూచించిరి. కావున ‘యావత్తు’ ధనము అను పాఠము కవిప్రయుక్తము కానేకాదు. యావత్ శిబ్దమునకు తత్సమరూపము ‘యావత్తు’ సోమనాథుఁడు ప్రయోగించెనని సిద్ధాంతము.

సంహితాకర్తలు బసవపురాణమును కేవలము వ్యాకరణ దృష్టితోడనే పరిశీలించిరి కాని, పాల్కురికి సోమనాథుని గ్రంథములు వీరశైవమత ప్రచారముకొఱకు, మతవ్యాప్తికొఱకు వ్రాయఁబడినవన్నమాట మఱచినారు. మఱియు బసవపురాణాది గ్రంథములు, భారతాది గ్రంథములవలె, పాఠభేదములకుఁ బాల్పడినవని భావించి, వానిని సంస్కరించుటకుఁ బ్రయత్నించినారు. కాని యిట్టి పరిశీలి పాల్కురికి గ్రంథములకుఁ బట్టలేదు. పైని నేను చూపించిన ప్రకారము, పాల్కురికి సోమనాథుని గ్రంథము

లన్నియు, వీరశైవమత సంప్రదాయమునకు సర్వస్వములే కలయుచున్నవి. శైవతరులకు శ్రుతిస్మృతులేట్లే, శైవులకు పాల్కురికి గ్రంథము లట్టివి. కావున, నా గ్రంథములను వ్రాసికొనినవారు, తూచా తప్పక వ్రాసికొనెడివారు—అందును నవి గురువాక్య సంకలితము లగుటచేత పాఠభేదములకుఁ జోటేలేదు. అవి వారికి వేదములు—వానిని వేదములవలె, స్వరములు తప్పక భక్తులు పఠించు వారు. పండితారాధ్య చరిత్రలో నీ విషయ మిట్లు తెలుపఁబడినది.

“ద్య. చరితంబులును శ్రీ బసవ పురాణంబు

నేలలు వెట్టుచు నింపు సాంపార

తైలిమై గ్రాలుచుఁ జదివెడివారు”. పర్యవ్రాజకరణము.

వేదములవలె ద్విపదలు స్వరయుక్తముగా పఠించువారు కావున నింగు పాఠభేదములకు నాస్కారములేదు. ఇట్టి స్వరవిశిష్టతను గమనించితే సోమనాథుఁడు, తన ద్విపదగ్రంథములను “వేదముల కొలఁదియకొఁ జూచుఁడు” అని తెలిపియున్నాడు! బసవపురాణమునకు, మతవిషయికముగా నెంత గౌరవము కలదో ప్రథమ ముద్రణ పీఠికనుండి యీక్రింది పంక్తు లుదాహరించుచున్నాను.

“సోమనాథోపజ్ఞముగా వెలసినది నను శైవులలో మత గ్రంథముగా బహుప్రఖ్యాతి బహుసేను...తన ఘనకృతులు తెనుగుననే వలయించిన వాఁడైనను సోమనాథుఁడుగూడ, కర్ణాటదేశముననే హెచ్చుగా గౌరవముబహుసేను. ఆంధ్రదేశమునగూడ, ఆరాధ్యబ్రాహ్మణులకంటె వీరశైవులకు జంగములు లింగబలికెలు మొదలగువారు దీనిని మిక్కిలి గౌరవముతో నారాధింతురు. శుభాశుభసమయములం దీ గ్రంథమును వారు పారాయణము చేయుచుందురు.” (పుట 80).

వీరశైవుల కిట్టి పవిత్రగ్రంథము, వీరశైవమతమున కిట్టి యాధారభూతగ్రంథము, కావుననే తెనుగులో వెలసిన బసవపురాణము ననుసరించి, కన్నడమున, తమిళమున భాషాంతరీకరణములు వెలసినవి. మతగ్రంథములన్నియు సంస్కృతములోనే యుండవలయునను భావనచే నర్వాచీన శైవపండితులు దీనిని సంస్కృత భాషలోని కనువదించిరి. అది దేశమెల్లడ వ్యాప్తమగుటకు నాగరాక్షరములతో ముద్రితమైనది.

ఆశాఁడు కేవలము మతగ్రంథములైన పాల్కురికి గ్రంథములు కావ్యకళా విశిష్టత గలిగియుండుటచే, సాహితీ విషయమునగూడ ప్రామాణికములై వెలసినవి. శేతన, విన్నకోట పెద్దన ఆనంతుడు మున్నగు ప్రాచీన లాక్షణికులు సోమనాథుని గ్రంథములను పరిశీలించితే లక్షణములను గావించిరి. కవిసారస్వభాముఁడు శ్రీనాథుఁడు నిగమార్థసారసంగ్రహమును పండితారాధ్య చరిత్రను, పద్యకావ్యముగ రచించియున్నాడు.

కావున, బసవపురాణాది శైవగ్రంథపాఠ పరిశీలనము సందర్భమున, మనము కడుజాగ్రూకులమై యుండవలయును. తెనుగు సాహిత్యమున నొక ప్రత్యేక భాషాచ్చందస్సాహితీరీతులకు ప్రవర్తకులైనవారు శివకవులనియు, వారి గ్రంథములను నర్వాచీన లాక్షణిక సంప్రదాయము ననుసరించి సంస్కరించుట శాస్త్రీయమైన విమర్శ పద్ధతి కాదనియు, శివకవికృతగ్రంథ తరిష్కరణ విధానము భారతాదిగ్రంథ తరిష్కరణమువంటిదికాదనియు మనవి.

ఆంధ్రగ్రంథమాలాధిపతులు ప్రకాశన మొనర్చిన, బసవ పురాణ ద్వితీయ ముద్రణమున (1952) గల పాఠములు, ఆం. వ్యా. సం. సర్వసర్వర్థల విమర్శనమునలన మార్చవలసిన యావశ్యకత యెంతమాత్రములేదని విమర్శక లోకమునకు విన్నవించుచున్నాను.

ప్రేమ కథ

రెంగారిమూలం :

శ్రీ వనపూర్

అనువాదం :

శ్రీ దండమూడి మహీధర్

“బోర్ హరి, హరిబోర్!”*

నిశ్శబ్దంగా ఉన్న నిశీథంలో మే మంతా ముందుకు సాగి పోతున్నాం. నిశ్శబ్దాన్ని భంగపరుస్తూ రమేష్ బాబు నన్ను ఉద్దేశించి అన్నాడు.

“మీరు లోలోపల నన్ను తిట్టుకుంటున్నారా గదా?”

నే నన్నాను—“అబ్బే! అలాంటిదేమీ లేదండీ!”

“అయితే మంచిదేలేండి!” అంటూ ఆయన చెప్పకపోయాడు.

“మీరు అతిథిగా మా ఇంటికి రావటమేమిటి, వచ్చినవ్యక్తిని శవయాత్రలో సహాయ పడవలసిందిగా అడగటమేమిటి—అంతా ఆశ్చర్యమైన విషయం! నా అతిథిసత్కార మిలా ఉంది!... కాని మీకు ప్రేమభవ్యక తప్పలేదు! మనుషుల్ని పిలిస్తే ఎవరూ రాలేదు!... ఏం చెయ్యమంటారు చెప్పండి!”

“ఇంత చిన్న విషయానికి మీరిలా భావపడాలా? నేను కారణంలో చదువుకు నేరోజుల్లో శివార్ని చాలాసార్లు మోకాను; అది మా కోర్సులో ఉందిలేండి! కనుక నా కిదేమీ కొత్తకాదు!”

హరీంద్రబాబు మధ్యలోనే అందుకున్నారు—“సరేలేండి, ఏదో శిష్టాచారంకోసం పలుకుతున్నారు, మీరీ మాటలు!... సరేగాని—కాలక్షేపంకోసం ఏ వైసా ప్రేమకబుర్లు చెప్పండి! ఇంకా శ్రమకానం చాలాదూరం ఉంది! క్యాష్ బాబూ!... మీరే మయిసా చెప్పండి!”

మా ఆందరిలో—క్యాష్ బాబూగారే గొంతు నయస్సు మల్లిన మనిషి! ఆయనన్నారు—“నా జీవితంలో ప్రేమఘట్టాలు లేకపోలేదు; కాని అవన్నీ నా కిప్పుడు సరిగా స్మరింపకు రావటం లేదు! అయినా నా దృష్టిలో ప్రేమకూ, ఆరోగ్యకామ భేదం అట్టే లేదు. వయస్సులో ఉండగా చాలా చాలా చేశాను; వాటిలో ఒకటి ఇప్పుడు గుర్తుకు రావటంలేదు... మీరు ప్రేమగొడవలు ఎత్తుకూంటే కొంపదీసి—ఆ జబ్బు మల్లీ నాకు అంటుకుంటుంటే మోసాని భయపడుతున్నాను!”

“బోర్ హరి, హరిబోర్!”

హరీంద్రబాబు క్యాష్ బాబును వదిలేసి చంద్రబాబును వట్టుకున్నారు. “ఇదుగో చందర్ దా! ఏదో ఒకటి మాకు వినిపించాల్సిందే! పైలాపచ్చీసుగా తిరిగినవ్యక్తి మీరు! కానివ్వండి. శ్రమకానం ఇంకా చాలాదూరం ఉంది!”

“బోర్ హరి, హరిబోర్!”

చందర్ బాబు చెప్పటం సాగించాడు—“నేను పైలా పచ్చీసుగా తిరిగినమాట నిజమేగాని—నేను నా ప్రేమ ఉదంతాలు

మాత్రం మీకు వినిపించలేను! కారణ మేమిటంటే: నేను ప్రేమను డబ్బూ, బహుమానాలూ ఇచ్చి ఖరీదుచేశాను. కనుక నా మనస్సు మీద ఎలాంటి ప్రేమప్రభావమూ పడలేదు! నాకు రాణి, శోభి, వినోదిని, నయనతార—అంతా ఒకేరీతిగా కన్పించారు. వన్ను వదిలేయ్యండి!”

“బోర్ హరి, హరిబోర్!”

అప్పుడు హరీంద్రగారు రమేష్ బాబుగారిని ప్రశ్నించాడు—“ఏ మండీ! మీ స్టాకులో ఏమైసా ప్రేమకథ అన్నాయా? ఉంటే బయటికి లాగండి!”

“స్టాకు చెయ్యటానికి నాకు అవకాశం చిక్కిలే గదండీ?... క్లాసు పుస్తకాలు కంప్యూటర్ చేసి చేసి పరీక్షలో పాస్ అయ్యాను. నా విద్యార్థి జీవితంలో పరీక్షలకోసం చదువుకోవటం విశా మరో పని చేయలేదు. అయితే పెర్లి చేసుకున్నాక మాత్రం మా అవిడను ప్రేమించాను. దాని ఫలితంగా నాకు నలుగురు తాడపిల్లలు! ఇదీ నా కథ” అన్నారు రమేష్ బాబు.

“బోర్ హరి, హరిబోర్!”

కొన్నిక్షణాలు గడిచాక రమేష్ బాబు అన్నారు—“ఇప్పు డిప్పుడే మల్లీ నాకు ప్రేమించాలనే కోరిక వుతుందేమి కాని పై మెక్కడండీ? ఉదయం లేచినదగ్గర్నుంచి ఆఫీసుకు వెళ్లే వాడావిడిలో ఉంటాను; సాయంత్రం ఇంటికి రావటంతోనే నాలుగుమెతుకులు నోట్లో వేసుకొని వెంటనే కాళ్ళుచాచుకొని వడుకో బుద్ధి వేస్తుంది! మరి మీ స్టాకులో ఏమీ లేవంటారా?”

“బోర్ హరి, హరిబోర్!”

హరీంద్రబాబు ‘హు హు’ అంటూ విగ్రహా వ్యాస—“చాక్లరు నన్ను పరీక్షచేసి ‘నీ గుండెలో ఏదో జోడుమంద’ని చెప్పినప్పటినుంచీ—ఎవరితోనూ సంబంధం పెట్టుకోకుండానే నిర్ణయానికి వచ్చాను. పైగా నా మొహంమీద స్ఫోటక ప్రమచ్చలున్నాయి! ఇలాంటినాణ్ణి ఏ పిల్ల ప్రేమిస్తుందయ్యా? అయితే ప్రేమకలాపాలకు సంబంధించిన కబురంటేమిటాకు చెవి కోరుకుంటాను! ఏదీ ఎవరైనా వినిపించండి!”

“బోర్ హరి, హరిబోర్!”

ఉన్నట్టుండి హరీంద్రబాబుగారు నావేపుతిరిగి నాతో అన్నారు—“ఇదుగో చూడండి—మీతో నాకాట్టే పరిచయం లేదనుకోండి. మీ జీవితంలో ఏవైనా మధుర ఘట్టాలుంటే—దయచేసి మాకు వినిపించండి! ఏదో కాలక్షేపంకోసం!”

* రెంగాలులో శవయాత్ర సందర్భంలో ఇలా అంటూ నడుస్తారు.

“బోల్ హరి, హరిబోల్!”

జీవితంలో నాకు ప్రేమతో పరిచయం కలగలేదని నేననుకున్నాను. పరిచయాలను గురించి చెప్పడం అంటే ఎందుకో సిగ్గుపించింది! ఏదో ప్రసంగం చాటలేయాలనే ఉద్దేశ్యంతో నే నన్నాను. “ఈ సందర్భంలో ఇలాంటి కబుర్లు వినిపించటం ఏమి కావుంటుంది! ప్రేమకథలకంటే — దయ్యంకథలు చెప్పకుంటే కావుంటుంది!”

మా అందరిలోకి పెద్దవాడైన క్యాబ్‌దాసుగారు నాకు సమాధానంగా పలికారు. “నా దృష్టిలో మాత్రం ఈ రెండూ సమానమే! అయినా మీరు వినిపించే దేదో ప్రేమకథ వినిపించండి!”

ఇక నాకు తప్పిందికాదు—“నేను యం. వి. పూర్తిచేసిన రోజులవి! తిరిగివస్తామని మా మామగారి ఊరెళ్ళాను. వాళ్ళింట్లో ఒక చదువురాని పనిపిల్ల ఉంది. దాన్ని నేను ప్రేమించాను. ఆ అమ్మాయికి వయస్సు ఆరేళ్ళే; చూట్టానికి అప్పరసలావుండేది! పేరు కుసుమ. కుసుమ బాలవితంతువని తరువాత తెలిసింది. అలాంటి నిష్కళంకమైన ప్రతిమను నే నెక్కడా చూడలేదు!”

“బోల్ హరి, హరి బోల్!”

వసంతుకుసుమాకరం.

అతిమూత్రము.
మెథుమేహము (DIABETES)
మొదలగు వ్యాధులను,
బోగొట్టి బలము విచ్చును.

వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద నిలయం

అంతలూరు, ఆలమూరు పోస్టు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా

కంపెనీ మొదలగు ముఖ్యవిద్యుత్తులను అందించు కలవు

హైదరాబాద్ (రాంచి):

712, పెంబర్ బ్యాంక్ బిల్డింగ్.

హైదరాబాద్, (ఆంధ్రప్రదేశ్)

“ఒకరోజున అవకాశం చూసి నా మనస్సులోని మాట వెలుగు రిందాను! నిన్ను ప్రేమిస్తున్నానని చెప్పాను. ‘అయితే ఏమిటి?’ అంది. అర్థరూపాయి బిల్ల ఒకటి ఆమెచేతిలో ఉంచబోయాను; తిరస్కరించింది.”

“బోల్ హరి, హరిబోల్!”

“మరికొన్ని రోజులు గడిచాయి! ఆ పిల్ల చుట్టూ చక్కర్లు కొట్టాను. అయితే మా మామ, అత్త ఉన్నప్పుడు మాత్రం కొంచెం జాగ్రత్తగా మసులుకొనేవాణ్ణి! ఒకరోజున వాళ్ళింటికి వెళ్ళాను. ఇంట్లో ఆ పిల్ల ముసలిపినతల్లి మాత్రం వుంది. అతిలేమి అనుభవిస్తున్నాడు. మరోరోజున మా వెళ్ళాను. మా మామ, అత్త—ముఖ్యంగా రింటికి వెళ్ళారు. ఇంట్లో ఎవరూ లేరు. ఒంటరిగా కుసుమ మాత్రం ఉంది!”

హరింద్రబాబు గారితో పలికారు—

“బోల్ హరి, హరి బోల్.”

“—ఒకరోజున తెలుసుకున్నాను. ఆమెమాతా నన్ను ప్రేమిస్తోందని! ఆమె చకిత నయనాలు, కంపిస్తున్న పెదవులూ చూసి, నా స్వప్నం సఫలమయిందని భావించాను! ఆ సమయంలో నేను తలుచుకున్న విధంగా కావటానికి అవకాశం వుంది; కాని నే నా అవకాశాన్ని ఎందుకో వినియోగించుకోలేక పోయాను. ఆమె కంపిస్తున్న పెదవుల్ని కోమలంగా ముద్దింపుకొని ఉరుకోన్నాను.”

“బోల్ హరి, హరి బోల్!”

అంతటితో నే నా కథను నిలిపివేశాను. కాని హరింద్రబాబు ఊరుకోలేదు, “అతరువాత ఏం జరిగింది?” అని ప్రశ్నించారు.

“అతరువాత ఏమీ జరుగలేదు. ఈ రహస్యం బయటపడుతుంది దేమా నని భయపడి అక్కడినుంచి నేను వచ్చేశాను. కుసుమను నేను మళ్ళీ చూడలేదు. అయితే తరువాత తెలిసిన విషయ మేమిటంటే, నేనువచ్చాక ఆ అమ్మాయి మా మామగారి ఇంట్లో పని మానేసిందట!”

“బోల్ హరి, హరి బోల్!”

శృకానం దగ్గరైంది. శివాన్ని కిందికి దించాం. అంతా చితి పేరుస్తున్నాం. శివం మొహంమీద ఉన్న గుడ్డను తొలగించి చితి మీద పెట్టబోతూ ఉండగా చూసి “కొంచెం ఆగండి, ఆగండి!” అన్నాను నేను. రమేష్ బాబుగారివేపు తిరిగి—“ఈ అమ్మాయి మీ ఇంటి కెందుకు వచ్చిందండీ?” అని అడిగాను ఆదుర్దాగా!

“రెండురోజులకు పూర్వం యీ పిల్ల మా పశువులచావిల్లో కనిపించింది. ఎవరినో వెదుక్కుంటున్నదట! ఇతర వివరాలు అడిగి తెలుసుకునేలోపల ఆ అమ్మాయి కాళ్ళతనిద్రలో నిమగ్నమై పోయింది. ఏమిటి సంగతి?”—అన్నారు రమేష్ బాబు!

పోడినేను కాతివిగ్రహంలా ఉందాను.

నవల పుట్టుపూర్వోత్తరాలు

శ్రీ బొడ్డపాటి కుటుంబరాయశర్మ

మనమెంత వాస్తవికవాదులమో, అంత యాదర్య వాదులమో గూడ నగుట మన ప్రకృతి. కించిదూనముగ ఉన్న జీవితము నున్నరీతిగా గాని, ఉంచవలసిన రీతిగా గాని, యెట్లు చిత్రించి నను మనకుఁ గలుగు సంతోషము సరిసమమే యగుట, సైనికజెప్పిన మన దంద్య ప్రవృత్తికే గారణము.

ఆదర్శతా వాస్తవికతలను నీ రెండు మానవ ప్రవృత్తులును, పోనుపోను పాశ్చాత్య కథాసాహిత్య ప్రపంచమున రెండు విభిన్న దర్శన భేదములు గల కావ్యకాఖ్యలకు మూలాధారములై కాల्పనిక రచనలు, వాస్తవిక రచనలు అను ఫలములను పండించినవి.

క్రొంచి మున్నగు భాషలలోనుండి యనువదించబడినట్టి గాని, గ్రీకు రోమను సాహిత్యముల నుండి గ్రహింపబడినట్టి గాని, స్వయముగ నాంగ్లాది వాఙ్మయములలో సృజింపబడినట్టి గాని, పద్యాఖ్యానములను (అద్భుతావహ) కాల्పనికములు అని క్రీస్తు శకము పదునాల్గవ శతాబ్ది పర్యంతము పాశ్చాత్యులు అనుచు వచ్చిరి. అట్లే యూర్పాజ్యేషాదిగత వాస్తవిక జీవిత చిత్రణమున్న పద్యాఖ్యానములకు 'నోవెల్' అనియు, గద్యాత్మకాఖ్యానములకు 'నోవెల్' అనియు వ్యవహారముండెడిది.¹ ప్రత్యేక మాంగ్ల భాషలో పదునాల్గవ శతాబ్దియందొట్టి వాస్తవిక జీవితమును చిత్రించుచు, వెల్వడిన పెక్కు గద్య రచనలను కథలనియే ('టేల్స్') వ్యవహరించిరి. వారియందీ 'కథ' యను పదము బహుళార్థ గర్భితము.

క్రీస్తుశకము పదునైదు, పదునారు శతాబ్దులలో నిటారియ నులు నవలల² పెక్కుగ నిర్మించిరి. కాని యెలిజబెత్ రాణి కాలమునాటినుండియు నాంగ్లేయులు చరిత్ర (History, Chronicle) యను పదమునకే ప్రాధాన్య మధికముగ నిచ్చుచున్నను, క్రీస్తుశకము పదునెనిమిదవ శతాబ్దిలో కాల्పనికరచనలు పెచ్చు పెరుగుటయేగాక, గ్రంథ నామముగను కథాపీఠమునను నెన్నడును లేనిదే కూడ 'కాల्పనికములు' అని వ్రాయుటకై నాటి రచయితలు పాల్పడుటచేతను గూడ, నింగ్లాండు దేశములో 'నవలా' శబ్ద మీ చరిత్ర, కాల्పనికము మొదలగు బహు శత్రుకృత సంకులసమర ముందు తన యునికిని నిలబ్రదొక్కుకొని తాను క్రమముగ వేణూదుటకు నాల్గవందల యేండ్లకంటె తక్కువ కాలము పోరాడ లేదన్నచో నదియొక యతిశయోక్తి కాదు.

నిర్వచనము

'నవలా' పదము స్థితి అస్తివాస్తిత నొందిన దినాలలో 'క్లెరారీవ' మనోహరముగు తన కొన్ని సంవాదములయందు 'నవలా కల్పనముల' పోరాటము నిట్లు తేల్చివేసినది:—“రిచనా కాలమునందలి వాస్తవిక(ములగు) జీవితచార వ్యవహారములను

చిత్రించునది నవల. ఉదాత్త కైలిలో నసంభవములను, నసంభావ్య ములను వర్ణించునది 'కాల्పనిక రచనము.' నవలయన్ననో నిత్యము మన కనులయెదుట జరుగు విషయములు మన యెడలనో లేక మన హీతుల యెడలనో నిజములు గావచ్చు నన్నట్లుండును. మిక్కిలి ములభ సాధ్యములుగను, సహజములుగను సన్నివేశముల వెల్ల, జేరించి, వానిని పరమసత్యములని నమ్మనంతటి ప్రాయోభావ జనిత భ్రమాన్వితులనుగా మనల నొనర్పవలెను. సహృదయులముగు మనలో పూర్వజన్మ సంస్కారవశమున గలుగు సాధారణకరణ క్రితే మనలను భావప్రతిభావంతులనుగా జేసి, తన్ముఖమున తన దోహదులనుగ నొనర్చుటయే నవలకు పరాకాష్ఠ.”

గద్యరూప కథాసాహిత్యమునకు మూలముగ 'నవల' యనుకే రింగ్లాండులో స్కాటునాటికి దిటవైనది. 'క్లెరారీవ' మున్నే ర్పఱచిన 'నవలా కాల्పనికముల' నూత్న భేదములు క్రమ క్రమ ముగా సమసిపోజొచ్చినవి. యథార్థ జీవితవిషయముల వాస్తవిక చిత్రణము గల [ఆదర్శ చిత్రణము గాని] గద్యరూప కథన సాహిత్యమే 'నవల' యని సర్వ సర్వత్ర పాశ్చాత్యులలో సంగీకరింపబడినది.

ఇంక మన యాంగ్ల వాఙ్మయములో 'నవల' యను పదమును ప్రయోగమునుబట్టి విచారించి చాని నిర్వచనమును నిర్ణయించుట మఱియు దుస్సాధ్యము. మొత్తముమీద నొక విధముగు కథాసాహిత్యమును నూచించు నర్థమునందే నవలాపదము వాడుక చేయబడుచున్నది.

కాని పెద్దలగు కొందఱచే నిది 'చిత్ర కథాఖ్యానము'ని చెప్పబడుచున్నది. నవల యందలి వస్తువంతయు యథార్థము కాక పోయినను కేవల కల్పితముగా గాదు. ఒకవేళ అయథార్థమైనను, మిథ్యాకృతమతిచేత, నది యథార్థమే యనెడి భ్రాంతిని గల్గించు అయథార్థము. అదియే యా కథా వస్తువునందలి వైచిత్ర్య. కావుననే దీనిని చిత్ర కథాఖ్యానమునుట యుచితమంటిని. ఇంచుమించుగ బహు ముహూరంచితాద్భుతావహ కార్య విశేషములకు సంబంధించిన కాల्పనికముల కంటె నవల భిన్నమని

(1) 'The development of The English Novel' by Wiiltam L. Cross, Introduction, PP. XIII-Lines 22-28.

(2) నవలాశబ్ద క్రమార్పి:—(Latin) Novellus, Novus; (French) Nouveau; (Italian) Novella; (English) Novel; (Telugu) Navala—నవల. సంస్కృతమున దీనికి 'నవల' అనెడి నవలా' యనియు నుత్పత్తికే జెప్పి చమత్కరింపవచ్చును.

3 "The Progress of Romance" 1785.

దీని గుణముల పుట్టు పూర్వోత్తరములబట్టి యాలోచించినను (1) ఇతిహాసము; (2) భావగీతిము; (3) యాపకము ననునవి, తమ యాస్తితాము పంచకొని యేనాఁడో తమదారి తామైపోయిన నాల్గు కొనాళ్ళవలె వోచును. ప్రేమాఁడింటి యందును నీ యీతిహాసిక రచనాసంతతి జేచినది. ఇది కథన ప్రధానము యిట్టి వర్ణకరణమునను తారణము. అయ్యును,

అపీమ్మటి దళ శార్లవది. ఇందులో నవలను ప్రబంధమాలా
సోటి పదనటుగా నిర్మించుటకు ప్రయత్నములు సాగినవి. ఒక్క

అ శే ష ప్ర జా నీ కా ని కి
మా ఉ గా ది అ భి నం ద న లు అం ద జే స్తు న్నా ము.

“ఉ గ దీ”

పం డు గ కు

చో నే త వ స్త్ర ము ల ను ధ రిం చం డి

రి బే టు రూ పా యి 1 కి 0-6 న యా పై స లు
చొప్పున యింకను యివ్వబడుచున్నది.

మా విక్రయకాలలు ఆంధ్రప్రదేశ్ మంతటనూ, మరియు
మద్రాసు, బెంగళూరు, బరంపురం మరియు కటక్
నగరములలో గలవు.

ఆంధ్ర చేనేత సహకారసంఘము,

గవర్నరుపేట, విజయవాడ.2.

భందస్సువిశా యావత్ కౌవ్యగుణముల నాపాదించి గద్యమునకు కౌవ్యతా గౌరవము సంపాదించిరి. సంస్కృతమున కాదంబరాధి గద్యకౌవ్యము లీ కౌవవే!

విదవ దళలో, కౌవ్యత్వమున స్వయంసంపూర్ణతను సంపాదించుటచే నిక మిగిలిన సాహిత్యప్రక్రియయగు నాటకమును గయా లించుటకై స్పర్ధించినది నవల. అందుచేత నే సంవాదపోషణములకెక్కువ ప్రాముఖ్యము నవల యొసంగినది. దీనికిగాను జరిగినదే పాత్రచిత్రణము, సన్నివేశ నిర్వహణము మున్నగు కల్ప భాండార సంఘాతి. వివిధ యోజనలను కథన సౌందర్యమును మాత్రము నవల కోల్పోవరాదనుట రూఢము. ఈ సుందరత పరిస్పందిము వలననే నవలను గూర్చి ప్రదర్శనములేని నాటకమనియు, కల్ప చిత్రణములేని మహాకావ్యమనియు నొక్కమాటలో జెప్పవచ్చును.

కౌవ్యతాగుణ కోభితములగుటచేత మనలో నేడు మనోముగ్ధ కౌరియగు సాహిత్యంగముగఁ గొన్ని నవలలు వెలయుచున్నవి. ఆధునిక విమర్శకులు వీనినిఁ బ్రబంధదృష్టితోఁ గూడఁ బరిశీలించవలెనన్న యంశమును విస్మరించుచున్నారు. ఇదియొక లోపము.

ప్రబంధమునందే యీ నవలా లక్షణములనుఁ జూపించిన వారిలో పింగళి మారనాగ్యునివంటి మహాకవులు మనలో పూర్వము నుండి యేకొలదిమందియో లేకపోలేదు. ఈ లక్షణమునకుఁ బూర్వలలోఁ 'మహనీయ కథా సంవిధానము'గల మారనాగ్యుని కథా పూర్ణోదయమును, నాధునికులలో కవిసారస్వభామ, ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థాన కవి, శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి 'మధుకర విజయము'ను ముత్యమలక్ష్యములు. ఇందు కథాపూర్ణోదయము నొకవిధముగ పద్యగత చిత్ర కథాభ్యాసము (Pseudo Mythological Fiction) అనఁదగును. కౌచిత్కిముగ గద్య సమ్మిశ్రితములున్నను, ప్రాయీకముగ పద్యసమాశ్రితములే యగువలన 'కవితారూప నవల'ని యల్పరచనలలో నేడు పేర్కొందగినవి శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవుల 'కౌవ్య కుసుమావళి' 4 సంపుటములు.

వివచో, ప్రబంధమునకు నూత్నవస్తు వివరణము దుర్లభము; వలకెది కుశలము. కాఁగా ప్రబంధేతివృత్తియు నవల యితివృత్తియు కంటే నెల్లపుడు ననుదాత్తమే. కాని, యీ నవలా ప్రబంధ సాంకర్యములు కౌచిత్కిములని మఱవరాదు.

మొత్తముమీఁద ఇవాన్స్ చెప్పినట్లుక అతీతానుభవములకు నవల యొక్కటియే వ్యక్తికరణ సాధనము!

అగుచో నాటకేతి వృత్తములను నవలలుగా బరివర్తనముఁ జేయవచ్చునా? అన్నిటినిగాదు; 6 పురాణేతివృత్తిములుగల 'శాకున్తలా'దు లున్నవున్నట్లు కుసురపు; కులభముగ వీలులేదు. 7 నృచ్యకటికవంటి కేవల కల్పిత సాంఘికేతివృత్తిముగల ప్రకరణాదులఁ గొన్నిటిని నవలలుగా మార్చుటకు వీలున్నది.

కాని యెల్ల యితివృత్తిములను మనకు కావలసిన రీతిగా భిన్నభిన్న కౌవ్యరూపములలో వ్రాయుట కుదురదు. అది బుద్ధి మంతుడైన కవి యూహించుకొని, యితివృత్తచిత్ర్యము నెఱిగి చేయవలసిన కౌవ్యస్వరూప స్వీకరణము. కానిచో నితివృత్తమే తనకుఁదగిన కౌవ్యస్వరూపమును నిర్ణయించుకొనఁగలదు గూడ.

(It Chooses Its Own form.)

నవల : నాటకము

నవలా నాటకములనుగూర్చి యాలోచించినచో మనకు దళ విధములగు విభేదములు గానవచ్చును. వీనినే నవలా నాటకముల ప్రత్యేక లక్షణములుగా గూడఁ జెప్పదుము.

(1) నవల నాటకమునకు తరువాతఁ బుట్టినది. అనఁగా శ్రేష్ఠత లేదు.

(2) నవల రంగస్థల నియమ విరహితము, నాటకము రంగ నిబంధ యుక్తము. అనఁగా, నవలవలె నాటకము కేవల గ్రంథగత సాహిత్యము గాదు; రంగమును దృష్టియందుంచుకొని వ్రాయఁబడినది. నవలకన్నచో, రంగస్థలాపేక్షలేదు. నవలాకారునకు రంగ నియమ పరిచయావశ్యకమును లేదు.

(3) నవలచైన రంగము నవలయందే గలదు. నాటకమున రంగస్థలము కృత్రిగతము కాదు; కౌవ్యమునుండి విభక్తము. [నేటి నాటికలలో రంగస్థల విన్యాసమును పేరిట కొంత గారంగప్రసంగము నిమిచ్చుచుండుట జేయుమాట.] నవలయందు వర్ణనల మూలమున చిత్రములు మన మనస్సున నిల్చునే గాని, రూపకమునందు వలె పాత్రలు ప్రత్యక్షము కానక్కఱలేదు. తన దృశ్య ప్రసాద నాది రంగస్థానోపకరణములు నవలకు తనయందే గలవు గావున చగువగులకు జేబులో నవలయున్నచో రంగస్థలి యున్నట్లే! ఈ కారణముచే నాటకములపై వ్యామోహము నవలల చగువగులకు తగ్గుచున్నదన్ననుఁ దప్ప గాదు. నాటకముల క్షీణతకు నవలల యభ్యుదయము ప్రత్యక్షకారణము గాదు గాని, నాటకములకు నవలలు ప్రత్యేక్షానుయములగుట మాత్రము నిజము.

(4) నవలకు కాలవ్యవధి యని లేదు. ఎంత కాలమైనఁ జెప్పవచ్చును; వినవచ్చును. అందువలననే నవలారచనమునకును, పరిశ్రమనకును గూడ తమ యావశ్యకమనుట. రూపకమునందు కాల నియతి యున్నది. మూడు, నాలుగు, లేదా, కొన్ని గంటలకు మించి మాత్రము ప్రదర్శన ముండదు. వస్తుసార సంగ్రహమే నాటకము నందు ప్రదర్శింపఁబడును. కాని, నటులకు గాని, ప్రేక్షకులకు గాని, నవలా కర్తృ పతిత్వల కుండవలసినంత తమ యావశ్యక మనఁజాలము.

(4) 'కౌవ్యకుసుమావళి' ఆఱు సంపుటములు; రెండువందల యేబది యంశములు; పండ్రెండు వందల పుటలు; గద్య, పద్య సమ్మిశ్రితము—చాలవఱకు కవితారూప నవలలరీతి మాధునిక యుగములో నిందు గోచరించుచున్నదనవచ్చును.

(5) 'It is the only outlet to a large experience.'

(6) ఒకే ఇతివృత్తిమును భిన్నసాహిత్య ప్రక్రియలుగా గూడఁ బరివర్తనఁ జేయవచ్చునని నిరూపించుటకు కన్నడమున నేడు ప్రయోగము జరుగుచున్నది. దాని ఫలితముగ నొక సంపుటము త్వరలో రానున్నది.

(7) పౌరాణికేతివృత్తిములనుగూడ నవలారూపమున సంతరించుటకు నేడు భారతీయ భాషలలో ప్రయోగములు జరుగుచున్నవి. అవి విజయవంతములగుటయు విశబ్దమునున్నది.

(6) వర్తమాన విషయమును నవల వృత్త [భూత] విషయముగా మార్చి చెప్పను. ప్రత్యక్షీకరణశీలము గలదగుటచేత రూపకము భూతకాల విషయమును వర్తమాన విషయముగాఁ జూపఁగలదు. ఈ క్రిత్యంబు లాసంవాదశైలియందే గలదు, 8

(8) క్రవ్య కౌవ్యముగటచే నవలలో జీవకళాచ్ఛాయ యుండదు. దృశ్య కౌవ్యముగటచే రూపకమునందు సజీవత్వమును, ప్రత్యక్షమనుభూతి చ్ఛాయయుఁ గలవు.

(7) నవల కౌవ్యముయొక్క సరళిరూపము. అందుచేత నల్ప ప్రయాస గ్రాహ్యము. నాటకమో, కౌవ్యజటిల రూపము. అది యతిగుంభితమైన సాహిత్యమును, సుదృఢబంధమును గలది. అనఁగా, మాటల కూర్పునకు రూపకమునఁ బ్రాధాన్యము. అట్లే, కథా వస్తువునందు జేనిని వదలి వేయవలయునో, జేనిని వదలరాదో కూడ నాటకకర్తయే నిర్ణయించుకొనవలయుననుట. నవలను వలె నాటకము నల్ప ప్రయాస గ్రాహ్యమనలేము.

(8) పాత్రలను గూర్చియు, పాత్రల పక్షమువనుకూడ, నవల యందు రచయిత పలుకఁగలడు. అనఁగా నతనికి వ్యక్తి గతాభిప్రాయమును వెలువరింప వీలున్నది. నాటక కవి పాత్రల ముఖముననే పలుకఁగలఁడు. స్వయముగ నేమి చెప్పటకు నవకాశము తక్కువ; బాహ్యముగా కుదురదు. కవికిట్టి శృంఖలఁ గల్పించుటచేతనుఁ గూడ నాటకము, పైనఁ జెప్పినట్లు [నవలవలె] కౌవ్యసరళిరూపము కాజాలకున్నది.

(9) నవల క్షేత్ర విస్తృతి గలది; విశదీకరణ ప్రధానమైన దనుట. తత్కర్త యిందు సర్వవిషయములను వివేకింపఁ గలడు. కావున విస్తారము నిస్సీమమునైన కౌవ్యభూపమిది.

నాటకముట్టిది గాదు. అభినయము పైననే దాని దృష్టి. కాన, సంక్షేప ప్రధానమైనది.

(10) నవలలో భాషా కౌశల్యమున్నను నంతగా ప్రతిబంధకము కాదు. సంవాదములయందు పాత్రోచితభాష నాటకములలో సమర్థనీయము. ఇంక కవి తానె మాటాడు ఘట్టములలో నవలయందు వస్తుగౌరవమును బట్టియు, భావ బైధివమునుబట్టియు, శైలి యింపుక యుద్ధామైనను విషయ గ్రహణమున కడ్డు తగులదు. నాటకము నందు శైలి భారము కారాదు. ఏలన నిందు విషయ వైపుల్య ముండదు. విషయ సంగ్రహతవలనఁ గలుగు క్రమకు భాషా ప్రచండతాండవ భ్రమణము గూడ తోడు పడరాదు.

ఈ చెప్పిన దశవిధ నవలానాటక విభేదములలో ముఖ్యమైన దానినిఁ గొన్నింటిని జతపఱచి మఱల భిన్న శీర్షికల క్రింద నీ దిగువ రీతిని నూత్నముగఁ బరిశీలించవచ్చును.

స్వయం సంపూర్ణత :

భూత పూర్వవిషయమునుఁ గూడ నాటకము వర్తమాన మట్లు బ్రదర్శించు నంటిమి. అట్లు ప్రదర్శింపబడకఁ జేవలము పాన మాత్ర యోగ్యమైన నాటకము స్వయంసంపూర్ణము గాదు. రంగప్రసాధ నాభినయములు లేని వట్టి నాటక పతన మెప్పుడును అసంపూర్ణమే యగును. ఇట్టి ప్రదర్శనరహిత నాటకములయందు పాఠకుని బుద్ధి యొక్కుతగ క్రమపడబడియున్నది.

అట్టి వర్తమానమును గూడ వృత్తవిషయము [భూతము] గా నవల చెప్పవంటిమి. ఇందు రంగప్రసాదనమును, నూత్నాతి నూత్నాంశములను వర్ణింప వీలున్నది. ఈ ప్రసాదనాదిని నాటక ములోనైనచో రంగమునందుఁ బ్రదర్శింతురు. మఱి యీ ప్రదర్శనములేని నాటకము వట్టి యద్ధిపంజరమేగదా! పాత్రోచిత వేష ధారణాది ప్రదర్శనముల యాధార ముక్కలలేని పేతువుచే నవల చేవల కౌవ్యముగా స్వయం సంపూర్ణము. 'నవల జేబులోనున్న నాటక రంగము' అనియు, 'నవలదైన రంగప్రసాదనాదులు వలత యందే యున్నవి' 10 అనియు, ననుట యీ యర్థమునే సూచించును. కావున, కౌవ్యతా గుణమున నాటకము స్వయంసంపూర్ణము గాదని విదితిము. 11.

ఇంతేగాక కథాసన్నివేశ కల్పనములో నాటక కర్తకున్న విధి నిషేధము లేవియు నవలాకర్తకు లేవు. నవలలోఁ బ్రతి నూత్నాంశ మును గనఁబడవలెను. అందుచే రంగమును, నాటకమును రెంటినిఁ గలిపి నపుడే యది నవల యగుచున్నది. కౌవ్యత్వమున స్వయంసంపూర్ణత నవలకు గలదనుట కిదియే ముఖ్యకారణము.

కథాసన్నివేశ కల్పనము :

వస్తుసన్నివేశము నాటకములో కశోరవ్రతము. ఈ సన్నివేశము రంగనియమానుసారముగ నుండివలెను. ఇట్టి నిర్బంధము నవలకు లేదు.

కాని, పేరు నవల చేవల మాఖ్యానమువలె నున్నదనియు నవల లేము. 'అనఁగా ననఁగా'నని పుద్గాఖ్యానములో కథ ప్రారంభింపఁ బడును. నవల వర్తమానకాలములో చాలవఱకు నాటకముతో సాటి రాదగిన దశను బ్రాపించినది. ఇందులోఁ గూడ కథాసన్నివేశ మొక శిల్పధర్మముగనే పాటింపఁబడుచున్నది. కాని, యిట్లు పాటింపఁ బడుట, నవలలో ప్రశోచవార్ధము. నాటకము నందన్ననో, ప్రదర్శన వార్ధము. అనఁగా, నాటకమునందు కథాసన్నివేశము. ధర్మముగా బాటింపబడుట ప్రదర్శనరక్తి చెఱుండుటకొఱకై యున్నది. నవల యందన్నచో ప్రశోచన [ప్రస్తావన] రక్తి చెఱుండుటకొఱకై యున్నది. ప్రదర్శన రక్తిపేక్షిత యా నాటకమునందును, ప్రశోచన రక్తిపేక్షిత యా నవలయందును, కథా సన్నివేశమును శిల్ప ధర్మముగాఁ భావించుచున్నామనుటయే యిందలి భేదము.

సంక్షేపము :

నాటక రచనమున కేకథను స్వీకరించినను, దానికి సంక్షేపత యావశ్యకము. నవలలో కథకు వైపుల్యము ధర్మము. ఇందు సంగ్రహత పనికియే రాదు.

8. In dialogue, the stilted speech...was replaced by the blunt parlance of the present period (page 38, lines 34 to 37 of Writing Modern Fiction).

9. 'Novel is a pocket-theatre' (Marion Crawford)

10. 'Novel has its stage in itself'.

11. Novel is self-contained and drama, as a piece of Literature, is not self-contained.

అయ్యును, నాటకమునందు కథను సంక్షేపించుటలో వాని ప్రాధాన్యము చెడబోదు. నవలయందును కథను విపులీకరించుటలో వాని వివిధత్యమును చెడరాదు.

నవలలో సప్రధాన విషయము రెన్నియేని యుండవచ్చును ; అనగా సనేక ప్రాసంగికములు చేరవచ్చును ; తప్పక చేరియే తీరవలె నని నియమము లేదు. చేరినచో మాత్ర మా ప్రాస్తావిక విషయములు ప్రధానకథలో నవలయందు నూత్రింపబడుట యావశ్యకము. ఏకతః నూత్రింపబడిని సప్రసంగికమును నవల నిర్ధరకము.

ఇతివృత్తము :

నవలా నాటకములలో నితివృత్త వర్తిగ్రహణమునందు చాల భేదమున్నది. నవల చారిత్రకమో, సాంఘికమో లేక యొక్క క్కవృత్తు రాజకీయమోగూడ నగును గాని పౌరాణికముగాదు. అనగా నతిలోకవిషయ ప్రతిపాదకముగట యసాధారణము, కౌఁగా లాక్షణికులదృష్ట్యా పరిశీలించినచో నవల యంతృద్ధ్యవస్తుక మగును; చాలవఱకు లోకాశ్రయమునుగూడ గావచ్చును. అంతియేగాదు. అసలు తన లక్ష్యసాధన కనుగుణముగాగాని, తనకు నుపరిచితము, విశిష్టమునకు ప్రాతిపదికయొక్క ప్రేరణవలనగాని, నవలాకర్త యొకానొక పథకమును నిర్ణయించుకొనవలెను. అప్పు డా పథక మును బట్టి ఇతివృత్త సంవరణము సార్వకాలికమును యథార్థ ప్రయోజనకరమును గావలయునన్నచో, నవలేతి వృత్తము, గతానుగతికమును బాహిరప్రేరణ గలదిగా నుండరాదు. అది పరిసర పరిశీలన ప్రభావజన్యమైన యాంతరప్రేరణ గలదిగా నుండ వలయును. అనగా నవల, యాంతర కారణ చోదితముగాని, బాహిరకారణ చోదితముగాదు. రచయిత శిర్షియు, వస్తువాంతర ప్రచోదితము నగుచో, నవల తన్నుతానే రచించుకొ గలదు. 12.

నాటకమువలె ప్రసిద్ధితివృత్తమునెడి సిద్ధాన్తమును నవల యపేక్షింపదు. నవలది కష్టాన్తము. ఇందువలననే, ఇతివృత్త కల్ప నకు నాటి ప్రపంచ పరిశీలనమును, లోకుల మనోగత పరిజ్ఞానమును బహుదేశ సంచార సంపాదిత భాగోలికజ్ఞానమును, నానా నవ్య నాగరకతల పరిచితియు, నవలారచయితకు గావలసి యున్నవి. మఱి, నాటక కవికన్నచో యివి యంతగ నక్కఱపడవు. కాని, నవలా కారున కివి లేకున్నచో నతని తనన రాణింపనే రాణింపదు. అతీతానుభవములకు నవల యొక్కటియే నులభవ్యక్షీరణ పాథన మని పెక్కుమంది విమర్శకు లిందువలననే నవలను బొగడిరి.

పాత్రోన్మీలనము ;

శుద్ధాఖ్యానమునందు పాత్రచిత్రణము లేదు. కాని చిత్రా ఖ్యానము (Novel) లో నిది యావశ్యకము. అందుచేతనే నవల నాటకముతో పోటిగా నిర్వీనది. కాని నాటకకర్తకువలె పోక్ష పద్ధతి నే పాత్ర చిత్రణము చేయవలెననెడి బాధ నవలాకర్తకు లేదు. అనగా పాత్రలను నవలాకారుడు తానె వర్ణింపనుగూడఁ జెల్లును. కాని, పాత్రలు చక్కగ క్రమోన్మీలనముఁ జెందవలెనన్న ధర్మము నంగు మాత్రము నవలా నాటకములు రెండును కుల్యములే! అయ్యును, నవలాలోని కథ పెంపుగలది. కావున నా యన్మీలనమును బహు మందిగతిలో నిర్వహింపవలసిన క్రమ నవలాకారున కున్నది. 13.

అసలు రచయిత కథలోని తన ప్రధాన పథకమును గూర్చి భావింపగనే సహజముగను, క్రమక్రమముగను తదావశ్యక పాత్రలు కౌన్యరంగముపై రూపొందును. దూరమునుండి చూడబడిన వస్తువుల వలె తొలుత నించుకించుక మసకమసకగ దోచినను, కథాగమన ములో నన్నివేళము లేర్పడుచున్న కొలదియు నా పాత్రలు రక్త మాంసములతో తొణికిసలాడు వ్యక్తులవలె సుస్పష్టపదనాంచల రేఖ లతో మనకు సన్నిహితములై తమ విశిష్టతములను నిర్వహించు చుండును. అంతట రచయిత చదువరుల కాయాపాత్రల భౌతిక మానసిక శక్తుల నిర్దుష్టదర్శన మిప్పించుటయేగాక తా నేపాత్రల జీవిత చరిత్రను పొందుపఱచుచున్నాడో య యా పాత్రలతో తదా త్యక్తము నొందును.

ఇట్టి యాదర్శక తాదాత్మ్యము సిద్ధించినపుడు నవలాకర్త నవలాకర్తగా మిగిలిపోదు. అతడొక శాయాగ్రహణ యంత్రమై పోవును. అతని కలమొక శిబ్దగ్రాహక యంత్రము. కవియు, కళ మును, శాయాగ్రాహక శిబ్దగ్రాహక యంత్రములైనపుడు వెలువడు చలనచిత్రమే నవల. అనగా దృశ్యములు, సంవాదములు, వర్ణనలు, మున్నగువానికొఱకై వినియోగింపవలసిన స్థలనిర్ణయాదిక విషయము లలో నవలా రచయితకు స్యాతంత్ర్యము లేదనుటకాదు. చెప్పబోవు ప్రధానాంశ మేమనగా వస్త్రాన్మీలనము కథక కృతప్రయత్నమువలన గాక, పాత్రోన్మీలనమువలననే నిర్ణయింపబడవలెననుట. నవలా కారు లంగీకరింప గలిగినను లేకపోయినను నుత్తము నవలా నిర్మాణ విషయమున, రచయితకును పాత్రలకును నేర్పడు సంబంధము మాత్ర మింత యవిశాఖావమైన దనక తీరదు.

నవల, నాటకాభ్యాసధర్మముల సమాహారము:

ఆఖ్యాన నాటక ధర్మముల రెంటిని నిమిషికోనినది నవల యని చెప్పబడినది. అగుచో నవలయందు పై రెంటికిని గల సాసము లను నిర్ణయించు టెట్లు? అనెడిది సమస్య. ఈ ధర్మముల సీమా భూమి నిర్ణీతి కేమియు బ్రమాణములని లేవు. ఆ శిర్షిరైని నైపుణ్యమే గీటురాయి. కాని వృద్ధాచార పరంపరనుబట్టి పరిశీలించి యిట్లు విభా గింపవచ్చును. పాత్ర ప్రవేశాత్పూర్వమును, నిష్క్రమణాంతరమును మాత్రమే నవలలో నాఖ్యాన పద్ధతి యుండెదగును. పాత్రలు ప్రవేశించి రంగమున [పుటలలో] నున్నంత కాలమును సంవాదమే సాగును. అనగా పాత్రల నట్లే కూర్చుండబెట్టి నవలాకర్త తాను కథ జెప్పకొనిపోవుట యుత్తమపద్ధతి గాను. ప్రథమశ్రేణి నవలలో యిట్టిది యుండదు. ఇది పెక్కుమంది విమర్శకు లామోదించిన విషయము.

గ్రీకుల నాటకములలోని 'కొరస్' మన నాటకములలోని విక్రంభాదులును, విధి నాటకములలోని నూత్రధారుడును నిర్వహించు ధర్మము లేవిగలవో వానిని నవలలో కథకుడే నిర్వహించును.

12. if a writer has the gift of his art. and the story is one he is impelled to tackle, it will write itself' ('Writing Modern Fiction', by Leslie Beresford, Page 41, 42).

13. The slow shaping of the Character is the problem of the Novel.

ఇందుకు దగినట్లు, సంవాదములు దాత్రకైతిలోను, కథనము మాత్రమీపత్వోధముగను నుండుట సమంజసము.

నవల పురాణేతిహాస కౌవ్యములవలె బుద్ధిశ్రమకోర్చి చదువవలసినది, గాదు గావునను, నుత్తమాధికారులకు మాత్రమేగాక సర్వలకు జనువదగినది గావునను, నిందలి భాషావినియోగము, నాటకశైలికి, పామరవ్యవహారమునకు మధ్యేమార్గము నవలంబించుట యుక్తమేకా పరామర్శకులే నిశ్చయింపదగును.

కాని దీనికి నవవాదములు లేకపోలేదు. మహాకవి రచితములైన వచనకౌవ్యముల వంటి నవలలును గలవు. కాన, వానివాని శైలి నిర్ణయము తర్కరేఖ శిల్పదృష్టి నైశిత్యమునకే వదలిజేయవలెను. మనమిచట స్థూలముగఁగూడ నిర్ణయింపఁజాలము. అటుల చేయనరాదు.

నవల మూలతత్వములు (షట్తత్వములు):

ఆటు ముఖ్య14. తత్వములు నవల నిర్మాణమున కౌధాతములు: (1) వస్తువు (2) పాత్రలు, లేక పాత్రచిత్రణము (3) సంవాదములు [పాత్రపోషణమునకును, పాత్రల సంవాదము (లేక-కథోపకథనము)నకును ఘనిష్ట సంబంధమున్నది. పాత్రల స్వభావాదిత్య సిద్ధాంతములు వారి వారి సంవాదములవలనఁ జలించుగలవు]. (4) జీవకాల పరిస్థితులు లేక వాతవరణము; (5) శైలి (6) ఉద్దేశ్యము.

[రచయిత ప్రకటింపఁదలచిన జీవిత వ్యాఖ్యయే యీ యుద్దేశ్యము.]

నవల ప్రాశస్త్యమును నిర్ణయించునది రెండు ప్రమాణాలు. మొదటిది వస్తువు; రెండవది వస్తుపోషణ విధానము.

ఇందు నవలలోని వస్తువునుగూర్చి ముందుగ విచారించెను. అసలు నవలయందలి యతివృత్త మాచితీకోభితమా? యనుటకు అప్పవిధ పరీక్షలు గలవు.

14. పాత్రలు వేటు, పాత్రచిత్రణము వేటునని ఈ తత్వముల నేడుగా విభజించువారు నుండివచ్చును. తిర్యక్కులుగాని, రూపాయి నాణెము, తపాలా టిక్కెట్లవంటివి గాని, పాత్రలే కథ నడిపుచున్నపుడు పాత్రచిత్రణ పోషణములు లేవనుకొనువారి వాదమిది. కాని, యాయా పాత్రలకుఁగూడ ప్రాణిసర్వ మాలోపింప, బతుటచేత, ముఖ్యతత్వము లాటనుట నిర్బాధకము.

(1) ఇందలి వస్తువు సంపూర్ణమా లేక యెవటనేని విరోధమున్నదా?

(2) ఇం దన్ని విషయములలోను సమీచినత్యమును, నుజ్జమయు [అంగాంగి సంబంధమును] సమానత్యమునుఁ గలవా?

(3) ఇందలి వర్ణితాంశము లన్నియు నుసంఘటితములా? మూల వస్తువునుండి మూలా పరంపరితములా? యిందలి యంశములనుట.]

(4) అతి సాధారణ విషయమును గూడ నసాధారణముగ చిత్రించుటలో రచయిత సఫలఁడయ్యెనా?

(5) ఘటనాక్రమ [సన్నివేశ రచన] మరొకకము, నీ నేలకము, నస్వాభావికమును నై యుండులేదు గదా? [సంఘటనము

ఓం తత్ సత్ మంగళ కరమైన నూతన సంవత్సర ఆభినందనలు

—సుఖజీవిత సేవ—
కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి

“మేల్ మాయిల్ మందు”

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్టురోగ నివారణి.
మేహ కుష్టువ్యాధివల్ల కష్టపడువారలకు పునర్జన్మమిచ్చు అద్భుత సంజీవి-మేహరోగ నివారణ నూనె, లేహ్యము.

నల్లమేహ, ఎఱ్ఱమేహ, బొడలు, మేహరణములు, తిమిడ్లు, మతిమాంద్యము, కుష్టుములు, పిత్తకాశము, మూతకాశము, వాతము, గుల్మము, తెలుపు, ఉష్ణం, గ్రంధి, కాల్షవేకులు మంటలు, రక్తజలహీనం, గజ్జి, దురద, పిత్తవృద్ధం, మూలవ్యాధి, మలబద్ధకము మొదలైన అన్ని విధముల దుర్ వీరు వ్యాధులను అతి సులభముగా పోగొల్పును.

40 రోజులు (1 నుండియు) నూనె, లేహ్యము 6-0-0 తపాల్ లెచ్చు వేలు, వివరములకు శేల్లాగులో చూడవచ్చును.

శ్రీ పరమాత్మ తైలము (స్నానమునకు శ్రేష్ఠమైనది)
కండు మంట, కనుమూపు తక్కువ, మెదడు ఉష్ణం, ముక్కులో కక్తము కారుట, కౌహం, దగ్గు, గనదగ్గు, క్యాసకోశమునందు గలుగు అన్ని వ్యాధులను నివర్తిచేసి తక్కువది కలిగించి జీవానునకు నుఖము నిచ్చును.

K. T. KRISHNAMOORTHY ACHARI'S
MELMAYIL MARUNDHU

For:
Blood-Purification, Constipation,
Gleet, Leprosy, Gonorrhoea, Venereal
and all kinds of Skin Diseases.

K. T. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి సన్మ, 5/22, మేల్ మాయిల్ పోస్టు (N. A. Dt.)

తెంత యసాధారణములైనను పై మూడు దోషములు నుండరాదు. Abnormal may be depicted, but not the unnatural. అనగా ప్రాయోభావము జీవగతి.]

(6) కథావస్తాంతము, వర్ణిత సన్నివేశముల కనుకూలమా? వస్తువున వాని పూర్వాపర సంబంధ మెచటనుఁ జెడలేదుగదా?

(7) అందు సుగమత్వమునకును, స్వాభావికతకును, మనోముగ్ధకారిత్వమునకును, లోపము రాలేదుకదా?

(8) కైరీలోకైధిల్య మెచటనేని గలదా? కైరీ కాళల మున్నదిగదా?

నవలా విభాగము

తొలుతఁ జెప్పినట్లు నవలా ప్రాశస్త్యమును నిర్ణయించు గొంపవ ప్రధానాంశము, వస్తుబోషణము. దీనినిఁ బట్టి నవలను మూడు వర్గములుగా విభజింపవచ్చును.

1. చరిత్రాసృజన పద్ధతి.

2. స్వీయచరిత్ర విధానము [నాయక ముఖమున, ననగా సుత్రము పురుషులలో నిట్టి రచన పొగును.]

3. ఒక విధముగ సుత్రరప్రకృత్యుత్తర రూపమున కథావస్తాంతములు [ఇట్టిది మన యాంధ్రమున శేవలము మృగ్యముగాదు. శ్రీ ఉప్పలవారి 'అతఁడు - ఆమె' వంటివాని సుదాహరింప వచ్చును.]

నవల : పాత్రలు

1. పాత్రల కలాప కల్పము నాపాదించరాదు.

2. ఇవి చిరపరిచితములై [బాగుగ నెఱింగి] నట్లుగా నుండవలెను.

3. పాత్రల సాంఘిక కారీరకాధ్యాత్మిక కీర్తుల తిమాన విషయములుగా నుండరాదు.

అతిలోక కీర్తులచే సాధారణీకరణము లోపించును. అందు వలన మనోరంజకత్వ మేర్పడదు. మఱియు నవలయందలి పాత్రలు లోకాతీతములై నచో నవి రచయిత చెప్పచేతలలో నుండవు. ఒక చైతన్య మొసంగి సృష్టికర్త మనలను లోకమునందెట్లు వదలెనో, యట్లే నవలాకర్తయుఁ దన పాత్రలకు చైతన్యము [జీవసంపుటి] జొసంగి, సన్నివేశములయందు వదలివేయవలె నేగాని, తా నడుగడుగు నకును, జోక్యముఁ గలిగించు కొనరాదు. ఆయా పాత్ర లాయా సన్నివేశములలో నుచితరీతిగ మెలఁగును. ఏరచయితగాని, తాను తానుగా నున్నపుడు పలుకనిమాటలు పాత్రల ముఖమునఁ బలుకును. అందు చేతనే కవి తన్నుఁ దానుమించిన యొకానొక దశలో సన్నివేశాచిత్యము నెఱింగి, స్వేచ్ఛగా బలికించు పాత్రల పలుకులును, చేయించు పాత్రలచేతలును కవి కిట్లకీర్తి భావగా కీర్తినిఁ బరాకాష్ఠ లనఁబడుచున్నవి.

నవల : పాత్రపోషణము

నవలయందు పాత్రపోషణము నాటకమునందుకంటె కఠినము. నవలాకారుని పాత్రపోషణ సాధ్యమునకు నజీవమైన వర్ణనకీర్తి

యావశ్యకము. ఇది నాటకకర్త కావశ్యకముగాదు. అట్లే కథానికతో బోల్చిచూచినను దాని తేజత్రము సంకుచితము. కాన కథానికలో పాత్రోన్మీలనము నిష్క్రమముగా నుండవలయును. విస్తృత తేజత్రముగల నవలయందు మందోన్మీలనము ముఖ్యము. అనగా, నవలలో పాత్రలను క్రమవికాస మొందించుట యొకవిధమైన కష్టము.

ఈ పాత్రపోషణము ప్రధానముగా ద్వివిధము. మొదటిది విమర్శనాత్మకము. రెండవది యభినయాత్మకము. మొదటిదానిలో రచయిత పాత్రలయందే ప్రవేశించి, భావములను, న్యభావములను రాగద్వేషములను వెల్లడించి వానిని వ్యాఖ్యానించి, కౌరణముఁ దెల్పి పిమ్మట తన విమర్శనము నభిప్రాయమునుగూడ వెల్లడించును.

ఇక రెండవదానిలో రచయిత పాత్రలకు దూరముగనుండి వానివాని సంభాషణ వ్యాపారమువలననే యాయా పాత్రల గుణగీలములనుఁ బ్రకృతింపవచ్చును. ఇది యుక్తమకోటి శిల్పజ్ఞత.

పాత్ర కథావస్తువుల స్థూలసంబంధము

(1) కొన్ని నవలలలో పాత్రలు ప్రధానములై సంఘటనలప్రధానములుగానుండును. ఇట్టిపాత్ర ప్రధాననవలలను నాటకీయము లందుము. పాత్రల దత్తశీలములే కథాపర్యవసానము నిందు నిర్ణయించును. శ్రవ్యకౌవ్యములలో మహోత్కృష్టములగు నిట్టి నవలలను దృశ్యకౌవ్యములలో విషాదాంతము లనఁబడువానితో పోలిక కుదురఁగలదు. (2) మఱి కొన్ని నవలలలో కథాసంవిధానము ప్రధానమై యుండును. శ్రవ్యకౌవ్యములలో మహోదారిములగు నిట్టి నవలలను దృశ్యకౌవ్యములలో కుభాంతములనఁబడువానితో పోల్చుము.

మొత్తముమీఁద పాత్ర [లేక - శీల] ప్రాముఖ్యముగల నవలలు త్రిమత్రేణికః జెందినవి. 15.

15. నీచమైన త్వగింద్రియ నైశిత్యమునుగూడ మోక్ష ప్రాప్తికి సాధనఁగాజేసి చూపఁగల్గిన శ్రీ విశ్వనాథవారి ఏకవీర-తెఱచి రాజు'లవంటినవలల యుక్తమత్వము నిచట పోషపత్తిముగ నిర్ణయింప విశిష్టము. లక్ష్యులక్షణసమన్వయ మీ వ్యాసరచనోద్దేశము గామియే. ఏలన వీనియందు సన్నివేశముచే గల్గిన ప్రభావము పాత్రకునియందు స్థిరముగా నెలకొనదు. నవల సన్నివేశ ప్రధానమైనచో కాతూహల వృద్ధకమయ్యునుగూడ జీవనతత్త్వ సంబంధియగు ప్రభావముద్రను పతితృప్త్యాదయమున గంభీరముగ కుదురుకొననీయుదు.

పాత్రప్రధాన రచనమం దట్లుగాక పాత్రల శీలప్రభావ మధికమగుటవలన పాత్రకునియందు వాని కాశ్యతప్రభావము ముద్రిత మగును. కావుననే పాత్ర [లేక-శీల] ప్రధాననవలలు త్రిమములుగా నెన్నఁబడుట.

వస్తుశీలములఁ బరిక్షించినచో సాధారణముగా వీనికి పరస్పర విరోధమున్నట్లుగా నగపడును. వస్తువుపై నధిక ధ్యానముంచినచో పాత్రల శీలములయం దక్రద్ధ యేర్పడవచ్చును. అట్లే శీలచిత్రణము నందే లక్ష్య మధికముగా నిర్వీనచో కథాసన్నివేశ సంవిధానము సుదృఢబంధముగఁగది గాకపోవచ్చును. కుశిలాలైన కలాశిల్ప రీతిందు తత్త్వములను మేళవించి సామంజస్యమును గూర్చుటకుఁ బ్రయత్నింతుడు.

నన్ని వేళ (సంఘటన)ను లన్నిటికిని సరియగు కారణములను దెల్పుచుఁ బాత్రులకు సంబంధించిన భూమికలో వాని వాని క్రమ వికాసమునుఁ దెల్పుచుపోవుట నవలాకారుని కర్తవ్యము. ఎచటనుఁ గాని యసంగతియు, నస్వాభావికము, లోక విపరీయమునగు సంఘటనము లుండరాదు.

నవల : సంవాదములు-వీని ప్రయోజనములు

సంవాదమునందు భూతకాలవిషయమును వర్తమానకాలము దిగాఁ దోపింపఁగల సామర్థ్యమున్నదని మున్నే చెప్పితిమి. కథావస్తువునందలి యాకర్షణము నినుమడింపఁజేసి, పాత్రులయందు వైతన్యమునుఁ గూర్చుటయే సంవాదముల ప్రయోజనము. సంవాదములు పాత్రుల మనో ముకురములు. వీనివలననే పాఠకులకు పాత్రుల గుణాల స్వభావములతోడి పరిచితి యేర్పడుచున్నది. వీని నిర్వహణమే నవలాకారుని నైపుణ్యమునకు నికషోపలము.

సంవాదముల ప్రధానోద్దేశము :—

వస్తూ నీలనమే సంవాదముల ప్రధానోద్దేశము. సంభాషణముల యందు రూపకోచితవిధానము వన్నెఁగూర్చును. రూపకములయందువలె నీ పద్ధతిలో కవి కానరాదు.

ప్రతి స్తమైన సంభాషణముల కాలు శ్రేష్ఠగుణము లుండు నన వచ్చును. (1) స్వాభావికముగను ; (2) నుపయుక్తముగను ; (3) విషయానుకూలముగను ; (4) ఇతివృత్తముతో సరిగ తులఁ

దూచినట్లుగను ; (5) పరసముగను ; (6) గుబోధకముగను సంభాషణలుండుట యావశ్యకము.

కావ్య మతిలాకికానందదాయి. నేటి సాహిత్య వివిధాంగములయందు నవల కవిరశ్మిప్రచారమున్నది. అందుచే నది రసాత్మకముగూడ నైనచో నత్యంత ప్రభావశాలిగా నుండగలదు.

దేశ కాల పరిస్థితుల చిత్రణమును నవలలో వాతావరణ మందుము. ఇది ద్వివిధము. ఒకటి సాంఘికము ; రెండు వితి హాసికము.

జీవన వ్యాఖ్యయే దీని ముఖ్యోద్దేశము. రూపక పద్ధతియు స్వతంత్ర పద్ధతియు నని రెండు పద్ధతులుగా నవలలో జీవితమును వ్యాఖ్యానింపవచ్చును.

నవల : సత్యమునకు స్థానము :—

ఇందలి సత్య మరొకక మైనది. రొకక యథార్థమే, కావ్యమందు అరొకక యథార్థముగా నూరును. అదియే సత్యము. అనఁగా నరొకక యథార్థము కావ్యసత్యము. లోకమందలి సత్యము విజ్ఞానపరకము. కాని, కావ్యసత్యము భావనాప్రమాతము, ననిర్వచనీయమును. నిత్యము జరుగునదియే కేవలము సత్యముకాదు. విది కాఁగలదో యదియుఁగూడ [వృత్తము, వర్తమానమునఁగాక వర్తిష్య మాణముఁగూడ] సత్యమే! జాగుప్సాకరమైన మానవజీవితముఁగూడ కావ్యనాటకనవలాది సాహిత్యప్రక్రియలలో నాదిర్పముపై వాధార

డి మ్మి డి యార్

“స్వై యి న్ లె న్ స్థి త్”
టీ సె ట్ల, పా త్ర లు.

* అందమునకు, * శ్రేష్ఠతకు,
* వాడుటకు, * నాణ్యమునకు
పేరొందినవి.

ప్రతి చోట లభించును.
తయ చేయు వాడు;

★ డి మ్మి డి యార్ ★

162, మౌంట్ రోడ్, మద్రాసు - 2.

VUMMIDIARS (Mfrs) Private Ltd.,
162, MOUNT ROAD, MADRAS-2.

పడి, యాదరణీయమును, సార్వకాలీనమును, సార్వదేశికమును, నిత్య నూతనమునునై యింద్రజాలమువలె నిత్యంతాకర్షణమునున్నది.

నవల: అందలి వాస్తవికత

వాస్తవికతకు నవలయం దుచితస్థానమున్నది. నవలయందలి సత్యపరత వాస్తవికతకును, సంభావ్యతకును [ప్రాయోభావమునకును] సంబంధించినది. జరుగఁగలవియు, నిత్యమును లోకసమ్మతమై ప్రకర్తిల్లి నవియు, మాత్రమే నవలయందు స్థానమున కర్హములు. నవల యందలి సంఘటనములు నిత్యలోకజీవిత సంబద్ధములగుటచే వాస్తవికములు; కాని వానిని నిజమైన యస్తవ్యము లేకపోవుటచే కల్పితములు.

నవల : నీతిబోధ

భావములయు నుద్దేశములయు న్సూక్తికి [మెఱుఁగునకు] నీతి బోధ యావశ్యకము. కాని, నీతిని, కథావస్తువులో క్షీరమునందు కెక్కిరసవలె, మేళనమొనర్చుటయందే నవలాకారుని ప్రావీణ్యము గోచరించును.

నవలయందలి తెగలు

ప్రధానముగా నవలంలాఱు తెగలు :

(1) ఘటనా ప్రధానములు (2) కాలావాల ప్రధానములు [లేక అసక్తిజనకములు, లేదా, కాల్పనికములు] (3) శీల ప్రధానములు, (4) సంఘ చిత్రణ ప్రధానములు (5) ఇతిహాస ప్రధానములు (6) మనః ప్రవృత్తి నిరూపణ ప్రధానములు.

రాజకీయ వస్తు ప్రాధాన్యమునుబట్టి శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీవారా యణగారి 'మాలపల్లి', శ్రీ ఉప్పల లక్ష్మణరావుగారి 'అతడు-అమె' మున్నగువానివంటియు; నిర్దిష్ట ప్రయోజనమునుబట్టి శేవలము పాఠశాల విద్యార్థుల పుద్దేశింపఁబడిన శ్రీ విశ్వనాథవారి 'పరీక్ష', 'స్నేహ ఫలము', శ్రీ హనుమదింద్రగంటివారి 'మహామంత్రి' మున్నగువాని వంటివియు నేగాక, నింక క్రొత్త విధములగు నవలలు పెక్కు బిల్వదుచున్నవి.

పూర్వపు పురాణేతిహాసములలోని యాఖ్యానోపాఖ్యానములను నేడు, నవలలుగఁ గొందఱు వ్రాయుచున్నారు. 18. వీనిని పౌరాణిక నవల లన్న మ విశోధము రానట్లుగ పదమైత్రి గుదుర్చుకొనవచ్చును. మఱికొందఱు 'మనుచరిత్ర', 'వసుచరిత్ర'ది ప్రబంధములను నవలక రింపుచున్నారు. ఇవి ప్రబంధ నవలలు. చలనచిత్ర నిర్మాణమునఁ

దోడ్పడు నూచ్య సంకేతాదుల పరిభాషగల నవలలు శేతోకమాదిరిని వీనిని చలనచిత్ర పారిభాషిక నవలలందము. విదో యిట్టిదాని నొకటి శ్రీ శ్రీ గారు వ్రాయుచున్నారనియో, వ్రాయునున్నారనియో యొక వదంతి. అట్టివి యిట్లుండఁగలదేమోయని నే నూహించుచున్నాను.

18. శ్రీ ఆదిరాజు వీరభద్రరావుగారు 1908 వాటికే, నన్న పార్వతిని కమంతలోపాఖ్యానమును 'చిత్రకావ న్తల'మని, 800 పుటలలో నవలకరింపఁగెంచి, 100 పుటలు వ్రాసి, యా వాటికి దేశకాల పరిస్థితులు అనుకూలంపమిచేతను, నేటి శిల్పసామగ్రి వాడు కూడి రామిచేతను, నుపసంహరించుకొనిరి. కాన నదియొక యదంభూర్ణము, నముద్రితము నగు నవలగా మిగిలినది.

ఇది శేవలము నా యూహము; పారపాటునుఁ గావచ్చును. అనే కొవాలవలన తల దిరదిరఁ దిరుగు నొక పాత్ర, కుర్చీలో కూర్చుండి, లేచి, మఱల కూర్చుండి, లేచిపోవు ననుకొందము. అదియే చలన చిత్రమునందగుచో, నా కుర్చీని కొంత నేపు పాత్ర నిష్క్రమించిన పిమ్మటఁ గూడ గిరగిరఁ తిరుగుచున్నట్లే చూపుదుము. ఈవాల వలనను, నూహల వలనను, తల తిరిగిపోవుట కట్లు కుర్చీ తిరుగుట సంకేతము. ఈ విషయమును నిరూపించుటకు నవలా కర్త యగుచో నా పరిభ్రమణమును వర్ణించి దాని సాంకేతి కార్థమునుఁ గూడ నూచింపవలెనేమో! ఏది యేమైనను, నిది నా యూహామంటిని గదా! కనుక నిట్టి నవలలకై సంభావ్య భవిష్యములోని కట్టులు పాచి, లేచి చూతము.

ముందు ముందునకు తొంగిచూచిన కొలఁది నొక విచిత్రము తోచుచున్నది. రచయితకును, పాత్రలకును, అవినాభావ సంబంధము లేకపోవుటయే గాక, సుదృఢబంధము నేని లేని నవలలు వెలు వడఁగల వనుటకు పైఁజెప్పిన పౌరాణిక నవలలు, ప్రబంధ నవలలే, సాక్ష్యము. ఇవి దక్షతతో నిర్వహింపఁబడినచో నన్న నా మాట నేలు. నేడు మన యాంధ్రభాష యందేకాదు, పాశ్చాత్య భాషల యందునుఁ గొందఱు నవలా కారులున్నారు; వారి మతమునఁ గను పెద్దదియు, వదులు వదులైనదియు నగు నొకరకపు పీఠికలసంచి వంటిది నవల. అందు చిత్ర విచిత్ర పరిశీలనలు. అపరిష్కృతాభి ప్రాయములు ననదగు వ్రేలాడు పీఠికలనుఁ గూడ దూర్చవచ్చును. గద్యాత్మకమైన ప్రతికథయు నవలయగు దినములు వచ్చినను వింత గాదు. కాని, శిల్పసామగ్రి వినియోగమునుబట్టియే దానిస్థాయి స్థిరీ కరింపఁబడుననుట సార్వకాలిక సత్యము.

తియ్యనితలపు

శ్రీ కుంటిమద్ది శేషశర్మ

అంద మొలుకుచున్న బృందావనోద్యాన
కుంజ చంద్రకాంత కుట్టిమమున
నింపు సొంపు గులుకు నిందీవరాక్షితో
నరన మాడుచున్న తరుణు డొకడు;
“రమణి యాంధ్రప్రదేశపు రాజధాని
హైదరాబాదు గాంచినా వందు నెందు
నయన సుభగ మీ బృందావనమును బోలు
పార్కు గనుగొంటివేమె? శంపాలతాంగి!

“ఒక చోట జలయంత్రకోన్నున్న వాఃపూర
ములు వనంతము లట్లు ముదము సూపు;
నొకవైపు మెటికల నురలి పారెడు నీరు
బాల తృణంబుల లీల మెరయు;
నొక క్రేవ సాచిగా నుమియు శంబరధార
కదలని మెరపునాఁ గానిపించు;
నొకదెన నొండొంటి నొరసెడి జలయవ్వు
లిరులేన్గు దంతాల యింపునింపుఁ;
బలుదెరుంగుల మెరపు దీపాల మహిమ
ముచ్చటలు గొల్పు నారామమునఁ బ్రశాంతి
మన్యన శీతల శశికాంతి మణివితర్ద
లందు నున్నారు దంపతు లందునందు.

“పొదరిల్లు పుష్పించి నదివోలె రంగు రం
గుల బల్బుదీపాలు వెలుగుచుండ,
కందు డిందొనరించి చందమామల నిల్చి
నట్లుగా మెర్క్యురీ లైట్లు వెలుఁగ,
ఓసిని గొట్టులు చేతి పసిడి బల్బురు దీసి
మూసినట్టుల గొన్ని పులవరింప
మండలాకృతి దీపమాలికల్ గిర గిర
భ్రమియింపగా సుదర్శనము వోత
కీలు బామ్మలు నర్తనకేలి నలుప
వీను దోయికి రేడియో విందొనర్చ

గుబ్బెతలతోడ దరుణులు కూడి మాడి
పొందుచున్నార హాయి పూబాదరుటిండ్ల.

“సిగ్గు జొంతరతోడి చిన్నారి యాల్మోగల్
ముసి ముసి నగవుల ముద మొనంగె,
జనవు బలసిన ముగ్ధ జంపతు లలవోళ
సంభాషణలతోడ సంభ్రమింప,
లిగువు ప్రాయముతోడ జగిదేరు దంపతుల్
తెలగి పుక్కిటబంటి పలుకుచుండ,
నక తొంగిచూచినకురుల జాయాపతుల్
వాడోప వాచాల మూదలింప,
కేల గంగేలు గదియించి వాలుచూపు
వలపుకత్తెల తోడ నవాభ్యుసేయు
తరుణు లుసికొన నారామ మొరపు మిగిలె
చెరికి చూపుల గురియింప విరహి గుములు.”

అనగ, “మైసూరి వారి భాగ్యంపు రాశి
తెల్లువలుగట్టి పారు కావేరి తల్లి,
వరను దయనిచ్చె విద్యుత్తు వరముగాను
బరహిసా రిందజాల మహారముగను.

“చింతవలదు ప్రథాని సంజీవరెడ్డి
కత్తి కత్తి నాగార్జున సాగరమున
నింతకంటెను మేటి మహేంద్ర జా
మునుకు దిద్దింతు” వనియె నా మోహనాంగి.

వామనభట్టబాణుని భావరూపకము

శ్రీ శనగన నరసింహస్వామి

భట్టబాణు డన్నంతనే సహృదయుల తలపుపాలమున మొదట విహరించు వాడు, కాండబరీ కావ్యరసకుంభ నిర్మాత. అతడు వాత్సల్య యన వంశసంభవుడు. పార్వతీపరిణయ రూపక కర్త బాణుడుగూడ వత్సల్యయ జలధి సంభవుడు. ఏవం విధమైన యొక్కమే, యిరువురు నొక్కజే యను నిర్ధారణమునకు దారి తీయించినది. కాని, శ్రద్ధాశువులైన రూపకపతితలు కొందఱు రీతి వైలక్షణ్యము నుపలక్షించి, నాటకము ప్రసిద్ధ బాణభట్ట కృతము కాదేమోయని స్వగతముగా, ప్రకాశముగా సంజేహించిరి; బాణకవి 'నూనూగు మిసాల నూత్ని యావనము' నాటి కృతయని సమాధాన పడిరి. ప్రాచీనాలంకారికు లెవరును 'పార్వతీ పరిణయము' పేరెత్తలేదు. మఱి, కాళిదాసునికుమారసంభమున కీకృతి అనుకృతి. 'బాణోచ్ఛిష్ట మిదం జగత్' అని ప్రశ్నితుడైన భట్టబాణు డనోక్త చ్ఛిష్టమున కొసపడునా యని విమర్శకులు కించపడిరి. రెడ్డిరాజుల యశఃకోకిలము వామనభట్టబాణు డనుకరణప్రియుడగుట, నాతని కావ్యములన్నియు నా యా పూర్వకపుల కావ్యముల కనుకరణ రచనములగుట, కుమారసంభవమునకు రూపాంతరకృతియైన పార్వతీ పరిణయ నాటకము వామన భట్టబాణ కృతయే యని నిశ్చయించిరి. 'వత్సవంశే శిఖామణి' యైన యీ కవి, తన గ్రంథముల నెందును, రూపకమును స్మరింపలేదు. ఇతర కృతులందువలె గాక, నాటకమున బాణుడని మాత్రమే కలదు. ఇది 'నామైకదేశే నామగ్రహణం' గా గ్రాహ్యము. కొందఱు తలచినట్లు, భట్టబాణు టనునది కవికి విరుద్ధ మనరాదు.

వామనభట్టబాణుడు వేదభాష్యాది కర్తలగు వివ్వారణ్యుల శిష్యుడు. తండ్రి కోమటి యజ్ఞ. పితామహుడు వరద యజ్ఞ. వీర నారాయణ చరితము (వేమధూపాలచరిత్రము: గద్యకావ్యము), నలా భ్యుదయము (పద్యకావ్యము: 8 సర్గలు), హంసదూతము (ఖండకావ్యము), రఘునాథచరితము (పద్యకావ్యము: 30 సర్గలు), శృంగార భూషణము (భాణము), శబ్దచంద్రికాకోశము (నిఘంటువు: 5 సర్గలు), శబ్దరత్నాకరము (నిఘంటువు: మూడు కాండములు) వామనబాణుని యితర సంస్కృత కృతులు. కాలము పదునైదవ శతాబ్ది (క్రీ. శ.). ఆంధ్రకవి శ్రీనాథుడు, గీర్వాణకవి యీ బాణుడు సమకాలకులు; కొందఱు రాజధానిగా, తెనుగుదేశము నేలిన వీరనారాయణ, సర్వజ్ఞ చక్రవర్తి, పెదకోమటి వేమారెడ్డి విద్యదాస్థానమునకు సూర్య చంద్రులవంటివారు. ఆస్థాన సంస్కృతకవి బాణుడు. విద్యాధి కారి శ్రీనాథుడు. ఇరువురు నాంధ్రదేశీయులు. ఉద్దండమైన పండితకవులు. నాడు కవి పార్వకాముడు శ్రీనాథుడే కాదు; ఈ వామన భట్టబాణుడును.

"అస్తి కవిపార్వకామో వత్సల్యయ జలధి సంభవో బాణః, కృత్యతి యద్రసనాయాం వేదోముఖ లాసికా నాటి." పా. క.

పార్వతీ పరిణయ నాటకము, కాళిదాసకుమార సంభవ కావ్యమునకు ప్రతిబింబము. పంచమాంక పరిచ్ఛిన్నము. కుమార సంభవమున నేకు సర్గలలో బ్రవృత్తమైన కథ, నాటకమునకు గథావస్తువు. శ్రవ్యదృశ్య కావ్యముల నిస్సర్గభేదమునుబట్టి, రూపక మున మార్పులును, చేర్పులును లేకపోలేదు. కవికుల గురువు కుమార సంభవమును నాటకీయముగా నిర్మించెను. రహస్యము నెఱిగి వాడు నుడు నాటకీకరించెను.

ప్రథమాంకమున, మేనూర్వీతీయుడైన హిమవంతుని కడకు నారదుడగుచుంచి ఉమాదేవిని శింకర పరిచర్యార్థము నియోగించుచును. ద్వితీయాంకమున, మహేంద్రప్రేరేతుడైన కాముడు రతి వసంతులతో, శివతపోభంజనార్థము కుచేరాశ్రమమునకు వెడలును. తృతీయాంకమున, నారదుడు ప్రవేశించి, మహేంద్రునకు మనస్కథ దాహవృత్తాంతము వినిపించును. రంభి, పార్వతీ తపశ్చరణ ప్రస్థానము చెవివేయును. చతుర్థాంకమున, పరమేశ్వరుడు మాయాబ్రహ్మ చారివేషమునవచ్చి, శివనిష్ఠమైన పార్వతీ ప్రణయమును బరీక్షించును. పంచమాంకమున, పార్వతీ పరమేశ్వరుల పరిణయము, మనస్కథ పునరుజ్జీవనము జరుగుటతో తెరవ్రాలును. సంగ్రహముగా కథ యిది.

నాటకముంతయు నారదునిమీద నడచును. అతడు తేనితో నాటకమేలేడు. 'పార్వతీ పరిణయము'నకు పరమప్రయోజనము తారకాసుర సంహారము. తారకాసుర సంహారమువలని లాభము దేవతాక్షేమము. ఆజన్మము అమరకార్యఘటనాకుతూహలితో సంవలితుడైన నారదుడింత కథానూత్రమునకు సంధాత.

"ఉపక్షి ప్రం బీజమ్. కర్తవ్యం చ సాక్షాన్యవృత్త్యా నితేది తమ్.తద్యథాగతిం గమిష్యామి." అనుస్వగతిముతో, నారదుడు హిమవత్సన్నిధానమునుండి వెడలును.

తనవలెనే, దేవకార్యార్థము కుచేరాశ్రమమున కరిగిన మన్మథుని, తిరస్కరిణీ విద్యాప్రభావమున ననుసరించిపోయి, తిరిగి వచ్చి, మహేంద్రునకు మనస్కథదాహము వివరించి, తాతాశుడైన మహేంద్రునకు; "ఉద్భవిష్యతి పునశ్చ తే పతి: పార్వతీ పరిణయో పినాకినః."—అని రతినోదార్చిత అకాశవాణి అవాణి వినిపించి, అశ్వాసము గలిగించును.

పంచమాంకమున, పార్వతీ పరిణయ సందర్భమున హిమవంతుని సమీపించి, "హిమవన్, అభ్యుదయః ఖలం తత్రభవతి:—"అని యానగా, కృతజ్ఞుడైన హిమవంతుడు, "భవదుపక్షి ప్రస్య ఫల మిదం బీజస్య" అని సదినయముగా విన్నవించును. పరిణయానంతరము, "భగవన్, దేవకార్యసేతో: కృతావకాథం కందర్పం పునః గృహీత వపుషం వదకముల నేదినంత భవాన్ అనుగృహ్యేత్." అని

శంకరన కంజరి బంధమువట్టి, అభ్యుపకాంత విఘ్నరిమిరమైన నిజ ప్రయత్నమును ఫలొన్ముఖముగా జూపరించి, విజాముని నిష్క్రమించును.

నాటకమున ప్రతిపాత్ర ప్రవేశమునకు ప్రయోజనము జూపక తప్పదు. సేవకొదులు సంప్రదాయముకొనుట వల్లము జోడును. వారి కవి అంతయు.

“గురో ర్నియోగా చ్చ న గేంద్ర కన్యా
పూలు తవస్యంత మధిర్యకాయాః,
అన్వాస్త ఇత్యవసరసాం ముఖేభ్యః
క్రుతం మయా మత్స్యేణిధిః సతర్గః”

అను కుమారసంభవమందలి శ్లోక మాధారముగా, రంభాపాత్ర విజా దూపకమున సృష్టించబడినది. తాతకొనుట బందిగ్రహణ పాద్యసపరిశోధితమైన అప్పరోజనమునకు ప్రతినిధిగా నీమ ప్రవేశము ద్వితీయాంక ప్రారంభ విష్కంభకమున జూపబడినది.

మదనకోపండ్ల నిరంతర నిస్సరచ్ఛరనికరజర్జరిత హృదయయై, శుభీజనమును వంచింది; కుమారసంభవమునను సలహాబయని అభినవించిన రంభ, తృతీయాంకమున—“మన్మథదాహేన భగ్నమశోకభా పార్యతీ పరమేశ్వరమేవ తతి ముఖిలగుంతి కత్తిన్తః తవ శ్చరన్తః అత్యశోభిలాషం తూరయతు మిచ్ఛతీతి”—అని విన్నవించి, మహేంద్రునకు పార్యతీ పరమేశ్వర పరిణయ ప్రాప్త్యాకళింపుచును.

తరువాంకమున, నంది నీలలోహితు వాసతి మేరకు ముని తేజము గ్రహించి; గౌరీశిఖరవాసుక పితృశిఖరమున శివనిబద్ధభావమున జలకాలమునుండి మహాతపము చేయుచున్న పార్యతీదేవి నియమోభిలాషబంధములు తత్సఖులగు జయోవిజయల ముఖమున నెఱింగి; ములివిలొయి పరమేశ్వరునకు నివేదించును. ప్రియాప్రణయపరోక్ష పరీక్ష, ప్రత్యక్ష పరీక్షకంటె కనిపలేన ప్రియులకు కళము ముదావహముగదా! ఈ సంవత్సరము వామనధర్మబాణుని కృతాంశుప్రీతి అవసరము.

మూలములు :

రామాయణమందలి కుమారసంభవకథ ఆధారముగా, కాళి వాసు భువనమనోహరమైన కుమారసంభవకావ్యము తవించెనని విమర్శకు లనుచున్నారు. కుమారసంభవము అను వామనకథను రామాయణమునుండి స్వీకరించెనట.

“ఏష తేరామ గంగాయా నిక్షరోభిసాతో మయా,
కుమారసంభవశ్చైవ భవ్యః పుణ్యః తత్తైవ తః”

కుమారసంభవము అనగా నే కావ్యమునందు కుమారస్వామిని సంబంధించిన గాథ వర్ణింపబడుతో అది. నిజమునకు, రామాయణమున పార్యతీపరిణయమువలకుగల కథ లేదు. కుమారస్వామి జన్మకథ మాత్రము వివరముగ కలదు. పూర్వాక్రమ ప్రసంగమున, అనంగవిషయము నూచింపబడినది. అందు, హిమవంతుని భార్య పేరు మనోరమ, మేవాదేవికొడు. వారికి తనయ రిద్దఱు. గంగానది సముద్రగతకొగా, తమను శివున కొనగిది. ఈ కథయే కాళివాస

కుమారసంభవ కావ్యమునకు మూలమైనతో, కవికులగురువు కథా నిర్మాణ చాతుర్యమునకు బలగట్టగలమా!

కాని కుమారసంభవకథ శివపురాణమునందు గలదు. అందలి కథనే గ్రహించి, కాళివాసు కావ్యగ్రథనము చేసెననువారు గలరు. శ్రుతిస్మృతి పురాణేరివాస కావ్యనాటకాలంకార— ఇత్యాది రచన క్రమమును విశ్వసించినవారిమాట అది. పురాణమగుట కది పురాతనరచనమే కానక్కర లేదనుటకు, పురాణలక్షణము చాలును. ‘కుమారసంభవము’నకు శివపురాణము నందలి పార్యతీచరిత్రమునకు కథా సాదృశ్యము శుభగ్రముగ, కవితాసాదృశ్యముల్యముగనుండుట గమనార్హము.

శివపురాణమునగూడ, పార్యతీచరిత్రము ‘అస్త్యుత్తరస్థాం’ అను కుమారసంభవ ప్రథమ శ్లోకభావముతోనే, ప్రారంభించును. కథావస్తువు క్రమమునుబట్టిచూడగా కుమారసంభవమునందు వలె ముసంస్కృతముగాలేక, సంకీర్ణముగా నున్నది. అందు పార్యతి, శివుడు మన్మథుని దగ్ధముచేసి, తన్ను విరహసాగరమున ముంచెనని విచారించి, భక్తకర్మలుడైన పరమేశ్వరుడు తపశ్చరణమాత్ర పాద్యుడని వారడు దుపదేశించిన శివపంచాక్షరీ మహామంత్రమును జపించుచు, తపోనిమగ్నయగును. సప్తరులు ముందుగా గౌరీ నియమ బంధము పరీక్షింతురు. పిదప శివుడే వృద్ధయతి వేషమునవచ్చి పార్యతీ తపోగాంభీర్యమును పరీక్షించును. పతివియు కయైన రతి, పరమేశ్వరుని వెంటనే పరిపరివిధముల ప్రార్థింపగా, సతడు ‘నీ భర్త నీకు సకరియదుగా, నన్యుల కకరియదుగా శుభంకరుడగుగాతమని పరమొనగును. ఏకథ దేవికొధారమో దీనినిబట్టి పుష్పముగాకున్నను, కాళివాసు నిజకావ్య కథావస్తువులకు పురాణములనుండి స్వీకరించుట చేత, నల్లి విల్లిగ నల్లుకొనిన శివపురాణగాథను సంస్కరించి గావ్య ములైనవి పురాణభక్తులు నమ్మవచ్చును. నమ్మకుందుమా, కాళివాసు గావ్యకథావస్తువులు స్వకపోల కల్పితములనియు, నవియే పురాణముల కెగ్రహితననియు సాహసించి నమ్మవలసియుండును. సత్యము భగవంతుని కెరుక. ఇక, వామనధర్మబాణుని పార్యతీ పరిణయ నాటక ముందుమా, కుమారసంభవమును శర్వథా అనుసరించిన రచనము, శైవుడైన ఆ వండితకవి శివపురాణమునగూడ జూచెననుట వ్యాయ్యము.

అనుకరణములు

వామనధర్మబాణుని, ‘కుమారసంభవము’నందలి శ్లోకముల భావములను గ్రహించి, కొంతముగా మార్చి, నూత్న శ్లోకము లల్లి దూపకమున గూర్చెను. భావము కాళివాసీయముగా, పాకము వామనీయముగా వెక్కువోట్ల గాన్పించును. అందందు స్వీయభావనా మహితములైన మధురవద్యములును తేకపోలేదు. యథాక్రమముగా నాకపోయినను, పార్యతీపరిణయమునందలి ప్రతివాక్యమునకు, కుమారసంభవమున మూలము జూపవచ్చుననుట విస్మయజనకము గాదో! కవికుల గురువు భావములకు వ్యాఖ్యాప్రాయముగా తచింత బడిన శ్లోకములును కొన్నిగలవు. ఇట్టి ప్రయత్నములతో మూలకొరుని శ్లోకములకు వన్నె చెట్టుటతోపాటు, వామనము కొన్ని శ్లోకముల భావములను మార్చి, తన్ను అంతయు వెదగొట్టుటయు జరిగినది.

“లాంగూల విక్షేప విసర్పికోతైః
ఇత స్తత శ్చిందమరీచిగార్తక,
యస్యాస్థ్యయ్యం గిరిరాజ శబ్దం
కుర్వంతి వాలవ్యజనైః చమర్యక”

అను శ్లోకము నర్థభాగ భావమును గ్రహించి, హిమవద్వర్ణన ప్రకరణమున, “అహ మధునా చమరీజాలజాల విక్షేపవిరచితా రీక చంద్రోదయ విలాసేక కటకవర్తమాప్రవికామి యావదోషధి ప్రస్థమ్” — అను శారద ముఖవచనముగా యావకకర్త ఇమత్కర్త ముగా లగించెను.

మహేంద్ర నన్నిధానమున శారదుడు వర్ణించిన అకాల వసంతోదయమునకు, బాణుని స్వీయ శ్లోకములు వాచాదక్రియ నెఱపినది.

“అనూత సద్యః కుసుమాన్యశోకః
స్కంధాత్ ప్రభృత్యేవ సప్లవాని,
పాదేన నాపైశ్చిత్ సుందరీణాం
సంపర్క మాకాజిత నూపురేణ.”

అను ‘కుమారసంధవ’ శ్లోకము, సంప్రకాయబద్ధముగా నెఱచబడినది.

“చూతాః శోరకీతా వివాహి నుదృశాం హస్తాంబుజామర్మనాత్
తత్పదాంబుజ తాదృశై రపి వివా కంకేలయః పుష్పితాః,
తత్సంగీతక మంతరేణ హానిత రమ్యాః ప్రియాలగ్రుహ
మక్త్యా తద్వదనాసవం ముకులిత గంధోత్తరాః కేశరాః.”
కుమారసంధవము నందలి,

“మధుద్విరేఖః కుసుమైక పాత్రే
వహా ప్రియాం స్వాప్ అనువ రహానః,
శ్చింగేణ సంస్పర్శ నిమిలితాక్షిం
మృగీ మకందూయత కృష్ణసారః.”

అను శ్లోకమునకు నశోదరముగా,
“వత్తం ప్రియాభిః బహుమానపూర్వం
అసాద్య మాతాసవ మన్యపుష్టాః,
అమోదిభిః పంచమరాగ భేదైః
ప్రాశోధయన్ పంచశరావలేపకైః.”

అను శ్లోకము రచించబడినది.

“అభాజనాశాభతః ప్రగల్భవాగ్
జ్వలన్నివ బ్రహ్మమయేన లేజనా,
విచేక కశ్చిత్ జటిల స్తవోవనం
శరీరబద్ధః ప్రథమాక్రమో యథా.”

ఈ శ్లోకమునకు, వ్యాఖ్యాప్రాయమైన దీ క్రింది రచనము.

“అంశే కృష్ణాజనక్రిః త్రిగుణవిరచితా కేఖలా శ్రోణిభాగే
పాశా అమోఘదండో భసిత విరచితం పుండ్రకం భాలదేశే,
వర్తైః క్షుప్తం వనిత్రం క్రవసి పరిణమక మానకుంగే పిశంగే
మాతాపం క్రిఃజటానాం జయవలయమిదం స్ఫటికంచ ప్రశోభ్యే.”

“మంగల మల్లనదికా కర్పూరక్షోప పాండురమ్ మృదుమ్,
శాఖత్త బలవభాత్ వ్యోమిక తరలింతు చంద్రోద్భేదమ్.”

కామనుడు వ్రాసిన పై శ్లోకము కుమారసంధవ కావ్యకర్త వ్రాసిన యీ క్రిందిశ్లోకమున కనుసరణము.

“సా మంగలస్నాన విశుద్ధగాత్రీ
గృహీత ప్రత్యుద్గమనీయవస్త్రాః,
నిర్వృత్త పర్జన్య జలాభిషేకా
ప్రఫుల్లకాకా వసుధేవ రజే.”

మూలకర్త ‘వసుధ’ అనగా, అనుకర్త ‘గగనము’ అనెను. ఆయన ‘ప్రఫుల్లకాకా’కు తోయన ‘శరదించు చంద్రోద్భేదమ్’ ప్రతికల్పనము. ఈ చిఱుమార్పులనలన ఉన్న అందము చెడలేదా?

నిగూహమును చూపిన శంకరుడు, పార్వతితో, “అదృష్ట ప్రభృత్య వనతాంగి తనాస్మిదానః క్రితః తపోభిః” — అని కుమార సంధవమున వలంతుకుండగా, యావకమున శంకరుడు,

“వరివాహి స్తనయుగలం కృకే మవలగ్నం మమేత కిం గిరితే,
తవ హస్తదాన చతురః తవసాహి కృతోఽయమస్మి వాసజనః”

అని పార్వతిని భ్రమ పెట్టుచున్నాడు. మార్పు చేర్పులందము రసికులు గమనింపుడు.

“అన్యోన్య సమశీతయోః అన్యోన్య ప్రయాణ శ్రేష్ఠాః,
శ్లోకాన్ననిశాకరయోః యువయో ర్భవతు శోభ్యశురాగః”

శంకరుని భవిష్యద్ధర్మవారీశ్వరత్వమునకు మూడక మైన శ్లోక మిది. పరివల్లభతాప్రాచుర్య మెఱిగిన పురంధ్రుల ఆశీర్వచనమున వివాహ సందర్భమున లోకముగానే ఉన్నది. కని ఆశించి ప్రయోజనమొ చేపూరినది. కుమారసంధవమున నీ శ్లోకమునకు మూలము లేకపోవునా!

“అఖండితం శ్రేణు లభస్య వత్సః
ఇత్యుచ్యతే తాభిరుమాన్య సత్రా,
తయా తు తస్యాస్థకీరభావా
వశ్చాత్ కృతాః స్నిగ్ధజనాశిషోఽపి.”

“తానర్హ్య సర్వ్య మాజాయ, దూరాత్ ప్రత్యుద్యయో గిరిః,
సమయన్ సారసురుభిః పాదస్యానైః వసుంధరామ్”

అను కాలిదాసవాణికి వన్నెపట్టుచు, స్నిగ్ధగంభీర నిరోధ ముతో కామన బాణుడు శంకరుని నోట నెట్లు పలుకుచున్నాడో!

“అతి గురుచరణక్రమైః విరన్యన్
అవనమితోన్న మిరస్థలా మినోర్వీమి,
విషయ ముపదిశన్నివ ఆత్మభావామ్
అయ ముపసర్పతి మామ్ అగాధిరాజః.”

ప్రథమాంకమున శారదాకాళమునవర్ణనము కాలిదాసు నభిజ్ఞాన కాకుంఠల యాతకమున సప్తమాంక గతమైన మువ్వంతుని రథయాన వర్ణనము ననుకరించుచున్నది.

అభిజ్ఞాన కాకుంఠలముః—

“దుష్యంః—మాతలే, తస్మాత్ కథయ కరమస్మిన్ మమతాం
వధి వర్తామహే.

మాతరిః—“వాణీం తియం వరితమాన్య వదంతిమార్గమ్”

చుక్కంట:—కాతలే కగావళకాత్ అశ్వర్యదర్శనం నంబుకే
మనుష్యలోక:

“శైలానా మవరోహణీవ శిఖరా దుస్సజ్జతాం మేదినీ
పర్వాభ్యంతర లీనతాం విజహతి స్కంధోదయాత్ పాదపాః,
సంతానైః తనుభావనప్త సలిలా వ్యక్తిం వ్రజం త్యాగగాః
శనాఽపుష్కపలేన మర్త్యభుజనం మత్సర్వ్య హనీయతే.”

పార్వతీ పరిణయము:—

నారద:—పరివహనాశ్చ: పవనస్య కంఠానం ప్రాప్తవా
నస్మి.....అయే, మధ్యమలోకస్య నేదీయాంసం ప్రదేశ్యమ
ప్రాప్తాఽస్మి. యతః:-

ఉద్యద్భిః శిఖరైరవికలితన వ్యజ్యంత ఏకాచలా
బైమల్యా దనుమీయతే ఐ సరితాం ప్రోతస్వినీ సంతరిః,
నూచ్యంతే పరిమండలేన తరహా నీలాంబుదక్రీముహ
మందం మంద ముపైతి లోచనపథగ్రాహ్యం దళాం మేదినీ.
గిరివరతటినీ గుల్మైః దర్శనవదనం క్రహాదుపాహ్లాదైః,
అవరోహతి మయి రథసా ద్భూరియమారోహణీవ గగనతలమ్.”

“ఆరా దంజలిపేయ మత్ర వికసన్మండార పుష్పధితమ్
సౌరభ్యం పవనోపనీత మభితో ధావం త్యమీ పట్నవాః.”

అను శ్లోకములోని భావమునకు వార్తీకి కామాయణములోని,

“మేఘోదర వినిర్ముక్తాః కహ్లాసుఖ శీతలాః,

శక్య మంజలిభిః పాతుం వాతాః కేతకి గంధినః.”

అను శ్లోకభావముతో సంవాదము సుగులభము గదా.

కామాయణమున

“ప్రకీర్ణ హంసాకులమేఖలా శాం”

“మీనోప సందర్శిత మేఖలాశాం”

అనుచు నదీవర్ణనము గలదు. ఈ భావమును స్వీకరించుచు కొవ్వము
కొలిదానీయ మొకటి కలదా? ఏకంవిధమునోజ్ఞ వర్ణనములకు
కామాయణమే మొదటి భాండాగారము. (‘పరంకవీనాం ఆధారం’)

“బద్ధా మణిమయకౌంచీ తస్యాః పరిణానాశాలినీ నితంతే,
పంక్తిరీవపారపాశాం నురసరితః పులిసమంకలాభోగే.”

కూపకములోని ఈశ్లోకము, రామాయణ ప్రభృతి నెఱిగినచోకదా.

ఈ అనుకరణము లిట్లుండగా, నన్నెచోడుని కుమారసంభవము
(తెనుగు కబ్బము)లోని పద్యములకు నీడలనదగిన శ్లోకములు పార్వతీ
పరిణయ శాటకమున నగపడుచున్నవి.

“అలులకునుల్కు మందములయానిలుడన్న భయమ్ముకొంఠుగో
యిలలకు చెగ్గలించు గడు నేచిన హుది నూడనోకురా
చిలుకలకల్కుకొముడని చెప్పిన తల్లడ మండు నిండు న
న్నెలగని సొమ్మవోపు భరణీభరనందన గామనదనన్” కు.నం.

“శక్యత్ శ్యావృతచండశాన్తి వనస్పత్నం న నంకుశ్యతే
శ్యావృత్ పల్లవకల్పితాం న సహతే చంద్రాతపం నిందతి,
నోహ పద్యపలాశనిర్మిత తను ప్రాజాత మక్షుశ్యతే
పా నీహర శిలారతే క్రుణుపరం తాపాకురా వర్తతే” పా.న.

విరహినీదశకు వర్ణించు నుపరిపద్యద్యయము అలంకార కావ్య
సంప్రదాయసిద్ధమే గావున ఈ భావతొల్యము యాదృచ్ఛిక
మందుకా, క్రింది పాక్ష్యమును ప్రోసిరాజనలేము.

“తొడవులు రదవయవములకు

తొడవులా సతి యవయవములు తొడవుల కమరం

దొడవులా యని తర్కించుచు

బడతులు గై నేసి రథలపతి సుతకలమిన్.” కు. సం.

“అంగం భూషణనికరో భూషయతీ శ్యేషలాశో వాదా,

అంగాని భూషణాశాం కామపిసుషమా మజీజనంస్తస్యాః.”

ఇయి పద్యములకు కొలితాన కుమారసంభవ కావ్యమున మాతృ
కలు మృగ్యములు. లేదా

“క్రమమున నుద్భటుడు గవి

త్వము మెఱయ గుమారసంభవమ్ము నలంకా

రము గూఢ వస్తుమయకా

వ్యముగా హరులీలచెప్పి హడు మెచ్చించెన్.”

అని కవిత్వాజ శిఖామణి పరిచయించిన ఉద్భట కుమార
సంభవమే యిరువురకు నిట మూలమో! కామనుకు ‘అంధ్ర కుమార
సంభవము’ చదివియుండు నందుమా!

కొన్ని వెలుగులు :

కామనభట్ట బాణుడు సర్వధా కవికులగురువు నడుగుజాడలలో
నడచుట స్వయము ప్రతిభాశాలి గాక కాదు. అట్లుచేయుటకూడ
నా కవిజీవుని గౌరవించుటయే యని భావించెను. రహస్యము గుఱు
తించిన రసికులకు నీ రూపక మింపు నింపుటకు గారణ మెల్లడ
బాణుని శక్తి యద్విధముగానో ఆకర్షకమగుటయే. కొన్ని వెలుగులు
మాత్రము చూపెద.

మంచుకొండ కొమ్ములచెంత విశ్రమించిన మబ్బులలో,
నోవధి ప్రస్థనగరస్థమణిభవనమహమ్ము లింద్రచాపమును సృజించెనట!
మండాకినీ పాథశీకరములచేత మహతీ తింత్రీమండల మార్ద్రమైనది.
వగట సైతము దేహప్రళా చంద్రికలచేత దిక్కుల వెలిగించుచు,
నారదముని రెండవ చంద్రునివలె దివహారోహించుచున్నాడు?
అంజలిపేయముగా పవనము మోసికొనివచ్చిన మందార పుష్ప సౌర
భమును వలచి పట్నదము లంతట పరుపులెత్తుచున్నవి. మరందము
కొఱుకు తుమ్మెడలు పూలచెట్ల నాశ్రయించుట ప్రసిద్ధము. అవి
గాలిలోని తావికోసమే మూగుచున్నవని బాణుడు, కవిగా తెలించి
భావించును.

వజ్రమునందు గొన్ని చూపులు, అమరసుందరీ ముఖములగొన్ని
చూపులు, నేవకులయందు గొన్ని చూపులు బహువిన సహస్రాక్షుడు,
చిత్తచింతాపరునివలె బృహస్పతికి గనిపించుచున్నాడు. పార్వతి,
అనేచనక తనుక్రి అట! రతిమఖ ముదిత విలాసములు జూచుచు
మన్మథుడు మహేంద్రనిధికు వచ్చెను. సుతలోకసుందరీ కటాక్ష
శృంఖలలచేత మన్మథుడు కంకరారులకు బంధించునట! గౌరి,
శృంగారవీర రహస్యజీవితవలె నఖిలకోగూడి, వరమేశ్వర వరి
చర్యార్థము వచ్చెను. వసువతి విరహగ్రహముచేత పొందుకొను
కలకముగా పీడించిన పార్వతీ సరిని నమద్వజన సరసిరుకా యట!

పార్వతీ పరిణయ మహోర్వపనయమున, అలంకృతమైన
నగళమునందు, కాగరకధూవ వరంకరాప్రాదుర్భవమ్ముతక బల

❖ నూ త న స ం వ త్స ర అ భి న ం ద న ము ల తో! ❖

నేషనల్ ఇంజనీరింగ్ కంపెనీ (షుదాస్) ప్రైవేట్ లి॥

379, నే తా జీ రో డ్,

పోస్టాఫీసు నం. 1616

మద్రాసు-1.

ఫోన్ : $\begin{cases} 21248 \\ & \& \\ 21249 \end{cases}$

బ్రాంచిలు:

241, కాన్వెంట్ బీచ్,
విజయవాడ.
(ఫోన్ : 298)

1, రాష్ట్రపతి రోడ్,
సికింద్రాబాద్.
ఫోన్ : 74451

మయిన్ రోడ్, కాకినాడ.
(ఫోన్ : 108)

హై రోడ్,
చిత్తూరు.

సోల్ విజెంటు:

ఇండియన్ రివల్యూషన్:

* రాజ్ నోయ్ నోస్, బల్లెరియాకు ఆస్పెక్ట్స్ సిమెంట్ ప్రెజర్ వైపు.

దక్షిణ ఇండియాలో:

- * లక్ష్మీ ఎక్స్ పోర్ట్, కెకోస్టావేకియాకు స్కాడా డిసెల్ ఇంజన్లు, జనరేటింగ్ సెట్లు, డయరీ అండ్ బాటిలింగ్ ఎక్విప్ మెంట్లు, సిగ్మా మంతులకు
- * మెట్రోకోక్, కెకోస్టావేకియాకు, కొయ్యపని మెషిన్సుకు (మెసూర్ స్టేట్ మినహా)
- * చైనా నేషనల్ మెషిన్రీ ఇంపోర్ట్ కార్పొరేషన్, హంగ్కంగ్ మెటల్ కట్టింగ్ మెషిన్-టూల్సుకు
- * మెషిన్ ఎక్స్ పోర్ట్, మాస్కో, రష్యాకు కన్స్ట్రక్షన్ మెషిన్రీ, మైనింగ్ ఎక్విప్ మెంట్లు, ఆటో లోడర్స్, క్రేనులు, ఫోర్క్ లిఫ్ట్ ట్రక్కులకు
- * కే. ఎచిలిస్, కల్పిమ జర్మనీకి ఇండస్ట్రియల్ ఫర్నసెస్కు మెటల్స్ మర్చింట్ అండ్ ట్రేడ్ ట్రీట్ మెంట్లకు
- * హెచ్. సోరెన్సన్ అండ్ కో, లిమిటెడ్ ఇస్టాంబుల్కు పాదరక్షల తయారీ మెషిన్లకు
- * కేయారిక్స్ మెషిన్రీ ఫ్రాన్స్ ఎఫ్. కే. స్టాగటర్ కల్పిమ జర్మనీకి, లెడర్ టానింగ్ మెషిన్లకు

అముపరిశ్రమలకు మాతో సంప్రదింపులు జరపవచ్చును.

కాగమమునకు న్యూరదున్నద్దతోరణమణి ప్రభలు కతమయ్య కరాసన
త్రైవలం !

“భవకొరుగమేదై రసాంగై రపి రామా రచయంతి రంగవల్లి,
కుచయోద్యుగలే న పూర్ణకుంభా త్పునరుక్తా నివ కుర్వతీ
మృగాక్ష్యః.”

భవన ప్రాంగణములం దెలవాగలు ఎలుపు, నలుపు, తెలుపు
కడగంటిమాపులతో రంగురంగుల పెండ్లి మ్రుగ్గులు తీర్చుచుండగా,
కా మృగాక్షుల కుచయుగళములు పూర్ణకుంభములకు పొనరు క్త్యము
ఘటించుచుండెనట !

భూ పంకేరునా కర్ణికాయిత తనువైన మేరుపర్వతము,
యోక్తీభూత భుజంగ రాజ కషణస్నిగ్ధోపలమైన మందరగిరి, కులా
చల చక్రవర్తి కొమరితపెండ్లికి కేంచేసినవి. మేరువు భూమికి
కుభ్యగానున్నచని పురాణములు. విద్యుద్వల్లి వితానవ్యతికర సుష
మము లోక సమున విస్తారించుచు, నీలోత్పల క్రిలపంటినయనకాంతులు
దిబ్బులుముల బకటించుచు, దివమునందు గూడ స్మితరుచివిసరములచేత
త్యోత్పన్నలక్ష్మీ నుత్పాదించుచు స్వర్వారయోషలు పార్వతీ పరిణ
యమునకు విచ్చేసిరి.

“ముక్తా తాటంక యుగమ్ ప్రతిము క్తమ్ కర్ణ పార్వయోరప్యః,
ముఖకమల వివ నిషేవితం ఆగతమ్ అమృతాంశు బింబయుగమ్.”

ఉమాదేవి కర్ణ పార్వముల ధరించిన ముత్యపు గమ్మలతో దామె
ముఖకమలమును గొల్చుటకు దివినుండి దిగివచ్చిన వాచిలి జంటవలె
నున్నదట !

తెలుగు నీడలు :

పార్వతీ పరిణయదినమున, శిలాధరుడు (కంచుకి) వర్ణించిన
‘పిషధిప్రస్థ వగరమహోత్సవమునందు, తెలుగువారి యింటి పెండ్లి
కుందదులు నీడగట్టును. “పటీరద్రవ భరితములగు జలములు వీధు
లందు చిమ్ముబడినవి. నవ చూత ప్రవాళములచేత చందనమాలికలు
విరచింపబడినవి. భవనద్వారములందు పరిష్కృతములైన రంభా
ప్రభములు కనబడుచున్నవి. మురజలు ఆమంద్ర ధ్వనులుసేయ,
తంత్రీ స్వరములు మూర్ఛితముగా, వారాంగన లిందునందు
వృత్త్యము జేయుచున్నారు. కొందఱు రానులు రంగవల్లులు రచిం
తగా, మఱి కొందఱు పూర్ణకుంభములు దీర్చు చున్నారు, సౌధ
ప్రాంగణములందు. - ఇత్యాది వర్ణనమునందు సర్వ సాధారణము,
పార్వకాలికమునైన భారతదేశకథ వివాహ మహోత్సవ పరిష్కార
సంప్రదాయములే గుగోచరములైనను, కవి తెలుగువాడగుట, తెలుగు
వారియింటి పెండ్లివలపులే గుర్రాళించె ననుట నిశ్చితము.

అనాచిత్య దోషములు :

కవి మన్నించిన అనాచిత్య విా రూపకమున ప్రచురము. ‘అ
కాలమున నది గుణమే. అప్పటి ప్రజ దాని నాదరించె’ ననుట నాటి
రసిక సాధువుల నభివ్రవించుట. దోష మెప్పుడును దోషమే. అనా
చితి నాదల ధరించు నతిసహృదయు లిప్పుడును మిక్కిలి.

ప్రథమాంకమున, హిమవంతుడు మేవాడలి దగ్గల పార్వతీ
ప్రత్యంగ వర్ణనము జేయును.

“అభోగళారి కుచకుట్టుల మాయతాక్ష్య
వక్షోఽవకాళి మభివాంఛతి సంనిరోద్ధుమ్,
అప్యస్తీ నాస్తీ వచనా విషయేఽవలగ్నో
తస్య సముల్లసతి కాచన రోమరేఖా”

కుచయుగలం పరిగద్ధం యథాయథా వృద్ధిమేతి తన్వంగాః,
వరచింతా మృతమనసః తథాతథా కార్ప్యమేతి మే గాత్రమ్.”

సకల కులాచల చక్రవర్తి, వృద్ధుడునైన హిమవంతుడు వర
కీయంబలె స్వీయతనూజ నిల్లు వల్లించుట, దృశ్యకౌవ్యమునకు
తీరని కళింకము. సహృదయ ప్రేక్షకులకు దుస్సహితము. శ్రేష్ఠ
కౌవ్యమైన ‘కుమార సంభవము’న నీ సందర్భ మొకవిధముగా
సమర్థనీయమైనను, ఆలంకారిక లోకము కవికులగురువును నిందింపక
విడువలేదు. పయిగా, నాటకమున దేవతాయాపమును కుచారంభ
ముగా వర్ణించుట కాస్త్ర విరుద్ధము.

పంచమాంకమున, వృద్ధ కాళి, హిమవన్నియోగమున
పార్వతీ పరిణయ పరిష్కారము నిజేదించును.

“హిమవాన్—కీ మలంకృత వత్సా ?

కాళి—భగవన్, కథయామి. క్రూయతామ్.

హిమవాన్—అవహితో ఽస్మి !”

అని, యెడనెడ ‘తతస్తతః’లతో హిమవంతు డవగరించును.
పాపము, సమీపముననున్న నారదుడు మాత్రము వీనులు విచ్చి
వినును. కనులువిచ్చి కనును.

“సన్నని వలిపముగట్టి, అలతినగలతోడి యెడలి నిండుగ
వలపునూనె బూసికొని, పార్వతి మజ్జన మాచరించెనట ! తెగవారెడు
తలవెండ్రుకలు పిక్కల నంటుచున్నవట. నుదుటిపై మేనదీర్చిన
గందపుబొట్టు, వలరాచవాని కత్తిని వెల్లగొడుగువలె నున్నదట !
నిడుదపిఱుదుల జాట్టిన మానికపు టొడ్డాణము మిన్నేటి యిసుకతిప్ప
యందలి తెగురుసిట్టల వరుచవలె నున్నదట ! కరతలయుగపరిగద్ధ
ముగా విజృంభించిన కుచకలకములు, కుంకుమముచేత నెట్లుబడి
కరిపతి సిందూరిత కుంభనక్షత్రమాలవలె నున్నవట !”

ఇత్యాదివర్ణనముల బరువుమోసిన పన్నెండు మృదుల్లోక
ములకు, వృద్ధురా లేకదువుపెట్టును, తుదకు హిమవంతుడు,
“యద్యేవం తత్సమ్యక్ గలంకృత వత్సా. తద్భవత్యా సంనిధి
వికేషేణ” అని యామెను బహుమానించును. హిమవన్నారదుల
సన్నిధానమున నభ్యంగనేపథ్య ముద్యంతము వృద్ధకాళి యింతగా
తెగించి వర్ణించుట ఉచితమా ? లేకా, ప్రథమాంకమున మాకునట్లు
వర్ణించిన తండ్రి కీవర్ణనము కర్ణపేయమని యానె తలచినదో !
కుమారసంభవకౌవ్యమున పార్వతీపరిణయ పరిష్కార ప్రకటన
మంతకంటె మెఱుగు. ఉమాసౌందర్య నిరూపణమే యేకవిధ
వర్ణనా ప్రయోజనముగా, నాటకకర్త భావించియుండువా ?
యాపకమున స్నానాదులు ప్రత్యక్షముగా నిర్దేశింపరాదు గావున
నిట్లు కల్పించినను, ఇంతగా వివరించుటకంటె నలంకారకాస్త్ర
సమృతముగా ప్రసక్తికాది సాహాయ్యమున సభిముఖమున కూచిం
చుట లెప్పు.

పార్వతీ పరిణయ నాటకమున, బృహస్పతి పాత్ర చిత్రణము చిత్రముగ నున్నది. అతడిం దభిమానరసిత పాత్రము. మహేంద్రు డాయనను జూచి, వందనము గూడ జేయుడు. బుద్ధికి బృహస్పతి యని భ్రాంతిబడసిన ఈ అర్థ కాస్త్రువేత్త, యీ రూపకమున కాంతిక పాస్తికరణము వినా, అన్య విషయముల కంధుడు. పయిగా, నతడు మహేంద్రుని 'భగవాన్' అని రెండుసారులు సంబోధించి సమ్మానించును.

“మహేంద్రః—.....భగవతః చంద్రమాశేః కియద్వశీ కరణం గౌరీపరిచరణమ్?

బృహస్పతిః—భగవన్, అన్యయువతిసాహస్యా మేవ తాం న మన్యేథాః. యతః

అశేచనకతమక్రీ రంతఃకరణస్య కిమపి సంవననమ్,
సా ఖలు గిరిరాజసుతా సంహూహన మస్త్రమేవ పుష్పేహాః.

మహేంద్రః—(సహర్షమ్) పుష్పేహా రిశ్యుపాద్వా లేన స్మారితాఽన్యై స ఏవ తయోః గిరిజాగిరిశియోః ఘటనే పటియానితి.

బృహస్పతిః—(సహర్షమ్)
త్రైలోక్య కాసనే దక్షా తావకీ మతి ర్హర్షితా,
కాంతికం పాస్తికం కర్తం శక్తా నః కేవలం మతిః.
యతో మదీయాపి బుద్ధి రిమాం వితర్కపదవీం నావతీర్ణా”
.....(ద్వితీయాంకము).

మహేంద్రుడాది సకల దేవతా చక్రమునకు నాచార్యస్థానము వహించు బృహస్పతి యంతవానిని పొట్టకొసము రాజానుజేరి, మొగ మిచ్చకములాడు తననాటి కేవల పురోహితుని గతి నాటక కర్త ప్రవర్తింపజేయుట జొచ్చితీసహముకాదు.

రూపక నిర్మాణ నైపుణ్యము

పార్వతీపరిణయ రూపక కథావస్తు నిర్మాణము పటిష్ఠమే. “అథావమానేన పితుః ప్రయుక్తా” అను కుమారసంభవ కావ్యము నందలి శ్లోకమునకు ప్రతినిధియైన “దక్షాల్లబ్ధ సముద్భవా తదసు తం త్యక్త్వా పతిద్రాహిణం” అను శ్లోకముచేత, నారద ముఖమున పూర్వ గాథ పరిచయింపబడినది. పార్వతీ పరమేశ్వర పరిణయానంతరము, కుమారోదయ కుభోదర్శముగా,

“సకలజగతాం సవిత్రోః అనన్య సామాన్యమస్తు వాంప్రేమ,
భువన భయభంగదక్షో భవతు కుమారోఽపి తారకధ్వంసీ”.

అని, సృష్టికర్తచేత వాగ్దర్శనము పలికించి, ‘ప్రజాయై గృహమేధినామ్’ పరమ సత్యముగా, రసపరివశులయిన సహృదయ ప్రేక్షకులకు మతోకసారి పార్వతీ పరిణయ పరమార్థమును జ్ఞప్తి కెలియించుచు; ‘పార్వతీ పరిణయము’ అను నామము పార్థకముగా వామనభట్టబాణుడు రూపకము నందముగా ముగించెను.

కుమారసంభవమునుండి స్వీకరించుటచేత, వస్తువు ప్రఖ్యాతము. అంగిరసము విప్రలంభ కృంగారము. అంగరస మద్భుతము. కుమారసంభవమున, నూయావటు వేషధారి శంకరుడేయని ప్రేక్షకులకు మొదట తెలియదు. “వివేక కల్పిత” అని మాత్రమే కాలి బాణు తెప్పెను. ఏతద్భక్త్యంబిధాన మద్భుతత్వ భవనము. వటువు

శంకరుడుగా ప్రత్యక్షమైనపుడు, పార్వతిగోపాటు, జయవిజయ లతో సయితము, పతితలుగూడ చకితు లగుదురు. రూపకమున, నీ సందర్భము వాచ్యము చేయబడినది. ప్రయోజనము, ప్రేక్షక ప్రతీత కామోహల ద్విగుణీ కరణము.

అలంకార కాస్త్రమున జెప్పబడిన నాటకలక్షణములు కించి దూనముగా పార్వతీ పరిణయమునకు బట్టకపోవు. ప్రత్యంకమున నేకదిన వృత్తాంతమే స్వీకరింపబడినది. ఇరువది పాత్రముల వరకు గలవు. ప్రముఖ పాత్రములు పదికి మించవు. సగము స్త్రీ పాత్రములే, అందు నాటకమునకు మంచి చలనముగలదు. విదూషకపాత్ర లేక పోవుట విచిత్రము. హాస్యమునకు, రూపక కర్తకు చుక్కెదు రన వచ్చును. నాటకమున వ్యర్థప్రలాపములు కనిపింపవు. వచన రచనము గంభీరము; సరిసాలాప పేళలము.

పార్వతీ పరిణయనాటక నాందీశ్లోక మొకటి మనస్కథ వరముగ నున్నది. అది నాటకవస్తు నూచకమేగాక, తస్మిం త మనస్కథవాచా వర్ణనశ్రవణ పాపపరిహారకము గూడ.

“సంపద మతరళలభ్యా మనన్యసామాన్యబహుళ దర్పనిధేః,
పుష్టాతు చిత్తయోగేః అఘటితఘటనాపటియసీ విభుతా”.

ఆంధ్రకుమార సంభవకర్త నన్నచోడుడును కావ్యాదిని మనస్కథ స్తుతి జేసెను. నిజదహనము వర్ణించిన వీరికి, పంచబాణుడు కోపించి ప్రవాసశిక్ష విధించునని, భయపడిరో! ఇరువురు తెనుగువారగుట గమనార్హము. గీర్వాణకవులలో త్రివిక్రమభట్టు రాజశేఖరాదులు కావ్యాది మనస్కథ స్తుతిజేసినను, ఈ యాచితివారికి చెందదు.

ఇందు ప్రస్తావన, రత్నావళీనాటికా ప్రస్తావన ననుసరించి నిర్మింపబడినది. కాని అది కథోద్ఘాతరూపకము. ఇది ప్రయోగాతి శయ రూపకము. కొన్ని సంస్కృత నాటకములందువలెగాక, యిందలి భరతవాక్యపరమైన శ్లోకమునందును కావ్యపరమార్థము నూచ్యమైనది, “వర్ధంతాంబీతః విఘ్నాః స్ఫుర దుపకృతయః సంపదః సజ్జనానాం” అని, అంగవ్యయమునుగూడ గణింపకమన్యథు డమర కౌరవ్యము సంఘటించెను. నిరంతరపరోపకారశీలకాలియైన నారదర్శి కథ క్రమముగా నడిపించి దేవతాశ్రేయాలాభము సంధించెను. ప్రేక్షకులలో పరోపకారగుణము నుజ్జ్వలింపజేయుటగూడ నొక ప్రయోజనముగా రూపకకర్త తలచి, ప్రయోగానుకూలముగా నాటకము రచియించెను.

కొన్ని అంశములు

వామనభట్టబాణుడీ రూపకమున కొన్ని అంశములు శాధించెను. మహేంద్రుడు చంద్రమాలికి గౌరీపరిచరణ మేపాటి వశీకరణ మని పలుకగా, బృహస్పతి అశేచనకతమక్రీయగు గిరిరాజసుత, పుష్పేషునకు సంహూహనాస్త్రమే కాగల్గునని పలుకును. పుష్పకరో పాద్ధాతముచేత మహేంద్రు డితడే గిరిజా గిరిశ ఘటనమునకు వటు వగునని నిశ్చయించి పంపించును. పార్వతి, పరమేశ్వరుని తూజార్థము సమీపించినపుడు సంహూహనాస్త్రముచేతనే కాముడు శివుని ప్రహరించును. మన్మథుడు మహేంద్రసభలో,

“స్యజ న్యాస్యామి కౌర్యాయ ప్రాణాః ప్రియతమా నపి,
యాశ్చిరీర మమలం భంభే హి అనుమగ్నినః”

ఆంధ్రప్రజానీకానికి

మా నూతన సంవత్సర ఆచిందనలు

50 సంవత్సరాలనుండి ప్రఖ్యాతి పొందిన

బావుటా బీడిలనే

త్రాగి ఆనందం, ఆరోగ్యం పొందండి

బావుటా బీడిలే

బహు మేలైనవి

రిజిస్టర్డ్ నెం. 86896

రిజిస్టర్డ్ నెం. 86896

షేక్ ఇస్మాయిల్ అండ్ సన్
బావుటా బీడిల్ షాక్రీ తెనాలి
హైదరాబాద్ - మద్రాస్ 21

అని పలుకును. చివరి కర డనంగునే అయినాడు. అతడు పునర్జీ వితునిచెప్పట యశశ్శరీరమునుబట్టి అని ఊహించుట కలదు.

పరిణామసమయమున శివు డుమనుగాంచి,

“ఏమి విశేషరమ్యా వివాహావేషేణ మోహానేన దృశా,
ప్రతిభాతి మానసే మే మదన సహస్రాణి కల్పయంతీక.”

అని భావించును. ఈ భావమే పరమేశ్వరుడు మదన పునరుజ్జీవన మునకు గుముఖు డగుచుండుటను చమత్కరముగా నూచించును.

తృతీయాంకము సంతముననున్న వైతాళిక సంధ్యాగీతము భావి గారి తపశ్చరణప్రకాశకము. రూపకమున కి రీతిప్రాయ మైన శ్లోకముది.

“ఆధూయ ప్రణయం వివస్వతి గతే దేశాంతరే పద్మినీ
పోధుం తస్య వియోగ మక్షమతయా మ్లయత్స కోహననా,
సంధ్యా కల్మరినీ ద్విరేఫపరిషద్ దుద్రాక్షమాలావతీ
తత్ప్రీతిస్సృహయేవ సంప్రతి తపస్సక్తా సమాలక్ష్యతే.”

నిత్య మూతన సౌందర్య ధుర్యరంభ, మహేంద్రునే

“సంచారిణీన వర్ణి విద్యుల్ల తికేన చాపలా న్మృక్తా.

మోహన కలేన మూర్తా కౌస్వి దియం కమలపత్రాక్షి.”

అని భ్రాంతి గొలుపుచున్నది.

ఈ నాటకకర్త, అచ్చటచట మన్మథుని మాధుర్యముగల విల్లు గల వాడనియు (ఇత్తు; నిన్వి), సౌరభముగల అమ్ములు గలవాడనియు (పుష్పశిరుడు) వినువారి నోరూర త్రిప్పి చెప్పును.

“కౌయంసుగంధివిశిఖః స్వదమానచాపః”

“మాధుర్యసౌరభతరంగిత చాపబాణః”

“పాంశుక్తామ సరీరా” అను ప్రాకృత పద్యమునంగును, ఛాయయందును “పవ్వడి గలిణీ” అనియు “పార్వతినలిని” అనియు ననుట విచార్యము. ప్రవాధుడు వ్యామగ్రాహ పయోధరములన, బాణుడు కరతలయుగ పరిణాధకుచము లనును గ్రుక్కిక్కి మ్రొంగును. (మూలము ‘మూరారి’ కౌనిండు).

శివపురాణమున పార్వతీ పరిణయమును జరిపించినది హిమవంతుని పురోహితుడు గర్గ మహాముని. కాళిదాసు ‘గురుః’, అని వ్రాసెను. నన్నెచోడుడు, వామనుడు బృహస్పతి గా స్వీకరించిరి. మల్లి నాథుడీ యర్థము స్వీకరించినట్లు తోచదు.

ప్రస్తావనయందు వామనభట్ట బాణు డీరూపకమును ‘అభినవ యోపకమనియు’, ‘విచిత్ర సంవిధాన కస్తుక’ మనియు పేర్కొని యున్నాడు.

“సంవిధానస్య సామగ్ర్యం రసావాం పరిపుష్టతా,

నందర్శం సౌకుమార్యంచ సభ్యావాం రంజనే శ్చమజ్జే

తతపివాహం నుగ్రాహితయాతత్ర ప్రకృతః” అని నూత్రధార వచనము. ఈ నాలుగు నుగముల కలిమి విచిత్రసంవిధానము. ఇన్నియు నేకత్రుర్లభములు. కావుననే అన్యనాటకము లుండగా, నుగ్రాహితతేత నూత్రధారు డీరూపకము గైకొన్నాడు. అందుచేతనే ఇది అభినవభూషణ మైనది. వామనభట్టబాణ కవిపార్యభాములు విజ

ప్రతిజ్ఞను కించిదూనముగా నెఱవేర్చుకొనెనటలో శంకావకాశము లేదు. పార్వతీ పరిణయము ప్రదర్శన యోగ్యమైన గీర్వాణభావ రూపకము.

పార్వతీపరిణయ నాటకమునందు శ్లోకరచనము మధురాతి మధురము. అలనోకగా నే శ్లోకమునుబట్టి చూచినను హాయి అని పించును. అప్రయత్న నిర్గతమైనవాణి వామనుని సొమ్ము. ఆయనకు దీర్ఘసమాస నిర్మాణమున్న కంటగింపు. ఆయన పద్యములేమి, గద్యములేమి అలతిమాటల కూర్పు లీనాటకమున సాధారణముగా. అంధ్రజాతి సంస్కృతకవులకు సమాసదైర్ఘ్య మనగా సరదా. ప్రదర్శన యోగ్యత్వమునకు అల్పసమాసకల్పనము గూడ నొక గుణమే. ఈ విషయమున నీ కవి వంద్యుడు. ఆద్యంతము, కవికుల గురువు వడుగుజాడలలో నడచినను రూపకశిల్పముననేమి, కవితావిలసనమున నేమి బాణుడు స్వీయప్రతిభ జూపించెను. కాలిదాసుని మేలితలపుల రతనాలబాటలలో నీయన గడుగుపలుకుల మానికములు క్షీరసీర న్యాయమున గలిసి వలపులు జమ్ముచున్నను, సాహితీ సాధుపథికు లకు వాని పృథక్పృథాలోకములు కనుదగులక మానవు. ప్రౌఢభాషా కైవల్యోపజీవకులైన పండితపంచాననుల పాతప్రవచన పరితృప్తి కొఱకుగాదు భట్టబాణుని కౌవ్యనిర్మాణము. ఆయన పండితకవి. ఆయన హృదయ మెంత రసమయమో, ఆయనరసన యెంత సుమనో మనోజ్ఞమో గ్రహించుట కీ చిన్ననాటకము చాలును. నాటకము నాటకముగానే రచించెనుగాని, వట్టి శ్రవ్యకౌవ్యముగ మాత్రమే చెయ్యలేదు. ఆయనప్పటికీ, నధిక సంఖ్యాక శ్లోక భారము చేత లిపి యొక్కువైన దనిపించును. విష్కంభములవంటివి ఇందలి అంకములు. ఇట్టి విదంకములందుగల శ్లోకములు వందదాటినవి. సంస్కృత నాటకముల కిది క్రొత్తగాదు.

సంస్కృత రూపక రచనముననొక కష్టమున్నది. నాటక కర్తకు ప్రాకృత భాష విశిష్ట జ్ఞాన మపరివార్యము. వామనభట్ట బాణుడు ప్రాకృత భాషా విషయమునగూడ గట్టివాడే. (నాడు ప్రాకృతమును వెలిచెట్టిన గీర్వాణమునకు గౌరవము లొచ్చు. పోషక చక్రవర్తి గాథా సప్తశతీ సారమునకు వ్యాఖ్య నిర్మింపగా, శ్రీనాథుడు తెనిగించెను.) ఇంత చిన్న నాటకమున ప్రాకృతపద్యము లేదున్నవి. అవి భావనామృదువులు. “చచ్చవ్యాపిద చందణద్వి పవ గప్పస్సం గ సంమణ్ణనీ (శిశ్యున్ వ్యాపృత చందనాద్రి పవనస్పర్శం త సంక్షున్యతే) అను కార్డుల విక్రీడితము పరికించునది.

వామనభట్ట బాణుని పార్వతీ పరిణయమునకు కొంచెము ముందుగా సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుడు కువలయావలీ (రత్నపాంచాలికా) నాటిక రచించెను. సింగభూపాలుని ‘రసార్ణవసుధాకరము’ను సమకాలికుడైన మల్లి నాథమూరి ప్రమాణముగా గ్రహించెను. శ్రీనాథుడు, వామనభట్టబాణుడు, సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుడు, మల్లి నాథమూరి, పెదకోమటి వేమారెడ్డి నాడు రసరాజ్య సమ్రాట్లులు. బాల్యమున విజయనగరములో విద్యార్థిగ గురుపాదులయొద్ద పాఠము చెప్పికొన్న పంచకౌవ్యములు; బాణుని భావి సాహిత్య తీవితమును బహుముఖ సుందరముగా దిద్దినవి. అతడు చెబుటని సాహిత్య ప్రక్రియ లేదు. పంచకౌవ్యములలో చేరిన రఘువంశము ననుసరించి రఘునాథ చరిత్రము, మేఘదూతము ననుసరించి హంసదూతము, కుమారసంభవము ననుకరించి పార్వతీ పరిణయరూపకము వామనుడు విర్మించెను. పంచకౌవ్యముల కనుబద్ధములైన నైషధీయ చరిత్రమునకుమాటుగా నలాభ్యుదయము, కౌదంబరీ హర్ష చరిత్రమునకు మాటుగా వేమభూపాలచరితమురచియించెను. భాణము విరచించెను. నిఘంటువులు నిబంధించెను. పంచకౌవ్య మధురస్మృతి, ప్రత్యర్థిభూపతి కువలయావలీ ప్రసిద్ధి, మల్లి నాథ మూరి పంచకౌవ్య వ్యాఖ్యాన ప్రారంభము, వామన భట్టబాణుని పార్వతీ పరిణయ నాటక నిర్మాణమునకు పురిగొల్పినవని తలపనగు. కవి, కవిసార్వభౌముడైన తరువాత రచియించిన రూపకమునందు వేమభూపాల ప్రసక్తి లేకపోవుట విచిత్రము. వామన భట్టబాణుని పార్వతీ పరిణయము, శ్రీనాథుని హరవిలాసము (గౌరీకల్యాణము: తృతీయ చతుర్థాశ్వాసములు—కాలిదాస కుమారసంభవమున కౌంత్రికరణము), పెదకోమటి వేమభూపతి సప్తశతీసారటీక, శ్రీనాథుని కాలివాహన సప్తశతీ తెనిగింపు, బాణుని నలాభ్యుదయము, శ్రీనాథుని హర్షనైషధాంధ్రీకరణము—ఈ సమకాలిక, సమదేశిక గ్రంథ రచనముల మధ్యగల రహస్యము సహృదయ హృదయ వేద్యము.

“సాభాగ్యస్యనిధిః శ్రుతస్యవసతిః, విద్యావధూవాం వరః
లక్ష్మ్యః కేళిగృహం, ప్రమాతి భవనం కిలస్య, కీర్తీపదమ్,
విస్సామావ్య వికౌసయా కవితయా జాగర్తి వత్సస్వయః,
శ్రీమాన్ వామన భట్టకాణ గుకవిః సాహిత్య మాదామగీః.”

—కృంగార భూషణ భాణుడు

రాజధర్ముడు

శ్రీ కొత్త సత్యనారాయణ చౌదరి

[రాజధర్ముడు-ఒకనాక మహావిక్రమ, విరూపాక్షాదను దానవరాజు వానికి పరమమిత్రుడు. వీరి రెడి పేదవడి తన యాశ్రయమునకు వచ్చిన ఒకనాక విప్రునకు రాజధర్ముడు తన మిత్రుడైన విరూపాక్షుని వలన కొండంత సాయము చేయించి నక్కరించెను. దానిని మఱచి, ఆ విప్రుడు చేసిన దురంతము లకు మహావిక్రమ మూసిన ప్రతిఫలమే యీ పుట్టము.]

త్రీతికగా వదాన్యుడు మదిం దనవానిగ వాని జూచి ప్రే
మాత సపారదివ్యధన మాతని కిచ్చె సమూల్య రత్నముల
గోరను జేతఁగాని వివిగోసని చక్కఁగ మూటగట్టి యిం
చారఁగ నత్రికత్తై; నిక నాతఁడు మోయఁగరాని భారమై:

కడకు నమస్త మొద్దికగఁ గైకొని యాశకు నంతులేక తా
గుడిచిన పశ్చేరం బది యకుంతిత హర్షముతోడ మూటలో
ముడిచియు వాని యాజ్ఞగొని మోదము-భారము రెండు మెండుగా
మెడయును వీఁపు మూఁపులును మిక్కిలి నొవ్వఁగఁబోయె నవ్విధిన్.

తన యాపుండగు రాజధర్ముగని వృత్తాంతంబు సర్వంబు తో
డనె వినించిన వాఁడు సంబరముతోడన్ సాయ మీరీతిఁ గ
ల్గెను బోనిమ్మని మెచ్చి యాతని తను క్షేత్రంబుఁబోకార్య వీ
వసగా తెక్కలు విచ్చి వీత మది కాప్యాయంబు సంధిల్లగాన్.

పదపడి భోజనాదిక సవర్యలు సర్వము నిర్వహించి దు
ర్మదుడగు బ్రాహ్మణ్యువుని రాజనుశోలే సతండు గౌరవా
వ్వదునిగఁ గొల్చి మేలయిన శయ్యను గూరిచి నాటిరేయి న
మ్ముడమునఁ బండఁబెట్టి సుఖముం గలిగించియు నిద్రపుచ్చినన్.

అద్దమరేయి విప్రుడు ప్రయాణము మాట తలంచి వారిలోఁ
బ్రాద్దుటి తిండికోస మొక వ్యూహము నిట్టులు వన్నె: నిప్పుడి
నిద్దురలో మునుంగు నితనిం బరిమార్చియు మూటగట్టి నా
యెద్దడి వీక్షకొందు నితఁడంతయుఁగ్రొవ్వె నటంచు నెంచెయన్:

గజగజ లేచి గుడ్డనరిగా బిగియించి కృతఘ్నచిత్తుఁ డౌ
క్క బడిత చేతఁబట్టి యుపకారము మాటయె యెత్తుకోకఁ మీ
దఁ బడి యదేవిధంబున యథాయథలై యొడలెల్ల ప్రేలఁగ్రుం
గఁబొడిచి యాటకంబును జాకాకిచి స్వస్థతఁ గూరి యావలన్.

ఈకలు నర్వమూడ్చి యొక యెత్తున బొందువు వచ్చి ప్రేమలున్
దోకయు లాగి పీఠి తెగదూసియు నంజుడు వచ్చి మూటగా
గొని నేగుఁబోక ననకంబెనఁగంగ నెఱింగి తా నదే
పోకగఁ బోవుచుండఁ బరిపూర్ణ దురాకృతజన్ముడతఱిన్.

అక్కడ దానవప్రభున కప్పుడు చిత్తము విహ్వలించి, సా
కక్కట! యేదో కీడగునటంచు స్ఫురించుచు నుండఁ గారణం
బొక్కఁడుఁ దోఁపదంచు దనయున్న పరిస్థితి ప్రక్కవారితోఁ
బొక్కుఁచుఁబల్కెఁ బెద్దయును బ్రాద్దు గతించె నదే విధంబుగా.

అదియునుగాక మిత్రమగు నా బక మిత్రకురాఁడు నిచ్చ లిం
పొదవఁగ వచ్చి నా మదికి నూటట గొల్పెడుఁగాదె! పైగ దు
ర్మదుడగు విప్రుడెవ్వఁడో యమాంతము మిత్రుని రీతివచ్చెనా.
పద యొదవింపనుం దగిన వాడని తోఁచెను జూచినప్పుడే.

అని బహుధా విచారపడి యాతఁడు చేష్టలు దక్కి మిత్త్రునిం
గనక మతెట్టు లింక బ్రదుకంగలనంచుఁ దపించి భృత్యులన్
బనిచేఁ దనీయ వార్త కొనివచ్చుట; కప్పుడు వారు వైశమే
చని, కనిరొక్క డొక్కను విషాదము గూర్చెడిచాని నక్కడన్.

అడలియు నందియంపడియు నందఱు గొందలమంది వేగ న
ల్లడలకుఁ బాటి త్రోవల నకాయెకి శోధనచేసి చూచి యొ
క్కడఁగనిఁపట్టి, వానిఁబొలియింపఁ గడంగియు నాఁగి యమ్మెఱుఁ
వడిఁబెడఁగెలుగట్టి తెగబాఁదియుఁ దెచ్చిరి స్వామిమోలకున్.

జరిగినదాని నా యసుర సాంతమెఱింగి స్వకీయ భృత్యు ల
తైఱఁగున వాని నయ్యెడకుఁ దెచ్చినదానికిఁ గోపగించి యి
ప్పరమకీరాతు నిట్లుగొనివత్తురె మిత్తునె? యీ కృతఘ్ను ని
బారిగొని వే తినుం డీకను బొందని వారిని మందలించినన్.

హరి హరి! మేము మాత్రమొక యల్పులమే! యితఁడెంతనీచుఁడో
యెఱిగియుఁ బైగ-వీని భుజియించుట దోసముగాదె యో ప్రభూ!
దురితము లంటనేల యని దూరముగా నిలువంగ, దానవుం
డుతిమియు వీని నిట్టులికనుంతురె ఛీ! యని పల్కి వెండియున్.

తినవలె లేనివో నిక విదిల్చియుఁ జీల్చియు నీ కృతఘ్ను 'మా
రణము'ను జేసిగాని మఱి రావలదంచును ఘోరశాసనం
బును బ్రకటింప దైత్యులును బోకడ మాలిన యా దురాత్ముని
గొని నగరోపకంఠమునకుం జని యతఱిఁ గత్తియెత్తియున్:

పటపటఁగోసి నెత్తురులు పాటఁగఁదుత్తుమురుల్ పొనర్చి ముం
దటఁబడఁద్రొబ్బఁ గుక్కలొక తండము వచ్చియు మూతివెట్ట వ
క్కటపడి డొక్కలున్ నకనకల్పడ వెన్నకు జాటిపోయి బి
త్తటపడి చూచు, బావని కృతఘ్నత యిట్టిది యయ్యె నక్కటా !

పదపడి దైత్యవల్లభుఁడు ప్రాణసఖుండిట నింతలోన బె
ట్టిదముగ మాయమాటకుఁగడిందిగ బెగ్గిలి వాని డొక్కన
య్యదనునఁదెచ్చి నయ్యురు నహాయులు మెచ్చఁగ నగ్నికార్య ము
ప్పిదముగఁ జేసిపోయె విలపించుచునింటికి నింతలోపలన్.

సురభి యొకండు పాల్కుడువుచున్ దనలేగను బుబ్బగించు న
త్తటి సురగాలి వీవఁగ నదాటున ఘనము దూలిపోయి చె
చ్చెర సాదలోనఁ జొచ్చిన విశేషము కల్మిని రాజధర్ముడ
బ్బురమును గొల్పుచున్ బ్రదికఁ బోరన నిగిన మ్రోఁగె దుందుభుల్.

సురలును బ్రహ్మ వచ్చి యది చూచిరి మెచ్చిరి; రాజధర్ము వై
ఖరి విని గంతువైచి మమకారము పెల్లయి దానవుండు చె
చ్చెరఁజనుదెంచి దేవతలచే బాగఁదొంది వెలుంగు వాని న
బ్బురమునఁగాంచి చిత్తరువు పోలె మెలంగి కలంగి పిమ్మటన్.

అంతయుఁ బాటఁజూచి నఖుఁడా! యని యాదటఁ గొగిలించి కా
లాంతకమూర్తివయ్య! కననాయెను నిన్ను; నదృష్టవంతుఁగా
నెంతు నటంచుఁ బల్కి భరియింపఁగరాని ముదంబుతోడ వృ
త్తాంతమెఱుంగఁ గోరిన-సురాధిపుఁడిట్లని పల్కెనయ్యెడన్.

ఇతఁడు మహాత్ముఁడోయి దనుజేశ్వర! నీ సఖుఁడంచు మాత్రమే
యితనిని గూర్చి యెంచకు; మహీనగుణోత్తరు నీతనిం బ్రజా
కతి కడు మెచ్చి నిచ్చలు శుభంబును గూర్చుచునుండు; లోకమం
దితనికి శత్రువంచు నొకఁడేనియు లేడని నీ వెఱుంగవే!

అనుదిన మీతనిం బిలువనంపుచు ముచ్చటలాడుఁ బ్రాద్దువో
వనియుపుడెల్ల బ్రహ్మ; పరివారములో నొకఁడీతఁడై చిరం
తన సఖుఁడై యనుక్షణము దగ్గఱ నుండనుగోరు నాత్ముడై
పనుపడియుండు; నిట్టిగుణవంతుని బ్రాణము తీసి విఘ్నఁడే.

పలుమఱు వీనికోసమని బ్రహ్మయుఁ గన్నులు వాచి వేచి వ్యా
కులపడి నిన్న చూడఁగ సఖుం డిటులొటయుఁ దేలె—దాన ని
తలు తుది కైనదన్న నిది దైవము చూపిన మేలుగాదె; కా
వలసినదెల్ల దక్కెనని వానికిఁ జెప్పి ముదంబు గూర్చినన్.

పదపడి యా కృతఘ్నుడగు పాపిని బాఁపని బాళబద్ధగాఁ
గదియఁగఁ జేసి బ్రహ్మయధికారమునన్ సురరాజ యాతనా
స్పదమగు నారకంబునకుఁ బంపినమాట బకోత్తముండు న
య్యదనున విన్నవాఁడయి మాతాశుఁడునై వగఁ గూరి యిట్లనెన్

అక్కట! నాదుమూలమున నాతఁడు యాతన లొందునాఁడు నా
కక్కడిదయ్య స్వాస్థ్య మది యెట్లునహింతును? బ్రహ్మణుండు నే
డిక్కడఁ దొంటియట్లు మది కింపగురీతిని గానరానిచో
నిక్కడ నేను మాత్రమింక నేల! యటంచు సురేంద్రు వేడినన్:

కలువురు విభ్రమంపడ సుపర్వవరుం డది గాంచి యెల్ల పా
రలకును వంద్యుడై గుణవిరాజితుడైన బకుండు వల్కు వ
ల్కులు కడుమెచ్చి యాతఁడిటు కోరినదాని నొసంగి తీఱఁగా
వలయునటంచు బ్రహ్మణుని వైభవ పిల్చియుఁ జూపె నయ్యెడన్.

వానిని గాంచి తద్దయు శుభంబుగనెంచియు రాజధర్ము డ
వ్వానికిఁ దొంటి యా ధన మపారముగాఁ గురియించి చక్కఁగా
వానిని నత్కరించి పరివారము నిచ్చియుఁ గొంతదూర మ
వ్వానిని బంపె నియ్యదియె వాని చరిత్రగఁ బేరు మోసెడిన్.

గుప్తరాజవంశం క్రీస్తుకు పూర్వందా?

శ్రీ మంతా మార్యనారాయణ

ప్రింథ్ర వత్రిక విలంబ సంవత్సరాది సంచికలో శ్రీ పోతుకూచి గుప్తరాజవంశాన్ని గూర్చిగా "ప్రాచీన హిందూదేశ చరిత్రకొన్ని సంస్కరణ"లన్నీ క్రింద, చరిత్రలో మార్య చక్రవర్తులు కనిపించిన శ్రీ. పూ. 11 వ శతాబ్దిలోని వారని, శ్రీ. పూ. 826 వాటికి గుప్త వంశపు చక్రవర్తి అయిన సముద్రగుప్తుని పాలన ఉన్నదని, ఆ విధముగా చరిత్రను సంస్కరించుకోవలసినదని, ఒక దీర్ఘమయిన వ్యాసము రచించినాడు. ఇందులకు వారికి శ్రీ. క. 40 సంవత్సరము వాడయిన గుప్తు అనే పాశ్చాత్య చారిత్రకుని రచనములు, 'కలియుగ రాజవృత్తాంత'మునే భారతీయగ్రంథమున్నూ ప్రమాణములుగా ఉన్నవి. కాస్త్రీగారు ప్రాచీన హిందూ కాసనములను ప్రమాణముగా తీసుకున్నట్లు కానరాదు. శ్రీవారు సెలకొల్పిన సిద్ధాంతము ఎంతమట్టుకు నిలువగలదో పరిశీలించవలసియున్నది.

మార్కుల కాలమును తెలుపుటకు భారతీయ గ్రంథములలో ఎందులోను వారికాలమును పేర్కొనకపోయినను, వారి సమకాలికులయిన గ్రీకు రాజులను తెలుసుకొని వారి కాల నిర్ధారణ చేయవచ్చును. అశోకుని కాసనములలో లేదీలు ఎక్కడా యివ్వలేదు. కాని ఒక కాసములో తన రాజ్య పశ్చిమ సరిహద్దునందున్న సిరియా దేశపు రాజయిన నంటియోకను రాజ్యమునకు రాయబారులను పంపి వట్టు తెలియచేసినాడు. ఈ అంటియోకను శ్రీ. పూ. 8 వ శతాబ్ది వాడు కాన అశోకుడు శ్రీ. పూ. మూడవ శతాబ్దివాడని చెప్పవచ్చును.

కలింగదేశపు రాజయిన భారవేలుడు హాతిగుంఫా కాసనములో తాను మగధరాజ్యము పైకి దండెత్తిపోయినట్లు, మగధరాజయిన బృహస్పతి మిత్రుని ఓడించి, చాలకాలము క్రిందట మార్కులు తీసుకొనిపోయిన "జన" విగ్రహమును తిరిగి తీసుకొనివచ్చిననియు, గ్రీకురాజయిన డిమిట్రీయసును మధురనుండి పారదోరితిననియు చెప్పియున్నాడు. ఈ డిమిట్రీయసు ఎప్పటివాడు? ఈతడు శ్రీ. పూ. 180 ప్రాంతమున ఇండియామీదికి దండయాత్రలు సలిపి మధురను ఆక్రమించుకొనినట్లు గ్రీకు చరిత్రకారులవల్ల తెలియుచున్నది. భారవేలుడు కూడా అప్పటివాడే అనగా శ్రీ. పూ. రెండవ శతాబ్దివాడని స్పష్టము. అప్పటికి మార్యరాజవంశము అంతరించినది. కావుననే మగధరాజ్యములో మార్యవంశపు రాజు కాక బృహస్పతి మిత్రుడనే రాజు పాలించుచుండెను. ఈ బృహస్పతి మిత్రుడు పుష్యమిత్రుడో లేక, మిత్రవంశము రాజులలో మరెవ్వడో అయిన అగుగాక. కాని మార్యవంశీయుడు మాత్రము కాదు. భారవేలుడు సంవత్సరములు 800 అయిన తరువాత, తన రాజ్యమునకు వచ్చుటయున్నా, దండయాత్రలు చేయుట

యున్నా జరిగినదని తన కాసనములోనే చెప్పకున్నాడు. హిందూ పురాణములుప్రకారము మార్కులు 187 సంవత్సరాలు పరిపాలించిరి. శ్రీ. పూ. 180 సం. భారవేలుని కాలమునాటికి మార్యరాజ్య వంశ మంతరించినది. మార్కుల వెనువెంట రాజ్యమునకు వచ్చిన వాడు పుష్యమిత్రుడు. ఈతడే భారవేలుని సమకాలికుడయిన, శ్రీ. పూ. 180 కి పూర్వము 187 సం. క్రితము మార్యరాజ్య సంస్థాపన జరిగిన దనవలయును. అనగా 180+187=శ్రీ.పూ.367. సుమారు ఇదేకాలములో అలెగ్జాండరు ఇండియాపైకి దండయాత్రలు సాగించెను. అలెగ్జాండరును కలుసుకొనినవాడు సముద్రగుప్తుడైనా, చంద్రగుప్తుడైనా మార్యరాజవంశము అలెగ్జాండరు తిరిగిపోయినతర్వాత కొద్దికాలములోనే ప్రారంభమయినది. అలెగ్జాండరును కలుసుకొనిన సంద్రకోత్తుస్ మార్యరాజవంశముల పురుషుడని చారిత్రకుల అనుమానము. కాని నికరమయిన ప్రమాణములులేవు. అలెగ్జాండరుని కలుసుకొనిన సముద్రగుప్తుడు పంజాబు ప్రాంతమువాడయి తరువాత అంతర్ధానమయిపోయిన పోవచ్చును. ఆతడే మార్యరాజవంశమునకు గాని, గుప్త రాజవంశమునకు గాని మూలపురుషుడని చెప్పటకును స్పష్టమయిన సాధనములు లేవు. విడి ఎటులయినను, అశోకుని కాసనములను, భారవేలుని కాసన సంవత్సరములను, పురాణములలో నిచ్చిన మార్యరాజవంశ పూర్తికాలమును, మనము అన్వయించుకొని చూచిన, మార్యరాజవంశము శ్రీ. పూ. 4 వ శతాబ్ది ప్రథమ భాగములో ఆరంభమయినదని చెప్పక తప్పదు.

ఇక గుప్తరాజ వంశముగురించి పరిశీలించెదము. గుప్తరాజులు, గుప్తరాజవత్సరములతో ఒక శకమును సెలకొల్పినారు. దీనినే గుప్తా ఈరా అందురు. ఇది రెండవ చంద్రగుప్తుడు, తన పితామహుడు మొదటి చంద్రగుప్తుడు సింహాసనమునకు వచ్చిన సంవత్సరము ప్రారంభించుకొని లెక్కిపెట్టబడినదని పండితుల అభిప్రాయము. ఈ సంవత్సరము శ్రీ. క. 819 కి సరిపోయినది. కాబట్టి గుప్త రాజుల రాజ్యపాలనము శ్రీ. క. నాల్గవ శతాబ్దిది కాని శ్రీ. పూ. 4 వ శతాబ్దిని కాదు. గుప్తవంశపు చంద్రగుప్తుని కుమారుడయిన సముద్రగుప్తుడు సింహాళదేశపు రాజయిన మేఘవర్ణుని సమకాలికుడు. ఈ మేఘవర్ణుడు క్రీస్తుతరువాత 879 మొదలు 879వరకు రాజ్యపాలన చేసెను. సముద్రగుప్తుని అనుమతిపొంది బుద్ధగయలో బౌద్ధమతమును కట్టించినట్లు మహావంశములోనున్నది. సముద్రగుప్తుని కుమారుడయిన కెండవ చంద్రగుప్తుడు శ్రీ. క. 5వ శతాబ్దిలో పశ్చిమదక్కను దేశమును పరిపాలించుచున్న ఖత్రపులను జయించి వారిరాజ్యమును, గుప్తసామ్రాజ్యములో కలిపివేసెను. ఈ ఖత్రపులు శ్రీ. క. 1 వ శతాబ్దినుంచి, గుజరాతు, మాళవదేశములను వశపరచుకొని గుమారు 5 వ శతాబ్ది ప్రారంభమువరకు పాలించిరి. వీరు నిశ్చయముగా

క్రీస్తు తరువాతివారుకాని క్రీస్తుపూర్వయు కాదు. వీరినాణెములే వీరి కాలమునకు పరమప్రమాణము. తాము పరిపాలించిన రాజ్యకాలములను, సంవత్సరములను తమ నాణెములపైని ముద్రించిన రాజాలు మొట్టమొదట వీరే. క్రీ.శ. 78 నుంచి ప్రారంభమయిన ఈ సంవత్సరమును పురస్కరించుకొని తమ నాణెములపైని తమరాజ్యసంవత్సరములను వేసిరి.

వీరిలోని అఖిల రాజులను జయించిన గుప్తచక్రవర్తి క్రీస్తు పూర్వమున ఎట్లుండును?

గుప్త చక్రవర్తులు క్రీ. శ. లోని వారని చెప్పటకు మరియొక నిదర్శనము కలదు. రాజాలు, రాగిరేకులపైని భూదాన కాసనములను చెక్కించి, బ్రాహ్మణులకు భూములను దానముచేయు ఆచారము క్రీ. శ. 8 వ శతాబ్దినుండికచ్చినది కాని అంతకుమునుపు లేదు. ఈ విధముగా నిచ్చిన తామ్రకాసనము, పలకరాజ ప్రతినిధి అయిన శివస్కంద వర్మయిచ్చిన "మైదవోలు" తామ్రకాసనమే ఇప్పటికి దొరకిన తామ్రకాసనములలో మొట్టమొదటిది. ఈ శివ స్కందవర్మ క్రీ. శ. 8 వ శతాబ్ది నడిమి కాలములోనివాడు. ఈ ఆచారమునే గుప్తచక్రవర్తులుకూడ అవలంబించినట్లు కనబడుచున్నది 4, 5 శతాబ్దములలో గుప్తరాజుల భూదానములు తామ్ర కాసనములలో కనబడుచున్నవి. 4 వ శతాబ్ది ప్రారంభమున రాజ్యము స్థాపించిన చంద్రగుప్తుని మరిఎనిమిదివందల సంవత్సరములు వెనుకకు నెట్టుట సరిపడదు.

కాస్త్రీగారు మరియొకమాటకూడా అన్నారు. అశోక చక్రవర్తి వని, అనుకొనుచున్న కాసనములు కొన్ని సముద్రగుప్తుని వట. ఈ వాక్యము మరి విచిత్రముగా ఉన్నది. అశోకుని కాసనముల భాష ప్రాకృతము, లిపి బ్రాహ్మీలిపి. గుప్తచక్రవర్తుల కాసనపుభాష సంస్కృతము, లిపి దేవనాగరికి పూర్వరూపమయిన గుప్తలిపి. అలహాబాదులోని రాతిస్తంభముపైన ఉన్న రెండు లిఖితములు రెండు రాజవంశములకు చెందినవి. మొదటిది అశోకునిచే రచింపబడిన బ్రాహ్మీలిపిలోనున్న ప్రాకృతకాసనము. రెండవది, సముద్రగుప్తుని నేనానాయకుడయిన హరిసేనుని కౌవ్యము (ప్రశస్తి). రెంటిని రైపాదుచేసిన రెండులిఖితములకును మధ్యను కొన్నిశతాబ్దులు గడిచినట్లు రుజువగును. అట్టి సందర్భములో అశోకకాసనములలో కొన్ని సముద్రగుప్తుని వనుకొనుటకు అవకాశమున్నదా? అశోక కాసనములలో ఏ ఒక్కదానికైనను హరిసేనుని అలహాబాదుప్రశస్తితో పోలిక ఉన్నదా? చారిత్రక పరిశోధనలో ఇలాటి వాక్యములను పలుకుట చాలా సామానము.

హిందూదేశములో కాలమును రెక్కించుటకు యుగములను కాని సంవత్సరముపేర్లు (ప్రభవ, విభవ మొదలయినవి) కాని, మాసములు, వారములు పేర్లుకాని పేర్కొనుట అతి ప్రాచీన కాలమునలేదు. అందుచేతనే అశోకుని కాసనములలోను, భార

దేశాని ద్వీయచరిత్ర లిఖితములోను, కాలనామాన చక్రవర్తుల కాసనములోను ఆయా రాజుల వర్తమాన సంవత్సరములనే బ్రాయుచుండిరికాని యుగములను పేర్కొనలేదు. రాను రాను, యుగములను మాసములను, వారములను పేర్కొనుచు వచ్చిరి. ఈ ప్రమాణములను లిపి పరిణామములనుబట్టి పరిశీలించిన, గుప్త చక్రవర్తులు క్రీ. శ. 4, 5 శతాబ్దులవారుకాని క్రీస్తుకుపూర్వమువారుకారని నిర్ధారణ కాగలదు.

కాస్త్రీగారు చూచిన కలియుగ రాజవంశములలోని కథ గుప్తవంశీయులకు చెందినదే. అయితే ఇలాంటి కథనే క్రీ. శ. 40 సం॥ వాడయిన రుఫైన్ చెప్పినాడు. గుప్తరాజవంశము తనకు చాలా వెనుకటిది కాకపోయిన ఆ కథను తా నెట్లు చెప్పగలడు? కాబట్టి గుప్తవంశీయులు రుఫైన్ కు పూర్వముని నిర్ధారణచేసుకొని, ఆ పునాదిరాయిపయిని కొత్త సిద్ధాంతములను నిర్మించి, ఇది వరకున్న చరిత్రజ్ఞానమును సవరించుకొనున్నారు.

రుఫైన్ చెప్పినకథయున్నూ, కలియుగ రాజవంశ గ్రంథమున్నూ చెప్పేకథ ఒకరినిగురించే అయిన కాస్త్రీగారివాదము బలపడవలసినదే. కాని, రెండు కథలకు సరాసరి పోలికలున్నవేకాని ఒకరినిగురించి కాకపోవచ్చును. రాణులచేత ప్రేరేపింపబడి, రాజులనుచంపి తాము రాజులగుట ప్రతి కాలములోను ప్రతి రాజ్యములోను పరిపాటే. ఒకేపోలిక గలిగినకథలు ఇంకా ఎన్ని జరిగినవో! కనుక చిన్నపోలికను తీసుకొని పరమ ప్రమాణములను బుగ్గిలోకలిపి, చరిత్రను తారుమారుచేయు సమకట్టరాదు.

కాస్త్రీగారు తమవ్యాసము కొనసనువేసిన ప్రశ్నలకు జవాబు చెపుతున్నాను. క్రీ. వ. 420 నుంచి 440 వరకు సింధు, కనోజ రాజాలు అబ్రహాముకు సామంతలయిన అవుదురుగాక. అప్పటికి ఈ రాజ్యములు గుప్త సామ్రాజ్యములో లేకపోవచ్చును. గుప్తులు స్వతంత్రముగా, అంతకు తూర్పుగా రాజ్యము చేయవచ్చును.

క్రీ. వ. 264 మొదలు 340 వరకు, కాన్ సాన్ రాజును తమ సార్వభౌమునిగా పరిగణించిన భారతీయరాజాలు ఏ ప్రాంతమువారో చెప్పటకు అవకాశము గల్గునా? అప్పటికి గుప్తరాజ్యము గొప్ప సామ్రాజ్యముగా ప్రబలలేదు. హిందూదేశము భిన్నరాజ్యముల క్రింద చీలియున్నది. ఆ పరిస్థితులలో ఏ హిందూరాజ్యములు, విదేశీరాజుల విలుబడిలో నున్నవో చెప్పజాలము. ఇటువంటిపనులు సముద్రగుప్తుడు చేయనవసరములేదు.

భారతదేశము అపారమయిన దేశము. భారతదేశమంతయు ఎన్నడూ, అశోకరాజ్యమువలె గుప్తచక్రవర్తుల పాలనలోలేదు. భారతదేశపురాజులు అనుసరికి గుప్తరాజులే అని భ్రమపడ వలసరము లేదు. గుప్తసామ్రాజ్యములో లేనిరాజ్యము లేవయినను పెరి రాజుల విలుబడియంగుండిన ఉండుగాక. రాయబారులను పంపినంత మాత్రమున తాము సామంతరాజులమని చెప్పటకు వీలులేదు.

కథకంచికి

శ్రీ రావికొండలరావు

పాత్రలు :

వల్లకాడ్లో రామనాథయ్య	(50 వం॥)
అబాంగోపాలం	(35 వం॥)
అన్నమోరామచంద్ర	(45 వం॥)
అరిచేతిలో వైకుంఠం	(30 వం॥)
రవికజన మనోవిరామం	(27 వం॥)
లోగుట్టుపెరుమాళ్ళు	(18 వం॥)
వీతిచంద్రిక	(24 వం॥)

[ఒక పెద్దహాలు, హాలుకుద్య చిన్న బీపాయ్, చుట్టూ మూడు కుర్చీలు, బీపాయ్మీద 'ఆప్రే', కొన్ని పుస్తకాలూ వున్నయ్. గోడలనిండా కొన్ని పటాలూ, కాలెండర్లూ, ఒక కుర్చీలో నాయిక కూచుని వుంటుంది. ఒక ప్రతికఠిసి, కేజీలు తిప్పి చూసి, మళ్ళీ పఠేసి, నిట్టూరుస్తుంది. ఏదో అలోచించి, వీధిలోకి చూస్తుంది. ఎవరికోసమో నిరీక్షిస్తున్నట్టు. అరిచేతిలో వైకుంఠం ప్రవేశిస్తాడు. అతన్ని చూసి ఆమె చీదరించుకున్నట్టు మొహంపెట్టి అటు తిరుగుతుంది. వైకుంఠం దగ్గరగా వస్తాడు. రెండు కేబుల్లోనూ చేతులుపెట్టి, ఆమెకేసి చూసి విషపునవ్వు నవ్వుతాడు. ఆ నవ్వుతో ఆమె రేస్తుంది. ముందుకు వచ్చి,]

అమె : ఛీ—మగజాతి లక్షణమే ఇది! ఒకసారి చెదిరే ఈ పురుషులకు బుద్ధివుండదు. మా ఇంటికి రావద్దనీ, నన్ను చూడవద్దనీ ఎన్నిసార్లు చెప్పినా, దున్నపోతుమీద కాన కురిసినిట్టు లక్ష్యపెట్టకుండా వున్నాడుకదా—

అ. వై : ఏమిటో దున్నపోతూ, కాకా అంటున్నావులే. అను. నిజంగా నువ్వు నన్ను తిట్టికా ఆ తిట్లు ఆనందంగానే వుంటాయ్; సాందర్యంగా వుంటాయ్, మనోహరంగా వుంటాయ్!

అమె : ప్రసాద్! కట్టిపెట్టు నీ కవిత్వం! నీ మాటలూ వలువలూ వింటూ కూచోబానికీ నాకేం తీరికలేదు. తక్షణం నాయింటి నుంచి వెళ్ళిపో. వూ!

అ. వై : (నవ్వి, తగ్గి) ప్రేయసీ! నీకోసం నేను ఎన్ని గాలిమేడలు కట్టానో, ఎన్ని పూహాసాధాలు సృష్టించానో, ఎన్ని ఆకాశ కూర్మాలూ నిర్మించానో, నీకు తెలియని విషయంకాదు. ఏనాడైతే నీ కుందలవదనాన్ని సదర్శించే సందర్భం నాకు కలిగిందో, ఆనాడే నేను నిన్ను వలచాను. నువ్వులేని నా జీవితం నూరుగొడులేని పగలు, సురభిళంలేని పుష్పం—నున గంలేని మందరి!

అమె : ఆ మాటలన్నీ ఏనాడెనుంచో నువ్వు చెబుతూనే వున్నావు. నా మాటవిను, ఇక్కడినుంచి వెళ్ళిపో.

అ. వై : వెళ్ళిపోమన్నీ అంత తేలిగ్గా అనేస్తావేం చంద్రికా! నిన్ను వదిలి నేను ఎక్కడికి వెళ్ళలేను. నా పూజలూ, పుష్పాలూ ఉత్త పేకమేడల్లాగా కూర్చేస్తావా చంద్రికా?

అమె : నీ పూజలూ పుష్పాలతో నాకేం పని? నిన్ను నేను ఏనాటికీ వరించలేను. (తన్మయత్వంతో) నా మనస్సు ఏనాడో అతనిపై లగ్నమయింది. నా హృదయాన్ని అతనికి ఏనాడో అర్పించాను.

అ. వై : ఆ! ఏమిటంటున్నావు చంద్రికా! నీ మనస్సు ఇంకొక డిపై లగ్నమయిందా? నువ్వు ఇంకొకడిని ప్రేమిస్తున్నావా? (కోపంగా) ఎవడు నాడు?

అమె : నా ప్రేమకూర్చి, నా ఆరాధ్యదైవం, నా నిండుజాబిల్లి—మోహన్!

అ. వై : ఆ! ఏమిటి చంద్రికా—ను వ్యానిర్భాసుడు మోహన్ గాడిని మోహిస్తున్నావా?

అమె : అతనేం నిర్భాసుడుకాదు—నిందగా మాట్లాడకు!

అ. వై : నిర్భాసుడు కాకపోవటమేం? వాడికేందబ్బా—మేడలా—కారా?

అమె : ఈ ఆడంబరాలు లేనంతమాత్రాన అత నెన్నటికీ నిర్భాసుడు కాదు. అతని హృదయమే నా ధనం—అతని పలుకే నా బంగారం!

అ. వై : చాలించు. చంద్రికా ఈ దండకం! పూటపూట! మాటికి వెతికే కటిక దరిద్రుడు, చింకినట్టలూ చింపిరిజట్టూతో జీవించే నిరుద్యోగి, అమరాగం అంటే ఎరుగని అధమాధముడు, కాకా నీ ప్రియుడు? నిన్ను కన్నెత్తి చూడటానికయినా వాడికి అర్హతలేదు చంద్రికా!

అమె : అనవసరప్రసంగం ప్రసాద్! ఇక నీతో నేను మాట్లాడ దల్చుకోలేదు. నువ్వు తక్షణం దయచెయ్య!

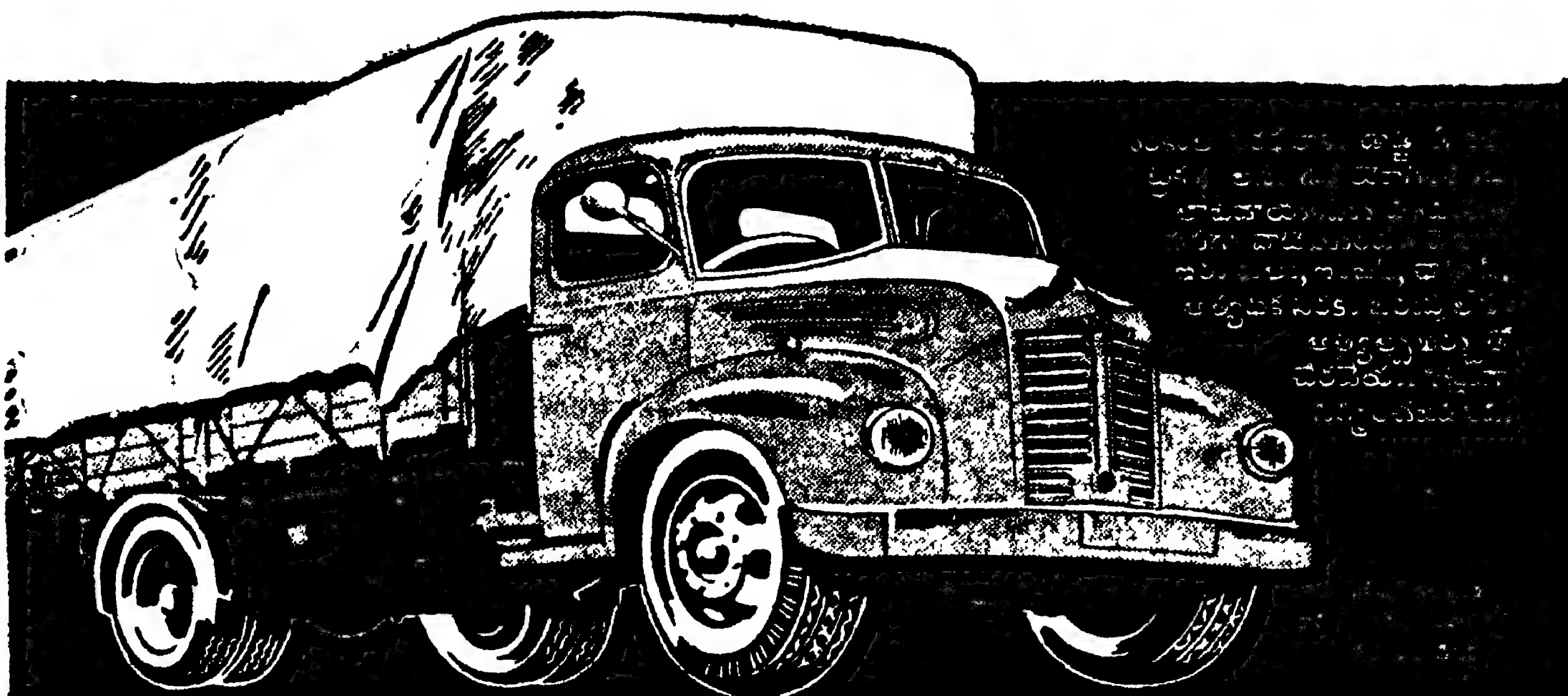
అ. వై : (కోపంగా) చంద్రికా!

అమె : ఏం—చెదిరించి ప్రేమింపజేసుకుంటా మనుకుంటున్నావా? కల్ల. నీ చెదిరింపులకు చెదిరిపోయే వలసుకాదు. ఇదీ చెబు తున్నాను విను—నువ్వు మళ్ళీ నా మేడ ఎక్కిరేమాత్రం మాట దక్కదు! (లోపలికి పోవోతుంది)

అ. వై : (గొంతు తగ్గించి, మెల్లగా) చంద్రికా—

అమె : (గిరుక్కునతిరిగిచూసి) ఏం?

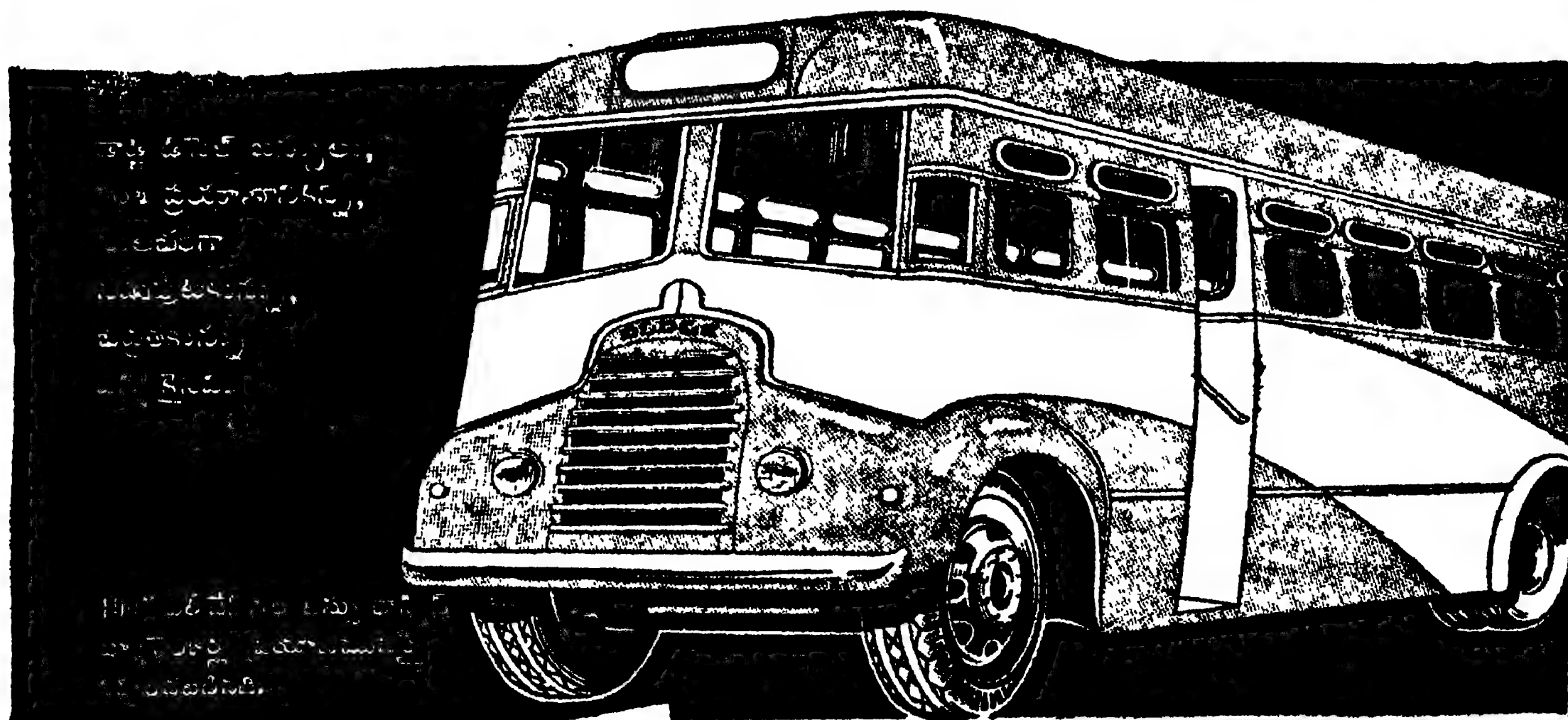
అ. వై : ఒక్కమాట! (దగ్గరకు రావోతాడు)

అందుకు అనుగుణంగా
ప్రభుత్వం అనేక చర్యలు
కొనుటకు ప్రయత్నించుచు
ఉన్నది. వాటిలో కొన్ని
విధాలుగా, గ్రామీణ, పట్టణ
ఆర్థిక నిరీక్ష, ఉపయోగ
ఆధారితంగా, పట్టణ
చేరుబెట్టుచు
ఉన్నది.

డాక్

డిసెల్సు

కాటా డిజిల్ బస్సులు,
మరియు ప్రయాణానికి
అనుకూలంగా
ఉన్నవి.
పట్టణానికి
అనుకూలంగా
ఉన్నవి.

మరియు డిజిల్ బస్సులు
మరియు ప్రయాణానికి
అనుకూలంగా
ఉన్నవి.

అతిపెద్దకరంగా విక్రయించుట
ది ప్రెమియర్
అటామోబయల్స్ లిమిటెడ్
హైదరాబాద్

డిజిల్ :

మెసర్స్ బెజవాడ మోటార్స్ సోన్
పోస్టు బాక్సు-84, కాన్వెంట్ పేరి
విజయవాడ-1

మెసర్స్, అసోసియేటెడ్ ఆక్సిసరీస్
(ప్రైవేట్) లిమిటెడ్, నెం. 48/184
నర్సింగ్ రావు షేటు, కర్నూలు (ఆంధ్రప్రదేశ్)

అమె : అక్కడినుంచే చెప్ప ఆహుట ఏమిటా !

అ. బై : నేను నిన్ను హృదయపూర్వకంగా ప్రేమించాను; నువ్వే నా సర్వస్వం అనుకున్నాను. నీకోసం ఎంతటి త్యాగాన్నయినా చెయ్యటానికి సిద్ధంగా వున్నాను. నన్ను వృద్ధం టున్నావు. ఇంట్లో నా తండ్రికి చెడ్డయినాను. నిన్ను వివాహం చేసుకుంటే దమ్మిడి అన్నయినా దక్కనివ్వనంటున్నాడు మా నాన్న! దానికి తలవొగ్గాను. నా తండ్రి తర్వాత ఏకైక వారసుడినైన నాకు సంక్రమించాల్సిన అక్షత అత్తని నీ కోసం త్యజిస్తున్నాను. ఆలోచించు—నువ్వు 'వూ' అంటే నీ కళ్ళకు బం చారుచెప్పలు చేయిస్తాను. చెప్ప తండ్రికా—ఒక్క మాట చెప్ప !

అమె : అక్షమాటలు చెప్పాను. నువ్వని త్యజించినా, ఎన్ని బొడులుకున్నా నేనేం బాధ్యురారినికాను. అట్టే నన్ను కాగించకు. వెళ్లు త్వరగా. నా మోహన్ వచ్చే తేకమాదా అయింది. తక్షణం వెళ్లు.

అ. బై : (విషమవృత్తి నవ్వి) నయానా భయానా చెప్పినా, లారించి తెల్లించినా నువ్వు వినవు. చూస్తాను—ఎవడు అడ్డువస్తాడో! ఆ గర్భదరిదుడు మోహన్ గాడుకాదు—వాడి కేకె దిగివచ్చినా నరే, నన్ను ద్విగించలేడు ! (నవ్వి) నన్ను తప్పించుకుని నువ్వే క్కడికి పారిపోలేవు. (చంద్రిక లోపలకు పోవోలే ఛటా లనవెరి ఆమెకు అడ్డంగా నించుంటాడు. మళ్ళి నవ్వి) ఎక్కడికి పారిపోతావ్ (పట్టుకొన్నాడు) చి—ల—కా— (ఆమెచేతిని పట్టుకుని లాగవోతాడు. ఆమె ఒక కేక వేసి, చెయ్యి వొదిలించుకొని, అతన్ని రెండుకాయ కొట్టటానికి చెయ్యిత్తి కొట్టవోయి, అతనిముఖంలోకి చూస్తూ వుండి పోతుంది. అతను అట్లాగే ఆమెకేసి చూస్తూవుంటాడు. ఆమె చలనం లేకుండా, ఎత్తినచెయ్యి ఎత్తినట్టేవుంచి అతని వేపు నిశ్చలంగా చూస్తూ వుంటుంది. ఆమె కేకతోనే వీధి లోంచి రసికజనమనోభిరామం ఆశ్రుతగా ప్రవేశించి, "చంద్రికా" అనిపిలిచి, "ఏం జరిగింది, చంద్రికా ఏం జరిగింది?" అని ముందుకు రావోయి, ఆమెనుచూసి అక్కడే కక్కున నించుని చూస్తూవుంటాడు. ఒక్కక్షణం ముగ్ధురూ అట్లావున్న తర్వాత లోపల్నుంచి నాటకం దర్శకుడు అశాం గోపాలం ఆశ్రుతగా ప్రవేశించాడు.)

అశాం గోపాలం : (వస్తూ) అబ్బబ్బబ్బ... బ్రహ్మాండంగా వెళ్తున్న నీనును ఏమిటిలా ఆపేశారు? కానీండి. అమ్మా, చంద్రికా, కొట్టు—కొట్టు—

అన్నమో రామచంద్రి : (లోపల్నుంచి వస్తూ) కొట్టవమ్మా చంద్రికా, రండర్ ఫుర్ గావుంది నీను. కానీండి — కంటి న్యూ చెయ్యండి వూ—

కల్లకాట్ల రామనాథయ్య : అఁ. రామ వెనకారే (వొందరగావస్తూ) కొట్టవేం అమ్మా—తెల్లారితే నాటకం! ఇంకా ప్రేమలే?

అ. రా : క్లయిమాక్కుకుపోయే సన్నివేశం, వారంకోజాలు కప్పపడి శ్రీసైట్స్ మామని రాకాను. పవర్ ఫుర్ సీక్వెన్స్—ఏమిటి!

తెల్లంకొట్టిక రాయలాగా నువ్వే కొట్టవంటా నించుంటే ఎట్లా చెప్పమ్మా—చంద్రికా—

నీతి చంద్రిక : అబ్బ! ఎట్లా కొట్టవంటారండీ! ఇదేం చెయ్యను కున్నారా—ఏదన్నా ప్రాణంలేని ఆయుధం అనుకున్నారా? ఆయన్ను నేను కొట్టటం ఏమిటి? 'కవిగారూ కాస్త మార్చండి బాబూ!' అంటే మీరు వివరు !

అ. గో : కొట్టటం అంటే నిజంగా కొడుకున్నావా ఏమిటి చంద్రికా—నటన! నటించేటప్పుడు అనేకవిషయాలు జరుగుతూ వుంటాయి. అవన్నీ నిజమనుకుంటే ఎట్లా? సరే, కంటిన్యూ చెయ్యండి. (వీళ్ళతో) పదండి—(వెళ్ళవోతాడు)

చంద్రి : కొట్టాననుకుందురూ—తర్వాతది ప్రారంభిద్దాం.

క. రా : అనుకుంటే ఎట్లాగమ్మా మదిరేడి? కొట్టాల్సిన నీమలా కొట్టకా, తిట్టాల్సిన నీమలా తిట్టకా, ఏమిటిది? నాటకా ల్లోనూ సినిమాల్లోనూ ఇవ్వేస్తే చూసుకుంటే ఎట్లా? మొన్న మద్రాసుపోయినప్పుడు మాటింగుకు పోయినాను కవిగారూ—హరి! కొరడా బట్టుకుని ఆ ఇన్స్ పెక్టరు—ఇదిగో— చెయ్యిత్తి యాక్తు చెయ్యవోతాడు)

అ. గో : వదండి, పదండి. (ఆ చేతిని పట్టుకుని లోపలకు లాక్కు పోతాడు)

(రసికజనమనోభిరామం వీధివేపు పోతాడు)

అ. రా : అమ్మాయ్—చంద్రికా—కొట్టకపోయినా నువ్వా ఎమో షన్ లో చెయ్యించాచి అతనిబుగ్గమీద వేసినా చాలా—ఏమిటి

చంద్రి : ఎఫెట్టు రాదు గదండీ!

అ. బై : అబ్బ—ఎఫెట్టు ఆర్కెస్ట్రా వాళ్ళ చాత ఇప్పిద్దారే!

చంద్రి : మీ రుందురూ గొడవ!

అ. గో : (లోపల్నుంచి, రెండడుగులు ముందుకువచ్చి) కమాన్, కమాన్.

అ. రా : మనదై రక్తరుగారు కేకలు మొదలెట్టాడు. చూడూ— (ఆమెచేతిలో ఏదోచెప్పి నవ్వుతూ) ఏమిటి—

చంద్రి : రేపునాటకంలో స్టేజిమీద కొడతానులెద్దరూ!

క. రా : అన్నన్నన్న... (అంటూ ఆశ్రుతగా రావోతాడు. గోపాలం 'ఇక' అని అతన్ని లాక్కుపోతాడు)

అ. గో : (కంఠం) కానీండి, కానీండి. అన్నమో రామచంద్రి గారూ—మీ కొచ్చేసేయండి! (అ. రామచంద్రి వెళ్ళి పోతాడు. రంగంమీద ఇద్దరవుంటారు)

చంద్రి : (లోపలకుచూస్తూ) హీరోగారు వచ్చిన దగ్గర్నుంచి మొదలెడతాం—

అ. రా : (వస్తూ) అదిగుడరదమ్మా అమ్మాయ్—నువ్వారెంత కాయ... (అనవోతూవుంటే, ఒకడుగు ముందుకువేసి, క. రామనాథయ్య 'ఇక' అని అతన్ని లోపలకు లాగేస్తాడు)

రామం : (వీధివేపునుంచి వస్తూ) నన్నురమ్మంటారా అండీ!

అ. గో : (కంఠం) అఁ అఁ—మీ పాజిషన్ లో మీరు నింతోండి (రామం నించుంటాడు)

చంద్రి : (వైకుంఠాన్ని చెయ్యిత్తి కొట్టవోయి తగ్గుతుంది)

రామం : కొట్టండి, కోమలహస్తమేగా—ఏం చెప్పతగులుండీ!

అ. జై : (సీరియస్ గా చూస్తూ) కోమలనా ప్రమా, వజ్రాయుధమా మీరురండి. తెలుస్తుంది. (చంద్రికతో) చంద్రికా, కొట్టి పట్టు చెయ్యి చాచుమా, చాలు—(తనే ఆమెచేరిని తీసుకుని తనబుగ్గమీద పెట్టుకుంటాడు.) మీరు రండి రామంగారూ!

రామం : తచ్చేకానుగా.

చం : జై గాగుచెప్పండి.

రామం : (వెనక్కు వెళ్లి అశ్రుతగా ముందుకువస్తూ) చంద్రికా, వింజరిగింది చంద్రికా వింజరిగింది?

[అతన్ని చూడగానే వైకుంఠం త తరపాలుపడి, దూరంగా పోతాడు. చంద్రిక రామంకేసి తిరిగి దుఃఖం పొంగిరాగా]

చంద్రి : మోహన్!

రామం : ఏమిటి చంద్రికా—ఏమిటి! (గోపాలంకేసి చూస్తాడు. గోపాలం పోవోతాడు) అగు! ఇక్కడేంపని అని డిగ బడావ్?

అ. జై : (నిలదొక్కుకుని) మోహన్! చంద్రికను నేను తెలి చేసుకోబోతున్నాను. నువ్వీగుమ్మం తొక్కటానికిగాని, చంద్రికను పలకరించటానికిగాని, వీల్లేదు. తక్షణం బయటకు నడువ—పూ—

రామం : ప్రసాద్! నువ్వేం మాటాడుతున్నావో నీకు తెలియటం లేదు. నా చంద్రికను నువ్వే పెలి చేసుకోబోతున్నావా? (నవ్వి) కలగంటున్నావా—భ్రమపడుతున్నావా?

అ. జై : అనవసరప్రసంగం! అర్థంకాని అవకతవకవాగుడు! సరే, నువ్వే పోకపోయినా, మేమేపోతాం. రా చంద్రికా రా పోదాం. (ఆమెచెయ్యి పట్టుకుని లాగుతాడు. ఆమె అతని దగ్గరగా పోతుంది)

రామం : (చూసి) చంద్రికా—మీరే జై లాగ్ చెప్పాలి. ఆచెయ్యి వదిలించుకోండి.

చం : (గుర్తొచ్చి వదిలించుకోబోతుంది. వైకుంఠం వదలడు)

రామం : వదలండి వైకుంఠం గారు—ఆమెచెయ్యి వదలండి.

అ. గో : (తొందరగా వస్తూ) చెయ్యి వదలవేమయ్యా—చెయ్యి ల్పించేదో సరిగా చెయ్యరేం—వొదులు—(వైకుంఠం ఆమె చెయ్యి వసుల్తాడు)

అ. రా : (వస్తూ) ఏమండీ—వాట్ హేపెన్డ్? వింజరిగింది?

చం : ఏమీ జరగలేదు—మీరంతా తోపలకువెళ్లండి. రిహార్సల్స్ కానిదాం.

వ. రా : (వస్తూ) కానిదాం కానిదాం అంటూనే మధ్యలో ఇట్టా చెప్తున్నారు. తెల్లారితే నాటకం ఏమిటి—

అ. జై : తెల్లారూమునా ఏమిటి నాటకం?

వ. రా : తెల్లారితే అంటే 'రేపు' అని అర్థం. కావాలంటే మన కవి గారిని అడగండి.

అ. రా : అవును... 'తెలవారినచో' అనగా, ఈ రోజుపోతుందనీ, తర్వాతిరోజు వస్తుందనీ అర్థం వుంది. ఏమిటి—

అ. గో : అయ్యా, అన్నమా రామచంద్రా—ఈ సందటో ఈ గొడవంతా ఇక్కడెందుకు మహాశయా! పదండి లోపలికి—

అ. రా : (కొంతదూరం వెళ్లి, ఆగి వెనక్కి చూస్తూ) అయ్యా కంట్రాక్టురామనాథయ్యగారూ, వలకాట్లో రామనాథయ్య గారూ—రండి—రండి. (పోతాడు)

వ. రా : అః అః.....కొంతదూరంవెళ్లి ఆగి వెనక్కు చూస్తూ) గోపాలంగారు—ఏ గోపాలంగారూ, అయ్యా ఆబాల గోపాలంగారూ రండి బాబూ రండి!

అ. గో : వస్తున్నా వస్తున్నా—మీరు వదండి.. (రామనాథయ్య పోతాడు) ఏమండీ—ఈ నాటకానికి నేను డైరెక్టరును. నాటకం ఏ మాత్రం బాగులేకపోయినా, ఆ అక్షంతలన్నీ నావి. నా మాటవిని, రిహార్సల్స్ సరిగ్గా జరుపుతారా, జరపరా?

వ. రా : (వస్తూ) ఒక్క డైరెక్టరుకు మాత్రమేమయ్యా—నాటకం కంట్రాక్టు తీసుకున్న నాకూ...

అ. గో : (వెనక్కి తిరిగి 'ఇన్' అంటాడు. వ. రా. పోతాడు) ఏమండీ!

అ. జై : నాటకం బాగా లేకపోతే ఆ అక్షంతలు మేమూ నేను కోవాలి సార్, అంచాత ఆ బాధ్యత మాకూ వుంది.

అ. గో : వుంటే మరి సరిగ్గా చెయ్యండి. మిమ్మల్ని రెంపకాయ కొట్టాల్సివస్తే ఆమె కొట్టకా మీ రామచెయ్యి విడవాలి వస్తే విడవకా, ఏమిటిదంతా?

అ. జై : చెయ్యి ఆమె విడిపించుకోకుండా నేనెట్లా విడవను చెప్పండి!

చం : చాలెండి—మీరు గట్టిగా పట్టుకు మాచుని, నేను చెయ్యి విడిపించుకో లేదంటా రేమిటి మధ్య?

రామం : ఏమయినా, ఇద్దరినీ తప్పే ననిపిస్తోంది.

అ. జై : మిమ్మల్ని ఎవరూ అడగలేదు లేండి. కాస్త నిశ్శబ్దంగా వుండండి.

అ. గో : సైలన్స్ ప్లీజ్.....చూడండి అయ్యా, అరిచేలిలో వైకుంఠంగారూ—ఈ నాటకంలో మీరు ప్రసాద్ పాత్ర ధరిస్తున్నారు. ప్రసాద్ అంటే ఈ నాటకంలో విలన్!

అ. రా : (వస్తూ) వొతివిలనే ఖర్చుం—ఫస్టుక్లాసయిన ఒకటో నెంబరు విలను. ఏమిటి—

అ. గో : ఇన్... (అ. రా. పోతాడు. వైకుంఠంతో) అందుకు మీరు ఆ అమ్మాయి దగ్గరకు పోవటానికి ప్రయత్నిస్తారు తప్ప, ఆమె రానివ్వదు.

అ. జై : రానివ్వొద్దని ఆమెతో చెప్పండి. నన్ను రెంపకాయ కొట్టాల్సి వచ్చినప్పుడు కొట్టకపోతే ఆతప్పు ఆమెది!

చం : అవునండీ—అంతా నా తప్పే. అందరూ నన్నే అనండి. అందరికీ లేలికయినదాన్ని నేనేగా ఆడదాన్నయి పుట్టాను మరి! (వెళ్లి కుర్చీలో కూర్చుంటుంది)

అ. జై : చంద్రికా—(దగ్గరగా వెళ్లి) ఏమిటా చిన్నతనం? నిన్నిప్పుడు ఏమన్నాననీ! లే—రా రిహార్సల్స్ వేదాం.

చం : నాకేం రిహార్సల్స్ వదు, నాటకమూ వద్దు—వైకిల్ రిక్తా తెప్పించండి, ఇంటికిపోతాను.

(లోగుట్టుపెరుమాళ్లు వీధి వేపునంచి వస్తూ)

పెరు : ఇందాక మీ రక్కివచ్చిన రిక్తా ఇంకా గుమ్మంలోనే వుండడమ్మగారూ—ఎల్లి పోతారేటి?

అ. గో : వీడెవడా మధ్య పానకంలో పుడకలాగా—గటపుట్!

పెరు : గటపుటేటండీ—అటెల్ ఆ రిచ్చావాడు నన్ను గటపుటంటున్నాడు—లోపలికొ నే మీరంటున్నారు—

అ. గో : ఏం—ఎందుకున్నాడా రిక్తావాడింకా అక్కడ?

రామం : వాడికి డబ్బులివ్వలేదుటగా—నాతో కూడా చెప్పాడు!

అ. గో : ఏమండీ, వలకాట్లో రామనాథయ్యగారూ—ఆ రిక్తా వాడిని పంపేయాలి?

వ. రా : (వస్తూ) ఏంకా లోగుట్టుపెరుమాళ్లు—పంపేయాలి?

పెరు : బాగుందండయ్యా. 'పంపెయ్యలా' అని నన్నంటారేటండి! డబ్బులిచ్చేస్తే ఆడు ఎల్లిపోజేటి?

అ. గో : ఏం ఎందు కివ్వలేదు నాడికి డబ్బులు?

పెరు : బాగుందండయ్యా, అయ్యగారిస్తే కదలండి అడి కివ్వటానికి.

క. రా : నేనిచ్చేదేమిటా—నీ దగ్గరలేవు?

పెరు : (పురిక్కిపడి) నా డబ్బు లిమ్మంటారా?

క. రా : నీ డబ్బులు కాదురా పుల్లయ్యా—

పెరు : నా పేరు పుల్లయ్య కాదురేండి—పెరుమాళ్ళు!

క. రా : ఏడికావుగాని—పొద్దున్నే నీ చేతికిచ్చిన రూపాయిలో చిల్లర మిగలలేదా?

పెరు : బాగుందండయ్యా—ఇంకా చిల్లరేటండి! మరా చిల్లరలోజే గదా మీకు సిగరెట్లు తెచ్చాను—ఆ రెవరూ, మన కని గారికి, అడేటమ్మా, అదీ టీ తెచ్చాను. ఇంకా నేమో జేరట్రుగారికి—

క. రా : సరే, ఇహ ఆపు నీ పురాణం. ఈ డబ్బులు తీసుకళ్ళి నాడికిచ్చి పొమ్మను.

(డబ్బులిస్తాడు. పెరుమాళ్ళు పోతాడు.)

చం : ఎలాగూ ఇంతసేపున్నాడు—మరో పదినిమిషా లండ మనండి. వెళ్ళిపోవచ్చు.

అ. గో : మరో పదినిమిషాలో రిహార్సల్సు ఐపోతాయేమిటి?

చం : ఏమిటో నా మనస్సేం బాగాలేదు. నేను పోతాను.

క. రా : చంపేశావ్ తల్లీ! తెలారితే నాటకం. టిక్కెట్లు అమ్మే సున్నాం. తల్లీ తల్లీ—ఈపూట రిహార్సల్సు జరిపించేసి మరీ వెళ్ళేమ్మా—చచ్చినీ కడుపున పుడతాను.

చం : బావుంది—ఏమిటా మాటలు? నిజంగా నాకేం వంట్లో బాగులేదండీ!

అ. పె : నీ వంట్లో ఏముందో నాకు తెలుసులే.

అ. గో : ఎందుకొచ్చిన కబురండి ఇవన్నీ! రిహార్సల్ ఈపాటికి కొంతయినా అయ్యేది. ఛీఛీ—ఓమ్ వెస్...ఓమ్ వేస్టు!

క. రా : కానీండి బాబూ! బాబూ—అరిచేతిలో వైకుంఠంగాదూ (నమస్కరిస్తాడు.)

అ. పె : (నమస్కారం విడదీస్తూ) ఏమిటండీ మీరు మరీనూ— అంత ప్రార్థించాలటండి—ప్రారంభిద్దాం.

క. రా : అయ్యా—నాటకాల కంట్రాక్టర్ని. అంటే మానం, సిగ్గు, లజ్జా అన్నీ విడిచిపెట్టి యీ వ్యాపారంలోకి దిగాను. ఏదేనా చెయ్యాలిందే, తప్పదు. (అన్న మారామచంద్ర వసాడు.) వనకటికోసారి ఒక పారాణిక నాటకం కంట్రాట్టు తీసుకుని ఆడిస్తున్నాను. ఇట్లాగే తెలారితే నాటకం. అయ్యా—అందులో ఒకనటుడికి, ఆరాత్రికి రాత్రి ఏం వచ్చిందో మరి—అదిస్తే నేగాని రానుపొమ్మంటాడు!

అ. గో : "అదే"మిటి?

క. రా : అదేనండీ! (నెమ్మదిగా) బుడీ. 'నే నెక్కడలేను బాబూ, ప్రాచీనను' అన్నాను. 'జాంతేనె, నే' అంటాడు; లేక పోలే నాటకం ఆంధ్రరాజధానికి మార్పుకోమంటాడు! ఏం చెయ్యమంటారు? రెండుకొళ్ళమీదాపడి, ఎప్పుడూ ఏ దేవుడికి అట్లా సాష్టాంగపడలేదు బాబూ—ఇదిగో ఇట్లా పడి—(యాక్టర్ చెయ్యబోతాడు)

చంద్రి : (తకతకనవ్వుతూ) థిరేవారండీ! (నవ్వావుమంటూ) అబ్బ ఆ చెప్పటం చూద్దూ!

అ. రా : చెయ్యగలేనిది, చెదిరే తప్పేమిటమ్మా చంద్రికా— నువ్వు అప్పటికి పుట్టివుండవుగాని—వసుదేవుడు లాంటివాడు గాడిదకాళ్ళ పట్టుకున్నాడు! ఏమిటి—

అ. పె : ఈయన మహాపుట్టినట్టు!

అ. రా : (తనహాస్యానికి తనే నవ్వుతూ) ఏమిటి—

అ. గో : ఏమిటండీ—ఏమిటండీ ఇదంతా!

అ. రా : సిడకలవేట లేందీ రామాయణం రక్షకట్టదు. ఏమిటి—

పెరు : (బయటనించి వస్తూ) ఆడు పుచ్చుకోట్టండి ఈ డబ్బులు. గంటసేపున్నరయిందటా—అవతల జేరాలు మానుకుని కూచున్నాట్ట—మరో పావలా పారేయమంటున్నాడు!

క. రా : అబ్బబబ్బబబ్బ...నీ జొకడు తినేస్తున్నాడు మగ్గి.

పెరు : నేనా—రిక్కావాడాండీ?

క. రా : ఇద్దరూనూ—

పెరు : బాగుందండయ్యా (ఏదో చెప్పబోగా)

అ. రా : ఒరే పెరుమాళ్ళూ—నువ్వు పేరుమార్పుకోరా, చెప్తాను.

పేరు : మార్పుకుంటే రిక్కావాడు ఎల్లి పోతా డటండి?

అ. రా : ని మొహంరా నాగమ్మా—

పెరు : శశి, నా పేరు నాగ...

అ. రా : ఈ రోజునుంచీ నీపేరు పి. పుడక. అంటే పానకంలో పుడక. ఏమిటి—నీకు సార్థకనామంరా అది!

అ. గో : ఆపేరు మీకుపెట్టాలి. పదండి (లాక్కుపోతాడు. వెనకారే రామనాథయ్యా, ఆవెనకారే పెరుమాళ్ళూ పోతారు)

అ. గో : (కొద్దిగా ముందుకొచ్చి) అమ్మా, చంద్రికా—ప్లీజ్!

చం : ఊ—కామిడి. (అ. గోపాలం పోతాడు.)

రామం : ఎక్కడినుంచి మొదలెడదా మంటారు?

అ. పె : ఆగిపోయిన దగ్గర్నుంచీ—

రామం : అదే, ఎక్కణ్ణుంచి అని?

చం : ఎక్కడినుంచో, ఓక్కడినుంచి. కానిగ్గురూ తలనొప్పి!

అ. పె : ఊ సరే (రామంతో) మీరు అక్కడ నించోండి. (చంద్రిక చేతిని పట్టుకుని లాక్కుపోతూ) రా చంద్రికా రా పోదాం!

చం : (వదిలించుకుని రామంకేసి పరుగెత్తి) మోహన్!

రామం : చంద్రికా—(తన వెనక్కు ఆమెను లాక్కుని, తన ఆమెముందుకొచ్చి నుంచుంటాడు.)

ప్రసాద్! నువ్వాడుతున్న నాటకం, నువ్వు ధరిస్తున్న పాత్ర, నువ్వు వేస్తున్న వేషం—ఇహ చాలు. బయటకు నడువ— లేదా—ముందుకు (రాబోతాడు)

చంద్రి : మోహన్! (వెనక్కు లాగుతూ) వద్దు మోహన్! అతనిమీద చెయ్యి చేసుకోవద్దు—నామాట విను మోహన్!

అ. పె : (అవ్వావ్వా అని నవ్వు) ఏం—తగ్గిపోయావేం—రా. పూ—(ముందుకొస్తాడు. రామంకూడా ముందుకు వస్తాడు. ఆమె 'మోహన్' అని అరుస్తుంది. రామం, "ద్రోహీ! నీచుడా!" అని వైకుంఠం గడ్డంమీద ఒక్కటి కొడతాడు. పొరువంగా ముందుకువచ్చి, వైకుంఠం రామాన్ని నిజంగా కొడతాడు. రామం దూరంగా క్రుల్లిపడి పోతాడు.)

అ. గో : (అక్రతుతగా వస్తూ) చంపేశారు, చంపేశారు. ఎన్నిసార్లు చెప్పినా సరిగ్గా చెయ్యరుకదా. మీరతన్ని కొట్టకూడదండీ— అతని వెబ్బో మీరే పడిపోయి, పొరిపోవాలి.

అ. కై : ఛీఛీ—వీడు నన్ను కొట్టటం ఏమిటి—నేను పొరిపోవటం ఏమిటి?

అ. గో : నటనండీ మహాత్మా! ఇదేం ఖర్చుండీ మీతో! ఒక్కయ్య నటించలేరేం—నటించడం చాతకానివాళ్ళంతా నటులై పోయారా ఏమిటి ఖర్చు!

అ. కై : నటించడం చాతకాకపోవటం కాదండీ!...అసలు సంగతి చెబుకున్నా చినండి. ఈ రామం నిజంగా చంద్రికను లవ్ చేయడం ప్రారంభించాడు. నాటకంలో లవ్ సీను చేయ్య మంటే, బయటకూడా మొదలెడితే ఎట్లా? పైగా చంద్రిక నా భార్య కాబోతోంది. వీడి రొమాన్స్ విషయాలన్నీ నాతో చెప్పింది. నేను ఎన్ని చీవాట్లు పెట్టినా వీడు వినిపించుకోవటం లేదు. (చెప్ప తగిలినచోట చెయ్యి పెట్టుకొని, రామం నెమ్మదిగా వస్తాడు.)

రామం : వీడు గీడు అని అమర్యాదగా మాట్లాడకు కై భువంకం!

అ. గో : ఇక...ఆ—తర్వాత?

అ. కై : తర్వాతేముంది తర్వాత? పైగా వీడు ఈ రిహార్సల్స్ నిజంగా కొట్టాడు నన్ను! తిరిగి కొట్టకుండా వుండటానికే నేనేం వాజమ్మనా?—అంత చాతకాని వాడినా!

అ. గో : నిజంగా కొట్టారేమిటి రామంగారూ!

రామం : ఫైనల్ రిహార్సల్స్ కదా అని కొట్టానండీ! (ఈలోగానే రామసాధయ్య, రామచంద్ర వచ్చి అక్కడ నించుంటారు.)

అ. గో : బావుందండీ—ఈ కథ బావుంది.

అ. రా : అయ్యో, ఆ కథనికొస్తూ కంచికి వంపించి, మనకథ సంగతి చూద్దూ! ఏమిట—

అ. గో : అయ్యో ఒక్కమాట వివరించి. మీరు బయట ఎట్లా వున్నా, ఎంతలా ఇది నాటకం! మీరంతా చక్కని నటులు. మీరు చెప్పటానికేముంది? అంచేత, అవన్నీ మరిచిపోయి, కేవలం ఇక్కడ నటించాలి.

రామం : నాకు చాలా అవమానం జరిగింది. నేనింటికిపోతాను.

కై : (లోపల్నుంచి వస్తూ) రిక్తావా డసలే తేరాలు పోతున్నాయంటున్నాడు—అలాగేదో ఆడికి తేరాలు తగిలిద్దూ!

అ. గో : ఉండ్రా నువ్వు (రామం పోబోతాడు) ఆగండి—వివా అంతమనిపిని పట్టుకొని మీరు బాగా కొడితే ఎట్లా చెప్పండి!

రామం : బావుంది. పాత్రలో లీనమైన తర్వాత...

అ. కై . అబ్బా—పాత్రలో లీనం అట!

క. రా : విపోయిందేదో విపోయింది. కానీండి—కొట్టడంసీనుఅయిందనుకోండి; ఆ తర్వాతనుంచి చెయ్యండి! వినా ఈ కొట్టటా, ఇవీ స్టేజిమీద ఎందుకయ్యా అంటే ఈ కవిగారు విన్నాడ—

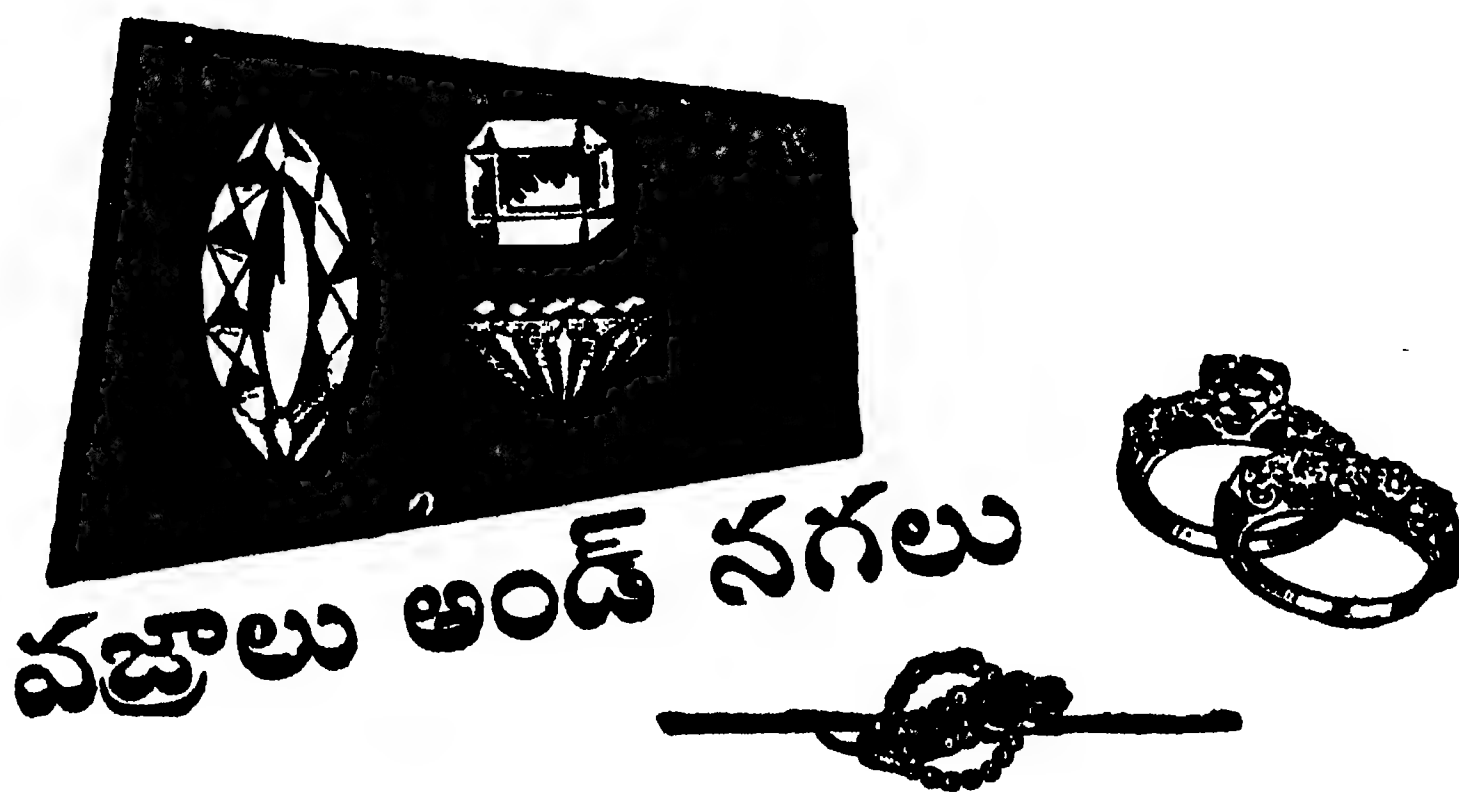
అ. రా : బావుందండీ! అవన్నీ మీరేకదా పెట్టమన్నార—రేపు ఫీల్స్ తీస్తే కాక్సాఫీసు హిట్టవుతుందనీ! ఏమిటి—

అ. కై : (సంతోషంగా) ఫీల్స్ తీస్తారా యేమిటండీ?

అ. గో : తీసినా మిమ్మల్ని పెట్టి తీరామా—చచ్చామే.

క. రా : అలా లేదు చాలా లేదు అన్నట్టు అవన్నీ ఎందుకండీ! తేపు నాటకం సంగతి చూద్దూ బాబ్బూ!

అ. కై : నాటకం సంగతి చూడమని అంటారేగాని—ఈ రామం లవ్ గొడవ మాన్పించాలని చూపారేం?

తజ్రామ విలువను నిర్ణయించేది పరిమాణమే మాత్రమేకాదు. ఈ నిషయమేలో రంగున్ను, వెక్కడపు కొంతమంతమున్ను, స్వచ్ఛతయున్ను నమాన ప్రామాణ్యాన్ని వహిస్తాయి. తజ్రాలను, వజ్రాలపొదిగిన నగలను కొనేటప్పుడు, వస్తు తగివట్టిన్ని, అనుభవజ్ఞుడైనట్టిన్ని మగలవర్తకుని వెలపోతు మీరు తీసుకొనవలెను.

శ్రీరామయ్యచెట్టి గురుస్వామిచెట్టి అండ్ కో.
23/25, వై.కె.ఆర్. రోడ్డు, మదరాసు.

వ. రా: ఏమిటా కామంగారా—ఏమిటా కామంగారా? కామం: గాత్రంలేదండీ. (గర్జించిన రెండు రియ్యంబులు) అక్కా! (అంటాడు)

అ. రా: ఏమిటి ర కం కామంలా ఏమిటి?

అ. గో: ఏమిటి, ఏదీ—(ఆ రెండు కదిలించబోతాడు)

కామం: ధరవారేదురండి!

అ. గో: కొద్దిగా వాచినట్లుంటే—ఒక పెరుమాళ్లు—(గట్టిగా పిలుస్తాడు.)

పెరు: అబ్బ! ఇక్కడే వున్నాడండీ! అంత కేకపెట్టారేటి!

అ. రా: నీకు బ్రహ్మాండమైన పెరుదనీ అంతకేక పెట్టారు. ఏమిటి—'హి హి' అని తనే నవ్వుతాడు.)

అ. గో: ఈయన్ను లోపలకు తీసుకుపోయి, ఆ మందుల దిబ్బాలో వున్న కాస్త మందుపెట్టి చిన్నపట్టి రెండు. పూ— (పెరుమాళ్లు రామాన్ని లోపలికి తీసుకుపోతాడు.)

అ. రా: ఏమిటి, నిజంగా ప్రేమలో పడ్డాడా ఏమిటి కుర్రాడు?

అ. పె: ఇంత అంతా? అసలు నీకు కన్నురిని చాలాకాలంగా ప్రేమించటం మొదలెట్టాట! ఆతర్వాత ఈ నాటకం ఛాన్సు తిరిగి, నీకు హీరోగా నటించాల్సిన ఖర్చుం పట్టగానే లవ్ డైలాగ్స్ చెప్పటానికి ఛాన్సుదొరికింది చూడండి—కాంతో నురీ పిచ్చిలోపడ్డాడు!

అ. గో: అంటే అక్కా—ఇంతకు పూర్వంనుంచి నిన్ను ఎరుగునా ఏమిటి ఈయన?

తం: ఆ ఏమిటిరండి! ఇదివరకు నేను ఏదో ఒకనాటకంలో రిహార్సలు చేస్తూవుంటే వచ్చాడు. వచ్చి మాచుని పాపం, రిహార్సలు చూస్తున్నాడు. ఇంతలో ఇట్లాగే కొట్టాల్సిన నీను ఏదో వచ్చింది. నేనేకొట్టాలి ఎవరో. అక్కడే దగ్గరున్న పూలకుండీతీసి విసుర్రానన్నమాట! అట్లా విసిరే ఆ పాత్ర నటించే ఆయన తప్పుకుంటాడు—అదివేళి గోడకు కొట్టుకుంటుంది. కాని ఏమయింది? నేను మామూలుగా నేరిసిరేకాను—ఆయన తప్పుకున్నాడు. ఇంతలో ఈ రామంగారు ఎక్కడి నుంచి వచ్చాడోమరి, ఆ పూలకుండీవేళి తీసుని ఇదిగి తగిలింది.

అ. రా: అదిగో—అట్లా తగలారి మన నాటకంలో! ఎక్కడంటే—

అ. గో: ఉండండి—ఈ కథ చాలా ఇంటరెస్టింగ్ గా వుంటే మధ్యలో మీరు మనసంగతి ఎక్కుతారు! ఆ తర్వాత?—

అ. పె: తర్వాతేమిటి? పాపం ఆ కబ్బు తగిలిందికదా అని, చంద్రిక బాధపడి, నంటనేవేళి ఉపచారాలూ అవ్వలేని, క్షమించమనీ ఇలాఅనీ అలాఅనీ ఏదో పాపం ప్రాధేయపడింది. నిజంగానే చాలా విచారపడింది రండి!

వ. రా: మీరూ వున్నారేమిటి అక్కడ అక్కడ?

అ. పె: సరిపోయింది. ఉండడమేమిటి—ఆ పూలకుండీ ఆమె ఎవరి మీదికి విసిరిందో, ఆ పాత్ర ధరిస్తున్నది నేనేగా!

అ. రా: అహ! !

అ. పె: అ! సరి, ఏదేం చేశాడు? ఆమె అంత మంచిగా చూడండికదా అని, అది అసరా తీసుకుని, నంటనే ఆమెఇంటికి వెళ్లి బీదామెను ప్రేమిస్తున్నట్టు కళ్ళ కపరిచేశాడు.

అ. రా: ఛే! అక్కడ ప్రారంభమైందన్నమాట కథ! ఏమిటి—

అ. పె: తర్వాత కన్నురి ఏదో చిట్టా వేసిందనుకోండి!

తం: చిట్టా! రెండురేడురండి. ఎందుకొచ్చిన అక్కా! మాటలుగాని—నెమ్మదిగానే బుద్ధిచెప్పి పంపేశాను!

అ. పె: విశా వాడు వందలేడు. వాడి ప్రేమ వాడిదీ! ఆ తర్వాత ఎటాగో మననాటకంలో ఆవిడ వక్కానే ఈ హీరోపాత్ర నటించాల్సినట్టేసరికి—ఇదా స్వర్గంలోపడ్డాననే అనుకున్నాడు!

తం: పాపం—వొట్టి అమాయకుడు రెడ్డురా—

అ. గో: ఐతే మొత్తాని పెద్దకథే వుందన్నమాట!

అ. రా: ఆ! ఒక తెలుగునీనిమా రియ్యంబులాని! బైసంత కథ వుంది. ఏమిటి.

తం: కొంపదీసి రావెయ్యగలరు నుమండి!

అ. రా: ఆ ఇదోకథ! ఇంతకంటే వండరే పుల్ పూరీవే వున్నాయి మనదగ్గర స్క్రీన్ ఫేలలోసహా రావేసి! ఏమిటి అందులో రెండుమూడు బ్రహ్మాండమైన కామెడీలు. వన్ థాజడండ్ వన్ లాఫ్టర్స్ అన్నమాట! ఏమిటి, జనం నవ్వలేకచానారీ! (బయటనుంచి రిక్తావాడు "అయ్యా, అయ్యాగారూ" అని కేళలు వేస్తాడు.)

వ. రా: ఎవడా అది? ఒక పెరుమాళ్లు, లోగుట్టు పెరుమాళ్లు!

పెరు: (వస్తూ) ఏటండీ!

వ. రా: ఏటేమిటా—అంత లాగిస్తావానేనా ఏమిటి అక్కలు?

పెరు: (అలాచించి) రిక్తావానే ననుకుంటానండి. కాకపోతే... ఆ—ఆ ఈడె యంటాడండి—ఈ పక్క సిగరెట్లకొట్టాడు—ఎవడు? మనబాందెతో కైలాసం! నిన్నసాయంత్రం డబ్బుకోసం వస్తే ఇప్పుడు రమ్మన్నారగడండి తమరు! పర—ఎల్లుండి రమ్మంటానండి—

వ. రా: ఎందుకు?

పెరు: అడు మర్రి ఎప్పుడు రావడమో మీరు చెప్పడానికీ!

వ. రా: ఐతే ఇంత! వాతేనంటా నేమిటి? చూడు చూడు చూడారే—

పెరు: చూడలేటి! ఐతే అడు—కాపోతే మన రిచ్చావాడూ! (పోతాడు).

తం: రామనాథయ్యగారూ! నేను వెళ్ళిపోతానండి—చాలా విపరీతంగా వుంది తలనొప్పి!

అ. పె: నీకునా?

అ. గో: ఏం మీరూ వచ్చిందా యేమిటి?

అ. రా: (రామనాథయ్యకేసి చూస్తూ) మీరు రాలేదుగదా కొంప దీసి! ఏమిటి—

వ. రా: ఇదంతా చూస్తూవుంటే ఇప్పుడిప్పుడే ప్రవేశిస్తోంది.

అ. రా: ఐతే తలనొప్పి శుభంబుతో ఒకనాటకం రాసేనే—ఇప్పుడందరూ చాలా సహజంగా నటించే మూడిలో వున్నారన్నమాట! ఏమిటి—(తనే నవ్వుతాడు)

పెరు: (వస్తూ) మన రిచ్చావానే వండయ్యగారూ—అది! తేరాల పోతున్నాయటా మరోపావలా ఇమ్మంటున్నాడని చెప్పాను గడండి—

వ. రా: ఇవ్వలేదా యేమిటి?

పెరు: నేనెట్లా ఇస్తానండి - మిరియ్యకపోతేనూ—

వ. రా: అదే, నేనేకా వధవా—నీ కివ్వలేదా అని అడుగుతున్నాను.

పెరు: కాగుండందయ్యా—మిరిస్తే...

క. రా : మరి మొదలెట్టకు నీకథ! ఇంద—(వచ్చుచిన్నావుంటాడు)

అ. వై : రెండు తలనొప్పి మాత్రము తెప్పిస్తున్నా—

చంద్రి : అవునండీ — కాస్త వడి కాఫీకూడా తెప్పించండి.
అబ్బబ్బ...

క. రా : (అట్లాగే వుండిపోయి చూసి, లేచుకుని) వ్రా—గోపాలం
గారూ, మీశేమిటి?

అ. గో : ప్రత్యేకంగా నాశేమిటి? నాకు ఆకాఫీయే తెప్పించండి.

క. రా : కవిగారూ—(మీశేమిటన్నట్లు (చూస్తాడు)

అ. రా : నాశేమిటన్నట్లు నువ్వండీ. కొంటా ఏం కాసులేడు.

అ. గో : కాఫీ తగటానికేం? కాస్త కాఫీతాగండి.

అ. రా : తగటానికేం లేదులేండి; కాదు — కొద్దిగా ఆకలవు
తున్నట్లుంది...ఒఖదోసో రెండు బజ్జీలో—ఎమిటి—

క. రా : ఒంటలో బాగులేదని టిఫిను ఏమిటయ్యా?

అ. గో : అందుకే మరి 'ఒఖదోసో' అన్నాడు!

చంద్రి : ఒంటలో బాగులేకపోతే ఏమీ తినకండి కవిగారూ—

అ. రా : అవునమ్మా—'లంఖణం పరమామగం' అన్నాడు. ఏమిటి—
అందులో! నువ్వుకూడా చెబుతున్నావు. నాశేమిటన్నట్లు—
ఒకీ కాఫీ! ఏమిటి—

క. రా : సరే, అంతరికీ తీసుకురా. ఇంద. (నోటు ఇస్తాడు)

అ. వై : ఎప్పుడు తెచ్చినా ఎన్ కాఫీ తెస్తావురా బాబూ నువ్వు.
వడిగా తీసుకురా.

పెరు : బాగుందండయ్యా—హోటలు ఎక్కడుందండీ—ఆడకల్సి
రావోద్దేటి? మనకి అజ్జీ—ఆ పలానోక్క, గిలానోక్క
అజ్జీ...అదిలేదు. కొనమంటే అయ్యిగాదు కొనదు. మరి,
కెటర్ లో తెస్తే చల్లగా విపోదేటండి?

క. రా : వ్రా—వ్రా—ఆ రిక్కా వాడున్నాడుగా. అందులో నే
నెల్లిరా. పెందల్లాగూ వింది. వెళ్లు! (పెరుమాళ్లు లోపలకు
నెళ్ళిపోతాడు)

అ. గో : ఆ రానుంగారి కేంకేకావురా?

పెరు : మందేసి, అజ్జీ—పట్టియేసేవండీ. దుర్బీలో అలాకూమని
కట్టుకూసుకున్నాడు. (లోపలకు పోతాడు)

క. రా : కాఫీవస్తోంది, రిహార్సల్స్ మొదలెడదామా?

అ. వై : అబ్బ! [పెరుమాళ్లు కెటర్ లో విధిలో నెళ్ళిపోతాడు]

అ. గో : వాధే?—

అ. వై : తలనొప్పి వాధకాదు గానీండి—ఆలోచిస్తూ వుంటే
ఈ రకంగా వేమలలో నాటకం రిహార్సల్స్ జరగ వలసివస్తోంది.

క. రా : అంటే?

అ. వై : నేనా విలన్ వేషంవేసి, అంత ప్రాచంగా చంద్రితో
యాక్టు చెయ్యలేను నువ్వండీ!

చంద్రి : అవునండీ—నాకు అదేవాధ! ఆయన్ను పట్టుకుని ఆ రిట్టా
ఈ రిట్టా రిట్టటం, కొట్టటం—అబ్బ!

అ. రా : యాక్టింగ్ కదమ్మా చంద్రికా—అంతకన్నా ఏమింది?

చంద్రి : ఏమిటో చాలా కష్టం నువ్వండీ. (లేచి లోపలకుపోతూ)
ఆ లోపల దూములో కాస్తపు రెట్టుతీసుకుంటాను. కాఫీ
రానివ్వండి! (నెళ్ళిపోతుంది)

అ. వై : అబ్బ—చాలా వాధవదుతోందండీ పాపం! నన్ను రిట్టే
నీమ్మ అది తీసేసి ఏర్పాటు ఏమన్నా చెయ్యండి ఏకైక.
వివాదాలు నచ్చతెప్పి చూస్తాను. (పోతాడు)

[యన్తరూ అటేచూసి, తర్వాత ఒకరిమొహం ఒకరు చూసు
కుంటాడు.]

అ. రా : కథ! బ్రహ్మాండమైన టీవీస్టు వచ్చిందివ్వడు—ఏమిటి—

క. రా : థ థ థ...తెల్లారిలే నాటకం, ఇది ఫెసల్ రిహార్సల్స్!
అయ్యయ్యా—కొత్త కూడా జ్ఞానంలేదేమిటి చెప్పా! నా
డబ్బు వుచ్చుకుంటున్నాడు గానీ—నట్టి నే యాక్టు చెయ్యడం
లేదుగదా. గట్టిగా ఏమన్నా అంటే ఏం గొడవ అవుతుందో
అని ఎంత సర్దుకుపోతున్నా ఒఖలాగే వుంది.

అ. రా : ఆ నీను తీసెయ్యమంటాడు—ఈ డైలాగు లాగయ్యి మం
టాడు! ఏమిటో—ఏమిటనుకున్నాడో! వెధవడి—ఫీట్
డ్రామాస్ రాకాను నేను—సలభేదదు నాటకాలు! ఒక్కడు
నాచార అక్షరం మార్పించలేకపోయాడు. ఏమిటి—ఇవారే
వీడెవడో—

అ. గో : ఆ—మార్చేయమంటే మార్చేస్తామా ఏమిటి? అంత
వీళ్ళ ఇష్టమే.

క. రా : అవునండీ—ఇన్నాళ్లు తెలియలేదా ఏమిటి ఈ గొడవ?

అ. గో : తెలియలేదంటే, ఎప్పుడు మనం పూర్తిగా రిహార్సల్స్
వేశాం చెప్పండి! ఎవో తర్వాత చేస్తాం తర్వాత చేస్తాం
అంటూ వచ్చాముగాని—అసలు విషయం ఎవడూ చెప్పలేదు.
ఈ ప్రేమగొడవలూ ఇది ఇవారేకదా బయటపడ్డాయి!
(అట్లా ఇట్లా పచారు చెయ్యటం మొదలెడతాడు)

క. రా : తెల్లారిలే నాటకయ్యా—గోపాలంగారూ!

అ. గో : అదే, అదే ఆలోచిస్తున్నాను.

క. రా : థ థ...నాటకాలాడించేవాడి జక్కో జమ్మరా బాబూ!
థగవంతుడా — రేపంకేస్తావో — (చేకిచూసి ద్వంద్వం పెట్టి,
గోపాలంతో సమానంగా తనూ పచారు మొదలెడతాడు.)

అ. రా : ఈ సమస్య పరిష్కారం చిరంగా వుంది. [పచారు
చేస్తున్న వాళ్ళిద్దరూ ఆచివరివరకూ వెళ్లి, తిరిగి రావో
తున్నప్పుడు, తనూ వాళ్ళకు అభియుఖంగా వాళ్ళ మధ్యకుంచి
పచారు మొదలెడతాడు. కొంతసేపు అట్లా తిరిగాక, తక్కువ
ఆగి మధ్యకివచ్చి నించుంటాడు.]

అ. రా : ఆగండి! (వాళ్లు ఆగుతారు) దగ్గరకు రండి. (నెమ్మదిగా
వచ్చి ఇద్దరూ చేరోపక్కా నించుంటారు) ఏమిటిస్తాడు
నాకు?

వి. రా : ఏమిటివ్వడం? కాఫీ! నెళ్ళాడుగా—రాగానే ఇస్తాను.

అ. రా : వ్వు...అదికాదండీ. ఈ సమస్య పరిష్కారం చేకాడు:
బ్రాహ్మాండమయిన విడియా తట్టింది. ఇటువంటి అటువంటి
విడియాకాదు!

అ. గో : ఏమిటది?

అ. రా : అది చెబితేనే ఏమిటిస్తారని అడుగుతున్నాను.

క. రా : చెబుదురా—అన్నింటికీ మీకు లంచమే!

అ. రా : లంచం ఏమిటండీ—నా మేధాకి! పారితోషికం అన్న
మాట! ఏమిటి—

అ. గో : అలాగేలేండి—చెప్పండి.

అ. రా : ఏమిటంటే, ఈ రసికజన మనోభిరామంచాత హీరోవేషం,
ఈ అరిచేతిలోవైకుంఠంచార విలన్ వేషం వేయించటం
వల్లనే ఈ చిక్కులాచ్చిపడ్డాయి. వైకుంఠమే హీరోవి,
రామమే విలనయితే—ఏమిటి?...

క. రా : (హంగిపోయి) కాదా! (తగ్గి) కాని తెల్లారిలేనాటకం
కదా, ఇప్పుడెట్లా మారుస్తాం వేషాలు?

అ. గో : అదా మీ బినిగూ? ఈ ఆలోచన నాకు తట్టింది. కానీ—

వ. రా : కానీ కాకపోతే, తట్టినప్పుడు చెప్పలేకపోయారా? ఇది బాగానే వుందిగా!

అ. రా : పైగా ఎక్కడా వస్తుంది. ఎంచాతంటారా—నీతిచంద్రికా, ఆరిచేతిలోవైకుంఠం ఇద్దరూ నిజజీవితంలోకూడా హీరో హీరోయిన్లే కాబట్టి, స్వేచ్ఛమీద హాయిగా; సహజంగా నటిస్తారు. ఏమిటీ—రసీకజనమనోభిరామం ఇద్దరి మధ్యా సరయిన విలన్ అవుతాడు!

అ. గో : బాగానేవుంది ఆక్కడికది ఒప్పుకున్నాం. కానీ, అందు లోనూ కొన్ని ఇబ్బందులున్నై మన యాక్టర్లుతో.

వ. రా : ఏమటవి?

అ. గో : వైకుంఠం, చంద్రికా నిజజీవితంలోకూడా 'హీరో హీరో యిన్' అని కదూ అన్నారు—వేషాలు మారిస్తే వీళ్ళేంచెస్తారంటే, లవ్ సీను వచ్చేసరికి నిజంగా స్వేచ్ఛమీదే లవ్ మొదలెడి, అవకాశం వచ్చిందికదా అని—నిజంగానే ఎక్కువ మాట్లాడేసుకుని—ఎక్కడలేవాలో ఆక్కడలేవరు, ఆరిస్టో యథ్యంలో పడిపోయి!

అ. రా : అబ్బే—

అ. గో : అబ్బే కాదు. మనవాళ్ళ తత్వం అది! ఎప్పుడయితే విలన్ పాత్రలో వున్న తన ప్రియుణ్ణి తిట్టాల్సివచ్చిందో, అప్పుడు తిట్టలేకపోయిన మన హీరోయిన్నూ—ఆరిస్టోనే లవ్ సీను నటించాల్సివచ్చినప్పుడు నిజంగా తన్మయత్వం ఎంగుకు పొందడు? మొదటి 'నటన' అని అర్థమైతే, ఇదీనటన అని వున్నంతమట్టుకే నటిస్తారు. ఎంత చెప్పినా వీళ్ళు నటనగా భావించుకొంటుంటేదు. కాకపోయినా, ఇంతవరకూ ఏదో, దేవుడి దయవల్ల ఆపార్షిస్తు కాస్త కంఠతా పెట్టారు. కాక పోయినా, వైకుంఠం హీరో వేషానికి, రామం విలన్ వేషానికి ఏ మాత్రం పనికిరారు—పెర్సనాలిటీల దృష్ట్యా. అది బొప్పా కున్నా—ఈ క్షణంలో వేషాలుమార్చి, రేపు స్టేజి ఎక్కిస్తే అసలుకే మోసం వస్తుంది!...

వ. రా : నిజమే-నిజమే-ఏమయినా మన గోపాలంగారి బుర్రవుండే—

అ. రా : చూడటానికి చిన్నదైనా వ్రాహించటానికి (ఎకతాలిగా) పెద్దబుర్ర! ఏమిటీ—

వ. రా : ఆ కాఫీ కాస్తా తాగించేసి, ఆ రిహార్సల్నూ వేయించండి బాబూ-గోపాలంగారూ కానీండి, కానీండి.

అ. రా : వచ్చిందమిటి కాఫీ?

అ. గో : "వచ్చుచున్నది!"

అ. రా : "త్వరలో వచ్చుచున్నదా?" ఏమిటీ — (హీ హీ అని తనే నవ్వుతాడు).

[రామం గడ్డంమీద చిన్నపట్టీ వేసుకుని నీతనంగా వస్తాడు]

అ. గో : ఏమండీ ఎట్లావుంది?

రామం : పెద్దబాధం లేదులేండి. కానీండి రిహార్సల్స్ వేద్దాం.

వ. రా : (ఫటుక్కున గుర్తొచ్చి) గోపాలంగారూ వచ్చాం!

అ. రా. } ఏం? (ఆశ్చర్యంగా)
అ. గో. }

వ. రా : నిర్బీడరూ ఆలోచలకు వెళ్ళారు — అవకాశం మొదలెట్టి వుంటారేయ్యా!

అ. గో : వైకుంఠంగారూ - ఆరిచేతిలోవైకుంఠంగారూ (గట్టిగా విసుస్తాడు.)

అ. రా : అబ్బాయ్, చంద్రికా-నీతిచంద్రికా! (గట్టిగా విసుస్తాడు [ఇద్దరూ వస్తారు])

అ. రై : (వస్తూనే) ఆ-వచ్చిందా కాఫీ?

వ. రా : ఎంతసేపూ ఇదీ అదీ అడుగుతారేగాని - 'రిహార్సల్స్' వేద్దామా, నాటకం ఆడదామా' అని ఒక్కరూ అడగరా?

అం : నేనడుగుతున్నాను - రండివేద్దాం!

అ. రా : అహా - ఏమయినా, చంద్రిక నిజంగా నీతిచంద్రిక! లేవండి.

[అంతా లేస్తారు. గోపాలం ఓపారి అదీ ఇదీ సర్దాడు]

అ. గో : (తనపోతూ, రిరిగిమానీ) రండిరండి రామచంద్రగారూ—రామవాధయ్యగారూ రండి!

[ముగ్గురూపోతారు]

అ. రై : ఎక్కడినుంచి మొదలెడదాం?

అ. గో : (ముందుకొచ్చి) అదే! హీరో విలన్ ను కొడతాడు—అతను పారిపోతాడు. అక్కడినుంచివేద్దాం. అంటే (స్క్రిప్ట్ చూస్తూ ముందుకొస్తూ) ఇప్పుడూ మోసానవచ్చి ఆమెతో మాట్లాడే సీను. అంటే నాటకంలో ముఖ్యమైన లవ్ సీను!

అం : ఆ సీనుమాత్రం ఇప్పుడు చెయ్యటం కష్టం! అదితప్ప ఇంకే దన్నా చేద్దాం.

అ. గో : కష్టంఅనుకుంటే ఎట్లాగండీ? వరసగా కానివ్వండి. ఎంత సేపు—అతను మీదగ్గరకు వస్తాడు. మీరూ అతనూ ఆ సంభాషణలుచెప్తారు. తర్వాత హాయిగా, తీయగా—'డ్యూయెట్' పాడుకుంటారు. అన్నట్టు ఆ టేవరికార్డర్ రెడీగావుందా రామవాధయ్యగారూ!

వ. రా : ఆ-ఆ-ఆ పాటకు రెట్టా పెదవులు ఆడిస్తానో ఒక్క సారి చూడాలనివుంది. ఇంతవరకూ ఏమీచెయ్యలేదు.

అం : పాట కంఠతావచ్చుగా. ఘరజాలేదులేండి—చేసేస్తాం.

వ. రా : విలే ఇప్పుడు చెయ్యరూ?

అ. రై : ఇప్పుడు చెయ్యటానికి నీలులేదండీ. చెప్పిందంతావిని మళ్ళీ మొదటికొస్తున్నాను. ఆ రామంతో లవ్ సీను యాక్ట్ చెయ్యటం చంద్రికకు ఇష్టంలేదు. పోనీ, చేసికా—అతను మాత్రం తన భోరణి మొదలెడతాడు! ఛీ ఛీ—కా ప్రాణాల మీదికి విలన్ లా తయారయ్యాడు!

[ఎవరూ మాట్లాడక, అట్లా చూస్తూ నించుంటారు]

అం : ఇంకే సీను మొదలెట్టకుంటారో చెప్పండి!

అ. గో : (నిట్టూర్చి) కానీండి, మీ యిష్టం. ఆ క్షణమూర్ఖు సీను ఒక్కసారిన్నా రిహార్సల్ చెయ్యలేదు—అదివేదాం!

అం : అంటే ఏమిటది?

అ. గో : (అఖరి పేజీలు తిప్పి వున్నకంలోకి చూస్తూ) అజే—మీరూ గదిలో వుంటారు—విలన్ వస్తాడు—

అం : ఇంకాక వేసిందేగా!

అ. రా : (వస్తూ) అదివేదా ఇదివేదా-నక్కా చంద్రికా! ఇదేమిటంటే లాప్సేసీను. అంటే అఖరిసీనులో, మత్స్య గదిలో వుంటావు. పెళ్ళి ఆ రాత్రే నీకు హీరోకూ జరిగిపోతోందన్నమాట! మత్స్య చాలా కులాసాగా (ఏదోవరసక పాడుతూ) "హాయి హాయి ఈ రేయీ, చేయకలిసిపోద మాయా"—ఏమిటీ, అని పాటపాడుకుంటూ అదంతా చూస్తూ సింగారించుకుంటూ వుంటావు. ఏమిటీ—ఈ షును యంతో ముతకాడు—విలన్ వస్తాడు. ఈ పెళ్ళి తప్పించి,

నిన్ను ఎక్కువని పొరిపోదామని పిడిపాను. ఏమటే—నీకు వెలంటుగా వస్తూవుంటే నువ్వు చూస్తావు—కేలువేస్తావు. అతిసు మీదికి రాబోతాడు. ఆకోపంలో నువ్వు పక్కన ఎమిటుంటే అది తీసి అతినిమిదికి విసిరేస్తావు. అతిసు అన్నింటిని తప్పించుకుంటూవుంటాడు — నీమిదికి రాబోతూవుంటాడు. నీను మాంధి కైమాకుకి పోతూవుంటుంది. నీ కేకలూ, అతిని నవ్వు, నువ్వు విసరటం ఇదంతా అన్నమాట. ఏమిటే—ఈ పాదావుడిలో మన హీరో పోలీసుల్ని వెంటబెట్టుకుని అతాత్తుగా గదిలోకి ప్రవేశిస్తాడు. తర్వాత విలన్ చేసిన దుర్మార్గాలు బయటపడటం—వాడిని పోలీసులు ఎరస్టుచెయ్యటం, ఇవన్నీ వుంటాయనకో. ఇదీ సీక్వెన్సు. మాంధి యాక్టింగ్ కి స్కోపన్నమాట! ఏమిటే—

చం : వూ—సరే, కానీండి.

ఆ. గో : టేవరికార్డరు తీసుకురండి రామనాథయ్యగారూ—
[రామనాథయ్య వెళతాడు]

చం : ఆ చివరకూడా పాటుందన్నా గా—ఏమిటో—ఆ పాటేమి చూసుకోలేదు. ఏనా ఇప్పుడు సాంగుకు నటించే మూడోలో లేనరండి!

ఆ. గో : (కొంపకునిగినట్టు) రామనాథయ్యగారూ, త్వరగారండి.

చ. రా : (అత్రుతగావస్తూ) ఏమిటేమిటి?

ఆ. గో : (కూల్ గా) ఆమె, ఆ పాట ఇప్పుడు పాడనంటున్నాను. ఏనా ఆ పాట తీసేదాంరండి. ఎంచాతింటే, నాటకం కయిమాక్స్ సీనుమంగు మళ్ళీ పాటా అదీ అంత రక్తికట్టదు. వీరైతే ఇంకోచోట పెట్టుకుందాం.

చ. రా : కానీండి, కానీండి. అంతా మీదను.

ఆ. గో : అమ్మా—నువ్వు ఇటూ కూచుని సింగాంచుకుంటూవుంటావు. విలన్ వస్తాడు. మీరంతా అవతలకు వెళ్లిపోండి [రామనాథయ్య, రామచంద్ర లోపలకుపోతాడు—వెకుంఁ, రామం పిధి పిపుపోతాడు. గోపాలం అంతా ఓసారిమాసి, ఓకే అనుకుని, 'గెడీ' అని లోపలకుపోతాడు. చంద్రిక అద్దంలో సింగాంచుకుంటున్నట్టు నటిస్తూవుండగా, పెరుమాళ్లు కాఫీకెటిల్ తో ప్రవేశం.]

పెరు : (వస్తూనే, గట్టిగా) అయ్యగారూ—వైకిరీరిక్కావాడికి మొత్తం రెండుసూపాయిలయింది.

ఆ. గో : (వస్తూ) అబ్బబ్బబ్బ...మాంధివేళ చూసివస్తావురా నువ్వు!

అ. రా : ఒరే, నేను ఏపేరుపెట్టినా వతి నే పెట్టినా పుడకయ్యా—ఏమిటే—

అ. వై : (వస్తూ) తలనొప్పిమాత్రం లేచ్చావా? (పెరుమాళ్లు ఇస్తాడు.)

చ. రా. (వస్తూ) సరే, అందరికీ ఆ కాఫీ ఇచ్చేయ.

ఆ. గో : కాఫీ ఇవ్వొచ్చునురండి. రిహార్సల్స్ కావటానిం? మీగంతా పదండి.

[పెరుమాళ్లు, రామనాథయ్య, రామచంద్ర లోపలకుపోతాడు. రమం, వెకుంతం బయటకు పోతాడు. తర్వాత గోపాలం కూడా లోపలకుపోతాడు. చంద్రిక సింగారించుకున్నట్టు నటించి, అటూఇటూ చూసి కుర్చీలో కూర్చుంటుంది. నవక నుంచి దొంగలాగా వెకుంతం ప్రవేశిస్తాడు. దగ్గరగా వచ్చేసరికి ఆమె లేస్తుంది. దూరంగాపోయి, "నెట్లప్రసాద్ నట్లన్"

కొలంబ్ ప్రణాళిక సలహానంపుమును సంబోధిస్తూ అమెరికా ఆధ్యక్షుడు శ్రీ వి.ఎన్.హోవరు యిలా స్పష్టీకరించారు.

“వృత్తులందు, వ్యాపారమందు, ఆంతరుజాతి నిపుణుల సహకారముగలిగిన దిట్టమైన నిర్వహణలేనిదే, యెంత సామర్థ్యముతో నిర్మింపబడిన కర్మాగారమైనా, కొలమానిన దుబారావ్యయమునకు పుట్టినిల్లు కాగలదు”.

మా డైరెక్టర్ల గొప్పదనాన్నిబట్టి, మా ఆర్థిక పటిష్టతనుబట్టియు, మా సంస్థ విస్తృతమున బట్టియు, లేక మరే ప్రమాణములబట్టియు, గాక, సామర్థ్యముతో మేము చేయునేవ సలస ఋణమున మా సంస్థ పరిపాలనా సౌమ్య పరిమాణముల వాధారముగా మా ప్రయోజకత్వమును నిర్ణయించండి.

హిందూస్థాన్ ఐడియల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,

(1935 సం॥ లో స్థాపితము)

రిజిస్టర్డ్ ఆఫీసు:
పోస్టుబాక్సు నెం. 144

4-3-377 సుల్తాన్ బజారు, హైదరాబాద్.

నెంట్రల్ ఆఫీసు:
పోస్టుబాక్సు నెం. 1601

ఇండియన్ ఛేంబర్ బిల్డింగ్స్, ఎస్.ప్లనేడ్, మద్రాస్-1

అగ్ని, మోటారు, వ్యక్తి ప్రమాదాలు, నిజాయితీ పూచీ, రవాణాలోనున్న సాము వగైరా భీమావ్యాపారములు నిర్వహించుచున్నది.

ఆఫీసులు:

అహమదాబాద్, బెజవాడ, బెంగళూరు, బాంబాయి, చిత్తూరు, కోయంబత్తూరు, కాకినాడ, ఖమ్మంమెట్టు, మచిలీపట్నం, రాజకోట, సూరత్, విజయనగరం.

ఎస్. రామచార్.
జనరల్ మేనేజర్.

అంటుంది. నైపుంకం ప్రారంభానన్య మీదకు పోవోతాడు. అతని అటాగెటూ చూసి, నూదిగావున్న చిన్నపిడిగల మువ్వన కక్కనేవుంటే, అదితీసి అతనిమీదకు విసురుంది. నైపుంకం తప్పించుకుంటాడు. దువ్వన విధిద్వారంలోకి పోతుంది. లోపల్నుంచి 'అబ్బా' అని అరుస్తాడు రామం. చంద్రిక అత్రుతగా అటుచూస్తుంది. నైపుంకం కూడా చూస్తాడు.]

తం : (అటు వెళ్తూ) ఏంజరిగిందండీ, ఏంజరిగింది ?

[రామం కుడికన్ను మూచుకుని, తలవంచుకుని బాధగా 'అబ్బా' అని మూలగుతూ లోపలకు వస్తాడు.]

తం : ఏమిటండీ ?

రామం : ఆ దువ్వనమున, సరిగా.....కంట్లో.....తగిలించింది. అబ్బా... (నెమ్మదిగా కుర్చీలో కూర్చుంటాడు.)

అ. గో : (వస్తూ) ఏదోఒకటి, ఏదోఒకటా! ఐనా అగుమ్మలలో నింపేవాటండీ—అబ్బబ్బబ్బ...దెబ్బ బాగా తగిలించా ఏమిటి ?

[రామం తలవంచుకుని, ఆ చెయ్యిపెట్టుకుని అట్లాగే వుంటాడు.]

తం : (మందుకొచ్చి) అయ్యగాదా, కాఫీకొస్తారా—అక్కడికి వెళ్ళుంటారా అండీ ?

అ. గో : బిడోకదా మధ్య తెలిసేస్తున్నాడు—

[పెరుమాళ్ళు పోతాడు. నైపుంకం లోపలకు పోతాడు.]

తం : ఏమండీ ర మంగాదా, (పలకడు) తుమించండి. చూసుకో లేదు.

రామం : ఏం ఫరకాలేదులేండి. అదే తగ్గుతుంది. అబ్బ (తలదించు కునే వుంటాడు.)

తం : చాలా బాధగావుందా ? (దగ్గరగా వెళ్ళిపోయి తక్కువ అగిపోతుంది. వెంటనే ఆమెకు ఇట్లాగే జరిగిన పాతసంఘటన గుర్తుకురాగా, తపిచుని అట్లాగే వుండిపోతుంది)

అ. గో : ఏమిటమ్మా ఏమిటి ?

తం : (నిట్టూరుస్తూ) ఇదివరకేపాటి ఇట్లాగే రిహార్సల్ లో నాచాత దెబ్బతిన్నాడు. అదేసంఘటన మళ్ళీ ఇవారే!

అ. రా : (వస్తూ) మీకవరికీ కాఫీ అక్కరేదా ఏమిటి—ఏమండీ—(వనకొలే రామనాథయ్య వస్తాడు)

అ. గో : ఇవ్వు—(కాల్చిద్దరూ నెమ్మదిగా వస్తారు.)

తం : కంట్లో చెయ్యిదానికి మందేమయినా వుందా ?

రామం : ఏమందూ అఖరేదులేండి, అదేపోతుంది—కాస్సేపట్లో. ఐనా ఎందుకంత బాధపడతాడు—పొరకాటున తగిలిన దెబ్బకి!

(చంద్రిక ఒక్కక్షణం అలోచించి ఏదోనిర్ధారణకు వచ్చి అతనిదగ్గరగావచ్చి కంటి మీదనుంచి చెయ్యితీస్తుంది. అతను 'అబ్బా' అంటాడు. నైపుంకం చేతిలో కాఫీతో ప్రవేశించి, ఈ దృశ్యం చూసి అక్కడినుంచే 'చంద్రికా' అంటాడు)

అ. నై : (దగ్గరగావచ్చి) ఏమిటి చంద్రికా మళ్ళీ ఉపచారాలు మొదలెట్టావ్ ?—ఇదివరకు జరిగిన సంగతి గుర్తులేదా ?—ఈ అక్కణ్ణుంచి. ఇంద కాఫీతాగు.

తం : అక్కడుంచండి—మందులేస్తా. (లోపలకు వెళ్ళిపోతుంది)

అ. నై : ఆగు ! ఏమిటి చంద్రికా—మందు నువ్వతీసుకురావాలా ఏమిటి ? (లోపలకు చూస్తూ) పెరుమాళ్ళూ—మందు

తీసుకురా. ఐనా ఇందులో నువ్వే చేసిందేమింది ? అడ్డు వస్తే తగిలింది. అంతేగా ! దీనికంత రాక్షాంతం—గోలావా ? వూ-వూ-రిహార్సల్స్ కావ్వండి. (రామం నెమ్మదిగా లేస్తాడు) ఇదివరకు ఇట్లాగే అడ్డం వచ్చి దెబ్బతిన్నావు కదా—సిగ్గులేదుటయ్యా—పోనీతని ఆమె మంచిమాట లాడుకోండి. ఇవారే మళ్ళీ వెళ్ళి వస్తా—నిన్ను ప్రేమిస్తున్నానని ! ఛీ ఛీ—

[రామం అతనికేసి తలతిప్పిచూసి, మళ్ళీ తిక్చుకుని విధిలోకి పోవోతాడు.]

అ. నై : తగినకాస్త జరిగిందేలే: లేకపోలే, ప్రేమా అవ్వా—

తం : ఏమండీ రామంగాదా, ఎక్కడికి, ఎక్కడికి బయల్దేరుతున్నారు ?

రామం : ఎక్కడికి లేదండీ. మీరు రిహార్సల్స్ వేస్తారుగా. బయట కూచుంటాను.

తం : కంట్లో కాస్త మందువేసుకుని వెళ్ళండి.

అ. నై : నీకెందుకు చంద్రికా మధ్య ? చెబుతూంటే వినిపించుకో వేమిటి ? రా, రిహార్సల్స్ వేద్దాం.

తం : (అతనికేసి తీక్షణంగాచూసి) పెరుమాళ్ళూ—పెరుమాళ్ళూ—

పెరు : వచ్చానండమ్మగారు(వస్తూ) ఇదిగోమందు. (సీసా ఇస్తాడు)

తం : (తీసుకుని) రండి మందువేస్తాను. (రామాన్ని తీసుకొచ్చి కూచోపెట్టి, కంట్లో మందు నెయ్యిపోతుంది)

అ. నై : (ఈపాటికే ఉగ్రుడైపోతాడు) చెబుతూవుంటే కాస్త కూడా వినిపించుకోవేం—వీలేదు, నువు మందు నెయ్యి టానికి వీలేదు! (ఆమె చేతిమీదకొట్టి సీసాను తులిచి వేస్తాడు. రామంవేపు తిరిగి) ఛీ—(రామం నెమ్మదిగా కంటిమీద చెయ్యిపెట్టుకుని లోపలకు పోతాడు.)

తం : మీకేం ముకుందా పోయిందా—అయిన కంటిమీద దెబ్బ కొట్టింది నేను. కాకపోయినా, తోడినటుడు బాధపడుతూ వుంటే మంగునెయ్యటం సహించలేదా ?

అ. నై : నిన్ను అగౌరవం చేస్తున్న ఈ విలన్ గాడికి మందువేస్తావా ?

తం : అతనేం విలన్ కాను—నన్ను ప్రేమించా నన్నా జేగాని—నన్నేమన్నా హింసలుపెట్టాడా—పెళ్ళిచేసుకోమని బలవంతం చేశాడా ?

అ. నై : ఏమిటి చంద్రికా—అయ్యో రామనాథయ్యగారూ—మీరు వెంటనే ఈ రామాన్ని తీసి పోరేసి ఇంకో వ్యక్తిని ఆ వేషానికి నియోగిస్తారా లేక, నన్ను వెళ్ళి హమ్మంటారా ? (పోవోతాడు.)

త. రా : అయ్యో—నైపుంకంగాదా, అయ్యో (వనకొల వెళ్ళిపోవోతాడు.)

తం : అయ్యో వెళ్ళివ్వండి రామనాథయ్యగారూ—ఎంతదూరం వెళ్తాడో నేనూ చూస్తాను.

అ. నై : (అగి, ఆమెకేసి కోపంగాచూస్తూ) అంటే నే నెక్కడికి వెళ్ళలేనని నీ ఉద్దేశం? చంద్రికా—నిన్ను నేను ప్రేమిస్తున్నాను కాబట్టి నువ్వేదేసినా నేను సహిస్తాననుకుంటున్నావు! కానీ నామండే నువ్వీ విలన్ గాడిని పట్టుకుని లాలిస్తూ ముజ్జిస్తూ వుంటే కళ్ళుమూసుకుని కూచుంటా ననుకున్నావుకాబోలు! నన్ను ప్రేమిస్తున్నానని, పెళ్ళి చేసుకుంటానని కూయకూటలుచెప్పి నాటకంలో నటించినట్లు నటించాననుకుంటా !

చం : మిమ్మల్ని ప్రేమించటంలేదని, పెళ్ళిచేసుకోటంలేదని ఎవర
చెప్పారు? ఎందుకట్లా లేనిపోనివి కల్పించుకుంటారు?

అ.వై : మరేమిటి దీనినర్థం? నిజంగా నన్నే ప్రేమిస్తావుంటే నేను
వద్దంటూ వున్నా ఈ విలకగాడిపై జాలిచూపిస్తావా?

చం : చూస్తావుంటే మీ ధోరణి క్షుతిమించిపోతోంది. మిమ్మల్ని
ప్రేమిస్తున్నంతమాత్రాన ఇంకోవ్యక్తిపై జాలిచూపకూడ
దన్నమాట!

అ.వై : వీలేదు. ఒక దుర్మార్గుడిపై జాలిచూపిస్తున్నాను అని చెబితే
నేను నమ్ముతాననుకున్నావా? నిన్ను ప్రేమించి పెళ్ళి
చేసుకుని భర్తకాబోతున్న వ్యక్తిమందు, నువ్వు ఇంకో
డితో సయ్యాటలాడుతూ—

చం : ఛీ—కనికరం, జాలి, మంచి-చెడా ఏమీలేని వట్టి రాతిగుండె!
మీ రంతటివాళ్ళయినా సహృదయంలేని మీలాటి మనిషిని
నేను పెళ్ళిచేసుకోలేను!

అ.వై : చంద్రికా—ఏం మాట్లాడుతున్నావో అలాంటి మాట్లాడు
తున్నావా?

చం : (వినిపించుకోక) కేవలం సామాన్య మిగున్న ప్రేమకాదు
నాక్కోవలసింది—మీలావున్న కరుణకూడా నాక్కోవాలి.
—ఇటువంటి సమయంలోకూడా స్వార్థం చూపించుకుంటున్న
మీరు—నిజమైన దుష్టులు!

అ.వై : చంద్రికా—మాటలు జాగ్రత్తగారానీ! (వైకిరాబోతాడు).

చం : అగండి—ఈ క్షణంనుంచీ సామాన్య మిత్రమే అధికారం
లేదు. మిమ్మల్ని నేను పూర్తిగా వొడలుకుంటున్నాను.

అ.వై : నోరుజారి ఏమేమిటో మాట్లాడుతున్నావు—తర్వాతి విచా
రిస్తావు చంద్రికా?

చం : విచారించాల్సిన అవసరం నాకేంలేదు. ఏ వ్యక్తి హృదయంలో
ఏముందో తెలుసుకున్నందుకు నిజంగా నేనిప్పుడు సంతో
షిస్తున్నాను. మీ కంటే రామంగాడు ఎన్నివిధాలో గొప్ప
వారు! మీరే అవసరంగా అతనిపై లేనిపోనివన్నీ కల్పించి
నన్ను రెచ్చగొట్టారు! ఇహ వాడిన అవసరం! మీరు వెళ్ళండి!
[గోపాలం నిర్ఘాంతపోతాడు, ఇంతవరకూ దూరంగావుండి
ఇదంతా చూస్తున్న వాళ్ళంతా, దగ్గరగావస్తారు.]

అ.రా : (చప్పట్లుకొట్టి) ఆహా! కథ! బ్రాహ్మణాండమయిన టిప్పణు!

వ.రా : ఎంతమార్పు!

అ.గో : కొద్ది సెకండ్లలో, చిన్న కంఠులనతో గొప్పవారు!

చం : (సరుకోని) అయ్యా, రిహార్సల్స్లో ఈగొడవంతా లేకు
కొచ్చి డిస్టర్బ్ చేశాను. క్షమించండి. ఇక మనసాటకం ఎట్లా
జరిగాలో అట్లా సవ్యంగా జరుగుతుంది—ఎవరికీ లభించాల్సిన
పాత్రలు వాళ్ళకు లభించాయి!

అ.వై : (నోటమాటరానివాడల్లా) అయితే అంత నిజమే నా
చంద్రికా?

చం : నిజంకాక, నాటకం రిహార్సలు అనుకున్నారా? సరే, ఆ సం
గతేం ఇంక ఎత్తవద్దు. అయ్యా, నేనిప్పుడు రిహార్సల్స్ వేసే
కూడోలేదు. రామసాధయ్యగారు, రేపంతా రిహార్సల్స్
సరిగా చేసుకొని, నాటకం చక్కగా అడతాం నెలవు—
(పోబోతుంది)

అ.వై : ఆహా! ఇటువంటి నిర్ణయాలు చెయ్యటానికి నీ ఇద్దరు
వనికీరాడు. ఇకమీదట నీమందు నేను ఏరకమయిన పాత్ర
కూడా వదిలించను. ఇది నా నిర్ణయం! రామసాధయ్య

గారు—దీయవుంది, ఇంకెవరినో నీవుకోండి నెలవు.
(చరచారాబోతాడు)

అ.గో : కొంపముంచేశాడు రామసాధయ్యగారు!

అ.రా : చచ్చాం!

వ.రా : (తెప్పరిల్లి) వెళ్ళ నివ్వండి. 'అంతయూ మనమీల కొరకే
అన్నాడు. ఇటువంటి మనిషితో ఎప్పుడూ మనకు చిక్కు తుం
డనే వుంటుంది. ఏంఫరవారేడు— కొన్ని కారణాలన్ని
నాటకంలేదీ మార్పార్పివచ్చిందని నోటిగుండు వంతుకాదు.
రెండురోజుల్లో ఎప్పుడూ తయారుచెయ్యవచ్చు!

అ.రా : ఛే! మీదీ గొప్పనిర్ణయమే. కాని దీనివల్ల మన నాటకం
మాత్రమే దాగో వడలేదు. —చంద్రిక జీవితంకూడా దాగో
వడింది. ఏమిటి—

వ.రా : అమ్మకన్నూరి—ఏమిటో అనుకున్నాను గాని—దీని నా
గొప్ప గున్నితహృదయం నుకూ!

అ.రా : మొత్తానికి నీతికథలాంటి కథగల కథ నీకథ! ఏమిటి—
(నవ్వుతాడు)

అ.గో : ఇంతకూ హీరోగారు కనిపించరే?

వ.రా : ఆయన పాపం లోపలకుపోయాడు. రామంగాడు—
[రామం లోపల్నుంచినస్తాడు.]

అ.గో : మీ నాయక పాత్రను మీరు శాశ్వతంగా నిలబెట్టుకున్నం
దుకు మిమ్మల్ని అభినందించకతప్పదు. (ఓకహండ్ చేస్తాడు)
అ.రా., వ.రా. కూడా అతన్ని సత్వరకూ అభినందిస్తారు).

రామం : ఏమిటండీ—నాకేం అర్థంకావటంలేదు. ఎందుకండీ
ఇదంతా?

చం : ఈ నాటకంగా మీరు హీరో పాత్ర వదిలుతున్నందుకు—
వస్తారా పోదాం!

రామం : (అగమ్యంగా) ఎక్కడికి?—

చం : రండి—(పోతుంది)

రామం : (అర్థంకాక చూస్తాడు)

అ.రా : వెళ్ళండి—ఆమె జీవితనాటకంలోనే హీరో పాత్ర వదిలి
చేట్టున్నారూ—

రామం : ఆ!

అ.గో : వెళ్ళండి—వెళ్ళండి—

రామం : నెలవు—(పోతాడు)

వ.రా : కథ మారాగా కంచికి వెళ్ళింది.

అ.గో : ఇహ మనమూ ఇంటికిపోవచ్చు!

పెరు : (వీధిలోంచివస్తూ)అయ్యగారు—నకిరీరెచ్చావాడికి మాకు
రూపాయిలయిందంటా—ఇచ్చేస్తే అమ్మగార్ని నిగత్యేనీ
అలా పోతాట్లు!

అ.రా : ఈ కథ మాత్రం కంచికివెళ్ళు కు కాబోలా!

అ.గో : హీరోయిన్ గారు ఇంటికిపోతున్నారగా—ఈ కథ
కూడా ఇక కంచికి పోతుంది!

పెరు : అమ్మగార్ని దింకేనీ రెచ్చావాడిని మళ్ళీ రమ్మని చెప్పకుంటా
రేటండీ!

వ.రా : ఇంకా ఎందుకురా—ఇంద ఇచ్చేయి (వచ్చుతీసి నడుస్తూ)
వదిలి—మనమూ ఇళ్ళకుపోదాం!

[అంతాపోతూవుంటూ వెళు]

శిల్పకళకు నవజీవమిచ్చిన జైనమతం

శ్రీ ఆమంచర్ల గోపాలరావు

మహాత్ములశేషము మతముగా పరిగణించును. వర్ణమాను డొక మహాత్ముడు. ఆయన శేషము జైనమతము. జనుడు అనికూడా ఇతని నంటారు. జయించినవాడుకొబట్టి జనుడు. జనునిమతం జైనమతం. భారతదేశమందు వెలసిన ఇతరదేవతలకువలెనే ఇతనికి కూడా పెక్కు పేర్లు కలవు.

క్రీస్తుకు పూర్వం ఆరవశతాబ్దములో ఇతని జీవితము. గౌతమ బుద్ధుడు, మహావీరుడు సమాకాలికులే. గౌతమబుద్ధుని మహాపరినిర్వాణమునకు దాదాపు పదునారు సంవత్సరములకు పూర్వమే మహావీరుడు సిద్ధిపొందినది.

మగధదేశమంగు పాటలీపుత్ర నగరమునకు ఇరువదివిక్రమైళ్ల దూరమునఉన్న వైశాలి నగరమునంగు మహావీరుని జన్మ. నాడు వైశాలియందుండినది నాయక సత్తారాజ్యము. (అలిగార్మీకల్ రిపబ్లిక్ అని ఆంగ్లమున అంటారు.) అనగా శూత్రీయనాయకులందఱుకలసి అదట రాజ్యపాలన చేయుచుండిరి. అట్టి నాయకులందు ఒకనికి ఇతడు కనిష్ఠపుత్రుడు. ముప్పదిఏండ్ల ప్రాయముననే ఇతడు సర్వము త్యజించి, పార్శ్వనాథులను సన్యాసులతోకలసి రెండుసంవత్సరములు సంచారముచేసి, కేవల జ్ఞానమును సముపార్జించి తన మతమును స్థాపించెను. నలువది సంవత్సరములు ధర్మపర్యటన మొనరించి, మగధదేశమందే కొన్ని మఠములను స్థాపించి, మహావీరుడు తరముపడించెను.

నాటినుంచి జైనమతము దేశమతములలో శోకటయినది. నాజే ఉదయించిన బౌద్ధమతము లోకమతమై, నలుదిక్కుల వ్యాపించి మూలస్థానమైన భారతదేశములోనే మటుమాయమయినది. ఈనాడు సయితము దాదాపు ఇగువదిలక్షలకుపైగా జైనమతావలంబకులు మనదేశమందున్నారు. బౌద్ధమతము, జైనమతము, రెండును దాదాపు ఒకేకాలముననే ఉదయించి, ఒకేరకముగా కన్ను మున్నును, బౌద్ధమతము మనదేశమున మటుమాయమయి, జైనమతము మాత్రమే నిలచియుండుట కొంత వింతగా తోచును. కాని ఇందుకు కారణము కలదు. వేదములు పౌరుషేయములే అని, జైనమతమే ఆదిమతమనీ, అది చెడిపోయి, మిగిలినది బ్రాహ్మణులు, ఇతర హిందువులు అనుసరించు వైదిక మతమనీ, జైనుల సిద్ధాంతము.

హైందవమందు ఉదయించి వర్ధిల్లిన అన్ని ఇతర మతములకు వలెనే, జైనులందు సయితము కాభోపకాళులు చాల కలవు. ఇందు ముఖ్యమయినవి రెండుకాళులు, దిగంబరులు, శ్వేతాంబరులని వీరి నందురు. జైనులందు ఈ రెండు కాళులు ఏర్పడిన కాలము సరిగా నిర్ణయించుట సాధ్యముకాదు. అయినప్పటికి క్రీస్తుకు తర్వాత ప్రథమ శతాబ్దముందే ఈ రెండు కాళు లేర్పడినట్లా పండితులు భావిస్తారు.

ఈ కాళాద్యయము ఏర్పడిన విషయమును గురించి జైన వాఙ్మయమున ఒక చిత్రమైన కథకలదు.

మహావీరుడు గతించిన తర్వాత, దాదాపు రెండు శతాబ్దములకు చంద్రగుప్త మౌర్యుడు మగధరాజ్య మేలుచుండెను. అనాడు భద్రబాహుశేరుడు జైనుల ముఖ్యుడు. నాడు మగధదేశమందు ఒక పెద్ద కరువువచ్చి, ఏకముగా పన్నెండు సంవత్సరములు దేశమును ఖోభ పెట్టినది. భద్రబాహు తన జైనులను రక్షించుకొనుటకు, సపరివారముగా మగధను వీడి దక్షిణమున కర్ణాటకమునకు తరలివచ్చెను. కాలము గడిచుకొలది, జైనులు తమ కాస్త్రములను, సిద్ధాంతములను విస్మరింపసాగిరి. అందుచేత దేశమందలి జైనులందరు తమ కాస్త్రముల నన్నింటిని సరిదిద్దుకొనుటకు పాటలీపుత్రమందొక సభ గావించిరి. ఈ సభ క్రీస్తుకు తర్వాత దాదాపు ఏబది సంవత్సరములకు జరిగినని పండితవాక్యము. ఆ సభకు దక్షిణమునుండి, భద్రబాహు వర్ణమునకు చెందిన జైనులు కూడవచ్చిరి. అప్పటికి ఉత్తరమున నిలిచిపోయిన జైనులందరు దిగంబరరూపమును వచిరి, తెల్లని బట్టలను కట్టుకొనుట కలవాటుపడి యుండిరి. ఇది భద్రబాహు వర్ణమునకు రుచించలేదు. వారు ఈ ధవళవస్త్రములను ధరించు ఆచారమును పూర్తిగా నిండించిరి. అదే జైనులందు ఈ కాళాద్యయాంకురము. దిగంబరులు ఏవస్త్రములను ధరింపరు. శ్వేతాంబరులు ధవళవస్త్రములను ధరింతురు. ముఖ్య సిద్ధాంతములు ఏకమయినప్పటికిని, విడిగా వృద్ధి అయిన ఈ రెండు కాళులందును కొంత సంప్రదాయభేదములు కలిగిన మాట వాస్తవము.

మతభేదమున్నప్పటికీ, బారి ఒకటే అయినందున, అనేక జైన సంప్రదాయములు, వాఙ్మయము, వాస్తువు, శిల్పములు, అన్నియు, చాలవరకు ప్రాచీనమందున్న హైందవపద్ధతులనే ఆధారములు చేసికొని వృద్ధిచెందినవనుటకే సందేహములేదు. జైనవాఙ్మయమంతయు క్రీస్తుకు అయిదు ఆరు శతాబ్దముల తర్వాతనే పరివృద్ధిచెందినదని పండితవాక్యము. జైన మతమునకు సంబంధించిన మహాత్ముల జీవితములు, నియమములు, ఆచారవ్యవహారములు, మొదలగువన్నియు మాత్రమేగాక, నాడు భారతదేశమందరిగిన ఇతిహాస సంపద యంతయు జైన వాఙ్మయమందు చేర్చబడినదని చెప్పవచ్చును. కృష్ణుని జీవితము, రామాయణకథలు, అనేక ఇతర పురాణ కథలు కూడ మనము జైనుల గ్రంథములందు చూడవచ్చును. కాని మతము భేదించుటవలన, మతము ననుసరించు పరిణామములు నలుతము ఈ కథలయందు తెలియగలదు.

ఉదాహరణకు బారి రామాయణకథ యాపమును మనము గను వింపవచ్చును. వింధిశాద్ధునికి రామాయణ కథనుగురించి అనేక

సంజేహములు కలిగను. అప్పుడు బింబిసారుడు గోమయదను ఒక మహాత్ముని వద్ద కరిగను. గోమయడు బింబిసారునికి తెల్పినరీతిగా ఈ గ్రంథము రచన జరిగినది. ఉద్బ్రంథముల నీరీతి రచించుట మనదేశమందలి ప్రాచీన సంప్రదాయమే.

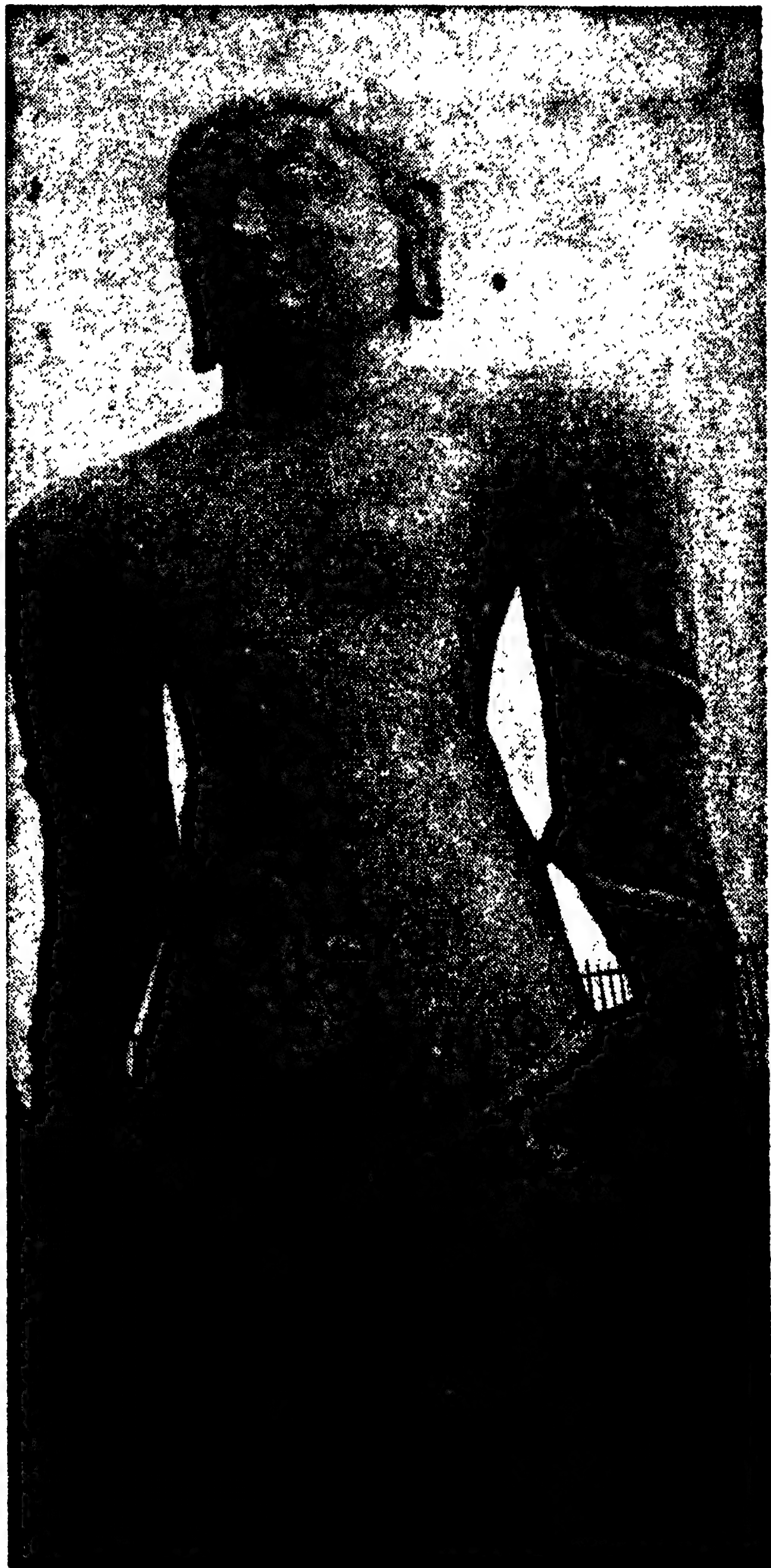
మన పురాణ రచనల ననుసరించి, విశ్వ వర్ణన, అట్యుతర్వాత ప్రథమ జనుడయిన ఋషభుని వృత్తాంతముతో మొదలు పెట్టి అనేక ఇతరకై న ఉపాఖ్యానములతో ఈ గ్రంథమును కై నులు రచించిరి. దశరథునికి ముగ్ధుభార్యలు: అపరాజిత, సుమిత్ర, కై కేయి. నలుగురు కొడుకులు: పద్మ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులు. రాము డిందు పద్మడియినాడు. కాని పద్మ రాముడనికూడ ఇతని పేరు. దశరథుడు సంసారమును త్యజించి సన్యాసి కాదలచికొనెను. అప్పుడు పద్మరాముని రాజుగా చేయదలచెను. కాని కై కేయి పద్మరాముడు భరతుడిని రాజుగా కమ్మనికొరిరి. కాని భరతుడు కూడ సన్యాసమును స్వీకరింప దలచియుండెను. తల్లి, సోదరుడు కొరినవిడిట, వారిమాట తోసివేయలేక, రాము డరణ్యవాసము నుంచి తిరిగి వచ్చువరకు తాను సింహాసనము నధిష్ఠింతుననియు, ఆపైన తప్పక సన్యాసము స్వీకరింతుననియు భరతుడు మాటచెప్పెను. పద్మరాముడు సీతతోసహా అరణ్యమునకేగెను. అట్యుతర్వాత రావణ సంహారము, లవకుళి జననము మొదలయిన యావత్తుకథ చాచాపు వార్తల్లి రామాయణమునే అనుకరించును. చివరకు ఈ కథయందు పద్మరాముడు సయితము సంసారమును త్యజించి కై ననన్యాసి అయి కేవలజ్ఞానమును సముపార్జించును.

కై నుల కథయందు రావణునకు పదితల లుండవు. తాను ధరించిన ముత్యాలహారముందు రావణుని ముఖమునకు తొమ్మిది ప్రతి బింబము లగుపడును. అందుచేత రావణునకు దశముఖుడను పేరుకలిగినది. కిష్కింధావాసులు కోతులుకారు. వారికేతనముపైన కొలిచిహ్నముండును. ఈ రీతిననే, రామాయణమునందు అసంభవములుగా తోచెడి ఘట్టములన్నీ, ప్రకృతి విరుద్ధగా లేకుండునట్లు సమన్వయముచేసి వర్ణించిరి.

వాఙ్మయమువలెనే కై న వాస్తు శిల్పములు సైతము, ప్రాచీన హిందవ సంప్రదాయములనే ఆధారములు చేసికొని పరివృద్ధి నందుకొన్నవి. మత భేదము ననుసరించి, వీరి వాస్తువులకు, శిల్పములకు కూడ కొంత భూపభేదము కలిగినమాట వాస్తవము. బౌద్ధులవలెనే కై నులుకూడ ప్రప్రథమమున స్తూపములను నిర్మించుచుండి యుండవలయును. వీలనన 1887 వ సంవత్సరమున మధుర ప్రాంతమున జనరల్ కన్నింగు హాముగారు, భూగర్భమునగల కై న స్తూప శిలా ఫలకములను, శిల్పములను త్రొవ్వ బయలుపెట్టిరి. ఈ స్తూపము మహామహాకాల కాలమునాటిదై యుండవచ్చునని పండితుల ఊహ.

ఈ శిల్పములందు కొన్ని పదునొకండవ శతాబ్దమునకు మాత్రా తెలిపివయున్నవి. అందుచేత ఈ స్తూపము పదకొండవ శతాబ్దము వరకు నిలిచి, పూజ లందుకొనుచుండెడిదని మనమాహింపవచ్చును.

ఇదిగాక, అనేక కై నగుహాలయములు, ప్రాచీన వస్తువులు, శిల్పములు, మన దేశమందంతటా నిలిచియున్నవి. ఎల్లారా గుహాలయకొద్ది కై నగుహాలు. ఇందుఇంద్రుని కాల్పవృక్షికినది.

ఇదిగాక చోటా కై నాసము గుహాలయ ములిచిత్రిమయినది. ఇది వాచాపు కై నాసగుహాలయమరీతి నే ములచిన చిన్న గుహాలయము. కాని ఇందలి పనితనము అంత ఉత్తమమయినదికాదు. ఇదిగాక జగన్నాథ సభయను మరొక గుహనుకూడ కై ను లిచటమరిచిరి. ఒరిస్సాలోను, బాగ్దామివద్ద, విహారేవద్ద, పాట్నావద్దను, దక్కను నందు కూడఅనేక కై నగుహాలయములు కలవు. ఇవన్నియు వాచాపు అరవశతాబ్దము తర్వాత ములచినవే. వీలన్నిటినిమించి మహత్తరమైన కై నగుహాలయములు గ్వాలియర్ ప్రాంతంలోనివి. ఇవి మహాహావక

కౌత్సముడు మలచినవని వందితవాక్యము. ఈ గుహాయములందు శైవతీర్థంకరుల శిల్పములు, మహా భువనమునది ఇరువది అడుగులకు మించి, ఏబదివేడు అడుగులవరకు ఎత్తయి అత్యద్భుతములని చెప్పక తప్పదు. ఇకన్నియు దిగంబరుమార్తులే.

ఇదిగాక శైవ ప్రాచీనశిల్పములు, కట్టిన ప్రాచీన దేవాలయములు, భువనమునది దేవమండపకల్పాలలో కలవు. మైసూరు ప్రాంతముందు క్రాంతిగోగోకవద్ద ఉన్న గోమతేశ్వరుని చాలి విగ్రహము అతి అద్భుతమయినది. ఏబదియేనిమిది అడుగుల ఎత్తైన సుందరముగా మలచిన ఏకశిలావిగ్రహము నేటిమానవుని సయితము విస్మయానందముల తేల్చివైచును. ఈజప్తునందుమాడ ఇంతటి శిలావిగ్రహము లేదని పండితవాక్యము. దీనిపైనున్న కాసనము పదవ కౌత్సములో చాముండరామ లింగవిగ్రహమును మురిపించెను. దక్షిణదేశమున ఇటువంటి శైవవిగ్రహములు మరి రెండుకలవు. మైసూరు రాష్ట్రములోని కార్కళయందు మరొక విగ్రహమిట్టిది. యున్నది. దీనిని పలువదిరెండడుగులు. ఇది పదునైదవ కౌత్సముందు మలచినది. మాడవదిమాడ అ ప్రాంతములోని ఏనూరువద్ద యున్నది. ఈ విగ్రహము ముప్పదిఅయిదు అడుగులఎత్తు. దీనిని పదు నేడవ కౌత్సముందు మలచిరి. ఈ మాడు విగ్రహములు దిగంబర శైవమత.

శైవల పురాతన దేవాలయములందు అతిప్రసిద్ధి కల్గినవి అబూపర్వతముపైన ఉన్నవి. ఇందు లేజపాల దేవాలయము అత్యద్భుతమైన కట్టడము. ఈ దేవాలయమును చూచుటకు నేయి కొండైన చాలకని చెప్పటయందేమి అతిశయోక్తిలేదు. ఇది తెల్లని చలువరాతి కట్టడము. ఈ దేవాలయముందు గోడలు; స్తంభములు, కప్పు, అన్నీ ప్రతి అంగుళము అత్యద్భుత శిల్పములచే అలంకృతమయినవి. పెండి, బంగారు పసులన్నిటిని మురిపించు, ఈ శిల్పములను చెక్కునపుడు చాలిన చలువరాతి పొడిని తూచి, చానికే గుహముగా, బంగారును పెండిని ఇచ్చి, లేజపాలాడు, వస్తుపాలాడను పోదరులు ఈ దేవాలయమును నిర్మించిరిని ప్రతీతి. నిజముగా అదేవాలయ సుందరి శిల్పములను చూచిన, బంగారు పెండితో వాటి నిలువ కట్టుట అసంభవమని తెలియగలదు. ఈ దేవాలయపు నిర్మాణము పదమాడవ కౌత్సముందు.

దీనిప్రక్కనే, అంతకుముందు రెండు వందలెండ్లకు పూర్వము కట్టిన విమలవాధుని దేవాలయము కలదు. ఈ దేవాలయము సయితము లేజపాలాని దేవాలయమునకు సమానములే చెప్పవలయును. ఇదిగాక అక్కండి, పారిటానా, గిరినాడు, గ్వారియరు, ఖజురాహో, చిత్తోడు మొదలయినచోట్ల ప్రాచీన శైవదేవాలయములు, వాస్తువులు అద్భుతమయిన విన్నోకలవు. ఇంతేగాక అహమదాబాదు, ఢిల్లీ మొదలయినచోట, ఈమధ్య నిత్యతమయిన దివ్య శైవ దేవాలయము లనేకము లున్నవి.

నిజముగా బౌద్ధమతమువలెనే శైవమతము హిందూదేశ మంతటా ఒకప్పుడు వ్యాపించిన మాట వాస్తవము.

అకోకుడు బౌద్ధమతము వాదించినట్లు, అకోకుని మనుమడు శైవమతము వాదించెను. అట్లే పలువురు రాజులు శైవ మతవ

లంబమలయి, శైవ మతమును ఆదరించి ప్రోత్సహించిరి. ఒకప్పుడు ఈ మతము మన ఆంధ్రమునకూడ వ్యాపించి వర్ధిల్లినది. కాకితూ ప్రతాపరుద్రుని కాలమున భాస్కర కటకము, అసగా నేటి అహరావతి శైవలవళిమందుండెడిదని వందిత చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి నిర్వచనము.

శైవల పూజలందు కొను రూపములందు తీర్థంకరుల విగ్రహములు ముఖ్యమయినవి. తీర్థంకరులని మాడ వీరి సందరు. అది వాధునినుంచి, మహావీరునివరకు వీరిరువది నలుగురు. ఈతీర్థంకరులేగాక అనేక ఇతరదేవతా స్వరూపములు శైవ దేవతలం దగు పడును. హైందవ కథలను, వాస్తువులను, ఇతర సంప్రదాయములను దిద్దికొని తమదిగా చేసికొనినట్లే, హైందవ దేవతలనుసయితము వీరు తమ వారినిగా చేసికొనిరి. ఇంద్రుడు, ఇంద్రాణి, నవగ్రహములు, హనుమంతుడు, భైరవుడు, దిక్పాలకులు, యోగినిలు ఇతర దేవతలు హిందువులకు వలెనే శైవలకుమాడ చెందుచున్నవి.

ఈ దేవతా స్వరూపములన్నిటియందును, సరస్వతీరూప మతి ప్రముఖముగా కనుపించును. ఏలనన శైవలకు విద్యాపాండిత్యములన్న అతిప్రీతి. సరస్వతిని అనుసరించు విద్యాదేవతలు పదువార్లరు వీరిపేర్లుమాడ శ్రుతదేవి, లోహిణి, ప్రజ్ఞాపతి, వజ్రకృంఖల, కౌళి, మహాకౌళి, గౌరి. మానవి మొదలయినవిగా హైందవ దేవతలపేర్ల వలెనే యుండును.

ఈ దేవతా స్వరూపములన్నియు హైందవదేవతలను పోలి యుండును. కాని తీర్థంకరుల మూర్తులుమాత్రము ఒక ప్రత్యేకత కలిగియుండును. శైవతీర్థంకరుల రూపములు కొంచెమించుమించుగా బౌద్ధ మానుష బుద్ధరూపములను పోలియుండునని చెప్పవచ్చును. అయినను ఈ రెండురూపములకు రూపరేషము తప్పక కలదు. కాని ఈ ప్రత్యేకత నెరుగనివారు, శైవ తీర్థంకరమూర్తులను, బౌద్ధ మానుష బుద్ధరూపములేయని భ్రమపడవచ్చును.

బౌద్ధమతముందు మానుషబుద్ధులవలెనే శైవలందు తీర్థంకరులు కలరు. వా రిరువది నలుగురు, వీరుమాడ ఇరువది నలుగురే. గౌతమునికి పూర్వము అనేకమంది బుద్ధు లుదయించి, బౌద్ధమతమును ప్రబోధించిరిని, అది మనుజులు విస్మరించగా, గౌతముడు భూలోకమునకు వచ్చి మరల ఆ మతమును చాటెనని బౌద్ధుల నమ్మకము. అదేదీక్షన, యుగములం దనేక జనులు, శైవమతమును ప్రబోధించిరిని, మరల ఆ మతమునే మహావీరుడు పునశ్చరణ చేసెనని శైవలందురు. అంతే కాని మహావీరునితోనే శైవమతాంకురముకాదని, అది అవాదిభుతమని శైవల విశ్వాసము. ఈ విశ్వాసము సంపూర్ణముగా నిర్భేదముకాదు. ఏలనన మహావీరుడు ముప్పదవవట పౌర్వవాక్ సన్యాసులలో చేరి, రెండుసంవత్సరముల తర్వాత కేవలజ్ఞానమును పొంది తన మతమును ప్రబోధించెను. భువోవీరుని సిద్ధాంతములు సయితము పౌర్వవాక్కుని సిద్ధాంతములనే అనుసరించినవి. ఈ పౌర్వవాక్కుని ఇరువది మాధవ తీర్థంకరులు. తర్వాత ఆఖరు తీర్థంకరుడు మహావీరుడు. మహావీరునికి వాచాపు రెండువందల ఏబది సంవత్సరములకు పూర్వము పౌర్వవాక్కుడు జీవించియుండుననునది పండితుల ఊహ. అయినప్పటికిని శైవల విశ్వాసము వసుధించి, తక్కిన ఇరువది

ఇద్దరు తీర్థంకరులు యుగాంతములందు జీవించి శైవమతమును ప్రబోధించిరనుట చరిత్రకాదు.

ఇరువది నలుగురు తీర్థంకరులందు ముఖ్యముగా విడిగా శిల్ప మాపముల నందికొని పూజలందుకొనువారు అయిదుగురని చెప్ప వచ్చును. వీరు ఆదినాథుడు, లేక ఋషభనాథుడు, పద్మప్రభుడు, వేదినాథుడు, పార్శ్వనాథుడు, మహావీరుడు, వీరుగాక ఋషభ నాథుని రెండవ కుమారుడయిన గోమతేశ్వరునికూడ దిగంబరు శైవ ముల కొలుతురు. ఇతరులూ, శేవల జ్ఞానముపొంది- కాయోత్సర్గ ముద్రయందు నిలచి మోక్షమును పొందెను. ఇతనినే శ్వేతాంబరులు బహుబలి యందురు. ఇతడు శ్వేతాంబరులకంత ముఖ్యుడుకాదు.

తీర్థంకరులు, అనేక దేవతలు సామాన్యమే అయినప్పటికిని, దిగంబరులకు శ్వేతాంబరులకు సంప్రదాయములందు అనేక భేద ములున్నవి. దిగంబరులు నిర్వస్తులు; అదేరితిన వారి తీర్థం కరులు కూడ నిర్వస్తులు. శ్వేతాంబరులు తెల్లనివస్త్రములను ధరింతురు. అట్లే వారి తీర్థంకరులుకూడ కటియందొక చిన్నవస్త్రమును ధరించి కనబడుదురు. ఇతర ఆచార వ్యవహారములందు కూడ ఈ రెండు కాఖిలందు సంప్రదాయ భేదములు స్పష్టముగ కన్పడును. దిగంబరులు తమ విగ్రహమును మొదటజలముతో అభిషేకించెదరు. ఆపయినపంచా మృతములతో సహా కడిగెదరు. శ్వేతాంబరు లట్లుచేయరు. దిగంబరులు రాత్రులందు దీపములను వెలిగించి, వారిదేవాలయములలో, ప్రార్థన లను, మంత్రములను స్పష్టముగా పఠింపేయుదురు. శ్వేతాంబరులు జీవహింసకు జడిసి, రాత్రు లసలే దీపములు వెలిగించరు. ఇంతేగాక క్రిమి కీటకములు నోటిలోకి పోయిన జీవహింసలు కలుగునన్న భయముచేత తెల్లగుడ్డలచే మూతులు కూడ బింగించుకొందురు. దిగం బరులు తక్కిన హిందువులవలె బొట్టుపెట్టుకొందురు. శ్వేతాంబరులు బొట్టు పెట్టుకొనరు.

శైవులు సామాన్యముగా తమ విగ్రహములను తెల్లని చలువ రాలియందు మలుతురు. తెలుపు స్వచ్ఛతను నూచించును. హైందవ సంప్రదాయమందు దేవతావిగ్రహములను చలువరాలియందు మలుచు నలవాటులేదు. విలసన మోగని చలువరాయి నపుంసకశిల. నపుం సక శిలయందు మలచిన దేవతా విగ్రహమునకు శక్తి, మాహాత్మ్య ములు కలుగవని, అందుచేత పూజ కనర్హములని హైందవ విశ్వాసము. పుంశిలయయిన కృష్ణ శిలయందో, లేక బ్రహ్మశిలయందో మలచిన విగ్రహములే ఉత్తమములు కాగలవని మన సంప్రదాయము. ఇట్టి సంప్రదాయము శైవమతయందున్నట్లు లేదు. వారి ఉత్తమ విగ్రహ ములన్నియు తెల్లని పాలరాలియందే కావవచ్చును.

నిలిచియున్న తీర్థంకర శిల్పములన్నీ, కాయోత్సర్గ ముద్ర యందుండును. అనగా సమపాదమున నిలిచి, చేతులను వారనిడిచి, అరచేతులు తొడలకొనించి నిలచి వీరు యోగమున నుండును. తీర్థం కరులందరూ ఈ ముద్రయందే నిలిచి మోక్షమును పొందెరి. అందు చేతనే, శ్రావణతెల్లారే యందున్న గోమతేశ్వరుని విగ్రహమునకు వలె, ఇట్లే మలచిన తీర్థంకరుల విగ్రహములకు, శేల నుంచి లతలు తొడలపైకి ఎగబడుచున్నట్లు చిత్రింతురు. అనగా ఈ ముద్రయందు తీర్థంకరుల ముగిసిపోయినట్లు కనబడును. కావున మనము తీర్థంకరుల

నకు పెట్టినపేరు

నలుపు, కాపింగు ఇతర తంగులు
తాగలవు

తయారు చేయువారు :

ది మద్రాస్ పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరీ,
నెం. 8, స్ప్రింగర్ స్ట్రీట్, మద్రాసు-1.

పైకి ఎగబాకుటయేగాక, దీక్షలు నడవించుట వల్లనే పైకి వారలకు కష్టపడవలసివచ్చును. అయినప్పటికిని, నిశ్చలముగా ఈ జనుల కొరతను తీర్చుటయందే యుండి కైవల్య పదమును చేరుకొందురు.

ఈపరిష్కారము తీర్థంకరులకు తనకరములను భాగ్యముద్రయందు నిలుపును. అనగా పద్మాసనా సీనుడై, అరచేతులను రెంటిని ఒక జానిపై నొకటి పెట్టికల ఉంచి, ఒడిలోనుంచుకొని యోగమున నుండును. తీర్థంకరులందరు ఆజానులంటి బాహువులు. ఈ విధమున నిలచియున్న తీర్థంకరుల శిల్పములందు స్పష్టముగా తెలియ గలదు. ఆజానులంటి బాహువులనగా వారి చేతులు మోకాళ్ల నువ్వాటి క్రిందగానుండును. ముఖముగా తీర్థంకరులకు నిలిచియున్నను ఈ పరిష్కారమునను, త్రిరేఖా ఛత్ర మొకటి ఆతని శిరస్సు పైన అలంకరించియుండును. త్రిరేఖా ఛత్రమునగా మూడు భాగములుగా నుంచిన ఛత్రము. ఇది మూడు భాగములుగా నుంచిన కీరీటమువలె కైవల్యములందు కానవచ్చును. అందుచేత పాశ్చాత్య విమర్శకులందరు దీనిని త్రిమకుటముని (Triple Crown) నిర్వచించిరి.

ప్రతి తీర్థంకరుని వక్షస్థలము మీద శ్రీవత్సమున పుట్టు మచ్చ స్పష్టముగా కానవచ్చును. విష్ణుమూర్తి సయితము శ్రీవత్సాంకితుడు. శ్రీవత్సము కై నులు నిర్వచించిన మహాపురుష లక్షణములందొకటి. బాధలు ముప్పది రెండు మహాపురుష లక్షణములను నిర్వచించిరి. అది రీతిగా కై నుల అప్తమంగళములను, ప్రతీహార్యములను తెల్పినది.

ఈ అప్తమంగళములన్నియు తీర్థంకరుని దేహముందే కనుపించనక్కరలేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు, మంగళ చిహ్నములు తీర్థంకరులకున్న పీఠముమీదనూడ కనుపించవచ్చును. స్వస్తి కము, దర్పణము, కుంభము, పీఠము, మోనయోగము, పుష్పచూల, పుస్తకము, అను ఈ ఎనిమిది చిహ్నములు అప్తమంగళములుగా ఒకచోట వర్ణించిరి. మోనయోగము, పీఠము, శ్రీవత్సము, పైవేద్యము, సంధ్యావర్తము, అకుదోష్పలో పూలచూల, పుస్తకము, కుంభము, లేక భద్రపుటముని మరొకచోట వర్ణించిరి. ప్రతీహార్యములు నూడ కొన్ని చిహ్నములే. ఈ చిహ్నములు సామాన్యముగా తీర్థంకరుల ప్రభావశీలమైన కానవచ్చును. కల్పతరువు, నాకపుష్పములు, మృదంగము, సింహాసనము, దివ్యగాసము, విజానురము, త్రిరేఖాఛత్రము, లేఖామయమున అర, మొదలయిన పై ప్రతీహార్యములు. సామాన్యముగా—అప్తమంగళములు, ప్రతీహార్యములు, అన్నియు కైవల్య తీర్థంకరుల విగ్రహములమీద అనువదకపోవచ్చును. కాని శ్రీవత్సము, త్రిరేఖాఛత్రములను మాత్రము తప్పదు.

బాధనుండు మానుషబుద్ధులకున్నట్లు తీర్థంకరులకునూ ప్రత్యేక బోధిమంతులు కలవు. కాని బాధశిల్పములందున్న ప్రాముఖ్యము ఈ బోధిమంతులకు కైవల్యములందు అనువదదు.

ప్రతి తీర్థంకరునకు ఒక ప్రత్యేకచిహ్నముండును. దీనినే బాంధవమునికూడ వారందరు. ఇంతేగాక ప్రతి తీర్థంకరునకు ఒక యక్షుడు, ఒక యక్షిణి కలరు. యక్షుని ఉపాసకుడని, యక్షిణిని కాసనిదని యనికూడ అనుటకలదు. తీర్థంకరుని కుడిపై పున యక్షుడు, ఎడమపై పున యక్షిణి కానవచ్చును. తీర్థంకరుడు నిలిచియున్న, వారుకూడ నిలిచియుండును. తీర్థంకరుడు వాక్కునిట్లున్న,

వారుకూడ మార్పుందురు. కాని తీర్థంకరుడు వచ్చాననున నుండును. వారు లలితాసనమున మార్పునియుండురు.

బాంధవభేదములు, ప్రత్యేక యక్షయక్షిణులనుతప్పి తీర్థంకరులందరు ఒకేరీతిగానే కన్పించును. కాని మహర్ష్యావాళుడు, పార్వ్యావాళుడు కొంత యావభేదముతో కనుపించురు. వీరు శేషభణులు. అనగా వీరితలలమీద వాగుపాముపడగలు కనుపించును. మహర్ష్యావాళుని శిరస్సుమీద అయిదు పడగల వాగువామ, పార్వ్యావాళుని శిరస్సుమీద ఏడుపడగల వాగువామ కనుపించును.

తీర్థంకరుడు	చిహ్నము	యక్షుడు	యక్షిణి
1 ఆదినాథుడు, లేక ఋషభనాథుడు	వృషభము	గోముఖుడు	వశ్రేకృతి
2 అజితనాథుడు	ఏనుగు	మహాయక్షుడు	అజితబల
3 కేంధవనాథుడు	గుర్రము	త్రిముఖుడు	దురితారి
4 అభినందననాథుడు	కొతి	యక్షిణివామకుడు	కాళిక
5 సమతినాథుడు	క్రాంతపక్షి	కుంబుకుడు	మహాకాళి
6 పద్మప్రభుడు	పద్మము	కుసుముడు	కాళము
7 మహర్ష్యావాళుడు	స్వస్తిక	మాతంగుడు	కాంత
8 చంద్రప్రభుడు	అరచంద్రము	విజయుడు	భృగువీటి
9 కువిధినాథుడు	మకరము	అజితుడు	మలకరా
10 కీలనాథుడు	శ్రీవత్సము	బ్రహ్మ	అశోకా
11 శ్రేయోంకనాథుడు	ఖడ్గచ్యుగము	యక్షేతుడు	మానిని
12 వాసుపూజ్యుడు	మహిషము	కుమారుడు	చందా
13 విమలనాథుడు	వరాహము	మణ్ముఖుడు	విదితా
14 అనంతనాథుడు	జేగ	పాతాళుడు	అంకురా
15 భర్మనాథుడు	వజ్రము	కిన్నరుడు	కందర్పా
16 కాంతినాథుడు	జంక	గరుడుడు	నిర్వాణి
17 కుంకునాథుడు	మేక	గంధర్వుడు	బలా
18 అరనాథుడు	సంధ్యావర్తము	యక్షేతుడు	ధారిణి
19 మలినాథుడు	కుంభము	కులేశుడు	ధర్మపియో
20 మునికుంద్రుడు	కూర్మము	వరుణుడు	సరదత్తా
21 నామినాథుడు	నీలోత్పలము	భృగువీటి	గాంధా
22 నేమినాథుడు	కేంపుము	గోమేధుడు	అంబికా
23 పార్వ్యావాళుడు	నర్మము	పార్వ్యుడు	పద్మావతి
24 మహావీరుడు	సింహము	మాతంగుడు	విద్ధాయిక.

తీర్థంకరులకులే, యక్షయక్షిణులకుకూడ వారివారి ప్రత్యేకచిహ్నము లుండును. కాని కొన్ని యక్షయక్షిణులకున్న శ్వేతాంబరములందును, దిగంబరములందును వేరుగా నుండును. పైన ఇచ్చిన పట్టికయందలి యక్షయక్షిణుల శేర్షన్నియు శ్వేతాంబర సంక్రదాయమునకు లెండినవే.

మరికీ ఒక్కొక్కరిని తమియట కలవాటువడిన మానవలోకముందు, అతీంశము వలనభర్మమును ఈ మతము ఉత్పన్నమవుటయే ఒక విశేషము. నిజముగా రెండువేల సంవత్సరములకుపైగా ఈ దివ్యమతము మన దేశమునందు వేరించియుండుట వైద్యమతము అత్యంత సాక్షాత్కరమునిచ్చెప్పవచ్చును. మనదేశముందు ఇట్టి మతములు, పుట్టి వర్ధిల్లుట నిజముగా మన అదృష్టమే. తక్కిన మతములకులే, ఈ మత శేషమునయితము అనేక ఉద్ధృంభములు, మహావాస్తువులు, అత్యుత్తమ శిల్పములు, ఇతన్నియు మనదేశముందు వేటికిని వేరించియే యున్నవి. కొంతవరకైనా మన విగ్రహములను మార్పుచేయుట అవసరము.

ఇంగ్లీషులకు రాజ్యమిచ్చిన పెనుగొండ

[1930 లో కృష్ణదేవరాయల చతుశ్చత వారిక జయంత్యుత్సవం జరిగినప్పుడు పెనుగొండ నగరంలో శ్రీ హరివర్మాత్తమ రావుగారి అధ్యక్షతన జరిగిన సభలో శ్రీ రాళ్లవల్లి గోపాల కృష్ణమాచార్యులుగారు రచించగా, శ్రీ అనంతకృష్ణకర్మగారుపాదిన గేయమిది.]

తందానా తందానా వై
తందానా తందానా!

కొండ గట్టిన కోట, కోట గట్టిన కొండ
కోట కొండలలోన, గొప్ప మా పెనుగొండ.

కొండ కోనలలోన, కొలువుండి జగమేలు
యోగ నరసింహు పేరొలగము పెనుగొండ.

రసదాడి తోట్లతో, రాజనాల్మళ్ళతో
ముత్యాలచెరువుతో, మురిసేది పెనుగొండ.

ఏనుగుల ఎలుగుతో, రాతులా రవళితో
మేనాల మెరుపుతో, మెరిసింది పెనుగొండ.

కులికేటి గానాలు, కుణిసేటి ఖడ్గాలు
పలికేటి ఘంటాలు, ప్రబలింది....

ద్రాక్షారసముతోడ, దానిమ్మలను చేర్చి
జంటి తేనియలతో, జరింది....

భల్లారాయని, బాహుదర్పములోన
నేల వీడై యుండి, నెగిడింది....

భోజరాయని గడ్డై, భూస్థాపితము చేసి
బుక్కరాయని కీచి, పంపింది....

కన్హాట రాజ్యంపు కడగండ్లు బాపిన
మాధవాచార్యునికి, మందిరము....

పెన్న నీటిని తేచ్చి, పాలుకై నింపిన
పర్తాప బుక్కయ్య, పట్టింది....

రాజరాజులు మెచ్చ, రాయబాచని ముత్రి
సత్రాలు కట్టి పో, పించింది....

(1) పెనుగొండ కొంకపైన యోగవృంహస్వామి ఆలయ మున్నది. ఈ మూర్తియే నగరమునకు అధిదేవతయట.

“పెనుగొండపురాధీశో యోగానంద స్వకేశరీ.”
అని కాసనములలో చూపట్టును.

2. పెనుగొండలో వ్రాయబడిన కావ్యము వసుచరిత్ర. అందుల వర్ణన ఇది.

“చెన్నగు రస దాడిగుంపులు పురాంతిక సీమల కాలిపాలికా
జగదభివంద్య గానరస సంగతి కన్నులు నీరు గన్గలిక.”

పెనుగొండ కొండ కానుకొని చిన్న పెల యేకొకటి కలదు. దానిలో గవ్వలు పెచ్చు. ఈ ఏటి నీరు ముత్యాల చెగువను తటాకమును నించుచున్నది. ఈ కొండనే కోలాహల పర్వతముగా, ఈ ఏటినే కుత్తిమతిగా రామరాజ భూషణుడు వర్ణించి యుండుట.

3. తత్రానీ నగరీ రామ్య పెనుగొండేతిదిక్రత,
పురీ ధర్మస్య వసతిః, వాణ్యాస్సూరిః, శ్రీయాంగృహం.
అనియు

పెనుగొండ పురీ గరియసీ త్రిదివాద నీ తదీయరాజధానీ.
భువనత్రయసారభూమి రుర్వాస్తిః ముమర త్రిరవ మా క్రితః
ప్రకప్తః.

అనియు కాసనములలో యీ నగరము వర్ణించుచున్నది.

(4) ద్రాక్షతీగలను, దానిమ్మలను భట్టుమూర్తి వసుచరిత్ర మున వర్ణించినట్లు ఇతరు లెవరు కాని వర్ణించలేదని పాతకలోక మెదుగును. కేటికి కుళో అవతలి తోట్లూ ప్రసిద్ధములు.

(5) హొయ్సల భళ్ళాణ రాజుల కాలములో ఓరభళ్ళాణుని భోవిమరది అభియమాచయదంకనాసుకు పెనుగొండ నేలను పాలించుచుండెనని కాసన ప్రమాణము కలదు.

(6) (7) విక్రమార్కుని సింహాసనము భోజరాజు అనంతరము కాలక్రమమున హొయ్సల రాజులకు లభించియుండెననియు, మాలిక్ కాపురు దండయాత్ర కాలములో దానిని పెనుగొండ కొండలో నొక గుహలో అపార ధనముతో సహా దాచి యుంచిననియు, ఈ రహస్యము తెలిసిన మాధవ విద్యారణ్యుడు హరిహర బుక్కరాయ లకు దానిని చూపెననియు ప్రతీతి. ‘రత్న సింహాసనద చరిత్ర’ అను కన్నడ గ్రంథమును చూడుడు.

(8) ప్రతాప బుక్కరాయలు పెనుగొండదుర్గమును పాలించు చుండగా గొప్ప ఖైదుమునచ్చి నీరు లభించుట కష్టము కాగా, అతని ఆజ్ఞచే జలనూత్ర సింగరథిట్టు అను ఇంజనీయరు పిపాకనీ నది గోరీ విదనూరువద్ద ఆనకట్టకట్టి కాలువతీసి ఆ నీటిని అనేక తటాకముల గుండా పెనుగొండకు తెచ్చెనట. ఈ విషయము ఆ ఆనకట్ట సమీప మందున్న శిలాకాసనములో నున్నది.

(9) కొండపీ డుద్దగి పెనుగొండ గుత్తి
పానగర్విజయనగరపట్టణముల
అధులకు నిచ్చు నిత డిష్టార్థమనుచు,
జగము రాయని భాస్కర ప్రేగడ బొగడు.
అను చాటుధార కలదు.

గజపతుల నోడించి, కటకాని కంపిత
సాక్ష్య నరసింహయ్య, సాకింది.....

సాళువప్ప¹⁰జీని, స్త్రాతాలలో పెంచి
బుద్ధిమంతుని చేసి, కుంపింది.....

మూరురాయర గండ, మునలిమానుల మిండ
కృష్ణరాయడు రాజ్య మేలింది.....

మునలిమానుల బట్టి, ముప్పతిప్పలు పెట్టి
మూడుగుటకలు నీళ్లు, తాపింది.....

దానధర్మాలతో, ధరణి కాళ్ళతమైన
గొడుగుపాలుని ¹¹కీర్తి కోరింది.....

మూడు ముక్కల్ గడియ, ముద్రాధికారాన
రాజ్యమేలిన వ్యాస ¹²రాయనిది.....

రుద్రుడైనా పట్టి, ముద్దర్లు కల్పిన
తిరుమల తాతయ్య తిరుమలిగి.....

పట్టి వాదములోన, బ్రహ్మనైనా గెల్చు
అద్వైత మప్పయ్య, ఆడింది.....

భామినీ రాజ్యాల, పట్టి ఊగించిన
అలియ రామప్ప పోరాడింది.....

వీర ప్రతాప తిర్మల దేవ రాయడై
యెరదిమ్మ రాజయ్య వలింది.....

బాపనయ్యల నడుమ పల్లకీ నెక్కింది
భట్టమూర్తికి కీర్తి తెచ్చింది.....

తిట్లలో తిమ్మయ్య కవితలో బ్రహ్మయ్య
తెన్నాలి ¹³రామయ్య తిరిగింది.....

మహారాజుతో గొప్ప జహగీరుసాధించి
బాబయ్య ¹⁴పక్కిరు బ్రతికింది.....

చంద్రగిరి దుర్గాన సామ్రాజ్యమేలిన
వీర వెంకటపతికి విడిదిల్లు.....

శ్రీరంగనట్టణము సింహాసనము నిచ్చి
మైసూరు రాజులను మెచ్చింది.....

రంగమ్మ కుట్రతో ¹⁵బంగారు తిమ్మయ్య
హతమారగా అంగలార్చింది.....

మంచి మంచి దొరలు మాయమైపోవగా
ఇంగ్లీషులకు రాజ్య మిచ్చింది.....

(10) భట్టిమూర్తి చాటుధార.

“గుర్తిక పుల్లెలుగుట్టి, చంద్రగిరిలో కూడెత్తి పెళ్ళిగొండలో,
కూర్తిక సత్రమునన్ భుజించి.....”

ఈ విషయమును నూచించినది.

(11) గొడుగు భూమానాయకుని సేవకు మెచ్చి మూడు గడి
యలు రాజముద్రికను రాయ లతనికియ్యగా, ఆ కాలములో అత
డసేకులకు అగ్రహారాదిదానములు చేసెనని ప్రతీతికలదు. అట్టి అగ్ర
హార గ్రామముల పాలిమేతలో గొడుగుపాలుని బొమ్మ చెక్కిన కల
చూపట్టుచున్నది.

(12) కృష్ణరాయల రాజ్యకాలమున కాజుకు నాశనమును
నూచించు కువలాయోగము కాగా, ఆ కాలములోరాజుగా తానుండ
రాదని వ్యాసతీర్థులకు మధ్యసన్యాసికి రాజ్యదానము చేసినందున,
అనుని ఆ మూడు గడియలు రాజ్యాధికారము వహించి తమవార

రాయలకే అధికారమును ఒప్పగించెనట. అందువలననే వ్యాసరాయ
లని అతనికి పేరు. ఆ మతమునకు చెందిన యతులిప్పటికి కొన్ని రాజ
రికపు మర్యాద లనుభవించుచున్నారు.

(13) “పెనుగొండ నిలుకు తరుచుగ.” అని తెన్నాలి రాజు
కృష్ణకవి పాండురంగమాహాత్యములో ఒకవోట నూచించినాడు.

(14) బాబాసాయి అను మహమ్మదీయ ఘోర గొప్ప మహిమ
గలవాడుగా నుండి విజయనగర రాజులతో జోహారుపొందెనట.
బాబయ్య దర్గాకు ఇప్పటికిని ఆ జోహారు లున్నవి. రాత్రు కాసన
ములు సయితము కలవు.

(15) బోగము రంగాసాని చిత్రాంగివత కుట్రచేసి బంగారు
తిమ్మరాజును కాజువుతుని వంపించెనను విషయముగా “బంగారు
తిమ్మరాజు కథ.” అను ముద్రకథగా వాడుకలోనున్నది.

ఆంధ్రచిత్రకారుల ఆపూర్వప్రతిభ

శ్రీ ఎ. పైడిరాజు

బ్రిటిష్ పాఠ పరిపాలనకు రాక పూర్వము మనదేశచరిత్ర సర్వకళా వైభవముతో తులతూగినది. మన కళకు ప్రత్యక్షముగాక మరుగుపడియున్న శిల్పచిత్రకళా నిలయములే తార్కాణము. అజంతా, ఎల్లోరా, సాంచి, మధుర, కుజరహో, మహాబలిపురం, భువనేశ్వర్, కోణార్క, సిత్తన్నవాళల్, ఎలి షెంటా, బాగ్, ఆంధ్రలో అమరావతి, నాగార్జునకొండ, గోల్కొండ, రేపాక్షి, కర్ణాటకంలో నాంపి, తరువాత మొగలాయీ, పహాడీ, రాజపుత్ర, కాంగ్డా—ఇవే శిల్పచిత్రకళా సంప్రదాయాలకు, చిత్రకళకు నిలయాలై విలసిల్లుచున్నవి. 2000 విండ్లకు పైబడి ఈ సంప్రదాయము వృద్ధిపొందుతూ వచ్చినది.

విదేశీయులు మొట్టమొదట బొంబాయిలో దిగి, బొంబాయి నాక్రమించుకొని, తరువాత కలకత్తానగరమును వశపరుచుకొని, అలా నలుమూలలా వ్యాపించి తుదకు ప్రజలు సంస్కృతిని మరచేట్టు చేసిరి. వారి ప్రభావాన్ని బోధనాలయములలో బోదించేట్లుచేసి భారతీయులను తమ సాంస్కృతిక రంగాలకు దూరమగుచేసి వారి బ్రతుకే దుర్భరమై పోవునట్లు చేసిరి. తరువాత విదేశాలనుండి 10 మంది చిత్రకారులు మన దేశమునకువచ్చి మొట్టమొదటి సారిగా కలకత్తానగరముచేరి మన దేశమునలుమూలలా వ్యాపించిరి. పాశ్చాత్య చిత్రరచనా ప్రావీణ్యముతో వీరు చిత్రించిన చిత్రాలతో భాస్వాములను, జమిందారులను, ధనవంతులను అకన్నంపజేసి, వారి వారి భవనాలలా అలంకరించుకునేట్లు చేసిరి. వారి ప్రభావము ఇంతవరకు మన దేశముపై బడినదనుటకు సందేహములేదు. తుదకు పాశ్చాత్య చిత్రకారులు మనదేశమునకు విలాసన వచ్చిరో అలాగునో తిరిగిపోయిరి.

మొట్టమొదటి భారతీయ కళాప్రబోధకులు హోనర్, డాక్టర్ కేముక్లెన్స్, లార్డుజట్లండు, ఆనందకుమారస్వామిగారలు. వీరు భారతీయ కళలను ప్రోత్సహించి ప్రచారములోపెట్టిరి. తరువాత అవనీంద్రసాధకాగారు పాశ్చాత్య చిత్రకారులైన పామర్ గారివద్ద, ఇటాలియన్ చిత్రకారులైన గిలాడ్లవద్ద పాశ్చాత్య చిత్రలేఖనమును తర్ఫీదు పొందిరి. ఇతనికంటే పూర్వము కాళా రవివర్మ చిత్రకారులైన “తియోమకా జాన్సన్”గారి వద్ద తర్ఫీదుపొంది కామాయణ, భారతగాథలనుంచి పాశ్చాత్య విధానముతో చిత్రరచన కొనసాగించిరి. అనేకుహిమాచలము అతని చిత్రరచనాశైలిలో నిమగ్నమై ముఖ్యవిషయమును పూర్తిగా మరుగుపరుచుకున్నది. తనానుభూతి కేవలము మృగ్యమైనది కదా! ఈ విషయము జనశాఖావ్యాప్తి అర్థమౌతేదు.

ఆ సమయములో మనకళల పునరుద్ధరణమునకు వంగదేశములో కళాకారులుగా శ్రీ అవనీంద్రసాధకాగారు హోనరుతోసహా ఒక

అపూర్వ సందేశమును దేశము నలుమూలలా చాటిరి. హోనర్ పాశ్చాత్యుడైనప్పటికీ భారతీయ కళాభిమాని. ఆయన కలకత్తా చిత్రకళాకాలలో ప్రధానోపాధ్యాయులుగా పనిచేసిరి. ఆయన పాశ్చాత్య చిత్రాలకు అనుకరణ మానిపించి భారతీయశైలినే చిత్రరచన సాగించేట్లు చేయవలెనని శ్రీ అవనీంద్రసాధకాగారుగారి పరిచయము కలుసుకొనుకొని, అతనితో కలసి భారతదేశపు కళాభివృద్ధి కొరకు కంకణము కట్టుకొనిరి. ఆ విధముగా కలకత్తానగరము భారతీయ కళాపునరుద్ధరణమునకు తత్ప్రచారమునకు కేంద్రముగా రూపొందినది. తరువాత కలకత్తాలో అవనీంద్రుడు కలకత్తా చిత్రకళాకాలలో సహాయోపాధ్యాయుడుగా పనిచేసెను. తరువాత రవీంద్రసాధకాగారు కలకత్తా ద్వారా బోల్షాయలో నిర్మించిన “కాంతి నికేతనము”లో అవనీంద్రునితో కేవలము కళాసాధనకు కళాభవనము ఏర్పరుచుకొనిరి. వీరి ప్రథమ శిష్యుగణము అసమాన ప్రజ్ఞ చూపినది. ఈయన రాజపుత్రశైలిని పదిసంవత్సరాలు కృషిచేసి 1905 లో ‘మాడర్న్ స్కూలును’ స్థాపించిరి. వీరి శిష్యులలో మొట్టమొదట చెప్పకోదగ్గవాడు—సురేంద్రగంగూలి. ఈయన చిన్న వయస్సులోనే పరిమళపడించిరి. తరువాత చెప్పదగినవారు నందలల్ బోసు, అసిక్ కుమార్ హోల్దాను, దేవీప్రసాద్ రాయ్చాధురి, వెంకటప్ప, ముకుల్ జే, షీతీంద్ర మజుందారు, కారదాఉక్కిల్, డి. వి. బర్మన్, ప్రమోదకుమార్ తటర్జీ, మగ్ తాయిగారు.

ప్రమోదకుమార్ తటర్జీ

వీరు బందరు వాతీయకళాకాలలో అధ్యాపకులుగా నుండిరి. వీరు ఆంధ్రలోను—శైలేంద్రసాధక జయపూరు (రాజస్థాను) లోను, పులిన్ విహారీదత్ బొంబాయిలోను, ఎన్. ఎన్. సుత్ర లాలోరులోను, అసిక్ కుమార్ హోల్దారు లక్నోలోను, షీతీన్ మోహన్ మజుందారు కలకత్తాలోను, దేవీప్రసాద్ రాయ్చాధురి మద్రాసులోను, వెంకటప్ప మైసూరులోను, కారదాఉక్కిల్ ఢిల్లీలోను, ముకుల్ జే కలకత్తాలోను వంగదేశకళను ప్రచారములో పెట్టిరి. వీరివలె రవిశంకర్ రావల్ మాడ గుజరాతులోను ఎక్కువ మంది శిష్యులను తయారుచేసిరి.

బొంబాయిలో వారికిపాశ్చాత్య విధానములు తప్ప వంగీయుల క్రభావము వడలేదు. బొంబాయి చిత్రకారులు వంగీయుల చిత్రకళను హీననచేయుటయే ప్రధానలక్ష్యముగా పెట్టుకొనిరి. తరువాత రాను రాను బొంబాయి పాశ్చాత్య విధానమునతో భారతీయవిధానము మేళవించి ఒక నూతనకల్పన చేసిన అమృత పరిగిలో క్రభావము ఎక్కువగా వడినది. రెంగాలులో జామినీరావు కలకత్తాకు ద్వారగావున్న గ్రామాలనున్న వానపదచిత్రాలు మట్టి

పాత్రలపై చిత్రించిన కళామూర్తులు తెలుగుకొని ఆధునిక భావాలకు అనుగుణముగా ఒక నూతనమార్గమును త్రొక్కిరి. ఆయన భారతీయ కాస్త్రబద్ధమైన సనాతన ఆధునికభావాలను మేళవించి తన జీవితము సార్థకముచేసుకున్న ధన్యుడు. ఆయనమార్గము కొంత మంది వంగీయులకును, కొంతమంది సుహృద్భ్రాతృలకును, కొంత మంది ఆంధ్రులకు మార్గదర్శక మైనదనుటకు సందేహములేదు.

అజేసమయములో ఆంధ్రదేశానికి సంస్కృతి కేంద్రమైన రాజమహేంద్రవరములో ఆర్ట్స్ కాలేజీ ప్రధానోపాధ్యాయులుగా పనిచేసిన మాస్టర్ దొరగారి చేతిచిలువను, వారి ప్రోత్సాహము తోను బాంబాయి కళాశాలలో విద్య సభ్యునించి అసమానప్రజ్ఞ తూపినవారు మన దామెల్ల రామారావుగారు. వీరు 1916 లో బాంబాయి కళాశాలలో ప్రవేశించి 1922 లో తిరిగివచ్చిరి. వీరు అజంతా, ఎల్లోరా మొదలగు ప్రాంతాలకు వెళ్లి భారతీయకళను అకళించుకొని, పాశ్చాత్యవిధానాలతో మేళవించి—ఆంధ్ర చిత్ర కళాసంపదకు నూతనత్వాన్ని చేకూర్చాలని అఖండకృషి చేసిరి. 1925 లో చాలా చిన్నవయస్సు - అనగా 29 వ ఏటనే - ఆంధ్ర దేశము ఆయనను కోల్పోయినది. ఆయన పేరనే నిర్మించిన, శ్రీ వరదా వెంకటరత్నంగారి ఆద్యర్యాస నకుపబడుతున్న 'రామారావు ఆర్టుగేలరీ అండ్ స్కూల్' వారి కృషికి తర్కాణము.

శ్రీ అడివి బాపిరాజు

ఆయనలాగే కీర్తిశేఖరులు శ్రీ అడివి బాపిరాజుగారు అటు కవిత్వములోను, ఇటు చిత్రలేఖనములోను పేరుగాంచిన బహుముఖ ప్రతిభాశాలి. ఈయన బందరు జాతీయ కళాశాలలో శ్రీ ప్రహలాదకుమార్ చటర్జీగారి ప్రియశిష్యులలో ఒకడు. శ్రీ కాతా రామమోహనకాస్త్రిగారు, శ్రీ సుర్రం మల్లయ్యగారు కూడా ఛటర్జీగారి శిష్యులే. వీరందరిచిత్రాలు శ్రీ ఛటర్జీగారి ముఖ చిత్రంతో "భారదా" పత్రికలో వెలువడుచుండెడివి. అప్పట్లో ఆంధ్ర చిత్రకళలను ప్రోత్సహించిన పత్రిక అది ఒక్కటే. వీరి కుమారులే ప్రఖ్యాత చిత్రకారులు ఆనందమోహన, రామమోహన కాస్త్రి పోదరులు. తరువాత కీర్తిశేఖరులు శ్రీ కాశీనాథ నాగేశ్వర రావు పంతులుగారు మద్రాసులో "భారతి" పత్రికద్వారా కేవలము కునసంస్కృతిని ప్రోత్సహించుట ప్రధానలక్ష్యముగా పెట్టుకొని, రంగుచిత్రాలను ప్రకటించుచు చిత్రకారులను ప్రోత్సహించుచు వచ్చినారు.

కాతా రామమోహన కాస్త్రిగారు పాశ్చాత్య దేశాలలో విద్యాభ్యాసము చేసి కీర్తి సాధించినారు. వీరిచేత విభింపజేసినదే మన ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ అధికౌత చిహ్నము.

ఇంకను రామారావు వర్ణమునకు చెంది, ఆంధ్రదేశములో అసమాన కళాసేవజేసి, ఆంధ్ర యువ చిత్రకారులకు మార్గదర్శకుల యైనవారు శ్రీ వరదా వెంకటరత్నం, శ్రీ రామమూర సత్యనారాయణ, బుచ్చి కృష్ణమూర్తి, భగీరథగారు.

శ్రీ వి. వి. భగీరథగారు దృశ్య చిత్రాల చిత్రించుటలో అసమాన ప్రజ్ఞ చూపి సిద్ధహస్తులయినారు. ఏ వర్ణమునకు చెంద తుంకా కళాభివృద్ధి చేసినవారు ఎంతోమంది యున్నారు. ఇందులో

స ర్వే జ నాః సు ఖి నో భ వం తు.

పండుగలు - సాంప్రదాయము

ఎల్. జీ ఇంగువ

ఉగాది పండుగ దినమున తెలుగువారందరు నూతనోత్సేజముతో, నూతనోత్సాహాలతో కల కల లాడుతుంటారు. ఇతరపండుగ దినములలాగే మంగళస్నానము చేయుట, క్రొత్త వస్త్రాభరణ ములను ధరించుట, మృష్టాన్నమును భుజించుట మొదలగు సాధారణ ఆచారములు కలిగియుండు టయేగాక, గృహములోని ప్రతిఒక్కరు ప్రౌద్ధన వేషపువ్వు పచ్చడి తప్పనిసరిగా రుచిచూచుట, మధ్యాహ్నమున పంచాంగ శ్రవణం చేయుట— ఈ రెండు ప్రత్యేకమైన అంశములతో కూడిన సాంప్రదాయము ఉగాది పండుగకు సంవత్సరాల తరబడి యున్నది.

గ్యారంటీగల న్యాయత, చక్కని సువాసన గల ఎల్. జీ ఇంగువ నిత్య వంటకాలలోనే గాక, పండుగ, పబ్బాలకు చేయు పిండి వంటలలో వాడబడుటచే, వాటికి రుచి, వాసనలు పెంపొందించుటయేగాక, గృహము లందు సంతృప్తి, ఆరోగ్యభాగ్యమును కలుగ చేయు సాంప్రదాయమును ఎల్. జీ ఇంగువ 60 సంవత్సరాల పైగా కలిగియున్నది.

మీరు ఎల్. జీ ఇంగువనే అడిగి మార్కు, పేరు సరి చూచి వుచ్చుకొనండి.

L.G

లాల్ జీ గోధు & కో.,

సాహుకారు పేట, మద్రాసు - 1.

హెడ్డాఫీసు : బాంబాయి.

శేర్లొన తగ్గవారు—అంకల వెంకట సుబ్బారావుగారు, భాగేశ్వర శర్మగారు, ఎస్. ఎ. వెంకటరావుగారు మొదలగు వారు; శ్రీ వందలూరు చోడు శిష్యులయిన శ్రీ లేజోమూర్తుల కేశవరావుగారు, జి. వి. సుబ్బారావుగారు. వి. ఆర్. చిత్రాగారు మొదలగు వారు.

భారతదేశములోనే కాక పాశ్చాత్య దేశములలో కూడ అంకల వెంకటసుబ్బారావుగారి చిత్రాలు ప్రదర్శింపబడి పేరు గాంచినవి. వి. ఆర్. చిత్రాగారు కాంతినికేతనములో విద్య నభ్యసించినారు. జపానులో కుటీర పరిశ్రమ కళను జీర్ణము చేసుకొని ముద్రాను చిత్ర కళాశాలలో అధ్యాపకులుగా నుండి ప్రస్తుతము ఇంటర్ నేషనల్ లేబర్ ఆర్గనైజర్ లో కుడ్య పరిశ్రమ సలహాదారులగా నున్నారు. 'శిల్పి' పత్రికను ఆంధ్ర, ఆంగ్లములలో నడిపి లలిత కళకు అసమాన సేవ చేసిరి.

గురుపాదులు శ్రీ దేవప్రసాద్ రాయ్ చౌధురీగారు వంగదేశీయులు. ముద్రాను చిత్ర కళాశాలలో ప్రిన్సిపాల్ గా పనిచేసి రిటైరు అయినారు. ప్రస్తుతము "అఖిల భారత లలిత కళా ఎకాడమి" కి అధ్యక్షులుగా నున్నారు. వీరు చిత్ర రచనకంటే శిల్పము చేయుటలో నిపుణులు. భారతీయ కైలికంటే పాశ్చాత్య కైలిలో ఎక్కువగా కృషిసల్పి కృతకృత్యులయినారు. ప్రకృతి ప్రతిబింబము స్వకీయ కల్పనతో సృష్టించుట అంత లేలికయిన పని కానప్పటికీ, అది బాహ్యరూప ప్రతిబింబము మాత్రమే అగును. గత కాలములో పాశ్చాత్యులకు, మనకు ముఖ్యమైన వ్యత్యాసమే అది. అయితే రామరామ పాశ్చాత్యులు ఎన్నో విధానాలు కనిపెట్టి ముందంజవేసివారనుటకు సందేహము లేదు. అప్పటిలో వారికి కలిగిన అవకాశాలే దీనికి కారణమయినది.

ఆంధ్రదేశములో నున్న ఆధునిక యువ చిత్రకారులకు చారియోపేత మహానుభావుడు—చౌధురీగారు. ఎవరి స్వకీయ కల్పనలలో వారికి అనుగుణముగా ప్రోత్సహించుటయే గాక, భారత దేశములోనే కాక పాశ్చాత్య దేశాలలో కూడా విశిష్ట స్థానాన్ని అందుకున్నారు. అందువలననే ఆంధ్ర యువ చిత్రకారులు ఎంతోమంది నేడు ప్రపంచ చిత్రకారులతో సరిమానుచున్నారు. అ కీర్తి శ్రీ చౌధురీగారికి దక్కినది.

ప్రస్తుతము వీరి శిష్యులలో అఖండమైన ప్రతిభసంపాదించిన వారిలో ముఖ్యముగా శేర్లొనదగ్గవారు శ్రీ దేవప్రసాద్ నారాయణరావు, ఎస్. వి. ఎస్. రామారావు, గోఖలే, డి. చందర్, మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి, ధనపాల్, శ్రీనివాసులు, హెచ్. వి. కామగోపాల్, నేలూరి కాధాకృష్ణ, దళి కామలింగేశ్వరరావుగారు. విజయనగరములో చిత్రకళాశాలను స్థాపించి కళాసేవచేస్తున్న నేనుకూడ శ్రీ దేవప్రసాద్ రాయ్ చౌధురీగారి వద్దనే చిత్రకళ, శిల్పము నేర్చుకున్నాను. వీరిలో కొంతమంది చిత్రాలు భారత దేశములోని వివిధ ప్రాంతములలోను, విదేశములలోను ప్రదర్శించబడుతూగాక ఎన్నో ప్రథమపతకములుకూడ పొందినవి.

శ్రీ దేవప్రసాద్ నారాయణరావుగారు: ముద్రాను చిత్ర కళాశాలలో ఉపాధ్యాయులుగా కొంతకాలము పనిచేసిరి. వీరు

శిల్ప, చిత్రలేఖనములో అఖండ కృషిచేసి భారతదేశలో గొప్పకీర్తి నార్జించినారు. వీరు నాట్యములోకూడ అపారమైన కృషిచేసినారు.

శ్రీ ఎస్. వి. ఎస్. రామారావు, గోఖలేగారు: వీరు రియపుడ ప్రస్తుతము సినిమారంగములో ఆర్టుడైరెక్టరుగా కీర్తినార్జించి ఆంధ్రలో ఉత్తమ 'సినిమా ఆర్టుడైరెక్టరుగా' రాణిస్తున్నారు. వీరిలో ప్రథములుగా గోఖలేగారిని పేర్కొనవచ్చు. వీరు రచయిత కూడాను.

శ్రీ డి. బుద్దీగారు: వీరు ఢిల్లీ కేంద్రములో "ఆల్ ఇండియా రేడియో వైస్ ఆర్ట్స్ అండ్ క్రాఫ్ట్స్ సొసైటీ"లో ఒక ప్రత్యేక స్థాన మాక్రమించి భారతీయ చిత్రకళారంగములో ఎంతో కృషి చేసిరి.

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు: స్వస్థలములో చిత్రకళలో అఖండ కృషిచేసి తమ చిత్రకళకు—ఆధునికభావాలు మేళవించి—పల్లెప్రజల రూపలాపణ్యాలను జీర్ణముచేసుకొని వాతీయతతో సమకూర్చి ఒక ప్రత్యేకమైన వాణిలో రూపకల్పన చేసినారు.

శ్రీ పిలకాలక్ష్మీనరసింహమూర్తిగారు: వీరిది ప్రత్యేకకైలి. అటు దేవతల విగ్రహములు మొదలుకొని ఇటు కొండపల్లి బొమ్మలు, తిరువతి బొమ్మలు మీదనుంచి సమగ్రదృష్టితో ఈజిప్టు మొదలగు చిత్రాలు పరికిరించి, వానపద చిత్రకైలిలో ఒక నూతనపథమును త్రొక్కినారు. వీరి చిత్రాలు విశేషకీర్తి నార్జించినవి. సనాతన ఆధునికభావాలు మేళవించి ఆంధ్రదేశంలో అగ్రగణ్య లనిపించు కున్న వారిలో వీరికరు. వీరి రేఖలు రంగులు విశిష్టగుణములు గలిగి యుండును.

శ్రీ ధనపాల్ గారు: వీరు ప్రస్తుతము ముద్రాను చిత్రకళాశాలలో ఉపాధ్యాయులుగా పనిచేయుచున్నారు. వీరు ఆధునిక కళారీతులలో ఎన్నోచిత్రాలు, శిల్పాలు సృష్టించినారు. అంతే కాదు. వీరు నాట్యములోను అఖండకృషి చేసినారు.

శ్రీ శ్రీనివాసులుగారు: వీరు ప్రస్తుతము అడతూరు కళాశాలలో కళాభోధకులుగా నున్నారు. సనాతన ఆధునికభావాలు మేళవించి అటు రేపాక్షి, ఇటు పల్లెజీవనము జీర్ణముచేసుకొని గ్రామీణ కళారీతులలో అపారమైన కృషిచేసి సిద్ధహస్తులైనారు. వానపద చిత్రరచనలో అందజేసినచేయి. వీరి రంగులు, రేఖావిన్యాసములు అతిగంభీరంగా నుండును. ఆంధ్ర చిత్రకారులలో అగ్రగణ్యులనిపించుకున్నవారిలో ఒకరు వీరు.

శ్రీ హోతా రామగోపాల్ గారు: వీరు ముద్రాను చిత్రకళాశాలలో ఉపాధ్యాయులుగా నున్నారు. వీరు మూర్తిచిత్రాలు వేయుటలో నిపుణులు. రేపాక్షిపల్లి మొట్టమొదటిసారిగ ఆ చిత్రాలకు వకట్లతీసి ఆంధ్రదేశానికి అందజేసిన కీర్తి వీరికేదక్కినది. చిత్ర లేఖనములో, శిల్పములో అఖండకీర్తి నార్జించినారు.

శ్రీ నేలూరి కాధాకృష్ణగారు: వీరు పవనమహిలో కళాభోధకులుగా నున్నారు. వీరు చిత్రాలుకూడ ఎన్నోచిత్రించి కీర్తి నార్జించినారు. వీరి కళకై విశిష్టవిన్యాసాలు త్రాగి ఎంతోకృషి చేయుచున్నారు.

శ్రీ దళివ రామలింగేశ్వరరావుగారు: వీరు కల్పము, చిత్ర శేఖనములలో తర్ఫీదుపొంది ఎంతో పేరుగడించి ఆంధ్రపత్రిక కళాకారులుగా పనిచేయుచున్నారు. వీరి 1946 లో ఢిల్లీలో జరిగిన 'అంతర్జాతీయ సమకాలిక చిత్రకళా ప్రదర్శనము'లో "A" ప్రైజ్ లభించినది. 'ప్రాగ్మేటిక్ పెయింటర్స్ అసోసియేషన్'లోను ప్రథమబహుమతి లభించినది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడిన తరువాత ఆంధ్ర చిత్రకళా సంఘడ యింకా వికాసమైనది. తెలంగాణా చిత్రకారుల కృషి కూడ యిందులో పేర్కొనక తప్పదు. వీరి చిత్రాలు భారత పాశ్చాత్య దేశాలలో ప్రదర్శింపబడి ఎన్నో ప్రథమ బహుమతులు పొందినవి. కె. రాజయ్య, కొండపల్లి శేషగిరిరావు, వడ్లమాని మధుసూదన రావు, పి.టి. రెడ్డిగార్లు మొదలయినవారు వీరిలో ప్రముఖులు.

శ్రీ కె. రాజయ్యగారు:—గ్రామీణ చిత్రకళలో కర్ణాటక రాణి మేళవించి ఒక నూతనమైన పంథాను తోక్కినారు. వీరి రంగుల కలయిక, శేఖలు చాలా ఆకర్షణీయముగా నుండును.

శ్రీ కొండపల్లి శేషగిరిరావుగారు:—చైతన్యవారి చిత్రకళ, పాశ్చాత్య చిత్రకళ, వంగీయుల చిత్రకళ తీర్థము చేసుకొని స్వకీయ కల్పనలో చిత్రాలు చిత్రించిరి.

శ్రీ వడ్లమాని మధుసూదనరావుగారు:—వీరు వాణిజ్య కళ (Commercial Art) లో ఎక్కువ కృషిచేసినారు. తరువాత వీరు చిత్రకళలో పాశ్చాత్య విధానాలు పరీక్షించి రూప కల్పన చేసినారు.

శ్రీ పి. టి. రెడ్డిగారు:—వీరు పాశ్చాత్య రీతులలో ఆధునిక విధానాలతో స్వకీయకల్పన చేసి సిద్ధపెట్టినారు. వీరు భారత దేశములోనే కాక పాశ్చాత్య దేశములలో అనేక పార్లు స్వంతముగా ప్రదర్శనములు ఏర్పాటుచేసి గౌరవము పొందిరి.

చిత్రకారిణులు

ఆంధ్రదేశములో చిత్రకారిణులెందరో కృషిచేసి భారత, పాశ్చాత్య దేశాలలో తమ చిత్రాలను ప్రదర్శించటమే కాక బహు మానాలు కూడ పొందగల్గుచున్నారు. అందులో ముఖ్యముగా పేర్కొనతగ్గవారు శ్రీమతులు పిలక విజయలక్ష్మి, పి. సీతాదేవి, క్యామసుందరీదేవి, వేదుల రాజ్యలక్ష్మి, కృపావతి, కరుణారావు, వాగేశ్వరీబాయి, రుక్మిణీబాయి, పై. కె. శ్రీమతి, ఆర్. కమలా బాయి, అద్దేపల్లి కృష్ణబాయి మొదలగువారు.

కళా విమర్శకులు, ప్రోత్సాహకులు

ఇక సవాంధ్ర చిత్రకళాభివృద్ధిని ప్రేమించి, విమర్శించి, దోహదంచేసి, ప్రాంతీయ పరిషత్తు నిర్మాణాన్ని ఆకాంక్షించిన సమకాలికులయిన పెద్దలను, యువకులను పేర్కొనుట వా కర్తవ్యము.

శ్రీ ఎస్. సంతకదేవ్, శ్రీ ఆచంట జానకిరామ్, శేరిన్నిక గన్న కళావిమర్శకులు. శ్రీ కొలనెమ్మ రామకృష్ణేశ్వర రావుగారు, శ్రీ వేణీద్రా 80 యేళ్ళు అసల్పమైన ప్రచారము చేసిరి.

రాజమహేంద్రవరము నుండి యీ రంగములో ఆచార్య చామెర్ల వేంకటరావు, ఆచార్య విస్సా అప్పారావు, శ్రీ మద్దాల నూర్యప్రకాశరావు గారలు ప్రచారము చేసిరి. శ్రీ చాగంటి సోమయాజులు విజయనగరము చిత్రకళా కాలకు ప్రోత్సాహ మిచ్చుచు చక్కని వ్యాసాలు వ్రాసి ప్రచారము చేసి కళాసేవ చేసిరి.

శ్రీ ఆమంచర్ల గోపాలరావుగారు ఆంగ్లాంధ్రాలలో వ్యాస కర్తలు. రోగంకి అప్పలస్వామిగారు ఆంగ్లములో వ్యాసకర్తలు. శ్రీ దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావుగారు ఆంధ్రనుంచి వివాదో అభిల భారత లలితకళా పరిషత్తు ప్రాంతీయకాఖుల స్థాపనకురించి ప్రచారము చేసిరి. శ్రీ పి. ఆర్. రామచంద్ర రావుగారు చక్కని కళా విమర్శకులు.

యువకులలో చెప్పుకో తగ్గవారు శ్రీ వేటారి రాధాకృష్ణ, ఎం. రాజా, వి. కళిబాబుగార్లు. వీరు చక్కని వ్యాసాలు వ్రాసి, కళాసేవ చేయుచున్నారు.

శ్రీ ఎ. యస్. రామన్ గారు యిల్లస్ట్రేటెడ్ పిక్చర్ ఆఫ్ ఇండియా (బొంబాయి) లో సహాయ సంపాదకులుగానుండి ఆంధ్ర చిత్రకళా వ్యాప్తికి అపారమైన కృషి చేయుచున్నారు. వారు 'థాట్' అన్న పత్రికలో ఆంధ్రుల చిత్రకళపైని యెన్నో వ్యాసాలు వ్రాసి ప్రచారము చేసిరి.

చిత్ర కళా పోషకులు

శ్రీ పాకాల రాజమన్నారు, శ్రీ నూరిక్కి రామశేషయ్య, విజయనగరము పీనియరు డిజేజరు రాణిపాపాబా, ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకులు శ్రీ శివరెంక శంభూ ప్రసాద్, శ్రీ ఎం. రంగయ్యప్పారావు, శ్రీ కె. వి. గోపాలస్వామి గారలను, కళా పోషకులుగా పేర్కొనవలసి యున్నది.

ఆధునిక చిత్రకళ రంగములో పెక్కుమంది పెక్కురీతులలో చిత్రశిల్పములు సృష్టించిరి. వారిలో ఎంతోమంది సిద్ధపెట్టినారు. ఆంధ్రదేశములో నున్న వారందరిని గురించి ప్రత్యేకముగా చెప్పట కప్రసాధ్యమైన పని. స్వాతంత్ర్యము వచ్చి కొద్ది సంవత్సరములే గడచినప్పటికీ చిత్రకారులు పురోగమించిరని చెప్పటకు సందేహము లేదు. వీరు మన కళాప్రపంచము పోకడలను ఆకళించుకొని భారతీయ కళకు శ్రాత్త మెరుగుబాదిద్ది ప్రపంచముతో పాటు పురోగమించ గలరుటకు సందేహము లేదు. ఇందుకు మన ఆంధ్రదేశములో మొట్టమొదట జరిగిన కృషి అనల్పము; అయ్యాల్యము. ఇకమీదట మన ప్రభుత్వమువారి, ప్రజల ప్రోత్సాహముపైని మన కళా సంస్కృతుల భవిష్యత్తు ఆధారపడి యున్నది. వివాదు అన్ని ప్రాంతాలలోను, అన్ని రంగాలలోను భారతీయతతో కూడిన అకాడమీలు, గ్యాలరీలు, ప్రదర్శనాలు, చిత్రకళాకాలలు ఏర్పడ గలవో, అవాలే ప్రథమశ్రేణి కళాకారులు తయారు కాగలవో, అవాలే లలితకళాభివృద్ధికి మూతన కోడలుగా కాగలవో,

నిశీధిని శంఖారావం

శ్రీ "కాంకలారి"

గూడ్సుబండి గునుమ్మ నడుస్తోంది.

లోకంచుట్టూ చీకటి నగ్నంగా నృత్యం చేస్తోంది. ప్రకాశం లో చుక్కలు ప్రపంచాన్ని క్రమిస్తూ అంధకారాన్ని చూచి, గొంతెత్తి అరుస్తున్నాయి. ఆ అరుపులు అర్థంతోనే భవనుల్ని నింపుకొని అనంతంలో మిళితమైపోతున్నాయి.

గూడ్సుబండి కుసుకుతూ కూత వేసింది.

దూరంగా పర్వతం లోయలో కొండరాళ్లను బాటుకుంటూ ప్రవహించే సెలయేళ్ళ వీడ్పు, చిన్నగా, మరీచిన్నగా అవ్యక్తంగా వివస్తోంది. ఎండుకో నక్కలు, ఒక్క సారిగా ఎక్కడో అరుపులు మొదలుపెట్టాయి. గుడ్లగూబలు కేకలుపెట్టాయి. కీచు రాళ్ళు, మర్మర రవం వివస్తోంది. ప్రకాంత వాతావరణంలో ప్రకృతి వ్యతిరేకమైన ప్రతిపని భవనీ వివస్తోంది. ఒక్క నిమిషం నిశ్శబ్దం. పూర్తి నిశ్శబ్దం. భరింపరాని నిశ్శబ్దం. భయంకరమైన నిశ్శబ్దం. ప్రళయమైన నిశ్శబ్దం. ఇంతలో ప్రాణంమిది! మంచుకొచ్చినట్లు, ప్రపంచంపైన ప్రళయకాల మహాపయోధి వచ్చి పడుతున్నట్లు, గొంతువూపిరి ఆడకపోయినా, క్షణంతో ఉపయోగించి, ప్రయత్నించి, చస్తున్న రాక్షసికంటే భయంకరంగా, నిశ్శబ్దానికి భంగకరంగా గొండుపెట్టి అరచింది గూడ్సు బండి.

గూడ్సుబండి కొండ ఎక్కుతోంది.

చుట్టూ దట్టంగా పెరిగిన చెట్లనుబాటుకుంటూ సాగిన రైలు రోడ్డువీడ గూడ్సుబండి పైకి పాములాగా మెరికలు తిరుగుతూ ప్రాకుతోంది.

గూడ్సుబండి ఇంజనులో డ్రైవరు సురవయ్య క్రూరంగా కనిపిస్తున్నాడు.

ఇంజను పాయింట్లోంచి, విచిత్రంగా, అశూన్యంగా కంపు వచ్చి, నాసికా రంధ్రాల్ని పగలగొడుతోంది.

సురవయ్యకు ముక్కు మూసుకోవాలని తెలియని కరిసిరి. డ్రైవరు ప్రక్కననున్న ఫైర్ మన్ రెండుచేతులతో శ్రమిల్పించి ముక్కు మూసు కున్నాడు.

సురవయ్య వంటినిండా చెడుట పట్టింది. బట్టలు ముద్దముద్దగా తడిసిపోయాయి. ఆ చెడుట బట్టలపైన బొగ్గు నునీ కాటుక అద్దినట్లు వుంది. బట్టలు మరీ నల్లగా కనిపిస్తున్నాయి. ఆ బట్టలు పడిన నీడుగానీ, నెత్తురుగానీ గుర్తురానంత నల్లగావున్నాయి.

సురవయ్య పిడికిలి ముకుచుకొని వుంది. పళ్ళు నోటిలో ఒక ఒకటిగానోకటి నొక్కి పట్టుకున్నాయి. నొసటి మీద చిక్కుచిక్కుగా ముడితలు పడివున్నాయి. నొసటిమీద చెరుటబిందువులు తళతళలాడుతున్నాయి. ముఖంలో వెలుగునీడలు

త్యాగిస్తున్నాయి. సురవయ్యకుఖండిత సాలెగూడులాగా వెలుతురు, మందుకున్న పాయింట్లూ కన్నాలలోంచి వచ్చి పడితోంది. ముక్కుపైగా చెరుటబిందువులు జారుతున్నాయి. కన్నరెప్పలు చెరుటతో తడిసిపోయాయి. ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాలు మందంగా సాగుతున్నాయి. ముక్కుపుటాలు కంపిస్తున్నాయి. కఠినమైన అథరాలు వణుకున్నాయి. ముఖంలోని ప్రతి నిండుక పాడు కంవరమై తిపోతోంది.

గూడ్సు బండి కొండ ఎక్కింది.

సురవయ్యకు గాలి తోలింది.

గాలి విసురికి ఇంజనుపాయింట్ చలించింది. పాయింట్లోంచి ప్రకృతికి వక్కు తెలియకపోతే పుట్టినగాలి బైటికివచ్చింది. ఆ గాలి చస్తూ బ్రతుకుతూ వాసన మోసితెచ్చింది.

కంపు! ముక్కులో రక్తనాళాలు పగిలిపోయే కంపు. స్మృత సంతో మనిషిని కాలుస్తుంటే వచ్చేకంపు.

సురవయ్యకు ముక్కుమూసుకోవాలని తట్టలేదు. ముక్కు ముక్కుమూసుకున్న ఫైర్ మన్ గూడ్సుబండి నడుపుతున్నాడు. ఎర్రని గాజుగోళిల్లాంటి రక్తం గడ్డకట్టినకళ్ళలోంచి చూపులు నిర్వాహకంగా మండుతున్న పాయింట్ పునూటిగా విసిరాడు.

సురవయ్య ఆలోచనలులాగా పాయింట్లో సుడులుతిరుగుతున్నాయి పొగలు. ఆ పొగల్లో అంతకు ముందు జరిగిపోయిన విషయం గుర్తుకొచ్చింది. పాయింట్లోంచి వచ్చే వాసనకు, అంతకు ముందు జరిగిన సంఘటనకు సంబంధం అలెని ముఖంలో తేలుతోంది.

అంతకు కొంచెం ముందు.....

గూడ్సుబండి కొండకు రెండు మైళ్ళదూరంలో దట్టమైన అడవిలోంచి నడచింది.

అప్పుడు.....

భూమిమీద చీకటి పెత్తనం మమ్మరంగా చెలాయిస్తోంది. మిణుగురుపురుగులు వెలుగునిద్దామని ప్రయత్నించి, ఏప్లి, కిక్కుడు కునకుండ వూరుకున్నాయి. చీకటి సింగారించుకొని చిత్రంగా నద్దినగ్నంగా, భీకరంగా, నర్తిస్తూ వర్తించింది.

అంతలో.....

గుబుడుగావున్న కొండ దగ్గర అడవిలో చెట్ల మధ్యగా ఒక అరుపు వివచ్చింది. మాశ్రోతలు వినిపించాయి. దళిదికలూ ప్రతిస్పనించాయి. నాశనమయిన నక్క అరుపు కాదు. నడుం విరిగిన ఏనుగుసీంకారం కాదు. కాలంమూడిన కుక్క అరుపు కాదు. చిక్కిపోయిన సింహగర్జన కాదు. చీకట్లో నిగుతో

తలొంచుకుపోయే రైలింజనుకుపోయే కాదు. అన్నిటికీ అతీతం. అర్థంగాని ధ్వని. ఉపాంశాలేని శబ్దం.

—మనిషి కావబోయేముందు చివరికారిగా, ఉన్నతమైన స్వరంతో పెట్టే గాపుకేక.

అనుకున్నట్లు గూడ్సుబండి మెల్లగా నడిపాడు గురవయ్య. గూడ్సుబండి వెలుగులో రైలురోడ్డు ప్రక్కగా ఫర్లాంగుదూరంలో ఎవడో ఏదో ఎత్తుకొని నిలబడ్డాడు. గురవయ్య అందుకున్నాడు. ఇంజను ప్రక్కగా మూడో మెట్టుపొదికి దిగి.

క్రింద నిలబడినవాడు అందించిన బరువు అందుకున్న గురవయ్య వెంటనే ఇంజనుపొయ్యి మూతతీసి, దాంట్లో పెట్టి, బొగ్గువేసి, మూతవేళాడు. బట్టలమీద రక్తం పడింది. ముఖంలో ఆతృతపోయింది. కిరీరానికి చెమట పట్టటం మొదలు పెట్టింది. అప్పుడు తను బైటికిచూశాడు. అందించిన కాబు గూడ్సు గార్డుపెట్టే చాటకముందే కనిపించకుండా అచివిలోకి వెళ్లి పోయాడు. కాబు వెలిపోవటం తను చూడలేదు.

గూడ్సుబండి కొండదాటి లోయలోకి దిగుతోంది.

భోరున గాలి తోలింది. కంపు! సహించరాని కంపు, కంఠలు కారిన కంపు. నకాలు మాడిన కంపు. వెంట్రుకలు పొటకురించే కంపు.

పొగలు పొరలుతున్న పొయ్యిమూత తీశాడు గురవయ్య. లోన

కనం కాలిపోతోంది. తూర్తిగా కాలిపోలేదు. నత్తువట్టలానికీ మాత్రం పిలులేదు. ఊచల్లాంటి చేతులు, కట్టెల్లాంటి కాళ్లు, ముఖం చుకొనిపోయిన దుంగలాంటి కిరీరం. రాయిలాంటి తల పగిలిపోయింది. అన్నీ మందుతూనే వున్నాయి. ఉమ్మివేళాడు తుప్పుక్కున గురవయ్య.

బొగ్గువైపు చూశాడు. పొయ్యివైపు చూశాడు. బొగ్గు పొయ్యిలో వేళాడు. కనం ఛాయలు కనిపించకుండా చేశాడు. బొగ్గు తూర్తిగా పొయ్యిని క్రమిస్తుంది. పొగలు దట్టంగా వస్తున్నాయి. మూతవేళాడు గురవయ్య.

జైవరు దూరంగా నిలబడ్డాడు. ఫైర్ మెన్ ఇంజను నడుపు తున్నాడు. గురవయ్యచెమట మెల్లగా చల్లారుతోంది. బట్టలు బొగ్గులో, రక్తంలో, చెమటలో తడిసి నల్లగా తయారయ్యాయి. ముఖం చిత్రింగా మార్పులు పొందుతోంది. పైపంటిక్రింద క్రింద పెదిమ వొక్కబడింది. కళ్ళు చిన్నవయ్యాయి. ముఖం కుంచి తుకుపోయింది.

గూడ్సుబండి లోయలో పోతోంది.

ఇంజను పొయ్యిలోంచి పొగలు సుదులు సుదులుగా కంపు కంపుగా వస్తున్నాయి.

కంపుకీ—ఇంజను పొయ్యిలోంచి రావటానికి కారణాలు అతని ఆలోచనల్లో కదలాడుకొన్నాయి.

విధవ మాడిపోతున్నాడు, అనుకున్నాడు గురవయ్య. మళ్ళీ అనుకున్నాడు, తప్పుడు బుద్ధులున్నవాళ్ళు బ్రతిక్కొడదు.

బాబు మంచివాడు. తనమాట విన్నాడు. తను చేయమన్న పని చేశాడు. వాడు తనని ఎప్పుడూ కొదవలేదు. అసలు బాబు అచ్చంగా తన కొడుకు. తండ్రికి తగిన కొడుకు. అందరిలాంటివాడు కాదు.

పోయ్యివై పు చూశాడు.

కొలుతున్నాడు విధవ. అసలు వాడెవడో తనకు తెలియదు. పెళ్ళాం తన తరపు చుట్టమని చెప్పింది. తన పెళ్ళాన్ని వాడు అక్కో అని పిలిచేవాడు.

వాడు—కోటిగాడు—తన కింత ద్రోహం చేస్తాడని తను అనుకోలేదు. ఏదో లేనివాడుకదా అని తను వాడికి స్టేషనులో కూర్చో మెతుకునేందుకు లై సెన్సు ఇప్పించాడు. వాడు ఇంత ద్రోహం చేస్తాడా?

వాడు వచ్చి సరిగ్గా సంవత్సరం కూడా కాలేదు. ఇంతలో ఎంతపని చేశాడు. ఎంత ద్రోహం. ఇంతగా ప్రవర్తిస్తాడని తెలిస్తే తను వాణ్ణి చేరనిచ్చేవాడేకదా కాదు.

వాడికి తను బుద్ధి బాగా చెప్పాడు.

బాబు లేకపోతే కోటిగాడికి తను క్షమ చేయగలిగేవాడుకాదు. బాబు సహాయం చాలా వుంది. బాబుడి ఆరోగ్యమైన శరీరం. కోటి గాడిది కూడా అంతే. ఇద్దరి వయస్సు ఇరవై సంవత్సరాలకు మించదు. ఇద్దరి శరీరాలూ బొద్దుగానే వుంటాయి. ఇద్దరి ముఖ కవచ కలు దగ్గర దగ్గరగా ఒకేలాగ వుంటాయి. జాగ్రత్తగా చూస్తే తప్ప పోల్చుకోలేము.

పాసింజరు ట్రేయిన్ లో షైర్ మన్ గా పగలు ద్యూటీ చేసి వచ్చి పడుకున్నాడు బాబు. వాడి పక్షలోనే కోటిగాడు కూడా వున్నాడు. రాత్రి పదిగంటాకి తను ద్యూటీకి వస్తూ బాబుని లేపి చేయవలసిన కార్యక్రమమంతా చెప్పి, తను ఇంజనుదగ్గరకు వచ్చాడు. రాత్రి ఒంటిగంటాల్లా కార్యక్రమం సెరవేర్చాడు బాబు. వాడ్ని చంపి ఇవ్వమని తను బాబుతో చెప్పాడు. అలాగే బాబు చేశాడు. తను ఆ విధవ కోటిగాణ్ణి ఇంజను పోయ్యిలో వేసి బూడిదచేసి వేశాడు.

పోయిలోంచి సన్నగా వాసన వస్తోంది.

మాడి పో! బోడి విధవా! ద్రోహంచేస్తావటరా అనుకున్నాడు తను. షైర్ మన్ నడుపుతున్నాడు, ఇంజను.

గూడుబండి కొండప్రాంతంలోనే నడుస్తోంది.

గురవయ్య పోయ్యివై పు చూశాడు.

కోటిగాడు తనకింత అన్యాయం తలపెడతాడని తెలిస్తే తను వాణ్ణి చేరనిచ్చేవాడుకాదు. ఎంత అప్రతిష్ఠ, ఎంత అపకీర్తి. తన గౌరవానికి హోదాకి మద్దతేచ్చేపని చేస్తాడా వాడు. చావరా విధవా అనుకున్నాడు గురవయ్య పోయ్యివై పు చూస్తూ.

—కృతజ్ఞుడలేని ఒక విధవ! ఉద్యోగం చూపించటం తనది తప్పు. తనది బుద్ధిలేని పని. తను విధవ. వర్తి విధవ. పెత్తి విధవ. వాడికి తను లై సెన్సు కూర్చో ఉద్యోగం ఇప్పించాడు.

ఒకప్పుడు తనుకూడా లై సెన్సు కూర్చోయే. ఇప్పటికి పాతక సంవత్సరాలనాడు తను లై సెన్సు కూర్చో. అప్పుడు తనకి పదిహేను సంవత్సరాలు. తనకి కూర్చో మోయటానికి లై సెన్సు లేదుగాని తను కూర్చో మోసేవాడు అప్పుడు.

తనకు తల్లిదండ్రు లేవరో తెలియనప్పుడు తను స్టేషనులో చేరాడు.

ఇంజను పోయ్యిలోంచి వాసన వస్తూ నేవుంది.

షైర్ మన్ బండి నడుపుతూనే వున్నాడు.

గూడుబండి గునుస్తూ నడుస్తూవుంది.

గురవయ్య ఆలోచనలు పొగుతూవున్నాయి.

లై సెన్సులో తన జీవితం పది సంవత్సరాలనాడు ప్రారంభమయింది. అంతకుముందు తనెవరో తనకు తెలియదు. లోకానికి అంతకంటే తెలియదు. కూర్చో నాల్గో మోసేవాడు. ప్రయాణికులదగ్గర డబ్బు లడుక్కునేవాడు. ఎవరు ఏం పెట్టినా తీసుకునేవాడు. ఎక్కడో ఎత్తేసిన పుల్లకుల్లో మెతుకులు తినేవాడు. ఏ ప్లాటు ఫారంమీదనో, ఏ రైటుక్రిందనో, ఏ ఫెన్సింగుప్రక్కనో నిద్దర పోయేవాడు.

కూర్చో మోసేటప్పుడు చూచిన లై సెన్సుకూర్చో తిట్లుతీన్నాడు. తన్నులు భరాయంచాడు. ప్లాటుఫారంమీద పోలీసుల అదమా యింపులకు తట్టుకున్నాడు. అనేక సందర్భాల్లో దొంగని అనుమానించి తన్నేటప్పుడు తమాయించుకున్నాడు. దున్నపోతులాగా వున్నావనే దున్నపోతులాంటి ప్రయాణికుల బెదరింపులకు ఓర్పు కున్నాడు. ఘరానా మనుష్యుల చేతుల్లో కిక్కురు మనలేదు.

—నూరు సంవత్సరాల కష్టాలు తను చిన్నతనంలోనే అనుభవించాడు. కన్ను మూస్తూ తెరుస్తూ లోకంవైపు చూడకుండా జోగుతూ కాలంగడిచే తనకు కనువిప్ప కలిగించింది లోకం. దానితో ఎన్నడూ లేని కూరత్వం తనలోకూడా పీఠం వేసుకుంది.

ఒకసారి కూర్చో అడ్డంవచ్చిన ఒకణ్ణి పచ్చడి పచ్చడిగా చిత గొట్టాడు. ముఖం పగలగొట్టాడు. నడుం విరగదన్నాడు. రక్తం కళ్ళచూశాడు.

మరొకసారి తను ఏగుకునే పుల్లకుల్లో మెతుకులు లాక్కో బోయిన మరొకణ్ణి చింతకాయ చట్నీ చేశాడు. పళ్ళురాలగొట్టాడు. దవవ పగలగొట్టాడు. కసి తీర్చుకున్నాడు.

తను పాయికాన దొడ్డిదగ్గర, రైటుకి దూరంగా, క్రీనీషన కీవి తంలాని మురికిని పీల్చుకొంటూ, యాతన్ని విడుస్తూ నిద్రపోతుంటే తన ప్రక్క కండువా కౌస్తూ ఆ రాత్రి లాక్కుపోయిన వాడిని తెల్లారితరవాత చావబాది కోపం చల్లార్చుకున్నాడు తను.

ప్రపంచం తనకప్పుడు అందించిన మహాప్రసాదం కూరత్వం. మూర్ఖంగా ప్రవర్తించటం, పరిస్థితులమీద బలంగా మరోతోతలో అడ్డదిడ్డంగా, ఆలోచన లేకుండా ఎదుర్కోనేట్టు చేయటం.

ఆ కూరత్వానికిది పరాకాష్ఠ. చచ్చిపోతున్నాడు విధవ. మూర్ఖంగా మూర్ఖత్వంమీద తిరగబడి నిజమేమో వివరిస్తూ వున్నాడు.

వాణ్ణ ద్రోహం తలకొనకొన ద్రోహి అనుకున్నాడు గురవయ్య. ఇంజను పొయ్యి మండిపోతూనే వుంది.

కొంచెం కొంచెంగా వాసన ఇంజన్లో కొడుతోంది.

గూడ్సుబండి నడుపుతున్న ఫైర్ మన్ తీగ లాగేసరికి ఇంజను కూతవేసింది. దూరంగా మునగదీసుకు పడుకున్న కొంచెం, సల దుప్పట్లో నిశ్చబ్దంగా నిద్రిపోయే నిశీధి ఒక్కసారి ఉరిక్కి పడితేచి అవులించి పూరుకున్నది.

కోటిగాడి కిప్పుడు ఇరవై సంవత్సరాలు. తనకప్పుడు పదహారు పదిహేడు సంవత్సరాలు వయస్సు. ఆరోజు తను ఎవరి దగ్గరో కూర్చి అందుకొని మోసుకొని పోతున్నాడు. అంతలో సెన్ను కూర్చోవచ్చి, కాలితో పిచ్చుమీద తన్ను, నెత్తిబయలు మార్పు కొని, గుండెల్లో కొండలబయలు విడిచి, పోతూ పోతూ 'దున్న పోతు! పోయి బొగ్గు మోసుకోరాదు' లెసెన్నుకూర్చి ధర్మబోధచేసి పల్లి పోయాడు.

ఒకసాళు మరొకడికి తనకి కూర్చోపంపకందగ్గర వేచివచ్చి తగాదాపడి తన్నుకుంటుంటే ప్రేమనుగార్లు వచ్చి, పిచ్చుచరిచి విడదీసి, నానా చివాట్లుపెట్టి, 'వధవల్లారా! పనీపాటా లేకుండా తన్నుకోకపోతే పోయి బొగ్గు మోసుకోరదటండ్రా' అని పల్లి పోతున్న గార్లువెనుక తను పరుగెత్తి 'బాబ్బాబు ఎక్కడ బాబుబొగ్గు మోసేది' అని అడిగి తెలుసుకున్నాడు.

మరుసాళు తెల్లవారకముందే మనక చీకట్లోనే, లోలో పెద్ద దగ్గరకుపోయి, మేస్త్రీని కలుసుకొని, తను బొగ్గు మోస్తానని మనవి చెసుకున్నాడు. మేస్త్రీ తనవైపు దృష్టిసారించి తీక్షణంగా చూశాడు. తను కండలుబిచ్చించి నరాలు దిగబట్టి వళ్లు పనిచేయగలదనే అభిప్రాయం కలిగేట్టు చేసే ప్రయత్నం కొనసాగిస్తూ వినయంగా నిలబడ్డాడు.

మేస్త్రీ ముఖంలో ఆనందం కనిపించింది. తను తృప్తిగా గాలి పీల్చుకున్నాడు. మేస్త్రీ అడిగాడు 'బొగ్గు మోస్తావా' అని. తను మాట్లాడలేదు బుర్రమాత్రం, గట్టిగా, మాంధి పూవుతో రెండు పార్లు అటూ ఇటూ వూసాడు.

గూడ్సుబండిలో నిలబడి గతం కళ్లెదుటకు తెచ్చుకుని చూచుకుంటూ అలోచనలో లీనం అయిపోయిన గురవయ్య పిచ్చి విరవ రాడ ఒకటి గట్టిగా పాడుచుకుంది.

వెనక్కు తిరిగి చూశాడు గురవయ్య.

ఫైర్ మన్ ఇంజను పొయ్యిలో బొగ్గు వేసి, బొగ్గుని కడిపిస్తున్నాడు. అ కదలికతో రాడ రెండోభాగం అనుకోకుండా గురవయ్యకు పొడుచుకుంది. ఆలోచనల గొలుసు తెగిపోయింది. కోపం వచ్చింది. ఫైర్ మన్ డ్రైవర్ వైపు చూడకుండా కూడ వనిలో నిమగ్నమై పోయాడు. గురవయ్యకోపం పోయింది. ఫైర్ మన్ ఇంజనుపొయ్యిలో బొగ్గువేశాడు.

గురవయ్య అలోచనల బొగ్గు వైపు మళ్ళాయి.

తను లోలోపెద్దలో బొగ్గుమోసేవాడు మొదట్లో, మేస్త్రీ, వాణ్ణంకోర్ పెన్సిల్లో వనిలోచేరినప్పుడు. నా గ క లోంచి

దిగుమలైన బొగ్గు వేరొకచోట చేర్చటం కొన్నాళ్లు చేశాడు. తరవాత వాగవల్లలోంచి బొగ్గుదించటం కొన్నాళ్లు చేశాడు. క్రిందవున్న బొగ్గుని ఇంజన్లో వేయటం మరికొన్నాళ్లు చేశాడు. ఇలా సంవత్సరం గడిచిపోయింది.

విన్ అవసరమైన సందర్భంలో ఇంజను పొయ్యిలో బొగ్గు వేయవలసిందని మేస్త్రీ చెప్పి పంపించాడు. తను అలాగ్గా కొంత కాలం గూడ్సుబండిలో పొయ్యిలో బొగ్గు వేస్తూవుండేవాడు. మరి కొంత కాలానికి తనని ఫైర్ మన్ అన్నారు. అప్పట్నుంచి తనకు వారం జీతంకాదు. నెలజీతం.

అప్పుడు తను ఫైర్ మన్. అప్పట్లో తను ఫైర్ మన్. అదే మొదలు తనలో తనుకూడా ఒకవ్యక్తి అని భావం రావటానికి. తనకు వ్యక్తిత్వంవుంది.

అంతకుముందు తను రిక్షావాళ్ళు తీసే సీరిహాటల్లో నాలుగు మెతుకులు కలికేవాడు. ఓవర్ ట్రిడ్జిమీద ఎక్కడో నిద్రపోయే వాడు. అయితే పరిస్థితి తారుమారయింది. పగలు నిద్రపోవాలి. రాత్రి ద్యూట్లో పోవాలి. వేళగానివేళ అన్నంతివాలి. ఇదీ పరిస్థితి. ఇం విషమ పరిస్థితి తనకు. ఓవర్ ట్రిడ్జిమీద పగలు నిద్రపోవటం తచ్చినా కుదరదు. అనుకున్నప్పుడు అన్నం దొరకదు.

మేస్త్రీకి మగపిల్లలు లేరు. ఒక్కతే అడపిల్ల. తను మేస్త్రీని అడిగాడు పరిస్థితి వివరించి చెప్పి. మేస్త్రీ తెలుసుకున్నాడు. ముద్దుగా పిలుస్తూ 'నా యింట్లో వుండు బాబు' అన్నాడు. మేస్త్రీ భార్య ఒప్పుకుంది. తను మేస్త్రీ ననుసరించాడు.

సాగిపోతున్న గూడ్సుబండి పొయ్యిలో వాసనలేదు. గురవయ్య పొయ్యివైపు చూశాడు.

పొయ్యివైపుచూస్తూ వీడికి—కోటిగాడికి తను ఆశ్రయం ఇచ్చాడు. వీడు తన యింటికి వచ్చి సంవత్సరం కావస్తోంది. తను మేస్త్రీ ఇంట్లోచేరి ఇరవైసంవత్సరాలపైగా అవుతుంది.

వీడు మేస్త్రీ దూరంచుట్టం. లెసెన్నుకూర్చిగా ప్రేమనులో చేరాడు. ఉంటానికి ఇల్లు లేకపోవటంతో తన యింట్లో చేరాడు. తను చేరనిచ్చాడు. ద్రోహి అని తెలియదు. తెలిస్తే చేరనిచ్చేవాడు కాదు.

తనకిప్పుడు వలభైసంవత్సరాలకు పైచిలుకే వుంటుంది వయస్సు. ఇప్పుడు తనకోక కొడుకు, కూతురూ వున్నారు. కోటిగాడికి ఇరవైసంవత్సరాలు. బాబుకి ఇరవైసంవత్సరాలు. కూతురికి పద్దెనిమిది సంవత్సరాలు. తను మేస్త్రీఇంటిలో చేరినప్పుడు మేస్త్రీ కూతురికి పద్దెనిమిది సంవత్సరాలు.

గూడ్సుబండి ఇంజను తెంపులేకుండా కూతలు వేస్తోంది.

గురవయ్య అలోచనలకు అంతరాయం కలిగింది.

ఫైర్ మన్ రైటికి చూస్తూ తీగలాగుతూ వున్నాడు. గురవయ్య రైటికి చూశాడు. దూరంగా కొంచెం ఎత్తులో ఎర్రరైటు కనిపిస్తోంది. దిగ్గులు ఇవ్వలేదు. మరి రెండుసార్లు తీగలాగాడు ఫైర్ మన్. దూరంగావున్న ఎర్రరైటు వచ్చురైటుగా మారింది. దిగ్గులు వంగివుంటుంది.

కూతలుమీది గూడుబండి, నిగ్గులు చాటి స్త్రీమనులోకి వచ్చింది. స్త్రీమను చాలాచిన్నది. ఆగలేదు. చాటిపోయింది.

గురవయ్య గతం జ్ఞాపకాల సినిమాలో వర్తమానంలో గుర్తుకు తెచ్చుకొని కూచి ఎదురుగావున్న పోయ్యిలో తగలేస్తున్నాడు.

అప్పుడు తనని మేస్త్రీ భార్య 'బాబూ లేరా' అని రేపేది. స్నానం చేయించేది. బట్టలు ధరింపించేది. అన్నం పెట్టేది. ద్యూటీకి వంపేది. తను ద్యూటీకి పోయేవాడు. తను ఎవరితోనూ ఎక్కువగా మాట్లాడేవాడుకాదు. కాదు—తను అసలు మాట్లాడే వాడేకాదు. ఎవరిఎదుట నిలబడేవాడు కాదు. అసలు అవసరం కలగలేకాదు. పిలిస్తే తలవంచుకొనే పరికేవాడు. ఏమైనా అడిగితే తలవంచుకునే సమాధానం చెప్పేవాడు.

పిట్టి కూడా తనభార్య గౌరవంగా చూచేది. ఏలోపం కానీకుండా చేసేది. వాడు ఎప్పుడు ఎక్కడ వుండేవాడో ఎవరికీ తెలియదు. ఒకరోజు స్త్రీమనులో పడుకునేవాడు. మరొకరోజు ఇంట్లో పడుకునేవాడు. వాడు ఎప్పుడు కూర్చుంటేవాడో తెలియదు. డబ్బుమాత్రం ఏదో ఇంత తనభార్యకు వాడు ఇస్తూ వుండే వాడు.

అప్పుడు తనకు ఇరవై సంవత్సరాలు నిండాయి. ఆ ప్రాంతం లోనే క్రొత్తిగా గూడుబండి వేశారు. డైరెక్టుస్ట్రీక్ తగ్గింది. ముగ్గురు డ్రైవర్లు అవసరమయ్యారు. సర్వీసున్న డ్రైవర్ ముగ్గురు డ్రైవర్లుగా ప్రమాదం చేసే ఏర్పాటు జరిగింది. తనకు ప్రమాదం వచ్చింది. అంతే మళ్ళీ ప్రమాదంలేదు. కారణం తనకు చనువు లేకపోవడం. అప్పట్నుంచి ఇప్పటిదాకా తను గూడుబండి డ్రైవరుగానే వుండిపోయాడు.

పిడికేమీ ప్రమాదంలేదు. ఒకేఒక్క ప్రమాదం, దేవుణ్ణి చూస్తున్నాడు కోటిగాడు.

తను డ్రైవరు అయింతరవాత కొంత విక్రాంతి దొరకటం మొదలుపెట్టింది. తను ఇంటిదగ్గర వుండే అవకాశం ఎక్కువ చిక్కింది. అదే తనకు మేలుచేసింది. జీవితం బాగుపడేట్టు చేసింది.

కోటిగాడు కూడా అమధ్య ఇంటిదగ్గర ఎక్కువకాలం వుండాలి. మొదలు పెట్టాడు. తనకప్పుడే భయం కలిగింది. వాడి

కున్న అవిక్రాంతే తనకు కష్టం కలిగింది. వాడికొంత ముంచింది. తనకు కోపం తెప్పించింది. పిట్టి తనచేతులతో చంపించింది.

—నెడన స్వర్గంలో రంభతో తరంగాలూ తెరక్కలూ అడుతాడులే. మక్క. ఛీ! ఇంజన్లోంచి ఉమ్మివేశాడు.

మేస్త్రీకి రోజువిడిది గోనా రాత్రి ద్యూటీవుండేది. మేస్త్రీ భార్య పదిగంటలకే మనుకు తీస్తుంది. తనకు రాత్రి రెండుగంటల దాకానిద్రాపట్టేదికాదు. ఇంటిదగ్గరన్న గోనాలో మేస్త్రీ 'ఏంబాబూ ఇంకా నిద్దరపోలేదూ' అని అడిగేవాడు. తను ఏ సమాధానమూ చెప్పేవాడుకాదు. 'పిచ్చిబాబు ఏమాలోచిస్తున్నాడో' అనుకుంటూ వెలిపోయేవాడు పిచ్చిమేస్త్రీ.

తనకు విక్రాంతి ఎక్కువైనా రాత్రిద్యూటీ కూడా వుండేది. కొడుక్కి కూడా ఎక్కువగా నైట్ ద్యూటీలు వస్తుండేవి. తనభార్య పదిగంటలలో పడుకుంటుంది. వాడు ఎప్పుడు ఎక్కడ పడుకునే వాడో ఎవరికీ తెలియదు! ఏరా ఎక్కడున్నానంటే ఏమీ చెప్పేవాడు కాదు.

—నెడన, తనకు తెలియకుండా చేయగలడా! అనభ వించరా అప్రాచ్యపు ఫూల్. కాండ్రించి మండే పోయ్యిలో ఉమ్మివేశాడు డ్రైవరు.

మేస్త్రీకి ఒక కూతురుంది. అప్పుడు దానికి పద్దెనిమిది సంవత్సరాలు. లోకోమెడ్డు చుట్టూ చిన్నచిన్న బొగ్గురేరి కాఫీహోటళ్ళలో అమ్ముతూవుండేది. పెట్రోలు, కిరోసెను దిగుముతైనప్పుడు పనికిరాని ప్రతిబొట్టు గుడ్డతో అద్ది, అగుడ్డ డబ్బాలో పిండుకొని దాన్ని అమ్మి డబ్బు సంపాదించేది. వాగనులోంచి కట్టెలు దిగినప్పుడు దొంగిలించి అమ్మి, డబ్బు కూడబెట్టేది. మేస్త్రీముఖం చూచి, అపిల్లను చూచి చూడనట్లు పోనిచ్చేవాడు కాపలాదారు. అపిల్ల నడుస్తుంటే పెద్ద కాపలా జవాను నోరు చప్పరిస్తూ ద్యూటీ మురిచి పోయేవాడు.

తనకూ ఒకకూతురేడిసింది. దానికిన్నడు పద్దెనిమిది నిండాయి. అది విలువలేనిపిల్ల. తను దానికి గౌరవం తెద్దామని గొప్పవాడికిచ్చి పెళ్ళిచేద్దామనీ కలుకున్నాడు. తను దాన్ని

DIAMONDS &
GUARANTEED JEWELLERS
No. 177.
N.S.C. BOSE ROAD, MADRAS. I.

PHONE 2002.

RESL: 61725.

POST BOX: 1625.

GRAMS: NATHELLA.

ISAMPATHU CHETTY & SON

నాదెళ్ల సంపత్తు శెట్టి & సన్

ఏమకమలములు నాణ్యమైన నగల వర్తకులు
మదరాసు. I.

ఎక్కడకూ ఎప్పుడూ పోనివ్వకుండా, అన్నీ ఇంట్లో అమర్చేట్టు చేశాడు. చివరకు అర్థంలేనిపని చేసింది. పెద్దప కోటిగాడు దాన్ని చూస్తే ఏపని చేసేవాడుగాడు.

మేస్త్రీ కూతురు, మేస్త్రీ నైట్ డ్యూటీకి పోయినప్పుడు ఒంటిగంటా రెండుగంటలుదాకా నిద్రపోయేదికాదు. తెల్లవాడు కాదు నారిగింటికే లేచి, ఆపనీ, తాపనీ చేసేది.

తనకూతురు, బాబూ తనూ, నైట్ డ్యూటీకి పోయి పగలు నిద్రపోతుంటే అదికూడా ప్రక్కనే చేరి వక్కుమరచి నిద్రపోయేది.

కూతురు నలరగా వుంటోందని విచారించిన మేస్త్రీ, దాన్ని ఎక్కువగా పనిచేయనివ్వటంలేదు. కూతురు చురుగ్గా పనిచేయటం లేదు. కాని, తీర్చిదిద్దిన గుమ్మటంలాగా, బొద్దుగా, కుభ్రంగా కొంచెం చియ్యబట్టి మన్నగా, నిగనిగలాడుతూ అందింగా తయారవుతోంది. ఆతరవాత రెగ్గెలకు తెలిసింది మేస్త్రీకి, కూతురికి పెలలు నిండుతున్నాయని.

రెండురోజుల క్రిందట తనకు తెలిసింది, తనకూతురికి పెలలు నిండుతున్నాయని.

అప్పుడు మేస్త్రీ గుండె పగిలిపోయింది.

మొన్న తనగుండె మంతే ఇంజను పాయిల్లాగా అయి పోయింది.

మేస్త్రీ అసమర్థుడు. బలహీనుడు. పిరికివాడు.

తను ధైర్యం కలిగినవాడు. శక్తిమంతుడు, సామర్థ్యం వున్నవాడు.

ఆరోజు తను మేస్త్రీఇంటికి పోయేసరికి, మేస్త్రీ భార్య కూడయంలో బొగ్గులకుంపటి రాజుకున్నట్లు కూర్చుంది. మేస్త్రీ కూతురు విక్కువిక్కు మంటూ వాకిట్లో ఓ ప్రక్కగా నక్కంది.

మేస్త్రీ చిలపరపేడు తీసుకొని, అప్పుడే అలసిపోయి వచ్చిన తనని దుగుదుగుగా బొగ్గుని చితిగొట్టినట్లు చితిగొట్టాడు. తను కిక్కురు మనలేదు. 'నాయింటోనించి పో భద్రవా' అన్నాడు మేస్త్రీ. ఆరోజు తను తడబడుతున్న కాళ్ళతో వెనుదిరిగి చూచుకుంటూ వెళ్లిపోయాడు.

ఆ రోజు రాత్రి తను డ్యూటీకి పోలేడు. లోలోపైడు చుట్టూ అడేవనిగా తిరిగాడు. పైడు ప్రక్కగా బొగ్గుకుట్ట దగ్గరగా మురికి గుంటలో కాళ్ళుపెట్టి బొగ్గుని చేత్తో గిల్లుతూ, మురికిగుంటలోనే తుడులాడే కన్యను చూస్తూ తను కూర్చున్నాడు.

ఆ రోజే మేస్త్రీ వెనకగా వచ్చి, లేపి తీసుకుపోయి తనని ఇంట్లోనెట్టి ఎక్కడికో వెళ్లిపోయి తెల్లవారిం తరవాత వచ్చాడు. మేస్త్రీ భార్య ఆ రోజు రాత్రి చైట పడుకుంది. ఆకాశంలో దింగుదున్నాడు. భూమిమీద వెన్నెల వుంది. తనకు వంటినిండా దెబ్బలున్నాయి. హృదయం నిండా వెన్నెలంది.

మేస్త్రీ శక్తిహీనుడు!

తను శక్తిగలవాడు.

తనకు ఏమీ తెలియనీయకుండా ఇంత పనిచేసిన కోటిగాడ్ని తను తుమించదలచుకోలేదు. చంపివేయాలి. అందుకే బాబుతో ఆలోచించి, నిర్ణయించుకొని, పిడ్డి గూడ్సుబండి ఇంజను పాయిల్లాగా కూర్చోవే నమకున్నాడు డ్రైవరు గురవయ్య.

ఇంజను టాపుమీద ఎవరో కదులుతున్నట్లు శబ్దం నిశ్శబ్దంలో స్పష్టంగా వివరచ్చింది. ఇదేదీ డ్రైవరుకు వినిపించదు. ఫైర్ మన్ ఇదేమీ పట్టించుకోలేదు.

ఇంజను మూడుసార్లు కూతవేసి, ఒక చిన్నపేషను ప్లాటు ఫారం దాటి వెలిపోయింది.

ఇంజను పాయిల్లోంచి వాసన వస్తున్న జాడలేమీ లేవు. పూర్తిగా వాసన ఆగిపోయింది. ఏ పరమాణువు దొరక్కుండా ఇరవై సంవత్సరాలు పెరిగిన శరీరం ఒక్కగంటలో కాలిపోయింది.

దురంగావున్న పదిమీద బ్రిడ్జి మినుకు మినుకుమనే దీపాలతో నే నిక్కడున్నాను నుమా అని హెచ్చరిక చేస్తోంది.

'నది కాళ్ళు చేతులూ ఆరజాపుకొని గారికి కదులుతున్న చీరను సరిచేసుకోకుండా నీటుగా నిద్రపోతోంది కాబోలు.'

ఇంజను టాపుమీద మనిషి జాగ్రత్తగా నడుస్తున్నట్లు శబ్దం వివరస్తోంది. ఫైర్ మన్ ఏమిటో అనుకున్నాడు. ఇంజను నడుపుతున్నాడు.

చీకటి చీల్చుకుంటూ గూడ్సుబండి నడుస్తోంది.

గురవయ్య మామూలుస్థితికి వచ్చేప్రయత్నంలో వున్నాడు.

ఫైర్ మన్ గూడ్సుబండి డ్రైవ్ చేస్తున్నాడు. డ్రైవర్ ఇంజను పాయిల్లో బొగ్గువేస్తున్నాడు. ఆ పని అడలు చేయవలసింది ఫైర్ మన్.

క్రిందవున్న బొగ్గుతీసి రెండుసార్లు పాయిల్లో వేశాడు. యాడోసారి తీయబోతూ ఆగిపోయాడు. తీక్షణంగా బొగ్గు చిదుగుల వైపు చూస్తూ వుండిపోయాడు.

అలా ఎంతోసేపు చూడకుండా గురవయ్య వంగి ఏదో కైతిసి, ఊడి, పెనున్న చొక్కాతో తుడిచి జాగ్రత్తగా చూశాడు. పులిగోరు!

ఆ పులిగోరు తను బాబుకి రెండు సంవత్సరాలునాడు చేయించాడు. అది ఇక్కడెందుకు పడింది? బాబు ఇంజనులోకి రాలేదు. క్రింద వుండి అందించాడు. బాబు మెడలోవుండే పులిగోరు ఎలా ఇంజనులోకి వచ్చింది?

హత్య జరిగేటప్పుడు అనుకోకుండా బాబు మెడలోని పులిగోరు కోటిగాడి చేతిలోకి వచ్చివుంటుంది.

ఇంజను టాపుమీద అలికిడి గురవయ్య విన్నాడు.

నిరామయంగా క్రిందకు వంగి బొగ్గు తీస్తున్నాడు.

ఇంజను టాపుమీద ఎవరో గుభిలున దూకారు.

డ్రైవరు తల ఎత్తేసరికి ఇంజను డ్రైవ్ చేస్తున్న ఫైర్ మన్ గుండెల్లో కత్తి గ్రుచ్చుకుపోయింది.

కత్తిపిడిని పట్టుకున్న పిడికిరి, కత్తిని గుండెల్లోంచి బైటికి లాగింది.

గురవయ్య కత్తిని చూశాడు. పిడికిరి చూశాడు. పిడికిరిని చూశాడు. వచ్చిన వ్యక్తి ముఖాన్ని చూశాడు.

అశ్చర్యపోయాడు. భయపడ్డాడు. నీరుగారిపోయాడు. వాడు తనమీద కొస్తున్నాడు. వాడు కోటిగాడు.

ఒడ్డుల్ని ఢీకొంటూ మదించి ఘోషతో ప్రవహిస్తున్న నది వైక బ్రిడ్జిమీదకి గూడ్సుబండి ఎక్కింది.

శిల్ప సఖి

శ్రీ మోటూరి వేంకటరావు

ప్రానుదనము సాంధ్యవేళ వాహ్యుని కేను
చనఁగ నొంటిగ నిటు బథాంచల తటాంక
చారు మూర్త పురాశిల్ప శకల మొందు
ప్రీతి వీక్షించి నను బల్కరించుచుండు.

నంజనీడల ఆ చూపు చల్లదనము
పెల్లి విరిసి, సురాపగా వీచి లోని
యమృతసేచనముగ నా హృదంతరమును
దడిపి వేసి, పరాధీనతను రచించు.

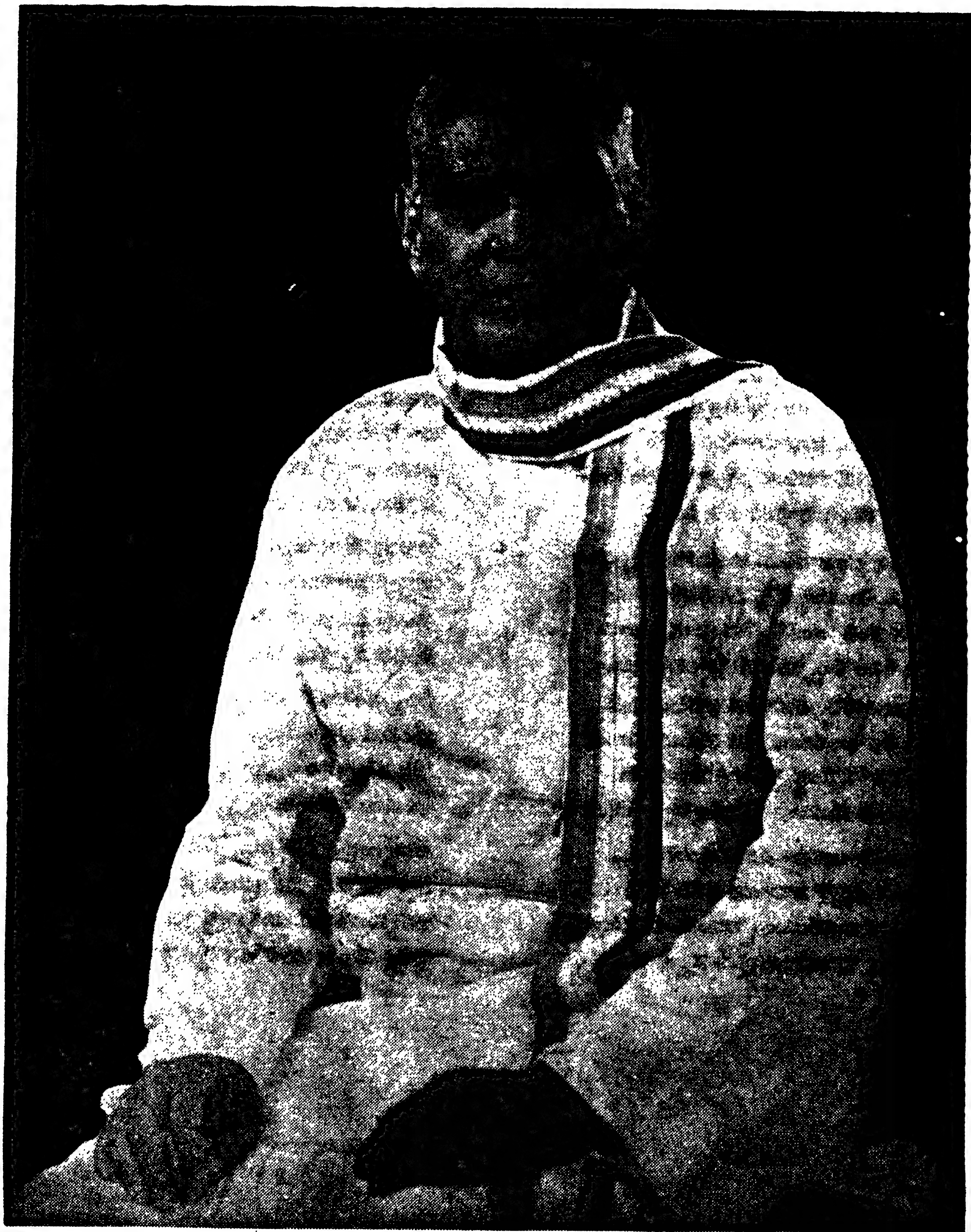
నకియ చందాన — మందహాసము చిందు
వదన బింబముతో, జగి కదలియాడు
సోగ కందోయితో, దివ్యరాగ మూని
ఈ శిథిల శిల్ప సుందరి హేలఁ గ్రాలు.
వ మహాశిల్పి తనగుండె నిచటఁ బిండి
ఈ శిలాఖండమున జీవ మెలయఁ జలుక
రించెనో! ముగ్ధ చైతన్య రేఖ లిందు
మొలచి సుషమా కళాద్యుతు లొలకఁబోసె.

కాల కూలంకష తరంగములఁ జిక్కి
నలిగి జీర్ణిల్లి నానాఁడు నవసి నవసి
నగము మిగిలియుఁ బ్రాతాతి చిగురుఁబోడి
కలఁకఁ బాటని నగపు పెన్నెల పెలార్పు

జలదరించు తెడందలోఁ దొలకరింప
కమ్మ పూఁజేసెఁ గ్రోలు భృంగము లీల
శిల్ప రుచిర ప్రియాధర స్మర మధువు
ప్రతి నిశా ముఖిచ్ఛాయ నేఁ ద్రావు దిచట.
మధురమూర్తి — శిలాకాంత — మన్మనోజ్ఞ
హృదయ రాజ్ఞి — సుధాకాంతి పాదలు నేత్ర
సదమ లార్ద్ర కళాద్యంత సాంద్రశోభ
లొదవ, నాకు రహస్యాంతి నొసఁగుఁబ్రీతి.

సాంధ్య రాగములో రాగసరణి బటపి
అస్మదీయాగమమునకు స్వాగతము
నెఱపు — మును చీకటుల నేను దొఱఁగువేళ
క్షుభిత దృక్తమ మొల్కి వీడ్కొల్పుఁ జెలియ

ఎన్ని సందెలనో ఈ ప్రసన్న శిల్ప
సుందరికి హృది విప్పి, నా సాదలు చెప్పి,
వేడి కన్నీటి చుక్కలు విడుతు నామె
యడుదు దమ్ముల స్నిగ్ధ చిహ్నములు ప్రమ్మ
అణ్వణువు, నేను శిల్ప ప్రియాంతికమున
రక్త మాంస శరీర ప్రయుక్త మాన
వత్వమును వీడి యశ్మతత్వము వహించి
దివ్య రేఖలు నాలోన దిద్దుకొందు.

జననం 27-6-1900]

కీర్తిశేషులు శ్రీ కళా వేంకటరావు

[అస్తమయం 7-3-59

శ్రీపర్వతసీమ

శ్రీ వేముగంటి వరసింహాచార్యులు

(నాగార్జున కొండకు దర్శించినప్పుడు కల్గిన భావావేశ నన్నివేళ మీ రచన)

ఇచట పెల్లిన నంజ వ తెల్లరాజుల కాళ్ల పాచాణి రాగమును గననా !
ఇచట క్రమ్మిన ముయి శ్రీ తెల్లరాజుల అధ్వరముల ధూమ మలమిగొననా ?
ఇచట వీచిన గారి వ తెల్లపాద్మల త్రిశరణ స్వరములక తేమగలనా ?
ఇచట ప్రాకిన జ్యోత్స్న వ తెల్లశిల్పుల కల్పనావిభవముక క్రందుకొననా ?

ఇచట పూచిన పూలలో నే తెలుగు
కవుల కవితామరందము గడలుకొననా ?
ఇచటి ప్రత్యుపపున వికసించినట్టి
తెలుగు భాగ్యము దిక్కుల నలవరించె.

చీకటి కోనలందొదిగి, చిందిలి మందిలియై కృశించు ఇ
త్వాకుల, శాతవాహనుల ప్రాభవముల గునపమ్ముపోటుతో
వేకువ పెల్లులో నడుగుబెట్టుచు తొల్లిటి యాంధ్రపైభవ
శ్రీ కథలక వదించె గగురించిన లోకము అబ్బురం పడెక.

తెలుగువారి కెంతటి కళాదీప్తి గలదో
ఇచటి పాషాణములు కంతమెత్తి పలుకు;
తెలుగు వారల కెంతటి కలిమిగలదో
ఇచటి ధారుణి ఎద విదళించి చూపు

ఈడుక జోడును లేని పద్ధతులతో నేనాడు నిర్మించిరో
క్రీడారంగము, యజ్ఞవాటిక, సుధాకేళి నివేశంబులుక,
మేడలో, వాడలు, శిల్పకల్పిత కళా నిర్మాణ జాతంబు లి
చ్చో డెందమ్ములు కందళించు నటులక జూపట్టు చిత్రంబుగక.

ఓ నాగార్జున బోధినర్వ ! కరుణాభూ ! నీవు పెల్లించు వి
జ్ఞాన జ్యోతులు చేతులెత్తి శరదబ్ద స్నిగ్ధ రోచిన్సుతో
చైనా, సింహళ మాదిగా గలుగు జేశాలన్ నవోత్తేజ నం
ధానంబున్ వెలయించి, చేకొనె అనంత స్నేహభావాంజలుల్,

నాడు నీ ప్రబోధములు మానవ విషాద
జీవితములందు అమృతము చిలుకరించె
నేడు నీపేర కృష్ణవేణీమతల్లి
వార్ధియై నిర్వి బంగారు పంటలెత్తు.

నాట్య పుష్పాంజలి - అలరిప్పు

శ్రీ జగన్నాథకర్మ

ఉత్తమ—భక్తి యమరిన నృత్యము సందర్శనీయమయినంతనే పావభావికముగ చిత్తసన్నికర్షణము సంభుటిల్లును. జనసముదాయము నెదుట తార్యత్రిశక్తిని విజృంభింపజేసినవో నర్తనము నభ్యసించియుండిని వారలయ్యుండ గొందఱువెత్తున లేచి “యాడఁ దివురు వమా” యన్నట్లు జోక్యమందుదురు. ఆఖాలగోపాలము నిలుచుండి తార్యత్రికమును దిలకించుచుండు పట్టున నట్టువసార్—నృత్యమును ఖండగతికి మరల్చినయెడలఁ జూచువారి హృదయోల్లాసము—భక్తి పారవశ్యమట్లుగా వెల్లివిరిసి అందెల్లరికిని గ్రీవాచాలనము హవణించును. ఇట్లు గమకనే నృత్యవిద్య శోభాజనక మనఃజెల్లినది. అది నర్తారవిష్ట సంహారణి—మంగళదాయకము. అది ప్రాజ్ఞ పామర విభేదముగాని బాల వృద్ధ భేదముగాని పాశ్చాత్యప్రాచ్యాదివిభేదముగాని స్త్రీ పురుష భేదముగాని లేకుండ ఎల్లరికింగూర్చువినోదము లన్నింటిలోను మిన్నయనిపించుకొన్నది—నృత్యము అనందాద్యయస్థిద్ధి నొడఁగూర్చుగలదని భారతీయు లేనాడో అనుభవజ్ఞులు కాఁగలిగిరి. ఎల్లదేశములందును ప్రాచీన జనతానృత్యవిధమున మతావేళపుఁ జోకడ లగపడుచుండును. ఇట్లెన్నెన్ని సందర్భముల మీఁదుగా నరసినను యావత్ప్రపంచిక భూభాగమున—దేశదేశములందు—ఊరూరా—ఇంటింటా ప్రతిహృదయమందును నృత్య విధమునకు సహజ సన్నివేశ బీజమున్నది. ఈ బీజము కారణముగా ఉచ్ఛ్వాస విశ్వాస మార్గమునకుఁ గహరవాగతి నందించినంతనే—పాశ్చాత్య మార్గక ద్రవోదర్శమైన అంకుర మేర్పడి సహజాంగ విశ్వాసము చూపట్టును. ఇట్టిస్థితి—వీరకము కాఁగా ఆముష్మిక నమస్వయాత్మకములగు కరణములు—స్థిరహస్తాద్యంగహారములు—నృత్యమునందలి అద్యంత కళాసికలు దైవాంకితములయినవి. గాంధర్వవిద్యను వెలయించినవారి యుద్దేశమేమని?—సాంఖ్యము, యోగము, ఉపాసనావిధులు, గాంధర్వాది సకలవిద్యలు చిత్రైకాగ్రతను గలుగజేయుట కుత్సన్నములయినవి అని.

“సాంఖ్యయోగాదయో ఉపాసనావిధయశ్చ గాంధర్వాదయశ్చ విద్యాస్సకలాశ్చిత్రైకాగ్రతా ముపపాదకతయోత్పన్నాః”

పాఠంజల యోగశాస్త్రము చిత్రవృత్తి నిరోధమే యోగ మగు నన్న నిశ్చయిని జెప్పినది. నర్తనాదికములోఁగూడిన గాంధర్వ వ్యాయామము ప్రాణాయామ ప్రత్యేహారాదికాత్మికముగాఁ బ్రత్యేక్ష యోగవిధానము కాకపోవచ్చును. ఐనను ఏతత్ వ్యాయామ విధులన్నియుఁ బరోక్షముగా యోగశబ్ద నిశ్చయికి నమస్వయింపఁబడిదగినవే! “గాంధర్వ విద్యాచరణస్తు—తదను విద్ధ బ్రహ్మోపాసనతయా—తలాది భంగ భయాత్—చిత్రవృత్తేశాత్కైకాగ్రతాత్మకా ముకరత్యాత్—అల్పయానైకైక

ముక్తి పథం నియచ్ఛతి.”—అని. గాంధర్వవిద్యావేత్త యైతే దానితోఁ గూర్చఁబడిన బ్రహ్మోపాసన గలవాఁడయినప్పుడు తాళ—రాగ—భావాది భంగ భయమువల్ల చిత్రవృత్తికి ఆత్మయే ముఖ్య స్థానముగా సంయమింపఁగల్గును. అట్లు సుకరత్వముం బొంది అల్పపరి శ్రమవల్లనే ముక్తిపథ మందఁగల్గును. ఇట్టి నమ్మిక యేర్పడినందు వల్లనే గాంధర్వవిద్య ప్రాచీనకాలముండే ప్రాజ్ఞులయొక్క యశ లంబనకుఁ బాత్రమైనది. జౌపదేశిక మర్మవేత్తలనఁదగిన ఆచార్య పరంపరలు నిర్వివికొన్నవి. భౌండాళికమందు నీకునింపి యాడుట—ఇట్లే శిరోబాహువుల పయిని గాజు గళాసునయినను సోదా బుడ్డినైనను ధరించి ఆడుటందు జౌపదేశిక మర్మవిధులే శరణ్యము లయి యున్నవి. ఇంతటి పట్టుదలతోనే ఆడుట—(భరతనాట్యము)—తంజాపురి కైలిలో హలారిప్పునందు ముఖ్యావశ్యక మనవచ్చును. అలారింపు—దైవస్తుతిపరమైన నర్తనము.

“శోభాం జనయత్యతో నృత్యం ప్రవర్తితమ్
ప్రాయేణ సర్వలోకస్య నృత్య మిష్టం స్వభావతః
మాంగళ్యమితి కృత్వాచ నృత్యమేతత్ ప్రకీర్తితం
వివాహ ప్రసవావాహ ప్రమోదాభ్యుదయాదిషు
విసోద కారణం చేతి నృత్యమేతత్ ప్రవర్తితమ్

* * * * *
దేవేన చాఽపి సంప్రోక్తః తందుస్తాండవ పూర్వకం
గీతప్రయోగమాశ్రిత్య నృత్యమేతత్ ప్రవర్త్యతామ్
ప్రాయేణతాండవ విధిః దేవ—స్తుత్యాశ్రియోభవత్”

—భరతుఁడు

ఇట్టి దైవస్తుతిపరముకొని నాట్యము నీచనాట్యమని పూర్వము పల్కుచుండిరి. అద్దానినే బహూదాపి యున్నట్లుగా నీచ డించుచును వచ్చిరి.

క్రియారంభ సంక్రదాహవశాత్తు హరిగిన్న నృత్యమును పుష్పాంజలినాట్యముగా గుర్తింపవచ్చును. ఇందులకు ఉత్తర సర్పాదులు నాఁదగిన తెలుఁగుప్రాంతమునందు ముడుంచివారి ఘక్కిక అతి ప్రాచీనమయి యున్నది. ‘భరతభిధాన దర్పణము’ క్రిముడుండి వారికి అనుకూలకగ్రంథము.

సీ! దైకాఖనామమై వరణ సౌనకమందు
పాత్రతరచకరీతి పదము విడుచు
అతి సువాసనగల యల పుష్పకాకుల
అంజలి ధరియించి యతిత రంగ
మండపంబున బ్రాహ్మ్యమండలమున బ్రహ్మ
వీరమైదుండులకు బ్రీతిఁ గలిపి

రంగపీఠము పెక్కి...రమణి...బ్రహ్మకుంజును

మాంజలి యుసంగి.....

రంగపీఠము వీడుచు...దేవ వంద

నార్పణముతో...నటి...

నృత్యమునుజేయ నిహము పరమును జెందు.....

సీ॥ ఆది పుష్పాంజలి అంత్య పుష్పాంజలి

దేవునికిని...అర్థదేవునికి అర్పించి

అయిత స్థానకమందున నిలుచుండి

కుందపుష్పా గాది కుసుమములను

పుష్పాంజలిగఁ బట్టి పురుషోత్తమునికయి

విడువంగవలయును...

నాల్గుదిక్కులకును దాను నతులుజేసి

మొల్ల గునుములు రాజాపైఁ జల్ల వలయు.

చ॥ క్రమముగఁ దాళమర్దకులు ...

మ్రోయఁగపాత్ర—“త ద్ధిమిం

ధిమిధిమి”తాది శబ్దములు

ధీరత నాట్యముసేయువేళ నా

కుసుములు జల్లి రాజాపయి.....

సభాపాద మెచ్చఁగా

నవతసభావనాట్యములు

న ర్తకిసేయవలె నృహలోన్నతిఁ.

గీ॥ పరఁగ నాస్థాన దక్షిణభాగమందు

నటి(యు) నిలుచుండి అచ్చటి నాయకుని

దక్షిణంబయి విలసిల్లు నక్షిచేతఁ

జూచి నాట్యంబు చేయంగ శుభ మెలర్చు.

చ॥ కుడియగుపాదభూతమునఁ

గూడును “ఝంఝలుత—ఝణంఝణిత్”

విడి “తత కుంద” తర్కదము

వీడవు “నాకిణ కిణ్ణ” శబ్దముల్

ఎడమను పాదభూతమున

నేర్పడు “ధీంధిమితా”ది శబ్దముల్

తడయక కాస్త్రరీతిగను

తా నటి నాట్యముసేయు నర్తజీన్.

ఏతావత్తు ఉత్తరసర్కారులందుఁ బుష్పాంజలివిధము ఈ

పయిరీతిగ ననుకూసింపఁబడినదే; ఈ విధమునకుఁ గొంచె మించు

మించుగ కౌశ్యటినగరము వెంకటగిరి మున్నగు ఆస్థానములం దిది

Telephone: 3519

Telegrams: PRESUNDRY

K. ORR & COMPANY

40, Chinnathambi Street,
MADRAS-1.

Reliable indenting house for—

All kinds Of Paper Including Newsprint in Reels & Sheets
Iron & Steel,
Match Chemicals,
Printing Machines,
Chinese Pigments etc.

Stockists of:-

&
Printing Inks,
German Litho Plates,
German Process Zinc Sheets,
'Butterfly' Gummed Tapes,
'KG' Brand High Quality Zip Fasteners,
'SB' Abrasives - Sand Paper, Emery Paper, Garnet Paper &
Belts, Emery Cloth & Tapes,
G. I. Buckets, G. I. Pipes, Electrical Conduit Pipes,
Cycle Components & Accessories,
Bolts & Nuts, Hex & Square Nuts, etc.

ప్రదర్శితమగుచుండెడిది. "పాత్ర—రంగమధ్యమునకు వచ్చి వత్తాక జాస్తములతో గరుడపక్షి రక్కలవలె చేతులు వక్రములు జూచి రథ ప్రమాణముగా నిలిచి సభాసాయకుని గుడికంటజూచి యెడమకారి మెడిమెకు కుడికారి పెద్దతలు పూని అక్కడినుండి కుడివైపుగా ఆ జాటవ్రేలును నేలమీద కేలికగా అన్ని గజ్జలు అదరులాగున ముందుకు కుడిపాదము రానిచ్చేది. ఈ రీతిగ మూడుమారులు చేసి సరిగా నిల్చి దండముపెట్టుట—యిది పుష్పాంజలి" సభా రంజని—కంకటగిరి.

తంజావూరు నట్టువసార్లు అలరిప్పు అను కేగునఁ బుష్పాంజలి నృత్యమును నేయింతురు. పుష్పాంజలి=పుష్ప+అంజలి=పుష్పము లతోఁ గూడిన అంజలి. "పాణిః నికుంజః ప్రసృతిః = కుంచితః పాణిః ప్రసృతి రుచ్యతే=పాణిః నికుంజః ప్రసృతిః = ప్రసార్యతే విరుద్ధ లక్షణయా సంకుచ్యత ఇతి ప్రసృతిః తాయతావంజలిః పుమాన్=అంజ్యతే న్యజ్యతే భక్తి రసేనేతి అంజలిః పుష్పము=అలరు అలరు+ఇంపు=పూలసాబగు. అలరింపు=ఆనంద ప్రతిపాదనము. అలారింపు=దైవార్ధమున్న వైష్ణవపాదప్రక్రియలో పూలను సేకరించి అంజలి పూర్వకముగా నింపునింపు నృత్యక్రియ.

కొండలు నేర్చినవిధములో పుష్పాంజలి పద్ధతులు ముఖ్యముగా గొండు. ౧ పూర్ణపుష్పాంజలి. ౨ లఘు పుష్పాంజలి. ఈ లఘు పుష్పాంజలి తంజావూరునఁ దొంటి లాక్షణికులచే లాస్యపుష్పాంజలి యను పేరున వ్యవహరింపఁ బడినది. ఇయ్యది నాటకరంగ నాందికింజెందిన కుద్దప్రక్రియగాక మార్గ + జేశి=విమిశ్రిత ప్రక్రియలు గలది—లావుక తిత్తిరీత్యాది వివిధగతులు ఈ లాస్యపుష్పాంజలికి బహిఃప్రాణములు. క్రీ|| త|| 1680 నాటినుండి రాజనర్తకి సంప్రదాయమునకుఁ జేరి యిది అనూచానవర్ధిత నందినది.

నాటక నాందినాఁదగు కుద్దప్రక్రియయే పూర్ణపుష్పాంజలి-పూర్వరంగమని వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. ఇది 22 అంగములుగాఁ జూపట్టునప్పుడు పూర్ణపుష్పాంజలి, 12 అంగములుగ నుండునప్పుడు పూర్వరంగము నాఁదగునని కొందఱనిరి. ఉత్థాపన నాల్గు తెఱంగులగు పరితరనలు. విశుభాగములు నాంది. త్రిగతి, ప్రశోచనచారి, మహాచారి మున్నగువని సప్తనాదలు. ఈ పన్నెండు ఇట్టివానినెల్ల విస్తరించుట ఇచ్చోట అప్రస్తుతము. ఎందుకల్లనన నిట్టిసెల్లను ఆచార్యునివలన శిష్యాదులెఱుంగఁదగినవే. ౧ జేతలాకీర్తనాదకము. ౨ కాలపాత విభాగము. ౩ తంత్రీభాంజ వాద్యమేళన. ౪ పాణివిభాగము. ౫ తంత్రీ

పిజఃకరణ ౬ వాద్యవృత్తి విభాగము. ౭ ఆలౌద్యరంజనము. ౮ ఆలపత క్రియారంభము. ౯ రంగస్థలీ పాత్రసన్నివేశము. ఇట్టి పూర్వరంగ వాద్యతలన్నియు నాటకమందు నూత్రధారునివిగాను; నాట్యమందు నట్టువసారునివిగాను ఉండును.

అలారింపును గురించి పుష్పాంజలిపేరున అవసరీచిత ప్రస్తావన. దీని నింతకంటె పొడిగింపఁబనిలేదు. మఱియు ఏవంవిధ నృత్యమును పుష్పపరముగాఁ బ్రసంగించుట ప్రాధవాదము మాత్రమే! నర్తనమధ్యసించువారిచే ఆచార్యుఁడు అంఘ్రి - జంఘా-పాదాగ్ర పార్శ్వభాగముల యొక్క భ్రమణ - కంపన - కుట్టనాదిక్రియల నవలీలగా లగాదిరు, అలగాదిమ, హలాభి - అనుఘర్ష రికల్పగాఁ బ్రదర్శించుటే అందలి నిజతత్త్వము; వాస్తవము. "తాంధితా - ధిగితతాం - ధత్తా" - తైతతై - తైతతై - తైతతై - ఇత్యాదిగ ఖండగతి - ఈ హలాభిగమ జేతవాళి మాటయే హలరిప్పు = అలరింపు. ఇట్టిదానియొక్క నిర్వహణోద్దేశమే—ఇది:—

విఘ్నానాం నాశనం కర్తుం భూతానాం రక్షణాయ చ,
జేవానాం కుష్టయే చాఽపి ప్రేక్షకాణాం విభూతయే.
శ్రేయసే నాయకస్యాఽత్ర పాత్ర సంరక్షణాయచ,
ఆచార్య శిష్యా సిద్ధ్యర్థమ్ పుష్పాంజలి మధాఽరభేత్.

ప్రాచీనకాలమునందు ఈ హలరిప్పును నేర్పుట విద్యార్థిని యొక్క ప్రాథమికావసరముగా నుండెడిది. ఈనాఁడో హలరిప్పు నాడఁగలయామె అయితే చాలును. విద్యుషీమణిగాఁ బరిగణింపఁ బడుచున్నది. ఇట్లుగట కేమి కారణమనఁగా - వేద - శాస్త్ర - నాటకాదులందేమి, సాహిత్యవిధమందేమి విద్యల్లోకములోఁ బూర్వీకుల కంటె అర్వాచీనులలోఁ గాలక్రమమునఁ బ్రమాణము తగ్గుచుండుట. ఇట్లే ప్రాచీనులయట్లుగాక అర్వాచీనులు నాట్యవిద్యయందును బ్రమాణము తగ్గించి పని వడుచున్నారు. ఈ యంశము ఏఁబది సంవత్సరముల క్రిందట అమలునందుండిన విద్యావిధానము నెఱిగిన విద్యాంసులందఱిచే వికగ్రీవముగా నంగీకరింపఁబడినదే! నాట్యాచార్యులుగాని, నర్తకీజనముగాని తొలి జయదేవాష్టపదులు—అమరుకల్లోకములు—పుష్పబాణ విలాసల్లోకములు—కృష్ణకర్ణామృతల్లోకములు—భరతరసప్రకరణము—అభినయదర్పణము ఈ మున్నగు సంస్కృత పాత్యగ్రంథముల నన్నిటిని కంఠస్థము చేసికొనియుండిన వారు! అవ్యానికి సమగ్రముగా సమన్వయవిధానము నెఱిగినవారు! అరీరిపాండిత్యప్రకర్ష ఈనాఁడు పార్వతికముగావారు.

శ్రీరస్తు-శ్రీ త్రిపురకుండరీ పరశివాభ్యాం నమః

శ్రీ వికారి నామ సంవత్సర పూర్ణశాస్త్రీయ (ఆంధ్రపత్రికా) పబ్లిషింగ్స్ బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమత్పిడపర్తి చినపూర్ణార్యసిద్ధాంతిన స్మృతీయపుత్రేణకృష్ణమూర్తిశాస్త్రీణాప్రణీతమ్

విఘ్నేశ! విధిమా ర్తంఽ జంజేంద్రోపేంద్రవందిత ! నమో గణపతే! కుభ్యం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణ స్పతే!

వేదమయీం నాదమయీం చిందుమయీం పరపదోద్య చిందుమయీం |

మంత్రమయీం తంత్రమయీం ప్రకృతిమయీం నామి విశ్వవికృతిమయీం ||

గమనిక

ఈ సంవత్సరమున రాజా గుగడు, కుంతి గజాడు, ౪ కుంచములు వర్షము, సర్వసన్యసముదాయ మగు ౧౬ వీసములలో ౧౨౪ వీసములు పంట ఫలిం చును. శ్రీ కృష్ణుడు పశుపాలకు డగుటచే పశువులు తృణక్షీరాదినమ్మి గలవి యగును.

శ్రావణ శుక్ల చతుర్దశి సో. న భీమ రథీననియంగు సార త్రికోటి తీర్థసహిత పుష్కర ప్రవేశము.

పాడ బహుళ అషాఢ శు. న పుష్కరిణీ నివసించు సార్థ త్రికోటి తీర్థసహిత పుష్కరప్రవేశము కలుగును.

మా ధ్య ము లు

శ్రావణ బహుళ చతుర్దశి శ. ప్రతి
శ్రాదపద శుక్ల తృతీయా శ. ప||
శుక్రమాధ్యము.

కార్తిక బహుళ సప్తమి అ. ప్రతి
మార్గశిర బహుళ తృతీయా శు. ప||
గురుమాధ్యము.

కల్యాద్యభా: ౫౦౬౦

శాలివాహన శక: ౧౮౮౧

ఫసలీసన్ ౧౩౬౮-౬౯

హీజరీసన్ ౧౩౭౮-౭౯

ఇం. సం. 1959-60

శ్రీ: శ్రీ: శ్రీ:

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, మద్రాసు 1.

పంచాంగ పద్ధతి వివరణము

ఇంగు కాలమానము గంటలలోను, ఘటికలలోను మాపబడినది. తిథి, నక్షత్రములు, గంటలలోను, ఘటికలలోను మాపబడినవి. యోగము కరణము వర్ణ్య ప్రారంభ సమాప్తులు గంటలలో మాపబడినవి. దినమానము భుక్తి గ్రహపాదప్రవేశములు ఘటికలలో మాపబడినవి. గంటలును నిమిషములును ఇంగ్లీషు అంకెలలోను, ఘటికలు విఘటికలు రేలుగంటలలోను గలవు. గంటలు అర్ధరాత్రినుండియు మాపబడినవి. పగలు మధ్యాహ్న నంతరమును 1, 2 మొదలగు గంటలు 13, 14 మొదలగు గంటలచే మాపబడినవి. అనగా 12 కంటే అధికముగు గంటలుగలపుడు అగంటలలో 12 ను తీసి వేసి మిగిలిన గంటలు మధ్యాహ్న నంతరముని గ్రహింపవలయును. రాత్రి 12 గంటలకాలము 24 గంటలుగ మాపబడును. రాత్రి 1 గంటనుండి యగు కాలము అశాటిరాత్రి అర్ధరాత్రినంతర మని రేలియుటకు 'రా' అను గుర్తుతో వ్రాయబడినది. 12 గంటలలోపు కాలము 'రా' అను గుర్తు లేనిచో మధ్యాహ్నమునకు పూర్వము ఉదయానంతరకాలమని గ్రహింపవలయును. నూర్వోదయమునుండి పరదిన నూర్వోదయము వరకు పూర్తిగ నున్నచో 'పూర్తి' అని వ్రాయబడినది.

భారతీయభుక్తిముచే నియమింపబడిన పంచాంగసంస్కరణ సంఘము (కాలెండరు రిఫార్ముకమిటీ) వారి నిర్ణయప్రకారము పంచాంగ మంతయు చేయబడినది. పంచాంగ సంస్కరణ సంఘముగారిచే నిర్ణయింపబడిన ఆయనాంకిలును, నిరయన మేషాదియు వేదాంగ జ్యోతిషాదిప్రమాణసిద్ధియులు, సాహితీయులు. ఇందు తిథి నక్షత్రములు గ్రహసంచారము మొదలగు గణితవిషయము లన్నియు నూతనసంస్కారములచే దృఢీకరింపబడినవి వ్రాయబడినవి. కాని తిథి నక్షత్రములు పూర్వపద్ధతి (వీజసంస్కృత నూర్వసిద్ధాంతపద్ధతి) చేత సాధింపబడినవియున్న వేదాంగ మాపబడినవి. రామానుజ మధ్వసంప్రదాయములచే పుణ్యదినములు, తిథి నక్షత్రములు, పూర్వపద్ధతి పంచాంగమునందే వ్రాయబడినవి. ఏకాదశ్యాదినిర్ణయములు తిథి నిర్ణయములు రెండుపద్ధతుల పంచాంగములందును గలవు. ముఖ్యప్రతాదులందు పద్ధతి భేదముచే భేదములు గలిగినయెడ నాభేదములు మాపబడినవి. కాల భేదముచే గలిగిన ఋతుపర్వణాదుము నూచింపబడినది. ధర్మకాస్త్రవిషయములు, వర్తయోగములు, నిరలు, గోచారఫలములు మొదలగు విషయములు చాగుగ వ్రాయబడినవి. పంచాంగమునంతను చూచి గ్రహింపవలయును. శ్రీ: శ్రీ: శ్రీ:

దేశాంతరచక్రము

పట్టణములు	మేష తుల	వృష కన్యా	మిథున సింహ	కర్క టక	వృశ్చిక మీన	ధనుః కుంభ	మకర
శృంగేరి	౬౫	౭౩	౭౯	౮౧	౫౭	౫౧	౪౯
మైసూరు	౫౦	౬౦	౬౮	౭౨	౪౦	౩౨	౨౮
బెంగళూరు	౪౨	౫౧	౫౮	౬౧	౩౩	౨౬	౨౩
అనంతపురం	౪౨	౪౭	౫౧	౫౩	౩౭	౩౩	౩౧
కర్నూలు	౩౭	౪౦	౪౨	౪౩	౩౪	౩౨	౩౧
నెల్లూరు	౧౭	౨౩	౨౭	౨౯	౧౦	౭	౫
హైదరాబాదు	౩౨	౩౧	౩౧	౩౦	౩౩	౩౩	౩౪
తంజావూరు	౨౭	౪౦	౫౧	౫౪	౧౪	౪	౦
కంచి (కామకోటి)	౨౦	౨౯	౩౭	౩౯	౧౧	౩	౧
వరంగల్లు	౨౪	౨౩	౨౩	౨౨	౨౫	౨౫	౨౬
బెజవాడ	౧౨	౧౩	౧౪	౧౪	౧౧	౧౦	౧౦
కెన్నపూరి	౧౫	౨౪	౩౦	౩౩	౬	౦	౩
కుంభకోణం	౨౩	౩౭	౪౭	౫౧	౯	౨	౫
విజయనగరం	౧౬	౧౮	౨౦	౨౨	౧౪	౧౨	౧౦
బరంపురం	౩౦	౩౪	౩౮	౪౦	౨౬	౨౨	౨౦
రింగూట్	౧౪౫	౧౪౫	౧౪౪	౧౪౪	౧౪౫	౧౪౬	౧౪౬

రాజమండ్రినుండి స్వగ్రామమునకు మార్పుట

రాజమండ్రినుండి ఆయాపట్టణములకు మేషాదిసాయనమాసము లందుగలుగు దేశాంతరవిభుటికలు ప్రైవక్రమునందు గలవు. ఆయా రాశ్యయనప్రవేశము మొదలు ఆయారాశిసాయనమాసము లగు చుండును. వై దేశాంతరవిభుటికలు సాయనమాసారంభమునందగును. స్వగ్రామమునకు సమీపమందున్న పట్టణమునకు అభివృద్ధిసాయనమాస నుందగు దేశాంతర విభుటికలను పంచాంగతిథ్యాగులందు నల్ల ని ర్భకు వైనున్నవాటిని తీసివేయవలెను. క్రిందనున్నవాటిని కలుప వలయును. అట్లు చేయగా స్వగ్రామములకు తిథ్యాదు లగుచున్నవి.

మేషాది నిరయనరాశి ప్రమాణములు

మేషము	౪-౨౨ గం. 1-45	తుల	౫-౨౪ గం. 2-10
వృషభము	౫-౧ గం. 2-0	వృశ్చికము	౫-౩౫ గం. 2-14
మిథునము	౫-౩౧ గం. 2-12	ధనుస్సు	౫-౧౮ గం. 2-7
కర్కటకం	౫-౩౧ గం. 2-18	మకరము	౪-౩౯ గం. 1-52
సింహము	౫-౧౭ గం. 2-7	కుంభము	౪-౮ గం. 1-89
కన్య	౫-౧౩ గం. 2-5	మీనము	౪-౧ గం. 1-86

మేషాది సాయనరాశి ప్రమాణములు

(నిరక్ష దేశమునకు)

మీన మేషములు	౪-౩౯	కర్కట భనుస్సులు	౫-౨౨
వృషభ కుంభములు	౪-౫౯	సింహ వృశ్చికములు	౪-౫౯
మిథున మకరములు	౫-౨౨	కన్యా తులలు	౪-౩౯

ఇవి దేశమలగ్నా నయనమున కొవశ్యికములు.

అయనాంశములు	భా ౨౩ లి ౧౭	విరి ౨౦.౭
అయనాంశ గతి		విరి ప్రలు ౫౦. ౨౬

సంవత్సర ఫలము

మి వృ మే మీ				మి వృ మే మీ			
కు	లకు		ర దం ము కే	దం కు	కు	ర	లకు కే
జగల్లగ్నము				నిరయనసౌర వర్షలగ్నము			
రా		గు	క	రా		గు	క

జగల్లగ్న చక్రమునందు లగ్నాధిపతికి లగ్నస్థితి. వాచానాధి పతికిని ఇవపంచమాధిపతికినిలాభమున యోగము, గాని భాగ్యరాజ్యాధి పతికి అవ్యయస్థితి వ్యయాధిపవృష్టి. వ్యయాధిపతికి ఇవస్థితి. వర్షలగ్న చక్రమునందు లగ్నరాజ్యాధిపతికి భాగ్యస్థితి. వాచానాధిపతికి లగ్నస్థితి. పంచమాధిపతికిని ఇవభాగ్యాధిపతికిని వాచానమునందు యోగము. కొని రాజ్యమున కిని, వసాధిపతికి ఇవస్థితి. ఇత్యాది యోగాశయోగములచే దేశమునందు న్యవసాయ సుఖాలభూములు వ్యవసాయము అభివృద్ధిచెంది పంటలుబాగుగ పండుటచే దేశముం రియు సుఖిక్షిముగ నుండును. గాని రాజ్యరాజ్యాధిపతుల దుస్థాన స్థితిచే పాలకులకు పరస్పరవిరోధములు సామంతవిరోధములు వచ్చి పరిపాలనము క్లిష్టముగ నుండును. వైదికకర్మ లడుగంటును. శాస్త్రీయధర్మము సాధారణముగ నుండును. పాలకులకు గలిగిన అభిప్రాయ భేదములచే పరిపాలనము క్లిష్టమగును నడచును. ఎరుదాదుకుగ నగుచుండును. మేషసంక్రమణానంతర పూర్తిమా ప్రవేశకాల లగ్నము సింహాలగ్నమైనది. వర్షలగ్నము మీనమైనది. రెండుల్గ్నములందును తిడిధిపతులు ఆయాలగ్నములకు భాగ్యమం నుండిరి. వర్షలగ్నాధిపతికి శుభిదృష్టి గలదు. దానింబట్టి, వర్షము చింతిపండు మొదలగు వృక్షపక్షిపులు వ్యాఘ్రాదిచర్మములు తైల ములు కొంచెము నులభింపవలగును. సాయనవర్షి ప్రవేశల్గ్నమందును లగ్నాధిపతిగలదు. రాజ్యమందు శుభుడు పంచమమునను శుభుడు తిండుట శుభిదాయకము. జగల్లగ్న ధర్మకర్మస్థానాధిపతికిని, వర్ష లగ్నకర్మస్థానమునకును స్థితిసంబంధములు చెడినవగుటచే పరిపాలన మునకును, వైదికధర్మమునకును ప్రాతికూల్యము గలుగుచుండినను ఁదుని స్థితి కొంత అనుకూల్యమునగుగదేయును. శ్రావణ శ్రావణరా శ్యయజ్ఞములతో వర్షయోగములకంటె ననావృష్టియోగము లధిక ముగ నుండుటచే నొక్కొక్కచో ననావృష్టి యనిపించుచున్నట్లు తోచుచున్నది. ధైర్యవై కాళములందు ఎండలుగాయుచున్నను పర్వతి ప్రాంతభూములందు అచటచట వర్షములు గలుగుచుండును. జ్యేష్ఠా మాసములందు గారితోగూడిన వర్షములు గలుగుచుండును గాని జ్యేష్ఠ, పూర్ణిమా ప్రాంతములందు ఆమాసమున శుక్లమందును, బహుళ మందును, శ్రావణబహుళమందును, అష్టమి ప్రాంతములందును— మంచినీరుములు గలిగి గోదావరస్యాదినదులు బాగుగ ప్రవహించును. ఆశ్వయుజమా ప్రాంతమునండి కొర్రకబహుళములో కొంతవరకు గారితోగూడిన వర్షయోగములు గలవు. ఆంధ్రదేశమునందును ఒక్కొక్కప్రాంతమున అనావృష్టిపీడ గలుగవచ్చును. ఆశ్వయుజము నుండి సంవత్సరాంతపర్యంతము గ్రహయోగములు దేశారిష్టప్రద ములుగ గానవచ్చుచుండుటచే యుద్ధభీతి గలుగుచుండును. వర్షములు ధరలు దేశారిష్టయోగములును వేరుగ విదుర్పించి వాయుబడిసిరి. ఏము దాయముమీది సహ్యాభివృద్ధి గలిగి ఆర్థికముగ నభివృద్ధిగలుగును.

సర్వహం సమస్త శుభాని భవన్తు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఆ శ్లో లా య నో పా క ర్మ

శ్రావణ శు కర పా 3౫-౩ శ్రవణం ౫౫-౨౩ సింహసంక్రమణ పుణ్యకాలః (పూర్వదిశం ఆదివారమున 'సింహ' రవిః ౫౫-౨౩)

ఋగ్వేదములకు శ్రవణశత్రుతము ఉపాకర్మకాలము. కాని ఆవాడు సింహసంక్రమణ పుణ్యకాలమైనది. "ఉపాకర్మ వ కుర్వంతి క్రమా త్సమర్థ్యచార్యదః | గ్రహసంక్రాంతి యు కేషు హ ప్రశ్రవణ పర్వసు ||" అను ప్రమాణవచనముచే సంక్రాంతి యగుటచే శ్రవణ ముపాకర్మయోగ్యము గాదు. (సౌరపంచాంగమున సోమవార మే సింహ సంక్రాంతియైంది) ధర్మసింధువునకు "బహ్యుచానా ముపాకర్మణి—శ్రవణం ముఖ్యః కాలః తదలాభే పంచమ్యాదిః" అని గలదు గావున శ్రావణ శుక్ర పంచమి ఆ. ననే బహ్యుచుల కుపాకర్మయై వది. సామగ్రులకును ఆవాడే ఉపాకర్మ.

శ్రీ కృష్ణ జన్మాష్టమి

శ్రావణ బ సప్తమి మృ ౪౬-౧౨ దినం 3౧-౧౯

బ అష్టమి బు ౫౨-౧౩ కృత్తి ౨౪-౫ దినం 3౧-౧౩

ఇందు మంగళవారమున నిశితకాలము ౪౫-౪౦ నిశితపక్షా పి ౪౬-౪౦ అగుటచే నిశితమునకు అష్టమి ప్రవేశించినది గాని బుధవారమున సంపూర్ణముగ అష్టమి గలదు. అధికాత్రిక శోభిణి గలదు కావున స్మారకులకు మధ్యలకును బుధవారముననే శ్రీ కృష్ణ జయంతి. రామానుజమర్థియులకు శోభిణికి కృత్తికాసంబంధము కూడదు గావున సుగువారమునాడు శ్రీకృష్ణజయంతి యగును. (సౌరపంచాంగమున మంగళవారనిశితమునకు అష్టమి పూర్తిగలదు. అవగా రెండో శోభిణిలందును నిశితవ్యాప్తి పూర్తిగ గలదు. ఐనను పరదినముండే జన్మాష్టమి. శోభిణియోగముచే అత్యంతము పరదినమే (గ్రహ్యము)

అ నంత వ్రతము

భాద్రపద శు క్రియోదశి మంగళవారం ౨-౨౩ అనంతవ్రతం. శు కుర్మికి బు ౧-౧౦

ఇందు బుధవారమున చతుర్థి అల్పముగ నుండుటచే మంగళవారముననే అనంతచతుర్థి. "ద్విమహూర్తయ్యావాసు పూర్వేన (గ్రహ్య) అని ధర్మసింధువు. కొన్ని శ్లోకములందు "ఘటికైకాపి యా భివేత్" అని ఒకఘటిక యున్నను ఆవాడే అని గలదు, గాని అట్లు ఘటికకు మహూర్తమునకు త్రిమహూర్త కాలమునకును వచనములు గలవు గావున ఆ వచనములకు త్రిమహూర్తము తత్పర్యముని కాస్త్రీయనియును. రెండవపక్షంలో మహూర్తద్వయవ్యాప్తిగూడ (గ్రహింపవచ్చును.

న ర న్య త్యు ద్యా న న ము

ఆశ్వ బ శతమి శి ధౌత్యం ఉషా ౨౮-౫౫ దిన ౨౯-౩౨

బ దశమి ఆ 3౨-౧౩ కృత్తి ౨౮-౨౨ దిన ౨౯-౨౯

సరస్వతీగ్రాహణము శ్రవణాద్యపాదముందు చేయదగినది. (శ్రవణాదా విస్మయం, అని శాస్త్రము) గాని ప్రస్తుతము శనివారమున ఉత్తిరాషాఢ సూర్యాస్తమిపమునకు గలదు. శ్రవణము సూర్యాస్తమి కాలమునకు వచ్చినది. ఐనను "విస్మయం శ్రవణ ప్రథమపాదే రాత్రిభాగలేపి కార్యం. విశేషవచనాత్ తస్య రాత్రిః ప్రథమప్రవారపర్యంత మేవేతి భాతి." అని ధర్మసింధువు కావున శనివారమునాడే సరస్వత్యుగ్రాహణము. (సౌరపంచాంగమున శనివారమున ఉత్తిరాషాఢ 3౮-౨౦ ప్రథమయామము నిశితమింకి నుండుటచే ఆ పంచాంగప్రకార మాదివారమున నగును.)

గో వింద ద్యా ద శీ

భావన శు ఏకాదశి బు ౧౫-౫ పుష్య ౬౦-౦ శోభి 3౨-౨౨ భాద్ర ౧౫-౫ ఆకాలమునకు కుంభిగాళిగా నూర్చుడు.

గనుస్సునంగు గురుడు. (సౌరపంచాంగమున ఏకాదశి ౧౨-౨౬ మాత్రమే గలదు.) భావన శు ద్వాదశినాడు అది, సోమ, బుధవారములలో నోఃవారము, పునర్వసుచతుర్దశి పుష్యలలో నోఃనక్షత్రము, శోభివయోగము, బవకరణము, కుంభిరవి ధనుర్మకరములలో నోఃరాశియంగు గురుడు, మకర కుంభములలో నోఃరాశియంగు శనియు నుండుట ఒకయోగము. చెప్పబడిన వార నక్షత్రయోగ కరణములు, కుంభిరూర్ధ్వము, ధనుస్సులో గురుడుగాని, మకరమున శనిగాని, యుండుట రెండవయోగము. అందు రెండవయోగప్రకారము బుధవారము పుష్యనక్షత్రము, శోభివయోగము బవకరణము కుంభిరవి ధనుర్గురుడు ద్వాదశియంగు గలిగినవి. పాతః కాలమున ఏకాదశి గలియుట విక్లిరి విశేషము. ఇట్టి తిథి వారంక్షత్రాదులు గలియుట గోవిందర్యాదశి యని చెప్పబడును. ఈయోగమువందు మహోదశియందు స్నానమునర్పి ఉపవాసముతో గోవిందస్వరూపు డగు శ్రీహరిని పూజించిన మహాఫలము అని శాస్త్రము. ఈ ఘ్నాన శుక్ల ద్వాదశికి చెప్పబడిన వారి నక్షత్రాదులలో కొన్ని కొన్ని గలిసినను తిత్తసంబంధముచే గోవిందతిథియనియు, పాపనాశిని యనియు, జయ అనియు, నామాంతరములు ధరించేవములు పురాణప్రసిద్ధియులు. అన్నియు గలిసిన గోవింద ద్వాదశి.

శ్రీ వికారినామ సంవత్సర పంచాంగ వీరిక

అచింత్యావ్యక్తరూపాయ నిగుణాయ గుణాత్మనే! సమస్త జగదాధారమూర్తయే బ్రహ్మణే నమః ||౧|| లంబోదరాంఘ్రిద్వయ మంబుజ శ్రీ సర్వస్వహో ర్యవ్వహ మర్చయామః! యదర్చయా బ్రహ్మముఖామరేశా నిరంతరాయం సఖీకృతార్థాః ||౨|| ప్రావృట్పుర స్కేఘనిహ భుజంగశియావిధూషా విహగోక్షవాహకా! గోపాల మృత్యుంజయశేవదేవా భజే (ప్రియాదత్తిహృద్ధర్మశేహా ||౩|| వేద మయ్యాం నాదమయ్యాం చిందుమయ్యాం పరిపదోద్వసించుమయ్యాం! మంత్రమయ్యాం తంత్రమయ్యాం ప్రకృతిమయ్యాం నామి విశ్వవికృతి మయ్యాం ||౪||

గురుస్తుతిః|| శ్రీ నోరివంశాద్విసామం మూర్యనారాయణాభిధం! జ్యోతిశ్శాస్త్రే కులగురుం ధ్యాయామి మనసాఽనిశేం ||౫|| యదను గ్రహతః ప్రాప్తం విజ్ఞానం సర్వశాస్త్రజం! తం సాహిత్యగురుం వందే దర్భాబైరాగిశాస్త్రీణం ||౬|| చిలుకూరిఖ్యాతవంశిమణిం కొంఠయ్యశాస్త్రీణం! శిబ్దశాస్త్రే సునిష్ఠాతం వందే మచ్చాబ్జదళికం ||౭|| మాతులం న్యాయసాహిత్యవార్ధ్యం మన్నాన్యయదేళికం! భజా మ్యహం వారణాశి వేంకటేశ్వరశాస్త్రీణం ||౮|| యస్య బోధ లవం ప్రాప్య మిమాంసాశాస్త్రసాగరం! తీర్థ మయా గురుం వందే శింభూమానందమానిం ||౯|| మహామహోపాధ్యాయం శ్రీ రుగోపాఖ్య మురళీధరం! తం నా మ్యస్తద్గురుం జ్యోతిషాద్విపారం గతో యతః ||౧౦||

స్వీయ వంశీక్రమః|| శ్రీ కాండిన్యసగోత్రే పిడపర్యాఖ్యావ్యయే ప్రసిద్ధితమే! త్రిస్కంధశాస్త్రకృతినో భవన్తి కశ్యప హోఃకాలాత్ ||౧౧|| చలమాఖ్య వేంకటచలాన్యాఖ్య ప్రతాభవ ద్విబుధః! యో లుప్తమాసవిషయకవాడే నాగణయ దపి చ విశ్వపతిం ||౧౨|| తస్య సుత ప్రత్యద్భి శ్శేషచల దైవనిర్భీవరః! జజ్ఞాణే తస్య సుత పూర్ణ విద్యాసు పరిపూర్ణ ||౧౩|| తియోర్ద్వితీయోఽద్వితీయప్రతిభావా మృధోత్తిమః! శ్రీ పూర్ణార్యః పుష్కరాది సంసత్సాహిత్యజ్వలద్యుతాః ||౧౪|| తదనుగ్రహోత్త విద్యాః పంచసుతా స్తస్య శింభువక్త్రసమాః! శ్రీ కృష్ణమూర్తిశాస్త్రీయ వ్యాయస్త్రోతీయోహ మేషుమయా ||౧౫|| గురువరకరుణావశిత స్సిద్ధాన్తి కృత్తి సఖలసంసత్సా స్వమతిం, తిథాద్య క్రియలే పంచాంగం ధర్మకర్మార్థం ||౧౬||

సంవత్సరాది కృత్యం

అష్టాదా మిత్రసంయుక్తో మంగళస్నాన పూర్వకం | అలంకృతో గణాస్యక్షం వాణీం దైవవిదం గ్రహాన్ ||౧౭|| సుయా నివృప్తాంశ్చ సంపూజ్య ముదితో బ్రహ్మజన్మతః | సంవత్సర ఫలం శృత్వా సుకృతానాం ఫలం లభేత్ ||౧౮|| యద్వత్సరా నింబసుమం శర్కరామ్ల ఘృతైర్యుతం | భక్షితం పూర్వయా మేస్యా త్రి ద్వర్షం సౌఖ్యదాయకం ||౧౯||

బ్రహ్మయ్యుః ప్రమాణాదికం

బ్రహ్మణ స్తృటికాలప్రమాణం సౌరమానేన మా ౫ ది ౨౭ ఘ ౪౬ వి ఘ ౪౦. లవకాల ప్ర. సం. ౪౯ మా ౪ ది ౧౭ ఘ ౪౬ వి ఘ ౪౦. నిమేషకాల ప్ర. సం. ౧౪౮౧ మా ౫ ది ౨౩ ఘ ౨౦ సుర్యక్షణాచ్చారణకాల ప్ర. సం. ౪౦,౦౦౦ ప్రాణకాల ప్ర. సం. ౪ లక్షాః. విఘటి ప్ర. సం. ౨౪ ల. ఘటి ప్ర. సం. ౧౪౪౦ ల. దిన ప్ర. సం. ౪౩౨ కోటయః. బ్రహ్మణ స్వమానే నాయుర్వర్ష శతమేవ || అనేన బ్రహ్మయ్యుః ప్రమాణసౌరాభ్యాః ౩,౧౧,౦౪,౦౦౦ కోటయః. వర్తమానస్యాస్య బ్రహ్మణః పరాఖ్యస్యాయుషార్థం గతం. ద్వితీయ పరాశ్చ ప్రథమవర్షే ప్రథమవాసరే గతిఘట్యాదయః ఘ ౧౩ వి ఘ ౪౨ ప్రాణ (౦) సుర్య ౩ నిమే ౧౯ లవ ౧౮ తృటయః ౪౬. సంప్రతి సప్తచత్వారింశి త్రిమే తృటికా లే గతిసౌరమాసాదయః మా ౨ దిన ౨౮ ఘ ౫౩ వి ఘ ౨౦ బ్రహ్మణ సౌరమానేన వయోగతివత్సరాః ౧౫౫ ౫౨౧౯౭ కో ౨౯ ల ౪౯ సహ ౫౯ సం. ఇదానీం తిన శ్వేతివరాహకల్పే స్వామంభువాద్వా షష్టినవో గతాః | సప్తమే వై వస్వతిమన్వంతరి సప్తవింశితి (౨౭) మహాయుగాని గతాని. సప్తద్రుమనూనా మపి స్వమానే నాయుర్వర్షశతమేవ. తత్ప్రమాణ సౌరాభ్యాః ౩౦ కో ౬౭ ల ౨౦ సహ || తత్సంవత్సర ప్ర. ౩౦౦ ల ౬౭ సహ ౨౦౦ సం || అహోరాత్ర ప్ర. ౪౫౨౦ సం || అహః ప్ర. ౧౦ || ౪౨౬౦ ఘటి ప్ర. సం. ౧౪౨ వర్తమానస్యాస్య వై వస్వతి మహో ర్వయోగతివత్సరాః ౧౨ కో ౫ ల ౩౩ సహ. ౬౦ సం || ఏష్యాభ్యాః ౧౮ కో. ౬౧ ల. ౮౬ సహ. ౯౪౦ సం. శ్రీమజ్జగద్గురు శ్రీమచ్చంకరభగవత్పాదపూజ్యావతారాభ్యాః ౨౦౩౧ శ్రీ కారినామాన శికాభ్యాః ౧౮౮౧ ప్రభవాది గతాభ్యాః ౩౨ ఏష్యాభ్యాః ౨౮.

వ్యవహార మా న నిరూపణం

అస్మిన్ శేలోకవ్యవహారార్థం చాంద్రమాసాబ్దో గ్రాహ్యః | చంద్రస్య స్థానీతిరేకే చార్హస్పతిమాసాబ్దో గ్రాహ్యః | అయ మేవ సర్వత్ర ఫలప్రదర్శనార్థం మాసమామ్న గ్రాహ్యః | చాంద్రమాస వకాదయం వికారినామ సంవత్సరః | చార్హస్పతిమాసవకాదయం పరిధావి నామా సంవత్సరః | అయ మేవ శ్వేష్టాబ్దః | యుగం భవేద్వత్సర పంచకేనయుగాని తు ద్వాదశి వర్ష షష్ట్యామ్. ఇత్యేవేన పితృదేవ తాకం సప్తమయుగం వర్తమానం | త్రితీ చంద్రదేవతాక ఇదావత్సర నామా సంవత్సరః | అస్మిన్ వ్యవహారానం విశేషతః కర్తవ్యమ్. ఇదా వత్సర ఫలం | ప్రభూతితో యా కథితా తృతీయే | ఇతి. కించ అత్యుక్త్యః ప్రచురసరిల వ్యాప్తితృతీయః. ఇతి || చార్హస్పతిమానేన పరిధావి సంవత్సరఫలం || పరిధావిని మధ్యదికవాకో నృపహని రల మల్ప ముగ్నికోప || ఇతి ||

తా. ఈ దేశమున చాంద్రమాసముచే వికారినామ సంవత్సరము. దీనికి ఇదా వత్సర మనియును పేరు. ఇందు చంద్రచానము మహా ఫలము. ఈ సంవత్సరమున వర్షము లధికముగ నురియునుగాని ప్రజలు అతి భీతిచిత్తుల యుండెదరు. చార్హస్పతిమాసముచే మధ్యదికమున ప్రజాహాని యగుట, పాలకులకు పీడ, అగ్నిధి నాము గలుగుట.

వికారి సంవత్సరఫలము

వికార్యతే భిలాలోకా రోగా నావృషిపీడితాః |

తూర్వస్య ఖం స్వల్పం బహుళం చాపరం ఫలం ||

తా || వికారి సంవత్సరమున ప్రజ లందఱును రోగములచేతనే. అనావృషిచేతను పీడి నందెదరు. తూర్వస్యములు తక్కువగా పంతును. ఆ తిరస్యములు బాగుగ ఫలించును.

చార్హస్పతిమాసాబ్దం—అనరామయ్యుకో గోభ్యో భీతి రీతి ర్నిరంతరం | పరిధావిసమే చైవ భువి వృషిసు మన్యమా || శ్వేష్టాబ్ద ఫలం—శ్వేష్టే జాతికలః స క్షేప్తే శ్వేష్టా నృపా నృధర్మజ్ఞాః పీడియంతే ధాన్యాని చ హిత్యా కంకుం కిమి జాతిం ||

తా || చార్హస్పతిమాసముచే పరిధావి సంవత్సరము గావున ఎందు దుర్భిక్షము, కారీందానినీ వ్యాధులు, భూతిభాపలు పీడిచే ప్రజలు ఎల్లప్పుడును భయము నందెదరు. వృషములు మధ్యముగా నుండును. శ్వేష్టాబ్దమునటచే జాతియందు కులమునంగు ననమునందు. వర్షమునంగు శ్రేష్ఠులగుటగాను. పాలకులు, ధర్మకాన్త్రులేతరు. ధాన్యములు పీడినందును. నూవులు కొరలు మొదలగు మేట్టసస్య ములలో సన్న ధాన్యములు బాగుగ ఫలించును.

రాజాది నిర్ణయము

రాజా గురుః	గణక శృనిః	నరాధిపతి శృందః
మంత్రీ కుజః	గ్రామపాలక శృందః	గ్రామనాయకో గురుః
సేనాధిపతి శృందః	దైవజ్ఞ శృందః	వస్త్రాధిపతి శృనిః
సన్యాధిపతి గురుః	రాష్ట్రాధిపతి	రత్నాధిపతి శృందః
ధాన్యాధిపతి గురుః	గృహ	వృక్షాధిపతి గురుః
అర్హాధిపతి శృందః	సర్వదోహ్యగాధి	జంగమాధిపతి గురుః
మేఘాధిపతి శృందః	పతిః కుజః	సర్వాధిపతి శృనిః
రసాధిపతి శృనిః	అశ్వాధిపతిః కుజః	మృగాధిపతి శృందః
నీరసాధిపతి గురుః	గజాధిపతి శృక్రః	కుభాధిపతి గురుః
పురోహిత శృక్రః	పశూనామధిపతి శృందః	స్త్రీణా మధిపతి
పరీక్షాకోగురుః	దేవాధిపతి గురుః	శృందః

చంద్రుడు:—సేనాధిపతి, అర్హాధిపతి, మేఘాధిపతియు నయ్యెను. మరియు గ్రామపాలకుడు, దైవజ్ఞుడు, పశ్చిధిపతి, నరాధిపతి, రత్నాధిపతి, మృగాధిపతి, స్త్రీలకధిపతియు నయ్యెను.

కుజుడు:—మంత్రీ, మరియు సర్వదోహ్యగాధిపతియు, అశ్వాధిపతియు నయ్యెను.

గురుడు:—ధాన్యాధిపతి, మరియు, వృక్షాధిపతి యయ్యెను.

గురుడు:—రాజా, సన్యాధిపతి, నీరసాధిపతియు నయ్యెను. మరియు పరీక్షుకుడు, రాష్ట్రాధిపతి, దేవాధిపతి, గ్రామనాయకుడు. జంగమాధిపతి, కుభాధిపతియు ధర్మజ్ఞ ఎంద

శని:—రసాధిపతి, మరియు, నీరసాధిపతి, వస్త్రాధిపతి, సర్వాధి పతియు నయ్యెను.

శుక్రుడు:—పురోహితుడు, గజాధిపతియు నయ్యెను. నర నాయకులలో నాయకత్వము లేదు.

నూరుగ్గన కేయాధిపత్యమున్ను లేదు.

రాజా గురుడు - ఫలము

క్షీరిరు త్రిమసస్యవ త్య శేకద్విపప త్యశ్చిధనోరు గోమలా థ్యా వర్షాధిపే గురౌ భూ ద్యుచరస్పృజనోత్తి మ్మియుక్తా ||

తా || గురుడు వత్సరాధిపతి యగుచో భూమి కందు సస్యములు బాగుగఫలించును. ఏనుగులు అశ్వములు నైసికులు ధనము గోమహిమ దులును వృద్ధి నొందును. కేవలము వింశిన సంవదిలు గలిగి ప్రజ లుండురు.

మంత్రీకుజాడు - ఫలము

పురగామవనాదిని దహ్యంతే వక్సానా భృశం ।
వృష్టి ర్మధ్యా భవే ద్యుష్టం మంత్రీ గ్యవనితే సతి ॥

త ॥ - జాడు మంత్రీ యగుచే పక్షిణములు గ్రామములు అగ్ని బాధలనందును. వర్షములు సామాన్యముగ నుండును. దేశమునందు యుష్మములు హెచ్చును.

సేనాధిపతి చంద్రుడు - ఫలము

అతివృష్టి రతీవార్ష అశోగా స్సుఖినోజనాః ।
బహుక్షీరప్రదా గాత శ్చంద్రే సేనాధిపే సతి ॥

త ॥ చంద్రుడు సేనాధిపతి యగుచే వర్షము లధికము లగును. ధరలు తరును. జనులు ఆశ గ్యము గలిగి సుఖించెదరు. గోవులు ఊరా భివృద్ధి గలిగి యుండును.

సన్యాధిపతి గురుడు - ఫలము

సన్యసతో దివిజురౌ బహువిధసన్యార్థ సంపత్తిః ।
ఓంకణమాగధతే మగ్యమసన్యాస్య వృష్టి స్సాన్యతో ॥

త ॥ గురుడు సన్యాధిపతి యగుచే అన్ని సన్యములును తాగుగ ఫలించి సుఖముగ నుండును. గయాప్రాంత దేశమున వర్షములు పండలు ధరలు మధ్యమముగ నుండును.

ధాన్యాధిపతి బుధుడు - ఫలము

నూత్నధాన్యఫలం స్వల్పం వర్షం స్వాత్మింశః క్షీతో ।
మధ్యసన్యాని జాయంతే బుధి ధాన్యాధిపే సతి ॥

త ॥ బుధుడు ధాన్యాధిపతి యగుచే చిన్న ధాన్యములు (కొరలు మొదలగునవి) తక్కువగ ఫలించును. భూమియందు ఖండాంశము లందు వర్షించి ఖం వృష్టి యనించును. తక్కిన సన్యములు ధాన్యా గులు ముగ్యమముగ నుండును.

అర్ధాధిపతి చంద్రుడు - ఫలము

కువృష్టి స్సర్వసన్యానా మృ వృద్ధిః ప్రజానతే ।
ధూపా భవేయం స్సుఖిన శ్చంద్రాధిపే నితాకరే ॥

త ॥ చంద్రుడు అర్ధాధిపతి యగుచే కువృష్టి, సర్వసన్యము లును ధరలు గలిగి తాగుగ ఫలించును. ప్రభువులు సుఖముగ నుండెదరు.

మేఘాధిపతి చంద్రుడు - ఫలము

కువృష్టి స్సర్వదేశేషు ఫలితా ధాన్యకాతయః ।
బహుక్షీరప్రదా గావో మేఘాధిపే నితాకరే ॥

త ॥ మేఘాధిపతి చంద్రుడు యగుచే అన్ని దేశములందును తుంది వర్షములు గలిగి అన్ని ధాన్యములును ఫలించును. గోవులు మంచితల నిచ్చును.

రసాధిపతి శని - ఫలము

లిల మాష కుశుత్థాది కృష్ణనాన్యాని యాని న ।
కృష్ణధూమి స్సుఫలితా మిందో యది రసాధిపః ॥

త ॥ నూవులు, మినుములు, ఉలకలు మొదలగు నల్ల ధాన్యములు నల్లధూమియే శని రసాధిపతి యగుటచే తాగుగ ఫలించును.

నీరసాధిపతి గురుడు - ఫలము

పూగీఫలా న్యఖిలరత్న సువర్ణధాన్యైశ్చార్వాన చర్మ కుశు
మాని చ చింతనం చ । వృద్ధిం యాయ స్త్విజగతా
స్సుఖినో భవన్తి భూమా చ నీరసపతే సురరాజతాశ్చే ॥

త ॥ గురుడు నీరసాధిపతి యగుటచే పోకలు రత్నములు కుశు ౩ ము ధాన్యములు వృద్ధి చింతములు పుష్పములు (కు. కుమభూవు తగరా) చందనము వృద్ధి నొందును. ది. జాలు సుఖించురు.

పురోహితాద్యధిపతి - ఫలము

(కూరగ్రహఫలం కూరం శుభగ్రహఫలం శుభం ।
పురోహితాదిసర్వేషాం భవే దీశసముద్భవం ॥

త ॥ పురోహితాద్యధిపతులు కూరగ్రహము అగుచో శుద్ధ ఫలము. శుభు లగుచో మంచిఫలము తెలియదగినది. (రవి కుజ శనిలు, పాపయుతి బుధుడు, క్షీణచంద్రుడును కూరులు).

మేఘాదినిర్ణయము - ఫలము

తమ మను మేఘము - ఓం వృష్టి । పవనాటి దిక్కున మేఘా త్పత్తి । చతుర్మూఖమున వర్షము మేఘము - పవనాటి తానలు । ప్రవహనము వాయువు - మధ్యవృష్టి । తిట్టిన మేఘపు - అల్ప వృష్టి । గర్జితమును ఉగము - విధ వృష్టి । ఉధి కను సముద్రము సన్నివృద్ధి । కశ్మీరకు డను శేషుకు భూమిని వహించును - పర పుణ యుద్ధమును కోరదగు. భూమియందును ధియము హెచ్చును.

సావన వర్షారంభము

(ది 29-5-1954) వైశాఖ బహు శు. సావ వర్షారంభము.

సన్యాస్థో ధర్మబహులో గతాంతో బహూదకః ।

కౌమిశాం కానదాః కానం పితాద్యో నృపశిర్మదః ॥

త ॥ శుక్రుని సంవత్సరమున జలసమృద్ధి, సన్యవృద్ధి, ఆశ గ్యము, ధర్మవృద్ధి గలిగి కౌముఖులకు ప్రభువులకు సుఖము నిచ్చును.

పశుపాలకాది నిర్ణయము - ఫలము

ఈ సంవత్సరమున పశుపాలకుడును, గోష్ఠబహిష్కారకుడును శ్రీ కృష్ణుడు. గోష్ఠాగ్రహణకుడు యముడు. శ్రీ కృష్ణాధిపత్య ముచే గోవులు ఊరవృద్ధి, ఆశోగ్యము గలిగియుండును. యమాధి పత్యముచే అధికముగ ధరలు, అల్పవృష్టి, గోవులకు వ్యాధులు, స్వల్పక్షీరము గలుగును.

వర్ష పరిమాణము

నాలుగు ఆధకము (కుంచము)లు వర్షము - మగ్యవ ప్టి, "అపా భాగా స్సముక్తేషు పర్వతేషు తథా నవ । త్రిభాగా భువి పర్వతే శ్చైవంవృత్తి చ త్రిధా ॥" సముద్రములం దనిమిది భాగము - ను, పర్వ తములందు తొమ్మిదిభాగములును, భూమియందు మూడుభాగములును వర్షించును.

ఆధక ప్రమాణము - "పక్షియోజన విస్తీర్ణం శతయోజన మున్నతిం ఆధకస్య ప్రమాణంతు దేవమాశేవ గణ్యతే ॥"

ఆధక స్థితిః - వర్షిరాది (ప) జ్యేష్ఠ ౪ ౧౨ ౪. ప ॥ బ్రాహ్మణ యువకుని హస్తమందును, అటనుండి కొర్ర కు ౪ బు ప ॥ బ్రాహ్మణ బాలుని హస్తమందును, అటనుండి చాళు కుక్ల ౩ బు. ప ॥ తి. గ బ్రాహ్మణాయువకుని హస్తమందును, అటనుండి సంవత్సరాంత పర్వంతం వృద్ధి బ్రాహ్మణుని హస్తమందును ఆధక ముండును. బ్రాహ్మణ హస్తమం దుండునపుడు గుర్చిక్షము, సస్య శాశిము గలుగును. బల్యతను స్పృశచో వర్షములు తక్కువ యగును. యౌవనవయస్సుగుచో సువృష్టి, వార్షికవయస్సుగుచో సుభిక్షము కలుగును.

వర్ష ధాన్యాది ప్రమాణములు (వింశోపకములు)

వర్షం ౩ ధాన్యం ౧౧ శీతం ౧౩ తృణం ౧౯ ఉష్ణం ౧౩ మారుతిః ౩ ప్రజా వృ ౧౫ నా ౧౫ రాజనిష్కరం ౧౧ (౧౯) వ్యాసయః ౨౧ ఉపశిమనం ఆచారః ౨౧ అనాచారః ౧౧ మరణాని ౧౩ జన్మాని ౯ దేశోపప్లవః ౩ దేశస్వాస్థ్యం ౧౫ చోర ధియం ౧౯ నా ౧ అగ్నిధియం ౫ నా ౩ మృగోపప్లవః ౧౩ నా ౩ కీటధియం ౩ నా ౧౫ మూషకవృ ౧౫ నా ౩ సర్పవృ ౯ నా ౫ (౨౧) శిలధివృ ౩ నా ౧౧ మశికవృ ౩ నా ౩ మత్తుణవ ౧౧ నా ౩ వృశ్చికవృ ౧౧ నా ౧౧ వ్యాఘ్రవృ ౩ నా ౩ (౧౧) సన్యవృ ౬ నా ౨ శుకవృ ౯ నా ౩ పిక వృ ౨ నా ౫ కుక్కుటవృ

౮ నా ౮ (౯) భగవద్ నా ౮ గోవర్ధనా ౮ మహిష వృ ౫
వా ౫ మృగవృ ౨ నా ౨ ఛాగ వృ ౪ నా ౪ అశ్వవృ ౫ నా ౪
(౬) స్వేదజ వృ ౧౭ నా ౧౯ (౧౯) బ్రహ్మ వృ ౧౦ శాలి వృ ౬
కులుత్త వృ ౧౦ తిల వృ ౬ మాష వృ ౧౬ ముద్గవృ ౧౨ సర్ప వృ
౧౦ చణక వృ ౧౬ ఆధక వృ ౧౦ గోధూమ వృ ౧౦ కోద్రవవృద్ధి
౧౦ ప్రియంగు వృ ౧౬ యావనాళి వృ ౧౦ శ్యామాక వృ ౧౨ రాజ
మాష వృ ౪ నీవార వృ ౧౬ శింశి ధాన్య వృ ౧౨ (౧౮).

ర వి చా ర ఫ ల ము

చైత్ర శు ౫ సోమేశ్వరవిః ౫౮-౧౧ వృష్టి—ధాన్యవృద్ధి మంగ
ళవారము—అగ్నిధియము | మృగశిర—సువృష్టి | శోభియోగము—
శుభము | శావకరిణము—సువృష్టి | మినలగ్నము—సస్యవృద్ధి |
సంధ్యాకాలము—ప్రపంచమునకు శుభము, రాత్రి—సువృష్టి | భిర
జ్ఞాది చతుష్టయము—సస్యవృద్ధి.

ఆర్ద్రాప్రవేశము:—జ్యేష్ఠ బ ౨ సోమే. ఆర్ద్రా ౧ రవిః
౬-౫౪|| ద్వితియ—సస్యవృద్ధి | సోమవారము—సుభిక్షము | పూర్వా
షాఢ—సువృష్టి | బ్రహ్మయోగము—జనహాని | తెలికరిణము—
శుభకరము | కర్కటలగ్నము—సుభిక్షము | పూర్వాషాఢాకాలము—
ప్రపంచహాని | పగలు—సస్యహాని. జ్యేష్ఠాదిమండలము—సుగ్ధవృష్టి |
సంక్లప్తమై జలిష్ఠుడగు శుక్రడు కేంద్రగతుడగుటచే మంచితవృష్టులు
గలుగును.

చంద్రచారఫలము

జ్యేష్ఠ శు ప్రతిపత్తు ఆదివారము—దుర్భిక్షము, యుద్ధములు,
శోగభయము. పంటలు మధ్యనుముగ నుండును. ప్రజలకుంగు
పాళకులకు శ్రోధముగలుగును. ఆషాఢ శు పంచమి శనివారము—తాప
వృద్ధి. ఆషాఢ శుక్ల నవమి దశమి తిథులకు స్వాతియోగము—గాలి
ఎక్కువగ వీచును. అతివృష్టి, ఆషాఢకృష్ణపక్షముందు రోహిణి దశమి
యందును, వికాదశియందును గలుగు. సర్వసస్యసమృద్ధి సస్యములు
మధ్యనుముగ ఫలించును.

మరియు వైశాఖమున ౫ శనివారములు, జ్యేష్ఠమున ౫ ఆది
వారములు, ఆషాఢమున ౫ మంగళవారములు, అశ్వియుజమున ౫
శనివారములు, కార్తికమున ౫ ఆదివారములు, మార్గశిరమున ౫ మంగ
ళవారములు, ఫాల్గుణమున ౫ శనివారములు నైనవి.

శనివారము లైదగుచో జననాశనము, దుర్భిక్షము, భూకంపా
దుర్బలప్రదవములు, గలుగును. ఆదివారము లైదగుచో దుర్భిక్షము
మంగళవారము లైదగుచో యుద్ధభయము, గలుగును.

నారాయణములు

మేష, మిథున, కర్కట, కన్యా, తులా, మకర, కుంభ,
మాసములందు—యావనాళి, యాలకీ, కుంకుమ, హింగు,
కాంస్య, తైల, వీరండ్ల, గోధూమ, కస్తూర్యాదులు కూన్యార్థము
లగును. ధాన్య, అజ్య, చణక, వస్త్ర, కర్పూర, లవణ, తామ్ర,
కుళుత్త, లవంగ, పుష్ప, నీసాదులు లత్యర్థము లగును. సువర్ణ,
రజత, కార్పాస, మాష, ముద్గ, మరిచ, నాగవల్లీ దళ, తిల, శీర
జాజి, పిప్పలీ పట్టావి, కాయస, శ్రీగంధ, క్రముక, కర్కరాదులు
సమార్థము లగును.

శృష, ధనుర్మాసములందు—యావనాళిదులు లత్యర్థములగును.
ధాన్యాదులు సమార్థము లగును. సువర్ణాదులు కూన్యార్థములగును.

సింహ, వృశ్చిక, మినమాసములందు—యావనాళిదులు
సమార్థము లగును, ధాన్యాదులు కూన్యార్థము లగును. సువర్ణాదు
లత్యర్థము లగును.

చాంద్రార్థములు

చైత్ర, వైశాఖ, జ్యేష్ఠ, శ్రావణ, అశ్వియుజ, మాఘ, ఫాల్గుణ

మాసములందు—యావనాళిదులు కూన్యార్థము లగును. ధాన్యాదు
లత్యర్థము లగును. సువర్ణాదులు సమార్థము లగును.

ఆషాఢ, భాద్రపద, కార్తిక, పౌష, మాసములందు—యావ
నాళిదులు సమార్థము లగును. ధాన్యాదులు కూన్యార్థము లగును.
సువర్ణాదు లత్యర్థము లగును.

మార్గశిరమునందు—యావనాళిదు లత్యర్థము లగును.
ధాన్యాదులు సమార్థము లగును. సువర్ణాదులు కూన్యార్థము
లగును.

మౌఢ్య నిర్ణయము

శ్రావణ బ ౪ శ. ప్ర|| (22 ఆగష్టు 1959 నుండి) భాద్రపద
శు 3 శ. (డి 5 నెవ్టెంబరు 1959) పర్యంతం శుక్రమాధ్యము.
కార్తిక శు ౭ ఆ. ప్ర|| (డి 22 నవంబరు 1959 నుండి) మార్గశిర
బ 3 శు. (డి 18 డిశెంబరు 1959) పర్యంతం గురుమాధ్యము.

మకరసంక్రాంతి పురుషలక్షణము

అష్టకర్మ వికలాక్షి లంబధూ ర్ధ్వనాసికః | అష్టభాశుః
చతుర్వక్త్రః సంక్రాంతిపురుష స్మృతః || శతయోజన మాన్నత్యం
విస్తీర్ణం ద్వాదశ స్మృతం | ఏవం యాపహి విజ్ఞేయం సంక్రాంతి
పురుషాకృతే ||

ఈ సంక్రాంతి
పురుషునకు మందా
కినియని పేరు -
బ్రాహ్మణుల కరి
ష్టము. నింబోదకము
(వేపనీరు) చే స్నా
నము - రాజులకు
శుభము. యావకా
క్షుతల ధరించును -
యావక నాశనము.
ఎరువు వస్త్రము -
యుద్ధమును. చంద
న గంధము - ఆశో
గ్యము. జాజిపూవు
ధరించును - కీర్తి
వృద్ధి.

నీలమాధరిణము - తేమ మగును. రజత పాత్రయందు
క్షీరన్నమును భుజించును - రజతనాశనము. దుర్భిక్షము. అరటి
పండును తినును. ఆరోగ్యము. వ్యాఘ్రనాహనము—మృగనాశనము,
భిండివాలము (వడిసెల) ఆయుధము—రాజుల కగిష్టము, ఎరువు
గొడుగు—యుద్ధమగును. భిక్షమును ధరించును. గదాయుద్ధ మగును.
దక్షిణదిక్కునకు ప్రయాణము—దక్షిణదేశమున కరిష్టము. శోపము
గల ముఖముతో నుండును—ప్రజలకు హాని. నిలబడి యుండును.
సస్యవృద్ధి.

పక్షిఫలము:—కృష్ణపక్షే యదా పౌష మకరస్థా దివాకరః |

సువృష్టిః తేమమారోగ్యం బభూవు సస్యసంపదః ||

తా|| మకరసంక్రాంతి కృష్ణపక్షమున నగుటచే సువృష్టి,
తేమము, ఆరోగ్యము, సస్యవృద్ధి యగును.

తిథ్యాది ఫలము:—పౌష బ ౧ గురువారం మకరరవిః
౨౫-౨౪ ప్రతిపత్ —తేమము. గురువారము—సువృష్టి, పుష్కరి
వర్తకులకు హాని. విష్ణుంధయోగం—జలసమృద్ధి, బాలశిరణం—
సుభిక్షము. మిథునలగ్నము—చాంపత్యప్రీతివృద్ధి. ౧౪ ముహూ
ర్తము—తేమము. అస్తమయకాలము—కూడులకు హాని.

శ్రీ వికారినామ సంవత్సర పంచాంగ పీఠిక
 యోగ్య వృత్తి మధుకు పక్షి కి నాథ సచివాదికం ఫలం
 పాపు యా దురితము కవిగ్రహ శ్చాయురర్థ మతులం యశి స్సుఖం॥
 కాలా నువరాగాదీ మశ్వే పుణ్యాని కారయే ద్యస్తుః తేనా మంశం
 వశమం నియమే నాపూర్తి దైవజ్ఞః॥ ఆయు ర్వృద్ధిం పుత్రపౌత్రాభి
 వృద్ధిం నిత్యాశోగ్యం మంగళం నిర్వృతపాయం॥ అచ్చిన్నానా
 ముత్సవానా మవాప్తిం యచ్చం త్వేతే వర్షిరాధీశముఖ్యాః॥

సన్య విచార ము

సర్వసన్యసముదాయ మగు 16 పాళ్లలో (వీసములలో) 12½ పాళ్లు (వీసములు)పంట ఫలించును. నాణ్యక విచారముచే పూర్వసన్య (గ్రేష్టికధాన్య)ములు ఫలించును. సన్యజాతకవిచారముచే గ్రేష్టిక ధాన్యములు మగ్గముముగను. కారద (ఉత్తిర) సన్యములు అంతికింబై ఉత్తిమముగను ఫలించును.

ఆదాయ వ్యయములు

మేషవృత్తికములు ఆ గగ వ్యయ	సింహము ఆ గగ వ్యయ
వృషభతులలు ఆ గగ వ్యయ	గమర్మీసములు ఆ గగ వ్యయ
మిథునకన్యలు ఆ గగ వ్యయ	మకరకుంభములు ఆ గగ వ్యయ
కర్కటకం ఆ గగ వ్యయ	మొత్తమునకు ఆ గగ వ్యయ

రాజ పూజా వమానములు

మేషము రా ౨ ఆ ౪ సింహము రా ౩ ఆ ౩	ధనుస్సు రా ౫ ఆ ౬
వృషభము రా ౫ ఆ ౪ కన్యా రా ౩ ఆ ౩	మకరము రా ౧ ఆ ౨
మిథునము రా ౧ ఆ ౩ తుల రా ౬ ఆ ౩	కుంభము రా ౪ ఆ ౨
కర్కటము రా ౪ ఆ ౩ వృశ్చికము రా ౨ ఆ ౬	మీనము రా ౩ ఆ ౨

కందాయ ఫలములు

అశ్వి భర కృ రో మృగ ఆర్ద్ర పున పుష్య ఆశ్లే మఘ పూష	౪ ౩ ౨ ౫ ౦ ౩ ౬ ౧ ౪ ౩ ౨
౦ ౧ ౨ ౦ ౧ ౨ ౦ ౧ ౨ ౦ ౧	
౨ ౪ ౧ ౩ ౦ ౨ ౪ ౧ ౩ ౦ ౨	
ఉఫ హస్త చిత్ర స్వా విశా అనూ శ్యే మా పూష ఉషా	౫ ౦ ౩ ౬ ౧ ౪ ౩ ౨ ౫ ౦
౨ ౦ ౧ ౨ ౦ ౧ ౨ ౦ ౧ ౨ ౦	
౪ ౧ ౩ ౦ ౨ ౪ ౧ ౩ ౦ ౨	
శ్రవ ధని శత పూభా ఉభా రేవ	౩ ౬ ౧ ౪ ౩ ౨
౦ ౧ ౨ ౦ ౧ ౨ ౦ ౧ ౨ ౦	
౪ ౧ ౩ ౦ ౨ ౪ ౧ ౩ ౦ ౨	

ఫలం॥ విషమే ద్వర్వలాభ స్సాస్త్వి ర్విమేష సమతా భవేత్ ।
 కూశ్యేషు కూన్యం భవతి కందాయ త్రయయాగతః ॥
 ఆదికూశ్యే భవే ద్వాస్త్వి ర్మగ్గకూశ్యే మహద్భయం ।
 అంత్యకూశ్యే భవే ద్దానిః కందాయఫల విద్యుక్తమ్ ॥

సంవత్సర ఫలము

అశ్విని పుష్య స్వాతి అభిజిత్తు జాతలకు ధనలాభం
భరణి ఆశ్లేష విశాఖ శ్రవణం ,, మనస్తాపం
కృత్తిక మఘ అనూరాధ ధనిష్ఠ ,, రాజపూజ
రోహిణి పూష శ్యేష శ. తా ,, యుద్ధభయం
మృగశిర ఉఫ మూల పూ. భా ,, అలంకారప్రాప్తి
ఆర్ద్ర హస్త పూ. షా ఉ. భా ,, రోగభయం
పునర్వసు చిత్ర ఉ. షా రేవతి ,, ఆయుర్యృద్ధి

కుజ చార ఫలము

ఈ సంవత్సరమున మృగశిర మొదలు ధనిష్ఠవరకు గల నక్షత్రము లందు కుజుడు సంచరించును. మృగశిర, చిత్ర, విశాఖ నక్షత్రము

లందు సంచరించిన వర్షములు గలుగును. ఆర్ద్ర, ఆశ్లేష, మఘ, లాభ, ఉత్తిర, స్వాతి, శ్యేష, మూల, ఉత్తిరాషాఢ, శ్రవణము లందు కుజసంచారము అనావృష్టికరము.

బుధ చార ఫలము

ఆయా మాసములం దుదయా ప్రమయముల నంగిన బుధుడు శ్యేష కు నవమి సో. శ్రావణ కు నవమి గు. ఆశ్వియుజ కు పక్షి బు. కార్తిక బ అమా సో. మాఘ బ ద్వితీయా ఆ. ఫాల్గున బ చతుర్థి గు. లం దుదయించెను. శ్రావణ, ఆశ్వియుజ, కార్తిక మాఘ మాసములం దుదయించుటచే యుద్ధభయము, అగ్నిభయము, చోర భయము, రోగభయము, దుర్భిక్షము, జలభయము—గలుగును. శ్యేష మాసమునం దుదాయము ఆర్ద్రా నక్షత్రమం దగుటచే అనావృష్టి, రోగభయము, దుర్భిక్షము, రాజకీయోపద్రవములు గలుగును. గరియు నెపుడైన బుధోదయానంతర మేకేని విపరీతఫలము గలుగును. వర్షమున్నచో అనావృష్టి, అనావృష్టియున్నచో అతివృష్టి, కుభిక్ష యున్న దుర్భిక్షము, దుర్భిక్షమున్న కుభిక్షము, భయముగ నున్న షేమము, షేమముగ నున్న భయము, ఇట్లు విపరీతఫలము కలుగును.

గురు చార ఫలము

వర్షరాది ప్రతి శ్యేష బ ద్వితీయా సో. పలి వృశ్చికమునందు గురుడు. అటనుండి శ్రావణ కు చతుర్థి సో. పలి తులయుందు గురుడు. అటనుండి పాష బ అష్టమి కు. పలి వృశ్చికమునందు గురుడు. అటనుండి వర్షరాంతమువరకు ధనూరాశియందు గురుడు. ఫలము:—వృశ్చికరాశియందు గురుడుండే మంచిన ములు సన్యవృద్ధి గలుగును. అందరును సుఖింతురుగాని మిశ్రమవర్షములవాళి వారి. తులారాశియందు గురుడుండే సువృష్టి, సర్వసన్యసమృద్ధియు కలుగును. కాని తూవదగిన మిర్చి, చింతపండు జెల్లము, కూరలు మొదలగు వస్తువులు దుర్లభము లగును. (ధర హేచ్చును) ధనూరాశి యందు గురుడుండే ప్రజ లాశోగ్యముగ నుందురు. వర్షములు పంటలు ఫలవృక్షములు చెరుకుతోటలు కాగుగనుండుటచే భూమి యానందిము నిచ్చును.

శుక్ర చార ఫలము

ఈ సంవత్సరమున శ్రావణ బ చతుర్థి శి. పూర్వఫల్గుని (భైష్ప) నక్షత్రమందు, మగ్గమహర్గమందు వృషభవీధియందు పంచములు నిస్త మించును. భాద్రపద కు తృతీయ శి. మహానక్షత్రమందు మగ్గమ మారమందు వృషభవీధియందే తూర్పున నుదయించును, ఫలము॥ మగ్గమహర్గమం దుదయా ప్రము లగుటచే పంటలు, ధరలు మగ్గమ ముగ నుండును. ఇతరరాష్ట్రములు స్వరాష్ట్రములో చేరుట కానిని పోలించుచు యు మగ్గమముగ నుండును. అనగా సంగిప్రయత్నిములు జరుగుచుండును. వృషభవీధియగుటచే వయోవృద్ధులు, ధనవంతులు, జ్ఞానులు, బలాధ్యులు, సన్యములు పీడింపబడును. శ్వేష్టవ్యాఘ్రులు వృద్ధియగును. కృష్ణపక్షమం దక్షమించుటచే ఏనుగులు గుఱములు యుద్ధవిరులు వృద్ధి నొందును. శుక్ల పక్షమం దుదయించుటచే ఏనుగులు గుఱములు యుద్ధవిరులు పీఠలకు పోని, మహాధిపంచక నంపెలమున నుది యా ప్రము లగుటచే సన్యపోని, దుర్భిక్షము, చోరభయము, నీచులకు అభివృద్ధి, వర్షసాంకర్యము, గలుగును. భారతదేశమునందు ప్రాగ్భి మునకు మేలు గలుగును.

శని చార ఫలము

వర్షరాది ప్రతి వైశాఖ కు ద్వితీయా ఆ॥ పలి పూర్వాషాఢ యందును, అటనుండి మార్గశిర కు॥ అష్టమి సో. పలి మూలయుందును. అటనుండి, వర్షరాంతము వరకు పూర్వాషాఢయందును, ధనూరాశి యందు శని సంచరించును. శని ధనుస్సునం దుండుటవలన అల్పవృష్టి, ప్రభువులకు కలహములు, ధరలు హేచ్చుగుట గలుగును. పాంచాలము

(పంజాబ్) కాశీ ప్రాంతము, కురుదేశము (ధర్మ ప్రాంతం), కోసల దేశము, కాశ్యపు, వంగదేశము, కలింగదేశము, హాని నంగును, మాలయంబుగా అల్పవృష్టి, యుద్ధభయము, గుర్భిక్షము, సస్య హాని, ఫలజాతులకు హాని, గలుగును. కాశీ ప్రాంతము, కోసలదేశము, హానిచాలము, యుద్ధభయము, పీడ నంగును. పూర్వాషాఢాయంబునకు ఒకటి అంగ, వంగ, కోసల, గిరివజ, కుగళ, పుండ్ర, మిథిల, తామ్ర రి పిడేళివాసులు ఉపద్రవము నొందెదరు. రెండునక్షత్రములందే చరించు ముగ్ధము.

కూర్మచక్రముచే:—బర్హర (అరబ్), పారావర, అవంతి, పూర్వమాళవ, సైంధవ, సురాష్ట్ర, పంచనద, శృంగ, కికాది పశ్చిమ వాయవ్యదేశములకు హాని యగును.

దేశా రిష్ట యోగములు

1. వత్సరాది మొదలు తుదవరకు ధనుస్సులో కని. ఫలము—ప్రభువులకు యుద్ధములు ప్రజలకు రోగములు, దుర్భిక్షము, కష్టభయము గలుగును.

2. వత్సరాది మొలి వైశాఖ కు త్రయోదశి బు. పలి మిథునవృశ్చిక ననూరాసులంగు కుజగురు శివులు. ఫలము—ప్రభువులకు యుద్ధములు, మరణభయము, రక్తప్రవాహములు, గుర్భిక్షము, గ్రామజాతులకు అగ్నిభయము, వాయుభయము, రోగభయము గలుగును.

3. వత్సరాది ప్రతి వైశాఖ కు త్రయోదశి బు. పలి కజళిని సమ సప్తకము. ఫలము—అయోధ్యనుండి దక్షిణదేశమున యుద్ధభయము. గుర్భిక్షము గలుగును.

4. వత్సరాది ప్రతి చైత్ర బ ద్వాదశి సో. పలి గురు కుక్ర సమసప్తకము. ఫలము—ప్రజలకు జలభయమో అగ్నిభయమో రోగ భయమో యుద్ధభయమో గుంభులవలన భయమో గలుగును.

5. చైత్ర కు అష్టమి గు. ప్రతి భాద్ర కు తృతీయా శి. ప: పూర్వాషాఢాయంబున మాలయంబున ధనుస్సునంగు కనివక్రము. ఫలము—జననాశము, సైనికులకు హాని, యవనకాధిపతికి పీడి. (వైశాఖ కు ద్వితీయా ఆ. ప్రతి మాలయంబు వక్రము).

6. జ్యేష్ఠ బ ద్వితీయా సో. ప్రతి క్రావణ కు చతుర్దశి సో. పలి గురువసు తృతీ యమున కని ఫలము—వింశ్యకు దక్షిణమున జననా శన ముగును.

7. క్రావణ కు సప్తమి మం. ప్రతి కు ద్వాదశి శి. పలి బుధ కుక్ర కని గ్రహత్రయవక్రము. ఫలము—అనావృష్టిభయము. యుద్ధ భయము.

8. క్రావణ బ అష్టమి బు. ప్రతి ఆశ్వియుజ కు దశమి ఆ. పలి కశ్యా వృశ్చిక ధనుస్సులంగు కుజగురు శివులు. ఫలము—దుర్భిక్షము యుద్ధములు, మరణభయములు, మొదలగునవి యగును (2 యోచా).

9. క్రావణ బ అష్టమి బు. ప్రతి ఆశ్వియుజ కు దశమి ఆ. పలి కుజ రాహుయోగము ఫలము—అంగ వంగ కలింగ దేశములందు సస్య హాని, యుద్ధభయము గలుగును.

10. క్రావణ బ అష్టమి బు. ప్రతి ఆశ్వి కు దశమి ఆ. పలి ధనుస్సునంగున్న కనికి కుజదృష్టి, ఫలము—దుర్భిక్షము, కష్టభయము, రోగములు, చోరభయము గలుగును.

11. కార్తిక కు ఏకాదశి బు. ప్రతి భాద్ర కు బ ద్వితీయా మం. పలి కాలసర్పయోగము, ఫలము—ప్రభుత్వమునకు, సస్యములకు పీడి.

12. మార్గశిర కు అష్టమి సో. ప్రతి పౌష బ నవమి కు. పలి గృహ్యకొంతిమున గురుసంచారము—ఫలము. దుర్భిక్షము, భరణ హానియు.

13. పౌష కు తృతీయా కు ప్రతి కు త్రయోదశి సో. పలి కుజ గురు బుధుడు. ఫలము—యుద్ధములు, అనావృష్టి.

14. పౌష కు సప్తమి మం. ప్రతి మాఘ బ ద్వితీయా ఆ. పలి ధనుస్సునంగు కుజ కని సంబంధము. ఫలము—(8 యో చా.)

15. పౌష బ నవమి కు. ప్రతి మాఘ బ ద్వితీయా ఆ. పలి ధనుస్సునంగు కుజగురు శివులు ఫలము—(8 యో, 2 యో) చా.

16. పౌష బ నవమి కు ప్రతి సంవత్సరాంత పలి ధనుస్సునంగు కుజ శివులు ఫలము—(8 యో చా.)

17. పౌష కు తృతీయా కు. ప్ర. పౌష బ అష్టమి గు. పలి కుక్ర గ్రహమున కుజ బుధ గురు శివులు. ఫలము—యుద్ధభయము, భయంకరవాయువులు గలుగును.

18. వత్సరాది ప్ర జ్యేష్ఠ కు అష్టమి ఆ. పలి కుక్ర గ్రహమున కుజుడు.

19. జ్యేష్ఠ కు అష్టమి ఆ. ప్రతి క్రావణ కు ప్రతిపత్ బు. పలి బుధ గ్రహుడు.

20. క్రావణ కు ఏకాదశి కు. ప్రతి బ త్రయోదశి మం. పలి కుక్ర గ్రహుడు.

21. భాద్ర బ ప్రతిపత్ కు ప్రతి బ త్రయోదశి బు. పలి బుధ గ్రహుడు.

22. ఆశ్వి బ త్రయోదశి కు. ప్రతి కార్తిక బ త్రయోదశి శి. పలి కుక్ర గ్రహుడు.

23. కార్తిక బ త్రయోదశి శి. ప్రతి మార్గ బ దశమి కు. పలి బుధ గ్రహుడు.

24. మార్గ బ దశమి కు. ప్రతి బ అమా మం. పలి కుక్ర గ్రహుడు.

25. మార్గ బ అమా మం. ప్రతి పౌష బ అష్టమి గు. పలి కుక్ర గ్రహుడు.

26. పౌష బ నవమి కు. ప్రతి మాఘ కు పంచమి మం. పలి కుక్ర గ్రహుడు.

27. మాఘ కు పంచమి మం. ప్రతి కు దశమి ఆ. పలి కన్యగ్రహుడు.

28. మాఘ కు దశమి ఆ. ప్రతి బ చతుర్థి మం. పలి కుక్ర గ్రహుడు.

29. మాఘ బ పంచమి బు. ప్రతి వత్సరాంతసర్వంతం కన్యగ్రహుడు. ఫలము—కుజుడు బుధగ్రహంబున్న సస్యహాని. కుక్ర గ్రహంబున్న అనావృష్టి, కన్యగ్రహంబున్న వ్యాసలు, కుర్వగ్రహం బున్న యుద్ధములుగలుగును.

గ్రహ కూటములు

1. భాద్రపద కు పూర్ణిమా గు. ప్రతి ఆశ్వియుజ కు ద్వితీయా ఆ. పలి కన్యయందు రవి కుజ బుధ రాహువులు (4)

2. కార్తిక బ అష్టమి మం. ప్రతి మార్గశిర కు పూర్ణిమా మం. పలి వృశ్చికమున రవి కుజ బుధ గురులు. (4)

3. మార్గశిర బ ద్వాదశి ఆ. ప్రతి పౌష కు ప్రతిపత్ బు. పలి వృశ్చికమున కుజ బుధ గురు కుక్రలు (4) ముగ్ధ యందు చంద్రుడు. (5)

4. పౌష కు సప్తమి మం. ప్రతి బ ప్రతిపత్ గు. పలి ధనుస్సు నంగు రవి కుజ బుధ శివులు.

5. పౌష బ అష్టమి కు. ప్రతి మాఘ బ ద్వితీయా ఆ. పలి ధనుస్సునంగు కుజ గురు కుక్ర శివులు. (4)

ఫలము:—శాలుగుగ్రహము లొకచో గలిసినచో సరిహద్దు రాక్షసులతో ఎడతెగని కలహములు గలుగును. విరుగ్రహములు కలిసినచో ప్రభువులకు హాని. ఈ గ్రహకూటములు కన్యయందగుచో వాయుపీడయు, వృశ్చికమునందగుచో యుద్ధములు, ధనుస్సునందగుచో ఆరోగ్యమున్ను గలుగును.

ముఖ్యమైన వ్రతములు—పంచుగలు

చైత్రమాసము:—శకం 1881 చైత్ర 19 కు ప్రతి శు సంవత్సరాది తైలాభ్యంగం, నింబకుసుమధీక్షణము, ప్రహరానము, వసంతి వరరాత్ర ప్రారంభం.

చైత్ర 20 కు ద్వితీ శు. ఉమాశివాగ్ని పూజ. చైత్ర 21 కు తృతీ శ ఉత్తమ మహావిది. సాభాగ్యగోరీవ్రతం. సాభాగ్యశివవ్రతం. మాసగోరీవ్రతం. శివదోలాత్సవము—చై 22 కు చతుర్థి ఆగడేశిపూజ, చై 23 కు పంచమి సోనాగపూజ శ్వేతవరాహాల్పము. శ్రీ పంచమి—చై 25 కు సప్త మి. నూర్యపూజ—చై 26 కు అష్టమి భివానీయాత్ర. అశోక ద్రుదపూజ. అశోక కలికాప్రాశనము చై 27 కు నవమి శ్రీరామనవమి. చై 28 కు దశమి శి ధర్మరాజశివ. చై 29 కు ఏకాదశి శ్రీ కృష్ణదోలాత్సవము, దుగ్ధిదీపపూజ. చై 30 కు ద్వాదశి సోనామహావిద్య.

చై 1 కు త్రయోమం. అనంగపూజ శైవదశమర్త్య, శైవ దమనపూజ. చై 2 కు చతుర్థి బు కర్తమ శ్రీ 3, చై 8 రావణ మహావిది. చిలికస్త్రదానం, ఇంద్రాది సర్వదేవ దమనకపూజ. చై 7 బ పంచమి సో. మర్త్యజయంతి. చై 14 బ ద్వాదశి సో కర్తవీప్రవేశం చై 15 బ త్రయోమం. వరాహజయంతి. 16 బ చతుర్థి బు శివసన్నిధి స్నానం. 17 అమా. గు కూర్మకల్పము.

వైశాఖమాసము:—వైశా 18 కు ప్రతి శు. ధర్మఘటాదిదానం. చై 20 కు ద్వితీ ఆ. శ్రేతాయుగాది. బలరామజయంతి. వై 21 కు తృతీ సో. పెద్దకర్త. అక్షయతృతీయ, ఉదకుంభదానం, దగ్ధస్న వ్యజాదిదానం, గోరీపూజ, లక్ష్మీవారాయణపూజ, త్రిలోచన మూర్తి, సింహాచలమున దండనోత్సవము, చై 22 కు చతుర్థి మం. నాగచతుర్థి. చై 23 కు పంచమి బు|| శ్రీ శంకరాచార్యజయంతి చై 25 కు సప్తమి కు గంగోత్పత్తి: శ్రీ విద్యారణ్యజయంతి. చై 26 కు అష్టమి శి. అపరాజితాదేవిపూజ, చండికాదేవిపూజ చై 29 కు ఏకాదశి మం. పరశురామద్వాదశి. చై 31 కు చతుర్థి శు. శ్రీ నృసింహజయంతి శ్రేష్ఠ 1 కు పూర్ణిమా శు. దశ్యవ, వ్యజాది దానం. కృష్ణాజినదానం, ఉదకుంభదానం, సంపదగోరీ వ్రతం, శ్రేష్ఠ 8 బ ద్వితీ ఆ. పార్థివకల్పము. శ్రేష్ఠ 9 బ నవ శి. చండికాదేవి పూజ.

శ్రేష్ఠమాసము:—శ్రేష్ఠ 18 కు ద్వితీ సో. సోమపదం. శ్రేష్ఠ 19 కు తృతీ మం. రంభావ్రతం. శ్రేష్ఠ 20 కు చతుర్థి బు ఉమాపూజ. శ్రేష్ఠ 22 కు షష్ఠి శు. వింధ్యవాసినిదేవీపూజ. శ్రేష్ఠ 24 కు అష్టమి ఆ. శుకాదేవీపూజ. శ్రేష్ఠ 26 కు దశమి మం. దిశపాపహరదశమి. సేతుబంధన రామేశ్వరప్రతిష్ఠ. శ్రేష్ఠ 27 కు ఏకాదశి బు నిర్జలైకాదశి. శ్రేష్ఠ 28 కు ద్వాదశి శు. రామలక్ష్మణద్వాదశి. శ్రీమజ్జగద్గురు శంకరాచార్యజాం తైలాసగవనం. శ్రేష్ఠ 29 కు త్రయోమం. శ్రీవిద్యారణ్యస్వామినా మారాధనం. శ్రేష్ఠ 30 కు పూర్ణి శి. భార్యమహావిది: వావిత్రివ్రతం. తిలప్రాత్రదానం. శ్రేష్ఠ 31 బ ప్రతి ఆ. వృషభపూజ, హలప్రవాహం. ఆషా 7 బ అష్టమి ఆ. త్రిలోచనపూజ. ఆషా 11 బ ద్వాదశి శు. కూర్మజయంతి. ఆషా 14 బ చతుర్థి ఆ. వసుసావిత్రివ్రతం.

ఆషాఢమాసము:—ఆషా 17 కు. ద్వితీ బు. జగన్నాథస్వామి రథోత్సవము. ఆషా 20 కు పంచమి శి. స్కందపంచమి, కుమార షష్ఠి. ఆషా 21 కు షష్ఠి శి. వివస్వత్సప్తమి. ఆషా 22 కు సప్త సో. మహిషాసురమర్దిని దేవీపూజ. ఆషా 23 కు నవ మం. వింద్రదేవీపూజ ఆషా 24 కు దశి బు, చాక్షుషమహావిది, మహాలక్ష్మీవ్రతప్రారంభం. కాకవ్రతారంభం. ఆషా 25 కు ఏకాదశి శు. కేయకైకాదశి. గోపద్య వ్రతారంభం. ఆషా 26 కు ద్వాదశి శు. వాసుదేవద్వాదశి. ప్రస్థాపన మహోత్సవం చాతుర్మాస్యవ్రతారంభం. ఆషా 28 కు చతుర్థి ఆ. శివసన్నిధి తర్పణం. శివశివనం. గోకీలావ్రతం. ఆషా 29 కు పూర్ణి

సో. మహావిధి వ్యాసపూజ. ఆషా 30 బ ప్రతి మం. చాతుర్మాస్య ద్వితీయ కావ 5 బ సప్త సో. సర్వసాధరమహావిది.

కార్తీకమాసము:—కార్త 16 కు తృతీ శు. మహాశివావ్రతం. కార్త 17 కు చతుర్థి శి, నాగచతుర్థి దూర్వాగణపతివ్రతం. కార్త 18 కు పంచమి ఆ. ఋక్ సామగ ఉపాశర్మ. కార్త 19 కు షష్ఠి సో. నూర్యపూజ. కార్త 20 కు సప్త మం. మంగళగోరీవ్రతప్రారంభం. కార్త 21 కు అష్టమి బు. కామరీదేవిపూజ. కార్త 22 కు నవ శు. దధివ్రతారంభం, వేదవ్రతారంభం. కార్త 23 కు ఏకాదశి శు. వరలక్ష్మీ వ్రతం. కార్త 24 కు ద్వాదశి శి, దామోదరద్వాదశి, విష్ణుపవిత్రా రోపణం. కార్త 26 కు చతుర్థి సో, భీమరథినదీ పుష్కరప్రవేశం. కార్త 27 కు పూర్ణి మం, హయగ్రీవోత్పత్తి, దేవీపవిత్రతర్పణం యాజ్ఞాదోపాశర్మ. కార్త 28 బ ప్రతి బు|| బృహత్పల్ని ద్వితీయ, అశూన్యశివవ్రతం. కార్త 30 బ తృతీ శు. సంకష్టచతుర్థి. భాద్ర 4 బ అష్టమి బు|| స్వార్థమాధ్య శ్రీకృష్ణజయంతి దశఫలవ్రతారంభం, దూర్వాష్టమి. భాద్ర 5 కు నవ శు, శ్రీచైతన్య శ్రీకృష్ణజయంతి, కామరీదేవిపూజ. భా 11 కు, చతుర్థి బు, దుద్రసానర్జనుహావిది, ముక్తిగహణం, పోలావ్రతం.

భాద్రపదమాసము:—భాద్ర 18 కు ప్రతి శు, కల్కి జయంతి. భా 14 కు తృతీ శి, తామసమహావిది, సోమోమూవ్రతం, హరి తాలికావ్రతం, శువర్ణగోరీవ్రతం. భాద్ర 15 కు చతుర్థి ఆ. సిద్ధి వినాయకచతుర్థి, శివాచతుర్థి. భా 16 కు పంచమి సో, ఋషిపంచమి. భా 17 కు షష్ఠి మం, నూర్యషష్ఠి, స్కందవర్చనం, శాస్త్రజయంతి, చంపాషష్ఠి. భా 18 కు సప్త బు, అముక్తాభరణసప్తమి. భా 19 కు అష్టమి శు, శ్రేష్ఠావ్రతం నందాదేవిపూజ, మహాలక్ష్మీవ్రతారంభం, భా 20 కు నవమి శు, శివారావ్రతం. భా 21 కు దశమి శి, క్షీరవ్రతారంభం. భా 22 కు ఏకాదశి ఆ, పరివర్తనవికాదశి. కటకానం, వామన జయంతి, విష్ణుశృంగభలయోగము, ఉత్తరామావ్రతం. భా 23 కు ద్వాదశి సో, శ్రీకృష్ణాదేశి, శ్రీకృష్ణజోతాపనం, విష్ణుపరివర్తనోత్సవం, కల్కి ౧౨ శి. భా 24 కు త్రయోమం, అనంతవ్రతం. భా 25 కు చతుర్థి బు, ఉమామహేశ్వరవ్రతం, ఉపాంగ లోతాగోరీవ్రతం, లోకపాలకపూజ, భా 26 కు పూర్ణి శు. మహాలయపక్షప్రారంభం. భా 27 బ ప్రతి శు, అశూన్యశివవ్రతం భా 28 బ ద్వితీ శి, బృహత్పల్నివ్రతం (ఉంద్రాశ్లేష్ఠి) బహులావ్రతం, వికాలాక్షి యాత్ర. భా 30 బ చతుర్థి సో, పత్మిని, మహాభరణి. భా 31 బ పంచమం, చంద్రషష్ఠి, ఆశ్విన 2 బ సప్త శు, వ్యతిపాత మహాలయం. ఆశ్వ 8 బ అష్ట శు, నూర్యపావర్జమహావిది, మధ్యాష్టమి, ఆర్ద్రాష్టమి, ఆశ్వ 4 బ నవ శి. అహినవమి, పీఠితిథి, దుర్గాదేవ్యద్వాసనం. ఆశ్వ 7 బ ద్వాదశి మం, యతిమహాలయం. ఆశ్వ 8 బ త్రయోమం, గజచ్ఛాయ, కలియుగాది. ఆశ్వ 9 బ చతుర్థి శు, శిస్త్రహతి మహాలయం.

ఆశ్వయజమాసము:—ఆశ్వ 11 కు ప్రతి శి, దాహిత్రప్రతిపత్ కారదవరరాత్రప్రారంభం కలశస్థాపనం, సనకవృద్ధి గోరీవ్రతం ఆశ్వ 14 కు చతుర్థి మం, ఉపాంగలలితాగోరీ వ్రతం, నాగపూజా ఆశ్వ 16 కు సప్త శు, సరస్వతీపూజ, దేవీత్రిరాత్రవ్రతం, ఆశ్వ 17 కు అష్ట శు, మధ్యాష్టమి. ఆశ్వ 18 కు నవమి శి మహానవమి స్వాగో చివమహావిది సరస్వత్యుద్వాసనం. ఆశ్వ 19 కు దశి ఆ, సోమపదం, విజయదశమి, అపరాజితాదేవిపూజ, శివీపూజ, దుర్గాదేవ్యద్వా సనం, దిశరథగోరీవ్రతం, ద్విదశివ్రతం, వానఫలవ్రతారంభం. ఆశ్వ 21 కు ద్వాదశి మం, గోద్వాదశి, పద్మానాభిద్వాదశి. ఆశ్వ 23 కు చతుర్థి శు, కామదీపూర్ణిమా, అక్షిక్రీడ. ఆశ్వ 26 బ ద్వితీ ఆ, అశూన్యశివవ్రతం. ఆశ్వ 27 బ తృతీ సో, చంద్రోదయోమా వ్రతం, లలితాదేవీయాత్ర. కార్తికం 8 బ త్రయోమం, ప్రేత చతుర్థి, మావపరధీక్షణం, శిస్త్రహతోల్కాదానం, దీపదానం,

అపరరాత్రిమున నరకచక్రార్థిప్రయుక్త త్రైలాభ్యంగం, బహిర్విపదానం, యనతర్పణం. కార్తిక 9 బ చతుర్థి, దీపావళిమావాస్య, ఉల్కా ప్రదర్శనం, దీపదానం, కామద్యుత్సవం, లక్ష్మీపూజ, అలక్ష్మీ నిష్కర్షణం, కేశరవ్రతం.

కార్తికమాసము—కార్తి 10 కు ప్రతి ఆ, గోక్షీడవం, బలిపూజ, ఆకాశదీపప్రారంభం, అఖండదీపప్రారంభం, మంగల మాలిక. కార్తిక 11 కు ద్వితీయా, యమద్వితీయ, భగినీహస్తభోజనం. కార్తి 12 కు తృతీయం, త్రిలోచనగార్హిత్యం. కార్తి 13 కు చతుర్థి, నాగచతుర్థి, కార్తి 14 కు పంచమి, నాగపంచమి, కార్తి 15 కు షష్ఠి, గోష్ఠాష్టమి. కార్తి 16 కు సప్తమి, శ్రీమద్విద్యాశంకర భగవత్పాదలంబికాయోగప్రవేశము. కార్తి 17 కు అష్టమి, కృత యుగాది, విష్ణుత్రిరాత్రివ్రతం. కార్తి 20 కు ఏకాదశి బుధ బోధన ఏకాదశి దేవోత్థాపనం, భీష్మపంచకవ్రతారంభం, స్వామింభువ మువాది, కార్తిక 21 కు ద్వాదశి, శ్రీరాధిద్వాదశి, చుల్లద్వాదశి, యోగిద్వాదశి. కార్తిక 22 కు త్రయోమి, వైకుంఠ చతుర్థి, పాషాణచతుర్థి, కార్తి 23 కు చతుర్థి కి కార్తికవ్రతోద్వాపనం, శివయం విశ్వేశ్వరప్రతిష్ఠ, వృషాత్సర్వం, త్రిపురోత్సవం, బావలా రోరణం, కుమారస్వామిదర్శనం, కేశిబంధనగార్హిత్యం. కార్తి 24 కు పూర్ణిమ, దక్షిణాష్టమివాది, మహాకాశి. ధాత్రీపూజ, తులస్యద్వాపనం. కార్తి 25 కు ద్వితీయం. చాతుర్మాస్య ద్వితీయ, అకూన్యశ్చయనవ్రతం. మార్గ 1 బ సప్తమి, సావిత్రికల్పం. మార్గ 6 బ ద్వాదశి గోవత్సవాది.

మార్గశిరమాసము:—మార్గ 11 కు ద్వితీయ బురంభావ్రతం మార్గ 13 కు పంచమి నాగపూజ, మార్గ 14 కు షష్ఠి శిశుబహ్మణ్య షష్ఠి, మల్లారిషష్ఠి, మార్గ 15 కు సప్తమి మిత్రసప్తమి, నందాసప్తమి, జయసప్తమి, మార్గ 16 కు అష్టమి కాలభరవాష్టమి. మార్గ 17 కు నవమి ప్రళయకల్ప, నందినీదేవీపూజ. మార్గ 20 కు ద్వాదశి కు తృతీయాది, అఖండద్వాదశి, మార్గ 21 కు త్రయోమి హనుమ ద్వితీయం, మార్గ 22 కు చతుర్థి ఆ పాషాణచతుర్థి, మార్గ 23 కు చతుర్థి సోదరిజయంతి, చంద్రపూజ, సువర్ణలవణదానం, మార్గ 25 కు ప్రతి బు పరశురామజయంతి, పావ 2 బ అష్టమి (లిసోష్టకాః) అష్టకా.

పావమాసము:—పావ 19 కు ఏకాదశి రైవతమువాది. వైకుంఠ ఏకాదశి, పావ 20 కు ద్వాదశి ఆ కూర్మద్వాదశి, పావ 24 కు పూర్ణిమ తులపరీక్ష. మాఘ 1 బ సప్తమి గు. అష్టక (లిసోష్టకాః) మాఘ 2 బ అష్టమి పుష్కరిణీసదీ పుష్కర ప్రారంభం.

మాఘమాసము:—మాఘ 10 కు ద్వితీయ గుడలవణదానం, మాఘ 11 కు చతుర్థి ఆ. సోపపవం, కుందిచతుర్థి, వరదాచతుర్థి, కాంతి చతుర్థి, మాఘ 12 కు పంచమి ముదినపంచమి, శ్రీ పంచమి, వసం త్ తిస్సవారంభం, మా 14 కు సప్తమి వైవస్వతమహావాది, రథసప్తమి, నార్యజయంతి, అభోజ్యార్కవ్రతం, దానఫలవ్రతోద్వాపనము, నార్యచంద్రవ్రతారంభోద్వాపనములు. మాఘ 15 కు సప్తమి శిష్యా స్తమి, మాఘ 16 కు అష్టమి నందినీదేవీపూజ, మాఘ 19 కు ఏకాదశి భీష్మపంచకవ్రతం భీష్మఏకాదశి భీమఏకాదశి తిలపద్మవ్రతం, మాఘ 20 కు ద్వాదశి మం భీమద్వాదశి, వరాహద్వాదశి, సోపపవం. మాఘ 21 కు త్రయోమి వరాహకల్పము, మాఘ 23 కు పూర్ణిమ మహా నాథి తిలపాత్రి కంఠకంబళాదిదానం, ఫాల్గున 1 బ అష్టమి శి అష్టకా (లిసోష్టకాః) ఫా 4 బ ఏకాదశి తిలద్వాదశి. ఫా 6 బ చతుర్థి గు మహాశివరాత్రి, ఆరటంతి చతుర్థి, ఫా 7 అమాకు ద్వాపర యుగాది. బ్రహ్మపూజ, నవనీధిసుదానం.

ఫాల్గునమాసము:—ఫాల్గు 11 కు చతుర్థి మం తిలచతుర్థి, పుత్ర గణపతివ్రతం, ఫాల్గు 15 కు అష్టమి శిలక్ష్మీపూజ, సీతాపూజ, ఫాల్గు 20

కు ద్వాదశి గు వృషభహద్యాదశి, ఫాల్గు 21 కు త్రయోమి కామద హనం, ఫాల్గు 22 కు చతుర్థి శి హాళికాపూజ, ఫాల్గు 23 కు పూర్ణిమ బ్రహ్మసావర్ణిమహావాది, ఫాల్గు 24 బ ప్రతిపా. వసంత్ తృతీయం, చూరకుసుమభిక్షణం. చాతుర్మాస్య ద్వితీయ: ఫాల్గు 25 బ ద్వితీయం బ్రహ్మకల్పం.

శుభము హూర్తములు

వైశాఖమాసము:—వై 9 కు ప్రతి గు. అశ్విని. నవ వస్త్రాభిషేకాధార తాదులకు వృషభము 2-౨౬ గం 8-58, కర్కటకమున్ను ౧౬-౫౪ గం 12-40—వై 12 కు చతుర్థి ఆ వివాహహాలకర్మాదులకు రోహిణికుంభం రాజపం ౨౪-౧౬ రాగం 8-౬8—వై 18 కు పంచమి హాలకర్మాదులకు రోహి మేషం 3-౧౬ ఉ గం 7-9—వై 15 కు సప్తమి నవవస్త్రాప్రవేశ హాలకర్మాదులకు పునర్వాసు కుంభం మలం రా ౨3-౫౦ రా గం 8-49—వై 16 కు అష్టమి అన్నప్రాశన హాలకర్మలకు పునర్వాసు, వృషభం మలం ౬-3౦ గం 8-25—నవవస్త్రాప్రవేశ హాలకర్మలకు పునర్వాసు, కుంభం ౨3-3౯ రా గం 8-45 వష చంద్రుడు—వై 17 కు నవమి కు వాపీకూపా రంభాదులకు ఆశ్లేష, మకరం ౧౮-౨౪ రా గం 1-39—వై 19 కు ఏకాదశి, వివాహాదులకు మఘ, వృషభము ౬-౪౪ గం 8-18—వివాహ హాలకర్మలకు కర్కటకము మలం ౧౧-౨౬ ప గం 11-57—వై 22 కు చతుర్థి బు వివాహ హాలకర్మాదులకు చిత్ర, మకరం రోగపం ౧౬-౪౯ రా గం 1-2—కుంభమున్ను రహితం ౨౨-3౫ రా గం, 8-20—వై 23 కు పూర్ణిమ వివాహ కూపారంభ హాల కర్మాదులకు స్వాతి, మకరం ౧౬-3౮ రా గం 24-58—కుంభ లగ్నము బలి చోర పం ౨౨-౨౫ రా గం 8-17—వై 25 కు తృతీయ శి అన్నప్రాశనోపనాన వివాహ హాలకర్మాదులకు అనూ కర్కటకం రాజపం. బలిషం. ౧౪-3౬ గం 11-88—వై 26 క్రయవిక్రయాదులకు జ్యేష్ఠ, వృషభము. ౫-౫ గం 7-44—కర్కటకమున్ను ౧౪-౨౭ గం 11-29—వివాహ నవవస్త్రాప్రవేశ హాల కర్మాదులకు మూల మకరం ౧౬-౫ రా గం 24-45 (స్రగహ చంద్రుడు 12 లో)—వై 29 బ సప్తమి బు అన్నప్రాశన వివాహ హాలకర్మాదులకు ఉషా వృషభం ౪-3౯ గం 7-88—వివాహహాల కర్మాదులకు శ్రవణం మకరం ౧౫-3౫ రా గం 24-84 లగ్న చంద్రుడు—వై 30 బ అష్టమి గు అన్నప్రాశన హాలకర్మ కూపా ంభాదులకు శ్రవణంకర్కటకం ౧3-౫౮ గం 11-15 (దుర్ముహూర్తి స్ఫుర్తి)—వివాహాదులకు ధనిష్ఠ మకరం ౧౫-౨౫ గం 24-80—

జ్యేష్ఠమాసము:—జ్యే 9 కు ద్వితీయ శి వివాహాదులకు రోహిణి కుంభం ౧౯-3౭ రా గం 2-14—జ్యే 10 కు ద్వితీయ ఆ అన్నప్రాశన ఉపనాన వివాహాదులకు రోహిణి కర్కటకం ౧౨-33 గం 10-86 వివాహాదులకు మృగశిర కుంభము ౧౯-౨౫ రా గం 2-10, జ్యే 11 కు తృతీయ అన్నప్రాశన, ఉపనయన, వివాహాదులకు మృగశిర కర్కటకం మలం ౧౨-౨౫ గం 10-88 (12 లో స్రగహచంద్రుడు) జ్యే 18 కు పంచమి నవవస్త్రాప్రవేశాదులకు పుష్య కుంభము ౧౮-౫౬ రా గం 1-58 వష చంద్రుడు—జ్యే 15 కు సప్తమి నవ వస్త్రాప్రవేశాదులకు మఘ కుంభం ౧౮-3౫ రా గం 1-51—వివా హముకు మేషం రోగపం ౨౬-౨౭ రా గం 8-0—జ్యే 17 కు నవమి ఆ. అశ్వినాశోపనయనమునకు పూర్ణిమ కర్కటకము ౧౧-33 గం 10-10—వివాహాదులకు ఉషా మేషం ౨౬-౪ రా గం 4-52—జ్యే 20 కు త్రయోమి నవవస్త్రాప్రవేశముకు శ్వాతి మేషం ౨౫-3౨ రా గం 4-40—జ్యే 22 కు పూర్ణిమ వివాహాదులకు అనూ కుంభం ౧2-౧2 రా గం 1-22—జ్యే 27 బ షష్ఠి బు వివాహముకు ధనిష్ఠ కుంభము ౧౬-౨౨ రా గం 1-2 (12 లో చంద్రుడు)—జ్యే 28 బ సప్తమి శి శిశు, కుంభము రా ౧౬-౧౧ గం 24-87 లగ్న

చంద్రుడు—నవవహూప్రవేశముకు మేషం ౨౪-౩ రా గం ౪-౬—
మే 29 న అష్టమ నవవహూప్రవేశముకు శిశు ౬౦౦ రా
౧౬-౦ గం 24-౬8.

జ్యేష్ఠమాసము:—జూన్ 12 కు వృషభ వివాహముకు మృగశిర
సింహము ౧౫-౧౩ గం 11-౪5 లగ్నచంద్రుడు—వివాహముకు
మేషము ౨౧-౨౬ రా గం 8-౪—జూన్ 16 కు దశమ నవవహూ
ప్రవేశముకు చిత్ర. మేషం ౨౦-౪౦ రా గం 2-57 నక్షత్రసంధి—
వృషభం రహితం ౨౪-౨౩ రా గం 4-20 వృషభచంద్రుడు—జూన్
1౪ కు త్రయోమ అన్నప్రాశన వివాహాదులకు అనూ, సింహం మతం
౧౪-౩ గం 11-10—నవవహూప్రవేశముకు జ్యేష్ఠ వృషభం ౨3-౫౧
రా గం 4-౪—జూన్ 20 కు పూర్వాశిషోలాశివాన కర్తవ్యలకు
జ్యేష్ఠ సింహము ౧౩-౫౬ గం 11-6.

ఆషాఢమాసము:—జూలై 12 కు వృషభ అన్నప్రాశనాదులకు
శిశు కర్కటకము ౨-౧౦ గం 6-80—జూలై 15 కు దశమ
అన్నప్రాశనాదులకు స్వాతి కర్కటకము బలి చొరపం|| ౨-౧౧
గం 6-౪1—

శ్రావణమాసము:—ఆగ 7 కు తృతీ కు వివాహ గర్భాధానా
దులకు మేషం ఉఫ రా ౧౨-౨౪ గం 28-80—వివాహాదులకు
వృషభము రా ౧౬-౩ గం 24-57—ఆగ 8 కు చతుర్థి క యాత్రా
దులకు తుల ఉఫ రా ౧౬-౨౫ గం 12-20 (12లో సరాహు
చంద్రుడు)—ఆగ 9 కు పంచమి వివాహాదులకు చిత్ర మేషం రాజపం
రా ౧౨-౬ గం 28-21 వృషభచంద్రుడు—ఆగ 15 కు ధ్యా శి గర్భా
ధానమునకు మేషం పూషా మతం ౧౧-౧౫ గం 22-58—
ఆగ 17 కు చతుర సో శ్రవణ మేషం రాజపం ౧౦-౫౯ గం
22-50—ఆగ 20 బ ద్వితీ గు గర్భాధానమునకు ఉభా మేషం
౧౦-౩౫ గం 22-39—ఆగ 28 బ పంచమి అన్నప్రాశన సీమం
తాదులకు అశ్విని తుల ౧౩-౫౦ గం 11-21.

భాద్రపదమాసము:—సెప్టెం 6 కు చతుర్థి ఆ అన్నప్రాశనకు
చిత్ర వృశ్చికము ౧౧-౫౦ గం 11-28 (12లో చంద్రుడు)—
సెప్టెం 9 కు సప్త బు అన్నప్రాశనకు అనూరాధ తుల రోగ పం||
౧౦-౫౭ గం 10-15—సెప్టెం 16 కు చతుర్థి బు అన్నప్రాశనకు
శిశు తుల ౯-౪౫ గం 9-47.

ఆశ్వయుజమాసము:—అక్టో 4 కు ద్వితీ ఆ అన్నప్రాశన
వివాహాదులకు—స్వాతి తుల ౬-౪౧ గం 8-85 లగ్నచంద్రుడు—
వివాహ గర్భాధానాదులకు వృషభము ౮-౧౭ గం 21-8 వృష
చంద్రుడు—వివాహముకు కర్కటకము బలి చొరపం|| ౧౭-౪౪
గం 24-55 అక్టో 6 కు తృతీ సో గర్భాధానముకు విశాఖ వృషభం
౮-౧౦ గం 21-4—అక్టో 11 కు దశమి ఆ అన్నప్రాశన వివాహ
నవవహూప్రవేశాదులకు శ్రవణ వృశ్చికం ౩-౫౨ గం 9-5—
వివాహాదులకు ధనిష్ఠ సింహం ౨౪-౪౫ రా గం ౪-88 వృషభచంద్రుడు
అక్టో 12 కు ఏకాదశి వివాహాదులకు ధనిష్ఠ వృశ్చికం మతం
౩-౪౧ గం 9-0—నవవహూప్రవేశాదులకు శిశు వృషభం రాజపం
౩-౧౫ గం 20-౪7—అక్టో 16 కు పూర్వాశిషోలాశివాన కర్తవ్యలకు
శిశు వృషభం ౬-౪౨ గం 20-21 రాహువేధ—అక్టో 21 బ చతుర్థి
బు అన్నప్రాశనాదులకు రోహిణి వృశ్చికం ౬-౮ గం 8-26—
వివాహ గర్భాధానాదులకు మృగశిర వృషభం ౬-౧ గం 20-1 లగ్న
చంద్రుడు—అక్టో 24 బ సప్త శి నవవహూప్రవేశముకు కర్కటకం
పుష్య రా ౧౫-౩ గం 28-86 లగ్నచంద్రుడు—అక్టో 25 బ అష్టమి
౮ అన్నప్రాశనాదులకు పుష్యవృశ్చికము ౫-౨౫ గం ౪-10.

కార్తికమాసము:—నవం 2 కు ద్వితీ సో గర్భాధానమునకు
అనూరాధ వృషభము బలి ౪-౧౮ గం 19-14—కర్కటకము
రోగపం|| ౧౩-౪౬ గం 28-1—నవం 6 కు వృషభ వివాహాదులకు
సింహముశ్రవణ ౨౦-౨౧-౫ రాగం 1-57 వృషభచంద్రుడు—నవం 7 కు సప్త

శి వివాహాదులకు శ్రవణవృషభం ౩-౩౫ గం 18-66 తిథిసంధి—కర్కట
కము రహితము ౧౩-౨ గం 22-42 నక్షత్రసంధి (7లో చంద్రుడు)—
నవం 12 కు ద్వాదశ అన్నప్రాశనవివాహాదులకు శిశు వృశ్చికం
౨-౧౮ గం 7-2 (రాహువేధ)—వివాహాదులకు కర్కటకం మతం
౧౨-౧౮ గం 22-22 రాహువేధ—నవం 18 కు త్రయోమ కు వివాహ
దులకు అశ్విని కర్కటకం ౧౨-౧౦ గం 22-1౪—సింహమున్ను
౨౦-౪ రా గం 1-29—నవం 18 బ తృతీ బు గర్భాధానమునకు
అర్చి కర్కటకము రోగ పం|| ౧౧-౨౪ గం 22-0.

మార్గశిరమాసము:—డిసెం 4 కు పంచమి కు అన్నప్రాశనా
దులకు శ్రవణ మకరం ౯-౪౮ గం 10-14 డిసెం 6 కు సప్త ఆ అన్న
ప్రాశనాదులకు శిశు మకరం మతం ౯-౨౫ గం 10-6—డిసెం 14
కు చతుర్థి సో. అన్నప్రాశనాదులకు రోహిణి మకరం రాజ పం||
౭-౫౫ గం 9-85—కుంభం రహితం ౧౩-౪౧ గం 11-58 కజద్వస్తీ
డిసెం 25 బ దశమి కు అన్నప్రాశన వివాహాదులకు కుంభం చిత్ర
౧౧-౪౧ గం 11-11 కుజద్వస్తీ.

పౌషమాసము:—1960 జన 2 కు చతుర్థి క అన్నప్రాశనకు
కుంభం ధనిష్ఠ ౧౦-౧౫ గం 10-40—జన 3 కు పంచమి ఆ అన్న
ప్రాశనకు శిశు మకరం మతం ౪-౧౮ గం 8-1—కుంభం
రహితం ౧౦-౪ గం 10-87 కజద్వస్తీ—జన 6 కు అష్టమి బు. అన్న
ప్రాశనకు శిశు మకరం రాజ పం|| 3-౪౬ గం 8-5—కుంభము
రహితము ౯-౩౨ గం 10-24 రాహువేధ—జన 7 కు నవమి గు
అన్నప్రాశనకు అశ్విని మకరం 3-౩౫ గం 8-2—జన 10 కు ద్వాదశి
ఆది అన్నప్రాశనకు రోహిణి మకరం 3-౩ గం 7-50—జన 11 కు
త్రయోమ సో. అన్నప్రాశనకు మృగశిర మకరం ౨-౫౨ గం 7-46—
కుంభము మతం ౮-౩౮ గం 10-4.

మాఘమాసము:—జన 29 కు ప్రతి కు వివాహ గర్భాధానా
దులకు ధనిష్ఠ, సింహము ౬-౨౩ గం 20-28—వివాహాదులకు తు
౧౭-౨౮ గం 24-54—నవవహూప్రవేశాదులకు శిశు వృశ్చికము
౧౯-౫౧ రా గం. 1-51—జన 30 కు ద్వితీ క నవవహూప్రవేశ
గర్భాధానాదులకు శిశు సింహము ౬-౧౨ గం 20-24—ఫిబ్ర 6 కు
సప్త బు అన్నప్రాశనవివాహాదులకు అశ్విని కుంభం ౪-౫౭ గం
8-85—ఫిబ్ర 6 కు నవ శి వివాహగర్భాధానాదులకు రోహిణి
సింహం మతం ౪-౫౩ గం 19-౬6—ఫిబ్ర 7 కు దశమి ఆ అన్నప్రాశ
నోపనయన వివాహాదులకు రోహిణి మేషం ౧౨-౧౨ గం 11-28—
ఫిబ్ర 10 కు త్రయోమ నవవహూప్రవేశాదులకు వృశ్చికం పుష్య
౧౭-౩౪ రా గం 1-౪—ఫిబ్ర 11 కు త్రయోమ గు నవవహూప్రవేశము
నకు పుష్య సింహము 3-౫౫ గం 19-85 (12లో చంద్రుడు)—
ఫిబ్ర 14 బ ద్వితీ ఆ గర్భాధానమునకు పూష తుల మతం ౧౪-౨౮
గం 23-౬0—ఫిబ్ర 17 బ పంచమి వివాహముకు చిత్ర తులమతం
౧౩-౫౬ గం 23-8 కేతువేధ—ఫిబ్ర 22 బ దశమి సో ఆశ్వలా
యనోపనయనశోలాశివానాదులకు మూల, మేషం ౧౦-౧ గం
10-28 సగ్రహచంద్రుడు.

ఫాల్గుణమాసము:—ఫిబ్ర 28 కు ద్వితీ ఆ అన్నప్రాశన వివా
హాదులకు ఉభా వృషభము మతం ౧౨-౪౯ గం 11-82—ఫిబ్ర 29
కు తృతీ సో అన్నప్రాశనోపనయన వివాహాదులకు ఉత్తరాశాద్ర
మేషం ౯-౩ గం 10-1 (12లో చంద్రుడు నక్షత్రసంధి)—
అన్నప్రాశనవివాహాదులకు శిశు వృషభం ౧౨-౪౧ గం 11-28
రాహువేధ—మార్చి 4 కు సప్త బు గర్భాధానమునకు రోహిణి
వృశ్చికం ౧౩-౨౯ గం 28-88—మార్చి 6 కు నవ ఆ అన్నప్రాశ
నోపనయనవివాహాదులకు మృగశిర మేషం ౮-౧౩ గం 9-86—
వివాహగర్భాధానాదులకు తుల రాజపం|| ౧౦-౪౫ గం 22-27—
మార్చి 7 కు నవ సో గర్భాధానమునకు అర్చి తుల ౧౦-౩౫
గం 22-24—మార్చి 9 కు ఏకా బు నవవహూప్రవేశమునకు పుష్య

కుల గ జపం|| రా ౧౦-౧౪ గం 22-16—వృశ్చికము రహితిం
౧౨-3౬ గం 2౩-12—మార్గి 10 కు ద్వారా గు ఆశ్వినామసంప
నయనమునకు ఆశ్విన మేషం 2-౪౧ గం 9-21—మార్గి 16 వర్జిత
బు అన్నప్రాశస్త్యోపనయనాదులకు స్వాతి కేతం ౬-౫౧ గం 8-56—
ఆశ్విన ప్రాశస్త్య వివాహములకు వృషభం ౧౦-3౦ గం 1౦-24—
వివాహ గర్భాధానాదులకు కుల ౯-౦ గం 21-48 అన్నచంద్రుడు
బాప్తి 18 వషష్టి కు కుల రహితిం అనూ ౮-3౮ గం 9-89:

కుజాది గ్రహసంచారములు

వైశ్రమానము

కుజచార:—ఏప్రిల్ 10 కు ౨ కు ఆర్ధాగ్ర ౧ కుజ: ౧౮-౪౧—16 కు ౮ కు ఆర్ధాగ్ర ౨ కుజ: ౧౪-౬—22 కు ౧౪
బు ఆర్ధాగ్ర 8 కుజ: ౬-౫—27 బృహస్పతి ఆర్ధాగ్ర ౪ కుజ: ౫౫-౧3
మే 8 కు ౧౧ కు ఆర్ధాగ్ర ౧ కుజ: ౪౧-3౯.

బుధచార:—ఏప్రిల్ 11 కు 3 కు బుధ కృత్తిక: ౪-3 కృత్తిక: రాశ్వాది బుధ: ౧౧-౩-౨౦-౪౦—20 కు ౧౨
సోమ ౩ బుధాగ్ర: ౩ ౪౦—24 బ ౧ కు ఆర్ధాగ్ర బుధ: 3౧-3౪—27 బ-౪ సోమ రహితి బుధ: ౫౮-౧౪—80 బ ౮ కు రహి
౨ బుధ: ౫౬-౫౧—మే 8 కు ౧౧ కు ఆర్ధాగ్ర 3 బుధ: 3౮-౨౦—6
బ ౧౪ కు రహితి బుధ: ౮-౦

గురుచార:—ఏప్రిల్ 27 బృహస్పతి అనూగ కృత్తిక: ౦-3౮.

శుక్రచార:—ఏప్రిల్ 9 కు ౧ కు శుక్ర ౨ వృషభ
కుజ: ౧3-౨౬—12 కు ౪ కు ఆర్ధాగ్ర 3 కుజ: ౧-౧౯—14 కు ౬
కు ఆర్ధాగ్ర ౪ కుజ: ౪౯-౪౫—17 కు ౯ కు శోహి గ కుజ: 3౮-౪౫—20 కు ౧౨ సోమ హి ౨ కుజ: ౨౮-౨౮—28 కు
౧౫ కు శోహి 3 కుజ: ౧౮-౪౯—26 బ ౪ కు శోహి ౪ కుజ: ౯-౫౨—29 బ 2 బుధాగ్ర ౧ కుజ: ౧-3౯—మే 1
బ ౯ కు బుధ ౨ కుజ: ౫౪-౧౦—4 బ ౧౨ సోమ ౩ బుధాగ్ర
కుజ: ౪౩-3౦—7 బ 3౦ కు బుధ ౪ కుజ: ౪౧-౪౪.

శనిచార:—ఏప్రిల్ 16 కు ౮ కు శని కృత్తిక: ౧౪-౧౪—
కృత్తిక: రాశ్వాది శని: ౮-౧3—౪౬ 3౨.

రాహు కేతు:—రాహు 3 రాహు: రహితి శని:

వైశ్రమానము

కుజచార:—మే 9 కు ౨ కు కుజ ౨ కుజ: ౨౫-3౫—
15 కు 2 కు పున 3 కుజ: 3-౨౨—20 కు ౧3 బుధాగ్ర ౪
కృత్తిక: నీచే కుజ: ౪౩-౧౧—26 బ ౫ కు ఆర్ధాగ్ర ౧ కుజ: ౨౫-౨౨—జూన్ 1 బ ౧౧ సోమ పున ౨ కుజ: ౧-౪౩—6 బ 3౦
౪ కుజ: 3౬-3౨—

బుధచార:—మే 8 కు ౧ కు బుధ ౧ కేతు శని
బుధ: ౨౮-౧౨—10 కు ౨ కు ఆర్ధాగ్ర ౨ బుధ: ౪౦-౫౦—
12 కు ౪ కు ఆర్ధాగ్ర 3 బుధ: ౪౩-3౬—14 కు ౬ కు
ఆర్ధాగ్ర బుధ: ౪౮-౪3—16 కు ౮ కు శని గ బుధ: ౪౫-౨—18
కు ౧౦ సోమ ౨ బుధ: 3౩ ౫—20 కు ౧3 బుధాగ్ర 3 బుధ: ౨౫-౨౧—21 కు ౧౪ కు ప్రాగ్భవితో బుధ: ౫౨-౨౬—22 కు
౧౫ కు శని ౪ బుధ: ౧౦-౧౦—28 బ ౧ కు శని గ బుధ: ౫౨-3౧—25 బ సోమ 3 కృత్తిక ౨ వృషభ మిత్తితో బుధ: 3౧-౬
27 బ ౬ బుధాగ్ర 3 బుధ: 2-౪౦—28 బ 8 కు శని ౪ బుధ: ౪౨-౪౯—౫0 బ ౯ కు శోహి గ బుధ: ౧౫-౫౪—81 బ ౧౦ కు
శోహి ౨ బుధ: ౪౩ ౫౫—జూన్ 2 బ ౧౧ కు శోహి 3 బుధ:

౧౯-౯—8 బ ౧౨ బుధ హి ౪ బుధ: ౫౦ ౨—౧ బ ౧౪ కు
బుధ ౧ బుధ: ౨౧-౦—6 బ 3౦ కు బుధ ౨ బుధ: ౫౨-౨౫.

గురుచార:—మే 22 కు ౧౫ కు గురు ౪ కృత్తిక: ౪౬-౫౩

శుక్రచార:—మే 10 కు ౨ కు ఆర్ధాగ్ర ౧ కుజ: 3౬-౫౨—18 కు ౫ బుధాగ్ర ౨ కుజ: 33-౪—16 కు ౮ కు
ఆర్ధాగ్ర 3 కుజ: 3౦-౨3—19 కు ౧౧ కు ఆర్ధాగ్ర ౪ కుజ: ౨౮-౫౮—22 కు ౧౫ కు పున ౧ కుజ: ౨౮-౫౬—25 బ 3
సోమ ౨ కుజ: 3౦ ౨౪—28 బ 8 కు పున 3 కుజ: 33-3౧
—81 బ ౧౦ కు పున ౪ కృత్తిక కేతుస్థ: 3౮-3౦—
జూన్ 8 కు ౧౨ బుధాగ్ర ౧ కుజ: ౪౫-౨౧—6 బ 3౦ కు
పున ౨ కుజ: ౫౪-౧3.

శనిచార:—మే 10 కు ౨ కు ఆర్ధాగ్ర ౪ కృత్తిక: 3౮
రాహు కేతు:—జూన్ 2 బ ౧౧ కు శని ౨ రాహు:

శని ౪ కేతు: ౫3-౪౧.

వైశ్రమానము

కుజచార:—జూన్ 12 కు ౬ కు కుజ ౪ కుజ: ౯-౪3—17 కు ౧౧ బుధాగ్ర ౧ కుజ: ౪౧-3౧—28 బ 3 కు
ఆర్ధాగ్ర ౨ కుజ: ౧౧-౫౫—28 బ ౮ కు ఆర్ధాగ్ర 3 కుజ: ౪౧-౨—
జూలై 4 బ ౧౪ కు ఆర్ధాగ్ర ౪ కుజ: ౮ 3౩.

బుధచార:—జూన్ 8 కు ౨ సోమ ౩ బుధాగ్ర
పున ౨ బుధ: ౨౪-౫౨—9 కు 3 కు బుధాగ్ర ౪ బుధ: ౫౮-3౫
—11 కు ౫ కు ఆర్ధాగ్ర ౧ బుధ: 3౪-౧౮—18 కు 2 కు ఆర్ధాగ్ర
౨ బుధ: ౧౨-౧౧—14 కు ౮ కు ఆర్ధాగ్ర 3 బుధ: ౫౨-౨౧—
15 కు ౯ సోమ ౪ కుజతో బుధ: ౬-౪౪—16 కు ౧౦ కు ఆర్ధాగ్ర
౪ బుధ: 3౬-౪౦—18 కు ౧౨ కు పున ౧ బుధ: ౨౪-౧౬—
20 కు ౧౫ కు పున ౨ బుధ: ౧౫ ౫౨—22 బ ౨ సోమ ౩ బుధ: ౧౨-౨౨—24 బ ౪ బుధాగ్ర ౪ కృత్తిక కేతుస్థ: బుధ: ౧౪-౨౯—25 బ ౬ కు పున ౧ బుధ: ౨3-౧౦—25 బ ౮ కు
పున ౨ బుధ: 3౯-3౪—జూలై 1 బ ౧౧ బుధాగ్ర 3 బుధ: ౫-3౦—8 బ ౧3 కు పున ౪ బుధ: ౪౪-౨౫—6 బ 3౦ సో
ఆర్ధాగ్ర ౧ బుధ:

గురుచార:—జూన్ 22 బ ౨ సోమ ౩ కులాహం
కృత్తిక: ౧౩-౧౨.

శుక్రచార:—జూన్ 10 కు ౪ బుధాగ్ర 3 కుజ: ౬-౧౧—18 కు 2 కు పున ౪ కుజ: ౨౦-3౬—16 కు ౧౦ కు
ఆర్ధాగ్ర ౧ కుజ: 3౮-3౨—20 కు ౧౫ కు ఆర్ధాగ్ర ౨ కుజ: ౦-3౬—
28 బ 3 కు ఆర్ధాగ్ర 3 కుజ: ౨౩-౨౮—26 బ ౬ కు ఆర్ధాగ్ర ౪
కుజ: ౫౯-౫౫—80 బ ౧౦ కు బుధాగ్ర సింహ కేతుస్థ: 3౯-౨౩—జూలై 4 బ ౧౪ కు బుధాగ్ర ౨ కుజ: ౨౩-3౯.

శనిచార:—జూలై 2 బ ౧౨ కు బుధ ౩ కృత్తిక: 3౯-౨౫

రాహు కేతు:—జూలై ౨ రాహు: శని ౪ కేతు:

ఆమాధమానము

కుజచార:—జూలై 9 కు 3 కు బుధాగ్ర సింహామిత్ర: ౪౪: 3౪-౫౦—14 కు ౯ కు బుధాగ్ర ౨ కుజ: ౫౯-౪౨—20 కు
౧౫ సోమ ౩ కుజ: ౨3-౧౯—28 బ ౬ కు బుధాగ్ర ౪ కుజ: ౪౫ 3౩—81 బ ౧౧ కు పున ౧ కుజ: ౬-౨౩

[illegible]

గురువారము:—జూలై 20 ను గల సోమము వక్రతాళము: 20-20 వక్రతాళము రాక్కాది నురు: 2-2-28-22.

శుక్రవారము:—జులై ౪ కు ౨ బు మధ్య ౩ శుక్రము: ౨౩-౯—12 కు ౬ ఆ మధ్య ౪ శుక్రము: ౪౧-౨౨—17 కు ౧౨ కు
పూర్వ ౧ శుక్రము: ౨౦-౪౦—22 బ ౩ బు పూర్వ ౨ శుక్రము: 32-౪౦
—29 బ ౯ బు పూర్వ ౩ శుక్రము: ౧౬-౫.

శనిచారః—మూల 3 వృక్ష భిక్ష.

రాహు క్షేత్రము:—అగ 4 బ 30 మం హస్త గ కామము:
శుభా 3 క్షేత్రము: ౪౬-3౧

శావణమాసము

కుజచార:—౩౫ రీ శు ౧ బు పూ ౩ కజ: ౨౫-౫౨
—10 శు ౬ సా పూ ౩ కజ: ౪౩-౫౧—16 శు ౧౩ బ పూ ౩
ర కుజ: ౦-౨౨—21 బ ౩ శు ఉ ౩ ౧ కజ: ౧౫-౪౪—28 బ
౪ బు ఉ ౩ ౨ క జ్యేష్ఠా ౦ శ్చేత్తు: కుజ: ౨౯-3౨—౪1 బ ౧౨
సా ఉ ౩ ౩ కుజ: ౪౪-౪.

బుధవారః—ఆగ 9 శు ౫ ఆ పుష్య ౪ వశిష్ఠి బుధః
 ౨౦ రర—18 శు ౯ ను ప్రా నుదిన్ బుధః 3౧-౬—15 శు ౧౨ శ
 బుధ వశిష్ఠి బుధః ౫3-౨ కా క్యాది బుధః 3.౧౪.౨3.౮—21 బ
 3 శు ఆశ్లే ౧ బుధః బుధః ౫౯-౪౬—25 బ 2 నుం ఆశ్లే ౨
 బుధః 3౬-33—28 బ ౧౦ శు ఆశ్లే 3 బుధః ౩.౨౫—30 బ
 ౧౧ ఆ ఆశ్లే ౪ బుధః ౧౯-౨౨—నెట్టె 1 బ ౧3 నుం ముఖ
 ౧ సింహా మృత్యు బుధః ౨౦-౪౭—2 బ ౧౪ బు ప్రాగ న
 మిన్ బుధః ౨౮-౪౪—4 బ 3౦ ను ముఖా ౨ బుధః ౧౪-౪3.

గురుచార:—ఆం 17 కు ౧౪ పా. విశాఖ ౪ వృశ్చిక
ముజా రురు: ౨౬-౪౭.

శుక్రచారః—౨౫ 10 కు ౬ పో శుక్ర వ. కారంభః
 ౨౩.౩ వ. కారంభే రాశ్యాది శుక్రః ౪-౨౨-౪౫ ౪౫—౨౫ ౨౨
 బ ౪ ౩ వశ్యాది ప్రదిత శుక్రః ౧౮ ౩౦ పూఫ ౨ వ. కీ శుక్రః
 ౫౮ ౧౦—౨౪ బ ౧౦ ౩ పూఫ ౧ వ. కీ శుక్రః ౧౦-౪—న పైం
 ౩ బ ౩౦ ను న పూ ౪ వ. కీ శుక్రః ౩౮ ౫౩.

ಕನಿಚಾರ:—ಯಾಲ 3 ಮೈಲಿ ಕು.ನ.

రావల కేతూ:—చా స గ రావల, ఉఖా 3 శకు.

భాదపదమానము

కుజచార:—స్వస్థం రకు 3 కి ఉచిత కుజ: ౫౨-౨౬
—7 కు ౫ సో పశ్చాద్మ మిత: జ: ౩-౪౦—11 కు ౯ కు మాస్థ
గమన: ౧-౪౨—16 కు ౧౪ బు మాస్థ ౨ కుజ: ౯-౨౩—21 కు
౪ సో మాస్థ 3 కుజ: ౧౫-3౩—26 కు ౯ కు మాస్థ ౪ కుజ: ౨౦-౧౪
—౨౯ I బ ౧౪ కు చిత్ర ౧ కుజ: ౨౩-౧౪.

మధ్యచారః—నెట్టెం రీకు 3 కి మనూ 3 బుః ౪-౦—
 6 కు ౪ ఆ మనూ ౪ బుః ౫౦-౨3—8 కు ౬ మం పూ ౧ బుః
 3౪ ౫౬—10 కు ౮ ఆ పూ ౨ బుః ౧౯ 3౨—12 కు ౧౦ కి
 పూ 3 బుః 3-౫3—18 కు ౧౧ ఆ పూ ౪ బుః ౪౮-౪౩

[illegible]

గురుచార:—నీతి 15 వ గా మం అను గ నుతి:
 ౧౧-33

శ్రుతచారః—మృతేంద్రుడు ౩ క్షణములకు మృతః
 ౨౦-౪౩—౨ శుభము మృతః ౩ క్షణములకు ౩౦-౫౩—౨౦ బ
 ౩ అశుభము ౨ క్షణములకు ౨౩-౪౦—౨౨ బ ౫ శుభము ౩ క్షణములకు
 ౨౪-౫౩—౨౩ బ ౬ అశుభము ౩ క్షణములకు ౨౪-౫౩—౨౪ బ
 ౭ శుభము ౩ క్షణములకు ౨౪-౫౩—౨౪ బ ౮ అశుభము ౩ క్షణములకు ౨౪-౫౩—౨౪ బ

శనిచారః—సప్తం 4 శుభం శుభం క్రమతః ౫-౫
క్రమతః ౫-౫ క్రమతః ౫-౫.

రాహు కేతూ—హ. ప ౧ రాహు, ఉభా ౩ కేతు.

ఆ శ్లో యు జ మా స ము

కుజచార:— 6 కు ర మం చిత్రా అక్షు: $25-3$
 $—11$ కు గం ఆ చిత్రా 3 కులాయాం శుక్ర: కుజ: $25-3$ $—16$
 కు గం కు చిత్రా ర కుజ: $22-3$ $—21$ బ ర మ స్వాతి గ కుజ: $25-3$
 $—29$ బ ర మ స్వాతి అ కుజ: $25-3$ $—31$ బ గ ర
 క స్వాతి 3 కుజ: $25-3$.

బుధచార:—ఆర్థ 4 కు ౨౮ చిత్ర 3 కుచారాం
 విశిష్టా బు: ౫౦ ౫౩—6 కు ౪ మం చిత్ర ౪ బు:—7 కు ౬
 బు పశ్యేను దితో బుధ: ౩౪-౨౯—9 కు ౮ కు స్వాతి ౧ బు:
 2 3౨—11 కు ౧౦ ఆ స్వాతి ౨ బు: ౧౯-౨౩—18 కు ౧౨
 నం స్వాతి 3 బు: 3౩-౪౭—15 కు ౧౪ కు స్వాతి ౪ బు:
 ౫౦-౪౫—18 బ ౨౮ విశా ౧ బు: ౧౦-3౭—21 బ ౪ మం
 విశా ౨ బు: 3౩-౪౭—28 బ ౬ కు విశా 3 బు: ౦-౪౭—25
 బ ౮ ఆ విశా ౪ కృత్తిక నమస్తా బు: 3౨-౫౭—28 బ ౧౧ బు
 ఆస్తా ౧ బు: ౧౧-3౬—3౦ బ ౧౩ కు ఆస్తా ౨ బు: ౫౯-౫౫

గురుచార:—అట్లో రి కు 3 సో అనూ ౨ గురు:
౨౨-౫౦—22 బ ౫ గు అనూ 3 గురు: ౪౩-౧౩.

శుక్రచారః—అక్షరముల సంఖ్యలు
 ౩౨-౫౫—12 శుక్రసంఖ్యలు ౩౫-౪౦—17 అక్షరములు
 ౪౧-౪౬—22 అక్షరములు ౪౭-౫౨—26 అక్షరములు
 ౫౩-౫౮—30 అక్షరములు ౫౯-౬౪—35 అక్షరములు

శనిచారము:—మూల 3 శని.

రాహు క్షేత్రము:—అష్టోక్త శుభ కుంభ కళాపాలు:
ఉక్తా ౨ క్షేత్రము: ౪౧-౪౫

కా శి శ మా న ము

కుజచారః—నవం 5 శుక్ల పక్షాద్ధి రతుజః ౦-౧౫—
9 శుక్లా నామా రతుజః ౫౦-౪౨—14 శుక్ల రతి విశాఖ తుజః
3౯-౪౦—19 బరతువిశాఖ తుజః ౨8-౪—24 బరతునిశా
రతుభిషేక స్వత్యై రతుకః ౧౨-౪౯—28 బరతు కిత్తిమా ర
తుజః ౫2-౨౨

బుధచార:—నవం 8 కు 3 మం అనూ 3 బుధ: ౪-౩౮
—8 కు ౬ కు అనూ ౪ బుధ: ౪౩-౩౫—18 కు ౧౩ కు బుధ
౪౪-౧౮—౫౩-౨౨ కు ౪౪-౧౮—౫౩-౨౨ బుధ: ౨-౧౬ ౩౫-
౪౪—18 బ ౩ బుధపూర్వమిథో బుధ: ౫౬-౫౦—20 బ ౫ కు
అనూ ౩ క్షే బుధ: ౧౫-౪౫—28 బ ౮ సో అనూ ౨ క్షే బుధ: ౨-౮—25 బ ౯ బు అనూ ౧ క్షే బుధ: ౨౯-౪౯—28 బ ౧౩ క్షే
౦౪ ౪ క్షే బుధ: ౨౦-౫౦—80 బ ౩౦ సో ప్రాక్షే బుధ: ౧-౫.

గురుచార:—నవం 7 కు ౭ క్షే అనూ ౪ కురు: ౩౬-౨౨
—21 బ ౬ క్షే పూర్వమిథో కురు: ౫౮-౨౧—22 బ ౩ క్షే
బుధ: ౪౫-౫౦.

శుక్రచార:—నవం 2 కు ౨ సో ఉప ౨ కన్యాధార
నీచపూర్వ: ౪౫-౧౩—6 కు ౬ ఉప ౩ క్షే: ౧౬-౪౪—9 కు ౯
సో ఉప ౪ క్షే: ౪౧-౩౯—18 కు ౧౩ కు మాస్త గ క్షే: ౨-౯—16 బ ౧ సో మాస్త గ క్షే: ౧౬-౩—19 బ ౪ కు మాస్త
౩ క్షే: ౨౭-౫—22 బ ౭ క్షే సో స క్షే: ౩౪-౪౯—25 బ ౯
బు చిత్ర గ క్షే: ౩౯-౪౨—28 బ ౧౩ క్షే చిత్ర గ క్షే: ౪౨-౧౨.

శనిచార:—నవం 4 కు ౪ బు మూల ౪ బుజాశ్విని:
౪౯-౧౦.

రాహు కేతూ —ఉప ౪ రాహు: ఉప ౨ కేతు:

మా గ్గ శి ర మా న ము

కుజచార:—దిశం 8 కు ౪ కు అనూ ౨ కుజ: ౪౦-౧౫
—8 కు ౯ మం అనూ ౩ కుజ: ౨౧-౪౭—18 కు ౧౪ కు అనూ ౪
కుజ: ౧-౫౯—17 బ ౨ కు జ్యేష్ఠా గ కుజ: ౪౦-౫౦—22 బ ౭
మం జ్యేష్ఠా ౨ కుజ: ౧౮-౧౮—26 బ ౧౧ కు జ్యేష్ఠా ౩ కుజ: ౫౪-౨౫.

బుధచార:—దిశం 3 కు ౪ కు బుధ వక్రత్యగ: ౫౪-౫
వక్రత్యగే రాశ్యాది బుధ: ౨-౦-౨౩-౫౫—10 కు ౧౧ కు అనూ
౧ బుజాశ్విని: ౯-౯—18 బ ౧౪ కు అనూ ౨ బుధ: ౩౪-౪౭—
16 బ ౧ బు అనూ ౩ బుధ: ౨౬-౪౬—19 బ ౪ క్షే అనూ ౪ బుధ: ౬-౧౩—21 బ ౬ సో జ్యేష్ఠా గ బుధ: ౩౩-౧౦—28 బ ౮ బు
జ్యేష్ఠా ౨ బుధ: ౫౭-౮—28 బ ౧౧ క్షే జ్యేష్ఠా ౩ బుధ: ౧౭-౯—
28 బ ౧౩ సో జ్యేష్ఠా ౪ బుధ: ౩౪-౪౭.

గురుచార:—దిశం 7 కు ౮ సో జ్యేష్ఠా ౨ గురు:
౩౫-౧౩—22 బ ౭ మం జ్యేష్ఠా ౩ గురు: ౨౫-౨౮.

శుక్రచార:—దిశం 1 కు ౧ మం చిత్ర ౩ కులా
మాం వ్యజ్ఞేతే క్షే: ౪౨-౨౫—4 కు ౫ కు చిత్ర ౪ క్షే: ౪౦-౫౨—7 కు ౮ సో వ్యాధి గ క్షే: ౩౭-౪౦—10 కు ౧౧ కు
వ్యాధి ౨ క్షే: ౩౩-౦—18 కు ౧౪ కు వ్యాధి ౩ క్షే: ౨౭-౨
—16 బ ౧ బు వ్యాధి ౪ క్షే: ౧౯-౫౦—19 బ ౪ క్షే విశా గ
క్షే: ౧౧-౪౬—22 బ ౭ మం విశా ౨ క్షే: ౨-౪౮—24 బ ౯
కు విశా ౩ క్షే: ౫౨-౧౦—27 బ ౧౨ కు విశా ౪ క్షే: ౪౨-౨౮—
సమస్తకృ: ౪౧-౨౮—

శనిచార:—దిశం 7 కు ౮ సో. పూషా గ క్షే:
౩౯-౩౫—15 కు ౧౫ మం పూర్వమిథో: ౯-౫.

రాహు కేతూ —దిశం 8 కు ౯ మం ఉప ౩ రాహు:
ఉప ౧ కేతు: ౩౪-౨౫

పా వ మా న ము

కుజచార:—దిశం 81 కు ౨ కు జ్యేష్ఠా ౪ కుజ:
౨౯-౧౫—1960 జనవరి 8 కు ౩ మం మూల గ కుజ: ౫౪-౧౪—
౫౪: ౩-౩౭—9 కు ౧౧ క్షే మూల ౨ కుజ: ౩౪-౩౮—14 బ ౧
కు మూల ౩ కుజ: ౫-౫౪—18 బ ౪ సో మూల ౪ కుజ: ౩౬-౧౨
23 బ ౧౦ క్షే పూషా గ కుజ: ౫-౧౫—27 బ ౧౪ బు పూషా ౨
కుజ: ౩౨-౪౩

బుధచార:—దిశం బుధ ౩౦ కు ౧ బు మూల గ కుజ:
సమస్తా బుధ: ౫౧-౩౧—1960 జనవరి 2 కు ౪ క్షే మూల ౨ బుధ:
౩-౧౭ ప్రాగస్తమిథో బుధ: ౧౩-౬—4 కు ౬ సో మూల ౩ బుధ:
౧౫-౫౦—6 కు ౮ బు మూల ౪ బుధ: ౨౭-౩—8 కు ౧౦ కు
పూషా గ బుధ: ౩౭-౧—10 కు ౧౨ క్షే పూషా ౨ బుధ: ౪౫-౫
12 కు ౧౪ మం పూషా ౩ బుధ: ౫౩-౧౭—14 బ ౧ కు పూషా
౪ బుధ: ౫౯-౨౮—17 బ ౩ క్షే ఉషా గ బుధ: ౪-౫—19 బ
౫ మం ఉషా ౨ మక రే సమస్తా బుధ: ౮-౫౪—21 బ ౭ కు ఉషా
౩ బుధ: ౯-౫౦—28 బ ౧౦ క్షే ఉషా ౪ బుధ: ౧౦-౨౩—2
బ ౧౨ సో శని గ బుధ: ౯-౫౦—27 బ ౧౪ బు శని ౨ బుధ:
౭-౩౬.

గురుచార:—1960 జనవరి 6 కు ౮ బు జ్యేష్ఠా ౪ గురు:
౩౫-౧౬—22 బ ౮ కు మూల గ కుజ: ౫౪-౩౦

శుక్రచార:—దిశం ౩౦ కు ౧ బు అనూ గ క్షే:
౨౯-౩౩—1960 జనవరి 2 కు ౪ క్షే అనూ ౨ క్షే: ౧౮ ౪—5
కు ౭ మం అనూ ౩ క్షే: ౫-౨౧—7 కు ౯ కు అనూ ౪ క్షే:
౫౨-౬—10 కు ౧౨ క్షే జ్యేష్ఠా గ క్షే: ౩౮-౨౩—18 కు ౧౫
బు జ్యేష్ఠా ౨ క్షే: ౨౪-౨౦—16 బ ౨ క్షే జ్యేష్ఠా ౩ క్షే:
౯-౩౪—18 బ ౪ సో జ్యేష్ఠా ౪ క్షే: ౫౧-౩౦—21 బ ౭ కు
మూల గ కుజ: ౫౪-౨౩—24 బ ౧౧ కు మూల ౨
క్షే: ౨౩-౦—27 బ ౧౪ బు మూల ౩ క్షే: ౭-౨౨.

శనిచార:—1960 జనవరి 8 కు ౩ మం పూషా ౨ క్షే:
౧౯-౫౦—17 బ ౩ క్షే ప్రాక్షే శ్విని: ౨౭-౮.

రాహు కేతూ —ఉప ౩ రాహు: ఉప ౨ కేతు: ౪౨-౧౭.

మా ఘ మా న ము

కుజచార:—ఫిబ్రవరి 1 కు ౫ సో పూషా ౩ కుజ:
౦-౫౩—5 కు ౮ కు పూషా ౪ కుజ: ౨౭-౧౬—9 కు ౧౨ మం
ఉషా గ కుజ: ౫౨-౨౬—14 బ ౨ క్షే ఉషా ౨ మక రే ఉచ్చస్థ:
కుజ: ౧౭-౨౩—18 బ ౬ కు ఉషా ౩ కుజ: ౪౧-౪—28 బ ౧౧
మం ఉషా ౪ కుజ: ౪-౧౯.

బుధచార:—జన 29 కు ౧ కు శని ౩ బుధ: ౪-౧—
80 కు ౨ క్షే శని ౪ బుధ: ౫౯-౬—ఫిబ్ర 1 కు ౫ సో ధని గ
బుధ: ౫౩-౩౧—3 కు ౭ బు ధని ౨ బుధ: ౪౫-౫౬—5 కు ౮ కు
ధని ౩ కుంభే సమస్తా బుధ: ౩౭-౫౫—7 కు ౧౦ క్షే ధని ౪ బుధ:
౨౯-౨౪—9 కు ౧౨ మం శని గ బుధ: ౨౦-౫౩—11 కు ౧౪ కు
శని ౨ బుధ: ౧౨-౫౮—18 బ ౧ క్షే శని ౩ బుధ: ౬-౩౭—14 బ
౨ క్షే పూర్వమిథో బుధ: ౧౫-౫౭—15 బ ౩ సో శని ౪ బుధ:
౩-౦—17 బ ౫ బు పూర్వ గ బుధ: ౪-౩౯—19 బ ౭ బు
పూర్వ ౨ బుధ: ౧౫-౨౬—21 బ ౯ క్షే పూర్వ ౩ బుధ: ౪౩-౧౨
—24 బ ౧౩ బు పూర్వ ౪ మిశ్రే నీచే బుధ: ౪౯-౩౨.

గురుచార:—ఫిబ్ర 9 కు ౧౨ మం మూల ౨ గురు:
౧౨-౯.

శుక్రవారము:—జుల 29 కు గురువారము ౪ కుక్కు:—
 ఫిబ్ర 1 కు గురువారము ౪ కుక్కు: 3౫-౧౨—4 కు గురువారము
 ౨ కుక్కు: ౧౮-౫—7 కు గురువారము 3 కుక్కు: ౨-౨౪—9
 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౪౫-3౬—12 కు గురువారము
 కుక్కు: ౨౯-౩—15 కు గురువారము ౨ కుక్కు: ౧౨-౧౦—17
 కు గురువారము 3 కుక్కు: ౫౫-౬—20 కు గురువారము
 కుక్కు: 3౭-౫3—28 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౨౦-౪౮—26
 కు గురువారము ౨ కుక్కు: 3-౨౯.

శనివారము:—ఫిబ్ర ౩ కు గురువారము 3 కుక్కు: 3౪-3౩.

రాహు కేతు:—ఫిబ్ర ౩ కు గురువారము ౨ కుక్కు: ౨౭-౨౯.

ఫాల్గున మాసము

కుజవారము:—ఫిబ్ర 27 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౨౬-౪౯
 —కూర్చి 2 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౪౮-౪౫—7 కు గురువారము
 3 కుక్కు: ౧౦-౧౮—11 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౨౯-౫౧—
 15 కు గురువారము ౨ కుక్కు: ౨౦—2౪ కు గురువారము ౩ కుక్కు: ౩౧-౫౨—28
 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౫౧-౩౫.

బుధవారము:—కూర్చి 1 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౩౫-౯
 రాహు కేతు: ౧౧-౨-3౪-3౨—3 కు గురువారము
 ౨ కుక్కు: ౫౬-౮—7 కు గురువారము ౩ కుక్కు: ౩౨-౬—11
 కు గురువారము ౨ కుక్కు: ౧౨-౧౯—14 కు గురువారము
 ౪ కుక్కు: ౪౩-౪౦—17 కు గురువారము ౨ కుక్కు: ౧౧-౪౭—19
 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౨౫-౫౪—24 కు గురువారము
 ౪ కుక్కు: ౧౮-౦ రాహు కేతు: ౧౦-౧౮-౪౮-౨౧.

గురువారము:—కూర్చి 1 కు గురువారము ౩ కుక్కు: ౧౪-౪౮.

శుక్రవారము:—ఫిబ్ర 28 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౪౬-౧౨—కూర్చి 2
 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౨౮-౫౦—౪ కు గురువారము
 ౪ కుక్కు: ౧౧-౨౫—7 కు గురువారము ౨ కుక్కు: ౫౩-౫౫—
 10 కు గురువారము ౩ కుక్కు: ౩౬-౨౭—18 కు గురువారము
 ౪ కుక్కు: ౧౮-౫౮—16 కు గురువారము ౩ కుక్కు: ౧౦-౨౪—18
 కు గురువారము ౨ కుక్కు: ౪౩-౫౩—21 కు గురువారము
 ౩ కుక్కు: ౨౬-౨౦—24 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౮-౫౩—
 26 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౫౧-౭.

శనివారము:—కూర్చి 11 కు గురువారము ౪ కుక్కు: ౨-౨౦

రాహు కేతు:—౨౪ ౨ రాహు, పూర్వా ౪ కేతు.

యురేనస్, నెప్ట్యూన్, ప్లూటో గ్రహములు.

యురేనస్ (వరుణ) చారము:—సంవత్సరాదికి,
 ఆశ్లే ౧ వక్రీ వరుణ:—ఏప్రిల్ 20 వైశాఖ కు ద్వాదశి. వరుణ:
 వక్రీ:—జూన్ 8 శ్రవణ కు తృతీయం. ఆశ్లే ౨ ఋషభ
 వరుణ:—ఆగ 9 శ్రావణ కు పంచమి. ఆశ్లే 3 వరుణ:—అక్టో 8
 ఆశ్లే కు సప్తమి. ఆశ్లే ౪ వరుణ:—నవం 27 కార్తిక కు ద్వాదశి
 వరుణ వక్రీ:—1960 జనవరి 17 పూర్వా కు తృతీయి. ఆశ్లే 3
 వక్రీ వరుణ:

నెప్ట్యూన్ (ఇంద్ర) చారము:—సంవత్సరాదికి
 స్వాతి ౨ వక్రీ ఇంద్ర:—జూలై 18 ఆషాఢ కు శ్రవణ ౪. ఇంద్ర
 వక్రీ:—అక్టో 28 ఆశ్లే ౪ విశాఖ. స్వాతి 3 ఋషభ
 రింద్ర:—1960 ఫిబ్రవరి 9 మాఘ కు ద్వాదశి. ఇంద్ర వక్రీ:—

ప్లూటో (యమ) చారము:—సంవత్సరాదికి మఘా
 3 వక్రీ యమ:—మే 18 చైత్ర కు దశి. యమ వక్రీ:—
 ఆగ 8 శ్రావణ కు చతుర్థి. మఘా ౪ యమ:—డిశం 14 మార్గశిర
 కు చతుర్థి. యమ వక్రీ:—

రాహు, గుళిక కాలములు				
నూరోద్దయము ౪ ఘంటలకు అయ్యే దినములకు				
చారములు	రాహు కాలము		గుళిక కాలము	
	మొదలు	వరకు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4-30	6	3	4-30
సోమవారము	7-30	9	1-30	3
మంగళవారము	3	4-30	12	1-30
బుధవారము	12	1-30	10-30	12
గురువారము	1-30	3	9	10-30
శుక్రవారము	10-30	12	7-30	9
శనివారము	9	10-30	6	7-30

ఆరోగ్యమే మహాభాగ్యం

తాము ఇంత బలహీనతతో
 బాధ పడనేరా?

సాఖ్యముగా, ఆనందముగా, ఉత్సాహముగా,
 నుండి, ఆనందమయజీవితమును, పొందదలచినచో,
 ఫల, పుష్ప, రసములతోను మూలికాసారముల
 తోను, తయారైన “నెర్విటాల్” ఔషధ నీసాను
 వాడండి. నీసా ఖరీదు రు. 5-75 మాత్రమే.
 నూటికి నూరుపాళ్ళు గ్యారంటీ
 అని ప్రశంసఖ్యాతి నొంది వున్నది.

ఇండియన్ మెడిసన్ హౌస్,
 విజయవాడ - 2.

ఫోన్: 818.

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములందు నుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలములు

	రవి	చంద్రుడు	కుజుడు	బుధుడు	గురుడు	శుక్రుడు	శని	రాహువు	కేతువు
౧	స్థానచలనం	సౌజన్యం	భేదం	బంధం	గమనం	ఆరోగ్యం	ఆపత్	భయం	భయం
౨	భయం	వ్యయం	వ్యయం	లాభం	ధనలాభం	భాగ్యం	హాని	కలహం	విరోధం
౩	సంపద	లాభము	లాభము	వ్యయము	ఆపద	సౌఖ్యము	సంపద	సుఖం	సుఖం
౪	మానభంగం	రోగము	శత్రుపీడ	శత్రుభయము	వాశనము	సుఖము	కుక్షిరోగము	మానహాని	మానహాని
౫	భయం	కార్యవాశనం	రిపుభయం	దారిద్ర్యం	సంపద	పుత్రలాభం	పీడ	ధనవ్యయం	ధనవ్యయం
౬	శత్రుక్షయం	ధనం	ధనలాభం	భూషణం	క్షేమము	మానహాని	విశ్వర్యము	సుఖము	సుఖము
౭	దేహపీడ	లాభము	కలహము	వ్యసనము	ఆరోగ్యము	క్షేమము	రాజదండం	భయము	భయము
౮	వ్యాధి	వ్యయము	భయము	సంతోషము	హాని	భయము	దుఃఖము	మృత్యువు	హాని
౯	భయము	వ్యాకులత	వ్యయము	దుఃఖము	గనప్రాప్తి	ధనలాభం	వ్యాధి	సంతోషం	కలహము
౧౦	లాభం	లాభం	చలనం	శుభం	హాని	హాని	జాడ్యం	కలహం	కలహం
౧౧	ఆరోగ్యం	సుఖం	లాభం	సుఖం	సంతోషము	సౌఖ్యము	లాభము	లాభము	ధనలాభం
౧౨	వ్యయము	దుఃఖము	వ్యాధి	వ్యయము	పీడ	లాభం	క్షేమం	హాని	హాని

ఆనందాది యోగములు

ఆ హ మం బు గు శు క్షి
ఆ మృ ఆశ్రేహ అనూ ఉషా శి
భ ఆ మ చి జ్యే ఆ పూ
కృ పు పు స్వా మూ శ్ర ఉ
శౌ పు ఉ వి పూ ధ రే
మృ ఆ హ అనూ ఉషా శి ఆ
ఆ మ చి జ్యే ఆ పూ ధ ఆర్ద్ర
పు పు స్వా మూ శ్ర ఉ కృ పు
పుష్యఉ వి పూ ధ రే శౌ పు
ఆ హ అనూ ఉషా శి ఆ మృ ఆశ్రే
మ చి జ్యే ఆ పూ ధ ఆర్ద్ర మ చి
పు స్వా మూ శ్ర ఉ కృ పు పు స్వా
వి పూ ధ రే శౌ పు ఉ
అనూ ఉషా శి ఆ మృ ఆ హ
జ్యే ఆ పూ ధ ఆర్ద్ర మ చి
మూ శ్ర ఉ కృ పు పు స్వా
పూషా ధ రే శౌ పు ఉ వి
ఉషా శి ఆ మృ ఆశ్రే హ అనూ
ఆ పూ ధ ఆర్ద్ర మ చి జ్యే
శ్ర ఉ కృ పు పు స్వా మూ
౧ రే శౌ పు ఉ వి పూ
శత ఆ మృ ఆశ్రే హ అనూ ఉషా
పూ ధ ఆర్ద్ర మ చి జ్యే ఆ
ఉ కృ పు పు స్వా మూ శ్ర
రే శౌ పుష్య ఉ వి పూ ధ

ఆనందయోగము ౧౫ దినములలో కార్యసిద్ధి
కాలదండయో. ౨౩ దినములలో కార్యసిద్ధి అపశేకునం
ధూమయో. ౧౫ ది. వరకు పనికాదు. సామ్యునన్దం
భాత్రయో. ౧౫ ది.లో కార్యమగును. నీశ్చికుండలుకనబడును
సామ్యయో. ౧౬ ది. లో కార్యమగును. సర్వసౌఖ్యము
ధ్వాంతుయోగము, కార్యహాని. దుఃఖప్రాప్తి
ధ్వజయోగము ౨౩ ది. లో కార్యసిద్ధి వేశ్యాగమనము
శ్రీవత్సయోగము లాభము
వజ్రయో. కార్యవాశనం చచ్చినజంతువులు కనిపించును
ముద్రయోగము కలహము దుష్టశకునము
భత్రయో. ౨౩ ది. లో స్త్రీలాభము కమలదర్శనము
మిత్రయో. ౨౩ ది.లో తీర్థదర్శనము సన్నిత్రలాభము
మానసయోగము కార్యలాభము
పద్మయోగము ౧౫ దినములలో విశ్వర్యప్రదము
లంబయోగము కార్యవిలంబము అపశేకునము
ఉత్పాతయోగము ద్రవ్యవాశనం అవమానం
మృత్యుయోగము హాని సర్వదర్శనము
కౌలయోగము అవమానము వృద్ధబాహ్యుదర్శనము
సిద్ధయో. ౧౪ ది. లో. పని యగును సువాసినీ దర్శనము
శుభయోగము ౧౪ దినములలో పని యగును
అమృతయోగము కార్యసిద్ధి వస్త్రలాభము
ముసలయోగము దుఃఖము
గదాయోగము చెరువు కలుగును
మాతంగయోగము అశ్వలాభము బ్రాహ్మణదర్శనము
రాక్షసయోగము చెడ్డది మిత్రకలహము
చరయోగము దుర్వాక్యశ్రవణము
స్థిరయోగము శుభాశుభమిత్రము కలి కనిపించును
వర్ధమానయోగము శివాదర్శనము ఉత్తము

వివాహమునకు ముందు

చూడవలసిన పాంతనములు

౧ నాడీకూటము

ఏకనాడీనక్షత్రములు:— శ్రేష్ఠ, మూల, ఉ-ఫ, హస్త, ఆర్ద్ర, పున, శత, పూభా, అశ్విని.

మధ్యనాడీ నక్షత్రములు— పుష్య, మృగ, చిత్ర, అనూ, భరణి, ధనిష్ఠా, పూఫ, ఉ-భా.

అంత్యనాడీ నక్షత్రములు

స్వాతి, కృత్తిక, ఆశ్రే, ఉషా, విశా, రోహి, మఘ, శ్రవ, రేవతి- ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును ఒకే నాడియందున్నచో అనిష్టము గలుగును. భిన్ననాడీగతి నక్షత్రము రెనచో శుభప్రదములు

౨. గణకూటము

దేవగణ నక్షత్రములు:— అనూ, పున, మృగ, శ్రవ, రేవ, స్వాతి, అశ్వి, హస్త, పుష్య.

రాక్షసగణ నక్షత్రములు

మఘ, ఆశ్రే, ధని, శ్రేష్ఠ, మూల, శత, కృత్తి, చిత్ర, విశాఖ.

మనుష్యగణ నక్షత్రములు

పూ-ఫ, ఉ-ఫ, పూషా, ఉషా పూభా, ఉభా, రోహి, భర, ఆర్ద్ర

శుభకర్మలయందు మహాదోషములు

దుష్టతిథి వార నక్షత్ర యోగ కరణములు (విష్కం, అతిగం, కూల, గంపి, వ్యా, వ్రజ, వ్యతి, పరి, వైధ్య, దుష్టయోగములు. విష్టి, శికుని, చతు, వాగ, కింస్తు దుష్టకరణములు.) సంక్రాంతి, ఆయనదినములు, పాపాక్రాంతి పాపదృష్టలగ్నములు, అష్టమ కుజాడు, కుష

శుక్రుడు, పాపగ్రహకర్తరి, జన్మలగ్న చంద్రలగ్నములకు అష్టమ లగ్నము, వృషాక్ష ద్వాదశముల చంద్రుడు, సగ్రహచంద్రుడు, వేదక్రాంతిలు. గ్రహణ నక్షత్రము. వర్జ్యదుర్మహారములు, తిథి నక్షత్ర లగ్న సంఘలు, మహాపాతలు— ఇవి విడువదగినవి.

విషయము	తీసులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషములు
సృజారంభం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు	అశ్వి గో మృ పున ఉ త్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శ	వృ.మి.కన్య. ధ.కుం. మీ.(సిం. వృశ్చిక)	అష్టమశుద్ధి. కర్తవ్యమిగున గమగ్నములు నింద్యములు
సృజాప్రవేశం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు	గో మృ ఉ త్తరాత్రయం చి అనూ ధ శత శ (పుష్య)	వృ.మి. సిం. క. వృ. ధ. కుం. మీ.	అష్టమశుద్ధి కలిక చక్రశుద్ధి (చతుర్థశుద్ధి)
నిశ్చయము	౨-౩-౫-౧౦	సో-బు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ మూ శ్రే ధ శత శ	శుభయుతదృష్టములు.	సంధ్యాపర్వ ప్రవోష వ్రత శ్రాద్ధాదిసములు నింద్యములు
గర్భాభాసము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-గు	గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శ (పుష్య) పూర్వాత్రయం విశా	"	సంధ్యాపర్వ వ్రత శ్రాద్ధాదిసములు నింద్యములు
పుంసవనం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-మం-బు-గు-గు	మృ పున పు హ అనూ శ్రే ధ శత శ (అశ్వి గో చి స్వా ఉ త్తరాత్రయం)	మే.వృష.మి.కు. ధ.కుం.మి	పుంసవనమునకు ౩ మాసం. నీమంతింర, ౬, ౮ మాసములు
సీమంతములు	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు హ చి స్వా అనూ ఉ త్తరాత్రయం శ్రే ధ శత శ	శుభలగ్నములు	అష్టమశుద్ధి.
జాతకర్మము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి అనూ ర స్వా శ్రే	"	"
దోలాశోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి అనూ ర స్వా శ్రే	మే. వృష. కర్క. తు. ధ. మీ.	౪ మాసం శుభం
నిష్క్రమణం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	సో-బు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శ	మీ. వృ. మీ. కర్క. విశా	౩ వమాసమున్ను శుభము
అన్నప్రాశనం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-సో-బు-గు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శ	మీ. వృ. మీ. క. క. తు. ధ. మీ. (మే. మ)	దశమశుద్ధి పూర్వాహం పుగ ఫలకు సరి నెలలు, శ్రీలకు చేసి
కర్తవ్య	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి శ్రే ధ అనూ ర (ఆర్ద్ర)	వృ.మి.క.క. తు. ధ. మీ. (మే. మ)	౬-౭-౮ మాసములు అష్టమశుద్ధి
కేశఖండనం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు	అశ్వి మృ పున పు హ చి స్వా శ్రే ధ శత శ (శ్రే)	శుభలగ్నములు	ఉ త్తరాయణం పూర్వాహం విషమవర్షములు అష్టమశుద్ధి
అక్షరాభ్యాసము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు	అశ్వి పున పు హ చి స్వా అనూ శ్రే ర (ఆర్ద్ర) మృ ధ శ	మి. కన్య. ధ. మీ.	అష్టమశుద్ధి ఉ త్తరాయణం
విద్యారంభం	౨-౩-౫-౧౦-౧౧-౧౩	బు-గు-గు	అశ్వి మృ ఆర్ద్ర పున పు ఆ శ్రే పూర్వాత్రయం హ చి స్వా మూ శ్ర (ధశత్రయం)	మే. మి. క.క. తు. ధ. మ. మీ.	౫-౬-౭ సంవత్సరము శుభము
ఉపనయనం	౨-౩-౫-౧౦-౧౧-౧౩ (౬-౧౨)	సో-బు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శ	శుభలగ్నములు	దివాభాగము
వివాహం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	బు-గు-గు	గో మృ మ ఉ త్తరాత్రయం హ స్వా అనూ మూ ర (అశ్వి శ్రే చి ధ)	శుభలగ్నములు.	ఆషమశుద్ధిమీనవైత్రముశుభం
నవవధూప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	సో-బు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ మూ శ్రే ధ శత శ	"	హమిత్రశుద్ధి. మీనవైత్రము నింద్యము
నవవస్త్రాధరణ ధారణం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	బు-గు-గు	అశ్వి హ చి స్వా వి అనూ ధ శ (నర వైష్ణవ, గో పున పు ఉ త్తరాత్రయం)	వృ.మి.క.క. తు. ధ. మీ.	ద్వాదశశుద్ధి విషమవర్ష మాసములు
వాపీకూపాది కము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు	అశ్వి గో మృ పుష్య మ ఉ త్తరాత్రయం హ అనూ మూ శ్రే ధ శత శ (శ్రే)	వృ.మి.క.క. తు. ధ. మీ.	తృతీయశుద్ధి
వీజావాపం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు	గో పుష్య మ ఉ త్తరాత్రయం హ స్వా అనూ మూ శ్రే ధ శత శ అశ్వి మృ పున ధని	వృ. కర్క. సిం. కు. (తు.మి.కుం)	అగ్ని, దక్షిణ, నిర్భరి, నాయు దిష్టులు గృహమృగం కూపపు
వృక్షలతాది స్థాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు	అశ్వి గో మృ పుష్య మ ఉ త్తరాత్రయం హ చి వి అనూ మూ శ్రే ధ శత శ	శుభలగ్నములు.	అష్టమశుద్ధి ౩-౬లలో శుభము కూడదు
దేవతాప్రతిష్ఠ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-సో-బు-గు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి స్వా అనూ శ్రే ధ శత శ (నేవనక్షత్ర)	వృష. వృ. సిం. మి. కన్య. ధ. కుం. మీ.	చతుర్థమునకు శుభదృష్టి వలయును
యాత్ర	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	బు-గు-గు	అశ్వి మృ పున పు హ అనూ ధ శ్రే ర (గో ఉ త్తరాత్రయం మూ శ)	మే. వృష. కర్క. తు. ధ. మ. మీ.	సౌమ్య వ్రతలకు ఉ త్తరాయణం ఉ గ్ర వ్రతలకు దక్షిణాయనం పంచమశుద్ధి సుశకునం
మాలకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-మం-బు-గు-గు	అశ్వి గో మృ పున పు ఉ త్తరాత్రయం హ చి స్వా వి అనూ మూ శ్రే ధ శత శ	వృ.మి.కన్య. వృ. ధ. మీ.	కర్తవ్య కూడదు.

శుభ ముహూర్తములకు మహాదోషములను విషవలయును. ఆయా శుభకర్మలకై ఇందుచెప్పబడినవియు తత్కాలమునకున్న వియు నగు తిథి (పక్షాదిగ లెక్కింపబడెను) నక్షత్ర, వార, లగ్న సంఖ్యలను గలిపి ౯ చే భాగింప నగు శేషము 1 మృత్యు, 2 అగ్ని, 4 రాజా, 6 చోర, 8 కోగములను చేయును. 1, 2 శేష మగుట మిక్కిలి దోషము. 3, 5, 7, 9 శేష మగుట శుభము. గత తిథి సంఖ్యను లగ్న సంఖ్యను గలిపి 9 చే భాగింపబడు మతంతరము. ధ్రువకమును చేర్చరాదు.

3 యోగికూటము

అశ్వినీకథార లక్ష్మణులు. భరణీరేవతులు గజములు. కృత్తికా పుష్యములు మేకలు. రోహిణి మృగశిర్షులు సర్పములు. ఆర్ద్రామాసలు కునకములు. పునర్వసు ఆశ్రేషులు మార్కలములు. మఘ పుబ్బ రేలు కలు. ఉత్తర ఉత్తరాభాద్రది గోవులు. మాస్తికాకులెనుబోతులు. చిత్రవికాఖలు పెద్దపులులు, అనుజ్యేష్ఠులు లేళ్ళు, పూషాశ్రవణములు కోతులు. ధనిష్ఠాపూర్వాభాద్రది సింహములు. ఉషాభిజిత్తులు ముంగిసలు. ఇట్లు యోచించి విరోధి జంతునకు త్రములులేని స్త్రీపురుషులకు వివాహము చేయవలయును. విరోధిజంతువులు : కుక్కలులేళ్ళు, పాములు ముంగిసలు, సింహగజములు, గుర్రము లేనుబోతులు గోవ్యాఘ్రములు, పిల్లులేలుకలు విరోధిజంతువులు.

ఇందు వివాహములనక్షత్రములురెండును ఒకేగణమందున్నచో అత్యంతానురక్తురై యుండును. ఒకటి దేవగణములోనిది, రెండవది మనుష్యగణములోనిది అయినయెడల సామాన్యమైన అనురాగము గలవా రగుదురు. ఒకటి రాక్షసగణములోనిదై, రెండవది మనుష్యగణములోనిదైనను, దేవగణములోనిదైనను అశుభకరము.

ఉపయుక్త విషయములు

1. రజస్వలవిషయమై దుష్పరిధి వారనక్షత్రములు

శుక్ల పక్షమందును, కృష్ణపక్షమందును పాడ్యవి, దవితి, నవవి ద్యాదశి, చతుర్దశులును, అమావాస్య, ఆది, మంగళ, శనివారములును భరణి, కృత్తిక, ఆర్ద్ర, ఆశ్రేష, మఘ, పూష, పున, జ్యేష్ఠ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర ఈ నక్షత్రములును దుష్టములు. వీటియందు ప్రథమ రజస్వలయినచో కాస్తోక్తకాంతిజేసి, తిరుగ మంచికాల ముండు రజస్వలయగువరకు గర్భాధానమునేయింపజనదు. నక్షత్రము గుష్టమయినచో శోమవిధానముగ కాంతి చేయవలయును. నక్షత్రము మంచిదై, తక్కినవి చెడుగైనచో సామాన్యకాంతి చేయవలయును. మరియు వ్యతిపాత, వైధృతి, పరిపూర్వాభాద్రము, సంకాంతి, గ్రహణకాలము, నిద్రాసమయము ఇవియును శుభమయినవి కావు. మరియు ప్రాతఃకాలమున సాభాగ్యవతి, పూర్వాహ్లామందు యాత్రలు చేయునది, మధ్యాహ్నమున పుత్రవతియు ధనవతియు, సాయంకాలమున జారిణి, సంధ్యలయందు దుశ్చేష్టురాలును, అర్ధరాత్రియందు విధవయును, ఉషఃకాలమున సాభాగ్యరహితయు నగును.

2. జననవిషయమై దుష్పరిధి వారనక్షత్రములు

అశ్వినీ ౧ పాదము, మఘ ౧ పాదము, రేవతి ౪ పాదము ఇవి శుభగండము. భరణి 3 పాదము, కృత్తిక 3 పాదము, పుష్య ౨-3 పాదములు, మఘ 3 పాదము, ఉత్తర ౧ పాదము (కొందరు ఉత్తరాషాఢ యందురు) మాస్తిక 3 పాదము, చిత్ర ౧, ౨ పాదములు, పూర్వాషాఢ 3 పాదము, ఇవిపురుషుడైనపితృగండము స్త్రీశునైనచోమాతృగండం.

రోహిణి ౧, ౨ పాదములు తిరిగిని, మేనమామకును, 3-౪ పాదములు శేవలం మేనమామకును గండములు. ఆశ్రేష ౨పా|| ధనశోని. 3పా|| తిరిగిండము. ౪ పా|| తండ్రిగండము. ౧ పా|| దోషముకాదు. మూల ౧ పా|| తండ్రిగండము. ౨ పా|| తిరిగిండము. ౪పా|| దోషము కాదు. 3పా|| ధనహాని. అందును మూల ౧ పాదములో మొదటిసగము మిక్కిలి దోషమయినది. జ్యేష్ఠయొక్క నక్షత్రాద్యంతమును ౧౦ చే భాగింపవలయును. అందేభాగమైనదో అభాగముయొక్క ఫలమును తెలుసుకొనవలయును. ౧భా|| మాతామహిగండం|| ౨భా|| మాతామహిగం|| 3భా|| మేనమామగం|| ౪భా|| తిరిగం|| ౫భా|| శుభగం|| ౬భా|| గోత్రనాశిగం|| ౭భా|| ఉభయకులనాశిగం|| ౮భా|| సోదరగం|| ౯భా|| శ్వశుర గం|| ౧౦భా|| సర్వనాశమునుచేయును. ౧౧భా|| మిక్కిలి

దుష్టమయినది. వికాఖపురుషుడైన భార్యానుజగం|| స్త్రీ శునైనచో భర్తయొక్క పోదరునకు గండము.

విాస మేషములకును, కర్కటసింహములకును, వృశ్చిక ధనుస్సులకును సంధి అరగడియ ప్రబల శుభగండము.

పంచమి ఉష్ణులకును, దశమ్యౌకాదకులకును, పూర్తిమా ప్రతిపక్షులకును, అమావాస్యప్రతిపక్షులకును సంధి అగడియలును, బహుళ ౧౪ శిలో మొదటి ౬వ వంతుగాక తక్కిన భాగములును దుష్టము లైనవి. వ్యతిపాత, వైధృతి, పరిపూ, వ్యపా, వై పాలను మహాపాతలును, సంధ్యాకాలము, అమావాస్య, తిరితండ్రి సోదరుడు వీరి నక్షత్రములునైనను గ్రహణకాలమయిననుగూడ కాంతి జేయవలయును.

పైన చెప్పబడిన నక్షత్రములందు ఆయాపాదములయందు జననమయినచో మహాదోషము గాన హామములు, సమారాధనము మొదలగు సంపూర్ణకాంతి చేయవలయును. చెప్పబడిన పాదములు గాక తక్కిన పాదములయినను సామాన్యకాంతి చేసికొనుట యుక్తము. నక్షత్రము మంచిదై తక్కిన తిధి మొదలగునవి చెడు గైనను సామాన్యకాంతి చేసికొనవలయును.

మరియు మృగశిర ౧ పా|| వికాఖ ౪ పా|| అమారాధ 3పా|| సనిష్ఠ ౨ పా|| శతతార ౧ పా|| ఉత్తరాభాద్ర ౪ పా|| ఇవైనను సామాన్యకాంతి చేసికొనుట యుక్తము.

అధోముఖ నక్షత్రములు

భరణి, కృత్తిక, మఘ, వికాఖ, పూర్వాత్రయం, ఆశ్రేష, మూల—ఇవి వాపీహాప తలాకాదులకు శుభములు.

తిర్యక్ముఖ నక్షత్రములు

అశ్వ, పున, మాస్తి, చిత్ర, స్వాతి, అమా, జ్యేష్ఠ, రేవతులు, స్రంభ ప్రతిష్ఠాదులకు శుభములు.

ఉర్ధ్వముఖ నక్షత్రములు

రోహిణి, ఆర్ద్ర, పుష్య, ఉత్తరాత్రయం, శ్రవణం, ధనిష్ఠ శతతారలు వృక్షులతో స్థాపనాదులకు శుభములు.

మృతివిషయమై చెడునక్షత్రములు మొదలగునవి

౧-౨-౬-౮-౧౧-౧౨-౧౩-౧౪ ఈ తిథులు; ఆది మంగళ క్ర శనివారములు; కృత్తిక రోహిణి మృగశిర్ష పున మఘ ఉభ చిత్ర వికా ఉషా ధని శత పూర్వా ఉభా రేవతి ఈ నక్షత్రములును దోషములు. వీటియందు మృతి సంభవించినచో గృహమునకు దోషము. నక్షత్రము చెడుగయినచో అధికదోషము నక్షత్రము మంచిదై మిగిలినవి చెడుగైనచో స్వల్పదోషము.

వృషభ చక్రము

గృహారంభ గృహప్రవేశముల విషయమై వృషభ కలకేత్రములు గమనింపదగినవి. వృషభచక్రమునకు నూర్చుడున్న నక్షత్రము మొదలుకొని చంద్ర నక్షత్రమువరకు అభిజిత్తును గలిపి తక్కించి ఈ ఫలము తెలియవలయును.

3 మృత్యువు	౪ శుక్రం	౪ ధనలాభం	3 సంకర్తు
౪ దుర్భల	3 భ్రమణం	౪ ధాన్యం	3 పశువృద్ధి

కలక చక్రము

ఇందభిజిత్తును కలువనక్కరలేదు. తక్కినవి వృషభచక్రమువలె. ౧ హాని ౪ అభయం ౪ నిర్దనం 3 లక్ష్మి ౪ ప్రవాసం ౪ ధాన్యం ౪ గర్భప్రాసం 3 ఆయుర్యృద్ధి

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు దివ్యమృతము

1893 నుంచి లక్షలాది ప్రజలు అమృతాంజనం వాడి, ఎంత అమోఘమైన శక్తికలదో తెలుసుకుంటున్నారు. అమృతాంజనంలో వాడే ఔషధాలన్నీ అతి శీఘ్రంగా వాధను పశమింప చేయుటయేగాక చాలా హాయిని కూడా కలిగిస్తాయి. హాని కలిగించే పదార్థాలేమీ లేవు కూడా. దగ్గు, జలుబు మొదలైనవి కూడా శీఘ్రంగా ఉపశమిస్తవి. అమృతాంజనం దగ్గర ఉంటే మీ రెటువంటి వాధనైనా జయించవచ్చు:

65 సం॥లుగా పేరొందినది

శ్రీ వికారినామ సం॥ చైత్రమాసః (చాంద్ర శుక్రః, గ్రీష్మః ఉత్తరాయణం) శకః 1881, కలిః 5060, క్రీ. సం 1959

శక 1881 సం. చైత్రం నెల (సాయనసారం) మాసమాసః		సం॥	తేదీ	వర్ణన	పక్షం	భాగం	సం॥	తేదీ	వర్ణన	పక్షం	భాగం
19	9	శు	ప్రతి	శు 11-19 (౧౩-౩౨) ఆశ్వి 23-26 (౪౩-౫౦) జ్యేష్ఠ 6-17 బహు 11-19 వర్జ్య 18-57 ల 20-44 కు దిన 3౦-౫౪ తిథి ద్వితీయ తిథి తిథి రాత్రీ వారంధిమా. అనన్యాయం చంద్రదర్శనం భు 3-౨౨							
20	౧౦	ర	ద్వితీ	శు 18-50 (౧౯-౫౨) భరణి 2-30 (౫౧-౩౨) విశాఖ 7-12 కల 18-50 వర్జ్య 10-15 ల 12-8 కు రేఖ ౪ రక్కః 3౪-౩ కూన్యతిథి భు 3-౨౯							
21	11	శు	తృతీ	శ 16-26 (౨౬-౨౨) జ్యేష్ఠి 5-85 (౫౯-౧౫) కృత్తి 8-13 గౌ 16-26 వర్జ్య 16-2౦ 17-51 కు దిన 3౦-౫౯ తిథి తృతీయ ఉత్తమమన్వాది గౌరీ తృతీయ భు 3-౩౩							
22	12	చ	చతుర్	అ 18-౯8 (౩౨-౪౫) శాహి పూర్తి (౬౦-౦) ఆయు 9-18 భద్ర 18-58 వర్జ్య రా 28-38 ల 1-21 కు దిన 3౧-౧౧ గణేశ పూజ ప్రదోషభావః భు 3-౪౫							
23	౧౩	ర	పంచ	సో 21-17 (౩౪-౩౫) శాహి 8-82 (౬-౪౨) సాభా 10-6 కల 8-7 వర్జ్య 14-45 ల 16-82 కు దిన 3౧ ౪ ఆశ్వి ౧ కేషే ఉచ్చిరక్కః ౫౨-౧ శ్వేత పరాహుల్యం పరదినం మేషసంక్రమణ పుణ్యకాలం భు 3-౫౪							
24	14	శు	షష్ఠి	మం 23-13 (౪౩-౨౫) మృగ 11-12 (౧౩-౨౨) శోభి 10-45 కల 10-15 వర్జ్య 2-22 ల 22-7 కు దిన 3౧-౬ ఆర్ద్రా కుక్రం శేవే ఉభయప్రదానః భు ౦-౧							
25	15	ప	సప్త	మ 24-86 (౪౬-౫౫) ఆర్ద్రా 18-25 (౧౪-౫౨) అశ్వి 11-2 కల 11-54 వర్జ్య రా 2-13 ల 3-5 కు దిన 3౧-౮ రక్కః కుక్రం శేవే భు ౦-౯							
26	16	ర	అష్ట	శు రా 1-18 (౪౮-౪౨) పుం 15-2 (౨౩-౨) శుక 10-52 పక్షి 12-56 వర్జ్య రా 23-20 ల 24-59 కు దిన 3౧-౧౦ భు ౦-౧౩							
27	17	శు	నవ	శు రా 1-15 (౪౮-౩౩) పుష్య 15 56 (౨౫-౨౦) జ్యేష్ఠి 10-8 కల 18-16 వర్జ్య రా 4-49 ల 5౩ 3౧ ౧౨ ఆశ్వి ౨ రక్కః ౨౨-౨౮ అతిశయ శ్రీరామనవమి శ్రీ వైష్ణవ- శ్రీరామ జానంతి భు ౦-౨౬							
28	18	ప	దశ	శ 24-26 (౪౬-౩౫) ఆశ్వి 15-5 (౨౫-౪౨) శుక 8-48 శ్రేణి 12 50 శేవ 6-25 కు వర్జ్య రా 8 47 ల 5 22 కు దిన 3౧-౧౫ వర్జ్య 8-81 ల 15-4 కు భు ౦-౩౪							
29	19	ర	ఏకా	అ 22-50 (౪౨-౩౩) మఘ 15-24 (౨౪ ౧౨) గంధ 6-51 నృద్ధి రా 4 18 కల 11-87 వర్జ్య 28-2౦ ల 24-38 కు దిన 3౧-౧౭ పూర్ణిమే సర్వ గతి భు ౦-౪౩							
౩౦	20	శు	ద్వాద	సో 20 82 (౩౬-౫౫) పూర్ణ 14 9 (౨౦-౫౩) ద్రవ రా 1-12 బహు 9 40 వర్జ్య 2౦-4౯ ల 22-14 కు దిన 3౧-౧౯ ఆశ్వి 3 రక్కః ౪౩-౧౯ వృషభాయనం ౫౦-౧ పూర్ణిమే ఉభ శేవే పరది నెహాపద పు ౧౧౧ సౌమ్యమహా ప్రా ౧౧ ౦-౫౧							
1	21	ప	త్రయో	మం 17-4 (౨౯-౪౫) ఉభ 12-1౩ (౧౬-౫) వ్యామా 21-39 కల 7 6 వర్జ్య 19 45 ల 21-11 కు దిన 3౧-౨౧ ఉభ శేవే మాసరాత్రీ తిథి త్రయోదశి సాన్యాధ్యాయం భు ౧ ౦							
2	22	ర	చతుర్	మ 14 20 (౨౧-౨౩) మాస 9-46 (౧౦-౨) వార్షి 17-45 కల 14 20 వర్జ్య 15-51 ల 18-15 కు దిన 3౧-౨౩ మాసరాత్రీ తిథి ద్వితీయ అన్యాధానం భు ౧-౮							
3	23	శు	పూ	౦ శు 10-48 (౧౨-౨౩) చి 6-59 (౩-౨) స్వాతి రా 4-3 (౫౨-౪౦) వర్జ్య 18 87 బహు 10-48 వర్జ్య 11-౯4 ల 18-18 కు దిన 3౧-౨౫ యాః శుక ౧౫ వా రాత్రీయన్వాది భు ౧-౧౩							
4	24	ర	బ	ప్రతి శు 6 ౯8 (౩-౫) ద్వితీ గౌ 8-14 (౫౦-౪౦) విశా రా 1-7 (౪౮-౨౩) సిద్ధి 9-24 తృతీ రా 5-18 కల 8 58 వర్జ్య 8 ౯8 ల 10-22 కు వర్జ్య రా 4-89 ల ౧౩ 3౧-౨౮ ఆశ్వి ౪ రక్కః ౧౨-౩౬ సాన్యాధ్యాయం భు ౧-౨౫							
5	25	శు	తృతీ	శ 23 48 (౪౫-౦) అమా 22-2౩ (౪౧-౩౩) వర రా 1-1౪ కల 18-28 శేవ 6-4 కు వర్జ్య రా 8-25 ల 4-51 కు దిన 3౧-౩౦ ప్రదోషా భు ౧-౩౪							
6	26	ప	చతుర్	అ 2౦-౫8 (౩౩-౩ శ్వేత్ 19-59 (౩౫-౪౨) సో 21-82 బహు 10-7 వర్జ్య రా 8-3౩ ల 4 50 కు దిన 3౧-౩౨							
7	27	ర	పంచ	సో 17-58 (౩౦-౨౩) మూల 18-6 (౩౧-౦) భరణి 18-17 కల 7-12 వర్జ్య 16-౪౪ ల 18-8 కు వర్జ్య రా 8-1౩ ల 4-48 కు దిన 3౧-౩౪ భరణి రక్కః 3౮-౧౬ పూర్ణిమే శ్రీకృం మన్యుజానంతి భు ౧-౫౧							
8	28	శు	షష్ఠి	మం 15-51 (౨౫-౨౫) పూర్ణ 16-50 (౨౩-౫౨) సిద్ధి 15-82 కల 15-51 వర్జ్య 24-89 ల రా 2-18 కు దిన 3౧-౩౬ పూర్ణిమే శ్రీకృం భు ౧-౫౯							
9	29	ప	సప్త	మ 14-81 (౨౨-౫) ఉమా 16-11 (౨౬-౧౩) వాశి 18-32 బహు 14-81 వర్జ్య 20-18 ల 21-54 కు దిన 3౧-౩౮ వైషా 14-40 ల 23 ౬ కు తిథి ద్వితీయ శ్రేవః కృం ఉభయసద్యాః భు ౨-౮							
10	౩౦	ర	అష్ట	శు 18-57 (౨౦-౪౨) శేవ 16-28 (౨౩-౦) భరణి 11-48 కల 18-57 వర్జ్య 20-87 ల 22-17 కు దిన 3౧-౪౦							
11	1	శు	నవ	శు 14-7 (౨౧-౩) భరణి 17 28 (౨౯-౧౩) కుక్ర 11-49 కల 14-7 వర్జ్య రా 1-4 ల 2-46 కు దిన 3౧-౪౨ భరణి రక్కః ౪-౧౨ కూన్యతిథి భు ౨-౨౫							
12	2	ప	దశ	శ 15 0 (౨౩-౨౨) శేవ 18-58 (౩౩-౧౩) బ్రహ్మ 10-24 భద్ర 15-0 వర్జ్య రా 1-57 ల 80-41 కు దిన 3౧-౪౪							
13	3	ర	ఏకా	అ 16 27 (౨౩-౦) పూర్ణ 21-7 (౩౮-౪౦) చంద్ర 10-28 కల 16-27 వర్జ్యం శేవ దిన 3౧-౪౬ ఉభా రావే పరగ గతి భు ౨-౪౨							
14	4	శు	ద్వాద	సో 18-24 (౩౧-౫౨) ఉభా 28-41 (౪౩-౩) జ్యేష్ఠ 10-54 శ్రేణి 18-28 వర్జ్య 7-44 ల 9 80 కు భర 3							
15	5	ప	త్రయో	మం 2 -40 (౩౩ ౩౫) శేవ రా 2-8౩ (౫౨-౧౩) విష్ణు 11 8౪ కల 7-81 వర్జ్య 18 7 రా 14-54 కు దిన 3౦-౫౦ శేవ శ్రీకృం మాస శివరాత్రీ వర మాజానంతి భు ౨-౫౮							
16	6	ర	చతుర్	మ 28-8 (౪౩-౪౩) ఆశ్వి రా 5-85 (౫౯-౫౫) కృత్తి 12-88 పక్షి 9-58 వర్జ్య రా 1-5 ల 2-58 కు దిన 3౧-౫౨ శ్రేవకృం భు 3-౩							
17	7	శు	అమా	శు రా 1-41 (౫౦-౧౨) భరణి పూర్తి (౬౦-౦) ఆయు 18-౩4 దధిమా 12-24 నృద్ధి 16-27 ల 18-15 కు దిన 3౧-౫౪ భరణి రక్కః ౫౬-౫౬ భరణి కృం సర్వేషా మహా అన్యాధానం పిండపితృ యజ్ఞః కూన్యతిథి భు 3-౧౫							

శ్రీ వికారినామ సం వైశాఖమాసః (చాంద్రశుచిః గ్రీష్మః ఉత్తరాయణం) శకః 1881, కలిః 5060, క్రీ. సం 1959

శకం 1881 సం శ్రేష్ఠం (చాంద్రశుచిః గ్రీష్మః ఉత్తరాయణం) శకమాసం

శకం 1881 సం వైశాఖం (చాంద్రశుచిః గ్రీష్మః ఉత్తరాయణం) శకమాసం

18	8	కు ప్రతి కు రా 4-18 (౫౬-౩౨) ధరి 8-14 (౭-౪౨) సాభా 14-87 సం 14-57 వర్ష్య 22-18 ల 24-3 కు దిన 3౧-౫౬ ధరి రక్తం యాః భు 3-౨౪					
19	9	ద్వితీ శ పూర్తి (౬౦-౦) శ్చ త్రి 11-44 (౧౫-౨౦) శోభ 15-86 బాల 17-28 వర్ష్యం లేదు దిన 3౧-౫౬ దంబి					
20	10	ద్వితీ ఆ 8-89 (౨-౪౦) శోహి 14-89 (౨౨-౪౦) అతి 16-29 కాల 6-89 వర్ష్య 5-40 ల 7-28 కు వర్ష్య 20-58 ల 22-40 కు దిన 3౧-౫౬ (తేతాయానాది బలరామ జనా ని-భు 3-౪౧)					
21	హ 11	శ్చ త్రి సో 8-52 (౮-౧౨) మృగ 17-21 (౨౯-౨౫) ముక 17-11 కర 8-52 వర్ష్య రా 2-35 ల 4-21 కు దిన 3౨-౧౪ శ్చ త్రి రక్తః ౨3-౪౮ వ్యసా 10-57 ల పెద్ద శ్చ త్రి అతియ 3 య భు 3-౪౯					
22	హ 12	చతుర్థి మం 10-47 (౧౩-౦) ఆర్ద్ర 19-44 (3౫-౨౨) శ్చ త్రి 17-38 భద్ర 10-47 వర్ష్యం లేదు దిన 3౨-3 వ్యస 22-19 కు పునకుక్తం శ్చ త్రి శోభామర్క హగ ర్క య 3-౫౮					
23	హ 13	పంచ మ 12-18 (౧౬-౫౦) పున 21-41 (౪౦-౧౭) కాల 17-45 బాల 12-18 వర్ష్య 8-42 ల 10-26 కు దిన 3౨-౫ పునకుక్తం శ్చ త్రి శ్చ త్రి శోభామర్క జనా ని మర-౬					
24	ర 14	షష్ఠి కు 13-18 (౧౯-౨౦) పుష్య 23-6 (౪౩-౫౦) గంధ 17-27 తైతి 13-18 వర్ష్య 6-9 ల 7-51 కు దిన 3౨-౭ శ్చ త్రి శ్చ త్రి శోభామర్క య ౧౦-౧౦ తిథి సప్తమ పరదినే వ మధ్య పూర్తి కా భు ౪-౧౫					
25	హ 15	సప్త మ ౧౩-౪౨ (౨౦-౨౦) ఆశ్వి 23-54 (౪౫-౫౦) వృష 18-40 కటి 13-42 వర్ష్య 12-20 ల 18 59 కు దిన 3౨-౮ శ్చ త్రి ఆప్తమ ఉభయనాభయః శ్రీ విశ్వారద్యః య ని భు ౦-౧౦ (తిథి సమ భు ౦-౧౧)					
26	హ 16	అష్ట శ 13-25 (౧౯-౪౦) మఘ 24-1 (౪౬-౧౧) గువ 15-21 బవ 13-25 వర్ష్య 11-57 ల 13-38 కు దిన 3౨-౧౦					
27	హ 17	నవ ఆ 12-25 (౧౭-౧౦) పూష 23-26 (౪౪-౪౨) వ్యాహ 13-28 కా 12-25 వర్ష్య 7-49 ల 9-23 కు దిన 3౨-౧౨ ఉభ శ్చ త్రి భు ౦-౨౧ (శ్చ త్రి 3-౫౮ గంధ-3౬ ఉభ శ్చ త్రి మా ప్ర రాక్తం వ్యారగి ౪౦-3౦)					
28	ర 18	దశ సో 10-44 (౧౨-౫౫) ఉభ 22-9 (౪౧-3౦) మార్గ 11-0 కర 10-43 వర్ష్య 6-15 ల 7-43 కు దిన 3౨-౧౩					
29	హ 19	ఏకా మం 8-2 (౭-౨) ద్వాద రా 5-24 (౫౨-3౭) మా ప్ర 20-15 (3౬-౪౭) వ జ 8-0 సిం రా 4-82 భద్ర 8-2 వర్ష్య 5-52 ల 7-21 కు వర్ష్య రా 8-27 ల 4-53 కు దిన 3౨-౧౫ అశ్చ త్రి ప్రం ౧౫-౨౪ మా ప్ర రాక్తం రామానుజ మాధ్య గి ౪ శ్చ త్రి దోమః భు ౦-౪౦ (3౨-౧౬ భు ౦-౫౦)					
30	హ 20	త్రయో మ రా 2-0 (౫౧-౧౦) చిత్రి 17-50 (3౦-౪౫) వ్యతీ 24-40 కా 15-42 వర్ష్య 22-47 ల 24-12 కు దిన					
31	ర 21	చతుర్థి శ 22-17 (౪౧-౫౨) వ్యాతి 15-2 (౨౩-౪౫) వశి 20-32 కర 12-8 వర్ష్య 7-56 ల 9-20 కు దిన 3౨-౧౮ శ్చ త్రి రక్తః ౪౬-3౦ మధునాయనం ౪౯-౧౨ వికారవే పంచమ త్రి ము శ్రీ నృసింహాయ ని పరదినే మవశీతి పూర్తి కా భు ౦-౫౯					
1	హ 22	పూర్తి కు 18-26 (3౨-౧౫) ఏకా 12-2 (౧౬-౧౫) కిరి 16-16 విష్ణి 8-21 వర్ష్య 15-32 ల 16-56 కు దిన 3౨-౧౯ రక్తం శ్చ త్రి పంచ అన్వాధానం వహస్త శాభి భు ౧-౯ (తిథి ద్యుతం యాః భు ౧-౧౮)					
2	హ 23	బ ప్రతి శ 14-86 (౨౨-౪౨) అనూ 9-0 (౮-౪౨) శవ 12-0 కాల 14-36 వర్ష్య 13-56 ల 15-20 కు దిన 3౨-౨౦					
3	హ 24	ద్వితీ ఆ 10-5౪ (౧౩-3౮) శ్రేష్ఠ 6-8 (౧-3౨) మాల రా 8-37 (౫౩-౪౨) సిద్ధి 7-54 వ్యా రా 4-6 కర 10-58 వర్ష్య 13-17 ల 14-48 కు వర్ష్య రా 2-11 ల 8-౪7 కు దిన 3౨-౨౨ మాల కు పే శ్చ త్రి తి తి మ పార్తిక శ్చ త్రి భు ౧-౨౮ (12-25 18-53 కు దిన 3౨-౨౩ శోహి గి ౧౪-౪౧ భు ౧-3౮)					
4	ర 25	త త్రి సో 7-44 (౫-౩౨) చక్ర రా 5-8 (౫౩-౧౭) పూష రా 1-38 (౫౦-౧౭) శుభి 24-44 భద్ర 7-44 వర్ష్య					
5	హ 26	పంచ మం రా 3-4 (౫౩-౫౨) ఉషా 24-19 (౪౭-౦) శ్చ త్రి 21-56 కాల 16-8 వర్ష్య 9-11 ల 10-42 కు వర్ష్య 4-14 ల దిన 3౨-౨౪ అభి జ్యేషఠి 3౨ ఉషా గంధ భు ౧-౪౭					
6	హ 27	షష్ఠి మ రా 1-54 (౫౦-౫౭) శ్రవ 23 48 (౪౫-౪౩) బ్రహ్మ 19-46 కర 14-29 శేష 5-48 కు వర్ష్య రా 8-51 ల 5-29 కు దిన 3౨-౨౬ ప్రకా వాభావః భు ౧-౫౭ (౨౧౪ : ౪౩-౬౪ త్రి తైతిగః భు ౨-౬)					
7	ర 28	సప్త మ రా 1-34 (౫౦-౭) ధని 24-7 (౪౬-3౦) వింధ 18-17 విష్ణి 18-44 వర్ష్యం లేదు దిన 3౨-౨౭ శోహి					
8	హ 29	అష్ట కు రా 2-5 (౫౧-౨౭) శ్చ త్రి రా 1-16 (౪౯-౨౫) వైష్ణ 17-29 కాల 16-48 వర్ష్య 7-3౪ ల 9-20 కు దిన 3౨-౨౮ శ్రేణ క్తం భు ౨-౧౬ (3౨-౨౯ ఉభా రా శ్చ త్రి భు ౨-౨౬)					
9	హ 30	నవ శ రా 8-౨1 (౫౪-3౮) పూష రా 8-9 (౫౪-౭) గమ్మ 17-18 తైతి 14-43 వర్ష్య 8-10 ల 9-53 కు దిన					
10	ర 31	దశ ఆ రా 5-13 (౫౯-౧౮) ఉభా పూర్తి (౬౦-౦) చిత్రి 17 38 కటి 16-17 వర్ష్య 13 44 ల 15-౪0 కు దిన 3౨-3౦ ఉభా రా శ్చ త్రి భు ౨-౩౫ (రక్తః ౧౧-౪౦ తేవ శ్చ త్రి భు ౨ ౪౫)					
11	ర 1	ఏకా సో పూర్తి (౬౦-౦) ఉభా 5 87 (౦-౧౭) ఆయు 18-22 కర 18-22 వర్ష్య 19-4 ల 20-౪1 కు శోహి 3					
12	హ 2	ఏకా మం 7 31 (౫-౨) తేవ 8-80 (౭ 3) సాభా 19 20 కాల 7-౪1 వర్ష్యం లేదు దిన 3౨-3౨ స్వాగి ౪౦-౫౫					
13	హ 3	ద్వాద మ 10-8 (౧౧-౨౨) అశ్వి 11 85 (౧౫-౧౨) శోభ 20 25 తైతి 10-8 వర్ష్య 7-4 ల 8-52 కు వర్ష్య రా 22-26 ల 24-14 కు దిన 3౨-3౩ భు 3-౪					
14	ర 4	త్రయో మ 12-87 (౧౭-౪౭) ధరి 14-43 (౨౩-౨) అతి 21-80 కటి 12-87 వర్ష్య రా 4-18 ల దిన 3౨-3౪ శోహి ౪ ర్క : ౪౦-౨౪ తిథి చతుర్థి శ్రేణ క్తం మాసావంత్రీ అనాభావం భు 3-౧౪ (కూన్యాభి భు 3-౨౩)					
15	హ 5	చక్ర కు 15-6 (౨౪-౦) శ్చ త్రి 17 44 (3౦ 3౫) ముః 22 2౪ శకు 15-6 శేష 6-1 కు దిన 3౨ 3౫ శోహి శ్చ త్రి					
16	హ 6	అమా శ 17 2౪ (౨౯-౪౩) శోహి 20-౪౪ (3౭ ౪౦) శ్చ త్రి 23 17 హగ 17 2౪ వర్ష్య 11-87 ల 13 24 కు వర్ష్య రా 2-46 ల 4 82 కు దిన 3౨-3౬ శోహి ర క్తం పర్వ మామూ అన్వాధానం పంచమ త్రి భు 3-3౩					

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సర వైశాఖమాస: శక: 1881, కలి: 5060, క్రీ. సం 1959

<div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 75px; top: 180px;">శక 1881 సం వైశాఖం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 75px; top: 240px;">సంవత్సరం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 75px; top: 300px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 75px; top: 360px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 75px; top: 420px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 75px; top: 480px;">సం</div> <p>19 బ ప్రతి పు 9-84 (౯-౧౦) అశ్వి 21-28 వర్జ్య 17-4 ల 18-50 కు యాగ: అనధ్యాయ:</p> <p>20 ద్వితి కు 11-88 (౧౪-౧౦) భర 24-8 కు వర్జ్య 8-6 ల 9-52 కు దిన 3౦-౪౫ తిథి తృతీయ వేదవ్యాస తీ పు </p> <p>21 తృతి క 18-89 (౧౯-౨౬) కృత్తి రా 2-42 వర్జ్య 18-28 ల 15-9 కు తిథి 3౦-౪౮ శూన్యతిథి</p> <p>22 చతుర్థి ఆ 15-89 (౨౪-౨౭) రోహి రా 5-11 వర్జ్య 20-21 ల 22-7 కు దిన 3౦-౫౦ తిథి చతుర్థి</p> <p>23 పంచమీ 17-25 (౨౮-౫౪) మృగశిరా ౮ (౬౦-౦) వర్జ్య 11-17 ల 18-26 కు మేషరవి: ౫౪-౪౫ పదవి నేమేషసం పు కా </p> <p>24 షష్ఠి మం 18-52 (౩౨-౩౩) మృగ 7-17 వర్జ్య 16-18 ల 18-1 కు సప్తమి 19-48 (౩౪-౫౬) కర్క 9-2 వర్జ్య 21-41 ల 23-22 కు</p> <p>25 అష్టమి 20-17 (౩౬-౧౧) పున 10-19 వర్జ్య 18-85 ల 20-15 కు</p> <p>26 నవమి 20-12 (౩౬-౧) పుష్య 11-7 వర్జ్య 24-5 ల రా 1-42 కు సర్వమత శ్రీరామనవమి కవంద తీ పు </p> <p>27 దశమి 19-40 (౩౪-౪౧) ఆశ్వి 11-26 వర్జ్య 28-21 ల 24-50 కు [కు సర్వ ౧౧ కి</p> <p>28 ఏకా ఆ 18-87 (౩౨-౬) మఘ 11-15 వర్జ్య 19-4 ల 20-37 ద్వాదశి 17-11 (౨౮-౩౨) పూ 10-40 వర్జ్య 17-85 ల 19-7 కు</p> <p>1 త్రయో మం 15-27 (౨౪-౧౨-౨౧) ఉఫ 9-44 వర్జ్య 17-42 ల 19-18 కు తిథి ద్వయం లేవప్పెరుమాళు తి న సత్యప్రియ తీ పు </p> <p>2 చతుర్ద బు 18-24 (౧౯-౬-౪౫) మా ౮ 8-80 వర్జ్య 16-1 ల 17-81 కు తిథి పూర్ణిమ అన్వాధానం మఘరకవి యాన్వార్ తి న [వర్జ్య 12-25 ల 18-54 కు యాగ:</p> <p>3 పూర్ణి ౦ కు 11-6 (౧౩-౨౫) చిత్ర 7-1 స్వాతి రా 5-26</p>	<div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 180px;">శక 1881 సం వైశాఖం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 240px;">సంవత్సరం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 300px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 360px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 420px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 480px;">సం</div> <p>4 బ ప్రతి కు 8-48 (౩౨౮) ఏకా రా 8-44 వర్జ్య 10-88 ల 12-8 కు దిన 3౧-౧౮</p> <p>5 ద్వితి క 6-16 (౧-౨౩) తృతి రా 8-48 (౫౩-౫౦) అనూ రా 2-8 వర్జ్య 7-27 ల 8-55 వాగీశ తీ పు </p> <p>6 చతుర్థి ఆ రా 1-30 (౪౯-౩౧) శ్రేష్ఠ 24-80 వర్జ్య 7-16 ల 8-46 కు దిన 3౧-౨౨</p> <p>7 పంచమీ 23-22 (౪౪-౪౧) మూల 28-8 వర్జ్య 8-8 ల 9-88 కు వర్జ్య 21-88 ల 23-8 కు [9-49 కు</p> <p>8 షష్ఠి మం 21-88 (౩౯-౪౦) పూషా 22-8 వర్జ్య 8-17 ల సప్తమి 20-2 (౩౫-౫౨) ఉషా 21-17 వర్జ్య 5-47 ల 7-20 కు వర్జ్య రా 1-18 ల 2-48 కు [2-84 కు</p> <p>10 అష్టమి 18-56 (౩౩-౧౧) శ్రవ 20-57 వర్జ్య 24-58 ల రా నవమి 18-17 (౩౧-౩౨) ధని 21-1 వర్జ్య 28-24 ల దిన 3౧-౩౩</p> <p>12 దశమి 18-7 (౩౧-౧౧) శర 21 87 శ్రవ 6-2 కు వర్జ్య రా 4-18 ల</p> <p>13 ఏకా ఆ 18-27 (౩౨-౦) పూభా 22-39 శ్రవ 6-58 కు సర్వ ౧౧ కి సత్య విజయ తీ పు </p> <p>14 ద్వాదశి 19-18 (౩౪-౧౧) ఉభా 24-15 వర్జ్య 8-58 ల 10-85 కు దిన 3౧-౩౯</p> <p>15 త్రయో మం 20-86 (౩౭-౨౬) శ్రవ రా 2-12 వర్జ్య 18-14 ల 14-58 కు దిన 3౧-౪౧ మాస శివరాత్రి పెరియ పెరుమాళు తి న </p> <p>16 చతుర్ద బు 22-19 (౪౧-౪౪) అశ్వి 28-86 వర్జ్య 24-12 ల రా 1-58 కు శ్రేవన కం వశుహనంబి తి న </p> <p>17 అమా ౮ కు 24-14 (౪౬-౩౪) భర పూర్తి వర్జ్య 15-12 ల 16-58 కు అన్వాధానం పిండపితృ యజ్ఞ:</p>
---	---

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సర వైశాఖమాస: శక: 1881, కలి: 5060, క్రీ. సం 1959

<div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 70px; top: 630px;">శక 1881 సం వైశాఖం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 70px; top: 690px;">సంవత్సరం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 70px; top: 750px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 70px; top: 810px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 70px; top: 870px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 70px; top: 930px;">సం</div> <p>18 బ ప్రతి పు రా 2-18 (౫౧-౪౫) భర 7-10 వర్జ్య 20-29 ల 22-16 కు యాగ:</p> <p>19 ద్వితి క రా 4-20 (౫౬-౪౯) కృత్తి 9-48 వర్జ్య రా 8-29 ల 5-15 కు ఉయ్యకొండార్ తి న </p> <p>20 తృతి ఆ పూర్తి (౬౦-౦) రోహి 12-18 వర్జ్య 18-25 ల 20-11 కు అక్షయ తృతీయ విద్యాధిరాజ తీ పు </p> <p>21 తృతి సో 6-8 (౧-౯) మృగ 14-88 వర్జ్య 23-36 ల రా 1-20 కు నాగ ర శి [ఉడయవర్ తి </p> <p>22 చతుర్థి మం 7-25 (౪-౩౪) ఆర్ద్ర 16-25 వర్జ్య రా 5-8 ల</p> <p>23 పంచమి 8-21 (౬-౫౭) పున 17-50 శ్రే. వర్జ్య 6-49 కు వర్జ్య రా 2-9 ల 8-48 కు శంకరజయ ని. మొదలియాండాన్ తి న </p> <p>24 షష్ఠి కు 9-1 (౮-౭) పుష్య 18-45 వర్జ్యం లేదు వృషభ ర్క) ౫౦-౪౪ పశు దుర్వర్జ్యపథ సం పు కా </p> <p>25 సప్తమి 8-45 (౭-౫౭) ఆశ్వి 19-12 వర్జ్య 7-48 ల 9-26 కు విద్యారణ్య జి [రా 2-57 ల 4-31 కు</p> <p>26 అష్టమి 8-11 (౬-౩౫) మఘ 19-7 వర్జ్య 7-9 ల 8-45 కు వర్జ్య</p> <p>27 నవమి 7-9 (౩-౫౯) పూ 18-88 వర్జ్య రా 1-84 ల 8-6 కు దిన ౩౨-౩</p> <p>28 దశమి 5-44 (౦-౨౮) ఏకా రా 8-58 (౫౫-౩౪) ఉఫ 17-44 వర్జ్య రా 1-44 ల 8-16 కు స్మార ౧౧ కి</p> <p>29 ద్వాదశి మం రా 1-54 (౫౦-౫౫) మా ౮ 16-34 వర్జ్య 24-6 ల రా 1-38 కు రామానుజ మాధ్య ౧౧ కి [21-52 కు</p> <p>30 త్రయో బు 28-84 (౪౫-౫) చిత్ర 15-9 వర్జ్య 20-28 ల</p> <p>31 చతుర్ద కు 21-11 (౩౯-౭) స్వాతి 13-35 వర్జ్య 18-48 ల 20-18 కు మతత్రయ శ్రీ నృసింహజయ ని</p> <p>1 పూ ౦ కు 18-48 (౩౨-౫౯) ఏకా 11-57 వర్జ్య 15-40 ల 17-9 కు అన్వాధానం. నమ్మాళ్వార్ తిరునామ మొలిపిళ్ళి తి న </p>	<div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 630px;">శక 1881 సం వైశాఖం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 690px;">సంవత్సరం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 750px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 810px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 870px;">సం</div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); position: absolute; left: 505px; top: 930px;">సం</div> <p>2 బ ప్రతి క 16-15 (౨౬-౫౧) అనూ 10-15 వర్జ్య 18-29 ల 16-59 కు యాగ: పెరియభట్టర్ శ్రీరామప్పిళ్ళి కోయిల్ కందాజి అట్టన్ తి న </p> <p>3 ద్వితి ఆ 18-56 (౨౧-౨) శ్రేష్ఠ 8-42 వర్జ్య 16-15 ల 17-45 కు దిన 3౨-౧౪ తిథి ద్వయం</p> <p>4 తృతి సో 11-50 (౧౫-౪౮) మూల 7-19 వర్జ్య 5-48 ల 7-19 కు వర్జ్య 16-27 ల 18-2 కు దిన 3౨-౧౬ తిథి చతుర్థి</p> <p>5 చతుర్థి మం 9-57 (౧౧-౫) పూషా 6-9 ఉషా రా 5-9 వర్జ్య 18-49 ల 15-21 కు</p> <p>6 పంచమి 8-25 (౭-౧౫) శ్రవ రా 4-45 వర్జ్య 9-5 ల 10-40 కు</p> <p>7 షష్ఠి కు 7-17 (౪-౨౫) ధని రా 4-41 వర్జ్య 8-44 ల 10-19 కు</p> <p>8 సప్తమి 6-82 (౨-౩౬) శర రా 5-12 వర్జ్య 12-2 ల 18-40 కు దిన 3౨-౨౧ [కు దిన 3౨-౨౨</p> <p>9 అష్టమి 6-18 (౨-౧) పూభా పూర్తి వర్జ్య 11-50 ల 18-80</p> <p>10 నవమి 6-87 (౨-౪౭) పూభా 6-17 వర్జ్య 16-28 ల 18-10 కు</p> <p>11 దశమి 7-25 (౪-౪౮) ఉభా 7-46 వర్జ్య 20-42 ల 22-26 కు</p> <p>12 ఏకా మం 8-41 (౭-౫౭) శ్రవ 9-40 వర్జ్యం లేదు సర్వమత ౧౧ కి</p> <p>13 ద్వాదశి బు 10-20 (౧౨-౪) అశ్వి 11-56 వర్జ్య 7-34 ల 9-19 కు వర్జ్య 22-88 ల 24-19 కు</p> <p>14 త్రయో కు 12-14 (౧౬-౪౯) భర 14-28 వర్జ్య రా 8-46 ల దిన 3౨-౨౭ తిథి చతుర్థి శ్రేవన కం మాస శివరాత్రి</p> <p>15 చతుర్ద కు 14-14 (౨౧-౫౦) కృత్తి 17-6 శ్రవ 6-88 కు దిన 3౨-౨౮ శూన్యతిథి</p> <p>16 అమా ౮ క 16-12 (౨౬-౪౫) రోహి 19-88 వర్జ్య 10-47 ల 12-88 కు వర్జ్య రా 1-47 ల 2-88 కు దిన ౩౨-౨౯ తిథి అమా సర్వ 80 మా. అన్వాధానం పిండపితృ యజ్ఞ: తిరుళ్ళోటూర్నంబి తి న </p>
---	---

శ్రీ వికారి నామ సం॥ జ్యేష్ఠమాసః (చాంద్రవర్షః వర్ష ర్షుః ఉత్తర-దక్షిణ-అయనే) శకః 1881, కలిః 5060 క్రీ.సం 1959

శక 1881 సం॥ జ్యేష్ఠమాసం (చాంద్రవర్షం) సోమవారం

17	7	కు ప్రతి ఆ 19-24 (3౪-౪౫) మృగ 23-8 (౪౪-౫) శూల ౨౩-౫౩ కింశుక 14 వర్ష్యం లేదు దిన 3 ౨-౩౩ యాగః భు 3-౪౩	
18	౪ 8	ద్వితీ సో 21-6 (౩౯-౦) ఆర్ద్ర రా 1-24 (౪౯-౪౫) గంధ 24-14 బాల 8-15 వర్ష్య 8-20 ల 10-5 కు దిన 3 ౨-౩౩ మృగం రవిః ౯-౨౦ పునర్వ్య శవే సోపపదం చంద్రవర్షం భు 3-౫౨	
19	౫ 9	తృతీ మం 22-27 (౪౨-౨౩) పునరా 8-19 (౫౪-౩౩) వృషి 24-18 తైత్తి 9-45 వర్ష్య 14-22 ల 16-5 కు దిన 3 ౨-౩౩ పునర్వ్య శవే, పుష్య కుక్రొం రంభా వ్రతం ప్రవోహభావః భు ౪-౨	
20	10	చతుర్థీ బు 23-24 (౪౪-౪౫) పుష్య రా 4-50 (౫౨-౨౦) ధ్రువ 24-4 వనీ 10-14 వర్ష్య 11-49 ల 18-32 కు దిన 3 ౨-౩౯ పుష్య కుక్రొం భు ౪-౧౧	
21	౪ 11	పంచ ను 23-54 (౪౬-౦) ఆశ్లే పూ 8 (౬౦-౦) వ్యాసా 23-29 బవ 11-89 వర్ష్య 18-12 ల 19-52 కు దిన 3 ౨-౩౯ మృగ అర్కః 3౨-౫౬ భు ౪-౨౧	
22	12	షష్ఠీ కు 23-54 (౪౬-౦) ఆశ్లే 5-54 (౧-౦) హర్ష 22-80 కాల 11-54 వర్ష్య 18-11 ల 19-50 కు దిన 3 ౨-౪౦ ఉభయ ప్రవోహః భు ౪-౩౧	
23	18	సప్త శ 23-22 (౪౪-౩౨) మఘ 6-28 (౨-౨౩) వజ్ర 21-6 కర 11-89 వర్ష్య 14-29 ల 16-5 కు దిన 3 ౨-౪౦ భు ౪-౪౦	
24	14	అష్ట ఆ 22-14 (౪౧-౪౭) పూ 6-29 (౨-౨౫) సిద్ధి 19-18 విష్ణు 10-48 వర్ష్య 13-81 ల 15-4 కు దిన 3 ౨-౪౧ భు ౪-౫౦	
25	౪ 15	నవ సో 20-8 (౩౭-౨౭) ఉఫ 5-55 (౧-౦) హస్త రా 4-46 (౫౭-౩) వృతీ రా 4-51 బాల 9-22 వర్ష్య 18-55 ల 15-26 కు దిన 3 ౨-౪౧ మృగ 3 మిథునేర్కః 2-౪౪ హస్త రాక్రొం శవే మిథున సం॥ పు॥ కౌ॥ భు ౫-౦	
26	16	దశ మం 18-18 (౩౧-౪౫) చిత్ర రా 3-4 (౫౩-౫౨) వనీ 14-1 తైత్తి 7-21 వర్ష్య 12-12 ల 18-41 కు దిన 3 ౨-౪౧ దశపాపహర దశమీ భు ౦-౯	
27	17	ఏకా బు 15-24 (౨౪-౪౨) స్వాతి 24-58 (౪౨-౨౫) వనీ 10-45 భద్ర 15-24 వర్ష్య 8-9 ల 9-87 కు దిన 3 ౨-౪౨ తిథి ద్వయం సర్వ గం శి. నిర్జల గం శి భు ౦-౨౦.	
28	౪ 18	ద్వాద ను 12-12 (౧౬-౪౨) విశా 22-21 (౪౨-౫) శివ 7-8 సిద్ధ రా 8-14 బాల 12-12 వర్ష్య 5-58 ల 7-19 కు వర్ష్య రా 1-58 ల 8-18 కు దిన 3 ౨-౪౨ మృగ అర్కః 3౭-౧౭ అనూ కువే సప్త తిథి త్రయోదశి భు ౦-౩౦	
29	19	త్రయో కు 8-42 (౭-౫౭) చతుర్ద రా 5-5 అనూ 19-86 (౩౫-౧౨) సాధ్య 28-12 తైత్తి 8-42 వర్ష్య 24-84 ల రా 1-59 కు దిన 3 ౨-౪౨ అనూ కువే సప్త భు ౦-౪౧	
30	20	పూర్ణి ా శ రా 1-30 (౪౯-౫౫) జ్యేష్ఠ 16-48 (౨౨-౧౦) శుభ 19-9 విష్ణు 15-18 వర్ష్య 28-55 ల రా 1-20 కు దిన 3 ౨-౪౨ అనూల శక్రొం అన్యాధానం భౌతియన్వాది. సావిత్రి వ్రతం భు ౦-౫౧	
31	21	బ ప్రతి ఆ 22-8 (౪౧-౩౦) మూల 14-9 (౨౧-౩౨) శుక్ర 15-15 బాల 11-49 వర్ష్య 12-44 ల 14-9 కు వర్ష్య 22-5 ల 24-17 కు దిన 3 ౨-౪౨ అనూల శక్రొం యాగః వృషభపూజా, హలప్రవాహః భు ౧-౨	
1	౪ 22	ద్వితీ సో 19-9 (౩౪-౨) పూష 11-51 (౧౫-౪౨) బ్రహ్మ 11-37 తైత్తి 8-88 వర్ష్య 19-15 ల 20-43 కు దిన 3 ౨-౪౨ ఆర్ద్రా గర్కః ౬-౫౪ కర్కటాయనం ౩౦ పూష రవే 2 శి దక్షిణాయన పుణ్యకాలః భు ౧-౧౨	
2	28	తృతీ మం 18-45 (౨౨-౨) ఉషా 10-2 (౧౧-౧౫) వింద్ర 8-25 వనీ 5-57 వర్ష్య 13-51 ల 15-22 కు దిన 3 ౨-౪౨ భు ౧-౨౩	
3	24	చతుర్థీ బు 15-4 (౨౩-౪౭) శివ 8-55 (౨-౨౫) వైశా 5-46 విష్ణు రా 8-45 బాల 15-4 వర్ష్య 12-51 ల 14-26 కు భని కువే పంచ తిథి ద్వయం భు ౧-౩౩	
4	౪ 25	పంచ ను 14-11 (౨౧-౩౫) ధని 8-34 (౭-౩౩) ప్రితి రా 2-25 తైత్తి 14-11 వర్ష్య 15-55 ల 17-33 కు దిన 3 ౨-౪౨ ఆర్ద్రా అర్కః 3౬-౩౪ ధని కువే పంచ తిథి షష్ఠి భు ౧-౪౪	
5	26	షష్ఠీ కు 14-11 (౨౧-౩౫) శివ 9-5 (౨-౫౦) ఆయురా 1-46 వనీ 14-11 వర్ష్య 15-50 ల 17-81 కు దిన 3 ౨-౪౨ తిథి సప్తమి	
6	27	సప్త శ 15-0 (౨౩-౩౭) పూషా 10-25 (౧౨-౧౦) సాభా రా 1-44 బవ 15-0 వర్ష్య 20-51 ల 22-35 కు దిన 3 ౨-౪౨ ఉభా రావే శక్రొం కూన్యతిథి. శివన కం, ఉభయ సధ్యాయః భు ౨-౫	
7	28	అష్ట ఆ 16-88 (౨౭-౨౭), ఉభా 12-80 (౧౭-౨౦) శోభ రా 2-18 కాల 16-88 వర్ష్య రా 1-49 ల 8-84 కు దిన 3 ౨-౪౨ ఉభా రావే శక్రొం భు ౨-౧౬	
8	౪ 29	నవ సో 18-40 (౩౨-౪౫) శివ 15-8 (౨౩-౫౫) అతి రా 8-4 తైత్తి 5-85 వర్ష్యం లేదు దిన 3 ౨-౪౨ ఆర్ద్రా 3 గర్కః ౬-౧౭	
9	80	దశ మం 21-6 (౩౨-౫౦) ఆశ్వి 18-7 (౩౧-౨౨) శుక్ర రా 4-7 వనీ 7-58 వర్ష్య 13-87 ల 15-25 కు వర్ష్య రా 4-58 ల దిన 3 ౨-౪౧ భు ౨-౩౭	
10	1	ఏకా బు 28-88 (౪౫-౧౦) ధర 21-18 (౩౯-౩) శృతి రా 5-11 బవ 10-22 శివ 8-45 కు దిన 3 ౨-౪౦ సర్వ గం శి భు ౨-౪౭	
11	౪ 2	ద్వాద ను రా 2-5 (౫౧-౧౫) కృత్తి 24-14 (౪౬-౩౭) శూల పూ 8 కాల 12-52 వర్ష్య 10-44 ల 12-32 కు దిన 3 ౨-౪౦ ఆర్ద్రా అర్కః 3౬-౦ కూర్కజయ నీ, ప్రవోహః భు ౨-౫౨	
12	౫ 3	త్రయో కు రా 4-15 (౫౬-౪౦) శోహి రా 8-1 (౫౩-౩౫) శూల 6-9 కర 15-10 వర్ష్య 18-5 ల 19-53 కు దిన 3 ౨-౩౯ వనీతి ముఖం ౫౯-౫౦ భు ౩-౨	
13	4	చతుర్ద శ పూ 8 (౬౦-౦) మృగ రా 5-28 (౫౯-౪౩) గంధ 6-54 విష్ణు 17-9 వర్ష్య 9-11 ల 10-57 కు దిన 3 ౨-౩౯ శివన కం	
14	5	చతుర్థీ ఆ 6-5 (౧-౧౨) ఆర్ద్ర పూ 8 (౬౦-౦) వృషి 7-23 కు 6-5 వర్ష్య 14-86 ల 16-20 కు దిన 3 ౨-౩౯ ఆర్ద్రా శక్రొం సర్వ ౩౦ మా, అన్యాధానం గంధ-5 మండి వృతి సాతా భాగ్యలభ్యయోగ పు॥ కౌ॥ భు ౩-౨౯	
15	౪ 6	అనూ సో 7-30 (౪-౪౫) ఆర్ద్ర 7-82 (౪-౫౦) ధ్రువ 7-83 నాగ 7-80 వర్ష్య 20-22 ల 22-5 కు దిన 3 ౨-౩౯ పున గి త్కః ౫-౩౯ ఆర్ద్రా శక్రొం, పున ర్శక్రొం శివే. పింపపిత్తయజ్ఞః యాగః సోమవర్తమా భు ౩-౪౦	

శ్రీ వికారి నామ సం॥ ఆషాఢమాసః (చాంద్రమాసః వర్ష దక్షిణాయనం) శకః 1881, కలిః 5060, క్రీ॥ సం 1959

శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	16	7	కు ప్రతి మం ౪-౪1(౩-౧౩)పున9-12(౯-౦)వాస్తూ7-24 బవ ౪-౪. వర్జ్య17-౪7 ల 19-1౬కు దిన3౨-3౩ పున రక్రాం శకే అనధ్యాయః చంద్రదర్శనం భు3-౫౦	ర			శ
	17	8	ద్వితీ బు 9-8(౮-౫౦)పున9-10-28(౧౨-౧౦) మార్గ 6-౪7౯౮9-8వర్జ్య28-4౬ల రా1-2౯కు దిన3౨-3౬పునకుక్రాం జగన్నాథ రథోత్సవః భు3-౧ ముహూర్తం ౧				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	18	౯	తృతీ గు 9-22(౯-౨3)ఆశ్లే11-22(౧౪-౨3)వజ్ర6-11సిద్ధి రా5-7౫౪9-22వర్జ్య28-87 లరా1-1౯కు దిన3౨-3౫పునార్కః3౫-౧౯ఆశ్లేకుక్రాం మఘకుక్రాంభు3-౧౧	బు కు యు కు పూ రా	జు లె సిం హ కు జు 16 కర్క టకే రవిః		శ
	19	10	చతుర్థీ కు 9-18(౯-౦)మఘ11-58 (౧౫-౪౦) వ్యతీ రా8-14భద్ర18-18వర్జ్య 19-56 ల 21-82కు దిన3౨-3౫ మఘ కుక్రాం. భు3-౨౨				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	20	11	పంచ శ 8-40(౩-3౩)పూష12-1(౧౬-౦)వరీరా2-౩బాల8-40వర్జ్య19-8౮౪౪-48కు దిన 3౨-3౪ స్కందపంచమి, కుమారపక్షి భు3-33	ర	న	గు	శ
	21	12	షష్ఠి ఆ 7-48(౫-౧౨)ఉఫ11-4౯(౧౫-౧౩)పరి24-0తైతి7-4౪ వర్జ్య19-55 ల 21-28కు దిన3౨-33 మాస్త రాక్రాం శకే వివస్వత్సప్తమి భు3-౪3				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	22	౧౩	సప్త సో 6-22(౧-౫౦)అష్టమిరా4-34(౫౫-3౦) మాస్త11-౯(౧3-3౩) శివ21-97 వణి 6-2౪వర్జ్య18-48ల20-15కు దిన 3౨-3౩ పున 3 ర్కః ౫-౦ మాస్త రాక్రాం శకే మహిషాసురమర్దినీ పూజ భు3-౫౪	ర	న	గు	శ
	23	14	నవ మం రా2-28(౫౧-౫౨)చిత్ర9-59(౧౦-౫౨)సిద్ధి18-54 బాల 15-28వర్జ్య 1౯-14 ల 16-44కు దిన3౨-3౧ భు౫-౪				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	24	15	దశ బు 28-49(౪౫-౨౫)స్వాతి8-29(౩-౫)సాధ్య15-58తైతి1౪-6వర్జ్య1౪-౪9ల15-7కు. దిన3౨-3౦చాతుషమివాది కాకప్రతారంభః భు౫-౧౫	ర	న	గు	శ
	25	16	ఏకా గు 20-59(3౮-౨౦)విశా6-88(౨-౨౩)అనూరా4-31(౫౪-౪౨)కుభ12-3౯వణి10-24వర్జ్య10-17 ల 11-45కు దిన 3౨-౨౯పునరకర్క టేర్కః 3౪-౪౨గురుగంకి. కర్కటసంక్రమణ పు॥ కా॥ భు౫-౨౫				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	26	17	ద్వాదశ కు 5-58(3౦-౪౨)జ్యేష్ఠరా2-16(౫౧-3౨)కుక్ల 9-5బ్రహ్మరా8-8౮వ7-27వర్జ్య9-౪5ల 11-2కు దిన3౨-౨౭ మూల రతే శక్రాం భు౦-౪	ర	న	గు	శ
	27	18	త్రయో శ 14-50(౨౨-౫౫)మూల24-0(౪౫-౫౦)బింద్రరా1-55తైతి14-50వర్జ్య9-81ల10-58కు వర్జ్య22-88ల24-0కు దిన3౨-౨౬ మూల రతే శక్రాం తిథిద్వయం శని ౧3శీ అనధ్యాయః భు౦-౧౫				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	28	19	చతుర్ద ఆ 11-50(౧౫-౨౫)పూష21-58వెద్య22-2౪వణి11-5౦వర్జ్య ౪-4౯ల10-18కు వర్జ్య రా5-17 ల దిన3౨-౨౫ తిథి పూర్ణిమ అస్వాధానం శివపవిత్రార్చనం భు౦-౨౬	ర	న	గు	శ
	29	20	పూర్ణి సో 9-3(౮-౨౩)ఉషా20-6(3౬-౫)విష్ణు 19-18బవ9-3శేవ9-46కు వర్జ్య2౩-58 ల రా1-24కు దిన3౨-౨౪ పుష్యగర్కః ౪-౨౦శ్రవణ, కువే పంచ రం ఊ యాగః మహాపాణి వ్యాసపూజ భు౦-3౬				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	30	21	బ ప్రతి మం 6-41(౨-3౦)ద్వితీ రా4-51(౫౫-౨౫)శ్రవణ18-47(3౨-౪౫)పితి16-౪1కాల8-41వర్జ్య22-40ల24-13కు దిన3౨-౨౨ శ్రవణ కువే పంచ స్వాధ్యాయః భు౦-౪౩	ర	న	గు	శ
	31	22	తృతీ బు రా8-48(౫౫-౫)గని18-6(3౧-౨)ఆయు14-1౯వణి16-17వర్జ్యరా1-19ల2-55కు దిన3౨-౨౧ భు౦-౫౩				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	1	23	చతుర్థీ గు రా8-21(౫౪-౧౦)శత18-9(3౧-౧౦)సాభా12-3౪బవ15-౩౩వర్జ్య24-46ల రా2-25కు దిన 3౨-౨౦ పుష్య అర్కః33-౫3 సింహాయనం 3౬-౨౩ మారీపద పుణ్యకాలః భు౧-౮	ర	న	గు	శ
	2	24	పంచ కు రా8-47(౫౫-౧౨)పూషా18-59(33-౧౨)శోభ11-29కాల 15-34వర్జ్య రా5-18ల దిన 3౨-౧౮ఉభా రావే శక్రాం భు౧-౧౮				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	3	25	షష్ఠి శ రా4-5౪(౫౮-౧౦)ఉభా20-౩4(3౩-౧౦)అతి11-3౫ర16-22 శేవ 6-55 కు దిన3౨-౧౩ ఉభా రావే శక్రాం	ర	న	గు	శ
	4	26	సప్త ఆ పూర్తి(౬౦-౦)శేవ22-49(౪౨-౪౮)సుక11-11విష్ణు17-51వర్జ్య9-42ల11-27కుదిన3౨-౧౫భాను2మిభు౧-3౯				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	5	27	సప్త సో 6-46(౨-3౩)అశ్విరా1-౪8(౪౯-3౫)నృతి11-46బవ6-46వర్జ్య9-5 ల 10-52కు దిన3౨-౧౪పుష్య 3 ర్కః 3-౧౩ భం కువే సప్త శేవన కం ధర్మసావర్తి మస్వాదిః ఉభయానధ్యాయః భు౧-౫౦	ర	న	గు	శ
	6	28	అష్ట మం 9-1(౮-౧౫)ధర్మరా4-౪2(౫౭-౨)శూల12-38కాల9-1వర్జ్య12-21ల14-9కు దిన3౨-౧౨ధర్మకువేసప్తభు ౨-౧				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	7	29	నవ బు 11-29(౧౪-౨౫)కృత్తి పూర్తి(౬౦-౦)గండ1౪-౪9గర11-2౪ వర్జ్య18-౩ ల 19-50కు దిన 3౨-౧౧తిథి దశమి భు౨-౧౧	ర	న	గు	శ
	8	30	దశ గు 18-58(౨౦-౨౫)కృత్తి7-88(౪-3౫)వృద్ధి14-8౪భద్ర18-58వర్జ్యరా1-25ల8-12కు దిన 3౨-౯పుష్య ౪ ర్కః 3౨-౨౭కూన్య తిథి భు౨-౨3				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	9	31	ఏకా కు 16-3(౨౫-౪౩)శోహి10-28(౧౧-3౫)భ్రువ1౪-2౩బాల16-౪౩వర్జ్య16-8౩ల18-18కు దిన3౨-౮వ్యపా9-26ల తిథి ఏకాదశి సర్వ గంకి భు౨-33	ర	న	గు	శ
	10	1	ద్వాదశ శ 17-48(3౦-౧౦)మృగ12-49(౧౩-౪3)వాస్తూ1౪-50తైతి17-48వర్జ్య21-54 ల28-88కు దిన3౨-౬వాస్తూ 9-54కు శని౧3శీ ప్రదోషః భు౨-౪౪				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	11	2	త్రయో ఆ 19-4(33-౨౦)ఆర్ద్ర14-48(౨౨-౪౦)మార్గ 1౪-54గర6-26వర్జ్యరా8-8౩ల5-14కు దిన3౨-౪ పునర్వ శకే శేవన కం, మాసశివరాత్రిః భు౨-౫౪	ర	న	గు	శ
	12	౩	చతుర్ద సో 19-49(3౫-౧౦)పున16-17(౨౬-౨౦)వజ్ర1౪-85విష్ణు7-27వర్జ్య రా 24-37ల2-17కు దిన3౨-౨ ఆశ్లే ౧ ర్కః౧-౨౨పునర్వ శకే, భు3-౫				
శక 1881 సం॥ ఆషాఢం (సాయంసారం సభ్యమాసం)	13	4	అనూ ఙ మం ౨0-4(3౫-౪౩)పుష్య17-16(౨౨-౪౩)సిద్ధి14-51చతుష్పా7-58వర్జ్య౦తేదు దిన 3౨-౧ ఆశ్లే రక్రాం సర్వ3౦మా. అస్వాధానం సింహపిత్తయజ్ఞః భు3-౧౫				

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సర శ్వేతమాస: శక: 1881, కలి: 5060 క్రీ. సం 1959

<p>శక 1881 సం॥ కలి 5060 సం॥ క్రీ. సం 1959</p>	<p>17 శుక్రవారము 17-58 (30-3) మృగ 22-0 వర్షం లేదు. యాగ:</p> <p>18 ద్వితీ సో 19-22 (38-3) ఆర్ద్ర 23-58 వర్షం 7-50 8-49కు సత్యసంధి తీ॥ పు॥</p> <p>19 తృతీ మం 20-20 (38-౫) పుష రా 1-82 వర్షం 12-44 ల 14-27కు</p> <p>20 చతుర్థి బు 20-47 (3౮-౧౨) పుష రా 2-88 వర్షం 9-52ల 11-82కు</p> <p>21 పంచమ 20-45 (3౮-2) ఆశ్వి రా 8-8 వర్షం 15-40ల 17-18కు దిన 3౨-33</p> <p>22 షష్ఠి శు 20-10 (3౬-3) మఘ రా 8-8 వర్షం 15-8ల 16-44కు</p> <p>23 సప్తమి 19-7 (38-౧) పూష రా 2-44 వర్షం 11-1ల 12-35కు</p> <p>24 అష్టమి 17-43 (3౦-3౦) ఉష రా 1-56 వర్షం 9-42ల 11-15కు</p> <p>25 నవమి 15-56 (౨౬-౨) మాఘ 24-49 వర్షం 9-57ల 11-29కు మిథునే రవి: ౧౬-౧౮ తిథి నవమి మిథున సం॥ పు॥ కా॥</p> <p>26 దశమి 18-51 (౨౦ ౫3) చిత్త 23-27 వర్షం 8-22ల 9-52కు వర్షం రా 4-41ల దిన 3౨-3౬ తిథి ద్వయం</p> <p>27 ఏకాదశి 11-35 (౧౫-౯) స్వాతి 21-53 శేష 6-10కు వర్షం రా 8-5ల 4-35కు సర్వగతి</p> <p>28 ద్వాదశి 9-10 (౯-౮) విశా 20-18 వర్షం 23-57ల రా 1-20కు దిన 3౨-3౬</p> <p>29 త్రయోదశి 6-41 (౨-౫౬) చతుర రా 4-11 (౫3-౪౪) అనూ 18-38 వర్షం 23-47ల రా 1-17కు సత్యాభినవతీ॥ పు॥</p> <p>30 పూర్ణిమ ౧ శ రా 1-52 (౫౦-౫౧) శ్వేత 16-58 వర్షం 24-29ల రా 2-0కు దిన 3౨-3౬ అన్వాధానం శుక్లగోప రామానుజ జ్యోతిర్ తీ॥ న॥ శ్రీరంగక్షేత్రే శ్వేతాభిషేక:</p>	<p>31 బ (వారము 23-41 (౪౫-౨౨) మూల 15-31 వర్షం 14-1ల 15-31కు వర్షం రా 24-38ల 2-10కు దిన 3౨-౩౪ యాగ:</p> <p>1 ద్వితీ సో 21-47 (౪౦-3౨) పూష 14-19 వర్షం 22-1 ల 23-38కు సత్యపూర్ణ తీ॥ పు॥</p> <p>2 తృతీ మం 20-18 (3౬-౪౨) ఉష 13-14 వర్షం 17-19ల 18-52కు దిన 3౨-3౮ రఘువర్ణతీ॥ పు॥</p> <p>3 చతుర్థి బు 19-1 (33-౪౧) శ్రవ 12-52 వర్షం 16-51ల 18-27 కు దిన 3౨-3౮ [దిన 3౨-3౩</p> <p>4 పంచమ 18-19 (3౧-౫౪) ధని 12-46 వర్షం 20-4ల 21-41కు</p> <p>5 షష్ఠి శు 18-1 (3౧-౧౦) శ్రా 13-7 వర్షం 19-44ల 21-24కు</p> <p>6 సప్తమి 18-17 (3౧-౫౦) పూష 17-58 వర్షం 24-6ల రా 1-47కు [దిన 3౨-3౬</p> <p>7 అష్టమి 19-2 (33-3౯) ఉష 15-17 వర్షం రా 4-14ల</p> <p>8 నవమి 20-16 (3౬-౪౪) శ్రవ 17-8 శేష 5-57కు దిన 3౨-3౬</p> <p>9 దశమి 21-50 (౪౦-3౯) ఆశ్వి 19-19 వర్షం 14-57ల 16-42కు సర్వగతి [సర్వ గతి</p> <p>10 ఏకాదశి 23-44 (౪౫-౨౬) ధని 21-48 వర్షం 5-54 ల 7-40కు</p> <p>11 ద్వాదశి 9-1-46 (౫౦-౨౮) కృత్తి 24-27 వర్షం 11-8 ల 12-53కు ద్వాదశి హరివాసర: ౪-౨౮ [19-58కు</p> <p>12 త్రయోదశి 6-47 (౫౫-౨౯) శ్రా 3-4 వర్షం 18-11ల</p> <p>13 చతుర్థి 5-24 (౫౯-33-౧౨) మృగ రా 5-7 వర్షం 9-18ల 10-59కు శేషవక్త్రం మాసశివరాత్రి.</p> <p>14 అమావాస్య ౧౮-౨౨ (౬౦-౦) ఆర్ద్ర పూర్ణిమ వర్షం 14-37 ల 16-21కు సర్వ3౦మా అన్వాధానం</p> <p>15 అమావాస్య 6-53 (3-౧3) ఆర్ద్ర 7-27 వర్షం 20-16ల 21-58కు పింఛపిత్తయజ్ఞ: యాగ:</p>
---	---	--

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సర ఆషాఢమాస: శక: 1881, కలి: 5060, క్రీ. సం, 1959

<p>శక 1881 సం॥ కలి 5060 సం॥ క్రీ. సం 1959</p>	<p>16 శుక్రవారము 7-53 (౫-౪౨) పుష 9-6 వర్షం 17-28ల 19 8కు</p> <p>17 ద్వితీ బు 8-21 (౬-౫3) పుష 10-14 వర్షం 23-22ల రా 1-1కు</p> <p>18 తృతీ ను 8-20 (౬-౪౮) ఆశ్వి 10-53 వర్షం 22-58ల 24-35కు మారనూర్నంబి తీ॥ న॥</p> <p>19 చతుర్థి శు 7-49 (౫-౨౯) మఘ 11-8 వర్షం 18-57ల 20-82కు</p> <p>20 పంచమి 6-50 (3-3) షష్ఠి రా 5-26 (౫౬-౨౯-౨౫) పూష 10-45 వర్షం 17-44ల 19-17కు దిన 3౨-౨౯</p> <p>21 సప్తమి ౩-44 (౫౫-౧౫) ఉష 10-3 వర్షం 18-6ల 19-38కు</p> <p>22 అష్టమి సో రా 1-87 (౪౯-౫౮) మాఘ 9-1 వర్షం 16-84ల 18-5కు</p> <p>23 నవమి 23-21 (౪౪-౧౮) చిత్త 7-41 వర్షం 12-58ల 14-26కు పెరియాళ్వార్ వడక్కు తిరువీధి పీళ్ల తీ॥ న॥ సత్యాధి రాజ తీ॥ పు॥</p> <p>24 దశమి బు 20-57 (3౮-౧౪) స్వాతి 6-12 విశా రా 4-84 వర్షం 11-25ల 12-25కు</p> <p>25 ఏకాదశి 18-27 (3౧-౫౯) అనూ రా 2-52 వర్షం 8-17ల 9-46కు కర్కటేర్క: ౫౫-౬ సర్వగతి కర్కట సం॥ పు॥ కా॥ శ్రీమన్నాథ ముని తీ॥ న॥</p> <p>26 ద్వాదశి 16-2 (౨౫-౫౬-3౧) శ్వేత రా 1-14 వర్షం 8-5ల 9-85కు దిన 3౨-౨3 తిథి ద్వాదశి</p> <p>27 త్రయోదశి 13-41 (౨౦-౨-౧౮) మూల 23-44 వర్షం 8-44ల 10-14కు వర్షం 22-14ల 23-44కు దిన 3౨-౨౨ తిథి ద్వయం శని గతి</p> <p>28 చతుర్థి ఆ 11-27 (౧౪-౨౮) పూష 22-28 వర్షం 8-50ల 10-21 దిన 3౨-౨౧ అన్వాధానం</p> <p>29 పూర్ణిమ ౧ సో 9-32 (౯-౪౦) ఉష 21-29 వర్షం 6-8ల 7-40కు వర్షం రా 1-22 ల 2-56కు యాగ: వ్యాసపూజ.</p>	<p>30 బ (వారము 7-56 (౫-3౨) శ్రవ 20-53 వర్షం 24-50ల రా 2-25కు</p> <p>31 ద్వితీ బు 6-42 (౨-3౨) ధని 20-87 వర్షం రా 8-58ల 5-80కు</p> <p>1 తృతీ ను 5-56 (౦-3౮) చతుర్థి రా 5-37 (౫౯-౯-౧౯) శ్రా 20-52 వర్షం రా 8-27ల 5-6కు</p> <p>2 పంచమి పూర్ణిమ (౬౦-౦) పూష 21-87 వర్షం లేదు దిన 3౨-౧౫ జయతీ॥ పు॥</p> <p>3 పంచమి 5-50 (౦-౨౧) ఉష 22 49 వర్షం 7-42ల 9-23కు</p> <p>4 షష్ఠి ఆ 6-32 (౨-౫) శ్రవ 24-82 వర్షం 11-42ల 13-23కు</p> <p>5 సప్తమి సో 7-44 (౫-3) ఆశ్వి రా 2-37 వర్షం 22-17ల 24-1కు</p> <p>6 అష్టమి మం 9-19 (౮-౫౯) ధని రా 5-6 వర్షం 18-18 ల 14-59కు</p> <p>7 నవమి 11-12 (౧3-౪౨) కృత్తి పూర్ణిమ వర్షం 18-14 ల 20-0కు</p> <p>8 దశమి 13-12 (౧౮-౪3) కృత్తి 7-44 వర్షం రా 1-28ల 8-14కు దిన 3౨-౫ తిథి గతి</p> <p>9 ఏకాదశి 15-12 (౨3-3౯) శ్రా 10-21 వర్షం 16-81ల 18-17 కు దిన 3౨-౪ శూన్యతిథి సర్వ గతి</p> <p>10 ద్వాదశి 16-57 (౨౮-౨) మృగ 12-46 వర్షం 21-55ల 23-88కు శని గతి శ్రవదోష:</p> <p>11 త్రయోదశి 18-25 (3౧-౪3) ఆర్ద్ర 14-55 వర్షం రా 8-46ల 5-29కు మాసశివరాత్రి</p> <p>12 చతుర్థి సో 19-87 (3౪-౧౪) పుష 16-89 వర్షం 1-5ల 2-46కు</p> <p>13 అమావాస్య మం 19-41 (3౪-౫౦) పుష 17-57 వర్షం లేదు, సర్వ3౦మా, అన్వాధానం, పింఛపిత్తయజ్ఞ: ప్రతి వాదిభయంకర అణ్ణన్ తీ॥ న॥ సత్యాధి తీ॥ పు॥</p>
---	---	---

శ్రీ విశాఖానామ సంక్రాంతిమాసః (చాంద్ర: ఇమః శరదృతుః దక్షిణాయనం) శక: 1881, కలి:5060, క్రీ. సం 1959

శక 1881 సంక్రాంతిమాసం (నాయనపూరం పౌర్ణమి)	14	5	కు ప్రతి బు 19-51(3౫-౧౫) ఆశ్వి 17-48(3౦-౭) వృశ్చి 18-46(౩౦-౭) 7-57వృశ్చి 6-21 ల 7-౬9కు దిన3౧-౫౯ ఆశ్వి రక్తం యాగః				
	15	6	ద్వితీ ను 19-14(33-౪౨)మఘ 17-56(3౦-౨౭)వశి 12-30బాల 7-82వృశ్చి 5-52ల 7-28కు వృశ్చి రా1-51ల 8-26కు దిన 3౧-౫౭ ఆశ్వి ౨౭-౩౦-౧౨ అగస్త్యదయః గృహ-౦ పూర్వకుక్తం చంద్రదర్శనం భు3-3౭				
	16	7	తృతీ ను 18-16(3౧-౧౫)పూర్వ 17-48(౨౯-౫౨)వశి 10-87తెలి 6-45వృశ్చి 24-46ల రా 2-2౯కు దిన3౧-౫౫ పూర్వకుక్తం భు3-౪౭	ర బు	ఆగ 16		
	17	8	చతుర్తీ శ 17-0(౨౮-౫)ఉప 17-18(౨౮-3౭)శివ 8-89భద్ర 17-0వృశ్చి రా1-30ల 2-88కు దిన3౧-౫3 మాస్త రాక్తం శేవ నాగరీ భు3-౫౮	యు	పింహర్కః		
	18	9	పంచ ఆ 15-29(౨౪-౧౭)మాస్త 16-26(౨౬-౪౦)సిద్ధ 6-27 సాధ్య రా4-8 బాల 15-29 వృశ్చి 24-6ల రా1-88కు దిన3౧-౫౨ ఆశ్వి 3 రక్తః ౫౮-౪౮ మాస్త రాక్తం శేవ తిథిద్యయం బహ్యకృమగయో దుపాకర్య భు౪-౮	కు	17 వృశ్చి శేవ		
	19	10	షష్ఠి సో 13-48(౧౯-౫3)చిత్తి 15-25(౨౪-౮)మధ రా 1-27 తెలి 18-48వృశ్చి 20-44 ల 22-14కు దిన3౧-౫౦ తిథి సప్తమి భు౪-౧౯	శు	26 శివ్య. కుజః		
	20	11	సప్త మం 11-48(౧౪-౫౦)స్వాతి 14-11(౨౧-౦)మక 22-42వశి 11-48 వృశ్చి 19-27ల 20-58కు దిన3౧-౪౮ మంగళ గారీ ప్రతప్తారంభః ఉభయనధ్యయః భు౪-౨౯	పూ	విష్ణం 1 పింహర్కః		
	21	12	అష్ట బు 9-38(౯-౫౫)విశా 12-47(౧౭-3౦)బహు 19-48బవ 9-88వృశ్చి 16-81 ల 18-1కు దిన3౧-౪౬ వై పా 5-54ల	రా	నె గు		
	22	13	నవ ను 7-18(3-3౫)దశమి రా4-48(౫3-౫౭)అనూ 11-18చంద్ర 16-48బాల 7-18వృశ్చి 16-26 ల 17-55కు దిన3౧-౪౪ ఆశ్వి ౪౪-౨౭ అనూ రవే సప్త దధి ప్రతారంభః భు౪-౫౧				
	23	14	ఏకా ను రా2-21(౫౧-౨౫)శ్రృంగ 9-84(౯-౨౭)జెధ్య 18-44వశి 15-84వృశ్చి 17-1ల 18-80కు దిన3౧-౪౨ మూల శక్తం స్వార్త గిరి శివరక్షి ప్రతంభు౫-౧				
	24	15	ద్వాద శ 28-58(౪౫-౨౫)మూల 7-55(౫౧-౧౭)విక్ర 10-41బవ 18-4వృశ్చి 6-28ల 7-55కు వృశ్చి 16-58ల 18-28కు దిన				
	25	16	త్రయో ఆ 21-46(3౯-౫౫)పూర్వ 6-21(౧౧-౨౨)ఉప రా 5-0(౫౬-3౭) శ్రీతి 7-48అయ రా4-56బాల 10-52వృశ్చి 18-54ల 15-24కు దిన3౧-3౮ మమూగిసింహర్కః ౫౫-౨౭ పరేదుస్సింహ సం॥ పు॥ కౌ॥ భు౫-౨౨				
	26	17	చతుర్ద సో 19-51(3౫-౩)శివ 15-59(౫౫-౨౭)సాభా రా2-25వశి 8-48 వృశ్చి 8-50 ల 10-22కు 3౧-౬ శ్రవ రవే పంచ గణ భు౦-౧				
	27	18	పూర్ణి ం మం 18-20(3౧-౨౦)ధని 15-25(౫౪-3)శోభ 24-16విష్ణి 7-౬వృశ్చి 7-58ల 9-27కు దిన3౧-3౪ అన్వాధానం మాయగ్రీవోత్పత్తి. శేవపవిత్రార్చనం. యాజుషాపాకర్య. భు౦-౧౧				
	28	19	కు ప్రతి బు 17-22(౨౮-౫౫)శిరా 8-24(౫౪-౦)అతి 22-88బాల 5-51 వృశ్చి 10-87 ల 12-13కు దిన3౧-3౨ యాగః				
	29	20	ద్వితీ ను 17-0(౨౭-౫౭)పూర్వ 4-1(౫౫-3౦)మక 21-21వశి 17-0వృశ్చి 9-59ల 11-87కు దిన3౧-3౦ మమూ ౨౪-౨౩-౨౪ ఉభా రావే శక్తం భు౦-3౧				
శక 1881 సంక్రాంతిమాసం (నాయనపూర ఇమమాసం)	30	21	తృతీ ను 17-18(౨౮-౪౨)ఉప రా5-18(౫౮-౪౨)ధృతి 20-40 భద్ర 17-18వృశ్చి 14-8 ల 15-49కు దిన3౧-౨౭ ఉభా రావే శక్తం శేవ కువే సంకష్ట రీతి భు౦-౪౨				
	31	22	చతుర్తీ శ 18-17(3౧-౧౦)శేవ పూర్తి(౬౦-౦)మూల 20-81బాల 18-17వృశ్చి 18-15 ల 19-59కు దిన3౧-౨౫ శేవ కువే				
	1	23	పంచ ఆ 19-58(3౫-౧౦)శేవ 7-13(3-3౦)గంధ 20-49బాల 7-5వృశ్చి రా5-16 ల దిన3౧-౨3 మమూ 3 రక్తః ౫౧-౪ కన్యాదయనం ౫3-3౨ శేవ కువే పరేదుష్టపాతి పుణ్యకాలః సారశరదృతు ప్రా॥ భు౧-౨				
	2	24	షష్ఠి సో 21-57(౪౦-౨౦)అశ్వి 9-40(౯-3౭)వృద్ధి 21-80వశి 5-55శేవ 7-1కు వృశ్చి 20-24ల 22-11కు దిన3౧-౨౧ వృషా 7-54ల 15-86కు భర రవే సప్త ఉభయప్రదోషః భు౧-౧౨				
	3	25	సప్త మం 24-19(౪౬-౧౨)భర 12-80(౧౬-౪౦)ధృవ 22-28విష్ణి 11-8వృశ్చి రా1-58 ల 8-47కు దిన 3౧-౧౯ భర రవే				
	4	26	అష్ట బు రా2-45(౫౨-౧౭)కృత్తి 15-28(౨౪-౫)వాహు 28-20బాల 18-32వృశ్చి ౧౭కు దిన3౧-౧౭ శ్రవన క్తం స్వార్త మాధ్య క్రికృష్ణజయ నీ భు౧-33				
	5	27	నవ ను రా5-0(౫౭-౫౫)శోహి 18-22(3౧-౨౦)హర్ష 24-10తెలి 15-52వృశ్చి 9-24ల 11-12కు వృశ్చి 24-84ల రా2-21 కు దిన3౧-౧౪ మమూ ౪౪-౧౮-౨౪ రామానుజ శ్రీకృష్ణజయంతి భు౧-౪3				
	6	28	దశ ను పూర్తి(౬౦-౦)మృగ 20-59(3౭-౫౨)వజ్ర 24-44వశి 17-58 వృశ్చి ౧౭కు దిన3౧-౧౨ భు౧-౫3				
	7	29	దశ శ 6-52(౨-3౫)ఆర్ద్ర 28-7(౪3-౧౨)సిద్ధి 24-55భద్ర 6-52వృశ్చి 6-8ల 7-52కు దిన3౧-౧౦ పునర్వ శేవ భు౨-3				
	8	30	ఏకా ఆ 8-11(౫-౫౨)పున 24-41(౪౭-౭) వృశ్చి 24-8౪బాల ౪-11 వృశ్చి 11-14 ల 18-86కు దిన 3౧-౮ పూర్వ గర్కః ౪౫-౨౧ పునర్వ శేవ సర్వ గిరి శాతార్కయో॥ భు౨-౧౪				
	9	31	ద్వాద సో 8-54(౭-౪౦)పుష్య రా1-38(౪౯-3౦)వశి 28-51 తెలి 8-54వృశ్చి 9-0ల 10-40కు దిన3౧-౬ భు౨-౨౪				
	10	1	త్రయో మం 8-59(౭-౫౦)ఆశ్వి రా1-59(౫౦-౨౦)వశి 22-85వశి 8-59వృశ్చి 14-88ల 16-18కు దిన3౧-3 శ్రవన క్తం. మాసశివరాత్రిః భు౨-3౪				
	11	2	చతుర్ద బు 8-28(౬-33)మఘ రా1-47(౪౯-౫౦)శివ 20-52కు8-28వృశ్చి 18-58ల 1౬-28కు దిన3౧-౧౮ పూర్వ రక్తం సర్వ 3౦ మా, అన్వాధానం, గుప్తసావరి మన్వాదిపాలావతం. భు౨-౪౪				
	12	3	అనూ ను 7-2౯(3-౫౫)పూర్వ రా1-7(౪౮-౧౦)సిద్ధి 18-45నాగ 7-2౯వృశ్చి 9-84ల 11-7కు దిన3౧-౫౯ పూర్వ ౨౪-౧౧-౫౬ పూర్వ రక్తం ఉప కుక్తం సింహపిత్తయజ్ఞః, యాగః భు౨-౫౫				

శ్రీ వికారి నామ సంఖ్య ప్రపదమానః (చాంద్రః ఊర్జః శరదృతుః దక్షిణాయనం) శకః 1881, కలిః 5060, క్రీ.నం 1959

శక 1881 సంఖ్య ప్రపదమానః	18	4	కు ప్రతి కు 5-56 (౦-౧౨) ద్వితీ రా 4-5 (౫౫-౨౨) ఉప 24-5 (౪౫-౩౫) సాధ్య 16-19 బవరి-56 వర్ష 8-0 ల 9-32 కు దిన 3౦-౫౭ ఉప కు క్రాంతి మా స రా క్రాంతి శేవ కల్పి జయ ని చంద్రదర్శనం భు 3-౫	శక 1881 సంఖ్య ప్రపదమానః
	14	5	తృతీ రా 2-0 (౫౦-౨౨) మా స 22-47 (౪౨-౨౦) సుభ 18-88 తెలి 15-2 వర్ష 8-2౦ 9-88 కు దిన 3౦-౫౭ పా రా 8-29 ల మా స రా క్రాంతి శేవ తామసమన్వాది సోడకోమావ్రతం భు 3-౧౫	
	15	6	చతుర్థి ఆ 23-44 (౪౪-౪౨) చిత్ర 21-19 (3౮-౪౦) కు 10-46 వణి 12-52 వర్ష 6-18 ల 7-48 కు వర్ష రా 2-32 4-2 కు దిన 3౦-౫౭ పూ ఫ 3 ర్కః 3౮-౧౨ పా 9-22 కు సిద్ధి వినాయక రోగి "మహా రోగి" అలభ్యయోగ పు కా భు 3-౨౫	
	16	7	పంచ సా 21-24 (3౮-౫౨) స్వాతి 19-45 (3౪-౪౫) బ్రహ్మ 7-49 బంద రా 4-48 బవ 10-84 వర్ష 24-59 రా 2-29 కు దిన 3౦-౫౦ ఋషి ౫ మా భు 3-౩౫	
	17	8	షష్ఠి మం 19-2 (3౨-౫౫) విశా 18-10 (3౦-౪౫) వైశాఖ 1-48 కాల 8-18 వర్ష 21-౬౪ ల 28-24 కు దిన 3౦-౪౭ "చంపాషష్ఠి" అలభ్యయోగ పు కా భు 3-౪౬	
	18	9	సప్త బు 16-44 (౨౭-౧౦) అనూ 16-87 (౨౬-౫౨) విష్ణు 22-50 కర 5-53 వర్ష 21-58 ల 23-28 కు దిన 3౦-౪౫ ఉభయ నభ్యాంః భు 3-౫౬	
	19	10	అష్ట కు 14-81 (౨౧-3౭) శ్రేష్ఠ 15-11 (౨3-౧౩) క్రితి 19-59 బవ 14-81 వర్ష 22-45 ల 24-16 కు దిన 3౦-౪౩ పూ ఫ 3 ర్కః ౪-౮ మూల శక్రం తిథి ద్వయం భు ౪-౬	
	20	11	నవ కు 12-28 (౧౬-3౦) మూల 18-58 (౨౦-౨) ఆయు 17-15 కాల 12-28 వర్ష 12-22 ల 18-58 కు వర్ష 23-8 ల 24-35 కు దిన 3౦-౪౦ మూల శక్రం తిథి దశమి భు ౪-౧౬	
	21	12	దశ శ 10-87 (౧౧-౫3) పూషా 12-48 (౧౭-౨౦) శాభా 14-42 కర 10-87 వర్ష 20-8 ల 22-4 కు దిన 3౦-3౮ క్షిరవ్రతా	
	22	13	ఏకా ఆ 9-1 (౭-౫౨) ఉషా 11-58 (౧౫-౧౫) శోభ 12-21 భద్ర 9-1 వర్ష 15-58 ల 17-27 కు దిన 3౦-3౬ ఉప గ ర్కః ౨౮-౪౭ సర్వ గణి పరివర్తన గణి నామనజయ నీ విష్ణు శృంఖలయోగః భు ౪-3౭	
శక 1881 సంఖ్య ప్రపదమానః	23	14	ద్వాద సా 7-44 (౪-౪౦) శ్రవణ 11-28 (౧౪-౦) అతి 10-16 కాల 7-44 వర్ష 15-27 ల 17-2 కు దిన 3౦-3౪ శ్రీ గణేశ భు ౪-౪౭	శక 1881 సంఖ్య ప్రపదమానః
	24	15	త్రయో మం 6-49 (౨-౨౩) సని 11-20 (౧3-౪౦) మకర 8-80 తెలి 6-49 వర్ష 18-88 ల 20-15 కు దిన 3౦-3౧ అనంతవ్రతం భు ౪-౫౭	
	25	16	చతుర్థ బు 6-21 (౧-౧౦) శరణ 11-88 (౧౪-౨౩) సృతి 7-4 వణి 6-2 వర్ష 18-14 ల 19-58 కు దిన 3౦-౨౮ ఉప ౨ కన్యా యా మర్కః ౫౫-౪౮ తేహ్ని పు కా అనంతవ్రతం భు ౫-౮	
	26	17	పూర్ణి కు 6-21 (౧-౧౦) పూషా 12-25 (౧౬-౨౦) శూల 6-1౫ బవ 6-21 వర్ష 22-32 ల 24-13 కు వ్యాపారా 8-20 ల ఉభా కు నే రావే శక్రం యాగః కురుపూరి నూ మహాలయపక్ష ప్రారంభః భు ౦-౧	
	27	18	బ ప్రతి కు 6-58 (౨-3౦) ఉభా 18-48 (౧౮-3౫) వృద్ధి రా 5-9 కాల 6-5 వర్ష రా 2-87 ల 4-21 కు దిన 30-24 వ్యపా 9-18 కు రవ రవే. ఉభా కు నే రావే శక్రం. స్యాధ్యయోగః భు ౦-౧౦	
	28	19	ద్వితీ శ 7-58 (౫-౧౨) కేవ 15-82 (౨౪-౭) భ్రవరా 5-19 కర 7-58 వర్ష ౦ లేదు దిన 3౦-౨౧ కేవ రవే బృహత్పూమావ్రతం (ఉండ్రాశ్మితి) భు ౦-౨౧ [3౦-౧౮ ఉప 3 ర్కః ౨౦-౧ భు ౦-3౨	
	29	20	తృతీ ఆ 9-88 (౮-౧౦) అశ్వి 17-50 (౨౮-౫3) వ్యాపారా 5-50 భద్ర 9-83 వర్ష 18-27 ల 15-12 కు వర్ష రా 4-80 ల దిన	
	30	21	చతుర్థి సా 11-84 (౧౪-౧౨) భర 20-80 (3౬-33) హర్ష పూర్తి కాల 11-84 శేవ 6-17 కు దిన 3౦-౧౭ పంచమి తిథి. పితృతిథిః మహాభరణి భు ౦-౪౨ [భు ౦-౫౨	
	31	22	పంచ మం 18-54 (౨౦-౨) కృత్తి 23-26 (౪3-౫౨) హర 6-36 తెలి 18-54 వర్ష 9-58 ల 11-45 కు దిన 3౦-౧౪ శూన్యతిథి	
	1	23	షష్ఠి బు 16-22 (౨౬-౧౨) శోభా రా 2-25 (౫౧-౨౦) వజ్ర 7-81 వణి 16-22 వర్ష 17-25 ల 19-13 కు దిన 3౦-౧౨ ఉప ౪ ర్కః ౪౪-3౩ కులాయనం ౪౬-౫౪ తిథి షష్ఠి ఉభయ ప్రదోషః పరేహ్ని విమకత్పుణ్యకాలః భు ౧-౨	
శక 1881 సంఖ్య ప్రపదమానః	2	24	సప్త కు 18-46 (3౨-౧౨) మృగ రా 5-14 (౫౮-౨౨) సిద్ధి 8-25 బవ 18-46 వర్ష 20-40 ల 22-27 కు దిన 3౦-౧౦ వ్యతి పాత మహాలయః భు ౧-౧౩	శక 1881 సంఖ్య ప్రపదమానః
	3	25	అష్ట కు 20-52 (3౭-౨౫) ఆర్ద్ర పూర్తి (౬౦-౦) వృశి 9-10 కాల 7-49 వర్ష 14-80 ల 16-16 కు దిన 3౦-౭ శైవన క్తం నూర్య సావరి మన్వాది. మధ్యాహ్నమి. ఆర్ద్రాష్టమి భు ౧-౨౩	
	4	26	నవ శ 22-29 (౪౧-౨౭) ఆర్ద్ర 7-42 (౪-3౦) వశి 9-87 తెలి 9-40 వర్ష 20-40 ల 22-24 కు దిన 3౦-౫ పునర్వ. శేవ అహి నవమి పితృతిథి. దుర్గాదేవ్యుతాపనం భు ౧-3౩	
	5	27	దశ ఆ 23-28 (౪౩-౫౫) పున 9-88 (౮-౨౦) పరి 9-87 వణి 10-58 వర్ష 18-8 ల 19-45 కు దిన 3౦-౨౫ సగ ర్కః ౮-3౮ పునర్వ. శేవ పూషార్కయో భు ౧-౪౩ [భు ౧-౫౪	
	6	28	ఏకా సా 23-44 (౪౪-౩౫) పుష్య 10-55 (౧౨-3౨) శివ 9-8 బవ 11-86 వర్ష 24-1౮ రా 1-89 కు దిన 3౦-౦ సర్వ గణి పరివర్తన	
	7	29	ద్వాద మం 28-15 (౪౩-౨౨) ఆశ్లే 11-29 (౧౩-౫౭) సిద్ధి 8-0 కాల 11-29 వర్ష 28-24 ల 24-59 కు దిన ౨౮-౫౦ యతి మహాలయః ప్రదోషః భు ౨-౪	
	8	30	త్రయో బు 22-5 (౪౦-౨౭) మఘ 11-20 (౧౩-3౫) సాధ్య 6-20 కు భరా 4-8 కర 10-40 వర్ష 19-4 ల 20-87 కు దిన ౨౮-౫౫ మా స ర్కః 3౨-౧౩ మాస శివరాత్రిః భు ౨-౧౪	
	9	1	చతుర్థ కు 20-18 (3౬-౦) పూషా 10-82 (౧౧-3౫) కుక్ల రా 1-27 వణి 9-11 వర్ష 17-19 ల 18-50 కు దిన ౨౮-౫౩ దశతి ముఖం ౧౨-౫౪ పా 7-19 ల 12-44 కు నాజన శేష్యనూ శేవన క్తం శిశ్రూహతమహాలయః భు ౨-౨౫	
	10	2	అనూ కు 18-1 (3౦-౧౫) ఉప 9-11 (౮-౧౦) బ్రహ్మ 22-22 చతుష్పా 7-10 వర్ష 16-57 ల 18-28 కు దిన ౨౮-౫౧ మా స ర్కః రా క్రాంతి శేవ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భు ౨-3౫	

			శ
య	సెప్టెం 16		
ర	కన్యా		
కు	మర్కః		
పూ	17 కన్యా		
	యాం బుధః		
కు		గు	శ
రా			

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సర శ్రావణమాస: శక: 1881, కలి: 5060, క్రీ. సం 1959

శకం 1881 సం॥ భాద్రపదం సం॥	<p>14 బ ప్రతి బు 20-0 (౩౫-౩౮) ఆశ్వి 18-41 వర్జ్య 7-8 ల 47 కు యాగ: [వర్జ్యరా 2-52 ల 4-27 కు దిన 3౧-౫౩</p> <p>15 ద్వితీ ను 19-32 (౩౪-౩౭) మఘ 18-57 వర్జ్య 6-49 ల 8-26 కు</p> <p>16 తృతీ ను 18-34 (౩౩-౩౬) పూ 18-44 వర్జ్య రా 1-45 ల 8-18 కు అండాశ్వి యుదుగిరి నాచ్చియూర్ కందాడై వోడె ప్పూర్ లి॥ న॥ [8-42 కు నాగరశ్మి</p> <p>17 చతుర్థి శ 17-12 (౩౨-౩౫) ఉఫ 18-7 వర్జ్య రా 2-10 ల</p> <p>18 పంచమ 15-26 (౩౧-౩౪) మా 17-7 వర్జ్య 24-22 ల రా 2-13 కు దిన 3౧-౪౦ తిథి ద్వియం ఋక్, సామగ, ఉపా కర్మ బవరీ నారాయణ పెళమాళు లి॥ న॥</p> <p>19 షష్ఠి సో 13-25 (౨౯-౩౨) చిత్త 15-52 వర్జ్య 21-7 ల 22-37 కు దిన 3౧-౪౬ తిథి సప్తమి [21-6 కు సత్యవతీ॥ పు॥</p> <p>20 సప్తమం 11-11 (౨౮-౩౧) స్వాతి 14-23 వర్జ్య 19-37 ల</p> <p>21 అష్టమ 8-48 (౨౭-౩౦) విశా 12-46 వర్జ్య 16-29 ల 17-59 కు దిన 3౧-౪౯ [వర్జ్య 16-19 ల 17-48 కు</p> <p>22 నవమ 6-19 (౨౬-౨౯) దశమి రా 8-51 (౫౩-౪౯) అనూ 11-6</p> <p>23 ఏకా ను రా 1-28 (౪౯-౧౩) శ్లేష్మ 9-27 వర్జ్య 16-56 ల 18-26 కు దిన 3౧-౩౮ స్కార్తగిరి కలక్ష్మీ వ్రతం</p> <p>24 ద్వాదశ శ 23-19 (౪౩-౪౭) మూల 7-56 వర్జ్య 6-26 ల 7-56 కు వర్జ్య 17-0 ల 18-31 కు రామానుజ మధ్యగిరి</p> <p>25 త్రయో ఆ 21-22 (౩౮-౫౫) పూషా 6-86 ఉషారా 2-5 వర్జ్య 14-12 ల 15-44 కు శ్రీపుండరీకాక్షి, ఆశ్వంధార్ లి॥ న॥</p> <p>26 చతుర్థి సో 19-56 (౩౪-౫౬) శ్రవ రా 4-43 వర్జ్య 9-18 ల 10-51 కు సింహార్క: ౨౨-౫౭ సింహసం॥ పు॥ కా॥</p> <p>27 పూర్ణి ౦ మం 18-31 (౩౧-౪౮) ధనిరా 4-22 వర్జ్య 8-40 ల 10-14 కు అన్వాధానం సకల యాగామోపాకర్మ.</p>	శకం 1881 సం॥ భాద్రపదం సం॥	<p>28 బ ప్రతి బు 16-52 (౨౯-౫౦) శతి రా 4-81 వర్జ్య 11-86 ల 18-13 కు యాగ: [దిన 3౧-౨౫ రాఘవేంద్ర లి॥ పు॥</p> <p>29 ద్వితీ ను 17-25 (౨౯-౦) పూభారా 5-6 వర్జ్య 11-5 ల 12-43 కు</p> <p>30 తృతీ ను 17-87 (౨౯-౩౧) ఉభా పూర్తి వర్జ్య 15-10 ల 16-51 కు దిన 3౧-౨౩ [దిన 3౧-౨౧</p> <p>31 చతుర్థి శ 18-19 (౩౧-౧౬) ఉభా 6-18 వర్జ్య 19-7 ల 20-50 కు</p> <p>1 పంచమ 19-27 (౩౪-౬) శవ 7-57 వర్జ్య రా 5-38 ల దిన 3౧-౧౯ [22-16 కు</p> <p>2 షష్ఠి సో 21-3 (౩౮-౬) ఆశ్వి 9-58 శేవ 7-22 కు వర్జ్య 20 81 ల</p> <p>3 సప్తమం 22-౬7 (౪౨-౪౭) భర 12-21 వర్జ్య రా 1-86 ల 3-24 కు</p> <p>4 అష్టమ 1-1 (౪౭-౫౭) కృత్తి 14-౬4 వర్జ్యం లేదు దిన ౩౧-౧౨ స్కార్త మధ్య శ్రీకృష్ణజయన్తి (జన్మాష్టమి)</p> <p>5 నవమ ౪౩-4 (౫౩-౫) రోహి 17-౫2 వర్జ్య 8-40 ల 10-26 కు వర్జ్య రా 23-43 ల 1-29 కు, దిన 3౧-౧౦ రామానుజ శ్రీకృష్ణజయన్తి, పెరియనాచ్చాంపిశ్శి లి॥ న॥</p> <p>6 దశమ ౪౪-58 (౫౭-౪౦) మృగ 20-1 వర్జ్య రా 5-12 ల పర వసు పట్టరభిరాన్ జయ్యార్ లి॥ న॥ [దిన 3౧-౫</p> <p>7 ఏకా శ పూర్తి (౬౦-౦) ఆర్ద్ర 22-15 శే. వర్జ్య 6-57 కు</p> <p>8 ఏకా ఆ 6-18 (౧-౧౦) పున 24-4 వర్జ్య 11-10 ల 12-53 కు సర్వగిరి [10-15 కు</p> <p>9 ద్వాదశ సో 7-21 (౩-౪౮) పుష్య రా 1-80 వర్జ్య 8-33 ల</p> <p>10 త్రయో మం 7-57 (౫-౧౬) ఆశ్వి రా 2-21 వర్జ్య 14-46 ల 16-25 కు శేవన కం మాసశివరాత్రి</p> <p>11 చతుర్థి బు 8-1 (౫-౨౫) మఘ రా 2-46 వర్జ్య 14-33 ల 16-11 కు</p> <p>12 అనూ ౭ ను 7-36 (౪-౨౨) పూష రా 2-36 వర్జ్య 10-43 ల 12-18 కు పింఛపితృయజ్ఞ: యాగ:</p>
---------------------------	---	---------------------------	--

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సర భాద్రపదమాస: శక: 1881, కలి: 5060 క్రీ. సం. 1959

శకం 1881 సం॥ భాద్రపదం సం॥	<p>13 బ ప్రతి బు 6-41 (౨-౬) ద్వితీ రా 5-31 ఉఫ రా 2-5 వర్జ్య 9-39 ల 11-13 కు</p> <p>14 తృతీ శ రా 3-43 (౫౪-౩౯) మా 1-8 వర్జ్య 10-9 ల 11-41 కు</p> <p>15 చతుర్థి ఆ రా 1-20 (౪౮-౪౩) చిత్త 23-55 వర్జ్య 8-44 ల 10-15 కు వర్జ్య రా 5-11 ల సిద్ధివి నాయశర్మి</p> <p>16 పంచ సో 23 26 (౪౩-౫౮) స్వాతి 22-27 శేవ 6-41 కు వర్జ్య రా 8-40 ల 5-10 కు ఋషి ౫ మి</p> <p>17 షష్ఠి మం 21-5 (౩౮-౩) విశా 20-52 వర్జ్య 24-85 ల రా 2-4 కు</p> <p>18 సప్తమ 18-38 (౩౧-౫౬) అనూ 19-10 వర్జ్య 24-28 ల రా 1-52 కు</p> <p>19 అష్టమ 16 12 (౨౫-౪౯) శ్లేష్మ 17-30 వర్జ్య 24-59 ల రా 2-28 కు దిన 3౦-౩౭ తిథి అష్టమి</p> <p>20 నవమ 13-51 (౧౯-౫౮) మూల 15-56 వర్జ్య 14-26 ల 15-56 కు వర్జ్య రా 24-59 ల 2-30 కు దిన 3౦-౩౫ తిథి ద్వియం</p> <p>21 దశ శ 11-42 (౧౪-౩౪) పూషా 14-34 వర్జ్య 22-11 ల 23-42 కు సశ్లేష్మ కామ తీ॥ పు॥</p> <p>22 ఏకా ఆ 9-46 (౯-౪౪) ఉషా 13-26 వర్జ్య 17-18 ల 18-50 కు సర్వగిరి శి విష్ణుశృంఖలయోగం</p> <p>23 ద్వాదశ సో 8-9 (౫-౪౩) శ్రవ 12-37 వర్జ్య 16-42 ల 18-7 కు</p> <p>24 త్రయో మం 6-54 (౨-౩౫) ధని 12-11 వర్జ్య 19-28 ల 29-59 కు అనన్త వ్రతం</p> <p>25 చతుర్థి బు 6-8 (౦-౩౮) పూర్ణి ౦ రా 5-49 (౫౯-౧౧-౫౦) శతా 12-13 వర్జ్య 18-45 ల 20-28 కు దిన 3౦-౨౩ అన్వాధానం</p>	శకం 1881 సం॥ భాద్రపదం సం॥	<p>26 బ ప్రతి ను పూర్తి (౬౦-౦) పూభా 12-44 వర్జ్య 22-44 ల 24-24 కు శివాయామర్క: ౨౩-౩౫ యాగ: క శ్యా సం॥ పు॥ కా [దిన 3౦-౧౮</p> <p>27 ప్రతి ను 6-2 (౦-౨౨) ఉభా 13-43 వర్జ్య రా 2-28 ల 4-10 కు</p> <p>28 ద్వితీ శ 6-45 (౨-౯) శవ 15-13 వర్జ్యం లేదు బృహత్యుమా వ్రతం [రా 8-40 ల 5-25 కు</p> <p>29 తృతీ ఆ 8-0 (౫-౧౨) ఆశ్వి 17-9 వర్జ్య 12-50 ల 14-33 కు వర్జ్య</p> <p>30 చతుర్థి సో 9-33 (౯-౧౦) భర 19-25 వర్జ్యం లేదు మహాభరతీ</p> <p>31 పంచమం 11-27 (౧౩-౫౫) కృత్తి 21-57 వర్జ్య 8-42 ల 10-28 కు తిథి షష్ఠి [దిన 3౦-౬ శూన్యతిథి</p> <p>1 షష్ఠి బు 18-31 (౧౯-౫) రోహి 24-36 వర్జ్య 15-43 ల 17-30 కు</p> <p>2 సప్తమ 15-35 (౨౪-౧౪) మృగ రా 8-9 వర్జ్య 6-48 ల 8-34 కు దిన 3౦-౪ తిథి సప్తమి, వ్యతిపాతమహాలయ:</p> <p>3 అష్టమ 17-28 (౨౮-౫౫) ఆర్ద్ర రా 5-81 వర్జ్య 12-28 ల 14-9 కు మధ్యాష్టమి.</p> <p>4 నవ శ 19-0 (౩౨-౪౬) పునపూర్తి వర్జ్య 18-29 ల 20-18 కు</p> <p>5 దశ ఆ 20-8 (౩౫-౩౪) పున 7-17 వర్జ్య 15-47 ల 17-29 కు</p> <p>6 ఏకా సో 20-44 (౩౭-౬) పుష్య 8-46 వర్జ్య 22-7 ల 23-47 కు సర్వగిరి [28-87 కు</p> <p>7 ద్వాదశ మం 20-58 (౩౭-౨౭) ఆశ్వి 9-45 వర్జ్య 21-59 ల</p> <p>8 త్రయో బు 20-26 (౩౬-౨౧) మఘ 10-14 వర్జ్య 18-14 ల 19-50 కు మాసశివరాత్రి</p> <p>9 చతుర్థి ను 19-34 (౩౪-౧౧) పూష 10-14 వర్జ్య 17-18 ల 18 52 కు వాజసనేయ్యమా శేవన కం</p> <p>10 అనూ ౭ ను 18-17 (౩౦ ౫౫) ఉఫ 9-48 వర్జ్య 17-55 ల 19 27 కు అన్వాధానం పింఛపితృయజ్ఞ: నూషక తీ॥ పు॥</p>
---------------------------	--	---------------------------	---

శ్రీ వికారి నామ సం! ఆశ్వయుజమాసః (చాంద్ర: సహ: హేమంత ద్వి: దక్షిణాయనం) శక 1881, కలి: 5060 కీ.సం 1959

శకం 1881 సం! ఆశ్వయుజమాసం

శకం 1881 సం! కార్తికమాసం

11	ర	8	కు ప్రతి శ 15-20 (౨౩-౩౨) మాస్త 7-24 (౩-౪౨) చిత్రరాశి-20 (౫౪-౫౦) బంధ 19-1 బవ 15-20 వర్జ 14-43 ల 16-10 కు దిన ౨౯-౪౦ మాస్త 3 ర్క: ౫౫-౫౬ మాస్త ౪ కం రాకం కేవ చిత్ర కుకం తిథి ద్వయం యాగ: జపి సవ రాత్ర ప్రా చంద్రదర్శనం భు౨-౪౫																															
12		4	ద్వితీ ఆ 12-25 (౧౬-౧౭) స్వాతిరాశి-7 (౫౩-౦) వైధృ 15-28 కాల 12-25 వర్జ 10-25 ల 11-52 కు దిన ౨౯-౪౬ తిథి తృతీయ భు౨-౫౫																															
13		5	తృతీ సో 9-26 (౨-౪౭) విశా 24-53 (౪౭-౫౫) విష్ణు 11-51 కర 9-26 వర్జ ౮-12 ల 9-89 కు వర్జ రాశి-83 ల దిన ౨౯-౪౩ భు౩-౬																															
14		6	చతుర్థి మం 6-27 (౧౦-౧౦) పంచరాశి-87 (౫౨-౫౫) అనూ 22-45 (౪౨-౭) ధృతి 8-17 ఆయురా 4-51 భద్ర 6-27 శేవ 5-59 కు వర్జ రాశి-56 ల 5-24 కు దిన ౨౯-౪౧ నాగపూజ భు౩-౧౬	<table><tr><td>య</td><td>అక్ష౨ 4 కులా</td><td></td><td></td><td>శ</td></tr><tr><td>మ</td><td>బద:</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>కు</td><td>11 కులా కుట:</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>పూ</td><td>17 కులా రవి:</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>రబు</td><td>25 వృశ్చికే బద:</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>కురా</td><td></td><td>న</td><td>గు</td><td>శ</td></tr></table>	య	అక్ష౨ 4 కులా			శ	మ	బద:				కు	11 కులా కుట:				పూ	17 కులా రవి:				రబు	25 వృశ్చికే బద:				కురా		న	గు	శ
య	అక్ష౨ 4 కులా			శ																														
మ	బద:																																	
కు	11 కులా కుట:																																	
పూ	17 కులా రవి:																																	
రబు	25 వృశ్చికే బద:																																	
కురా		న	గు	శ																														
15	ర	7	షష్ఠి బు రా 1-3 (౪౭-౫౦) శ్రేష్ఠ 20-53 (౩౭-౫౫) సౌభా రా 1-37 కాల 14-20 వర్జ రాశి 4-22 ల 5-2 కు దిన ౨౯-౩౯ మాస్త ౪ ర్క: ౧౦-౧౦ మాల శ్రకం ప్రహేళికా భు౩-౨౬																															
16		8	సప్తమి 22-50 (౪౨-౧౫) కూల 19-21 (౩౩-౩౨) శోభ 22-40 కర 11-57 వర్జ 17-51 ల 19-21 కు రా వర్జ 4-29 ల దిన ౨౯-౩౬ మాల శ్రకం సరస్వతీపూజ. జపిత్రాత్ర ప్రా భు౩-౩౬																															
17	అక్ష౨	9	అష్టమి 21-1 (౩౭-౪౨) పూషా 18-12 (౩౦-౪౦) ఆతి 20-4 విష్ణు 9-55 శేవ 6-0 కు వర్జ రాశి-58 ల 8 81 కు దిన ౨౯-౩౪ మహాష్మి భు౩-౪౭																															
18	ర	10	నవమి 19-40 (౩౪-౨౦) ఉషా 17-30 (౨౨-౨౫) సుక 17-49 బాల 8-20 వర్జ 21-28 ల 23-8 కు దిన ౨౯-౩౨ చిత్ర గర్క: ౪౦-౪౩ మహాసవని స్వాతి చివమవ్యాది సరస్వత్యద్వాసనం భు౩-౫౭																															
19	సం	11	దశమి 18-48 (౩౨-౧౦) శ్రవ 17-17 (౨౨-౨౨) శృతి 15-58 తెతి 7-14 వర్జ 21-19 ల 22-56 కు దిన ౨౯-౨౯ సోపపదం విజయదశమి జ్యేష్ఠద్వాసనం ద్విదశ కథారంభ: భు౪-౭																															
20	1959 సం	12	ఏకా సో 18-25 (౩౧-౧౨) శని 17-31 (౨౨-౫౭) కూల 14-29 వణి 6-86 వర్జ 24-56 ల రా 2-85 కు దిన ౨౯-౨౭ వ్యపా 23-14 ల రా 5-80 కు వర్జ గంభీ భు౪-౧౭																															
21		13	ద్వాదమి 18-31 (౩౧-౨౫) శతా 18-14 (౩౦-౪౨) గండ 18-23 బవ 6-28 వర్జ 24-57 ల రా 2-88 కు దిన ౨౯-౨౫ పూభా																															
22		14	త్రయో బు 19-4 (౩౨-౪౭) పూభా 19-24 (౩౩-౩౭) వృద్ధి 12-38 కాల 6-47 వర్జ రాశి-58 ల దిన ౨౯-౨౭ చిత్ర గర్క: ౨౫౧ పూభా రవే కువే ఉభా శ్రకం భు౪-౩౨																															
23		15	చతుర్దశి 20-4 (౩౫-౧౭) ఉభా 20-59 (౩౭-౩౫) ధృవ 12-14 కర 8-84 శేవ 7-20 కు దిన ౨౯-౨౦ ఉభా శ్రకం. శేవ రావే అక్ష౨ కీడా భు౪-౪౦																															
24		16	పూర్ణిమ 21-28 (౩౨-౪౭) శేవ 22-58 (౪౨-౩౩) వ్యాసా 12-9 విష్ణు 8-45 వర్జ 9-59 ల 11-43 కు దిన ౨౯-౧౨ శేవ																															
25	ర	17	బ ప్రతి శ 23-16 (౪౩-౧౫) అశ్విరా 1-18 (౪౨-౨౦) వార 12-22 బాల 10-22 వర్జ 20-55 ల 22-40 కు దిన ౨౯-౧౫ చిత్ర 3 కులాయామర్క: ౨౪-౩౨ యాగ: కులా సం పు కా																															
26		18	ద్వితీ ఆ రా 1-23 (౪౨-౩౨) భరణి 8-57 (౫౪-౫౭) కృత్తి 12-51 తెతి 12-19 వర్జ 11-58 ల 13-44 కు దిన ౨౯-౧౩ భు౦-౬																															
27		19	తృతీ సో రా 8-45 (౫౪-౨౭) కృత్తి పూ ర్తి (౬౦-౦) సిద్ధి 13-83 వణి 14-84 వర్జ 17-22 ల 19-10 కు దిన ౨౯-౧౧ చంద్రో దయోమాత్రణం (అట్టతది) భు౦-౧౭																															
28	ర	20	చతుర్థి మం పూ ర్తి (౬౦-౦) కృత్తి 6-49 (౨-౭) వర్జ 14-24 బవ 17-0 వర్జ 24-48 ల రా 2-86 కు దిన ౨౯-౨౭ చిత్ర గర్క: ౨౪౦ పూభా రవే కువే ఉభా శ్రకం భు౪-౩౨																															
29		21	చతుర్థి బు 6-16 (౦-౪౨) శోభా 9-49 (౯-౩౫) వణి 15-19 బాల 6-16 వర్జ 16-7 ల 17-55 కు దిన ౨౯-౬ భు౦-౩౯																															
30		22	పంచమి 8-46 (౬-౫౭) మృగ 12-48 (౧౭-౨) పరి 16-11 తెతి 8-46 వర్జ 22-10 ల 23-57 కు దిన ౨౯-౪ భు౦-౫౦																															
1		23	షష్ఠి కు 11-6 (౧౨-౪౭) ఆర్ద్రా 15-34 (౨౩-౫౭) శ్రవ 16-58 వణి 11-6 వర్జ రాశి-45 ల దిన ౨౯-౨౭ వర్జ. శేవే భు౧-౦																															
2	ర	24	సప్తమి 13-4 (౧౭-౪౦) పుష 17-58 (౨౯-౫౫) సిద్ధి 17-16 బవ 13-4 శేవ 6-32 కు వర్జ రాశి-34 ల 4-17 కు దిన ౨౯-౫౯ స్వాతి గర్క: ౬-౫౦ వృశ్చికాయనం ౯-౧౫ సార హేమంత ద్వి ప్రా తిథి అష్టమి. శేవన క్తం ఉభయానధ్యాయ: హరిపద పుణ్యకాల: భు౧-౧౧																															
3		25	అష్టమి 14-29 (౨౦-౧౨) పుష్య 19-48 (౩౪-౩౦) శాధ్య 17-18 కాల 14-29 వర్జ ౨౦-5 కు దిన ౨౯-౫౭ వైపా రా 4-54 ల కూన్యతిథి పుష్యగర్క యాగ: భు౧-౨౨																															
4	పూ	26	నవమి 15-13 (౨౩-౨) ఆశ్లే 20 57 (౩౭-౨౨) శుభ 16-38 కర 15-18 వర్జ 9-18 ల 10-58 కు దిన ౨౯-౫౫ వైపా 12-32 కు																															
5	ర	27	దశమి 15-10 (౨౨-౫౨) మఘ 21-20 (౩౨-౧౭) శుక 15-25 భద్ర 15-10 వర్జ 9-9 ల 10-47 కు వర్జ రాశి-11 ల దిన ౨౯-౫౩ స్వాతి గర్క: ౨౭-౨౯ తిథి దశమి భు౧-౪౪																															
6		28	ఏకా బు 14-18 (౨౦-౪౨) పూష 20-55 (౩౭-౧౫) బహు 13-85 బాల 14-18 శేవ 6-45 కు వర్జ రాశి-46 ల 5-18 కు దిన ౨౯-౫౦ ఉభా రాకం తిథి ద్వయం సర్వగంభీ భు౧-౫౪																															
7		29	ద్వాదశి 12-40 (౧౬-౩౭) ఉభా 19-46 (౩౪-౨౨) బంధ 11-8 తెతి 12-40 వర్జ రాశి-32 ల 5-1 కు దిన ౨౯-౪౦ ఉభా రాకం																															
8	ర	30	త్రయో కు 10-21 (౧౦-౪౭) మాస్త 17-58 (౨౯-౫౦) వైధృ 8-7 విష్ణు రా 4-38 వణి 10-21 వర్జ రాశి-12 ల 2-38 కు దిన ౨౯-౪౬ స్వాతి గర్క: ౪౭-౩౭ మాస్త కేవే శేవన క్తం మాసశివరాత్రి. శివ్రహత నామల్పాదానం అవరరాత్రే సరక గంభీ ప్రయాగ్ తైలాభ్యంగ: భు౨-౧౬																															
9		31	చతుర్దశి 7-28 (౩-౩౫) అమరా 4-11 (౫౧-౪౭) చిత్ర 15-40 (౨౪-౫) ధృతి 24-47 కు 7-28 వర్జ 20-29 ల 22-4 కు స్వాతి గర్కం కుకం సర్వహేమమా అన్వాధానం పిండపిత్తయజ్ఞ: లక్ష్మీపూజ, కామున్యత్సవ: దీపావళి భు౨-౨౭																															

శ్రీ వికారినామ సం॥ కార్తికమాసః (చాంద్రనవమాస్యః హేమంతః దక్షిణాయనం) శక 1881, కలిః 5060, క్రీ.సం 1959

శక 1881 సం॥ కార్తికమాసం	10	1	శుక్రవారము 24-88(రే-30)స్వాతి18-8(గం-22)అయ్య20-48కుంజు14-24వర్జ్య17-57ల19-21కు దినంత-రంస్వాతి రక్తం కుక్తం యాగః బలిపూజా. ఆకాశదీప ప్రారంభః భుజ-30 [దర్శనం. భుజ-30						
	11	2	ద్వితీ సో 21-1(32-22)విశా10-11(గం-20)సాభా16-88 బాల 10-50వర్జ్య18-48 ల 15-7కు దినంత-రం చంద్ర						
	12	౪	౪ తృతీ మం 17-80(౨౨-32)అనూ7-21(3-గం) శ్రేష్ఠ రా4-48(౫3-౨౫) శోభ 12-26 తెలి7-15వర్జ్య12-20ల18-46కు దినంత-3౨ స్వాతి రక్తంః ౨3 మూల శక్తం భుజ-౫౯						
	18	౫	చతుర్థీ బు 14-15(౨౦-3౦)మూలరా2-25(౫౦-౫౫)అతి8-81కుశరా4-54 భద్ర14-15 వర్జ్య11-57ల18-24కు వర్జ్య24-58ల రా 2-25కు దినంత-3౬ మూల శక్తం తిథి ద్వయం నాగ రత్న భుజ-గం	యం	నవం 2౪ నాగ				
	14	౬	పంచ ను 11-25(గం-౨౨)పూషా24-88(రే-౨౫)స్థుతిరా1-41బాల11-25వర్జ్య11-19ల 12-48కు దినంత-3౪ తిథిషష్ఠి నాగపంచమ భుజ-౨౧	కు	16 వృశ్చికే				
	15	౭	షష్ఠి కు 9-7(౨-32) ఉషా28-25(౪3-౨౨)కూల22-59తెలి9-7వర్జ్య 8-14 ల 9-45కు వర్జ్యరా8-19ల4-58కు దినంత-3౨ విశాగర్కః ౨౬-౪౭ వృషా10-29 ల 20-34కు భుజ-3౨	పూ	24 వృశ్చికేక్షణ				
	16	౮	సప్త శ 7-28(3-౨౨) శ్రవణ22-58(రే-౨౦) గండ 20-48 వణి 7-28వర్జ్య రా2-54 ల 4-81కు దినంత-3౦ సని రవే సప్త	రా	రకు	బు ను			
	17	౯	అష్ట ఆ 6-29(౧-౦) శని23-1(రే-౨౦)వృశ్చి 19-10బహు6-29 వర్జ్యం లేదు దినంత-౨౨ సని రవే సప్త శతే కువే శ్చుతి						
	18	౧౦	నవ సో 6-12(౦-౧౫) శతా28-48(రే-౧౫) భువ18-8౯౦౬-12వర్జ్య6-28ల8-7కు దినంత-౨౬ విశాగర్కః ౨౬-౦౦ తా కువే భుజ-౪						
	19	11	దశ మం 6-35(౧-౧౨)పూషా1-10(రే-౪౦)బ్యానూ.17-25 కర 6-85 వర్జ్య 6-84 ల 8-16కు దినంత-౨౪ శభా						
శక 1881 సం॥ అగ్రహాయనం	20	12	ఏకా బు 7-31(3-3౦)ఉభారా8-1(౫౨-౧౫)వార్ 17-12భద్ర17-81వర్జ్య11-81ల18-14కుదినంత-౨౨ ఉభాశక్తం కేవ రావే సర్వ గంకి బోస గంకి స్వాతంత్ర్యమువాది. భుజ-౨౬ [క్షిరాబ్ది గంకి భుజ-3౬						
	21	13	ద్వాద ను 8-57(౨-౫)కేవ రా5-15(౫౨-౫౦) వజ్ర 17-19 బాల 8-57వర్జ్య16-8 ల 17-58కు దినంత-౨౦ కేవ రావే						
	22	౧౪	త్రయో కు 10-46(౧౧-3౫)అశ్వి పూ ర్తి(౬౦-౦)సిద్ధి17-41 తెలి10-46వర్జ్యరా8-21ల5-7కు దినంత-౧౬ విశాగర్కః ౪-౪౦ తిథి గంకి భుజ-౪౭ [బ్రాహ్మణోరం భుజ-౫౦						
	23	15	చతుర్థ శ 12-52(౧౬-౪౭)అశ్వి7-47(౪-౫)వృశ్చి18-16వణి12-52 వర్జ్య 18-29 ల 20-16కు దినంత-౧౬ కూనాతిథి						
	24	16	పూర్ణి ం ఆ 15-11(౨౨-3౫)భరణి10-32(౧౦-౫౭)వణి18-59,౬ 15-11వర్జ్య28-59ల రా 1-47కు దినంత-౧౪ శ్చుతి రవే పంచ తిథి పూర్ణిమ. అన్వాధానం దక్షిణావర్తిమన్వాది. మహాకర్కశ్చ భుజ-౯						
	25	౧౭	బ ప్రతి సో 17-89(౨౨-౪౫)కృత్తి18-26(౧౨-౧౨)పరి19-48కాల17-89వర్జ్యం లేదుదినంత-౧3 విశాగర్కశ్చిరక్తః ౨3-౨3 శ్చుతి రవే పంచ కువే పంచ యాగః వృశ్చిక సంక్రమణ. పూర్వకా॥ భుజ-౨౦						
	26	18	ద్వితీ మం 20-11(3౫-౨)శోషా16-24(౨౫-3౫)శివ20-40తెలి6-55వర్జ్య7-25ల 9-18కు వర్జ్య22-41 ల 24-29 కు దినంత-౧౧ చాతుర్మాస్త్ర యా భుం-౭						
	27	19	తృతీ బు 22-42(౪౧-౨౦)మృగ19-22(33-౦)సిద్ధి21-81వణి9-26వర్జ్యరా4-46లదినంత-౯ ప్రహేళికావఃభుం-౧౨						
	28	౨౦	చతుర్థీ ను రా1-6(౪౭-౧౭)ఆర్ద్ర22-14(౪౦-౭)స్వాతి22-17బహు10-54శేవ6-84కు దినంత-౨౨ అనూ గర్కః ౪౧-౪౧ పునర్వ శవే భుం-3౦ [భుం-౪౧						
	29	౨౧	పంచ కు రా8-15(౫౨-౪౦)పుషా24-58(రే-౪౫)కుభ22-52కాల14-10వర్జ్య11-88ల18-20కు దినంత-౬ పునర్వ శవే						
శక 1881 సం॥ అగ్రహాయనం	౩౦	౨౨	షష్ఠి శ రా5-0(౫౭-౦)పుష్యరా8-9(౫౨-౨3)కుశ్ల 28-11కర16-8 వర్జ్య9-89 ల 11-24కు దినంత-౪ ఆశ్లే రవే సప్త భుం-౫౨ [౫౯-౪౦ ఆశ్లే రవేసప్త భాను ౩ మి. భుం-3						
	1	౨౩	సప్త ఆ 6-12(౬౦-౦)ఆశ్లేరా4-55(౫౬-౪౭)బహు28-6విష్ణి17-86దివి16-54ల18-87కు , సంత-3 అనూ గర్కః						
	2	24	అష్ట సో పూ ర్తి (౬౦-౦)మఘ6-1(౫౯-3౦)చంద్ర22-31బాల18-27వర్జ్య17-28 ల 19-9కు దినంత-౧ ధనురయనం గ-౫౨ శేవన క్తం మహాతి పూర్వకాలః భుం-౧౫ [భుం-౨౬						
	౩	25	అష్ట మం 6-42(౧-౧౨)పూష పూ ర్తి(౬౦-౦)వైధ్య21-21కాల6-42వర్జ్య14-8 ల 15-45కు దినంత-౦ స్వాధ్యానః						
	4	26	నవ బు 6-26(౦-3౦)దశమి రా5-22(౫౭-౨౦)పూష6-22(౦-౨౦)ఉపరా5-56(౫౨-౫౫) విష్ణు 19-84 కర 6-26 వర్జ్య18-26ల15-0కు దినంత-౫౦ ఉప రాక్తం హస్తశవే భుం-3౭						
	5	౨౭	ఏకా ను రా3-29(౫3-౫)హస్తరా4-48(౫౬-౧౦)పిరి17-8౬వణి16-27వర్జ్య18-55ల15-26కు దినంత-౫౬ అనూగర్కః గం-౨౦ హస్త శవే కుకు పూర్ణిమ, స్మార గంకి భుం-౪౯						
	6	28	ద్వాద కు 24-55(రే-౪౦)చిత్తరా2-48(౫౧-౨౨)అయ్య14-5౯ల14-12వర్జ్య12-5ల 18-38కు దినంత-౫౫ రామా నుజ మాధ్య గంకి ప్రహేళికా గోవర్తి గంకి భుం-౦						
	7	29	త్రయో శ 31-43(3౨-౪౦)స్వాతి24-18(౪౫-౭)సాభా10-81 కర 11-19వర్జ్య7-49 ల 9-15కు వర్జ్యరా5-13ల దినంత-౫౪ గంకి ప్రహేళికా మాసశరాతిః భుం-౧౧						
	8	౩౦	చతుర్థ ఆ 18-7(౨౯-3౨)విశా21-24(3౭-౫౦)శోభ6-81అతిరా2-14వి7-82శేవ6-88కు వర్జ్య24-58లరా2-16కు దినంత-౫3 అనూగర్కః శిర-౪౨ అనూ రక్తం కుక్తం నాజనశ్చేయమాశేవన క్తం భుం-౨3						
	9	౩౧	అనూ ం సో 14-16(౧౯-౫౭)అనూ18-17(3౦-౦)కుశ 21-46నాగ14-16వర్జ్య28-9 ల 24-82కు దినంత-౫౨ అనూ రక్తం కుక్తం తిథిద్వయం అన్వాధానం పింపపిత్తయజ్ఞః సోమపర్తిమా భుం-3౪						

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సర ఆశ్వయుజమాసః శకః 1881, కలిః 5060, క్రీ. సం 1959

శకం 1881 సం॥ ఆశ్వయుజమాసం	<p>11 శుక్రవారము 16-85 (౨౬-౪౦) చంద్ర 9-5 వర్ష 16-86 ల 18-7 కు దిన ౨౯-౪౨ యాగః జేపినవరాత్రుః పూ॥</p> <p>12 ద్వితీయ 14-17 (౨౧-౪౪) చంద్ర 7-49 వర్ష 18-6 ల 14-86 కు దిన ౨౯-3౯ తిథి ద్వితీయం</p> <p>13 తృతీయ 12-25 (౧౬-౧౫) శాశ్వతి 6-26 విశాఖ 4-54 వర్ష 11-40 ల 18-10 కు దిన ౨౯-3౭ తిథి చతుర్థి.</p> <p>14 చతుర్థి మం 10-5 (౧౦-౨౪) అనూ రా 3-11 వర్ష 8-37 ల 10-6 కు</p> <p>15 పంచమ 7-87 (౪-౨౧) మషి రా 5-18 (౫3-౫౪) శ్రవణ రా 1-29 వర్ష 8-23 ల 9-58 కు దిన ౩౯-3౨</p> <p>16 షష్ఠ 2-54 (౫౨-౨౪) మూల 28-58 వర్ష 8-58 ల 10-28 కు వర్ష 22-25 ల 28-55 కు సరస్వతీ పూజ, సత్య పరాయణ తీ పూ॥</p> <p>17 అష్టమ 22-44 (౪౬-౪౯) పూష 22-27 వర్ష 8-56 ల 10-26 కు</p> <p>18 నవమి 22-51 (౪౨-౧౨) ఉషా 21-16 వర్ష 6-4 ల 7-35 కు వర్ష రా 1-7 ల 2-39 కు</p> <p>19 దశమ 21-14 (3౮-౧౬) శ్రవణ 20-22 వర్ష 24-17 ల రా 1-51 కు విజయ గం మి తిరువేంగడముడయ్యాన్ వేదాంతదేశికర్ తి॥ న॥ [సర్వ గం శి</p> <p>20 ఏకాదశి 20-5 (3౫-౨3) ధని 19-52 వర్ష రా 3-2 ల 4-87 కు</p> <p>21 ద్వాదశి మం 19-19 (33-౨౬) శత 19-45 వర్ష రా 2-16 ల 8-54 కు దిన ౨౯-౧౭ [దిన ౨౯-౧౪</p> <p>22 త్రయోదశి 19-5 (3౨-౫౧) పూర్వా 20-10 వర్ష ౧౦-1౯ కు</p> <p>23 చతుర్దశి 19-19 (33-౨౪) ఉభా 21-2 వర్ష 6-7 ల 7-46 కు</p> <p>24 పూర్ణిమ 20-3 (3౫-౧౬) శ్రవణ 22-25 వర్ష 9-44 ల 11-25 కు అన్యాధానం, ఆగ్రయణం</p>	శకం 1881 సం॥ ఆశ్వయుజమాసం	<p>25 బుధవారము 21-18 (3౮-౨౦) ఆశ్వి 24-15 వర్ష 19-57 ల 21-40 కు తులాయామర్కః ౪౯-3౫ యాగః పర ద్యుకులా సం॥ పూ॥ కా॥</p> <p>26 ద్వితీయ 22-58 (౪౨-౨౯) భరణి 2-29 వర్ష 10-44 ల 12-29 కు</p> <p>27 తృతీయ 24-55 (౪౭-౨3) కృత్తిక 4-58 వర్ష 15-44 ల 17-30 కు చంద్రోదయమామావతం</p> <p>28 చతుర్థి మం రా 8-2 (౫౨-౪౧) రోహిణి పూర్తి వర్ష 22-45 ల 24-82 కు [15-85 కు</p> <p>29 పంచమ రా 5-10 (౫౭-౫౮) రోహిణి 7-87 వర్ష 18-49 ల</p> <p>30 మషి ను పూర్తి (౬౦-౦) మృగ 10-11 వర్ష 19-24 ల 21-9 కు</p> <p>1 మషి శు 7-1 (౨-3౫) ఆర్ద్ర 12-32 వర్ష రా 1-88 ల 8-17 కు</p> <p>2 సప్తమి 8-84 (౬-౨౬) పునర్వ 14-9 వర్ష 28-5 ల 24-47 కు దిన ౨౮-౫౧ [౨౮-౪౮</p> <p>3 అష్టమ 9-48 (౯-౧౨) పుష్య 16-8 వర్ష రా 5-82 ల దిన</p> <p>4 నవమి 10-22 (౧౦-౫౫) ఆశ్వి 17-15 శ్రవణ వర్ష 7-12 కు వర్ష రా 5-82 ల</p> <p>5 దశమ 10-81 (౧౧-౧౫) మఘ 17-51 శ్రవణ వర్ష 7-11 కు వర్ష రా 1-58 ల 8-81 కు</p> <p>6 ఏకాదశి 10-8 (౧౧-౧౭) పూర్వా 17-58 వర్ష రా 1-8 ల 2-87 కు సర్వగం శి</p> <p>7 ద్వాదశి 9-17 (౮-౧౧) ఉభా 17-36 వర్ష రా 1-44 ల 8-17 కు</p> <p>8 త్రయోదశి 8-1 (౪-౫౭) చంద్ర 16-52 వర్ష 24-30 ల రా 2-2 కు అపరరాత్రే నరకచతుర్థి తైలాభ్యంగం</p> <p>9 చతుర్దశి 6-22 (౦-౫౧) అనూ రా 4-29 (౫౫-౧౭) చంద్ర 15-46 వర్ష 21-4 ల 22-35 కు సర్వపామమాలన్యాధానం పిండపిత్తయజ్ఞః దీపావళి</p>
--------------------------	--	--------------------------	---

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సర కార్తికమాసః శకః 1881, కలిః 5060, క్రీ. సం 1959

శకం 1881 సం॥ కార్తికమాసం	<p>10 శుక్రవారము 2-19 (౫౦-౪3) శాశ్వతి 14-26 వర్ష 19-40 ల 21-10 కు యాగః</p> <p>11 ద్వితీయ 28-58 (౪౪-౫౮) విశాఖ 12-55 వర్ష 16-38 ల 18-7 కు దిన ౨౮-3౦ [17-56 కు</p> <p>12 తృతీయ 21-84 (3౮-౪౭) అనూ 11-15 వర్ష 16-27 ల</p> <p>13 చతుర్థి 19-6 (3౨-3౭) శ్రవణ 9-81 వర్ష 17-0 ల 18-30 కు నాగచరీ మణివాళి మహామసి తి॥ న॥</p> <p>14 పంచమ 16-54 (౨౭-౪) మూల 7-59 వర్ష 6-29 ల 7-59 కు వర్ష 17-0 ల 18-30 కు నాగమి</p> <p>15 షష్ఠి 14-50 (౨౧-౫౫-౧౯) పూష 6-30 ఉషా రా 5-10 వర్ష 14-4 ల 15-84 కు దిన ౨౮-౨౨ తిథి ద్వితీయం</p> <p>16 సప్తమి 12-59 (౧౭-౧౫-3౯) శ్రవణ 2-8 వర్ష 9-1 ల 10-33 కు దిన ౨౮-౨౦ తిథి అష్టమి. పాయుఖయాశ్వాత్ పిశ్య లోకాచార్యర్ తి॥ న॥ [౨౮-౧౨ పూర్వాదత్యాశ్వాత్ తి॥ న॥</p> <p>17 అష్టమ 11-25 (౧3-౧౯) ధని 8-34 వర్ష 8-3 ల 9-37 కు దిన</p> <p>18 నవమి 10-17 (౧౦-౨౭) శత 8-21 వర్ష 10-43 ల 18-18 కు వేయాశ్వాత్ తి॥ న॥</p> <p>19 దశమ 9-84 (౮-౪౦) పూర్వా 8-40 వర్ష 9-50 ల 11-27 కు</p> <p>20 ఏకాదశి 9-23 (౮-౯) ఉభా 4-25 వర్ష 18-35 ల 15-14 కు సర్వగం శి బోధన గం శి [వేదనిధి తీ॥ పూ॥</p> <p>21 ద్వాదశి 9-39 (౮-౪౯) శ్రవణ 5-48 వర్ష 17-4 ల 18-45 కు</p> <p>22 త్రయోదశి 10-30 (౧౦-౫౫) ఆశ్వి పూర్తి వర్ష రా 8-16 ల 4-58 కు [దిన ౨౮-౫ తిథి పూర్తి మాన్వాళి తోరణం</p> <p>23 చతుర్దశి 11-47 (౧౪-౬) ఆశ్వి 7-84 వర్ష 18-1 ల 19-46 కు</p> <p>24 పూర్ణిమ 18-29 (౧౮-౧౯) భరణి 9-48 వర్ష 22-56 ల 24-42 కు దిన ౨౮-3 శూన్యతిథి అన్యా॥</p>	శకం 1881 సం॥ కార్తికమాసం	<p>25 బుధవారము 15-29 (౨3-౨౦) కృత్తిక 12-9 వర్ష రా 5-58 ల వృశ్చికేర్కః ౪౨-౪౮ తిథి ప్రతిపత్ యాగః వృశ్చిక సం॥ పూ॥ కా॥</p> <p>26 ద్వితీయ 17-38 (౨౮-౪౦) రోహిణి 14-45 శ్రవణ 7-40 కు వర్ష 20-58 ల 22-44 కు</p> <p>27 తృతీయ 19-46 (33-౫౯) మృగ 17-21 వర్ష రా 2-86 ల 4-22 కు [నిధి తీ॥ పూ॥</p> <p>28 చతుర్థి 21-40 (3౮-౪౮) ఆర్ద్ర 19-47 వర్ష ౧౦-1౯ కు విద్యా</p> <p>29 పంచమ 23-17 (౪౨-౪౫) పునర్వ 21-53 వర్ష 8-50 ల 10-85 కు</p> <p>30 షష్ఠి 24-30 (౪౫-౪౫) పుష్య 23-88 వర్ష 6-29 ల 8-12 కు దిన ౨౭-౫3</p> <p>1 సప్తమి రా 1-7 (౪౭-౧౭) ఆశ్వి 24-50 వర్ష 13-4 ల 14-45 కు</p> <p>2 అష్టమి రా 1-18 (౪౭-౪3) మఘ రా 1-35 వర్ష 18-13 ల 14-52 కు</p> <p>3 నవమి 24-57 (౪౬-౫౦) పూర్వా రా 1-51 వర్ష 9-41 ల 11-18 కు [దిన ౨౭-౪౬</p> <p>4 దశమ 24-4 (౪౪-3౪) ఉభా 25-84 వర్ష 8-59 ల 10-84 కు</p> <p>5 ఏకాదశి 22-48 (౪౧-౨౨) చంద్ర 24-57 వర్ష 9-45 ల 11-19 కు సర్వగం శి [వర్ష రా 5-10 ల</p> <p>6 ద్వాదశి 21-7 (3౭-౯) చంద్ర 23-53 వర్ష 8-35 ల 10-7 కు</p> <p>7 త్రయోదశి 19-9 (3౨-౧౬) శాశ్వతి 22-85 శ్రవణ 6-41 వర్ష రా 8-89 ల 5-19 కు శనిగతి, మాసశివరాత్రి</p> <p>8 చతుర్దశి 17-0 (౨౬-౫౧) విశాఖ 21-4 వర్ష 24-48 ల రా 2-17 కు నాజననేయ్యమా పద్మనాభ తీ॥ పూ॥</p> <p>9 అమావాస్య 14-43 (౨౧-౫) అనూ 19-28 వర్ష 24-40 ల రా 2-9 కు తిథి ద్వితీయం అన్యాధానం పిండపిత్తయజ్ఞః</p>
--------------------------	--	--------------------------	---

శ్రీ వికారి నామ సంమార్గశిరమానః (కాండః తపాశిశిర ద్భుదక్షిణ-ఉత్తర అయనే) శకః 1881, కలిః 5060 క్రీ.సం 1959

శకం 1881 సం॥ ఆగ్రహాయణం నెల (పాయసపరం సహస్రమాసం)	10	1	శుక్రవారము 10-21 (౧౦-౭) జ్యేష్ఠ 15-8 (౨౨-౫) ధృతి 17-22 బహు 10-21 వర్జ్య 22-9ల 23-33కు దిన ౨౭-౫౧ మూల శక్రకాం యాగః అనధ్యాయః చంద్రదర్శనం భుజ-౪౫				
	11	౭	ద్వితీయ 6-84 (౦-౪౦) తృతీయ 8-7 (౫౧-౨౨) మూల 12-10 (౧౪-౪౦) కూల 13-7 కాల 6-84 వర్జ్య 10-46ల 12-10కు వర్జ్య 20-44ల 22-10కు దిన ౨౭-౫౧ జ్యేష్ఠాగర్కః ౫౧-౫3 మూల శక్రకాం భుజ-౫౭				
	12	8	చతుర్థి ను 24-11 (౪౪-౪౦) పూర్ణిమా 9-86 (౮-౧౨) గంభీర 9-10 వృద్ధి రాజ-41 వణి 18-89 వర్జ్య 16-55ల 18-28కు దిన ౨౭-౪౮ భుజ-౮				శ
	13	౯	పంచమ 21-54 (3౮-౫౭) ఉషా 7-84 (3-౭) శ్రవణ 6-14 (౫౬-౪౦) భ్రమరా 2-46 బహు 11-8 వర్జ్య 11-21ల 12-51కు దిన ౨౭-౪౭ నాగపూజ భుజ-౧౮	యం	దీక్షం 1 కులా		
	14	౧౦	షష్ఠి శ 20-28 (3౫-౭) ధనిరాజ 42 (౫౮-౨౫) వ్యాధి 24-28 కాల 9-9 వర్జ్య 10-9ల 11-48 కు, దిన ౨౭-౪౬ సుబ్రహ్మణ్య వృద్ధి ఉభయ ప్రదోషః భుజ-3౧		కుక్రః	15 ధనుష్య	
	15	౧౧	సప్తమి 19-48 (33-౨౭) శిఖరాజ 59 (౫౯-౭) వార 22-50 కర 8-8 వర్జ్య 18-0ల 14-87కు దిన ౨౭-౪౫ జ్యేష్ఠాగర్కః ౮-౫౦ భాను 2 మి. "జయ 2 మి" అలభ్యయోః ॥ పు॥ భుజ-౪౨	పూ	27 వృశ్చిక	కుక్రః	
	16	౧౨	అష్టమి 19-52 (33-౪౭) పూర్ణిమా పూర్తి (౬౦-౦) వజ్ర 21-50 వృద్ధి 3-3౭ వర్జ్య 12-40ల 14-20కు దిన ౨౭-౪౫ కాల భరవాను భుజ-౫3	శుకా	న	రకు	శ
	17	౧౩	నవమి 20-47 (3౬-౨) పూర్ణిమా 7-2 (౧-౪౦) సిద్ధి 21-25 బాల 8-20 వర్జ్య 17-20ల 19-8కు దిన ౨౭-౪౪ ఉభా శక్రకాం ప్రశయకల్పః భుజ-౫		బుగు		
	18	౧౪	దశమి 22-20 (3౯-౫౫) ఉభా 8-47 (౬-౨) వృద్ధి 21-28 కైతి 9-88 వర్జ్య 21-55ల 23-40కు దిన ౨౭-౪3 జ్యేష్ఠా 3 ర్కః ౨౫-౪౨ ఉభా శక్రకాం, రేవ రాజే భుజ-౧౬				[౧౧ శ్మభుజ-౨౭
	19	౧౫	ఏకాదశి 24-22 (౪౪-౫౭) రేవ 11-4 (౧౧-౪౨) వర్జ్య 21-58 వణి 11-21 వర్జ్యం లేదు దిన ౨౭-౪౨ రేవ రాజే నుగు ౧౧ కి సర్వ				
	20	౧౬	ద్వాదశి 24-48 (౫౦-౫౦) అశ్వి 13-48 (౧౮-౨౦) పరి 22-88 బహు 13-82 వర్జ్య 9-17ల 11-4కు వర్జ్య 24-28ల రా 2-16కు దిన ౨౭-౪౧ భర కుజే పంచమ త్యక్త జయంతి, ప్రదోషః భుజ-3౯				
	21	౧౭	త్రయోది ౪ రాజ-14 (౫౭-౫) భర 16-36 (౨౫-3౦) శివ 28-20 కాల 15-59 వర్జ్య రాజ-4ల దిన ౨౭-౪౧ జ్యేష్ఠా రర్కః ౪౨-౨౬ భరకుజే పంచ శని ౩ శి ప్రదోషః హానుమద్వారం భుజ-౫౦				
	22	౧౮	చతుర్థి ఆ పూర్తి (౬౦-౦) కృత్తి 19-34 (3౨-౫౨) సిద్ధి 24-11 కర 18-82 శేవ 7-58కు దిన ౨౭-౪౦ భుజ-౧				
	23	౧౯	చతుర్థి సో 7-47 (3-౨౫) గోహి 22-82 (౪౦-౧౭) నాగ్య రా 1-1 వణి 7-47 వర్జ్య 18-88ల 15-21కు వర్జ్య రా 4-48ల దిన ౨౭-౪౦ దత్తజయంతి భుజ-౧౨				
	24	౨౦	పూర్ణిమా ౦ మం 10-19 (౯-౪౨) మృగరా 1-26 (౪౭-3౦) శుభ రా 1-48 బహు 10-19 శేవ 6-87కు దిన ౨౭-3౯ మూల గధనుష్య ర్కః ౫౯-౧౬ ర్ధి శవే సాద్యస్కయాగః పరదినే భవస్సం క్రమణ పూర్తి కా భుజ-౨౪				
	25	౨౧	శుక్రవారము 12-48 (౧౫-౪౨) ఆర్ద్రా 4-12 (౫౪-౨౫) సుక రా 2-28 కాల 12-48 వర్జ్య 10-48ల 12-35కు దిన ౨౭-3౯ ఆర్ద్రా శవే పునర్వరవే తిథి ద్వితీయ పరశురామజయంతి అనధ్యాయః భుం-౦-౧౨				
	26	౨౨	ద్వితీయ 14-59 (౨౧-౨౦) పునర్వ పూర్తి (౬౦-౦) బ్రహ్మ రా 3-0 కర 14-59 వర్జ్య 17-29ల 19-16కు దిన ౨౭-3౯ పున. రవే కూన్యతిథి భుం-౧౧				
	27	౨౩	తృతీయ 17-1 (౨౬-౨౫) పునర్వ 6-47 (౦-౫౦) బంధ్రరాజ 20 భద్ర 17-1 వర్జ్య 15-88ల 17-18కు దిన ౨౭-3౮ పుష్య కుజే తిథి తృతీయ ఉభయ ప్రదోషః భుం-౨౨				[ర్కః ౧౫-3౦ పుష్య కుజే భుం-33
	28	౨౪	చతుర్థి శ 18-45 (3౦-౪౨) పుష్య 9-6 (౬-3౫) వైశాఖ 8-25 బాల 18-45 వర్జ్య 22-57ల 24-41కు దిన ౨౭-3౮ మూల ౨				
	29	౨౫	పంచమ 20-5 (3౪-౨) ఆశ్లే 11-5 (౧౧-3౨) విష్ణు రా 3-10 కాల 7-24 వర్జ్య 23-50ల రా 1-82కు దిన ౨౭-3౮ భుం-౪3				
	30	౨౬	షష్ఠి సో 20-54 (3౬-౨) మఘ 12-37 (౧౫-౨౦) కృత్తి రా 2-81 కర 8-80 వర్జ్య 20-56ల 22-86కు దిన ౨౭-3౮ ఉభయ ప్రదోషః భుం-౫౪				
శకం 1881 సం॥ పాషంసల	1	౨౭	సప్తమి 21-7 (3౬-33) పూర్ణిమా 18-86 (౧౭-౪౫) ఆయురా 1-22 వృద్ధి 9-1 వర్జ్య 20-58ల 22-80కు దిన ౨౭-3౮ మూల 3 ర్కః 3౧-౫౨ ముకరాయనం 33-౫౭ సౌరశిశిర ద్భు ప్రారంభం ఉభరాక్రకాం వరేద్యు దత్తరాయణ పుణ్యకాలః భుం-౫				
	2	౨౮	అష్టమి 20-38 (3౫-౨౦) ఉషా 13-55 (౧౮-3౨) సౌభా 28-41 కాల 8-52 వర్జ్య 22-10ల 23-45కు ఉభరాక్రకాం హస్త శవే శేవన కం తిస్సాష్టకః భుం-౧౬				
	3	౨౯	నవమి 19-25 (3౨-౧౫) హస్త 18-82 (౧౭-3౨) గోభ 21-25 కైతి 8-2 వర్జ్య 21-10ల 22-42కు హస్త శవే భుం-౨౭				
	4	౩౦	దశమి 17-28 (౨౭-౨౨) చిత్ర 12-27 (౧౪-౫౦) ఆతి 18-85 భద్ర 17-28 వర్జ్య 17-88ల 19-8కు మూల రర్కః ౪౮-౬ భుం-3౭				
	5	౩౧	ఏకాదశి 14-58 (౨౦-౫౫) స్వాతి 10-41 (౧౦-౨౫) నుక 15-18 బాల 14-58 వర్జ్య 15-44ల 17-11కు తిథిద్వయం సర్వగంకి భుం-౪౮				[దిన ౨౭-3౮ జ్యేష్ఠ కుక్రకాం తిథి త్రయోదశి భుం-౫౯
	6	౩౨	ద్వాదశి 11-44 (౧3-౦) విశాఖ 21 (౪-33) అనూరాజ 8-86 (౫3-౭) ధృతి 11-25 కైతి 11-44 వర్జ్య 11-54ల 13-18కు				
	7	౩౩	త్రయోది సో 8-12 (౪-౧౦) చతుర్థి శిరా 4-27 (౫౦-3౭) జ్యేష్ఠ రా 2-86 (౫౦-౧౦) కూల 7-17 గంప రా 2-57 వణి 8-12 వర్జ్య 10-80ల 11-54కు దిన ౨౭-3౮ జ్యేష్ఠ కుక్రకాం మూల ర్కకాం శేవన కం మాసశివరాత్రిః భుం-౧౦				
	8	౩౪	అమావాస్య 24-39 (౪౫-౧౫) మూలరా 11-38 (౪౨-3౦) వృద్ధి 22-85 చతుష్పా 14-88 వర్జ్య 9-86ల 11-0కు వర్జ్య 22-9ల 23-83కు దిన ౨౭-3౯ పూర్ణిమాగర్కః ౪-౧3 మూల ర్కకాం ౫౫ పూర్ణిమా ర్కకాం శక్రకాం సర్వ 3౦ మా అన్యా ధానం పిండపిత్రియజ్ఞః భుం-౨౧				

శ్రీ వికారి నామ సం॥ పావమానః (చాంద్ర తపస్యః శిశిరర్తుః ఉత్తరాయణం) శకః 1881, కలిః 5060, క్రీ.సం 1959-60

9	80	కు॥ ప్రతి బు 21-1 (34-00) పూష 20-89 (34-00) భువ 18-20 కు 10-50 వర్జ్య 7-59 ల 9-24 కు 8-48 ల 5-14 కు దిన 2-3 పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
10	81	ద్వితీ ను 17-44 (22-00) ఉష 18-5 (22-00) వ్యాపూ 14-22 బాల 7-22 వర్జ్య 9-45 ల 11-13 కు దిన 2-40 చంద్ర దర్శనం భు 2-40				
11	8	తృతీ కు 14-59 (20-00) శ్రవ 16-5 (23-00) హర 10-48 గర 14-59 వర్జ్య 19-52 ల 21-22 కు దిన 2-40 పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 2-0				
12	2	చతుర్థీ క 12-56 (00-00) నవి 14-45 (20-00) వజ్ర 7-46 సిద్ధి రా 5-22 భద్ర 12-56 వర్జ్య 21-47 ల 23-21 కు దిన 2-40 రితి పంచమ భు 3-0				
18	8	పంచ ఆ 11-41 (00-00) శ్రవ 14-14 (00-00) వర్జ్య రా 8-89 బాల 11-41 వర్జ్య 20-48 ల 22-20 కు దిన 2-40 పూష రక్తం యాగః భు 3-0				
14	4	షష్ఠి సో 11-20 (00-00) పూష 14-34 (00-00) వర్జ్య రా 2-87 రితి 11-20 వర్జ్య 24-88 ల రా 2-19 కు దిన 2-40 పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
15	5	సప్త మం 11-50 (00-00) ఉష 15-44 (20-00) పరి రా 2-12 వర్జ్య 11-50 వర్జ్య రా 4-40 ల 6-24 కు దిన 2-40 ఉష శక్తం యాగః భు 3-0				
16	6	అష్ట మ 18-6 (00-00) శ్రవ 17-88 (22-00) వర్జ్య రా 2-20 బవ 18-6 వర్జ్య రేడు దిన 2-40 శ్రవ రితి పంచమ బుధాష్టమి గం 18-6 "మహాద్రుహష్టమి" అలభ్యయో॥ పు॥ కౌ॥ భు 3-0				
17	7	నవ ను 15-2 (00-00) అశ్వి 20-6 (33-00) సిద్ధి రా 2-51 ల 15-2 వర్జ్య 15-42 ల 17-28 కు దిన 2-40 పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
18	8	దశ కు 17-22 (22-00) భర 22-56 (00-00) పూష రా 8-37 గర 17-22 వర్జ్య 6-50 ల 8-37 కు దిన 2-40 రితి దశమి				
19	9	ఏకా క 19-57 (33-00) కృత్తి రా 1-56 (00-00) శుభ రా 4-29 వర్జ్య 12-26 ల 14-14 కు దిన 2-40 రితి సర్వగతి				
20	10	ద్వాద ఆ 22-38 (33-00) సోహి రా 4-57 (00-00) శుక్ల రా 5-21 బవ 19-15 వర్జ్య 19-57 ల 21-45 కు దిన 2-40 రితి ముఖం 22-00 కు దిన 2-40 భు 3-0				
21	11	త్రయో సో రా 1-3 (00-00) మృగ పూ ర్తి (00-00) బహు రా 6-7 ల 11-48 వర్జ్య 11-18 ల 18-00 కు దిన 2-40 రితి రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
22	12	చతుర్ద మం రా 8-20 (00-00) మృగ 7-9 (3-00) చంద్ర పూ ర్తి గర 10-11 వర్జ్య 17-9 ల 18-55 కు దిన 2-40 రితి పంచమి				
23	18	పూర్ణి బు రా 5-20 (00-00) అర్ధ 10-28 (00-00) చంద్ర 16-42 విష్ణి 16-20 వర్జ్య 28-89 ల రా 1-25 కు దిన 2-40 రితి				
24	14	బ ప్రతి సు పూ ర్తి (00-00) పున 12-52 (00-00) వైశా 7-6 బాల 18-11 వర్జ్య 21-88 ల 23-17 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
25	15	బ ప్రతి కు 7-8 (00-00) పూష 14-57 (20-00) విష్ణు 7-15 ల 7-8 వర్జ్య రా 4-41 ల 6-25 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
26	16	ద్వితీ క 8-26 (00-00) అశ్వి 16-44 (20-00) సిద్ధి రా 5-26 వర్జ్య రా 5-26 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
27	17	తృతీ ఆ 9-27 (00-00) మృగ 18-9 (20-00) అయ్య 6-49 సోహి రా 6-10 భద్ర 9-27 శ్రవ 7-8 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
28	18	చతుర్థీ సో 10-5 (00-00) పూష 19-11 (30-00) శ్రవ రా 5-12 బాల 10-5 వర్జ్య రా 2-88 ల 4-12 కు దిన 2-40 రితి ఉష				
29	19	పంచ మం 10-16 (00-00) ఉష 19-46 (30-00) అతి రా 8-51 రితి 10-16 వర్జ్య రా 4-12 ల 5-48 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
80	20	షష్ఠి బు 9-58 (00-00) హర 19-52 (33-00) శుక్ల రా 2-5 వర్జ్య రా 8-48 ల 17-25 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
1	21	సప్త ను 9-8 (00-00) చిత్త 19-25 (30-00) నృతి 28-54 బవ 9-8 వర్జ్య 24-47 ల రా 2-19 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
2	22	అష్ట కు 7-44 (00-00) నవ రా 5-48 (00-00) వ్యాపూ 18-26 (20-00) హర 21-16 ల 7-44 వర్జ్య 28-42 ల రా 1-12 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
8	28	దశ క 8-28 (00-00) విశా 16-56 (20-00) గండ 18-18 వర్జ్య 20-87 ల 22-5 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
4	24	ఏకా ఆ 24-81 (00-00) అమా 14-59 (20-00) వృద్ధి 14-49 బవ 18-57 వర్జ్య 20-2 ల 21-29 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
5	25	ద్వాద సో 21-28 (30-00) శ్రవ 12-40 (00-00) భువ 11-7 ల 10-57 వర్జ్య 19-50 ల 21-16 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
6	26	త్రయో మం 18-6 (00-00) హర 10-10 (00-00) వ్యాపూ 7-15 హర రా 8-19 గర 7-44 వర్జ్య 8-44 ల 10-10 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
7	27	చతుర్ద బు 14-50 (20-00) పూష 7-86 (20-00) ఉష రా 5-11 (00-00) వజ్ర 28-28 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				
8	28	అమా కు 11-45 (00-00) శ్రవ రా 8-2 (00-00) సిద్ధి 19-49 హర 11-45 వర్జ్య 28-49 ల 10-17 కు దిన 2-40 రితి పూష రక్తం శక్తం యాగః భు 3-0				

య	దీపం 30 రమి బవ 5 రమి కు:	
పూ	14 మకరే రవి: 19 మకరే బవ: 21 రమి కు: 22 రమి కు:	
రా	కు ము కు కు	ర క

శక 1881 సం॥ పావమానం శక 1960 సం॥ జనవరి

శక 1881 సం॥ మాఘం శక

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సరం మార్గశిరమాసః శకః 1881, కలిః 5060, క్రీ. సం. 1959

10 బ్రహ్మత మం 12-22(గృ-౯) జ్యేష్ఠ 17-47 వర్జ్య రా 1-14ల 2-44కు దిన ౨౭-౩౮ తిథి ద్వితీయయాగః	25 బ్రహ్మత మం 11-15(గృ-౯) ఆర్ద్ర ౮-9(గృ-౯) వర్జ్య 9-56ల 11-42కు దిన ౨౭-౨౮ ధనుష్యర్కః గృ-౮౯ ధనుస్సంక్రమణపుష్కారమునాథ తీర్థం
11 ద్వితీ మం 10-0(౯-౧౫)మూల 16-8 వర్జ్య 14-89ల 16-9 కు వర్జ్య రా 1-8ల 2-38కు దిన ౨౭-౩౭	26 ద్వితీ మం 18-11(గృ-౯)పునర్వాస-28వర్జ్య 16-17ల 18-1కు దిన ౨౭-౨౮ తిథి తృతీయ
12 తృతీ మం 7-46(౩-౩౭)చతుర్తి ౮-86 పూష 14-88 వర్జ్య 22-12 ల 23-48కు [18-41కు దిన ౨౭-౩౪	27 తృతీ మం 14-45(౨౦-౪౫)పుష్య పూర్తి వర్జ్య 14-0ల 15-44 కూన్యతిథి [దిన ౨౭-౨౮
13 పంచమ మం ౩-45(౫౩-౩౫) ఉషా 18-19 వర్జ్య 17-9 ల	28 చతుర్థి 15-54(౨౩-౩౪)పుష్య 7-6వర్జ్య 20-37ల 22-18కు
14 షష్ఠి ౪ రా 2-19(౪౯-౫౮) శ్రవ 12-18వర్జ్య 16-11ల 17-44 కు కుబ్జహస్తావస్థి. [జయ ౩ మి"అ.యో.	29 పంచమ 16-82(౨౫-౧౦)ఆశ్వి 8-26వర్జ్య 20-51ల 22-80కు అమృత్యు తీర్థం [దిన ౨౭-౨౩
15 సప్తమి ౧-10(౪౭-౬)ని 11-36 వర్జ్య 18-48ల 20-18కు	30 షష్ఠి సో 16-89(౨౫-౨౪)మఖ 9-17 వర్జ్య 17-28ల 19-1కు
16 ఆష్టమి 24-85(౪౫-౩౬)కృత్తి 11-20వర్జ్య 17-47ల 19-24 కు "కాలావస్థి" అ.యో.	1 సప్తమం 16-16(౨౪-౨౬)పూష 9-37వర్జ్య 16-48ల 18-24కు
17 నవమి 24-24(౪౫-౩)పూర్వా 11-81వర్జ్య 21-22ల 28-1కు దిన ౨౭-౩౧ [దిన ౨౭-౩౦	2 ఆష్టమి 15-28 (౨౨-౧౩) ఉషా 9-84వర్జ్య 17-44ల 19-18కు తిథి ఆష్టమి తిస్రావస్థి:
18 దశమి 24-49(౪౬-౮)ఉర్వా 12-10వర్జ్య 24-44ల రా 2-25కు	3 నవమి 14-7 (౧౮-౫౯) మాఘ 8-57వర్జ్య 16-88ల 18-11కు తిథి ద్వయం [దిన ౨౭-౨౩
19 ఏకాదశి ౧-40(౪౮-౧౩)రేవతి 18-20వర్జ్యం రేవతి సర్వగం	4 దశమి 12-28(౧౪-౫౨) చిత్త 8-1వర్జ్య 18-20ల 14-51 కు
20 ద్వాదశి ౮-4 (౫౧-౪౩) ఆశ్వి 14-59 వర్జ్య 10-48 ల 12-25కు వర్జ్య రా 1-24ల 8-8కు ద్వాదశి హరిహరసం: ౫-౩౫	5 ఏకాదశి 10-81(౧౦-౧)స్వాతి 6-48విశాఖ 5-6వర్జ్య 12-5ల 13-85కు సర్వ గం
21 త్రయోది 28-49(౫౬-౩) భరణి 17-2వర్జ్య రా 6-14ల శనిగం ప్రహేషా అరుణాశ్విరూమా శేనెరుమా నార్ తిల్ల నా	6 ద్వాదశి 8-22(౪-౩౭) త్రయోరా 6-8(౫౪-౨౨) అనూరా 8-48 వర్జ్య 9-8ల 10-88కు
22 చతుర్దశి పూర్తి(౬౦-౦) కృత్తి 19-26 శేనె 8-0కు కృత్తి దీపావస్థి: సంధి తిరుమంగయాశ్వాత్ తిల్ల నా	7 చతుర్దశి సో రా 8-48(౫౨-౫౮) జ్యేష్ఠ రా 2-5 వర్జ్య 9-0 ల 10-29కు మాసశివరాత్రి తొండోడిప్పాడియాశ్వాత్ తిల్ల నా పెరియనంబి తిల్ల నా [పిండిపిర్మయ్యజ్ఞా.
23 చతుర్దశి సో 6-56(౧-౧౭)రోహి 22-1వర్జ్య 18-9ల 14-56 కు వర్జ్య రా 4-14ల 6-0 కు అస్వాధానం తిరుప్పాణియా శ్వాత్ తిల్ల నా శ్రీవై వనమృహేషుద్రావిడప్రబంధనిగమనం	8 అమావస్య మం రా 1-22(౪౭-౩)మూల 24-25వర్జ్య 9-38ల 11-2 కు వర్జ్య 22-56ల 24-25కు సర్వహమమా అస్వాధానం
24 పూర్ణిమ 9-8(౬-౪౪)మృగ 24-40వర్జ్యం రేవతియాగః	

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సర పాషమాసః శకః 1881, కలిః 5060, క్రీ. సం 1959, 60

9 బ్రహ్మత మం 28-9(౪౧-౩౦)పూష 22-58వర్జ్య 9-24ల 10-54 కు వర్జ్య రా 6-25ల యాగః	24 బ్రహ్మత మం రా 6-82(౫౯-౪౭-౫౮)పునర్వాస 12-44 వర్జ్య 21-22ల 28-6కు దిన ౨౭-౩౬ మకరర్కః ౩౦-౫౮ యాగః పర దుర్గః మకరసంక్రమణ పుష్కారం
10 ద్వితీ మం 21-5(౩౬-౨౧) ఉషా 21-29 శేనె 7-55కు వర్జ్య రా 1-18ల 2-50కు దిన ౨౭-౨౮	25 ద్వితీ మం పూర్తి(౬౦-౦)పుష్య 14-89వర్జ్య రా 4-14ల 5-56కు
11 తృతీ మం 19-21(౩౧-౫౭) శ్రవ 20-24వర్జ్య 24-16ల రా 1-49కు	26 ద్వితీ 7-40(౨-౩౬)ఆశ్వి 16-7వర్జ్య రా 4-85ల 6-15కు
12 చతుర్థి 17-58(౨౮-౧౭)ని 19-37 వర్జ్య రా 2-42ల 4-17 కు దిన ౨౭-౨౮	27 తృతీ ఆ 8-16(౪-౬)మఖ 17-4వర్జ్య రా 1-13ల 2-51కు తిరు మొడికేయాశ్వాత్ తిల్ల నా
13 పంచమ 16-58(౨౫-౪౪)కృత్తి 19-17వర్జ్య రా 1-41ల 8-17కు	28 చతుర్థి సో 8-20(౪-౧౫)పూష 17-82వర్జ్య 24-48ల రా 2-18కు
14 షష్ఠి సో 16-16(౨౪-౧౩) పూర్వా 19-19వర్జ్య రా 5-8ల దిన ౨౭-౨౬	29 పంచమ 7-54(౩-౧౦)ఉషా 17-28వర్జ్య రా 1-43ల 8-18కు దిన ౨౭-౪౩
15 సప్తమి 16-11(౨౪-౧)ఉర్వా 19-58 శేనె 6-47కు దిన ౨౭-౨౭	30 షష్ఠి మం 6-59(౦-౫౩) సప్తరా 5-47(౫౭-౦) మాఘ 17-2 వర్జ్య 24-44ల రా 2-17 కు మకరశాశ్వాత్ తిల్ల నా సర్వ కృమతీర్థం సరహరి తీర్థం [కు తిస్రావస్థి:
16 ఆష్టమి 16-85 (౨౫-౦) రేవతి ౨౦-౫౩వర్జ్య 8-28ల 10-8కు మహాద్రుదాష్టమి	1 ఆష్టమి రా 4-1(౫౩-౨౮)చిత్త 16-10 వర్జ్య 21-30ల 28-2
17 నవమి 17-82(౨౭-౨౧) ఆశ్వి 22-28వర్జ్య 18-12ల 19-54కు	2 నవమి రా 2-4(౪౮-౩౪)స్వాతి 15-1వర్జ్య 20-18ల 21-48 కు
18 దశమి 18-56 (౩౦-౪౯) భరణి 24-24 వర్జ్య 8-50ల 10-84కు దిన ౨౭-౩౦	3 దశమి 28-50 (౪౨-౫౯) విశాఖ 18-86వర్జ్య 17-21ల 18-51 కు దిన ౨౭-౪౮ [సర్వగం
19 ఏకాదశి 20-46(౩౫-౨౨)కృత్తి రా 2-46వర్జ్య 18-85ల 15-21 కు సర్వ గం కైవంత(మహాకృత్తి) గం కైవంత శేనెదర్శనం	4 ఏకాదశి 21-82(౩౭-౧౫)అనూ 12-8 వర్జ్య 17-16ల 18-45కు
20 ద్వాదశి 22-49 (౪౦-౩౧) రోహి రా 5-18వర్జ్య 20-25 ల 22-18కు షడశి తిరుమంగ ౩౬-౨౩రూ తిరుతీర్థం	5 ద్వాదశి సో 19-10(౩౧-౨౧)జ్యేష్ఠ 10-24వర్జ్య 17-50ల 19-19కు
21 త్రయోది సో రా 1-2(౪౬-౨)మృగపూర్తి వర్జ్య 11-82ల 18-19 కు దిన ౨౭-౩౩ [19-0కు	6 త్రయోది మం 16-49(౨౫-౨౮)మూల 8-44వర్జ్య 7-14ల 8-44 కు వర్జ్య 17-42ల 19-12కు మాసశివరాత్రి శేనె కం
22 చతుర్దశి మం రా 8-11 (౫౧-౨౬) మృగ 7-57వర్జ్య 17-14 ల	7 చతుర్దశి మం 14-86(౧౯-౫౮)పూష 7-9 ఉషా రా 5-87వర్జ్య 14-89ల 16-9కు దిన ౨౭-౫౫ తిథి ద్వయం సర్వ 80మ, అస్వాధానం, విద్యాధిశతీర్థం
23 పూర్ణిమ రా 5-7(౫౬-౧౫)ఆర్ద్ర 10-28వర్జ్య 28-86ల రా 1-21 కు దిన ౨౭-౩౫ అస్వాధానం	8 అమావస్య మం 12-85(౧౪-౫౪) శ్రవ రా 4-29 వర్జ్య 9 25 ల 10-57కు తిథి పరిపత్, పిండిపిర్మయ్యజ్ఞా యాగః

శ్రీ వికారినామ సం॥ మాఘమాసః (చాంద్రః మధ్యః పంచమః ఉత్తరాయణం) శక 1881, కలిః 5060, క్రీ. సం 1960

శ్రీ 1881 సం॥ మాఘం నెల (సాయనపూర్వం తర్వాత)

శ్రీ 1881 సం॥ ఫాల్గుణం నెల

9	29	కు ప్రతి కు 9-2(౬-౨) ధని రా1-28(౪౬-౫౫) వర్ష 16-81 బవ 9-2 వర్ష 6-45ల8-15కు దినా-౧౪ అనధ్యాయ:				
10	౪ 80	ద్వితీ శి 6-49(౦-౩౦)కృత్తిరా5-17(౫౬-౧౦) శరా 24-21(౪౪-౨౦) వరి 18-40 కాల 6-49 వర్ష 8-16 ల 9-48కు దినా-౧౬ శ్రవణ-౨౫ భు-౨౩				
11	81	చతుర్థి ఆ రా 4-80(౫౪-౪౨)పూభా24-2(౪౩-౩౨)వరి11-28వరి16-58 వర్ష 6-40ల 8-15కుదినా-౧౪ ఉభాశ్రకాం సోపపదం వరదాశ్రీ భు-౩౩				
12	1	పంచ సో రా4-82(౫౪-౪౩) ఉభా 24-82వ9-48 :వ 16-81 వర్ష 9-50ల 11-28కు దినా-౨౦ఉభాశ్రకాం రేవ రావే శ్రీమిరా భు-౪౬				
13	2	షష్ఠి మం రా5-28(౫౬-౫౭)రేవరా1-48(౪౪-౦) సిద్ధి8-41 కాల 16-57 వర్ష 18-10ల 14-51కుదినా-౨౦రేవ రావే భు-౫౫				
14	౪ 8	సప్త మి పూర్తి(౬౦-౦)అశ్విరా8-46(౫౨-౫౫)పూభా 8-15 గర 18-10 వర్ష 28-26ల రా1-10కు దినా-౨౪ శ్రవ ౪.౪౫: ౫-౩౧ రథ ౩ మి బైవస్వత మహ్వాది నూర్య జయ ని భు 3-౫				
15	4	సప్త గు 6-56(౦-౫౦)భరరా6-17(౫౯-౧౨)శుభ8-22వరి6-58వర్ష 14-22ల16-8కు దినా-౨౬ భిష్ము రా మి ఉభ				
16	౪ 5	అష్ట కు 9-2(౬-౩)కృత్తి పూర్తి (౬౦-౦)కుక్ 8-58:వ9-2వర్ష ౭-42 ల 9-29కు దినా-౨౭బైపా రా 1-8ల కృత్తి				
17	౪ 6	నవ శి ప11-29(౧౨-౧౫)కృత్తి9-8(౬-౨౨)బహు9-89కాల11-29వర్ష ౪౪-8ల 4-56కు దినా-౨౯ ధని గర్భ:				
18	7	దశ ఆ 14-8(౧౨-౪౦)కోహి12-8(౧౩-౫౨)బంధ10-81గర14-8వర్ష 18-25 ల 20-18కు దినా-౩౧కూన్య తిథి				
19	8	ఏకా సో 16-81(౨౪-౫౨)మృగ15-8(౨౧-౧౨)వైధ్య11-20భద్ర16-81 వర్ష 24-28ల రా2-10కు దినా-౩౪అర్ధ				
20	9	ద్వాదమం 18-44(౩౦-౨౫)అర్ధ17-48(౨౭-౫౨)విష్ణు 11-58 కాల 18-44 వర్ష ౧౭కు దినా-౩౬ గని అర్క:				
21	10	త్రయో మి 20-84(౩౫-౦)పున20-8(౩౩-౪౨)శ్రీతి12-22కాల7-89వర్ష 6-58ల8-88వరకు వర్ష ౪౪-41ల 6-25కు దినా-౩౮వరాహశిల్ప: భు-౧౧				
22	11	చతుర్ద గు 21-57(౩౮-౩౦)పుష్య21-58(౩౮-౩౨) ఆయు12-26 గర 9-15 వర్ష ౧౭కు దినా-౪౦అశ్రేరవే పంచ				
23	12	పూర్ణి కు 22-54(౪౦-౫౨)అశ్రే28-26(౪౨-౧౨)పూభా12-9విష్ణు10-29వర్ష ౧1-88ల18-15కు దినా-౪౨ ధని				
24	18	బ ప్రతి శి 28-24(౪౨-౧౦)మఖ24-29(౪౪-౫౨)కోభి11-88కాల11-8వర్ష 11-57ల 18-87కు దినా-౪౪ యాగ:				
25	14	ద్వితీ ఆ 28-28(౪౨-౨౦)పూభా1-8(౪౬-౩౦)అతి గం10-85 శ్రీతి11-26వర్ష 8-42 ల 10-21కు దినా-౪౬ ఉప				
26	15	తృతీ సో 28-9(౪౧-౩౩)ఉభా1-28(౪౭-౩)కుక9-20వరి11-18వర్ష 8-24ల10-1కు దినా-౪౮ ఉప రాకాం				
27	౪ 16	చతుర్థి మం 22-27(౩౯-౫౦)హస్త రా1-17(౪౬-౫౫)శుభ7-47కాల రా 5-56బవ10-47వర్ష 9-44ల11-19కు దినా-౫౦గని రర్క: ౧౬-౩ చిత్ర శేవే భామ రర్థి భు-౨౫				
28	17	పంచ మి 21-28(౩౭-౧౦)చిత్ర24-50(౪౫-౪౭)గంధి రా8-48కాల9-55వర్ష 9-8ల10-42కు వర్ష ౪౪-15 ల దినా-౫౨				
29	౪ 18	షష్ఠి గు 19-59(౩౩-౪౨)పూర్తి24-3(౪౩-౫౨)కృత్తిరా1-25గర8-40శేవ7-47కు వర్ష ౪౪-28ల దినా-౫౫ వ్యపా				
30	౪ 19	సప్త కు 18-16(౨౯-౨౫)విశా22-57(౪౧-౩)ధ్రువ22-46విష్ణు7-7శేవ8-55కు వర్ష ౪౪-48ల4-14కు దినా-౫౭శ్ర గర్క: ౩౪-౨౪ మి నాయనం౩౬-౨౨ సూరవసంత ద్రు ప్రా విశా రవే సప్త ౩౫ప శ్రవన క్తం వదితి పు కా భు-౫౦				
1	20	అష్ట శి 16-15(౨౪-౨౫)అనూ21-85(౩౩-౪౫)హస్తా19-54కాల16-15వర్ష ౪౪-49ల4-18కు దినా-౬౦ తిథిఅర్ధమి				
2	21	నవ ఆ 18-59(౧౨-౪౩)శ్రేష్ఠ19-58(౩౩-౪౫)హస్త 16-50గర18-59వర్ష ౪౪-28ల4-52కు దినా-౬౨ తిథిద్వయం				
3	౪ 22	దశ సో 11-82(౧౨-౪౦)మూల18-12(౨౯-౨౦)వజ్ర18-87భద్ర11-82వర్ష 16-48ల18-12కు వర్ష ౪౪-4౪-83కు దినా-౬౪ శ్రవణ-౨౪ అర్క: ౫౨-౫౩ పూషి శ్రకాం తిథి ఏకాదశి స్వాత్తి గిరి శ్రీ భు-౧౫				
4	23	ఏకా మం 8-59(౬-౨౦)ద్వాద రా6-25(౫౩-౩౫)పూషి16-21సిద్ధి10-20కాల 8-59 వర్ష 28-45 ల రా1-14కు దినా-౬౬ పూషి శ్రకాం ఉషా కుక్రాం రామానుజమాధ్య గిరి శ్రీ తిల గౌ శ్రీ భు-౨౩				
5	24	త్రయో మి రా8-59(౫౩-౫౦)ఉషా14-82(౨౦-౧౨)వర్ష7-4వరిరా8-52గర17-12వర్ష 18-15ల19-44కుదినా-౬౮ ఉషా కుక్రాం భు-౩౨				
6	25	చతుర్ద గు రా1-45(౪౮-౧౩)శ్రవణ12-58(౧౬-౭)వరి24-52విష్ణు14-51వర్ష 16-89ల18-10కు దినా-౭౦ శ్రవన క్తం				
7	౪ 26	అనూ కు 28-58(౪౩-౪౦)ని11-80(౧౨-౪౨)శ్రవణ22-9చతు12-48వర్ష 18-25ల19-57కు దినా-౭౩శ్రవణ-౨౩శ్రవణ-౨౪ శ్రా రక్రాం సర్వమామూ అన్యధానం				

య	పి 5 మంశి			
	12 మంశి శని:			
	14 మంశి శని:			
పూ	18 మంశి శని:			
	24 మంశి శని:			
రా				

శ్రీ వికారినామ సంఘా ఫాల్గునమాసః (చాంద్రః మాసః వసంతః ఉత్తరాయణం) శక 1881, కలిః 5060, క్రీ. సం 1960

శక 1881 సంఘా ఫాల్గునం నెల (సాయనసారం మధ్యమాసం)

శకం 1882 సంఘా ఫాల్గునం నెల

8	27	శు	ప్రతి ప 22-80(౪౦-౧౨)కలి10-82(౧౦-౧౭) సిద్ధి19-49 కింక్రు 11-21వర్జ్య16-49 ల 18-28కు దిన౨౯-౬ శితి రక్తకం పూభా శ్రేకం యాగః భుగ-౫౬	ప్రతి ప 22-80(౪౦-౧౨)కలి10-82(౧౦-౧౭) సిద్ధి19-49 కింక్రు 11-21వర్జ్య16-49 ల 18-28కు దిన౨౯-౬ శితి ప్రతి ప 22-80(౪౦-౧౨)కలి10-82(౧౦-౧౭) సిద్ధి19-49 కింక్రు 11-21వర్జ్య16-49 ల 18-28కు దిన౨౯-౬ శితి
9	28	మ	ద్వితీ ఆ 21-42(౩౮-౧౫)పూభా10-5(౯-౧౨)సాధ్య17-56(౨౮-౫౦)బాల16-5వర్జ్య19-46ల21-22కుదిన౨౯-౧౮	ద్వితీ ఆ 21-42(౩౮-౧౫)పూభా10-5(౯-౧౨)సాధ్య17-56(౨౮-౫౦)బాల16-5వర్జ్య19-46ల21-22కుదిన౨౯-౧౮
10	౪ 29	ర	తృతీ సో 21-84(౩౭-౫౫)ఉభా10-15(౯-౩౭)శుభ16-88తెలి9-88వర్జ్య 22-40 ల 24-20కు దిన౨౯-౨౦ శతా ౪ రక్తః 3౧-౫ శేవ రావే ఉభయప్రదోమః భుగ-౧౩	తృతీ సో 21-84(౩౭-౫౫)ఉభా10-15(౯-౩౭)శుభ16-88తెలి9-88వర్జ్య 22-40 ల 24-20కు దిన౨౯-౨౦ శతా ౪ రక్తః 3౧-౫ శేవ రావే ఉభయప్రదోమః భుగ-౧౩
11	1	శు	చతుర్థి మం 22-7(౩౯-౨౦)శేవ11-5(౧౧-౪౫)కుక 15-48వర్జ్య9-50 వర్జ్యంలేదు దిన ౨౯-౨౩వైపా18-8ల19-48కు శేవ రావే భామశరీ పుత్రగణపతి వ్రతం భుగ-౨౧	చతుర్థి మం 22-7(౩౯-౨౦)శేవ11-5(౧౧-౪౫)కుక 15-48వర్జ్య9-50 వర్జ్యంలేదు దిన ౨౯-౨౩వైపా18-8ల19-48కు శేవ రావే భామశరీ పుత్రగణపతి వ్రతం భుగ-౨౧
12	2	మ	పంచ మి 28-20(౪౨-౨౫)అశ్వి12-84(౧౫-౩౦)బ్రహ్మ15-24౬వ10-48వర్జ్య 8-19ల 10-1కు వర్జ్య28-0౬24-45కు దిన౨౯-౨౫ భుగ-౩౦	పంచ మి 28-20(౪౨-౨౫)అశ్వి12-84(౧౫-౩౦)బ్రహ్మ15-24౬వ10-48వర్జ్య 8-19ల 10-1కు వర్జ్య28-0౬24-45కు దిన౨౯-౨౫ భుగ-౩౦
13	౪ ౩	ర	షష్ఠి శు రా1-9(౪౬-౫౭)భర14-40(౨౦-౪౫)బింద్ర15-84కాల11-52వర్జ్య రా8-57ల 5-44కు దిన౨౯-౨౭కృత్తి కువేసప్త ప్రదోషభావః భుగ-౩౮	షష్ఠి శు రా1-9(౪౬-౫౭)భర14-40(౨౦-౪౫)బింద్ర15-84కాల11-52వర్జ్య రా8-57ల 5-44కు దిన౨౯-౨౭కృత్తి కువేసప్త ప్రదోషభావః భుగ-౩౮
14	4	శు	సప్త శు రా8-28(౫౨-౩౫)కృత్తి17-14వైధ్య 16-5౪౧4-15వర్జ్యంలేదు దిన౨౯-౩౦ కృత్తి కువే సప్త భుగ-౪౬	సప్త శు రా8-28(౫౨-౩౫)కృత్తి17-14వైధ్య 16-5౪౧4-15వర్జ్యంలేదు దిన౨౯-౩౦ కృత్తి కువే సప్త భుగ-౪౬
15	5	మ	అష్ట శ రా5-50(౫౮-౪౫)శోషి20-6(౩౪-౨౫)విష్ణు 16-51 విష్ణి 16-86 వర్జ్య 11-8ల12-56కు వర్జ్య రా2-24ల 4-12కు దిన౨౯-౩౨ సీతాలక్ష్మీపూజ భుగ-౫౫	అష్ట శ రా5-50(౫౮-౪౫)శోషి20-6(౩౪-౨౫)విష్ణు 16-51 విష్ణి 16-86 వర్జ్య 11-8ల12-56కు వర్జ్య రా2-24ల 4-12కు దిన౨౯-౩౨ సీతాలక్ష్మీపూజ భుగ-౫౫
16	6	ర	నవ ఆ పూర్తి(౬౦-౦)మృగ28-8(౪౧-౫౦)పీతి17-42బాల19-8 వర్జ్యంలేదు దిన౨౯-౩౫ఆర్ద్ర శివే భుగ-౩౩	నవ ఆ పూర్తి(౬౦-౦)మృగ28-8(౪౧-౫౦)పీతి17-42బాల19-8 వర్జ్యంలేదు దిన౨౯-౩౫ఆర్ద్ర శివే భుగ-౩౩
17	7	శు	నవ సో 9-17(౪-౫౫)ఆర్ద్రరా1-50(౪౮-౪౭)ఆయు18-29కాల8-17వర్జ్య8-25ల10-12కుదిన౨౯-౩౭ పూభాఆర్కః ౧౦-౨౪ ఆర్ద్ర శివే భుగ-౧౧	నవ సో 9-17(౪-౫౫)ఆర్ద్రరా1-50(౪౮-౪౭)ఆయు18-29కాల8-17వర్జ్య8-25ల10-12కుదిన౨౯-౩౭ పూభాఆర్కః ౧౦-౨౪ ఆర్ద్ర శివే భుగ-౧౧
18	8	మ	దశ మం 10-80(౧౦-౩౦)పునరా4-18(౫౫-౦)సాభా19-2౪౧10-80వర్జ్య15-4౦16-50కుదిన౨౯-౩౯భుగ-౧౯	దశ మం 10-80(౧౦-౩౦)పునరా4-18(౫౫-౦)సాభా19-2౪౧10-80వర్జ్య15-4౦16-50కుదిన౨౯-౩౯భుగ-౧౯
19	9	ర	ఏకా బు 12-19(౧౫-౫)పుష్యపూ ర్తి(౬౦-౦)శోభ19-14భద్ర12-19వర్జ్య12-57ల14 41కుదిన౨౯-౪౨తిథి ద్వాదశి సర్వగిరికి గం12-19 నుండి "గోవింద ద్వాదశి" అలభ్యయో పు కా భుగ-౨౭	ఏకా బు 12-19(౧౫-౫)పుష్యపూ ర్తి(౬౦-౦)శోభ19-14భద్ర12-19వర్జ్య12-57ల14 41కుదిన౨౯-౪౨తిథి ద్వాదశి సర్వగిరికి గం12-19 నుండి "గోవింద ద్వాదశి" అలభ్యయో పు కా భుగ-౨౭
20	౪ 10	శు	ద్వాద శు 18-86(౧౮-౧౭)పుష్య6-18(౦-౨) అతి రా1-2 బాల 18-86 వర్జ్య 19-52ల21-84కుదిన౨౯-౪౪పూభా౩ రక్తః3౦-౩౯ తిథి త్రయోదశి భుగ-౩౫	ద్వాద శు 18-86(౧౮-౧౭)పుష్య6-18(౦-౨) అతి రా1-2 బాల 18-86 వర్జ్య 19-52ల21-84కుదిన౨౯-౪౪పూభా౩ రక్తః3౦-౩౯ తిథి త్రయోదశి భుగ-౩౫
21	11	మ	త్రయో శు 14-18(౨౦-౫)ఆ శ్రీ7-44(౩-౪౦)కుక18-22తెలి14-18 వర్జ్య 20-10ల21-50కు దిన౨౯-౪౭ మఘ కువే పంచ తిథి పూర్తిమా హోలికా పూర్తి మ భుగ-౫౨	త్రయో శు 14-18(౨౦-౫)ఆ శ్రీ7-44(౩-౪౦)కుక18-22తెలి14-18 వర్జ్య 20-10ల21-50కు దిన౨౯-౪౭ మఘ కువే పంచ తిథి పూర్తిమా హోలికా పూర్తి మ భుగ-౫౨
22	12	ర	చతుర్థి శ 14-24(౨౦-౨౨)మఘ8-85(౫-౫౦)ధృతి17-14వర్జ్య16-41ల18-19కు దిన౨౯-౪౯ మఘ కువే పంచ తిథి పూర్తిమా హోలికా పూర్తి మ భుగ-౫౨	చతుర్థి శ 14-24(౨౦-౨౨)మఘ8-85(౫-౫౦)ధృతి17-14వర్జ్య16-41ల18-19కు దిన౨౯-౪౯ మఘ కువే పంచ తిథి పూర్తిమా హోలికా పూర్తి మ భుగ-౫౨
23	౪ 13	శు	పూర్తి ఆ 18-56(౧౯-౧౫)పూభా8-58(౬-౩౭)కూల15-41౬వ18-56 వర్జ్య 16-1౦17-86కు దిన౨౯-౫౨పూభా౪ మీనేర్ ౪౧-౧౩ఉఫరాక్రంతిశివత్ అన్వాధానం బ్రహ్మసావరి మన్వాదిపరేహ్ని మినసం పు కా భుగ-౦	పూర్తి ఆ 18-56(౧౯-౧౫)పూభా8-58(౬-౩౭)కూల15-41౬వ18-56 వర్జ్య 16-1౦17-86కు దిన౨౯-౫౨పూభా౪ మీనేర్ ౪౧-౧౩ఉఫరాక్రంతిశివత్ అన్వాధానం బ్రహ్మసావరి మన్వాదిపరేహ్ని మినసం పు కా భుగ-౦
24	14	మ	బ ప్రతి సో 21-57(౧౬-౫౦)ఉఫ8-40(౬-౭) గండ 18-44 కాల12-57 వర్జ్య 16-51ల18-24కుదిన౨౯-౫౪ వ్యపా 16-20ల21-58కు ఉఫరాక్రం యాగః వసంతోత్సవః చూర కుసుమభక్షణం అనధ్యాయః భుగ-౧	బ ప్రతి సో 21-57(౧౬-౫౦)ఉఫ8-40(౬-౭) గండ 18-44 కాల12-57 వర్జ్య 16-51ల18-24కుదిన౨౯-౫౪ వ్యపా 16-20ల21-58కు ఉఫరాక్రం యాగః వసంతోత్సవః చూర కుసుమభక్షణం అనధ్యాయః భుగ-౧
25	15	ర	ద్వితీ మం 11-84(౧౩-౨౨)హస్త8-2(౪-౩౨)వృద్ధి11-27 కర 11-84 వర్జ్య 15-48ల17-15కు దిన౨౯-౫౬ చిత్ర రవే శేవే బ్రహ్మకల్పః భుగ-౯	ద్వితీ మం 11-84(౧౩-౨౨)హస్త8-2(౪-౩౨)వృద్ధి11-27 కర 11-84 వర్జ్య 15-48ల17-15కు దిన౨౯-౫౬ చిత్ర రవే శేవే బ్రహ్మకల్పః భుగ-౯
26	16	శు	తృతీ బు 9-51(౯-౭)చిత్ర7-3(౨-౭)స్వాతిరా5-50భువ8-55వ్యాపారా6-10 భద్ర 9-51 వర్జ్య 12-22ల18-53కు	తృతీ బు 9-51(౯-౭)చిత్ర7-3(౨-౭)స్వాతిరా5-50భువ8-55వ్యాపారా6-10 భద్ర 9-51 వర్జ్య 12-22ల18-53కు
27	౪ 17	మ	చతుర్థి శు 7-58(౪-౧౫)పంచరా5-45(౫౪-౪౦)విశారా4-27వర్జ్య రా3-17బాల7-58వర్జ్య11-5౦12-86కుదిన౩౦-౨ ఉభా గర్కః ౧౨-౧౦ విశా కువే సప్త భుగ-౨౫	చతుర్థి శు 7-58(౪-౧౫)పంచరా5-45(౫౪-౪౦)విశారా4-27వర్జ్య రా3-17బాల7-58వర్జ్య11-5౦12-86కుదిన౩౦-౨ ఉభా గర్కః ౧౨-౧౦ విశా కువే సప్త భుగ-౨౫
28	18	ర	షష్ఠి శు రా8-82(౫౩-౨౫)అనూరా2-56(౫౧-౫౫)వజ్ర24-20౪౧16-88వర్జ్య8-11౦9-41కుదిన౩౦-౪భుగ-౩౩	షష్ఠి శు రా8-82(౫౩-౨౫)అనూరా2-56(౫౧-౫౫)వజ్ర24-20౪౧16-88వర్జ్య8-11౦9-41కుదిన౩౦-౪భుగ-౩౩
29	19	శు	సప్త శ రా1-17(౪౭-౪౭)శ్రేష్ఠరా1-25(౪౮-౧౦)సిద్ధి21-21విష్ణి14-24వర్జ్య8-11౦9-41కుదిన౩౦-౬భుగ-౪౧	సప్త శ రా1-17(౪౭-౪౭)శ్రేష్ఠరా1-25(౪౮-౧౦)సిద్ధి21-21విష్ణి14-24వర్జ్య8-11౦9-41కుదిన౩౦-౬భుగ-౪౧
౩౦	౪ 20	మ	అష్ట ఆ 28-4(౪౨-౧౭)మూల28-57(౪౪-౩౦)వృద్ధి18-28బాల12-1౦వర్జ్య8-56౦10-28కు వర్జ్య 22-27ల28-57కు దిన౩౪-౮ఉభాఆర్కః3౩-౨౯మేషాయనం౩౫-౨౭ పూషా శ్రేకం శ్రేవక్తం తిస్తోష్ఠకః పాతార్కయోగః విమనశ్చుక్తకాలః భుగ-౪౯	అష్ట ఆ 28-4(౪౨-౧౭)మూల28-57(౪౪-౩౦)వృద్ధి18-28బాల12-1౦వర్జ్య8-56౦10-28కు వర్జ్య 22-27ల28-57కు దిన౩౪-౮ఉభాఆర్కః3౩-౨౯మేషాయనం౩౫-౨౭ పూషా శ్రేకం శ్రేవక్తం తిస్తోష్ఠకః పాతార్కయోగః విమనశ్చుక్తకాలః భుగ-౪౯
1	21	ర	నవ సో 20-57(౩౭-౩)పూషా22-88(౪౧-౨)వర్జ్య8-55౦10-26కు దిన౩౦-౧౧పూషా శ్రేకం	నవ సో 20-57(౩౭-౩)పూషా22-88(౪౧-౨)వర్జ్య8-55౦10-26కు దిన౩౦-౧౧పూషా శ్రేకం
2	22	శు	దశ మం 18-58(౩౭-౭)ఉషా21-19(౩౮-౦)పరి12-41వర్జ్య6-7౦7-89కువర్జ్యరా1-8౦2-40కు దిన౩౦-౧౪ భుగ-౫	దశ మం 18-58(౩౭-౭)ఉషా21-19(౩౮-౦)పరి12-41వర్జ్య6-7౦7-89కువర్జ్యరా1-8౦2-40కు దిన౩౦-౧౪ భుగ-౫
3	౪ 23	మ	ఏకా బు 17-11(౨౭-౪౦)శివ20-16(౩౫-౧౩)శివ10-0బాల17-11వర్జ్య24-8౦రా1-41కుదిన౩౦-౧౬ఉభా౩రక్తః భుగ-౧౩	ఏకా బు 17-11(౨౭-౪౦)శివ20-16(౩౫-౧౩)శివ10-0బాల17-11వర్జ్య24-8౦రా1-41కుదిన౩౦-౧౬ఉభా౩రక్తః భుగ-౧౩
4	24	ర	ద్వాద శు 15-88(౨౩-౫౦)పని19-28(౩౩-౨౫)సిద్ధి7-84సాధ్యరా5-21తెలి15-88వర్జ్యరా2-81౦4-5కు దిన౩౦-౧౮ భుగ-౧౮	ద్వాద శు 15-88(౨౩-౫౦)పని19-28(౩౩-౨౫)సిద్ధి7-84సాధ్యరా5-21తెలి15-88వర్జ్యరా2-81౦4-5కు దిన౩౦-౧౮ భుగ-౧౮
5	25	శు	త్రయో శు 14-24(౨౦-౪౪)శివ18-59(౩౨-౧౫)శుభరా8-28వర్జ్యరా1-21ల2-57కు దిన౩౦-౨౦ పూభా	త్రయో శు 14-24(౨౦-౪౪)శివ18-59(౩౨-౧౫)శుభరా8-28వర్జ్యరా1-21ల2-57కు దిన౩౦-౨౦ పూభా
6	26	మ	చతుర్థి శ 18-88(౧౮-౪౩)పూభా18-58(౩౨-౩) కుక 25-46శుభ18-88 వర్జ్య రా4-88౦ దిన౩౦-౨౩ వైపా 11-1౩ల 16-50కు పూభా శ్రేకం ఉభా రక్తకం సర్వమే మమా భుగ-౩౬	చతుర్థి శ 18-88(౧౮-౪౩)పూభా18-58(౩౨-౩) కుక 25-46శుభ18-88 వర్జ్య రా4-88౦ దిన౩౦-౨౩ వైపా 11-1౩ల 16-50కు పూభా శ్రేకం ఉభా రక్తకం సర్వమే మమా భుగ-౩౬
7	౪ 27	ర	అమా ● ఆ18-7(౧౭-౪౦)ఉభా19-14(౩౨-౫౨)బ్రహ్మ24-8౦సా౪18-7 శేవ6-18కు దిన౩౦-౨౫ ఉభా ౪ రక్తః ౧౭-౧౯ ఉభా రక్తకం శేవ రావే తిథి ప్రతిపత్ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భుగ-౪౪	అమా ● ఆ18-7(౧౭-౪౦)ఉభా19-14(౩౨-౫౨)బ్రహ్మ24-8౦సా౪18-7 శేవ6-18కు దిన౩౦-౨౫ ఉభా ౪ రక్తః ౧౭-౧౯ ఉభా రక్తకం శేవ రావే తిథి ప్రతిపత్ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భుగ-౪౪

			శేబు
య	మార్చి 7 కుంభే వక్రీ యుగః		ర
పూ	10 కుంభే కుక్రీ		
	13 మినే రవి:	కు శు	
	24 కుంభే కుజ:		
రా			కు శ

శ్రీ శార్వరినామ సంఘా ఫాల్గునమాసః (చాంద్రః మాసః వసంతః ఉత్తరాయణం) శక 1882, కలిః 5061, క్రీ. సం. 1960

8	28	శు	ప్రతి సో 18-11(౧౭-౫౦)శేవ20-8(౩౫-౦)బింద్ర28-88౦౧8-11 వర్జ్య 7-87౦9-16కు దిన౩౦-౨౮ శేవ రావే తిథి ద్వితీయ యాగః అనధ్యాయః చంద్రదర్శనం భుగ-౫౨
---	----	----	---

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సంవత్సర మాఘమాసః శకః 1881, కలిః 5060, క్రీ. సం. 1960

శక 1881 సం॥ మాఘం నెల (సాయనపూరం)	<p>9 శుక్ర ప్రతి శు 10-49 (గం-30) ధనిరా 8-84 వర్జ్య 8-19 ల 9-51 దిన ౨౭-౫౯ [దిన ౨౮-౧౦]</p> <p>10 ద్వితి త 9-25 (౬-౫౯) శతరా 8-7 వర్జ్య 10-38 ల 12-12 కు</p> <p>11 తృతి ఆ 8-24 (౪-౨౭) పూభారా 8-2 వర్జ్య 9-30 ల 11-5 కు దిన ౨౮-౨ [దిన ౨౮-౪]</p> <p>12 చతుర్తీ సో 7-49 (3-౦) ఉభారా 8-80 వర్జ్య 12-49 ల 14-27 కు</p> <p>13 పంచమం 7-45 (౨-౫౨) శతరా 4-22 వర్జ్య 15-56 ల 17-85 కు దిన ౨౮-౬ [దిన ౨౮-౮]</p> <p>14 షష్ఠి బు 8-12 (౪-౦) అశ్విరా 5-51 వర్జ్య 1-36 ల 3-18 కు</p> <p>15 సప్తమ 9-12 (౬-౨౬) భరపూర్తి వర్జ్య 16-10 ల 17-53 కు దిన ౨౮-౧౦ రథశిమి [౨౮-౧౨]</p> <p>16 అష్టమ 10-35 (౧౦-౦) భర 7-49 వర్జ్య 20-56 ల 22-41 కు దిన ౨౮-౧౨</p> <p>17 నవమి 12-23 (౧౪-3౦) కృత్తి 10-3 వర్జ్య 3-44 ల 5-30 కు దిన ౨౮-౧౪ తిథి దశమి, ఆనందతీర్థం</p> <p>18 దశమి 14-27 (౧౯-౪౦) శోహి 12-84 వర్జ్య 18-47 ల 20-33 కు దిన ౨౮-౧౬ కూనానాతిథి</p> <p>19 ఏకాదశి సో 16-88 (౨౫-౯) మృగ 15-11 వర్జ్య 24-29 ల 2-15 కు దిన ౨౮-౧౯ తిథి గణి సర్వగణికి భిష్మగణికి సత్యజ్ఞాన తీర్థం [౨౮-౨౧]</p> <p>20 ద్వాదశి మం 18-43 (3౦-౨3) ఆర్ద్ర 17-44 వర్జ్యం లేదు దిన ౨౮-౨౩</p> <p>21 త్రయోబు 20-86 (3౫-౪) పున 20-6 వర్జ్య 6-55 ల 8-40 కు వర్జ్య రా 4-46 ల 8-80 కు దిన ౨౮-౨౩ ఎంబార్ తీర్థం</p> <p>22 చతుర్దశి 22-5 (3౮-౪౯) పుష్య 22-5 వర్జ్యం లేదు దిన ౨౮-౨౫</p> <p>23 పూర్ణిమ 23-8 (౪౧-౨౮) ఆశ్లే 23-41 వర్జ్య 11-44 ల 13-27 కు దిన ౨౮-౨౭ కుంభార్కః ౫౮-౨౪ అన్వాధానం పరేహ్ని కుంభసం॥ పు॥ కా॥</p>	<p>24 బ ప్రతి త 23-88 (౪౨-౪౬) మఘ 24-44 వర్జ్య 12-12 ల 13-52 కు యాగః [కుదిన ౨౮-3౧]</p> <p>25 ద్వితి ఆ 23-40 (౪౨-౪౯) పూభారా 1-21 వర్జ్య 8-56 ల 10-84</p> <p>26 తృతి సో 23-8 (౪౧-3౦) ఉభారా 1-23 వర్జ్య 8-31 ల 10-10 కు దిన ౨౮-3౪ [11-19 కు దిన ౨౮-3౬]</p> <p>27 చతుర్తీ మం 22-8 (3౯-3) వాస్త 24-59 వర్జ్య 9-38 ల</p> <p>28 పంచమ 20-46 (3౫-3౭) చిత్ర 24-13 వర్జ్య 8-44 ల 10-17 కు వర్జ్య రా 5-84 ల [4-25 ల 5-55 కు]</p> <p>29 షష్ఠి శు 19-2 (3౧-౨౦) స్వాతి 23-8 శేవ 7-5 కు వర్జ్యం రా</p> <p>30 సప్తమ 17-1 (౨౬-౧౮) విశా 21-45 వర్జ్య రా 1-30 ల 8-0 కు దిన ౨౮-౪3 [దిన ౨౮-౪౫ తిథి ద్వియంతి సోమకాః]</p> <p>1 అష్టమ 14-48 (౨౦-౪౭) అనూ 20-12 వర్జ్య రా 1 25 ల 2 55 కు</p> <p>2 నవమి 12-28 (౧౫-౦) జ్యేష్ఠ 18-82 వర్జ్య 13 59 ల 15 28 కు దిన ౨౮-౪౭ తిథి దశమి</p> <p>3 దశమి సో 10-5 (౯-౨) మూల 16 52 వర్జ్య 3-23 ల 4-52 కు వర్జ్య రా 1-50 ల 3-19 కు దిన ౨౮-౫౦ స్కారగణి</p> <p>4 ఏకాదశి మం 7-43 (3 ౧౧) ద్వాదశి 5-25 (౫౪-౧౬) పూషా 15-15 వర్జ్య 22-46 ల 24-16 కు దిన ౨౮-౫౨ రామానుజమాధ్వగణి [19-6 కు దిన ౨౮-౫౫]</p> <p>5 త్రయోబు రా 8-23 (౫౨-౨౧) ఉషా 13-47 వర్జ్య 17 35 ల</p> <p>6 చతుర్దశి శు రా 1-88 (౪౭-౫౪) శ్రవ 12-33 వర్జ్య 16-24 ల 17-56 కు దిన ౨౮-౫౭ మహాశివంతి. విష్ణుచిత్త రామానుజస్వామి తీర్థం.</p> <p>7 అమావాస్య 24 18 (౪౪-౨౯) ధని 11 36 వర్జ్య 18-38 ల 20-12 కు దిన ౨౮-౫౯ సర్వేషామమా అన్వాధానం పిండపిత్తయజ్ఞః</p>
---------------------------------	--	---

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ వికారినామ సం॥ ఫాల్గుణమాసః శకః 1881, కలిః 5060 క్రీ. సం 1960

శక 1881 సం॥ ఫాల్గుణం నెల (సాయనపూరం)	<p>8 శుక్ర ప్రతి త 23-11 (౪౧-౫౪) శి 11-2 వ 17-24 ల 18-59 కు యాగః</p> <p>9 ద్వితి ఆ 22-38 (౪౦-3౬) పూభా 10-52 వర్జ్య 20-36 ల 22-13 కు [1-15 కు దిన ౨౯-౭]</p> <p>10 తృతి సో 22-33 (౪౦-౨3) ఉభా 11-12 వర్జ్య 23-36 ల రా</p> <p>11 చతుర్తీ మం 23-3 (౪౧-3౮) శత 11-59 వర్జ్యం లేదు దిన ౨౯-౯</p> <p>12 పంచమ 23-58 (౪౪-౦) అశ్వి 13-17 వర్జ్య 9-4 ల 10-45 కు వర్జ్య 23-36 ల రా 1-19 కు [దిన ౨౯-౧౪]</p> <p>13 షష్ఠి శు 25-26 (౪౭-3౯) భర 15-4 వర్జ్య రా 4-9 ల 5-54 కు</p> <p>14 సప్తమ రా 8-12 (౫౨-౮) కృత్తి 17-13 వర్జ్య లేదు దిన ౨౯-౧౬ సత్యవతి తీర్థం</p> <p>15 అష్టమ రా 5-17 (౫౭-౨౨) శోహి 19-40 వర్జ్య 10-51 ల 12-87 కు వర్జ్య రా 1-58 ల 3-40 కు దిన ౨౯-౧౯</p> <p>16 నవమి పూర్తి (౬౦-౦) మృగ 22-17 వర్జ్యం లేదు దిన ౨౯-౨౧ తిరుక్కచ్చినంది తీర్థం [దిన ౨౯-౨౪]</p> <p>17 నవమి సో 7-25 (౨-౪౭) ఆర్ద్ర 24-54 వర్జ్య 7-36 ల 9-22 కు</p> <p>18 దశమి మం 9-28 (౭-౫౫) పున రా 8-18 వర్జ్య 14-5 ల 15-51 కు దిన ౨౯-౨౬ కులశేఖరాభ్యార్క తీర్థం</p> <p>19 ఏకాదశి బు 11-15 (౧౨-౨౬) పుష్య రా 5-26 వర్జ్య 12 0 ల 13-45 కు దిన ౨౯-౨౯ సర్వగణి [దిన ౨౯-3౧]</p> <p>20 ద్వాదశి శు 12-41 (౧౬-౧) ఆశ్లే పూర్తి వర్జ్య 19-10 ల 20-53 కు</p> <p>21 త్రయోబు 13-40 (౧౮-3౦) ఆశ్లే 6-59 వర్జ్య 19-34 ల 21-15 కు దిన ౨౯-3౩ తిథి చతుర్థి [దిన ౨౯-3౬ తిథి పూర్ణిమ]</p> <p>22 చతుర్దశి త 14-8 (౧౯-౪౨) మఘ 8-9 వర్జ్య 16-28 ల 18-2 కు</p> <p>23 పూర్ణిమ ఆ 14-3 (౧౯-3౩) పూభా 8-50 వర్జ్య 16-6 ల 17-42 కు దిన ౨౯-3౮ మిషార్కః ౪౮-3 తిథి ప్రతిపద అన్వాధానం పరేహ్ని మిష సం॥ పు॥ కా॥</p>	<p>24 బ ప్రతి సో 13-30 (౧౮-౧౨) ఉభా 9-1 వర్జ్య 17-19 ల 18-54 కు దిన ౨౯-౪౧ తిథి ద్వితియ యాగః సత్యబోధ తీర్థం</p> <p>25 ద్వితి మం 12-29 (౧౫-3౯) వాస్త 8-45 వర్జ్య 16-32 ల 18-5 కు దిన ౨౯-౪3 [దిన ౨౯-౪౬]</p> <p>26 తృతి బు 11-3 (౧౨-౭) చిత్ర 8-4 వర్జ్య 13-26 ల 14-58 కు</p> <p>27 చతుర్తీ శు 9-17 (౭-౪౫) స్వాతి 7-2 విశా రా 5-47 వర్జ్య 12-21 ల 13-51 కు [వర్జ్య 9-31 ల 11-1 కు దిన ౨౯-౫౧]</p> <p>28 పంచమ 7-14 (౨-౪౦) షష్ఠి రా 5-8 (౫౪-3౩) అనూ రా 4-17</p> <p>29 సప్తమ రా 2-40 (౫౧-౧౪) జ్యేష్ఠ రా 2-36 వర్జ్య 9-29 ల 10-58 కు దిన ౨౯-౫౩ [వర్జ్య 23-25 ల 24-54 కు దిన ౨౯-౫౬]</p> <p>30 అష్టమ ఆ 24-12 (౪౫-౮) మూల 24-54 వర్జ్య 10-2 ల 11-81 కు</p> <p>1 నవమి సో 21-49 (3౯-౧౩) పూషా 23-16 వర్జ్య 9-50 ల 11-20 కు దిన ౨౯-౫౮ [వర్జ్య రా 1-31 ల 3 2 కు దిన 3౦-౧]</p> <p>2 దశమి మం 19-33 (3౩-3౬) ఉషా 21-44 వర్జ్య 6-44 ల 8-44 కు</p> <p>3 ఏకాదశి బు 17-32 (౨౮-3౨) శ్రవ 20-27 వర్జ్య 24-17 ల రా 1-49 కు దిన 3౦-3 సర్వగణి [దిన 3౦-౬]</p> <p>4 ద్వాదశి శు 15-46 (౨౪-౯) ధని 19-26 వర్జ్య రా 2-26 ల 4 0 కు</p> <p>5 త్రయోబు 14-20 (౨౦ 3౭) శి 18-45 వర్జ్య రా 1-6 ల 2-41 కు దిన 3౦-౮ తిథి ద్వియంతి మహాశివరాత్రి</p> <p>6 చతుర్దశి త 13-19 పూభా 18-30 వర్జ్య 16-10 ల 17-47 కు దిన 3౦-౧౧ తిథి అమా సర్వేషామమా</p> <p>7 అమావాస్య ఆ 12 42 (౧౬-3౮) ఉభా 18-40 వర్జ్యం లేదు దిన 3౦-౧౩ అన్వాధానం పిండపిత్తయజ్ఞః</p>
-------------------------------------	---	--

శ్రీ శార్వరి సం॥ కలిః 5051 క్రీ॥ సం॥ 1960

8 శుక్ర ప్రతి సో 12 88 (౧౬-౨౮) శత 19 28 వర్జ్య 7-1 ల 8-40 కు దిన 3౦-౧౬ యాగః

పాఠశూన్య పూర్తములు			
పాఠశూన్యములు	దిన మాసం 30 అనునపుడు	దిన 30-౪౨ అనునపుడు	దిన ౨౩-3౪ అనునపుడు
అధికారం	౨౬-౦ ప్ర ౨-౦	౨౭-౨౦ ప్ర ౨-౧౧	౨౩-౫౩ ప్ర ౧-౫౧
సోమవారం	౧౬-౦ } ప్ర ౨-౦ ౨౨-౦ }	౧౩-౨౬ } ప్ర ౨-౧౧ ౨౩-౫౪ }	౧౪-౪౪ } ప్ర ౧-౫౧ ౨౦-౧౬ }
మంగళవారం	ప ౬-౦ } ప్ర ౨-౦ ౪౧-౨-౦ }	ప ౬-౩౫ ప్ర ౨-౧౧ ౪౧౦-౫౬ ప్ర ౧-౪౯	ప ౫-౩౨ ప్ర ౧-౫౧ ౪౧౨-౫౩ ప్ర ౨-౯
బుధవారం	౧౫-౦ ప్ర ౨-౦	౧౬-౧౬ ప్ర ౨-౧౧	౧౨-౫౪ ప్ర ౧-౫౧
గురువారం	౧౦-౦ } ప్ర ౨-౦ ౨౨-౦ }	౧౦-౫౪ } ప్ర ౨-౧౧ ౨౩-౫౯ }	౯-౧౩ } ప్ర ౧-౫౧ ౨౦-౫౬ }
శుక్రవారం	౬-౦ } ప్ర ౨-౦ ౧౬-౦ }	౩-౩౨ } ప్ర ౨-౧౧ ౧౩-౨౬ }	౫-౩౨ } ప్ర ౧-౫౧ ౧౪-౪౪ }
శనివారం	౦-౧ ప్ర ౪-౦	౦-౧ ప్ర ౪-౨౨	౦-౧ ప్ర ౩-౪౧

పగటి ముహూర్తములు								రాత్రి ముహూర్తములు							
పాదములు	అది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	పాదములు	అది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	సుఖం	అమృ	విషం	౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో	౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	కలహం	కలహం	శుభం	౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ	౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	ఉద్యో	శుభం	కలహం	౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	జ్వరం	ధనం	రోగం	౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ	౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	ఉద్యో	విషం	లాభం	౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	జ్వరం	అమృ	లాభం

[illegible]

అ-అమృతయోగము సి-సిద్ధయోగము, అసి-అమృతసిద్ధయోగము, ఉ-ఉత్పాతయోగము, మ-మరణయోగము, ప్రతి-ప్రబలాగ్నియోగము.

ఒక కాః తీర్చినయెడల ముంచి, రెండు కామలు తీర్చిన
మధ్యలమా, మూడు కామలు తీర్చిన కావ్యలభము, తీర్చకట్లన
యెడల కష్టము, తీర్చక కట్టినయెడల బ్రహ్మమును కలుగును. నలు
నూలు కట్టిన, తీర్చిన కావ్యసిద్ధి అగును. మూడవమామంది తీర్చునది
అలసత్వమున కావ్యసిద్ధి అగును. నవినాశమునకుంది తీర్చునది నేలు
కలుగును. చిరస్థితిగాది యంటినుండిగాది బంధులుబంధులుబంధులు

[illegible]

ఆయాకావ్యులందలి వాచనాదికము, వర్ణవివరము							
శకం. 1881 తేదీ	చాంద్రమాన తిథి వారములు	కార్తి నక్షత్రం	తత్కాల నక్షత్రం	పుం త్రి విచారం	వాచనము	సాగరచక్ర ముచేర్చు	గ్రహయోగములంబట్టి వర్ణవివరము
చైత్రం	23	చైత్ర శు పంచమి సోమ	అశ్విని	మృగశిర	పుం. పుం	వరాహ	అచటచట సాధారణవృష్టి
వైశాఖం	7	,, బ పంచమిసోమ	భరణి	మృ. ఆషాఢ	పుం. పుం	గజ	అచటచట అల్పవృష్టి
,,	21	వైశాఖ శు తృతీయసోమ	కృత్తిక	మృగశిర	పుం. పుం	మహిష	అచటచట సాధారణవృష్టి వర్షములు
జ్యేష్ఠం	4	,, బ తృతీయ సోమ	రోహిణి	మృ. ఆషాఢ	పుం. పుం	సింహ	అచటచట గాలితో కూడిన ఆనుకుల
,,	18	జ్యేష్ఠ శుద్ధి తీయ సోమ	మృగశిర	ఆర్ద్ర	పుం. త్రి	వరాహ	గాలితో కూడిన మంచి వర్షములు
ఆషాఢం	1	,, బ ద్వితీయ సోమ	ఆర్ద్ర	మృ. ఆషాఢ	త్రి. పుం	గర్భ	సస్యానుకుల వర్షములు గలుగును
,,	15	,, బ ఆమా సోమ	పునర్వసు	పునర్వసు	త్రి. త్రి	కుక్కుట	వాయుసహితముగ మంచివర్షములు
,,	29	ఆషా శు పూర్ణిమ సోమ	పుష్యమి	ఉ. శాఢ	త్రి. పుం	సింహ	మంచివర్షములు బాగుగ గలుగును
శ్రావణం	12	,, బ చతుర్దశి సోమ	ఆశ్లేష	పునర్వసు	త్రి. త్రి	అశ్వ	మొదట మంచివర్షములు గలుగును
,,	26	శ్రావణ శుక్రయోదశి ఆది	మఘ	ఉ. శాఢ	త్రి. పుం	గజ	అతివృష్టి యనదగిన వర్షములు
భాద్రపదం	8	,, బ ఏకాదశి ఆది	పూ. ఫల్గుని	పునర్వసు	త్రి. త్రి	గర్భ	సువృష్టి యనదగిన వర్షములు
,,	22	భాద్ర శు ఏకాదశి ఆది	ఉ. ఫల్గుని	శ్రవణం	త్రి. పుం	సింహ	ఖండఖండములుగ సువృష్టి
అశ్వినం	5	,, బ దశమి ఆది	హస్త	పునర్వసు	త్రి. త్రి	మహిష	గాలితో కూడిన మంచివర్షములు
,,	18	అశ్వ శు నవమి శని	చిత్ర	శ్రవణం	త్రి. పుం	గర్భ	దేశమంతటను మంచివర్షములు
కార్తికం	2	,, బ సప్తమి శని	స్వాతి	పునర్వసు	త్రి. త్రి	సింహ	మధ్య మధ్య సువృష్టి గలుగును
,,	15	కార్తిక శు షష్ఠి శుక్ర	విశాఖ	ఉ. శాఢ	త్రి. పుం	గజ	గాలితో కూడిన మంచివర్షములు
,,	28	,, బ చతుర్థి గురు	అనూరాధ	పునర్వసు	త్రి. త్రి	వ్యాఘ్ర	ఖండవృష్టిగ సామాన్య వర్షములు

(రాజమండ్రికి) స్టాండ్డు (I. S. T) ఉదయాస్తమయ గంటలు: శక 1881 (1959-60)

చైత్రం	వైశాఖం	జ్యేష్ఠం	ఆషాఢం	శ్రావణం	భాద్రం	అశ్వినం	కార్తికం	మార్గశిరం	పౌషం	మాఘం	ఫాల్గుణం
ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.
16-8	6-13	5-46	6-18	5-32	6-27	5-32	6-37	5-41	6-37	5-49	6-23
38-7	6-13	5-44	6-19	5-31	6-28	5-33	6-38	5-42	6-37	5-50	6-21
56-5	6-13	5-43	6-19	5-31	6-29	5-33	6-38	5-48	6-36	5-50	6-20
6-8	6-14	5-42	6-20	5-31	6-29	5-34	6-38	5-43	6-36	5-50	6-19
6-2	6-14	5-41	6-20	5-30	6-30	5-34	6-38	5-44	6-35	5-50	6-17
8-0	6-14	5-40	6-21	5-30	6-30	5-35	6-39	5-44	6-34	5-51	6-15
5-59	6-15	5-39	6-21	5-30	6-31	5-35	6-39	5-45	6-33	5-51	6-14
5-57	6-15	5-38	6-22	5-30	6-32	5-36	6-39	5-45	6-32	5-51	6-12
5-56	6-16	5-36	6-22	5-30	6-33	5-36	6-39	5-46	6-31	5-52	6-11
5-54	6-16	5-36	6-23	5-30	6-33	5-37	6-39	5-46	6-30	5-52	6-9
5-53	6-16	5-35	6-24	5-30	6-34	5-38	6-39	5-47	6-29	5-52	6-7
5-51	6-17	5-34	6-24	5-31	6-35	5-38	6-39	5-47	6-28	5-52	6-6
5-50	6-17	5-34	6-25	5-31	6-35	5-39	6-39	5-48	6-27	5-53	6-4
5-48	6-17	5-33	6-26	5-31	6-36	5-40	6-38	5-48	6-26	5-53	6-2
5-47	6-18	5-32	6-26	5-31	6-36	5-41	6-38	5-49	6-25	5-53	6-1
	5-47	6-18	5-32	6-27	5-32	6-37	5-41	6-37	5-49	6-23	5-53

వర్ష మూలు—ధరలు

చైత్రమాసము:—మాసమంతటను పురస్కృత రవి మధ్యమము (బ ౩ బు. పలి శేతు వ్యవధానము) కుక్రగ్రహుడు, బ ౧౨ సో. పలి గురు కుక్ర సమసప్తకం (ఇది వర్షయోగమున్న గావచ్చును), కు ౨ కు. ప్రలి బ ౧౧ ఆ. పలి ఆర్ద్రాంగారకుడు, బ ౧౨ సో. ప్రలి కుజకుక్రల శేకరాశ్వియోగము మొదలగు అశావృష్టి యోగములు గలవు—కు ౨ కు. పలి మృగశిరాంగారకుడు, కు ౪ ఆ. పలి బుధవక్రం, మాసమంతట పురస్కృతకు ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. ఇండు మొదట కొంతవరకు వర్ష భీతి యుండును.

ధరలు:—ధాన్యము వస్త్రములు ధర గలిగి యుండును. కొబ్బరి అరటి పసుపు వగైరా కొంచెము మందముగ నుండును. చెలము శర్మర మొదలగు వస్త్రములు మందముగ నేయుండును. పప్పు పదార్థములు చురుకుగ నుండును. వెండి బంగారములు ధర నిలబాటుగ నుండును.

వశాఖమాసము:—శ్రేష్ఠ 4 రోహి గర్భ 1. మాసమంతటను కుక్రగ్రహుడు. బ ౧౨ బు. ప. పురస్కృత రవి మధ్యమము. కు. ౧౩ బు. పలి కుజకుక్రల శేకరాశ్వి. తిరుగ బ ౯ ఆ. ప్రలి కుజ కుక్రల శేకరాశ్వి. కు ౬ గు ప్రలి రవి గురు సమసప్తకం బ ౧౨ బు ప్రలి పురోబుధుడు ఇత్యాది వ్యవధానయోగములు గలవు—కు ౨ ఆ ప్రలి మూలలో శని వక్రం. కు ౧౩ బు కుజానకు శర్మర మనకు చలనం. బ ౧౨ బు ప్రలి బుధాగ్రకుక్రడు ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. గాఢున నిందు అమాప్రాంతమున గాలిలో గూడిన స్వల్పవర్షములు గలుగవచ్చును. మధ్యమధ్య మేఘాదంబరము గలుగుచుండును. చిన్న ఏళ్ళు ప్రవహించునట్లు వర్షత ప్రాంతములందు వర్షములు కొంచెము గలుగ వచ్చును.

ధరలు:—ధాన్యము వస్త్రములును కుక్రమున ధర చురుకుగా నుండి బహుళమున నిలబాటుగ నుండును. కొబ్బరి అరటి పసుపు మొదలగునది బహుళమున ధరగలిగి యగును. చెలం చింతపండు మొదలగు తనవస్తువులు—ధర నిలబడియుండును. పప్పుపదార్థములు ధర చురుకుగ నేయుండును. వెండి పూర్ణిమాప్రాంతమునండియు బహుళమున ధర చురుకును. బంగారమునకు బహుళమున ధర హెచ్చును.

శ్రేష్ఠమాసము:—శ్రేష్ఠ 18 మృగ గర్భ ౧ ర్భ ౧. అశాఢం 1 ఆర్ద్రా గర్భ ౧. అశాఢం 15 పున గర్భ ౧.

మాస మంతట పురోబుధుడు కు ౨ ఆ పలి కుక్రగ్రహుడు రత్నాశ్వితి బుధాగ్రకుడు. కు ౯ సో పలి రవి గురు సమసప్తకము. బ ౧౦ మం పలి కుజకుక్రల శేకరాశ్వి. కు ౯ సో ఆర్ద్రాంగారు బుధోదయము. కు ౯ సో ప్రలి రవి శని సమసప్తకము, కు ౧౧ బు ప్రలి ఆశ్లేషాంగారకుడు బ ౧౦ మం ప్రలి పశ్చిమమూదిపంచకుక్రడు ఇత్యాది వ్యవధానయోగములు గలవు—మాసమంతయు మూలలో శని వక్రము, కు ౨ ఆ పలి బుధాగ్రకుక్రడు, ౧౧ బు ప్రలి ఆశ్లేషాంగారకునకు బుధ కుక్ర మధ్యస్థితి. బ ౧౦ మం పలి కుజానకు కుక్రసంబంధము బ ౪ బు ప్రలి కుజానకు బుధసంబంధము. బ ౪ బు ప్రలి బ ౧౦ మం పలి బుధకుక్రల శేకరాశ్వి. కు ౧౨ కుక్ర వరణయతి. ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. శ్రేష్ఠం 17 18 19 20 21 22 నుండి అశాఢం 8 వరకును అశా 9 10 12 14 లందును వాడీయోగములు గలవు. శ్రేష్ఠం 17 18 19 22 23 24 25 నుండి అశా 10 వరకును అశా 4 5 6 లందును చాంద్రయోగములు గలవు. ఈ మాసమందు గాలిలోగూడిన వర్షములు పూర్ణిమాప్రాంతమున విశేషముగ కురియును. ఇతరకాలమున సాధారణముగ (అనుభవముగ) నుండును. పై తాత్పర్యము గమనింపదగినది.

ధరలు:—ధాన్యము వస్త్రములును కొంచెము ధర మందముగను. కొబ్బరి, అరటి పసుపు మొదలగు దుంపపదార్థములు, కుక్రము కంటే బహుళమున ధర తగ్గి నులభములగును. అమా ప్రాంతమున చురుకు. చెలము చింతపండు మొదలగు వస్త్రపస్తువులును ధర నిలబాటు. పప్పు పదార్థములును ధర నిలబడియుండును. వెండి ధర అమాప్రాంతమున కొంచెము చురుకును. బంగారమునకు అమా ప్రాంతమున ధర కొంచెము తగ్గును.

అశాఢమాసము:—అశాఢం 29 పుష్య గర్భ ౧ శ్రావణం 12 ఆశ్లే గర్భ ౧.

మాసమంతటను పురోబుధుడు, బుధాగ్రకుడు, పశ్చిమ మూదిపంచకు కుక్రకుడు గలరు. కు 3 గు పలి ఆశ్లేషాంగారకుడు, పిమ్మట సింహాంగారకుడు. కు ౧౧ గు పలి రవి శని సమసప్తకము. కు 3 గు ప్రలి కుజకుక్రల శేకరాశ్వి ఇత్యాది వ్యవధానయోగములు గలవు—మాసమంతయు మూలలో శని వక్రము. ఆశ్లేషా సింహములందున్న కుజానకు బుధ కుక్ర మధ్యస్థితి కు 3 గు పలి కుజానకు బుధ సంబంధము, పిమ్మట కుక్రసంబంధము, కు ౬ ఆ బుధ వరణయతి, కు 3 గు సింహమునకు కుజ చలనం, బ 3 బు ప్రలి బుధకుక్రలలో బుధమాత్ర వక్రం, బ ౧౦ గు బుధవరణయతి ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. అశా 16 17 18 20 21 22 24 29 30 31 శ్రావ 6 12 13 వాడీయోగములు. అశా 18 19 20 28 లగాయరు శ్రావ 7 వరకును శ్రావ 10 11 12 లందును చాంద్రయోగములు.

ఇండు పశ్చిమ మూదిపంచకు కుక్రకు ప్రతిబంధకమైనను ఇతర యోగములబట్టి గాలిలోగూడిన మంచి వర్షములు కురియును. గోదావర్యాది నదులు బాగుగ ప్రవహించును. మాస మధ్యకాలమున కొంచెము వర్షములు తక్కువగ నుండును.

ధరలు:—ధాన్యము, వస్త్రములును ధర నిలబాటుగ నుండును. కొబ్బరి, అరటి, పసుపు మొదలగు దుంప పదార్థములును క్రమముగ మందముగ నుండును. చెలము చింతపండు మొదలగు వస్త్రపస్తువులును కొంచెము ధర చురుకుగ నుండును. పప్పుపదార్థములు ధర గలిగియుండును. మినుములు కొంచెము నులభముగావచ్చును. వెండి ధర నిలబాటుగ నుండును. బంగారమునకు ధర కొంచెము తగ్గియుండును.

శ్రావణమాసము:—శ్రావణం 28 మఘా గర్భ ౧, శ్రావణం 8 శ్రావణం ౧౨.

బ 3 మం పలి పశ్చిమ మూదిపంచకుక్రకు, బ ౨ బు. పలి సింహాంగారకుడు, కుజకుక్రల శేకరాశ్వి, కు ౧ బు ప్రలి కు ౧౧ కులి పలి పురోంగారకుడు, కు ౧౧ కు ప్రలి బ ౧౩ మం పలి పురస్కృత రవి మధ్యమము, కుక్రగ్రహుడు, కు ౧౧ కు. కుజకుక్ర యతి. బ ౧౩ మం ప్రలి పురోంగారకుడు. బ ౨ బు ప్రలి కశ్యపాశ్విలో ఉత్తరాంగారకుడు. బ ౪ క శాశ్వాది పట్కా ప్రమిత కుక్రకుడు, ఇత్యాది వ్యవధానయోగములు—మాసమంతయు మూలలో శని వక్రము బ ౨ బు పలి సింహాంగారకునకు కుభసంబంధము. కు ౬ సో పలి బుధ కుక్రలలో బుధమాత్రవక్రము. కు ౧౧ కు ప్రలి బ ౧౩ మం పలి పురస్కృతకు. కు ౧౨ కు ప్రలి బుధకుక్రలలో కుక్రమాత్రవక్రం. బ ౪ క కుక్ర ప్రమితం. బ ౧౩ మం కుక్రగాఢానం. బ ౧౦ కు బుధ వరణయతి. బ ౧౩ మం. బుధకుక్రల శేకరాశ్వియతి. బ ౧౩ మం. ప్రలి ప్రాజ్యమాది పంచకుక్రకు. ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. శ్రావ 14, 15, 16, 19, 20, 25, 27, 28, శ్రావణం 2, 8, 10, 11, 12 వాడీయోగములు. శ్రావణ 14, 15, 16, 21 నుండి 28 వరకు 27, 28, 29, శ్రావ 1, 2, 3, 6, 7, 8, 11, 12 లందు చాంద్రయోగములు గలవు.

ఇందును మాసాదియందును మాసాంతముందును నుంచి వర్షములు గలుగును. మాసమధ్య పూర్ణిమాప్రాంతమున పర్వతప్రాంతములందు విశేషముగ వర్షించి గోదావర్యాది నదులు బాగుగ ప్రవహించును. ఒక్కొక్కచో నల్లవృష్టి గలుగును. అమాప్రాంతమున ఒక్కొక్కచో అతివృష్టి గలుగును. కొన్ని సస్యములకు హాని గలుగును.

ధరణి:—ధాన్యము, వస్త్రములును ధర నిలబాటుగ నుండును. కొబ్బరి, అరటి, పసపు మొదలగు దుంప సరుకులును ధర తగ్గి నులభింపగలుగును. బెల్లము, చింతపండు మొదలగు పచ్చిపదార్థములును అమాప్రాంతమునకు క్రమముగ ధర తగ్గి నులభింపగలుగును. పచ్చిపదార్థములు క్రమముగ ధర హెచ్చును. వెండి ధర నిలబాటు. బంగారమునకు ధర క్రమముగ బహుళమున చురుకు గలుగును.

భాద్రపదమాసము:—భాద్రం 22 ఉభయార్కం. ఆశ్వినం ౪ హస్తార్కం.

శుక్ర శుక్ర పక్ష తిథి రాంగారకుడు, శుక్ర శుక్ర పక్ష పురోంగారకుడు, (శుక్ర శుక్ర పక్ష రాహువ్యవధానం) బంగళ పక్ష బంగళ బుధ పురోబుధ రవి మధ్యము. బుధాగ్రకుజుడు (బుధ బుధ పక్ష కుజ బుధ మధ్య రాహువు. బుధ బుధ పక్ష బంగళ పక్ష రవి బుధుల మధ్య రాహువు. తత్పర్యంత రవి శుక్రము మధ్య రాహువు). మాసమంతయు కుజ రాహువుల కేక రాశియోగము. బంగళ బుధ కుజబుధయునము. దక్షిణమున బుధుడు 10, బంగళ బుధ పక్ష పురోంగారకుడు. ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. —మాసమంతటను ప్రాజ్యహూదిపంచక శుక్రకుడు. శుక్ర శుక్ర పక్ష బుధ శుక్రకుల కేక రాశియోగము. శుక్ర శుక్ర తూర్పున బుధ శుక్రయుతి (శుక్ర శుక్ర పక్ష బుధాగ్ర శుక్రకు పిమ్మట శుక్రాగ్రబుధుడు). శుక్ర శుక్ర శుక్రాదయం. బంగళ బుధ పక్ష బుధాగ్రకుడు. బంగళ శుక్ర పక్ష చిత్రాంగారకుడు. ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. భాద్రం 16, 17, 22, 24, 27, 28, 29, ఆశ్వినం 6, 7 నాడీయోగములు గలవు. భాద్ర 22 నుండి ఆశ్వినం 4 వరకును ఆశ్విన 7-9 చాంద్రయోగములు. ఇందు సన్యాసుకాలములకు నుంచి వర్షములు వాయుమిశ్రితముగ గలుగుచుండును. ఒక్కొక్క తావునందు అల్పవృష్టియనియు ననిపించును. పూర్ణిమామాసస్యలకు ఒక్కొక్కచో వాయుపిష గలుగవచ్చును.

ధరణి:—ధాన్యము వస్త్రములును క్రమముగ ధర గలిగి యుండును. కొబ్బరి, అరటి, పసపు ధర మందముగ నుండును. బెల్లం, చింతపండు మొదలగు పచ్చిపదార్థములు క్రమముగ మంద మగును. పచ్చిపదార్థములు మిర్చి ధర చురుకుగలవి యగును. వెండి పూర్ణిమా ప్రాంతమున ధర హెచ్చును. బంగారమునకు బహుళమున ధర హెచ్చును.

ఆశ్వియజమాసము:—ఆశ్వినం 18, చిత్రా ౧౧ ర్కం, కార్తికం ౨ శాశ్తిర్కం.

బంగళ పక్ష పురోంగారకుడు. బంగళ పక్ష పురోబుధుడు, శుక్రాగ్రకుజుడు (కుజ శుక్ర మధ్య రాహువు) శుక్ర శుక్ర పక్ష కుజ రాహువుల కేక రాశి, బంగళ పక్ష శాశ్తిర్కంగారకుడు. ఇత్యాది వర్షయోగములు. — మాస మంతటను ప్రాజ్యహూదిపంచక శుక్రకుడు, బుధాగ్రకుడు, (గుర్వగ్రకు) బంగళ పక్ష చిత్రాంగారకుడు. బంగళ పక్ష గురు బుధుల కేక రాశియోగము బంగళ పక్ష కుజుడు పతంగ (రవి) మార్గమునందు. ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. ఆశ్విన 11, 18, 24, 25. కార్తిక 8, 4, 5, 9 నాడీయోగములు. ఆశ్విన 18 నుండి 27 వరకు, ఆశ్విన 30 కార్తిక 1, 2, 4, 5, 6 లందు చాంద్రయోగములు. ఇందును దేవమంతటను నుంచి వర్షములు గలుగుచుండును. కొన్ని తావులందు అతివృష్టి యనదగియుండును.

మానవుని బాధ....

కుష్ఠరోగము

కుష్ఠము భయంకరమైన వ్యాధియని చాలా కాలముగా ప్రపంచ మెరిగినది. విశేష సంబంధ అనుభవము వల్లనే అంటు వ్యాధి అనవచ్చును. అది మెల్లగా ప్రబలుచున్నది. మంచి యోజనలో చక్కని ఔషధమువల్ల తాటిని ఖండించవచ్చును.

ఈ వ్యాధియొక్క మొదటి అనవాలు దేహమందు ముఖ్యముగా చెవులపై ఏర్పడును. చిన్న చిన్న కురుపులు లేక పొడలు, ఇవి ముక్కునందును, మోచేలియందును, నోడలలోను యేర్పడును. పిదప దేహమంతయు నల్లకొనును. కురుపులు పెద్ద పుండుగా మారును. కుష్ఠము నరములనుకూడా పీడించును. అందువల్ల నరములు ఆ వ్యాధిలో నై తన శక్తిని బోగొట్టుకొనును. పొడుపు బాధ కూడా యేర్పడవచ్చును.

వర్షసంబంధము:—దేహముపై ఎర్రని వర్ణముగల పొడలు, దద్దులు యేర్పడుట, పొడుపు, బాగు, గజ్జీ, మొదలైనవి. నరములసంబంధము—పొడలుగల తొట్లలో తిమురు కలుగుట, దుర్గీను సర్వ అవయవములందు వ్యాపించి రక్తమునందు కలిసి మత్తు కలుగజేయుట, నూదితో పొడిచిన నూ కాథ కనబడకుండుట, చేతి వ్రేలు ముడుచుకొనుట, ముక్కు బంధనములు మొదలైనవి. అస్థి సంబంధము—పొడమునందు పల్లపు పుండు యేర్పడుట, కాలు చేతులు వ్రేళ్లు తగ్గుట, మాచువారికి వినుగు జెందునట్లు మురికొన్ని బాధలు యుండును.

కుష్ఠమునకు అనేక ఔషధములు తయారు చేయడమైనది. ఇంకను తయారు చేయుటకు ప్రయాసపడుచున్నాము. పూర్వముననే హిందూదేశమున మాత్రము సిద్ధ ఆయుర్వేద భాగమున కుష్ఠరోగమునకు ఔషధము కనిపెట్టి బడి జయమునొసంగుచు వచ్చుచున్నది. వీటలో మా యొక్క “మేల్ మాయిల్ మందు” మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనదనుట ప్రపంచమునకు విశదమే. ఏలయన, చాలా తక్కిన ధనలచేసి పూర్తిగా కుష్ఠరోగ నివారణమునకు వేసిన ప్రధానముగా వాడుచున్నారో అటువంటి శ్రేష్ఠమైన మూలికలు వగైరాలలో సిద్ధ ఆయుర్వేదభాగముననుసరించి మాయొక్క ‘మేల్ మాయిల్ మందు’ తయారుచేయబడుచున్నది. ఈకఠినవ్యాధి వల్ల బాధపడు మానవులు మా ‘మేల్ మాయిల్ మందు’ను సేవించి బాగుపడి భగవత్ కృపకు పాత్రులగుదురగాక.

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి

మేల్ మాయిల్ మందు

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్ఠరోగ వివారిణి.

—వివరములకు వ్రాయండి:—

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్య అండ్ సన్సు

8/22-మేల్ మాయిల్, (నయా) కాల్యాది. (N.A. Dt.)

ధరలు:—ధాన్యములు వస్త్రములు చురుకుగనే యుండును. కొబ్బరి అరటి పసుపు పూర్ణిమా ప్రాంతమునుండి ధర చురుకగును. తెల్లం చింతపండు మొదలగు వస్త్రపులును ధర మందముగ నుండును. పప్పుజాతులును తెలములును క్రమముగ చురుకుగనే యుండును. పెండికి ధర పూర్ణిమా ప్రాంతమున చురుకుగ నుండును. పూర్ణిమా ప్రాంతమునుండియు బంగారమునకు ధర చురుకగును.

కార్తీకమాసము:—కార్తీకం 15 విశాఖ ౧ ర్క, 28 అనూ ౧ ర్క.

బ ౧3 కి పల్ల కుక్రొగ కుజుడు (కు ౧౧ బు పల్ల రాహు వ్యవధానం) కు ౯ సో పల్ల స్వాత్యంగారకుడు. కు ౬ కు పల్ల పురో బుధుడు. కు ౬ కు పల్ల బ ౨ మం పల్ల పురో గురుడు. అటనుండి బ ౯ మం పల్ల పురో బుధుడు. అటనుండి పురో గురుడు. బ ౯ మం పల్ల కుజ గురుల కేకరాళి. బ ౧3 కి కుజ బుధ యుతి ఇత్యాద్యనావృష్టియోగములు గలవు—మాసమంతయు ప్రాజ్యహూదిపంచక కుక్రొడు. బుధ గురుల కేకరాళ్యంశయుతి. కు ౬ కు పల్ల బుధాగ్ర గురుడు. బ ౯ మం పల్ల కుజానకు పతంగ (రవి) మార్ము. కు ౬ కు బుధ గురు యుతి కు ౬ కు పల్ల బ ౨ మం పల్ల గుర్వగ్రబుధుడు కు ౯ సో పల్ల బ ౧3 కి పల్ల విశాఖాంగారకుడు కు ౧౪ కి పల్ల బుధ కుక్రొలలో బుధ వక్రము. బ ౨ మం తిరుగ బుధ గురు యుతి బ ౨ మం పల్ల బ ౯ మం పల్ల బుధాగ్ర గురుడు. బ ౨ ఆ గుర్వస్తం. బ ౧3 కి పల్ల కుక్రొగ బుధుడు ఇత్యాది వర్ష యోగములు గలవు—కార్తీకం 10 11 12 15 17 22 23 24 25 28 30 మార్ 1 8 9 నాదీయోగములు గలవు. కార్తీకం 17 నుండి 29 వరకును మార్ 3 ౪ ౬ లును చాంద్ర యోగ ములు. ఇందును అపుడపుడు అచటచట నుంచి వర్షములు గలుగు చుండును. పూర్ణిమా ప్రాంతమున వరాధిక్యము గలుగును. దక్షిణ దేశమున నుంచి వర్షములు గలుగును. ఇందపుడపుడు వాయు భీతియు గలుగవచ్చును.

ధరలు:—ఇందు ధాన్యములు వస్త్రములు కొంచెము చురుకు గనే యుండును. కొబ్బరి, అరటి, పసుపు అమాప్రాంతమున మంద మగును. తెల్లం చింతపండు మొదలగు వస్త్రపులు చురుకుగనే యుండి మధ్యకాలములో కొంచెము మందమగును. పప్పుజాతులు కొంచెము మందముగ నుండును. పెండిధర కొంచెము మందమగును. బంగారమునకు ధర బహుళమున మందమగును.

మార్గశిరమాసము:—మాసమంతటను కుజ గురుల కేకరాళి. కు ౬ కి పల్ల పురో గురుడు. గర్వగ్రమున కిని. బ ౧౦ కు పల్ల బుధాగ్ర కుజుడు కు ౬ కి పల్ల రవ్యగ్రకిని కు ౯ సో పల్ల ప్రాక్సాత్రిత్రయ కుక్రొడు బ ౨ గు పల్ల శ్రేష్ఠాంగారకుడు బ ౧౦ కు కుజ బుధ యుద్ధము. బ 3౦ మం కుజ బుధ యుద్ధము బ ౧౨ ఆ బుధ గురు యుద్ధము. బ ౧౨ ఆ పల్ల కుజ కుక్రొల కేకరాళి. ఇత్యాద్యనావృష్టి యోగములు—కు ౯ సో పల్ల ప్రాజ్యహూదిపంచక కుక్రొడు. మాస మంతట బుధ గురుల కేకరాళ్యంశయుతి. కు ౪ గు పల్ల బుధ వక్రము కు ౪ గు గురుగాధాస్తము. బ ౧౦ కు పల్ల కుక్రొగబుధుడు కు ౧౨ మం శివ్యస్తము బ 3 గు గురువాయు బ ౧౦ కు పల్ల బ ౧౨ ఆ పల్ల బుధ గురు యుద్ధం. బ ౧౨ ఆ పల్ల బుధ గురు కుక్రొల కేక రాళి. ఇత్యాది వర్ష యోగములుగలవు. ఇందుమాసాదియం దొక్కొక్కచో వర్ష పీడయుండును. మాసాంతమున అమాప్రాంతమున వాయు ప్రాబల్యముగల వర్షములు గలుగును.

ధరలు:—ఇందును ధాన్యములు వస్త్రములు ధర చురుకుగనే యుండును. కొబ్బరి అరటి, పసుపు ధర మందముగ నుండును. పప్పు జాతులు ధర కొంచెము చురుకుగ నుండును. తెల్లం చింతపండు మొదలగు వస్త్రపులు మందముగ నుండును. కుక్రొముకంబె

బహుళములో ధర తగ్గి సులభము లగును. పెండి ధర క్రమముగ తగ్గును. బంగారమునకు ధర క్రమముగ కొంచెము హెచ్చును.

పౌషమాసము:—కు ౨ గు పల్ల రవ్యగ్ర కిని కు ౩ మం పల్ల కుజ కుక్రొ గురుల కేకరాళి. శ్రేష్ఠాంగారకుడు కు ౧౨ ఆ పల్ల ప్రాక్సాత్రిత్రయ కుక్రొడు కు 3 కు పల్ల కు ౧3 సో పల్ల కుజ కినుల మధ్య బుధుడు కు 3 కు పల్ల బ ౨ గు పల్ల అన్ని గ్రహము లును కుక్రొగముందు. కు ౩ మం పల్ల కుజ కినుల కేకరాళి. కు ౩ మం పల్ల బ ౧౦ కి పల్ల మూలాంగారకుడు కు ౧3 సో బుధ కిని యుతి. బ ౨ గు పల్ల కుజ కుక్రొల కేకరాళి బ ౯ కు పల్ల కుజ గురుల కేకరాళి. ధమరాళిలో గురు కిని స్థితి. బ ౯ కు పల్ల కుక్రొగ కుజుడు. బ ౧3 మం పల్ల పురోబుధుడు ఇత్యాద్యనావృష్టియోగ ములు—బ ౩ గు పల్ల గురు కుక్రొల కేకరాళ్యంశయుతి. మాసాదినుండి బ ౩ గు పల్ల కుక్రొగ గురుడు. కు ౨ గు కిని గాధాస్తం. బ 3 ఆ కిన్యదయం. బ ౩ గు గురు కుక్రొయుతి బ ౯ కు పల్ల గురు కుక్రొల కేకరాళి ఇత్యాది వర్ష యోగములుగలవు—ఇందు మాసాంతమున వర్ష భీతి గలుగును.

ధరలు:—ఇందు ధాన్యములు వస్త్రములు ధరలు కొంచెము తగ్గుచు మధ్య హెచ్చుచునుండును. కొబ్బరి, అరటి, పసుపు బహుళ మున ధర గల వగును. తెల్లం చింతపండు మొదలగు వస్త్రపులు నిలబాటుగ నుండును. పూర్ణిమా ప్రాంతమున బంగారమునకు అమా ప్రాంతమున పెండికి కొంచెము ధర చురుకగును.

మాఘమాసము:—బ ౨ ఆ పల్ల గురు కుక్రొలకు కుజ కిని సంబం ధము. కుజ కినుల కూడికయున్న. మాసమంతట ధనుస్సువందు గురు కినులు. కు ౬ మం పల్ల కుక్రొగకుజుడు. కు ౬ మం కుజ కినియుతి. కు ౬ మం ప్ర ౧ కు ౧౦ ఆ పల్ల కుక్రొగకిని. కు ౧౦ ఆ కుక్రొ కిని యుతి. కు ౧౨ మం పల్ల ఉత్తరాషాఢాంగారకుడు. బ ౪ మం పల్ల పురోబుధుడు బ ౪ మం కుజ కుక్రొ యుతి. బ ౪ మం పల్ల పురో బుధ రవి మధ్యమము. ఇత్యాద్యనావృష్టియోగములు. కు 3 సో పల్ల గురు కుక్రొల కేకరాళి. బ ౨ ఆ మకరంలో కుజ చలనం ఇత్యాది వర్ష యోగములు గలవు. ఇందు వాయువు విశేషముగ అపుడపుడు వీచు చుండును.

ధరలు:—ధాన్యము వస్త్రములు బహుళమున కొంచెము మంద ముగ నుండును. కొబ్బరి, అరటి, పసుపు క్రమముగ కొంచెము చురు కుగ నగును. తెల్లం చింతపండు మొదలగు వస్త్రపులు బహుళ మున చురుకగును. పప్పుజాతులు అమాప్రాంతమున కొంచెము సుల భములగును. పెండి ధర నిలబాటుగను బంగారము ధర పూర్ణిమా ప్రాంతమున కొంచెము చురుకుగను అగును.

ఛాల్దాన మాసము:—మాసమంతయు ధనుస్సులో గురు కినులు. కు ౧౨ గు పల్ల పురో బుధ రవి మధ్యమము, కుజ కుక్రొల కేకరాళి. కు ౧ కి పల్ల బ ౨ మం పల్ల క్రవణాంగారకుడు బ ౧౨ గు పల్ల ఆవత్సరం కుజ కుక్రొల కేకరాళి. ఇత్యాద్యనావృష్టియోగ ములు గలవు—కు ౧౨ మం పల్ల బ ౧౨ గు పల్ల బుధ వక్రం. కు ౧౨ గు పల్ల ఆవత్సరం బుధ కుక్రొల కేక రాళ్యంశయుతి (బ ౧౪ కి పల్ల కుక్రొగ బుధుడు. పిమ్మట బుధాగ్ర కుక్రొడు) బ ౧౪ కి. బుధ కుక్రొయుతి. ఇత్యాది వర్ష యోగములు గలవు. ఇందు బహుళ మున క్రమముగ వర్ష భీతి హెచ్చుచుండును. వత్సరాంత్య కాల మున ఒక్కొక్కచో కొంచెము వర్ష పాతము గలుగును.

ధరలు:—ధాన్యము వస్త్రములు కొంచెము ధర గలిగి యుండును. కొబ్బరి అరటి పసుపు బహుళమున కొంత వరకు ధర గలిగియుండును. తెల్లం చింతపండు మొదలగు వస్త్రపులు

క్రమముగ ధర తగ్గి మాపాంతమున చురుకును. పప్పుజాతులు బహుళమున ధరగలవియును. పెండి ధర మందమును. బంగారమునకు ధర బహుళములో చురుకుగ నుండును.

మొత్త మీ సంవత్సరమంతయు క్రమముగ కాటక మని పించును.

N. B. పై గ్రహయోగములందు పురోగురుకు, పురోబుధుడు, పురోంగారకుకు మొదలగు యోగములందు ముందు వెనుకలు రవినిబట్టియని గ్రహింపవలయును.

పురశ్శుక్రదోష విచారము

ఈ పురశ్శుక్రదోషము మాకు విధములుగ నున్నది.

1. శుక్రకు కొన్ని రోజులందు నూర్యోదయమునకు ముందు తూర్పున నుదయించి ఉదయంవరకు తూర్పున కనుపించును. ఈ రోజులలో తూర్పునకు ప్రయాణముచేయువారలకు పురశ్శుక్రకు, (చుక్కెదురు) అగును.

కొన్ని రోజులందు పడమటిదిక్కున నూర్యాస్తానంతరము కనుపించును. ఈ రోజులలో పడమటకు ప్రయాణముచేయువారలకు పురశ్శుక్రకు (చుక్కెదురు) అగును. ఏ దిక్కున శుక్రకు కనుపించునో ఆ దిక్కునకు పురశ్శుక్రమగుటచే ప్రయాణము సేయరాదు. ఇతర దిక్కులకు ప్రయాణము దోషముగాదు.

2. శుక్రకు విషావ వృత్తము (ఈశ్వరుడు)నకు ఉత్తరముగ నడచుచుండిన, ఉత్తరగోలము; దక్షిణముగ నడచుచుండిన, దక్షిణగోలము. ఉత్తరగోలముననుండ ఉత్తరమునకును, దక్షిణగోలముననుండ దక్షిణమునకును ప్రయాణము చేయరాదు.

3. కృత్తికాది సప్త (7) నక్షత్రములు తూర్పున, మహాది సప్త (7) నక్షత్రములు దక్షిణమున, అనూరాధాది సప్త (7) నక్షత్రములు పశ్చిమమున, ధనిష్ఠాది సప్త నక్షత్రములు ఉత్తరమునను దిగ్ద్వార నక్షత్రములని చెప్పబడును, శుక్రకు ఏ దిగ్ద్వార నక్షత్రములందు చరించుచుండిన ఆ దిక్కునకు ప్రయాణము కూడదు. ఆ దిక్కునకు చోయిన పురశ్శుక్రమగును.

మరియు తూర్పున శుక్రకు కన్పించుచుండగా తూర్పునకును ఉత్తరమునకును, పశ్చిమమున కన్పించుచుండ పశ్చిమమునకును దక్షిణమునకును దోషమని కాస్త్రము. ఈ పురశ్శుక్రదోషము కళ్యాణ, అత్రి, భృగు, ఆంగిరస, భారద్వాజ, వసిష్ఠ, వాత్స్యగోత్రముల వారికి దోషముగాదు. పురశ్శుక్రకు పై మాకు విధములుగ చెప్పబడినను మొదటి విధమే విశేష ప్రచారములో నున్నది. వివాహమునకై ప్రయాణం, నవ వధూప్రవేశము మొదలగు ఆకళ్యాణ కార్యములందు దీనిని చూడనక్కరలేదు.

గో చా త ఫ ల ము లు

ఈ ఫలములు జన్మకాలిక నక్షత్రమున కైవరాశి (చంద్రుని) వలనగాని శామనక్షత్రమున కైవరాశివలనగాని తెలియవలయును. కొని జన్మలగ్నమునుబట్టి గూడ ఫలములకు చూచి తెలియజేసి నగు ఫలములు కలిపి గ్రహించుట యుక్తము.

మొదము (అశ్విని, భరణి, కృత్తిక 1 పాదం)

ఈ రాశివారికి ఈ సంవత్సరము సౌఖ్యకరముగ నుండును. ఆశ్వియుజ కార్తికములందు కొంచెము ఆరోగ్యము తగ్గిననూ

మొత్తము కళత్రసౌఖ్యము కుటుంబాభివృద్ధి గలుగును. ఏ ప్రయత్నమైనను వైత్రము ఆశ్వియుజ కార్తికములు విడచి ఇతర కాలములో చేయుట మంచిది. వ్యవసాయదారు వర్తకులును లాభము నందగలరు. ఉద్యానులకు వేతనాభివృద్ధి, విద్యార్థులకు విద్యాభివృద్ధియు గలుగును.

వృషభము (కృత్తిక 2, 3, 4 పా, రోహిణి, మృగశిర 1, 2 పా)

ఈ రాశివారికి ప్రయాణములు మనోవ్యాకులత కుటుంబానారోగ్యము గలిగి సౌఖ్యము తక్కువగ నుండును, గాని వైత్రవైశాఖ భాద్రపద ఆశ్వియుజ కార్తిక మార్గశిరములందు కళత్రసౌఖ్యము కుటుంబసౌఖ్యము గలిగి అన్నియు చక్కబడును. వీరు ఈ చెప్పబడిన మాసములందే తమకు కొనసిన కార్యములగూర్చి ప్రయత్నించుట మంచిది. సెప్టెంబరు, అక్టోబరులలో చేసిన ప్రయత్నములు నవంబరు డిసెంబరులలో అనుకూలముగ సిద్ధించును.

మిథునము (మృగశిర 3, 4, ఆర్ద్రా, పున 1, 2, 3 పా)

ఈ రాశివారికి ప్రయాణములు ప్రయత్నములు గలిగి సౌఖ్యముల్యముగనుండునుగాని సగటున కుటుంబసౌఖ్యముచే శ్రమ గణింపదగినది గాకుండును. పాపమాసములందు ఆరోగ్యము కొంచెము తగ్గవచ్చును. వైత్ర వైశాఖ భాద్రపదాశ్వియుజ కార్తికములలో ధనవ్యయము మంచికార్యములకై చేయవలసినవచ్చును. తక్కిన కాలమంతయు సుఖకరముగ నెయుండునుగాని ప్రయాణాదులచే క్షేమము గలుగును. ఉద్యానులకు ఎక్కువ ప్రయాణములు గలుగును. వ్యవసాయదారు పంటల రోజులో శ్రమకరముగ నుండును, విద్యార్థులకు పరీక్షదినములు మంచికాలము. వర్తకులకు వ్యవసాయదారులకు విక్రయకాలము రోజులు మంచివి యగును.

కర్కటకము (పున 4 పా, పుష్య, ఆశ్లే)

ఈ రాశివారికి చాల మంచిరోజులు. కళత్రపులకు పీడ తనకు జయము గలుగు రోజులు. ప్రయత్నములు సిద్ధించును. కుటుంబవృద్ధి. మాఘ ఫాల్గునములు అంత మంచివిగావు. ధనవ్యయము, కళత్రమునకొ తనకొ అనారోగ్యముగలగు రోజులవి. ఉద్యానులు అభివృద్ధి ప్రయత్నములను సంవత్సర మధ్యకాలములో చేయుట మంచిది. వ్యవసాయదారు జనవరిలోపుగనే పంటలకు జాగ్రత్తపడుట మంచిది. విద్యార్థులకు మార్చికంపై సెప్టెంబరు అక్టోబరులు మంచివి.

సింహము (మఘ, పూ ష, ఉ ష 1 పా)

ఈ రాశివారికి అంతగా మంచిదిగాదు. ధనవ్యయ, సానచలన కార్యభంగ బంధువియోగాదులచేత క్షేమము గలుగును. కొని పాప మాఘ ఫాల్గునములు అందును క్రమముగా తుదికాలము కొంత సౌఖ్యకరమగును. ఆషాఢాది మాసత్రయమున అనారోగ్యముగూడ గలుగవచ్చును. వీరు జాగ్రత్తగా సంచరించినచో వత్సరాంతమున సుఖము నందగలరు. విద్యార్థులకు ఉద్యానులకు శ్రమకు తగిన ఫలము లభించును. వర్తకులు వ్యవసాయదారును ముందుముందు ఉపయోగించు ప్రయత్నములను జాగ్రత్తగా చేయుట మంచిది.

కన్య (ఉ ష 2, 3, 4 పా, మాఘ, చిత్త 1, 2 పా)

ఈ రాశివారికి దేహత్రమ అధికము. కార్యసిద్ధి అందినట్లుండునుగాని మిత్రద్రోహము కార్యభంగమును చేయజూతురు. భాద్రపదాశ్వియుజములలో అనారోగ్యభయము గలదు, గాని పూర్వార్ధకాలమున చాలవరకు కార్యములు సిద్ధించును. ఉద్యానులకు జూన్, జూలై నెలలు లాభదాయకములు. కుటుంబ సౌఖ్యము, శుభకార్యములు పూర్వార్ధకాలములోనే జరుగును. వత్సరాంత్యకాలమున విద్యార్థులు శ్రమపడిగాని కార్యసిద్ధినందజాలరు.

తుల(చిత్త 3, 4 పా, స్వాతి, విశా 1, 2, 3 పా)

ఈ రాశివారికి చాల మంచిరోజులు. మధ్యకాలము చాల మంచిది. ఆద్యంతములందు స్వల్పకాలమే కొంచెము శ్రమకరమగును.

ఉద్యోగాభివృద్ధిని గోరువారు వర్తకులు ప్రయత్నించి కార్యసిద్ధిసందగలరు. ఆశ్వయుజ కార్తికములలో అనారోగ్యనూచిన గలదు. గావున జాగ్రత్త అవసరము. కుటుంబసౌఖ్యము శుభకార్యములు చేయుట దీనికి అప్రయత్నముగ గలుగును. మార్పికి పరీక్షకు వెళ్ళు విద్యార్థులు గ్రహసంచారముపై ఆధారపడరాదు.

వృశ్చికము (విశా 4 పా, అనూరాధ, శ్రేష్ఠ)

దీనికి శనిపీడ ఇంకను కలదు. అది ధనవ్యయముగలుగజేయును. గాని దానికి తగిన ధనలాభమున్ను గలుగుచుండును. వ్యవసాయ దార్లకు వ్యవసాయము బాగుగ లాభించును. వర్తకులకు లాభనష్టములు సరిపడి కొంచెము మిగులును. ఉద్యోగులకు తుదను లాభించును. విద్యార్థులకు తుదకు మంచిరోజులు. పరీక్షా ఫలితమునకు మంచికాలము వచ్చును.

ధనుస్సు (మూల, పూష, ఉషా 1 పా)

ఈ రాశివారికి శరీరశ్రమ యధికము. ఆద్యంతకాలములలో ధనవ్యయము గూడ గలుగును. మొదట లాభప్రదమైన రోజులు. మార్గశిర పౌషములు దేహనారోగ్యము గూడ గలుగవచ్చును. శుభకార్య సంబంధమైన ధనవ్యయము గలుగుచుండును. వ్యర్థప్రయాణములు గలుగునుగాని దేవతారాధనవలన మేలు కలుగును. ఉద్యోగులు జాగ్రత్తగ నుండుట మంచిది. వర్తకులును వ్యవసాయదారులు పెద్ద పెట్టుబడులు పెట్టుకుండుట మంచిది. విద్యార్థులకు ప్రయత్నము అవసరము.

మకరము (ఉషా 2 8 4 పా శ్రవణం ధని 1 2 పా)

ఈ రాశివారికి కొంచెము ధనవ్యయము, శ్రమయొనను అది గణింపదగినదిగాదు. మొత్తము లాభకరముగనే యుండును! అన్ని ప్రయత్నములును సిద్ధించును. తొలుత కొంచె మనారోగ్యభయము గలదు. సంవత్సరాంత్యకాలములో వ్యయాధిక్యము గలుగును. విద్యార్థులకు తుదిరోజులు శ్రమపడదగినవి. నమ్మదగినవిగావు. వర్తకులకు ఉద్యోగులకు వ్యవసాయదార్లకు మొదటినుండి 10 మాసములును బాగుగ లాభించును.

కుంభము (ధనిష్ఠ 8 4 పా శతతార పూర్వా 1 2 8 పా)

ఈ రాశివారికి ఈ సంవత్సరమంతయు లాభప్రదమైనదేగాని శ్రమ యధికముగ నుండును. ఉద్యోగులకు ఉద్యోగాభివృద్ధి. వ్యవసాయదారులకు మంచి పంటలు, వర్తకులకు మంచి లాభములు గలుగును. విద్యార్థులకు మార్చి ఏప్రిల్ నెలలు మంచిఫలితము నీయగలవు. దేహశ్రమ, ధనవ్యయము అధికముగ నుండును.

మీనము (పూర్వా 4 పా, ఉభా, రేవతి)

ఈ రాశివారికి 3-4 మాసములవరకు చేయు ప్రయత్నములు అంతగా అనుకూలంప నేరవు. పిమ్మట జనవరివరకు కార్యములు అన్నియు సిద్ధించును. గాని తనకో కళత్రమునకో అనారోగ్యము గలుగుచుండును. కుటుంబసౌఖ్య మల్పముగ నుండును. గాని ఉద్యోగులకు మధ్యకాలములో వేతనాభివృద్ధి యగును. వర్తకులకు మంచి లాభము గలుగురోజులు. వ్యవసాయదారులకు మంచి ఫలము గలుగును. మధ్యకాలములో కొంచె మనారోగ్యము గలుగవచ్చును. విద్యార్థులు శ్రమకుతగిన ఫలము నందిగలరు.

నామ నక్షత్ర పరిజ్ఞానము

హ, ఛ, హ, ణ	-అశ్వినీ	య, రే, రో, ఠ	-స్వాతి
రీ, య, రే, ణ	-ధరణి	తీ, తూ, తే, తో	-విశాఖ
ఆ, ఈ, ఊ, ఏ	-కృత్తిక	నా, నీ, నూ, నే	-అనూరాధ
ఓ, వా, వీ, వు	-రోహిణి	నో, యా, యూ, యే	-శ్రేష్ఠ
శ, వో, కా, కి	-మృగశిర	యే, యో, బా, బి	-మూల
మ, ఖ, ఙ, ఛ	-ఆర్ద్ర	బూ, భ, భ, భా	-పూ.షాధ
క, గో, హ, హీ	-పునర్వసు	తే, వో, బా, బే	-ఉ.షాధ
హా, హీ, హూ, హే	-పుష్యమి	జా, జే, జో, ఖా	-అభిజిత్
డీ, డూ, డే, డో	-ఆశ్లేష	ఫీ, ఘా, ఘే, ఘూ	-శ్రవణం
మా, మీ, మూ, మే	-మఖ	గా, గీ, గూ, గే	-ధనిష్ఠ
మో, టా, టీ, టు	-పుబ్బ	గో, సా, సీ, సు	-శతభిషం
పే, పో, పా, పి	-ఉత్తర	సీ, సో, దా, ది	-పూ.భాద్ర
పూ, పు, పూ, పు	-మాస్తి	దూ, క, ఇ, ధ	-శి.భాద్ర
పే, పో, రా, రి	-చిత్త	కే, దో, చా, చి	-రేవతి

27 నక్షత్రములలోని, యక్షరములనుబట్టి వారివారి పేర్ల శే నక్షత్రమే పాదమగునో తెలుసుకొనునది. (కృష్ణకు హృష్ణకు అను కొన్ని పేర్లకు ప్రత్యేక నక్షత్రము లున్నవి.)

రాత్రీయందు ఆ కాళమున నక్షత్రములు దెలిసికొనుట

1. అశ్వినీ: మాకునక్షత్రములు సుజ్ఞపు మొగమువలె నుండును
2. ధరణి: మాకు నక్షత్రములు త్రిభుజవలె యుండును.
3. కృత్తిక: ఆరు నక్షత్రములు పైగు కో నెడు కొడలివలె నుండును.
4. రోహిణి: ఐదు నక్షత్రములు సరాసరి బండియాపముగ యుండును.
5. మృగశిర: ఒక మృగముయొక్క తలవలె నుండును.
6. ఆర్ద్ర: ఒక నక్షత్రము కొద్ది ఎఱ్ఱని రంగుతో ప్రకాశించుచుండును.
7. పునర్వసు: సరాసరి ధనుస్సువలె నుండును.
8. పుష్యమి: ఒకవిధమైన పుష్పమువలె నుండును.
9. ఆశ్లేష: ఆరు నక్షత్రములు సర్పమువలె నుండును.
10. మఖ: ఐదు నక్షత్రములు పల్లకివలె నుండును.
11. పుబ్బ: } నాలుగు నక్షత్రములు
12. ఉత్తర: } మేజాకాళవలె నుండును.
13. మాస్తి: 5 నక్షత్రములు అరచేయివలె నుండును.
14. చిత్త: ఒక నక్షత్రము ముత్యమువలె నుండును.
15. స్వాతి: ఒక నక్షత్రము మాణిక్యమువలె నుండును.
16. విశాఖ: 5 నక్షత్రములు కుమ్మరినానిచక్రమువలె నుండును.
17. అనూరాధ: } 6 నక్షత్రములు కావవలె నుండును.
18. శ్రేష్ఠ: } మిగత 3 నక్షత్రములు గొడుగువలె నుండును.
19. మూల: 6 నక్షత్రములు చిబుకువలె నుండును.
20. పూర్వాషాఢ: } 4 నక్షత్రములు మేజావలె పైభాగము
21. ఉత్తరాషాఢ: } అవగా చౌకముగా నుండును.
22. శ్రవణము: 8 నక్షత్రములు వేణువువలె నుండును.
23. ధనిష్ఠ: " మద్దెలవలె నుండును.
24. శతభిషము: 100 నక్షత్రములు ఒక పట్టణమువలె నుండును.
25. పూర్వాభాద్ర: } 4 నక్షత్రములు మంచపు కాళ్ళ వలె
26. ఉత్తరాభాద్ర: } నుండును.
27. రేవతి: 32 నక్షత్రములు ఒక పెద్దచేపవలె నుండును.

నవాంశ లగ్నము

శ్లో॥ విధాయలగ్నం పవభిర్విభాగం యద్భాగపంథం జనవంశకేణ
నవాంశపానానియమాయథా స్తితథానవాంశేపివదంతిలగ్నం॥
తా॥ జన్మలగ్నమును 9 భాగములు చేయగా జనవంశం
మొదటి భాగమందుండునో ఆభాగముననుసరించి నవాంశాధి పతు
లను తెలుసుకొనినప్రకారమే నవాంశలగ్నమును నిర్ణయించవలెను.

లగ్నాధిపతులు

శ్లో॥ సింహస్యాధిపతి స్సూర్యః కర్కటస్య విశాకరః॥
మేష వృశ్చికయోర్భూమిః కన్యా మిథునయోర్భువః॥
• కోదండమౌనయోర్భూమిః కులా వృషభయోర్భువః॥
నికృష్యకుంభరాశేశ్చ నాయక స్సూర్యవందితః॥

తా॥ సింహమునకు సూర్యుడు, కర్కటమునకు చంద్రుడు,
మేష, వృశ్చికములకు అంగారకుడు, కన్యా, మిథునములకు
బుధుడు, కుల, వృషభములకు బృహస్పతి, కులా వృషభములకు
శుక్రుడు, మకర కుంభములకు శని అధిపతులు.

గ్రహములకు ఉచ్చనీచలు

సూర్యునకు మేషము ఉచ్చ, కుల నీచ. చంద్రునకు వృష
భము ఉచ్చ, వృశ్చికము నీచ. అంగారకునకు మకరము ఉచ్చ,
కర్కటము నీచ. బుధునికి కన్యా ఉచ్చ, మీనము నీచ. బృహ
స్పతికి కర్కటము ఉచ్చ, మకరము నీచ. శుక్రునకు మీనము
ఉచ్చ, కన్యా నీచ. శనికి కుల ఉచ్చ, మేషము నీచ.

ఉచ్చనీచ మూలత్రికోణ స్వక్షేత్రములు

సూర్యునికి మేషమందు 10-వ భాగము పరమోచ్చ, కులయం
దు 10-వ భాగము పరమనీచ, సింహము స్వక్షేత్రము మూలత్రికోణము.

చంద్రునికి వృషభమందు 8-వ భాగము పరమోచ్చ, వృశ్చిక
మందు 8 భాగము పరమనీచ, వృషభము మూలత్రికోణము.

బుధునికి మకరమందు 28-వ భాగము పరమోచ్చ, కర్కటమం
దు 28-వ భాగము పరమనీచ, మేషము స్వక్షేత్రము మూలత్రికోణము.

బుధునికి కన్యాయందు 15-వ భాగము పరమోచ్చ, మీన
మందు 15-వ భాగము పరమనీచ, కన్యా స్వక్షేత్రము మూలత్రికోణము.

బృహస్పతికి కర్కటమందు 5-వ భాగము పరమోచ్చ, మకర
మందు 5-వ భాగము పరమనీచ, బుధస్సు స్వక్షేత్రము మూలత్రికోణము.

శుక్రునికి మీనమందు 27-వ భాగము పరమోచ్చ, కన్యా
యందు 27-వ భాగము పరమనీచ, కులస్వక్షేత్రము మూలత్రికోణము.

శనికి కులయందు 20-వ భాగము పరమోచ్చ, మేషమందు
20-వ భాగము పరమనీచ, కుంభము స్వక్షేత్రము మూలత్రికోణము.

ఉచ్చరాశి కేవలరాశి నీచరాశి యగుచుండును. పరమోచ్చ
భాగమునకు ఇతరభాగములు సామాన్యోచ్చ భాగములనియు,
పరమనీచభాగమునకు ఇతరభాగములు సామాన్య నీచ భాగము
లనియు తెలియవగును.

గ్రహములకు మిత్రత్వ శత్రుత్వ సమత్వములు

శ్లో॥ శత్రూమంద సితా సమశ్చ కేళిజో మిత్ర తిశేషరతే
స్త్రీక్షం శు ర్హిమరశ్మిజశ్చి సుహృదౌ శేషాస్సమాకృతగః॥
శేవేందూష్ణకరాః కుజస్య సుహృదౌక్షో రిస్సితార్హి సమా ।
మిత్రే సూర్యసితా బుధస్య హిమగుశ్చ శత్రుస్సమాకృతః
సూర్యస్సమ్యక్ సితావరీ రవిసుతో మధ్యో పరేత్వస్యథా
సౌమ్యార్హి సుహృదౌ సమా కుజగురౌ శుక్రస్య శేషవరీ॥
శుక్రశ్చో సుహృదౌ సమస్సురగురు స్సౌరస్యచాన్యోర ర్హియా
(యోహోకాస్యత్రికోణభాదిభి పున స్తేమిమయాశితః)

తా॥ సూర్యునకు—శుక్ర, శనిలు శత్రువులు. బుధుడు
సమడు. ఇతరులు మిత్రులు. చంద్రునకు—సూర్య, బుధులు మిత్రులు.
ఇతరులు సములు శత్రువు లేదు. కుజునకు—రవి, చంద్ర, గురులు
మిత్రులు. బుధుడు శత్రువు. శుక్ర, శనిలు సములు. బుధునకు—
రవి, శుక్రులు మిత్రులు. చంద్రుడు శత్రువు. ఇతరులు సములు.
గురునకు—బుధ, శుక్రులు శత్రువులు. శని సమడు. ఇతరులు
మిత్రులు. శుక్రునకు—బుధ, శనిలు మిత్రులు. కుజ, గురులు
సములు. ఇతరులు శత్రువులు. శనికి—బుధ, శుక్రులు మిత్రులు.
గురుడు సమడు. ఇతరులు శత్రువులు. (మూల త్రికోణరాశినుండి,
“స్వస్వాంత్యధీధర్మస్వోచ్ఛాయస్సుఖిపాః” అను నూత్రముచే
చెప్పబడినది వివరింపబడెను)

తాత్కాలిక మిత్రత్వ శత్రుత్వ సమత్వములు

అన్యోన్యస్య ధనవ్యయాయ సహజ క్షాపార బంధుస్థిత
స్తత్కాలే సుహృదస్య కుంగభవనే శ్లోకే రయ స్వస్యధా ।
ద్యేకాను క్త భిషాస్తుహృత్సమ రి శూన్యం చింత్య నైస్సర్గికం
స్తత్కాలేతు పునస్తతానధి సుహృన్మిత్రాదిభిః కల్పయేత్॥

తా॥ ఒకరికోకరు 2, 12, 11, 8, 10, 4 స్థానములందున్న
తాత్కాలిక (జననాదిసమయములందు) మిత్రు లగుదురు. తమ
ఉచ్చరాశియందున్న గ్రహము తనకు మిత్రమని కొందరి మతము.
చెప్పబడినవాటికంటె నితరస్థానములందున్న గ్రహములు తాత్కా
లిక శత్రువులు. తన మూల త్రికోణరాశినుండి 2, 12, 5, 9, 4, 8
ఉచ్చరాశిధిపతులు మిత్రులు. ఇతరులు శత్రువులు. రెండులక్ష
ణములున్న గ్రహములు సములు. అను విషయము “స్వస్వాంత్యధీ
ధర్మస్వోచ్ఛాయస్సుఖిపాః” నూత్రమున గలదు. దీనిచే నగు
శత్రుమిత్రాదివిచారము పై శ్లోకములలో వివరింపబడినది. దానిచే
నగు శత్రుత్వాదులు, ఈ శ్లోకముచే నగు తాత్కాలిక శత్రుత్వాదు
లును గమనించి అధిమిత్ర, అధి శత్రుత్వాదికము నిర్ణయింపవలెను.
ఎట్లనగా—చెప్పబడిన మిత్రస్థానములంగు మిత్రగ్రహమున్న అధి
మిత్రము, సముడున్న మిత్రము, శత్రువున్న సముడును అగును.
ఇతరములగు శత్రుస్థానములందు మిత్రుడున్న సముడు, సముడున్న
శత్రువు, శత్రువున్న అధిశత్రువు నగును.

బల్లి పాటు న కు ఫలములు

శిరస్సు - కలహము, ముఖము - బంధుదర్శనము, కను
నొమ్మలనడుమ - రాజానుగ్రహము, పైపెదవి - ధనవ్యయము,
క్రిందిపెదవి - ధనలాభము, ముక్కుచివర - శోగము, కుడిచేవి -
దీర్ఘాయువు, ఎడమచేవి - వర్తకలాభము, నేత్రము - శైలు, గడ్డము-
రాజదండనము, నోరు - భయము, కంఠము - శత్రుహాని, కుడి
భుజము - ఆరోగ్యము, ఎడమభుజము - స్త్రీసంగము, కుడి
ముంజేయి - కీర్తి, ఎడమముంజేయి - శోగము, ప్రసర్యుగము -
దోషము, ఉదరము - ధాన్యలాభము, రొమ్ము, నాభి - ధనలాభము,
ప్రక్కలు - సుఖము, పాదము - ప్రయాణము, వీపు - కుభము,
గోళ్లు - ధనవ్యయము, లింగము - చారిత్ర్యము, జాట్టుకొన -
మృత్యువు. ఈ ప్రదేశములయందు తొండ ప్రాకినను ఫలమిట్లే
యని తెలియవది.

పుట్టుమచ్చల ఫలము.

కణతయందు బుట్టుమచ్చ యుండె నేని ఆకస్మిక ధనప్రాప్తి
యను భావతీయను కలుగును. చెక్కిళ్లయందు మచ్చ యుండె
నేని స్వల్పధనము గలవా డగును. ముక్కునందు మచ్చ యుండిన
తలచినకార్యము లన్నియును సఫలముకొందును. గడ్డమందు మచ్చ
యుండిన ధనాతిశయమును కీర్తియును కలుగును.

మృగశిర, చిత్త, దవిష్ఠ—కుజ దశ స॥ 7 భుక్తులు_అంతరములు

రోహిణి, హస్త, శ్రవణం—చంద్ర దశ సః॥ 10 భుక్తులు-అంతరములు

మృగశిర, చిత్త, దనిష్ఠ—కుజ దశ స॥ 7 భుక్తులు_అంతరములు

13-18-0	11-6-0	18-9-0	11-27-0	4-27-0	14-
---------	--------	--------	---------	--------	-----

పునర్వసు, విశాఖ, పూర్వాభార్త—గురు దశ సర్గ 16 ఘక్తులు-అంతరములు

పువ్వుమి, అనూరాధ, ఉత్తరాభాద్ర—శని దశ సం॥ 19 భుక్తులు-అంతరములు

భూమి వివరము		కవి	బుధుడు	శుక్రు	శుక్రకుడు	మార్గకు	చంద్రుడు	మకాడు	రాహు	గురుడు
సెల దినం	సెల ది ఘ	సెల ది ఘ	సెల ది ఘ	సెల ది ఘ	సెల ది ఘ	సెల ది ఘ	సెల ది ఘ	సెల ది ఘ	సెల ది ఘ	సెల ది ఘ
4	5-21-28	బుధ 4-17-16	శుక్రు 0-28-16	శుక్రు 6-10-0	నూ 0-17-6	చంద్ర 1-17-30	మకా 0-28-16	రా 5-8-54	గురు 4-1-36	
బుధుడు	బుధ 5-8-25	శుక్రు 1-26-81	శుక్రు 2-6-80	నూ 1-27-0	చంద్ర 0-28-30	మకా 1-3-15	రా 1-29-51	గురు 4-16-48	4-24-24	
శుక్రు	శుక్రు 2-8-10	శుక్రు 5-11-80	నూ 0-19-57	చంద్ర 8-5-0	మకా 0-19-57	రా 2-26-30	గురు 1-28-12	చంద్ర 5-12-27	4-9-12	
శుక్రు	శుక్రు 6-0-30	నూ 1-18-27	చంద్ర 1-8-15	మకా 2-6-30	రా 1-21-18	గురు 2-16-0	చంద్ర 2-3-10	మకా 4-25-21	4-2-12	
మార్గ	నూ 1-24-9	చంద్ర 2-30-45	మకా 0-28-16	రా 5-21-0	గురు 1-15-36	చంద్ర 3-0-15	మకా 1-26-81	రా 1-29-51	5-2-0	
చంద్ర	చంద్ర 3-0-15	మకా 1-23-81	రా 1-29-51	గురు 5-2-0	చంద్ర 1-24-9	మకా 2-20-45	శుక్రు 0-28-16	గురు 5-21-0	1-15-36	
మకా	మకా 2-8-10	రా 4-25-21	గురు 1-28-12	చంద్ర 6-0-20	మకా 1-18-27	శుక్రు 1-3-15	రా 2-6-80	గురు 1-21-18	2-16-0	
రాహు	రా 5-12-27	గురు 4-9-12	చంద్ర 2-8-10	మకా 5-11-30	శుక్రు 0-19-57	శుక్రు 3-5-0	నూ 0-19-57	చంద్ర 2-25-30	1-28-12	
గురు	గురు 4-24-24	చంద్ర 5-8-25	మకా 1-26-81	శుక్రు 2-6-30	రా 1-27-0	నూ 0-28-30	చంద్ర 1-8-15	గురు 1-29-51	4-16-48	
మొత్తం	19 0 0	86-3-0	82-9-0	13-9-0	11-12-0	19-0-0	13-9-0	84-6-0	80-12-0	

A circular stamp from the National Bureau of Investigation. The text "NATIONAL BUREAU OF INVESTIGATION" is curved along the top inner edge. The date "JAN 18 1927" is stamped in the center. The words "RECEIVED" and "MAIL ROOM" are visible on the right side, partially cut off.

A circular stamp from the National Bureau of Investigation. The text "NATIONAL BUREAU OF INVESTIGATION" is curved along the top inner edge. The date "JAN 18 1927" is stamped in the center. The words "RECEIVED" and "MAIL ROOM" are visible on the right side, partially cut off.

A circular stamp from the National Bureau of Investigation. The text "NATIONAL BUREAU OF INVESTIGATION" is curved along the top inner edge. The date "JAN 18 1927" is stamped in the center. The words "RECEIVED" and "MAIL ROOM" are visible on the right side, partially cut off.

A circular stamp from the National Bureau of Investigation. The text "NATIONAL BUREAU OF INVESTIGATION" is curved along the top inner edge. The date "JAN 18 1927" is stamped in the center. The words "RECEIVED" and "MAIL ROOM" are visible on the right side, partially cut off.

A circular stamp from the National Bureau of Investigation. The text "NATIONAL BUREAU OF INVESTIGATION" is curved along the top inner edge. The date "JAN 18 1927" is stamped in the center. The words "RECEIVED" and "MAIL ROOM" are visible on the right side, partially cut off.

A circular stamp from the National Bureau of Investigation. The text "NATIONAL BUREAU OF INVESTIGATION" is curved along the top inner edge. The date "JAN 18 1927" is stamped in the center. The words "RECEIVED" and "MAIL ROOM" are visible on the right side, partially cut off.

.

•